

Giu visuvisuna

Portions of the Holy Bible in the Kakabai language of Papua
New Guinea

Giu visuvisuna
Portions of the Holy Bible in the Kakabai language of Papua New
Guinea
Buk Baibel long tokples Kakabai long Niugini

copyright © 2010-2023 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kakabai

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-07-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Jul 2024 from source files dated 1 Jul 2024
8614ef9e-7279-5fda-a20a-4c1b45b2f51a

Contents

Metiu	1
Mak	42
Luk	69
Diyon	110
Giugukamaḡedi edi Kauwa	141
GLO	182

METIU Giu visuvusuna i gilumi Lainuwanega

Met giu visuvusuna i gilumi bi i giu te Yesu tana taunana tauwaiyawasana, Maimaituwa taugiuwatana lisidimo i giugiuwapaena luvanemo i tubuğa. Yesu tana Diu nopodimo i tubuğa bi Met i gilumana ba mote Diu taudiğa aubaidi bi dobumo lava matabudi aubaidi tauwaiyawasana i tubuğa. Bi Yesu bai i voivoiyedina taudidi Met i gilumi watedi mai Yesu ena tubuğa i gilumiwata, bainewa ena kabulu i gilumiwata, laulubu bainewa i nawaena i gilumiwata bi Galilimo ena noya ba bainewa i lauguguya, i wailovelove bi lava i waiyawasanidina matabudi i gilumi kauwedi.

Bi ena noya damodamodimo tana Galili dobuna i gose bi i nawana Yelusalemmo gome kaka sai peki bi pekimo ya kenamoito munağana matabudi Met i gilumi kauwedi. Niga bukana noponemo ya giugiuwedana ba Yesu tana taunana tauwailovelove visuvusu guletina. Tana waiğake banidi ya giugiu waiipoipo kauwedi. Tana ena lauguguya Olip oyana dabanemo ya wai loveloveda te mabai Maimaituwa ena waibada noponemo sa miyamiyana ba banidi sa kamağatidi. Met ena buka damonemo ba Yesu ya giugiuweda te tana mote kaka ima goseda eete lağan damonemo ya tava.

*Yesu itaitana bi wağawağana isedi
(Luk 3:23-38)*

¹ Yesu Keliso ena magumagula ba niga taudidi: Tana ba Ğalibona Devida damnemo i tubuğa, bi Devida ba Eiblağam damnemo i tubuğa. ² Bi Eiblağam natuna ba Aisik, bi Aisik natuna ba Deikap. Bi Deikap natunatuna ba Diuda matasitasina. ³ Bi Diuda natunatuna ba Peles bi Sela, bi tinedi ba Tama. Bi Peles natuna ba Eslon, bi Eslon natuna ba Lam, ⁴ bi Lam natuna ba Aminadab, bi Aminadab natuna ba Nason, bi Nason natuna ba Salmon, ⁵ bi Salmon natuna ba Boas, bi Boas tinana ba Leiğeb. Bi Boas natuna ba Obedi, bi Obedi tinana ba Luti. Bi Obedi natuna ba Diyesi. ⁶ Bi Diyesi natuna ba Galibona Devida.

Devida natuna ba Solomon bi Solomon tinana mba Uliya ena vesala. ⁷ Bi Solomon natuna ba Legobom, bi Leğobom natuna ba Abida, bi Abida natuna ba Asa. ⁸ Bi Asa natuna ba Değosafet, bi Değosafet natuna ba Diyolam, bi Diyolam natuna ba Usaiya. ⁹ Bi Usaiya natuna ba Diyotam, bi Diyotam natuna ba Eiğes, bi Eiğes natuna ba Esekaiya. ¹⁰ Bi Esekaiya natuna ba Manasi, bi Manasi natuna ba Amon, bi Amon natuna ba Diyosaiya. ¹¹ Bi Diyosaiya natuna ba Dekonaiya matasitasina. Tedi edi lağanmo Islael lavedi matabudi a pani nawedi Babilonmo te gome a miya.

¹² Babilonmo a miyamiya bi Dekonaiya natuna Seyatel i tubuğa. Bi Seyatel natuna ba Selubabel. ¹³ Bi Selubabel natuna ba Abiuda, bi Abiuda natuna ba Eliyakim, bi Eliyakim natuna ba Aso. ¹⁴ Bi Aso natuna ba Sadok, bi Sadok natuna ba Akim, bi Akim natuna ba Eliuda. ¹⁵ Bi Eliuda natuna ba Eliyesa, bi Eliyesa natuna ba Matan, bi Matan natuna ba Deikap, ¹⁶ bi Deikap natuna ba Diyosep. Bi Diyosep ba Meli mwanena. Meli, tana Yesu Keliso i bewa.

¹⁷ Niga tubulelesina ba wapana 14 nove Eiblağam lisinemo te i sağa Devida lisinemo. Bi Devida lisinemo te a nawedina Babilon biliwelokonemo ba kota tubulelesa wapana 14. Babilonmo te i sağa Yesu Keliso ena lağannimo kota mainana wapana 14.

*Yesu Keliso ena tubuğa
(Luk 2:1-7)*

¹⁸ Yesu Keliso muliğa kaka i tubuğana, bi dolinemo kauwa niga mainana i tubuğa: Yesu tinana Meli tana Diyosep i waitauye. Bi muliğa kaka a miya labuna bi lava a kita te Meli i bwaga, tana Aluwa Waiyawemo i bwaga. ¹⁹ Meli mwanena Diyosep ba didimana lavana. Bi mote i goye te lava matedimo maso Meli i voiye te i waitunimayaga, taunana aubaina noponemo waiğose i noğoti.

²⁰ Diyosep mainana i wainuwanogonogota ba Bada ena aneya laubonimo lisinemo i laumağata bi i giuwena gado, “Diyosep, Devida natuna, mote kuma naila, Meli kwa vai te tam mwanem, banina Meli ba Aluwa Waiyawa ena gailisimo i bwaga. ²¹ Tana kaka gomana olotona ya bewa bi tam kwai isana Yesu, banina tana ena lava kaka edi gebogebomo yai yawasanidi.”

²² Niga kauwidi matabudi ba Bada wala taugiuwatana lisinemo i giugiuwena mainana a tubuğa: Taugiuwatana niga mainana i giu,

²³ “Totopa kaka ya bwaga bi gomana olotona ya bewa, bi sai isana Imanuwel.”*

Isa Imanuwel banina “Maimaituwa tada waiteda.”

²⁴ Laḡannemo Diyosep i kenakena moito, ba Bada ena aneya bai i giugiuwena mainana i voyiye, tana Meli i vai te mwanena. ²⁵ Diyosep Meli waitena mote tubuḡa ai ḡemoti, eete Meli gomana olotona i bewa. Bi Diyosep mba gomenina i wai isana “Yesu.”

2

Nuwayuaya lavedi Yesu a vakita

¹ Ḡalibona Alodi ena laḡannimo, Diudiya noponemo Betliḡem malagainemo Yesu i tubuḡa. Mulinemo nuwayuaya lavedi suwala ena anilovotava yawaninaga a nato Yelusalemmo. ² Bi ai talana gado, “Gomana ḡaubona Diu edi ḡalibona bamo ḡome i tubuḡa? Tama suwala ena anilovotavamo, gomana ena kipola ke kita te lauduneyena aubaina ke nato.”

³ Laḡannemo Ḡalibona Alodi niga giuna i vaivaiye, ba nuwana i yapuyapu. Bi lava matabudi Yelusalemmo kota mainana. ⁴ Mba ḡome tana pilisi edi babada bi waigake tauwailovelovena matabudi i waigemotidi bi i waitalayedina gado, “Keliso bamo ḡome ya tubuḡa?” ⁵ Bi tedi giu ai munena gado, “Diudiya noponemo Betliḡem malagainemo ya tubuḡa.” Banina taugiuwatana i gilugilumina ba niga mainana,

⁶ “Tam Betliḡem Diudiya dobnemo,
tam mote malagai yababa,

Banina temi Betliḡem lavemi nopomimo kaka ḡemota ya tubuḡa,
bi tana kaka yai bada bi egu lava Isael ya labedi.”

⁷ Ḡome Alodi nuwayuaya lavedi kandavonemo i waigemotidi bi i waitala kaukauwedi te bai sauginemo kipola i laumaḡata te a kita. ⁸ Ḡalibona nuwayuaya lavedi i giukamaḡedi te sa nawa Betliḡemmo bi i giuwedina gado, “Ko nawa bi koi tavutavu kauwa te mba gomenina ko banavi. Laḡannemo, kona banavina ba ko tava munaḡa te ko giuwegu te tagu kota ya nawa bi ya lauduneye.”

⁹ Tedi ḡalibona ena giu a vaiye mulinemo ba nawa ai tubu. Bi kipolina a kitakitana taunana a vawata, eete bamo gomana i tubutubuḡanemo ḡome kipola i vamoito. ¹⁰ Laḡannemo kipolina a kitakita, ba ai nuwavisu gulata. ¹¹ Bi vanuwemo a tavatava, ba gomana matinana Meli a kitedi. Ḡome tuwapekedi ai tupagwaliḡedi bi gomana a lauduneye. Tedi edi puyo a kaikamaḡedi bi gomana a puyona ba goldimo, piupiumo bi Maelamo.* ¹² Mba kauwina mulinemo Maimaituwa laubonimo nuwayuaya lavedi i giuwedi te mote sima munaḡa Alodi lisinemo. Taunana aubaina tedi eta ḡesauna a kaiwata te a munaḡa edi dobumo.

Diyosep bi Meli gomana a bewa bi a naila a nawa Idip

¹³ Nuwayuaya lavedi a nawanawa mulidimo, Bada ena aneya laubonimo Diyosep lisinemo i laumaḡata bi i giuwena gado, “Kwa moito, gomana kwa bewa bi tinana waitena ko naila ko nawa Idip. Bi ḡome ko miyamiyana eete laḡannemo ya giuwemina kaka ko munaḡa, banina ba Alodi gomana ya tavutavuge te yai peki.”

¹⁴ Kamaina bi Diyosep i miya moito, gomana i bewa bi tinana waitena dudubalemo malagai a gose bi a nawana Idip. ¹⁵ Bi tedi Idipmo a miyamiyana eete Alodi i peki. Niga kauwina ba Bada wala taugiuwatana i giugiuwena mainana i tubuḡa. Taugiuwatana i giuna gado, “Natugu Idipmo i miyamiya bi e kapotiyovo.”†

¹⁶ Bi laḡannemo Alodi i kita te nuwayuaya lavedi mote lisinemo a tava munaḡa ba edi giu i noḡoti bi nuwana i medi gulata. Taunana aubaina, tauwaiḡaviya i giukamaḡedi te Betliḡem bi diyadiyana malagaidi matabudi nopodimo, libilibi oloolotodi edi kwalabu labu bi i yovoyovona matabudi sai pekidi. Niga kauwina a voyiye ba, mba laḡannemo nuwayuaya lavedi kipola a kita bi Alodi a giugiuwena i noḡoti waitete te a kaiyovuge taunana aubaina ḡaviḡaviyidi i giukamaḡedi te libilibi oloolotodi matabudi sai pekidi. ¹⁷ Te taugiuwatana Delimaiya wala bai i giugiuwena mainana i tubuḡa. Tana i giuna gado, ¹⁸ “Lama malagainemo, lava peki saledi a salesaleyedi ba edi nuwaboya i dididiga gulata.

Leitsel natunatuna ya ḡabeḡabedi, banina natunatuna matabudi a peki kovi
bi tana mote ḡemoḡemotina te sai nuwauba.”‡

Diyosep bi Meli natudi waitena a munaḡa Nasalet

¹⁹ Alodi i peki mulinemo ba Idipmo Bada ena aneya laubonimo Diyosep lisinemo i laumaḡata ²⁰ bi i giuwena gado, “Kwa moito, gomana matinana kwai dolidi bi ko munaḡa

* 1:23: Isa Imanuwel banina ba Maimaituwa tada waiteda.

* 2:11: Maela ba kai bwadina panepanena, maiina

dididiga. † 2:15: Ose 11:1 ‡ 2:18: Delimaiya 31:15

Israel dobunemo. Banina tedi mabai gomana waipekina a ḡoyeḡoyena, ba lavedi a peki kovi.”

²¹ Kamaina bi Diyosep gomana matinana i waidolidi te a munamunaḡa Israel dobunemo. ²² Bi i vaiye te Akilas tamana Alodi gabuna i vai te Diudiya plovinsna i waiwaibadaye, ba Diyosep ḡome nawa i naila. Bi aneya laubonimo Diyosep i giuwe te ya nawa Galili plovinsnemo. ²³ Kamaina bi tedi a nawa Nasalet malagainemo a miya. Bi Taugiuwatana wala bai a giugiuwena mainana i tubuḡa, “Te tana sai isana Nasalet lavana.”

3

Diyoni taukabulu Yesu ena eta i yawasi
(Mak 1:1-8, Luk 3:1-18, Dyn 1:19-28)

¹ Mba laḡandimo Diyon taukabulu Diudiya plovinsnemo i tava bi kalakalalemo i laulauguguya. ² Tana i laulauguguyana gado, “Emi noḡota ko vitaledi bi emi gebogeboko ko wibesidi, banina Mala ena waibada kaikana i tava.”* ³ Taugiuwatana Aisaiya wala Diyon taukabulu i giugiuwatana gado, “Lava kalakalalemo ya binabinauna gado,

‘Bada ena eta ko yawasi
bi ko kadidimani.’”

⁴ Diyon ena gala ba kamelo kapalina vatuvatulina i kotekote. Bi ena tagilolo ba ḡamoḡamo kwapina bi kanaya ba kapau bi iwavi. ⁵ Lava wapewapedi Yelusalemḡa, Diudiya plovinsna bi Diyodan dobuna lavedi matabudi a tava Diyon lisinemo. ⁶ Gome edi gebogeboko matabudi a kuvesidi bi tana Diyodan gaubinemo i kabuludi.

⁷ Bi laḡannemo Diyon lava i kakabuludi bi i kita te ḡome Palisi bi Sadisi wapewapedi a natonato ba niga mainana i giuwedi, “Temi mwata salama natunatuna! Temi aiyai i giuwemi te Maimaituwa ena kovoḡa ya natonatona ko vola kamaḡe? ⁸ Kona laulaukuvasana ba miyamiyana ko miyae te ta kita bi ta sibe. ⁹ Bi mote komai noḡota bi koma giu gado, “Tama Eiblaḡam ena tubulelesa, taunana aubaina mote bai gebogebona kaka lisimaimo ima tubuḡa.” Ya giugiuwemi te Maimaituwa ba ḡemoḡemotina niga ḡakimidimo Eiblaḡam ena tubulelesa yai tubudi. ¹⁰ Maimaituwa kaikana kai lamlamdimo ḡadivi i sako te bamo kaidi mote sima votavota kauwa ba matabudi ya oi kamakamaḡedi, ya douḡavuḡavukidi bi kaimo yai kalaḡosedi.

¹¹ “Tagu gaubemo ya kakabulumi te ko sibe te kaikana kona laukuvasa. Bi lava muliḡuḡa ya natonatona ba i saḡa gulatana kaka tagu. Bi tagu mote ya visu te ena kaḡesuma ya avala. Tana kaka Aluwa Waiyawemo bi kaimo ya kabulumi. ¹² Tana kaka lava visuisudi bi gebogebodi ya dailidina maibena lava laisi ya tututuna. Bi yavalemo ya ḡini te kwapidi ya suve waipaipailidi tabudimo sa nawa bi banidiḡa sa kena. Tana laisi banidiḡa ya legaudi te ena vanuwemo ya sivudi bi kwapidi kai kalakalati nonoḡinemo yai naḡasa nawedi.”

Diyon Yesu i kabulu
(Mak 1:9-11, Luk 3:21-22, Dyn 1:29-34)

¹³ Kamaina bi Yesu Galiliḡa i nato Diyodan gaubinemo, te Diyon Yesu ya kabulu. ¹⁴ Diyon i ḡoyeḡoye te Yesu ena noḡota maso i vitale bi i giuwena gado, “Tam maso tagu kuna kabulugu. Bi geḡa te tam kuna natona tagu lisigumo.” ¹⁵ Bi Yesu Diyon ena giu i waimunena gado, “Geḡa, mba kamaina. Niga ba Maimaituwa ena ḡowana, kamaina te didimana kauwidi matabudi ta voyedi te Maimaituwa ena waiyawasana ta kamaḡati.” Gome ba Diyon i waianina.

¹⁶ Kamaina bi Diyon Yesu i kabulu bi i lovolovotava ba mala i nuwawasa. Mba taunana te Maimaituwa Aluwina i yovona dabanemo maibena gabubu. ¹⁷ Bi kalina malaḡa i yovona gado, “Niga taunana tagu natugu nuwagu tauvaina, ya wainuwavisuye.”†

4

Yesu ena laulubu
(Mak 1:12-13, Luk 4:1-13)

¹ Kamaina bi Aluwa Waiyawa Yesu i waidoli nawe kalakalalemo te Seitan Yesu yai laulubu. ² Yesu ḡome, suwala 40 bi dudubala 40 i udi, mulinemo ba kani i peki. ³ Tauwailaulubu Yesu lisinemo i tava bi i giuwena gado, “Bamoda tam Maimaituwa Natuna, ba niga ḡakimidi kwa giuwedi te saila buledi.” ⁴ Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Gilugilumina wadubonemo niga mainana i giu:

* 3:2: Met 4:17, Mak 1:15 † 3:17: Mak 1:11

‘Lava mote buledi taunaḡa yasinemo ima miya, bi Maimaituwa giunemo ya miya.”

⁵ Gome te Seitan Yesu i waidoli nawe Yelusalem, taun dididiga waiwaiyawinemo bi Maimaituwa ena vanuwa dabaotinemo i giuwe te i moito. ⁶ Bi i giuwena gado, “Bamoda tam Maimaituwa Natuna, ba taumḡa kwai ḡiutaluim, banina gilugilumina wadubonemo niga mainana i giu:

‘Maimaituwa ena aneya ya giukamaḡedi te tam sa labem,
bi nimedimo sa kamotim te ḡakimemo mote kaḡem kumai kelo.”

⁷ Yesu, Seitan ena giu i waimunena gado, “Gilugilumina wadubonemo kota niga mainana i giu.”

“Bada, em Maimaituwa mote kumai laulubu.”

⁸ Ḡome Seitan, Yesu i waidoli nawe oya lolalofana daba otinemo bi dobu matabuna ena waiguyau wainuwawaivaidi matabudi Yesu i wailove ⁹ bi i giuwena gado, “Bamoda tam kwa lauduneyeguna ba niga mwalidi matabudi yà vitem.”

¹⁰ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Seitan, ku nawa tabummo banina, gilugilumina wadubonemo niga mainana i giu:

‘Bada, em Maimaituwa taunaḡa kwa lauduneye bi aubaina kwa noya.”

¹¹ Gome Seitan Yesu i gose kamaḡe bi aneya a yovo te a sagu.

Yesu ena noya Galilimo i waitubu

(Mak 1:14-15, Luk 4:14-15)

¹² Laḡannemo Yesu i vaiye te Diyon biliwelokomo a sako nawe ba tana i munḡa Galili doyunemo. ¹³ Tana Nasalet i gose bi i nawa Kapeniyammo i miya. Kapeniyam ba Galili topana diyanemo, dobu Sebulun bi Naptali nopodimo. ¹⁴ Niga ba taugiuwatana Aisaiya bai i giugiuwena mainana i tubuḡa. Tana i giuna gado,

¹⁵ “Dobu Sebulun bi Naptali ba Galili topana etana diyanḡa.

Dobuna Galili ba eteni lavedi edi animiya.

¹⁶ Bi lava mabai waidudubalemo sa miyamiyana, kaka yanayana dididiga sa kita.

Tedi mabai peki boimatuwinemo sa miyamiyana
kaka yanayana ya laiyanedi.”

¹⁷ Mba sauginemo te noke i nawana ba Yesu lauguguya i waitubuna gado, “Emi gebogebo ko kuvesidi, banina Maimaituwa ena waibada kaikana nuwana tava.”

Yesu ena tauwaikawatana 4 i gei vinedi

(Mak 1:16-20, Luk 5:1-11)

¹⁸ Yesu Galili topana diyanḡa i nawanawa ba olooloto labu i kitedi, Saimon a waisana Pita bi tasina Endulu. Tedi topamo a gomogomo, banina tedi taugomogomo. ¹⁹ Gome Yesu i giuwedina gado, “Ko nato, ko kaiwatagu bi yài lovelovemi te lava ko konedi.” ²⁰ Noi taunana te edi gomo a gosedi bi Yesu a kaiwata.

²¹ Gome a modina a nawanawa ba kota olooloto labu i kitedi, Diyemesi bi tasina Diyon, tedi ba Diyebedi natunatuna. Tedi tamed i Diyebedi vaitena wagamo a miya bi edi gomo a kakavisuvisudi. Bi Yesu i giuwedina gado, “Ko nato, ko kaiwatagu.” ²² Noi taunana te tamed i edi waga a gose kamaḡedi bi Yesu a kaiwata.

Yesu lava sidesidedi i waiyawasanidi

(Mak 1:32-39, Luk 4:40-44)

²³ Yesu Galili doyunemo noponaḡa i nawa bi bolu vanuwidiḡa i waiwailovelove bi Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna i laulauguguyae. Bi lava edi sida tabudi bi tabudi a legalegaudina i waiyawasanidi. ²⁴ Bi Yesu giuna Sailiya doyunemo i nawa yaḡosi, bi ḡome lava edi sida tabudi bi tabudi a tavaitedi Yesu lisenemo. Lava ḡesaudi yavi nananakidi a legalegaudina, ḡesaudi aluwa gebogebodi a sunesuneidina bi ḡesaudi kaḡenuwakududi, matabudi i waiyawasanidi. ²⁵ Bi lava kumdi Galiliḡa, Dekapolisḡa, Yelusalemḡa, Diudiyḡa, Diyoudan bi noi nevana lavedi a tavatavana vaitedi Yesu a kaiwata.

5

Yesu oya dabanemo i lauguguya

(Luk 6:20-23)

¹ Laḡannemo Yesu lava kumdi i kitekitedi, ba tana i saḡa i nawa oya dabanemo bi i miyatulu. Gome ena tauwaikawatana lisenemo a tava ² bi wailovelovedi i waitubuna gado,

³ “Temi mabai nuwemi tabutabunemo Maimaituwa ena waibada ko ḡoyeḡoyena ba kui nuwawisu,

banina temi kaka Mala ena waibada ya yovo bi yai badayemi.

- ⁴ Temi mabai nuwemi tabutabunemo yawasana aubaina ko ḡabaḡabana ba koi nuwawisu, banina temi kaka Maimaituwa yai nuwaubemi.*
- ⁵ Temi mabai ḡaubo munaḡemo ko miyamiyana ba koi nuwawisu, banina temi kaka dobu matabuna koi taniwagaye.
- ⁶ Temi mabai didimana ko ḡoyeḡoyena Maimaituwa kaka emi ḡowana ya vitemi.†
- ⁷ Temi mabai lava taulaunuwatoyedi ba koi nuwawisu, banina temi kaka Maimaituwa ya launuwatoyemi.
- ⁸ Temi mabai nopomi kakasabusabudi ba koi nuwawisu, banina temi kaka Maimaituwa ko kita.
- ⁹ Temi mabai nuwauba tauvoyena ba koi nuwawisu, banina temi kaka Maimaituwa yai kawa natunemi.
- ¹⁰ Temi mabai didimana ko voivoiye bi lava sa laulaukivigeboḡoyemina ba koi nuwawisu, banina Mala ena waibada kaka ya yovo bi temi yai badayemi.
- ¹¹ “Temi mabai lava sa giu waiyovoyovomi, sa laukivigeboḡoyemi bi giu kaikaiy-ovudimo sa waiwavumi, banina temi tagu taukaiwatagu ba koi nuwawisu. ¹² Temi koi nuwawisu bi ko yasisi, banina emi mai'ia dididiga malamo ya kenakena. Bi ko sibe te lava ḡesaudi wala mainana taugiuwatana a laulaukivigeboḡoyedi.

Soliti bi yana lautaulalana

(Mak 9:50, Luk 14:34-35)

- ¹³ “Temi ba maibena lava edi soliti. Bamoda soliti dinina i kovina, ba bainewa ko voiye bi yaila soliti munaḡa? Kamaina te mba solitina i geboḡebo, te lava kaka sa pwalāḡe bi sa vawaidoḡadoḡa.‡

(Mak 4:21, Luk 11:33)

- ¹⁴ “Temi ba maibena yanayana dobu lavedi lisidimo. Laḡannemo oya dabanemo taun a ḡalana ba mote ḡemoḡemotina ima kandavona. ¹⁵ Kauwina ḡemotina lava mote lampa ima gabu bi gulewa dibunemo ima sako nawe, ḡeḡa te tana lampa ya gabu te ena animoito mo yai moito te vanuwa noponemo lava matabudi ya laiyanedi.§ ¹⁶ Temi kota mainana kauwa visuwisudi ko voiye di te lava sa kitemi bi Tamemi malamo isana sa kasaḡesaḡe.

Waiḡake wailovelovena

- ¹⁷ “Komai noḡota bena tagu e natona ba Mousis ena waiḡake bi taugiuwatana edi wailovelove yaḡa kaikamaḡedi. Tagu e natona ba waiḡake banidi ya kamaḡatidi. ¹⁸ Ya giugiu kauwemi te mala bi dobu sa launeḡaneḡa bi waiḡake ḡemota mote ima launeḡaneḡa eete waiḡake bai i giugiuwedina matabudi sa tubuḡa. ¹⁹ Taunana aubaina, tam aiyai waiḡake ḡaubo otina kwa noḡoti waiubauba bi kwa waikatikotona, mba em lava kwa wailovedi te mainana sa voiye, tam kaka Mala ena waibada noponemo sa kita kamaḡem. Bi tam aiyai waiḡake kwa vovoteyateyaedina ba lava kwai lovelovedi te tedi kota sa voteyateya, bi tam kaka Mala ena waibada noponemo sa sako saḡem. ²⁰ Bi ya giugiuwemi, emi yawasana ko kadidimani kauwedi, bi mote koma voiye maibena Palisi bi waiḡake tauwailovelovena. Tedi ta kitekitedi te bena didimana lavedi bi nopodi ba geboḡebo i wanavu. Bamoda temi mainana ko voiye na ba mote kaka Mala ena waibada noponemo koma solasaḡa.

Waipeki giuna

- ²¹ “Temi kona vaiye te wala waiḡake i giuna gado, ‘Mote kumai peki. Aiyai bi lava i waipekina, tana kaka etalemo ya moito.’ ²² Bi ḡeḡa te tagu niganana ya giugiuwemi te tam aiyai em tau lisinemo kuna medina, tam kaka sa etalemo. Bi tam aiyai te em tau kuna giu waigeboḡebona ba tam yaḡolo etala dididiginemo kwa moito. Bi bamoda tam aiyai em tau kuna giu wai'ubu'uina, ba tam kwai laba te kwa nawana iyoyoḡamo.

- ²³ “Bamoda em puyo kuna natome Oltemo Maimaituwa vitena aubaina, bi ḡome kuna noḡoti te em tau vaitena modomimo geboḡebo ya kenakena, ²⁴ ba em puyo Olta diyanemo kwa gose. Bi kwa munaḡa te em tau vaitena mba pilipilina ko gei kadidimani, kaka kwa nato munaḡa te em puyo Maimaituwa kwa vite. ²⁵ Bamoda lava aiyai tam ya nawemna etala aubaina, kamaina te etamo em geboḡebo kwa kadidimani makaiye, te taulauetala nimanemo mote ima sakom. Banina taulauetala kaka tauwaipanipani nimanemo ya sakom te ya nawemna biliwelokomo. ²⁶ Bi ya giugiu kauwem te tam kaka biliwelokomo kwa miyamiyana, eete kwai mai'ia kovi kaka kwa potiyoḡo.

Vawaidoḡa ena giugiu

* 5:4: Ais 61:2 † 5:6: Ais 55:1,2 ‡ 5:13: Mak 9:50 § 5:15: Mak 4:21

²⁷ “Temi kona vaiye te wala waiḡake i giuna gado, ‘Mwanem mote kuma vawaidoḡa.’
²⁸ Geḡa te tagu niganana yà giugiuwemi, te tam aiyai bi waivini ḡesauna kuna kita bi
 nopommo kuna elawena, ba tam kaikana mwanem kuna vawaidoḡa. ²⁹ Bamoda matam
 kataiyammo i voyiem te gebogeba kwa voivoiye, ba kamaina te kwa ḡivoi kamaḡe bi kwa
 pwalaḡe. I visu te matam ḡemota bi malamo kwa solasaḡa, kaka tubuḡim matabuna sa
 pwalaḡe nawena iyoyoḡamo. ^{**} ³⁰ Bi bamoda nima kataiyam i voyiem te gebogeba kuna
 voyiyena, ba kamaina te kwa bwali ḡavuki te kwa pwalaḡe. I visu te nimam ḡemota bi
 malamo kwa solasaḡa, kaka tubuḡim matabuna sa pwalaḡe nawena iyoyoḡamo.††

Waigose ena giugiu

³¹ “Temi kona vaiye te wala waiḡake i giuna gado, ‘Oloto waigose ya ḡoyena, ba kamaina
 te waigose pepana mwanena ya vite.’ ³² Bi geḡa te niganana yà giugiuwemi te oloto
 mwanena mote ima gose. Bamoda i voyiyena ba mwanena ya vavawaidoḡa bi waivini
 ena waimatawapamo kaka mwanena ya voyiye te ya gose. Bi aiyai olotona mba waivinina
 gosegoseni i naḡina, ba vawaidoḡa ya voivoiye.‡‡

Giuwapa ena giugiu

³³ “Temi kona vaiye te wala waiḡake i giuna gado, ‘Bamoda Bada isanemo kuna
 giuwapana ba kamaina te kwa voyiye.’ ³⁴ Bi geḡa te, tagu niganana yà giugiuwemi te
 mote bai isanemo koma giuwapa. Mote mala isanemo, banina mba ba Maimaituwa
 ena animiya,§§ ³⁵ ee mote dobu isanemo, banina mba ba Maimaituwa kaḡetabana ani
 waigwaliḡena. Bi mote Yelusalem isanemo, banina mba ba ^{***}Galibona Dididiga ena
 malagai. ³⁶ Bi kote kunummo mote kuma giuwapa, banina tam mote ḡemogemotina te
 dabam kuma voyiye te ima duba ee ima poti. ³⁷ Taunana aubaina temi koi aninana, ba
 kamaina te koi anina ota. Bi kona dabokana ba, kamaina te ko daboka ota. Bi giu ḡesaudi
 ko vatodina, mba Seitan lisinaḡa sa natonato.

Laubiwa ena giugiu

(Luk 6:27-36)

³⁸ “Temi kona vaiye te wala waiḡake i giuna gado, ‘Bamoda em tau matam i ḡivoina,
 kamaina te tana matana kwa ḡivoi. Bi em tau mwakam i waidoulosina, kamaina te tam
 tana mwakana kwai doulusi.’ ³⁹ Bi geḡa te tagu niganana yà giugiuwemi, te gebogeba
 lavana bai lisimmo i voyiye waigebona, mote kuma laubiwa. Bamoda aiyai gadigadimmo
 i talaḡana, ba kota gadigadim ḡesaunemo ya talaḡa. ⁴⁰ Bamoda aiyai i etaetalem bi em
 kwama dibunemo anikote i vaina, ba kamaina te em kwama dabanemo anikote vaitena
 kwa vite! ⁴¹ Bamoda tauwaiḡaviya ya egelim te ena ḡonaḡona kwa avala bi ko nawa palata
 i sakosakonemo, ba mba mainana manekina lofana kota kwa nawae kaka kwa gose.†††
⁴² Aiyai bi bai lisimmo i waiḡaḡayena, ba kamaina te kwa vite bi mote kuma nuwevi.

Emi ḡaviya ko ḡoyedi

⁴³ “Temi kona vaiye te wala waiḡake i giuna gado, ‘Em tau diyammo taumiya khwa
 goe bi em ḡaviya kwa daboke.’ ⁴⁴ Bi geḡa te niganana yà giugiuwemi te emi ḡaviya ko
 ḡoyedi, bi mabai sa laulaukivi gebogeboyemina aubaidi ko laupali, ⁴⁵ mba mainana ko
 voyiyena kaka Tamemi malamo yai kawa natunemi. Tana suwala ya giugiukamaḡe yovoḡe
 visuvisu bi gebogeba lavedi lisidimo. Bi nabu ya giugiukamaḡe yovoḡe didimana bi mote
 didimana lavedi lisidimo. ⁴⁶ Bamoda tedi mabai sa goyegoyemna taudiḡa kwa ḡoyedina ba
 bai mai'ina kaka kwa vai? Geḡa ota! Takis taulaitupana ba edi lava taudiḡa sa ḡoyegoyedi
 bi edi ḡaviya sa dabodabokedi. ⁴⁷ Bamoda em dam lavedi taudiḡa kwai ebonedina, mba
 kauwa visuvisuna kwa voivoiye, lava ḡesaudi lisidimo? Lava waisumaḡaḡeḡedi mainana
 sa voivoiye. ⁴⁸ Taunana aubaina, temi kota emi ḡaviya ko ḡoyedi bi emi yawasana sa visu
 bi sa didimana maibena Tamemi malamo.”‡‡‡

6

Lava malumaluwabina saguna

¹ “Laḡannemo waisagu kauwidi ko voyiedina ba koi kita kauwa te mote lava matedimo
 koma voyiedi. Bamoda mainana ko voyiyena ba emi mai'a malamo Tamemi lisinemo
 mote koma vai. ² Taunana aubaina, laḡannemo lava malumaluwabina kona saguna
 ba mote koma nuwasaḡesaḡe bi bwagigi koma suvedi, maibena lava kaikaiyovudi edi
 kauwa. Tedi bolu vanuwidimo bi eta nananakidimo sa voyiedi te bena lava sa soveyedi.
 Giukauwa yà giugiuwemi te mba lavedi edi mai'ia kaikana sa vaivai. ³ Bi laḡannemo

** 5:29: Met 18:9, Mak 9:47 †† 5:30: Met 18:8, Mak 9:43 ‡‡ 5:32: Met 19:9, Mak 10:11,12 §§ 5:34: Met
 23:22 *** 5:35: Maimaituwa ††† 5:41: Gulik kalinanemo i giuna, one mile. ‡‡‡ 5:48: Liv 19:2, Wai 18:13

lava malumaluwabina kona saguna ba mote aiyai diyemimo ima sibe,* 4 bi emi vite ba kandavonemo ko voiyi. Tamemi i kitemi te bai kandavonemo kona voiyena ba tana kaka emi maii'a ya vitemi.”

Pali wailovelovena
(Luk 11:1-4)

5 “Lağannemo ko laupalina ba mote mai lava kaikaiyovudi sa laulaupalina mainana, tedi sa ġoyeġoye te bolu vanuwidimo bi eta nananakidimo sa moito nawa bi sa laupali te lava sa kitedi. Ġiukauwa ya ġiugiuwemi te mba lavedi edi maii'a kaikana a vai. 6 Bi lağannemo pali ko ġoyena, ba ko nawa emi vanuwemo, mataetina ko gudu bi Tamemi miyamiya waidavonina lisenemo ko laupali. Tamemi i sibemi bai kandavonemo ko voivoiyena kaka emi maii'a ya vitemi.

7 “Bi lağannemo ko laupalina ba mote mai koikoitau taulauduneyedi sa lelelelona mainana. Tedi sa wainoġota te edi ġiu wapewapedi sa vatodina kaka Maimaituwa ya vaiyedi. 8 Temi mote koma voiyi mai tedi, banina muliġa kaka koi baġana ba Tamemi kaikana emi maluwabi i sibedi.”

9 “Temi ko laupalina gado,
Tamamai malamo miyamiyam,
dobu matabuna Isam Waiwaiyawina sa vivile.

10 Tam em waibada ya nato.

Bi em ġowana dobumo ya tubuġa, maibena malamo ya tubutubuġana mainana.

11 Lağan onena kamaya kwa vitemai,

12 Bi ema gebogebo kwa noġoti kamaġedi,
mai ema lava edi gebogebo ke noġonoġotikamaġedina mainana.

13 Kwa sagumai te laulubumo mote kama nawa
bi gebogebo kwa tauliye bi kwai yawasanimai.

14 “Bi bamoda lava a kanuwagebomina ba edi gebogebo ko noġoti kamaġedi. Banina mba mainana kaka Tamemi malamo kota emi gebogebo ya noġoti kamaġedi.† 15 Bamoda lava edi gebogebo yaġolo te ko noġonoġoti watedi ba Tamemi malamo kota mainana emi gebogebo ya noġoti watedi.”

Udi wailovelovena

16 “Lağannemo ko udiudina ba mote matem i koma voiyedi te simai nuwatoitoi maibena, lava waikaikaiyovudi sa voivoiyena. Tedi sa kakamaġati munaġedi lava matedimo te sa udiudi. Ġiukauwa ya ġiugiuwemi te tedi kaikana edi mai'a a vai. 17 Bamoda ko udina ba dabemi ko oelidi bi matem i ko sevedi, 18 te lava mote sima sibemi te temi ko udiudi. Bi Tamemi miyamiya waidavonina taunaġa ya sibemi te temi ko udiudi. Tana kaka bai kandavonemo ko voivoiyena ya kita bi mai'a ya vitemi.”

Malamo Waiguyau
(Luk 12:33-34)

19 “Emi waiguyau mote dobumo koma susuġudi, male sulasula sa kagebgebodi bi sa laukoekoe ee taudanedanene vanuwemo sa sola saġa te sa danenedi. 20 Taunana aubaina emi waiguyau malamo ko susuġudi, banina ġome mote sulasula kaka sima kagebgebodi bi sima laukoekoe ee taudanene mote ima sola saġa te ima danenedi. 21 Bi emi waiguyau bamo ġome sa kenakena ba temi kota nuwemi ġome.”

Tubuġa ena yanayana
(Luk 11:34-36)

22 “Mata ba tubuġa ena kwadam. Bamoda matem i visuvisudi ba tubuġimi matabuna ya yana. 23 Bamoda matami sa gebogebona, ba tubuġimi matabuna yai dudubala. Bamoda yana nopommo i wai dudubalana, ba i gebo kauwa te nopom yai boimatuwa.

24 “Mote aiyai kaka babada labu aubaidi ima paula. Tana ġemota ya ġoye bi ġesauna ya dabo ke ee ġemota ya kaiwatawata bi ġesauna ya kita kamaġe. Temi mote ġemoġemotina te Maimaituwa bi mane koma pauledi.”

Mote komai nuwaboya
(Luk 12:22-31)

25 “Taunana aubaina, ya ġiugiuwemi te tubuġa aubaina mote komai nuwaboya te bai maso kona kani bi kona tego. Bi mote komai nuwaboya te bai maso kona kote tunimi aubaina. Yawasana noġotina i didiġa ġulatana kaka kani bi kota mainana tunimi noġotina i didiġa ġulatana kaka gala. 26 Mwanuwa sawasawamo sa lovolovona ko noġotidi! Tedi

* 6:3: Gulik kalinanemo i ġiuna, “Nimam kataiyam e paipailuna, nima ġeniyam mote ya sibe te nima kataiyam bai ya voivoiyi.” † 6:14: Mak 11:25-26

mote sima wadiwadi, mote kani sima yabayaba ee sima laulaususūgu, geḡa te Tamemi malamo ya waikanidi. Bi temi nuwaboyemi i didiga gulatana kaka mwanuwa. ²⁷ Temi mba mwalidi kowai nuwaboyaedina, kaka emi miya sa kalofedi, ee? Geḡa.”

²⁸ “Te bai aubaina gala ko wainuwaboyaedi? Belana bodumo sa dugadugana ko kitedi. Tedi mote sima noyanoya bi gala sima voivoiyedi. ²⁹ Bi yà giugiuwemi, avena te Solomon ena waiguyaumo ena gala kipokipolidi bi mba galedi mote a visu gulata maibena niga belenidi. ³⁰ Maimaituwa ḡawaḡawa i voiyedi bi ya labelabe kauwedi. Bi mba ḡawegawedi niganana niga ḡome bi bokina ba kai ya kala ḡosedi. Bi temi noḡotimi i didiga gulatana kaka ḡawaḡawa. Taunana aubaina Maimaituwa kaka yai galemi, bi temi kamaina te koi sumagadidi.”

³¹ “Mote komai nuwaboya bi koma giu gado, ‘Mwali bai ta kani, ee bai ta tego? Ee bai ta kote?’ ³² Koikoitau taulauduneyedi mba mwalidi sa wainuwaboya gulatedi. Bi temi Tamemi malamo i sibe te mba mwalidi ko goyegoyedi. ³³ Bi geḡa te temi Maimaituwa ena waibada bi ena didimana etedi ko gei tavuḡedi kaka tana mba mwalidi matabudi ya vitemi. ³⁴ Taunana aubaina, bokina ena kauwa niganana komai nuwaboyae. Bokina ko gose te taunaḡa ena nuwaboya. Laḡan onena taunaḡa ena nuwaboya ya kenakena.”

7

Lava mote kuma laupoyedi

(Luk 6:37-42)

¹ “Lava kuma kitakita waipoipoyedi bi kuma giugiuwatedi, Maimaituwa kaka kauwina ḡemotina lisimmo ya voie. ² Bainewa em tau kuna laupoipoyena ba Maimaituwa kaka luvanemo ya laupoyem. ³ Bai aubaina em tau matanemo ḡasububu kwa kitakita, bi tam matammo mote kaitupo kuma kitakita? ⁴ Bai aubaina tam matammo mote kaitupo ku kaikamaḡe, bi em tau matanemo ḡasububu kaikamaḡena kwa giugiuwe? ⁵ Tam lava kaikaiyovum! Dolinemo tam matammo kaitupo kwa kaikamaḡe te kwai kita kauwa, kaka em tau matanemo ḡasububu kwa kaikamaḡe.”

⁶ “Bai waiwaiyawina mote daḡadaḡasi koma vitedi. Bi kota em posalu mote buwawa matedimo kumai naḡasa, tedi male sa vagudegudedi bi sa nuwavitata te sa koilililim.”

Waibaḡa, waitavutavu bi laupewapewa

(Luk 11:5-13)

⁷ “Koi baḡana kaka Maimaituwa ya vitemi, koi tavutavuna kaka ko banavi bi ko laupewapewana kaka lisimmo mataeta ya kaikamaḡe. ⁸ Lava matabudi sa waibaḡana kaka ya vitedi, tedi mabai sa waitavutavuna kaka sa banavi bi tedi mabai sa laulaupewapewana kaka lisidimo mataeta ya kaikamaḡe. ⁹ Tam aiyai natum maso kani i waibaḡaye bi ḡakima kuna vite? ¹⁰ Ee iyana i waibaḡaena ba mwata kwa vite, ee? Bena geḡa! ¹¹ Temi mwali visuvisudi natunatumi vitedi kona sibe kauwedi. Tedi mabai sa waibaḡana Tamemi Malamo lisinemo ba mwali visuvisudi ya vitedi. ¹² Temi bai ko goyegoyena lava lisimmo sa voiyena ba mainana kota tedi lisidimo ko voie, banina niga taunana Waigaḡe bi Taugiuwatana edi wailovelove.”

Eta labu

¹³ “Mataeta ḡulilinaḡa ko sola nawa, banina iyoyoḡa etana ba gayana i didiga, i taba bi lava wapewapedi sa kaikaiwata. ¹⁴ Yawasana etana mataetina ba i ḡulili bi nawaena ba i pilipili bi lava visa ota sa kaikaiwata.”

Taugiuwatana giugiuwawidi bi kaikaiyovudi

(Luk 6:43-45)

¹⁵ “Taugiuwatana kaikaiyovudi ko kita kauwedi. Tedi sa nato bi sa voiyedi mai sipu waitunipekidi bi geḡa te nopodi ba medimedidi mai bena tabei. ¹⁶ Bi edi kauwemo ba ko kita ḡonedi. Lava ḡemoḡemotina guleipi gedala modonemo ya losi, ee kulou tipolo modonemo ya losi? Bena geḡa. ¹⁷ Kota mainana kai dugaduga kauwina ba ya vota kauwa bi kai mote dugaduga kauwina mote vota kauwa. ¹⁸ Kai dugaduga kauwina mote ḡemoḡemotina vota gebogebona ima votae. Bi kai mote dugaduga kauwina mote ḡemoḡemotina vota visuvisuna ima votae. ¹⁹ Bi bamo kaidi mote sima votavota kauwa ba Maimaituwa ya oi kamaḡedi bi kai kalakalatinemo yai naḡasedi. ²⁰ Mba kauwina ḡemotinemmo, taugiuwatana edi yawasana ko kita waitetedi bi ko sibedi te tedi taugiuwatana visuvisudi ee taugiuwatana kaikaiyovudi.”

Tauwaikawaiwatana giugiukauwidi bi kaikaiyovudi

(Luk 6:46-49)

²¹ “Lava wapewapedi lisigumo sa giugiuna gado, ‘Bada, Bada,’ Bi mote lavedi matabudi kaka Maimaituwa ena waibadamo sima sola saḡa. Bi tedi mabai Tamagu malamo ena ḡwana sa voivoiyena taudidi Maimaituwa ena waibadamo sa sola saḡa. ²² Bi etala laḡanna ya tavana kaka lava wapewapedi sa giuna gado, ‘Bada, Bada, tama isammo aluwa gebogebodi kei potiyovodi bi matailla kauwidi wapewapedi ke voivoiyedi.’ ²³ Bi tagu kaka ya giuotigedina gado, ‘Tagu mote ya sibemi. Ko nawa tabumimo, temi gebogeboda lavemi.’”

Vanuwa tauḡaledi labu

(Luk 6:47-49)

²⁴ “Taanana aubaina, tana aiyai ya nato giugu ya vaiye bi ya kaikaiwata kauwena ba maibena lava nuwauyauyana, ena vanuwa ḡakima dabanemo i ḡala. ²⁵ Bi nabu i yovo, ḡauba a kabaita bi yavala i lausuve ḡulata vanuwa modonemo bi mote i likwa, banina yasina ḡakima dabanemo i waimoito. ²⁶ Bi aiyai giugu ya vaiye bi mote ima vovoteyete, ba maibena oloto bu’ubu’uwina ena vanuwa bubumo i ḡala. ²⁷ Bi nabu i yovo, ḡauba a kabaita bi yavala i lausuve ḡulata vanuwa modonemo te i likwa bi daguguna ba i didiga ḡulata.”

²⁸ Laḡannemo Yesu ena wailovelove i kovi mulinemo ba lava kumdi ena wailovelove a sove ḡulate, ²⁹ banina tana ḡailisi vaitena i waiwailovelove, mote mai waiḡake tauwailovelovedi.

8

Yesu oloto tunipekipekina i waiyawasani

(Mak 1:40-45, Luk 5:12-16)

¹ Laḡannemo Yesu oya dabanemo i yovoyovo munaḡa ba lava kumdi tana a kaiwata.

² ḡome oloto sida kapa vaivaina i tava Yesu kaḡepakanemo, tuwapekana i waitupag-waliḡedi bi i giuna gado, “Aee, BADA, bamoda kwa ḡoyena, te kwai yawasanigu.”

³ Yesu nimana i tuḡu te oloto i taukoni bi i giuwena gado, “Tagu ya ḡoyeḡoyena kwa yawasana.” Noi taunana te oloto sida kapa vaivaina i yawasana. ⁴ Kamaina bi Yesu oloto i waiḡakena gado, “Bai lisimmo i tubutubuḡana, mote aiyai kuma giuwe bi kwa nawa pilisi lisinemo te tana ya kitam. Bi Mousis ena sewasewa i giugiuwena mainana kwa voije te lava sa kitam te tam kuna yawasana.”

Yesu tauwaiḡaviya wapedi 100 edi bada ena taupaula i waiyawasani

(Luk 7:1-10)

⁵ Bi laḡannemo Yesu Kapeniyammo i tavatava, ba ḡome tauwaiḡaviya wapedi 100 edi bada i tava Yesu lisinemo bi i waibaḡana gado, ⁶ “Bada, egu taupaula ba sida tunipekipeki i vai bi ya pelopelo.” ⁷ Bi Yesu tana i giuwena gado, “Tagu kaka ya nato te yaḡi yawasani.” ⁸ Bi tauwaiḡaviya edi bada Yesu ena giu i waimunena gado, “Bada, tagu mote ya visu te egu vanuwemo kwa tava. Bi kwa giu ota te egu taupaula ya yawasana. ⁹ Tagu kota waibabada dibudimo ya miyamiya, bi ḡaviḡaviyidi egu waibada dibunemo sa miyamiya. Bi laḡannemo tauwaiḡaviya ya giuwena gado, ‘Ku nawa,’ Ba ya nawa, ee ya giuwena%Q1qàQ gado, ‘Ku nato,’ Ba ya nato. Bi egu taupaula ya giuwena gado, ‘Niga ku voije,’ Ba tana ya voivoije.”

¹⁰ Laḡannemo Yesu, tauwaiḡaviya wapedi 100 edi bada ena giu i vaivaiyedi ba i sove bi i tauvitale te lava kumna a kaikaiwatana i giuwedina gado, “Ya giugiu kauwemi, te tagu mote bamo Isael nophonemo lava aiyai e banavi ena waisumaḡa mai niga olotona. ¹¹ Bi tagu ya giugiuwemi, te Mala ena waibada nophonemo lava wapewapedi kaka suwala ena anilovotava bi ena anibulu yawanidiḡa sa tava. Gome Eiblaḡam, Aisik bi Deikap vaitedi sai ḡemotidi bi sa kani ḡemota. ¹² Bi tedi mabai sa ḡoyeḡoye te Maimaituwa ena waibadamo maso sa sola saḡa bi ḡeḡa te ya pwalage yovoḡedi boimatuwemo. Bi mba ḡome tedi kaka sa ḡaba bi sa gadigadi kiko.”*

¹³ Kamaina bi Yesu tauwaiḡaviya edi bada i giuwena gado, “Ku nawa, bi em waisumaḡa luvanemo mainana ya tubuḡa.” Mai i giugiu ba, tauwaiḡaviya edi bada ena taupaula i yawasana.

Yesu lava wapewapedi i waiyawasani

(Mak 1:29-34, Luk 4:38-41)

¹⁴ Laḡannemo Yesu, Pita ena vanuwemo i solasola saḡa ba lawana, i kita gaugaululu i vai bi ena gabumo i kenakena. ¹⁵ Yesu waivini nimana i tautaukoni ba i yawasana bi i moito te i waikanidi.

¹⁶ Mba aubiganemo, lava wapewapedi aluwa gebogebodi a sunesuneidina a natomedi Yesu lisinemo. Bi tana aluwa gebogebodi i giuwedi a potiyovo bi kota lava sidesidedi matabudi i waiyawasanidi. ¹⁷ Niga kauwidi ba taugiuwatana Aisaiya wala bai i giugiuwena mainana a tubuḡa. Taugiuwatana niga mainana i giu, “Tana taunana eda nuwaboya bi eda sida vitedi i avali.”†

Yesu kaiwatana ena pilipili
(Luk 9:57-62)

¹⁸ Yesu lava kumna i kitedi a dubudubutawi, ba ena tauwaikaiwatana i giuwedi te sa nawa topa nevanemo. ¹⁹ Bi waigake tauwailovelovena ḡemota Yesu lisinemo i tava bi i giuwena gado, “Tauwailove, tam bamo maigā kwa nawana ba yā kaiwatam.” ²⁰ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Dako edi bwadamo sa miyamiya, mwanuwa edi noḡimo sa kenakena, bi Tana Taunana Natuna mote bamo ena gabu kauwa te yai yawasi.”

²¹ Ḡome Yesu ena tauwaikaiwatana gesauna i giuna gado, “BADA, dolina yā munaḡa te tamagu yā dobo.” ²² Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Ku kaiwatagu, bi lava pekipekidi kwa gosedi te edi peki sa dobo.”

Yesu kaibitibiti i giu waitautau
(Mak 4:35-41, Luk 8:22-25)

²³ Kamaina bi Yesu wagamo i gelu bi ena tauwaikaiwatana waitedi a nawa. ²⁴ Tedi topa modonemo a tavatava, noi taunana te kaibitibiti i talaḡa i waitubu. Bi labama nananakidi waga noponemo a waidubusagedi, bi Yesu ba i kenakena. ²⁵ Ḡome ena tauwaikaiwatana tana a lainuwesi bi a giuwena gado, “Bada, kwai yawasanida, ḡotona te ta peki.” ²⁶ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi bai aubaina ko nainaila? Emi sumaga kana gaubo.” Kamaina bi tana i miya moito te yavala bi labama i giu waitautaudi. Bi daumola i kena. ²⁷ Tedi a soveye bi a giuna gado, “Niga lava baibaina? Te yavala bi labama a voteyeteye.”

Yesu lava labu aluwa gebogebodi a sunesuneḡidina i waiyawasanidi
(Mak 5:1-20, Luk 8:26-39)

²⁸ Sauginemo Yesu noi nevanemo Gelesin lavedi edi dobumo i tavatava, ba olooloto labu aluwa gebogebodi a sunesuneidina, tauyewaḡa a tava Yesu lisinemo. Tedi ai nuwanainaila gulata aubaina mba etana mote lava a kaikaiwata. ²⁹ Bi tedi kalinedi dididiginemo Yesu lisinemo a binauna gado, “Maimaituwa Natuna! Tam bai kwa ḡoyeḡoyena lisimaimo kwa voyie? Kovoḡa ena laḡan yaḡolo kaka ya tava, bi niganana kuna natona kwa kovoḡimai, ee?”

³⁰ Tedi a moimoitona diyedimo ba buwawa yalaboluboludi a yabayaba. ³¹ Kamaina bi aluwa gebogebodi Yesu ai baḡana gado, “Bamoda kwa kwavi waipotiyovomaina ba kwa giukamagēmai te buwawa yalaboludi nopodimo ka solanawa.” ³² Yesu aluwa gebogebodi i giuwedina gado, “Ko nawa!” Te lava a potiyovo kamaḡedi bi buwawa nopodimo a sola nawa. Ḡome buwawa yalaboluboludi salisali a velavelau watana ba topamo a tona te a peki. ³³ Bi buwawa taugamodi a naila a nawa taunimo. Bi olooloto labu bi buwawa lisidimo bai i tubutubugana giuna a laidabalali. ³⁴ Kamaina bi mba taunina lavedi a nawa Yesu kitana aubaina bi laḡannemo a banabanavi ba aibaḡa vavasaḡe te edi dobu ya gose.

9

Yesu oloto nuwakudukuduna i waiyawasani
(Mak 2:1-12, Luk 5:16-26)

¹ Kamaina bi Yesu wagamo i gelu saḡa bi i munaḡa nato ena taunimo. ² Bi ḡome olooloto ḡesaudi edi tau nuwakudukuduna latilatina a avali tavaite Yesu lisinemo. Laḡannemo Yesu mba oloolotodi edi waisumaḡa i kitakita, ba oloto nuwakudukuduna i giuwena gado, “Koko, kumai nuwaboya, em gebogebodi e noḡoti kamaḡe.”

³ Ḡome waigake tauwailovelovena giuna mai a vaivaiye, ba taudiḡa ai giugiuna gado, “Niga lavana ba Maimaituwa ya waidibogē.”

⁴ Yesu mba lavedi edi noḡota i sibedi bi i giuna gado, “Bai aubaina mba noḡotidi gebogebodi nopomimo ko noḡonoḡotidi? ⁵ Bamo giuna i tekateka? ‘Em gebogebodi e noḡoti kamaḡedi, ee Kwa moito bi kwa nawa?’ ⁶ Niganana kaka yāi lovemi bi ko sibe te dobumo Tana Taunana Natuna lisinemo ḡailisi ya kenakena te gebogebodi ya noḡotikamaḡedi.”

Kamaina bi Yesu mba olotona nuwakudukuduna i giuwena gado, “Kwa miya moito, em kebana kwa vai bi kwa nawa em vanuwemo.”

† 8:17: Ais 53:4

⁷ Gome oloto i miya moito bi i nawa ena vanuwemo. ⁸ Laḡannemo lava kumna mba kauwina a kitakita, ba tedi a sove bi Maimaituwa a kasagesage, banina tana ḡailisi lava i vitedi.

Yesu Met i yoge

(Mak 2:13-17, Luk 5:27-32)

⁹ Yesu mba gabuna i gose bi i nawanawa ba oloto isana Met i kita. Tana takis anilaitupana gabunemo i miyamiya. Bi Yesu Met i giuwena gado, “Ku kaiwatagu!” Gome Metiu i miya moito bi Yesu i kaiwata.

¹⁰ Kamaina bi Met Yesu ena tauwaikawaiwatana waitedi i giuwaiti te ena vanuwemo a kani. Bi vanuwino ba gebogebo lavedi bi takis taulaitupana wapewapedi a tava bi waitena a kanikani ḡemota. ¹¹ Gome Palisi ḡesaudi a kita te Yesu ba gebogebo lavedi waitedi a kanikani. Bi ena tauwaikawaiwatana a giuwedina gado, “Bai aubaina emi tauwailovelove takis taulaitupedi bi gebogebo lavedi waitedi sa kanikani ḡemota?”

¹² Laḡannemo Yesu mainana i vaivaiyedi ba i giuna gado, “Lava yawayawasanidi mote doketa sima ḡoyeḡoye, bi lava sidesidedi taudiḡa doketa sa ḡoyeḡoye. ¹³ Temi ko nawa bi ḡilugilumina wadubonemo ko kita bai i giuwe, “Tagu lisigumo mote musala koma lausewasewayedi bi lava ko launuwatoiye. Banina tagu e yovona ba gebogebo lavedi waiyawasanidi aubaidi. Bi mote visuvisu lavedi aubaidi.”

Wailovelove wadubona ko gose bi Yesu ena wailovelovemo ko miya

(Mak 2:18-22, Luk 5:33-39)

¹⁴ Laḡan ḡemota Diyoni taukabulu ena tauwaikawaiwatana a tava Yesu lisinemo bi a giuwena gado, “Bai aubaina tama bi Palisi ka udiudi, bi tam em tauwaikawaiwatana mote sima udiudi?”

¹⁵ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Laḡannemo lawelawe ena wale naḡi soinemote waitedi sa miyamiya, ba bai aubaina sai nuwaboya bi sa udi? Bi saugina ya tavana kaka lawelawe ya gosedu, mba laḡannemo kaka tedi sai nuwaboya bi sa udi.”

¹⁶ Mote aiyai gala valivaliuna ima vai bi gala wadubona waitena ima siyau ḡemotidi. Banina gala valivaliuna male gala wadubona ya solulisi, te ya puliti waididigi. ¹⁷ Bi kota lava mote waen valivaliuna sima vai, bi kwagi wadubonemo sima ḡini. Bamoda mainana sa voyiena, ba kwagi wadubona ya nuwasena te waen ya nuwaḡini. Geḡa, tedi waen valivaliuna kwagi valivaliunemo sa ḡini yovoḡe. Te kwagi bi waen visuvisudi sa kena.

Gomana pekipekina bi waivini kwasina i miyamiya kamakamaḡena

(Mak 5:21-43, Luk 8:40-56)

¹⁸ Yesu mba kauwidi i giugiuwedi ba, bolu vanuwina tauwaibadayena ḡemota i tava lisinemo. Tana tuwapekana i tupagwaligedi bi i giuwena gado, “Tagu natugu waivinina niganana i peki. Taunana aubaina tam kwa nato bi nimam dabanemo kwa sako bi ya yawasana munaga.” ¹⁹ Kamaina bi Yesu bi ena tauwaikawaiwatana mba olotona waitena, a nawa ena vanuwemo.

²⁰⁻²¹ Tedi a nawanawa etamo ba waivini kwasina i miyamiya kamakamaḡena Yesu mulinaḡa i saḡa. Te ena gala isunaḡa i taukoni bi noponemo i wainoḡotana gado, “Bamoda Yesu ena gala isunaḡa ya taikonina, ba ya yawasana.” Niga waivinina kwasina i miyamiya kamakamaḡena ba kwalabu wapana 12 a kovi.

²² Gome Yesu i tauvitate te waivini i kita bi i giuwena gado, “Keulo, mote kumai nuwaboya, em sumaḡa i waiyawasanim.” Mba taunana te i yawasana.

²³ Bi laḡannemo Yesu bolu vanuwina tauwaibadayena ena vanuwemo i valavalageta, ba lava kumna i kitedi a ḡabaḡaba salesale. ²⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, “Matabumi ko potiyovo. Gomana mote i peki tana ya kenakena.” Gome lava kumna mainana a vaivaiye ba tedi Yesu ai gwaigwaiye. ²⁵ Bi lava giuwedi te a potiyovo doḡamo, mulinemo Yesu i saḡa noke dabanemo bi gomana nimanemo i kabikabi ba i kenamoito. ²⁶ Niga kauwina i tubutubuḡana, giuna dobu matabuna i nawa yaḡosi.

Yesu ooloto matapotepotedi labu bi gumgum i waiyawasanidi

(Mak 8:22-26, Mak 10:46-52, Luk 18:35-43)

²⁷ Kamaina bi Yesu mba vanuwina i gose bi i nawanawa te ooloto matapotepotedi labu, a kaiwata bi a binabinauna gado, “Deivida natuna, kwa launuwatoiye!” ²⁸ Bi Yesu i nawa vanuwemo i valavalageta, ba ooloto matapotepotedi a tava lisinemo. Bi i waitalayedina gado, “Temi konai sumaḡa te tagu ḡemoḡemotina matem i ya i yawasanidi, ee?”

Tedi ena giu ai munena gado, “Emaso Bada, tama kei sumaḡa.”

²⁹ Kamaina bi Yesu mba oolotodi matedi i taukonidi bi i giuwedina gado, “Temi konai sumaḡa aubaina te ya tubuḡa.” ³⁰ Gome te matedi i kayanedi bi ai kita. Bi Yesu i giu

vavasaḡedina gado, “Bai niganana lisimimo i tubuḡana mote aiyai koma giuwe!” ³¹ Bi geḡa te tedi a nawa bi lisidimo bai i tubutubuḡana giuna mba dobuna matabuna a giu nawe.

³² Mba oloolotodi Yesu a gose bi a nawanawa, ba mulidimo, lava ḡesaudi oloto aluwa gebogebona i sunesuneḡina ai doli tavaite Yesu lisinemo. Bi mba olotona tana ba gumgum. ³³ Gome Yesu olotona noponemo aluwa gebogebona i kwavivai bi mulinemo ba oloto i giu ota. Bi lava kumna ḡome kauwina a kitakita ba a tagugu bi a sove te a giuna gado, “Niga kauwina Islael noponemo mote bamo mainana ta kitakita.” ³⁴ Bi Palisi a giuna gado, “Mba aluwa gebogebodi edi bada ḡailisi Yesu i vite. Taunana aubaina tana aluwa gebogebodi ya kwavidi bi sa potipotiyovo.”*

Taupaula a visa

³⁵ Yesu i nawa taun bi malagai matabudi nopodiḡa bi bolu vanuwidiḡa i waiwailovelove, bi Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna i laulauguguyae. Bi kota lava edi sida tabudi bi tabudi i waiwaiyawanidi.†

³⁶ Laḡannemo Yesu lava kumdi i kitekitedi ba i launuwatoyedi. Tedi wainuwatoyedi tausagudi geḡa. Tedi ba maibena sipu bi taulabedi gulata.‡ ³⁷ Gome Yesu ena tauwaikawatana i giuwedina gado, “Daibimo maula i didiḡa gulata bi taupaulayena mote a wapa. ³⁸ Bada tana daibi taniwagina, koi baḡa bi taupaula ya giukamaḡedi te ena daibimo sa noya.”

10

Yesu ena tauwaikawatana 12 i giukamaḡedi (Mak 3:13-19, Luk 6:12-16)

¹ Yesu ena tauwaikawatana 12 i waigemotidi bi ḡailisi i vitedi te tedi aluwa gebogebodi sa kwavidi sa potiyovo bi sida tabudi

bi tabudi matabudi sai yawasanidi.

² Giugiukamaḡedi 12 isedi ba niga, dolidolina ba Saimon, a waiisana Pita, bi tasina ba Endulu,

Diyemesi tamana Diyebedi bi tasina ba Diyon

³ Pilipi,

Batolomiu,

Tomasi

bi Met takis taulaitupana,

Diyemesi tana taunana Alupiyasi natuna

bi Tadiyas,

⁴ Saimon tana Selot,

bi Diudas Iskalot tana taunana Yesu tauwaibenabenamena.

⁵⁻⁶ Yesu niga oloolotodi 12 i giukamaḡedi bi i giu wailovelovedina gado, “Eteni bi Sameliya lavedi edi tauniḡa mote koma nawa. Bi ko nawa Islael lavedi lisidimo, tedi ba maibena sipu gwegwedi. ⁷ Temi ko nawa bi niga giuna ko lauguguyaena gado, ‘Mala ena waibada kaikana ya tavatava.’ ⁸ Bi lava sidesidedi koi yawasanidi, pekipekidi ko ka kenamoitodi, kapa vaivaidi koi yawasanidi, bi aluwa gebogebodi a sunesuneidina ko kwavidi sa potiyovo. Niga ḡailisina e vite otiemi, mainana kota temi lava koi yawasanidi otiedi bi mote maii'a komai baḡae. ⁹ Emi nawamo mote goldi, ee silva ee kopa koma legaudi, ¹⁰ mote tana, mote kwesi ḡesauna, mote kaḡesuma bi mote diḡona. Temi egu taupaula aubaina te lava kaka mwali matabudi aubaimi sa voyedi.

¹¹ “Laḡannemo bamo taunimo ee malagaimo kona tavana, bi aiyai i giuvaimina ba ena vanuwino ko miyamiyana, eete mba vanuwina ko gose. ¹² Laḡannemo temi vanuwemo kona valagetana ba, koi ebodi bi ko giuna gado, ‘Nuwauba lisimimo ya kena.’ ¹³ Bamoda vanuwa lavedi sa giuvaimina ba kamaina te emi nuwauba nopodimo ya kena. Bi geḡa, ba nuwaubana ko vai munage. ¹⁴ Bi bamoda lava mote sima giuvaimi bi kalinemi mote sima vaiye, ba kamaina te kaḡemi gobusidi ko laikulukuluvidi bi mba vanuwina ee malagaina ko gose.* ¹⁵ Tagu ya giugiu kauwemi te malaetala laḡannemo ba Maimaituwa Sodom bi Gomola ya launuwatoyedi bi mba taunina lavedi mote kaka ima launuwatoyedi.†

Laukivigegebomo ko moitodidina (Mak 13:9-13, Luk 21:12-17)

* **9:34:** Met 10:25, 12:24, Mak 3:2 † **9:35:** Met 4:23, Mak 1:39 ‡ **9:36:** Mak 6:34 * **10:14:** Giu 13:51
† **10:15:** Met 11:24, Pak 19:24-28

¹⁶ “Tagu ya giugiukamaḡemina maibena sipu, tabei[‡] nopodimo. Taunana aubaina ko volana mai mwata ko volavolayena te gebogedi mote ima taukonimi bi kota ko voyaḡotana mai gabubu te yawasana gebogedi mote koma voyiyedi. ¹⁷ Bi lava ko kita kauwedi, banina tedi kaka taulauetala nimedimo sa sivumi bi bolu vanuwidi nopodimo sa kwapumi.[§] ¹⁸ Tagu dabagumo kaka temi sa panimi bi sa nawemi gabegabemani bi ḡaliḡalibona nananakidi lisidimo. Bi ḡome giugu visuvisuna tedi bi Eteni lavedi lisidimo ko kamaḡati. ¹⁹ Bi laḡannemo sa panimina ba mote komai nuwaboya te bainewa ko giu. Mba sauginemo Maimaituwa kaka giu ya vitemi te bainewa ko giu. ²⁰ Banina giu ko vatodina ba mote temi koma giugiu, bi Tamemi Aluwina kaka giu ya vitemi te lisidimo ko giu.

²¹ “Mba laḡannemo oololoto kaka lava sa kaisoluḡedi te valevaletidi sai pekidi, bi libilibi tametamedi kauwina ḡemotina natunatudi lisidimo sa voyie, bi libilibi kota tametamedi sai ḡaviyedi bi sai pekidi.**” ²² Tagu dabagumo kaka lava matabudi sa dabokemi, bi tana aiyai ya moimoitodidinana ba damonemo ya yawasana. ²³ Bamo malagainemo sa laukivigeboḡeyemina, ba kamaina te mba malagaina ko gose, bi ko nawa malagai ḡesaunemo. Bi ya giugiu kauwemi te temi mote emi noya komai kovidi Israeḡ taunidimo, bi Tana Taunana Natuna ya nato.

²⁴ “Gomana gilugilumina mote ena tauwailovelove ima saḡa kamaḡe, ee taupaula ena bada mote ima saḡa kamaḡe. ²⁵ Bi libilibi gilugilumidi ba edi tauwailovelove vaitena ḡemoḡemotidi, bi taupaula ba mai ena bada. Bamoda vanuwa taniwagina sa giugiuwe te tana ba aluwa gebogedi edi bada Belsebul, kamaina te ena vanuwa lavedi mainana giuna ḡemotinemmo sa giuwedi.^{††} ²⁶ Taunana aubaina lavedi koma nailedi. Bai mwalina sumamo kenakenana ba ya nuwatanesa. Laḡan ya natonatona kaka bai mwalidi sa kenakena waidavonana ba sa laumaḡata.^{‡‡} ²⁷ Bi dudubalemo bai e giugiuwemina, temi kaka suwalemo ko giuwedi, bi tagu bai kandavonemo beyemimo e kasakasavemina ba vanuwa dabedimo koi noyanoyae.

²⁸ “Lava tubuḡa taunaḡa tauwaipekidi mote koma nailedi, tedi mote ḡemoḡemotina aluwimi simai pekidi. Maimaituwa tana taunana ko naile, banina tana tubuḡimi bi aluwimi ḡemoḡemotina iyoyogamo ya kagebogedi. ²⁹ Niga ko noḡoti, mwanuwa mavumavuyam a keikeilika kauwa ḡemoḡemotina 10 toyamo labu ko gimala, ḡemota bi doḡamo i kuluvana ba Tamemi Maimaituwa mote ima noḡoti kamaḡe. ³⁰ Temi kota mainana dabemi iyevena wapana matabuna i sibe kovi. ³¹ Taunana aubaina mote koma naila, banina temi noḡotimi i didiga gulatana, mote mai mwanuwa mavumavuyam.

³² “Aiyai i vite munaḡe bi lava matedimo ya kakamaḡatiguna, ba tagu kaka Tamagu matanemo malamo ya kamaḡati. ³³ Bi aiyai ya valevaleleguna lava matedimo, ba tagu kaka Tamagu malamo matanemo ya valeleye. ³⁴ Bi koma wainoḡota bena tagu nuwauba e vai yovoḡe dobumo. Tagu e yovona mote nuwauba bi kepata^{§§} e yovoḡena daila aubaina. ³⁵ Tagu e yovona ba ya voyiyemi te,

oloto natuna olotona vaitena sai saḡasaḡa

bi gomana waivinina tinana vaitena sai saḡasaḡa

bi vesala lawana vaitena sai saḡasaḡa.

³⁶ Lava ena ḡaviya ba ena vanuwa noḡona lavedi.

³⁷ “Tana aiyai tamana bi tinana ya ḡoyeḡoye gulatedina mote mai tagu, ba mote ḡemoḡemotina te egu tauwaikawaiwatana, bi tana aiyai bi natuna olotona ee waivinina ya ḡoyeḡoye gulatena mote mai tagu, ba mote ḡemoḡemotina te egu tauwaikawaiwatana. ³⁸ Bi aiyai mote ena kolosi ima avala bi ima kaiwatagu ba tana mote ḡemoḡemotina te egu tauwaikawaiwatana.***” ³⁹ Tam aiyai em yawasana kuna nuwemina ba mote kuma banavi, bi tam aiyai bi em yawasana kuna nuwakamaḡena tagu aubaigu ba muliḡa, yawasana kwa vai munaḡe.

⁴⁰ “Tana aiyai temi ya giugiuvaimina, ba tagu vaitegu ya giugiuvaigu. Bi aiyai tagu ya giugiuvaiguna ba taugiukamaḡegu vaitena ya giugiuvai. ⁴¹ Tana aiyai taugiuwatana i giuvaina banina tana ba taugiuwatana, aubaina te taugiuwatana kaka ena maii'a ya vai. Bi tana aiyai didimana lavana i giuvaina, banina tana ba didimana lavana, aubaina te tana kaka didimana lavana ena maii'a ya vai. ⁴² Bi bamoda aiyai gauba leduna taukaiwatagu sivusivuyovoḡedi i vitedina ba ya giugiukauwemi te tana kaka ena maii'a ya vai.”

[‡] 10:16: Tabei ba daḡasi ḡasigasina   § 10:17: Mak 13:9-11   ** 10:21: Mak 13:12   †† 10:25: Met 9:34, 12:24, Mak 3:22   ‡‡ 10:26: Mak 4:22   §§ 10:34: Kepata ba aniwaiḡaviya, Yesu i giuna gado tagu kepata e yovoḡe, banina tana i yovona dabanemo waimiyatauli bi waiḡasigasi vanuwa noḡonemo.   *** 10:38: Kolosi avalina mba wainuwatoi giuna, maibena Yesu kolosimo i wainuwatoitoina.

11

Yesu bi Diyoni taukabulu (Luk 7:18-35)

¹ Yesu ena tauwaikawatana 12 i giu wailovelovedi, mulinemo tana i nawa Galili taunidimo te yai lovelove bi ya lauguguya. ² Laḡannemo Diyoni biliwelokomo i miyamiya ba Keliso bai i voivoiyedina giudi i vaiyedi bi ena tauwaikawatana i giukamaḡedi ³ te Yesu sai talayaena gado, “Tam taunana Tauwaiyawasana a giugiuwemna kuna tava ee lava ḡesauna ka labe?” ⁴ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Ko munaga bi bai lisigumo kona vaivaiyena bi kona kitekitedina, mba taudidi Dyon ko talavite.

⁵ “Lava matapotepotedi sa waikita munaga, kaḡenuwanokudi ba sa nawanawa, kapa vaivaidi sa yawayawasana, beyapotepotedi sa waibeyavaiya, lava pekipekidi sa kenakena moito munaga, bi lava waiyamoyamonidi Maimaituwa giuna visuisuna sa vaivaiye.* ⁶ Lava aiyai ya waisumaḡeguna bi mote ima nuwakulukuluva ba tana kakavisuisuna.”

⁷ Laḡannemo Dyon ena tauwaikawatana a munamunaga ba Yesu lava kumna lisidimo Dyon i waigayo watana gado, “Temi wala kona nawa kalakalalelemo, Dyon lisinemo kona kitana, kitana bainewa? Maibena yavala vagala i suvesuvelemedina mainana kona kita, ee? ⁸ Bamoda mote mainana ko kita, te lavana bainewa kitana kona kita? Gala visuisudi i kotekotedi kona kita? Geḡa, lava ḡalibona ena vanuwemo taumiya gala visuisudi sa kotekotedi. ⁹ Temi kona nawana bai kona kita? Taugiuwatana, ee? Emaso, ya giugiuwemi te Dyon i saḡa gulata mote mai taugiuwatana ḡesaudi.”

¹⁰ “Gilugilumina wadubonemo tana taunana a gilumi watana gado, ‘Tagu kaka egu tauwainoyanoya ya ḡe giukamaḡe te tana kaka tam em eta ya yawasi.’”†

¹¹ “Tagu giukauwa ya giugiuwemi te dobumo Dyon i saḡa gulatana mote mai lava matabumi. Bi lava aiyai i sakosakoyovoḡena mala ena waibada noponemo ya miyamiyana ba tana i tausagaḡa mote mai Dyon. ¹² Dyon taukabulu ena laḡanmo te niganana, lava edi ḡailisi ai laulubudi te lava mala ena waibada noponemo miyemiyedi a waigaviyedi, banina tedi edi ḡowana maso mala ena waibada ai badae. ¹³ Taugiuwatana matabudi bi Mousis ena waigake Maimaituwa ena waibada a giugiuwatana eete Diyoni ena laḡan i tava. ¹⁴ Bamoda Elaidiya ko labelabe te ya tavana ba Dyon taunana Elaidiya, tana bai ya giugiuwena taunana ko vaiye. ¹⁵ Temi waibeyemi te koi beyavaiya.

¹⁶ “Niga kimitina bai mwalina ya laukoiluvae? Tedi maibena libilibi aniwaikunekune gabudimo sa miya bi sa waimuduveyeyana gado, ¹⁷ ‘Tama naḡi salena ke saleye bi mote ko biga bi peki gabanemo ke gabalauyava bi mote ko gaba.’ ¹⁸ Mainana laḡannemo Dyon i tavana ba mote i kanikani bi wain i tegotego, tana a giuwena gado, ‘Tana aluwa gebogebona i sunei.’ ¹⁹ Bi Tana Taunana Natuna i tavana ba a giuwena gado, ‘Niga taunana taugudaguda, tautegotego, takis taulaitupedi bi gebogebona lavedi edi tau.’ Nuwayauya didimanina ko vaina ba Dyon bi tagu ema wailovelove ko kaiwatedi.”

Taun waisumaḡa geḡedi (Luk 10:13-16)

²⁰ Yesu bamo taundimo anisove kauwidi i voivoiyedina mba lavedi edi gebogebona mote a kuvesidi taunana aubaina, i giugiumataidina gado, ²¹ “I gebo kauwa Kolasin bi Betsaida lavemi lisimimo! Bamoda lisimimo anisove kauwidi e voivoiyedina mainana Taiya bi Sidon lisidimo e voyiedi, tedi maso maḡokana laukuvasa galedi a kotedi, ai kovotopedi bi edi gebogeboma laukuvasa. ²² Tagu ya giugiu kauwemi te malaetala laḡannemo tagu kaka Taiya bi Sidon ya launuwatotoiyedina kaka temi Kolasin bi Betsaida lavemi. ²³ Bi Kapenyam lavemi, temi bena Maimaituwa ya nawemi malamo? Geḡa, temi kaka Maimaituwa ya pwalaḡe nawemi pekipekidi edi gabumo. Bamoda temi lisimimo anisove kauwidi e voivoiyedina mainana Sodom malagainemo e voyiedi, tedi maso a laukuvasa bi malagaina visuisuna i kena te niga laḡandimo.‡ ²⁴ Tagu ya giugiuwemi te malaetala laḡannemo ba Sodom kovoḡa ḡaubona ya vai bi taun waisumaḡa geḡemi temi kaka kovoḡa dididiga ko vai.”

Ko nato lisigumo bi koi yawasi (Luk 10:21-22)

²⁵ Mba sauginemo Yesu i laupalina gado, “Tamagu, mala bi dobu Badana, ya kakasaḡesaḡem, banina tam lava mabai a noḡoti munagaḡedi te tedi anapu bi sibe lavedi, ba lisidimo niga kauwidi kuna sivuwaidavonedi bi lava edi yawasana maibena libilibi

* 11:5: Ais 61:1 † 11:10: Mal 3:1 ‡ 11:23: Pak 19:24-28

lisidimo kuna kamaḡatidi. ²⁶ Tamagu giukauwa te niga kauwidi ba em ḡowanemo sa tubutubuḡa.

²⁷ “Tagu mwali matabudi Tamagu i vitegu. Bi aiyai mote Natuna i sibe te Tamana taunaḡa. Aiyai mote Tamana i sibe te Natuna taunaḡa i sibe. Bi kota Natuna tedi mabai i vinevinedina ba tana sa kamaḡati.

²⁸ “Temi mabai nuwaboya bi vita sa pokepokemina ba ko nato lisigumo kaka waiyawasi yà vitemi. ²⁹ Egu kewa isunemo ko laulauavalana ba niga kauwidi yài lovelovemi te ko sibedi, banina tagu voyaḡota bi ḡaubo munaḡa lavagu. Taunana aubaina, tagu lisigumo ko natona kaka aluwimi sai yawasi. ³⁰ Bi kewa yà vitemna ba i tekateka, ḡemogemotina kwa lageti bi kwa avali.”

12

Yesu tana Waiyawasi Laḡanna Badana
(Mak 2:23-28, Luk 6:1-11)

¹ Mba sauginemo Waiyawasi Laḡannemo, Yesu ena tauwaikawatana vaitedi laisi daibinaḡa a nawanawa te ena tauwaikawatana kani a peki. Taunana aubaina laisi a tanodi bi a kanikanidi. ² Bi Palisi mainana a kitakitana ba, Yesu a giuwena gado, “Kuna kita, kauwidi Waiyawasi Laḡannemo mote maso ko voivoiyedi bi geḡa te em tauwaikawatana kauwidi sa voivoiyedi.” ³ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Ḡalibona Devida ena lava vaitedi kani a peki bi Devida bai i voivoiyena, temi kona iyevi, ee geḡa? ⁴ Tana Maimaituwa ena vanuwemo i solanawa bi buledi kakavisuvisudi i legaudi bi ena lava i vitedi te a kanidi. Bi waigake ya giugiu te mba buledidi ba pilisi taudiḡa sa kanikanidi. ⁵ Bi temi Mousis ena waigake kona iyevi ee geḡa? Pilipilisi Waiyawasi Laḡandimo Maimaituwa ena vanuwa noponemo a noyanoyana ba Waiyawasi Laḡanna ena waigake a waidoukoto, bi geḡa te mba mote gebogebo a voivoiye. ⁶ Tagu yà giugiuwemi te lava ḡemota nopodemo ena wailovelove i saḡa gulata mote mai pali vanuwina. ⁷ Bi gilugilumina wadubonemo i giuna gado, “Tagu yà ḡoyeḡoyena launuwatoi kauwina lava lisidimo ko voiyé, bi kota temi musala ko laulau sewasewaena tagu mote yàma ḡoyeḡoye.” Bamoda temi giudi banidi ko sibedina, ba mote egu tauwaikawatana komai wavu yababedi. ⁸ Banina Tana Taunana Natuna Waiyawasi Laḡanna Badana.”

⁹ Yesu nawa i waitubu munaḡe bi lava edi bolu vanuwina noponemo i sola saḡa, ¹⁰ bi ḡome oloto sida nima pekipeki vaivaina i miyamiya i kita. Bi Palisi eta a tavutavu te bainewa maso Yesu ai wavu. Taunana aubaina tedi Yesu ai talayenana gado, “Waigake bainewa ya giugiu? Waiyawasi laḡannemo kamaina te lava tai yawasani ee geḡa?” ¹¹ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamoda aiyai em sipu ḡemota Waiyawasi Laḡannemo dommo i kuluvana ba sipuna dommo kwa solu saḡe ee geḡa? ¹² Bi lava noḡotina i didiga gulatana, mote mai sipu. Taunana aubaina Waiyawasi Laḡannemo kamaina te visu ta voiyé.”

¹³ Kamaina bi Yesu mba olotona i giuwena gado, “Nimam ku tuḡu.” Ḡome oloto nimana i tuḡutuḡu ba i visuvisu munaḡana mailbena nimana ḡesauna. ¹⁴ Bi Palisi a potiyoovo a nawa bi ai ogatala te bainewa Yesu sai peki.

Yesu tana Maimaituwa ena Taupaula Vinevina
(Mak 3:7-12, Luk 6:17-19)

¹⁵ Ḡome Yesu i sibe te Palisi a waiogatala te tana sa vunu, taunana aubaina mba modomodona i gose. Bi i nawanawa ba lava kumdi a kaiwata bi matabudi edi sidamo i waiwasanidi ¹⁶ bi i giu vasaḡedi te tedi mote aiyai sima giuwe te tana lava aiyai. ¹⁷ Niga kauwidi matabudi wala taugiuwatana Aisaiya lisenemo BADA bai i giugiuwedina, mainana a tubuḡa. Gilugiluminemo i giuna gado,

¹⁸ “Niga ba egu Taupaula tana taunana e vine,
tana nuwagu tauvaina, bi tagu tana lisenemo yà wainuwavisu.

Bi tagu kaka Aluwigu yà vite,
te tana lava matabudi lisidimo didimana ya lauguguyae.

¹⁹ Tana mote aiyai vaitena simai kagiu bi ima lasa guda,
tana mote etaḡa ima binau nawa te lava kalinana sima vaiye.

²⁰ Tana mote vagala nuwayovuna ima koto kamaḡe.
Bi kaipou tututukina mote imai suwavunu.

Tana mainana ya voivoiyena eete dobu matabudi nopodimo lava ya kadidimani kovidi.

²¹ Mba laḡannemo kaka dobu matabudi lavedi edi waisumaḡa tana lisenemo sa sako.”*

* 12:21: Ais 42:1-4

Yesu bi Aluwa gebogebodi edi bada

(Mak 3:20-30, Luk 11:14-23)

²² Gome oloto aluwa gebogebodi a sunesuneina a natome Yesu lisenemo. Mba olotona ba gungum bi matapotapotana. Bi Yesu i waiyawasani te i waikita munağa bi giu i waitubu. ²³ Bi lava matabudi Yesu a soveye bi a giuna gado, “Augunai niga ba ġalibona Deivida natuna, ee?”

²⁴ Bi Palisi niga mainana a vaivaiye ba a giuna gado, “Mba aluwa gebogebodi edi bada isana taumudulele, tana Yesu i sunei bi ġailisi i vite te aluwa gebogebodi ya kwavidi bi sa potipotiyovo.” ²⁵ Bi Yesu edi noġota i sibedi, taunana aubaina i giuwedina gado, “Bamoda ġalibona ena waibada noponemo taudiğa sa daili munagedina ba taudiğa sa kakagebogebodi. Bi bamo taunina ee vanuwina noponemo taudiğa sa dailidi bi sa waġasigasina ba sa kakagebogeboda munagedi. ²⁶ Mba kauwina ġemotina mainana, bamoda Seitan ena waibada noponemo sa dailidi bi sai ġasigasina ba taudiğa sa kaka gebogeboda munagedi bi mba waibadana mote ima kena nonoġa. ²⁷ Bamoda tagu taumudulele ena ġailisimo aluwa gebogebodi ya kwavikwawivaidi te temi Palisi ko giu, emi tauwaikawaiwatana aiyai ena ġailisimo aluwa gebogebodi sa kwavikwawivaidi? Emi tauwaikawaiwatana sa kaka maġatimi te temi ba kaikaiyovumi. ²⁸ Tagu Maimaituwa Aluwina ena ġailisimo aluwa gebogebodi ya kwavikwawivaidi. Niga kauwinemo temi ko sibe te Maimaituwa ena waibada kaikana lisimimo i tava.

²⁹ “Aiyai mote oloto ġaġailisina ena vanuwa ima lolo te dolinemo ya panipani kaka ena vanuwa ya lolo te ena ġonaġona ya legau kamaġedi. ³⁰ Tana aiyai ya waġaviyeguna ba mote egu tau. Bi aiyai mote vaitena kama noyanoya ġemota ba egu lava ya suwasuwa waidabalalidi.

³¹ “Taunana aubaina, lava aiyai Maimaituwa ya giugiu waigebogebona bi ya waidibogina ba ena gebogeboda noġoti kamaġedi. Bi tana aiyai Aluwa Waiyawa ya waidibogina, ba ena gebogeboda mote Maimaituwa kaka ima noġoti kamaġedi. ³² Lava aiyai Tana Taunana Natuna lisenemo ya giugiu vitavitalana ba Maimaituwa kaka ena gebogeboda noġoti kamaġedi. Bi aiyai te Aluwa Waiyawa lisenemo ya giugiu vitavitalana ba mote ena gebogeboda ima noġoti kamaġedi, niganana eete laġan damonemo.

Kai gebogebona votana gebogebona

(Luk 6:43-45)

³³ “Kai ko komaniyena kaka ya vota kauwa, bi kai mote koma komaniye ba kaina mote ima vota. Banina kai votanemo kaka ta sibe te mba kaina visuvisuna ee gebogebona.†

³⁴ Temi mwata salama natunatuna! Nopomi gebogeboda i wanavu te bainewa visu ko giuwata? Banina lava noponemo bai i wanavu bi ya kenakenana, taunana mudunemo ya potipotiyovo. ³⁵ Lava visuvisuna nopona visu i wanavu, taunana aubaina kauwa visuvisudi ya voivoiyedi. Bi lava gebogebona nopona gebo i wanavu, taunana aubaina kauwa gebogebodi ya voivoiyedi. ³⁶ Tagu ya giugiuwemi te etala laġannemo lava giu gebogebodi matabudi mududimo sa potipotiyovona dadedimo kaka Maimaituwa ya etaledi. ³⁷ Bi Maimaituwa kaka tam em giu luvanemo ya kovogim, bi kota em giu luvanemo yai yawasanim.”

Mataila Diyona lisenemo i tubutubuġana ko kita

(Luk 11:29-32)

³⁸ Kamaina bi palisi bi waġake tauwailovelovedi ġesaudi Yesu a giuwena gado, “Tauwailove, tama ka ġoyeġoyena anisove matailina kwa voyedi te ka kitedi.”

³⁹ Bi tana i giuwedina gado, “Niga kintimi temi gebogeboda lavemi bi waimatawapemi! Bi ko ġoġoġe te mataila ko kita. Ya giugiuwemi te temi mote mataila koma kita, bi taugiuwatana Diyona lisenemo mataila i tubutubuġana taunana ko noġoti. ⁴⁰ Te Diyona iyana noponemo i miyana ba laġan faiona bi dudubala faiona. Mba kauwina ġemotina mainana Tana Taunana Natuna kota doġa noponemo ya kenana laġan faiona bi dudubala faiona. ⁴¹ Bi malaetala laġannemo Ninive lavedi bi temi niga kintina lavemi kaka pekimo ko moito munağa bi tedi kaka sa giuwemi te iyoyoġamo ko nawa. Banina Diyona i laulauguguya laġannemo ba Ninive lavedi tana ena giu a vaiye bi a nuwavitala. Bi niga ġome niganana lava ġemota tana Diyona i saġa kamaġe, bi temi tana ena giu mote ko vaiye bi ko nuwavitala. ⁴² Bi kota malaetala laġannemo Siba edi ġalibona waivinina bi niga kintimi tana vaitena kaka pekimo ko kenamoito munağa. Bi tana kaka ya giuwemi te iyoyoġamo ko nawa. Banina mba ġalibonina waivinina wala tana Idip yawaninaga i saġa, Solomon ena nuwauyauya vaiyena aubaina.‡ Bi niga ġome niganana lava ġemota tana Solomon i saġa kamaġe.

† 12:33: Met 7:20 ‡ 12:42: 1Ga 10:1-10

Aluwa gebogebona ena anitava munaḡa
(Luk 11:24-26)

⁴³ “Bi laḡannemo aluwa gebogebona lava i potiyovo kamaḡena, ba ya nawa dobu tatakaliḡiḡa animiya ya tavutavu te yai yawasi bi mote ima banavi ⁴⁴ ba ya giuna gado, ‘Tagu lava e gosegosena lisinemo ya munaḡa.’ Bi sauginemo lavana lisinemo ya tavatava munaḡa ba ya kita te lavana nopona kavakavana, laulaḡiligiḡina bi ḡonaḡona sivusivu kauwedi. ⁴⁵ ḡome te ya munaḡa bi aluwa gebogebodi ḡesaudi, wapedi 7 yai dolidi. Bi mba aluwidi tedi a gebogebogulatana mote mai tana. Tedi vanuwina noponemo sa sola saḡa te sa miya. Mba lavana ena yawasana ya gebogebogulatana mote mai wala i miyamiyana. Mba kauwina ḡemotina mainana kota niga kintina lisidimo kaka ya tubuḡa.”

Maimaituwa ena ḡowana voyiyena i saḡa gulata bi em vanuwa lavedi ba i ḡaubo
(Mak 3:31-35, Luk 8:19-21)

⁴⁶ Yesu yaḡolo lava kumna lisidimo i giugiu ba tinana bi tasitasina a tava. Tedi didiyaumo a moito bi a ḡoyeḡoyena maso Yesu vaitena ai giugiu. ⁴⁷ Kamaina bi lava ḡemota Yesu i giuwena gado, “Tinam bi tasitasim doḡamo sa moimoito, bi sa ḡoyeḡoye te vaitedi koi giugiu.” ⁴⁸ ḡome Yesu giu i waimunena gado, “Aiyai tinaguna bi mabai tasitasigudi?” ⁴⁹ Bi tana ena tauwaikawaiwatana lisidimo nimana i waiyoyo bi i giuna gado, “Niga taudidi tinatinagu bi tasitasigu. ⁵⁰ Banina tana aiyai Tamagu malamo ena ḡowana ya voivoiyedina, tana taunana tasiotigu, nuvuotigu bi tinaotigu.”

13

Taubayau lautaulalana
(Mak 4:1-20, Luk 8:4-15)

¹ Mba laḡanna ḡemotinemo Yesu vanuwa i potiyovo kamaḡe, i yovo i nawa topa diyanemo i miya wailovelove aubaina. ² Bi lava kumdi a tava a moito kwaivivile, taunana aubaina te tana wagamo i moito saḡa bi lava matabudi ba gelemo a moito.

³ Mba ḡome tana kauwa wapewapedi lautaulalamo i wailovelovedi bi i giuwedina gado, “Laḡan ḡemota taubayau i nawa ena pesi aulaunaḡasedimo. ⁴ Tana pesi i laulaunaḡasedina ba pesi ḡesaudi etamo a talaḡa bi mwanuwa a tava te a kani kovidi. ⁵ Bi pesi ḡesaudi doḡa waitelitelinemo a talaḡa te a duga makai, banina doḡa mote i didiga. ⁶ Bi laḡannemo suwala i lalanina ba pesidi a welai, banina tedi mote lamlamdi doḡamo a yovo gulata. ⁷ Bi pesi ḡesaudi gedala nopodimo a talatalaḡana ba gedelidi pesi a yavanidi te mote a bani. ⁸ Bi pesi ḡesaudi doḡa visuvusunemo a talatalaḡana ba a duga te a vota bi votedi ba 100, 60 bi ḡesaudi ba 30. ⁹ Tana aiyai waibeyana te yai beyavaiya kauwa.”

Lautaulala banina bai
(Mak 4:10-12, Luk 8:9-10)

¹⁰ Kamaina bi Yesu ena tauwaikawaiwatana a tava lisinemo bi ai talayena gado, “Bai aubaina lautaulalamo lava kwa giugiuwedi?” ¹¹ Bi tana edi giu i waimunena gado, “Mala ena waibada sibena ba Maimaituwa temi i vitemi bi lava ḡesaudi mote i vitedi. ¹² Tana aiyai niga kauwidi ya sibesibedina ba Maimaituwa kaka sibena lisinemo yai lautawi. Bi aiyai mote niga kauwidi i sibedi ba avena te sibe ḡaubona lisinemo bi Maimaituwa kaka ya kaikamaḡe. ¹³ Taunana aubaina, tagu lava lisidimo lautaulalamo ya giugiuwedi. Tedi sa kitakitana bi mote sima kita banavi, sa vaivaiyena bi mote sima vaiye ḡone. ¹⁴ Taugiuwatana Aisaiya wala nove bai i giugiuwena, niganana tedi lisidimo ya tubutubuḡa.”

“Tana i giuna gado,
“Temi ko vaivaiyena bi mote koma sibesibe,
ko kitakitana bi mote koma kitakita banavi.
¹⁵ Banina niga lavedi nopodi ḡaigaidi.
Tedi waibeyedi bi mote sima waibeyavaiya kauwa,
tedi waimatedi bi mote sima waikita kauwa, banina tedi matedi a pota.
Male matedimo sai kita,
beyedimo sa vaiye
bi nopodimo sa sibe,
tedi mainana sa voivoiyena, banina mote sima ḡoyeḡoye te edi gebogebogulatana bi kuvesidi
bi yaḡi yawasanidi.*”

¹⁶ “Bi temi koi nuwawisu, banina matemimo ko kitakita bi beyemimo ko vaivaiye.
¹⁷ Tagu giukauwemo ya giugiuwemi, te taugiuwatana wapewapedi bi didimana lavedi

* 13:15: Aisaiya 6:9-10

wala a ḡoyeḡoyena maso niga kauwidi a kitedi bi a vayedidi. Bi ḡeḡa te, mote a kitedi bi a vayedidi maibena niganana temi ko kitekitedina bi ko vaivaiyedina.

¹⁸ “Koi beyavaiya bi taubayau lautorialana banina yà giuwemi: ¹⁹ Lava mabai Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna sa vaivaiye bi banina mote sima sibesibe ba maibena pesi etamo talatalaḡidi. Seitan ya tava te bai sa vaivaiyena nuwapoudimo ya kaikaikamaḡedi. ²⁰ Bi lava mabai manuwawisudi giu visuvisuna sa vaiye bi sa waiaininena ba maibena pesi doḡa waitelitelinemo talatalaḡidi. ²¹ Bi laḡannemo pilipili ee laukivigebo-gebo sa natona Maimaituwa giuna aubaina, ba tedi mote sima moimoididina, banina lamlandi mote a yovo gulata. ²² Bi pesi gedala nopodimo talatalaḡidi ba lava mabai Maimaituwa giuna sa vaivaiyena bi dobu nuwaboyedi bi waiguyau nogotidi nopodi sa waiwanavudi te mote sima votavota. ²³ Bi lava mabai Maimaituwa giuna sa vaivaiye bi sa sibesibena, ba maibena pesi doḡa visuvisunemo sa talatalaḡana, tedi giu sa vaiye bi sa miyamiyaena ba sa vota bi votedi ba 100, 60 bi 30.”

Ḡawaḡawa lautorialana

²⁴ Yesu lautoriala ḡesauna i giuwedina gado, “Mala ena waibada ba maibena oloto pesi visuvisudi ena daibimo i laulaunaḡasedina. ²⁵ Tedi dudubalinemo a kenakena ba kana ḡaviya i tava te daibinemo pesi visuvisudi nopodiḡa ḡawaḡawa i launaḡasedi te i nawa. ²⁶ Laḡannemo pesi visuvisudi a kalakalanapu ba ḡawaḡawa vaiyedi a duga ḡemota.

²⁷ “Daibi taniwagina ena taupaula a tava lisinemo bi ai talayena gado, ‘Bada, tam bena pesi visuvisudi daibimo ku launaḡasedi. Niga ḡawḡawedi bamo maiga a tava bi sa dugaduga?’ ²⁸ Bi tana edi giu i waimunena gado, ‘Mba ḡaviya i launaḡasedi.’ Bi ena taupaula ai talayena gado, ‘Bainewa kwa noḡonogoti, ka nawa ka laka kamaḡedi, ee?’ ²⁹ Bi edi giu i waimunena gado, ‘Avena! Bamoda ḡawaḡawa koma lakelakedi bi witi vaiyedi koma lakedi. ³⁰ Ko gose kamaḡedi te matabudi sa duga ḡemota eete vililubu laḡanna. Mba laḡannemo tagu kaka tauvililubu yà giuwedi te ḡawaḡawa sa gei lakedi, sa pani bwainidi bi kaimo sai kalagaḡedi. Bi witi sai ḡemotidi te sa saḡedi egu susuḡumo.”

Wasiva pesina bi muu'a lautorialidi

(Mak 4:30-34, Luk 13:18-21)

³¹ Bi Yesu lautoriala ḡesauna i giuwedina gado, “Mala ena waibada ba maibena wasiva pesina,† lava ya vai te ena daibimo ya wadi. ³² Mba pesina ba pesi ḡaubo otina, bi laḡannemo i dugana ba kai matabudi ya saḡa tawedi bi yai kaibada te mwanuwa sawasawaḡa lovovovodi sa tava bi lagalaganemo sa launoḡi.”

³³ Bi yaḡolo te lautoriala ḡesauna i giuwedina gado, “Mala ena waibada ba maibena muu'a,‡ waivini ya vai, falawa noponemo ya vitale, bi ya gwadai te falawina nopona matabuna muu'a ya nawae.”

³⁴ Yesu niga kauwidi matabudi lava kumna lisidimo lautorialamo i giugiuwedi. Bai laḡannemo mote giu banitidi i giuwedi bi lautorialamo tedi i giugiuwedi. ³⁵ Niga kauwina Maimaituwa wala taugiuwatana i giugiuwena mainana i tubuḡa. Taugiuwatana i giuna gado,

“Tagu kaka lautorialamo yà giuwemi,

‘Pakanemo dobu i tubuḡa bi i saḡa te niganana giu kenakena waidavonidi yà giuwemi.”§

Yesu witi bi ḡawaḡawa lautorialidi i giu waiipoipodi

³⁶ Gome Yesu lava kumna i gosedi bi i valageta vanuwemo. Bi ena tauwaikawatana a tava lisinemo bi a giuwena gado, “Aee Bada, ḡawaḡawa daibimo dugedugedi lautorialana maso lisimaimo kuna giu waiipoipo.”

³⁷ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Pesi visuvisudi tauwadidi ba Tana Taunana Natuna. ³⁸ Daibi ba niga dobuna, bi pesi visuvisudi ba tauwaisumaḡa, tedi taudidi Maimaituwa ena waibada noponemo sa miyamiyana. Bi ḡawaḡawa ba tedi Seitan natunatuna. ³⁹ Bi ḡaviya ba Seitan tana ḡawaḡawa taulaunaḡasedi. Bi vililubu ba laḡan damona bi tauvililubu ba aneya.

⁴⁰ “Bi ḡawaḡawa bainewa sa lakedi, sa pani bwainidi bi kaimo sa waikalagaḡasedina ba mainana kauwina ḡemotina laḡan damonemo ya tubuḡa. ⁴¹ Tana Taunana Natuna kaka ena aneya ya giukamaḡedi, te ena waibada noponemo geboḡo tauwaitubudi bi tauvoiyedi matabudi sai ḡemotidi ⁴² bi kai kalakalatinemo sa pwalage nawedi. Bi gome kaka sa lauaiyoi bi mwakedi sa sanawaikikokikodi. ⁴³ Bi didimana lavedi kaka

† 13:31: Gulik edi wasiva ba kitana mai kai baḡoma bi mote kailawalawasa. ‡ 13:33: Yist mba maibena tuva. Gaubona kwa likwa bi topamo kwa sako, mba ya dabalala. Bi yist gaubona payawa noponemo kwa sako, mba ya dabalala. § 13:35: Sale 78:2

Tamedi ena waibada noponemo sa yanana maibena suwala. Tana aiyai waibeyana te yai beyavaiya bi ya sibe.”

Ġonaġona laukaidi kenakena waidavonidi bi posalu lautaulalidi

⁴⁴ “Mala ena waibada ba maibena aniwaiguyau goneġonedi, doġa noponemo kenakena waidavonidi. Laġannemo lava i banabanavi ba i ġuluvi munaġe, ġome tana mayasisina i nawa bi ena ġonaġona matabudi i kuneye kamaġedi. Bi manena matabuna i vai bi i tava munaga te mba doġana i ġimeli.

⁴⁵ “Bi kota, Mala ena waibada ba maibena tauwaikunekune ġemota, posalu visuvisuna i tavutavu te maso i ġimeli. ⁴⁶ Laġannemo tana posalu maiina dididiga i banabanavi ba i munaġa bi ena ġonaġona matabudi i kune kamaġedi bi manenemo posalu i ġimeli.”

Gomo lautaulalana

⁴⁷ “Bi kota, mala ena waibada ba maibena gomo, topamo sa pwalage, bi iyana tabudi bi tabudi sa konekoned. ⁴⁸ Laġannemo gomo i wanavuna ba sa solusage balabalamo bi sa miyatulu, te iyana visuvisudi poa'a noponemo sa sivudi bi gebogebodi sai naġasedi. ⁴⁹ Niga kauwina mainana kaka laġan damonemo ya tubuġa. Mba laġannemo aneya kaka sa yovo te didimana lavedi nopodimo gebogebodi lavedi sa daliġidi, ⁵⁰ te gebogebodi lavedi kai lemlemnemo sa pwalage nawedi, bi ġome kaka sa lauayoi bi mwakedi sa sanawaikikokikodi.” ⁵¹ Bi Yesu ena tauwaikawatana i waitalayedina gado, “Niga kauwidi matabudi kona sibedi ee geġa?” Bi tedi ena ġiu ai munena gado, “Emaso, bena ke sibedi.”

⁵² Bi Yesu i ġiuwedina gado, “Taanana aubaina, waiġake tauwailovelovena ġesaudi ba Mala ena waibada wailovelovena kaikana a vai, tedi ba maibena vanuwa taniwagina ena susuġemo aniwaiguyau mwalidi valivaliudi bi wadubodi ya yovodi te ya kitedi bi lava ya wailovedi.”

Nasalet lavedi Yesu a daboke

(Mak 6:1-6, Luk 4:16-30)

⁵³ Laġannemo Yesu lautaulala ġiudi i waiwaikovidu ba dobuna i gose kamaġe. ⁵⁴ Tana i munaġa ena malagai otinemo, bi ġome bolu vanuwidiga lava i waiwailovelovedi. Tedi a soveye bi ai talana gado, “Niga lavana bamo ġome nuwayuyauya bi ġailisi i vai bi anisove kauwidi ya voivoiyedi?” ⁵⁵ Tana bena ta ukamda natuna? Tinana bena isana Meli, bi tasitasina ba Diyemesi, Diyosep, Saimon bi Diudas? ⁵⁶ Nuvunuvuna matabudi bena vai tedi niga? Niga olotona kauwidi matabudi bamo ġome i legaudi?” ⁵⁷ Bi ġome te Yesu a daboke.

Bi Yesu i ġiuwedina gado, “Taugiuwatana ena malagai bi ena vanuwa lavedi ba mote sima vivivile.” ⁵⁸ Taanana aubaina, mba malagainemo Yesu mote mataila wapewapedi i voiyedi, banina tedi mote ai sumaġe.

14

Diyon ta ukabulu bainewa i peki ġiliwa

(Mak 6:14-29, Luk 3:19-20, Luk 9:7-9)

¹ Mba sauginemo Alodi Galili tauwaibadayena Yesu ġiuna i vaiye, ² bi ena taupaula i ġiuwedina gado, “Niga lavana ba Diyon ta ukabulu, tana pekimo i kena moito munaġa, taanana aubaina ġailisi lisinemo ya kenakena bi mataila ya voivoiyedi.” ³ Alodi niga mainana i ġiuna, ba tana wala Diyon i pani bi biliwelokomo i sako nawe, valetina Pilipi mwanena Elodiyas dabanemo. ⁴ Diyon, Alodi i ġiugu matana gado, “Mote i visu te Elodiyas kwa naġi, banina mba ba valetim mwanena.”

⁵ Mba ġiuna aubaina Alodi i ġoyeġoye te Diyoni maso i waipeki. Bi lava i nailedi, banina tedi a sibe te Diyon ba taugiuwatana.

⁶ Bi Alodi ena tubuġa soina noponemo, Elodiyas natuna waivinina wale aubaidi i bigabiga ba Alodi nuwana i laukwasili. ⁷ Taanana aubaina, Alodi i ġiuwapa te bai yai baġayena ba ya vite. ⁸ Kamaina bi gomana tinana kalinana i lau wata te Alodi i ġiuwena gado, “Tagu ya ġoyeġoyena Diyon ta ukabulu kununa abomemo kwa sako, bi kwa viteġu.” ⁹ Bi ġalibona i wainuwaboya gulata bi i waiuvala, bi kaikana i ġiuwapa ena wale matedimo taanana aubaina te gomana ena ġowana ya voiye. ¹⁰ Ġome Alodi tauwaigaviya i ġiukamaġe biliwelokomo te Diyon gadona a bwaligavuki, ¹¹ bi kununa abomemo a sako, bi gomana guġuinina a vite, te i a vali nawe tinana i vite. ¹² Bi Diyon ena tauwaikawatana a tava, tubuġina a a vali nawe a dobo, bi a nawa te Yesu a ġiuvite.

Yesu lava wapedi 5 tausan i waikanidi

(Mak 6:30-44, Luk 9:10-17, Dyn 6:1-14)

¹³ Laḡannemo Yesu Diyon noyana i vaivaiye, ba wagamo i gelu bi i nawana dobu guyuwinemo. Bi lava kumdi a vaivaiye ba edi malagai a gosedi ba kaḡediḡa a vawata. ¹⁴ Laḡannemo Yesu wagamo i potipotiyovo, ba lava kumdi i kitedi, ba i launuwatoyedi bi sidesidedi i waiyawasanidi.

¹⁵ Bi mba aubiganemo, ena tauwaikawatana lisenemo a nato bi a giuwena gado, “Bada, niga ba mutuyuya bi kaikana tautaugudu. Lava kwa giukamaḡedi sa nawa malagaiḡa te kediyi sa gimala.”

¹⁶ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Tedi mote sima nawa, temi koi kanidi.” ¹⁷ Bi tana a giuwena gado, “Tama mote bai lisimaimo, kamaina buledi 5 bi iyana labu ota.” ¹⁸ Bi Yesu i giuwedina gado, “Ko natomedi lisigumo.” ¹⁹ Tana lava i giuwedi te ḡawaḡawa dabedimo a miya. Bi buledi 5 bi iyana labu i legaudi, i waikita saḡa malamo, i waiebo bi buledi i kividi. Kamaina bi ena tauwaikawatana i vitedi te lava a vite nawedi. ²⁰ Bi lava matabudi a kani te a kani nonoḡa. Kamaina bi tauwaikawatana lava kani a kanikani sivudina, ai ḡemogemotidi te po'a wapedi 12 ai wanavudi. ²¹ Lava ḡome a kanina ba olooloto wapana 5 tausau, waiwaivini bi libilibi mote a iyevidi.

*Yesu topa dabanaga i nawa
(Mak 6:45-52, Dyn 6:15-21)*

²² Mba kauwina mulinemo, Yesu ena tauwaikawatana wagamo i waigeludi bi a damana, a nawanawa noi nevanemo ba kota lava i giukamaḡedi te a nawa edi malagaiḡa. ²³ Bi lava i giukamaḡedi mulinemo, tana i nawa oya dabanemo, pali aubaina. Mba dudubalina ba taunaḡa ḡome i laulaupali. ²⁴ Bi waga ba kaikana topa modona i nawanawae. Bi ḡome yavala dididiga i talatalaga taunana aubaina labama waga i waikati vitavitale.

²⁵ Laḡan tinana bwaganemo, bi Yesu topa dabanaga i nawanawa ena tauwaikawatana lisidimo. ²⁶ Laḡannemo ena tauwaikawatana a kita topa dabanaga i natonato ba tedi a naila gulata bi a galalana gado, “Noi ba boita.” ²⁷ Bi Yesu maḡemota i giuwedina gado, “Mote koma naila, tagu. Nuwemi ya lautou.”

²⁸ ḡome Pita i giuna gado, “Bada, bamoda giukauwa te tam ba kwa giuwegu te topa dabanaga ya nato lisimmo.”

²⁹ Bi Yesu Pita i giuwena gado, “Ku nato.” Bi Pita wagamo i potiyovo bi topa dabanaga i nawa Yesu lisenemo. ³⁰ Bi tana yavala bi labama i kitedi bi i nainaila laḡannemo, kwaluluva i waitubu bi i binauna gado, “Bada, kwai yawasanigu!”

³¹ Noi taunana te Yesu nimana i tuḡu bi Pita nimanemo i kabi te i solu saḡe bi i giuwena gado, “Em sumaga i ala ḡaubo, bai aubaina kuna nuwakulukuluva?”

³² Laḡannemo tedi a moimoitosaḡa wagamo ba yavala i lautautau. ³³ Tedi waga noponemo a miyamiyana Yesu a lauduneye bi a giuna gado, “Giukauwa te tam taunana Maimaituwa Natuna.”

³⁴ Tedi a damana nawa Genesaletimo a solasaḡa. ³⁵ Bi laḡannemo mba dobona lavedi Yesu a kitakita ba a kitaḡone bi Yesu giuna a giunawe te dobona diyadiyana matabuna i nawa yaḡosi. ḡome lava sidesidedi a tavaitedi Yesu lisenemo. ³⁶ Bi Yesu ai baḡa te sidesidedi maso i waianinedi, te ena gala isunaḡa a taukoni. Bi lava mabai ena gala a tautaukonina, matabudi a yawasana.

15

*Baibaḡa nopoda sa waimiledina ena wailovelove
(Mak 7:1-23)*

¹ ḡome Palisi bi waigake tauwailovelovena ḡesaudi Yelusalemḡa a tava Yesu lisenemo bi ai talayena gado, ² “Bai aubaina em tauwaikawatana wala nove magumagula edi miyamiya a sakosakona sa waidoukotodi? Tedi mote nimedi sima koḡedi bi sa kanikani!”

³ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Bi temi bai aubaina Maimaituwa ena waigake ko waidoukotokotodi, bi temi emi wailovelove ko kaikaiwatedi?” ⁴ Maimaituwa i giuna gado, “Tamam bi tinam kwa viviledi.” Banina aiyai tamana bi tinana i pasilidina ba sai peki.

⁵ Lava aiyai bai mwalina lisenemo ya kenakenana maso tamana ee tinana i vite. Bi ḡeḡa te, temi emi wailovelove luvanemo mote ima vitedi bi ya giuwedina gado, ‘Egu magula, tagu mote yaḡa sagumi banina kaikana e giuwapa te Maimaituwa ya vite.’ ⁶ Temi emi wailovelovemo lava ko voyiedi te tametamedi bi tinetinedi mote sima sagusagudi. Temi Maimaituwa giuna ko sakosakoliye bi temi emi miyamiya ko kaikaiwatedi. ⁷ Temi lava kaikaiyovumi! Bai Aisaiya i giugiuwena ba giukauwa te temi i giugiuwatemi.

⁸ Niga lavedi mududiḡa ya giugiu te Bada, Bada
bi nopodi ba tabudimo mote tagu lisigumo.

⁹ Tedi sa laulaudune yababegu

tedi taudiḡa edi waigake a voivoiyedina,
tauidi lava sa wailovedi.”

¹⁰ Kamaina bi Yesu lava kumna i giuwedi a tava lisinemo bi i giuwedina gado, “Koi beyavaiya bi ko sibe kauwe. ¹¹ Lava kani ya kani te bwaganemo ya yovo bi ya potiyovo munaḡa. Bi bai gebogebona noponemo i noḡoti bi mudunemo ya potipotiyovona taunana ya waimila.”

¹² Gome ena tauwaikawatana a tava lisinemo bi ai talayena gado, “Kuna sibe ee geḡa te bai kwa giugiuwedina ba palisi mote ai nuwavisuye?” ¹³ Yesu giu i waimunena gado, “Tamagu malamo miyamiyana tana dobumo kai mote i wadiwadina ba matabudi malamlamdi ya lakedi. ¹⁴ Ko kita kamaḡedi tedi tauwaietadoli matapotepotedi, bamoda lava matapotapotana ena tau matapotapotana ya waidolina ba labuḡidi dommo sa kuluva.”

¹⁵ Pita i giuna gado, “Te niga lautaulalana lisimaimo ku giu waitete.” ¹⁶ Yesu i waitalayedina gado, “Temi yaḡolo te ko wainuwanaina, ee? ¹⁷ Kona sibe ee geḡa te lava kani ya kanikanina ba ya yovo bwaganemo te ya potiyovo munaḡa? ¹⁸ Lava noponemo bai gebogebona ya noḡoti bi mudunemo ya potipotiyovona taunana nopona ya waimila. ¹⁹ Noḡota gebogebodi maibena, waipeki, vawaidoḡa, waimatawapa, danene, waimuduna bi kaiyovumo waiwavu. ²⁰ Niga yawasanidi lava nopona sa waimila. Bi lava manima milana ya kanikanina, taunana mote ima waimila.”

Keinan waivinina ena waisumaḡa
(Mak 7:24-30)

²¹ Yesu Galili dobuna i gose bi i nawa Taiya bi Sidon palatidimo. ²² Gome Keinan waivinina i tava Yesu lisinemo bi i talaḡabalana gado, “Aee Bada, Deivida natuna, kwa launuwatoiyegulata! Aluwa gebogebona natugu waivinina i sunei bi ya wainuwatoi gulata.” ²³ Bi Yesu mote bai i giu lubuye, taunana aubaina ena tauwaikawatana a nato lisinemo bi ai baḡana gado, “Niga waivinina mulidaga ya nato bi ya gaḡababana, kwa giukamaḡe ya nawa tabunemo. Ya waibeyawakida.”

²⁴ Gome Yesu i giuna gado, “Tagu Maimaituwa i giukamaḡeguna Israel lavedi gwegwegwedi aubaidi.” ²⁵ Bi waivini i nato Yesu kaḡepakanemo, tuwapekana i waitupagwaligedi bi i giuna gado, “Aee Bada, kwa kai sagugu!” ²⁶ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Mote i visu te libilibi kediyā ya vai bi daḡadaḡasi ya vitedi.” ²⁷ Bi waivini i giuna gado, “Bada, mba giukauwa! Bi geḡa te daḡadaḡasi tamedī ena teibolomo kani pusepuselidi ya taitaikukuludina ba sa kanikanidi.” ²⁸ Kamaina bi Yesu waivini ena giu i waimunena gado, “Waivini, em sumaḡa kota i tusaḡa, taunana aubaina bai kunai baḡaena ba ya vitem.” Mba taunana te waivini natuna i yawasana.

Yesu lava 4 tausān i waikanidi
(Mak 8:1-9, Luk 9:10-17, Dyn 6:1-14)

²⁹ Gome Yesu Galili nisana diyanaḡa i saḡa i nawa oya dabanemo i miyatulu. ³⁰ Gome lava kumdi a tava Yesu lisinemo. Bi lava kaḡedi nuwanokudi, matapotepotedi, nuwakududi, kupekupedi bi kota sida ḡesaudi vaivaidi vaitedi a tavaitedi Yesu kaḡepakanemo bi matabudi i waiyawasanidi. ³¹ Lava kupekupedi a gagali, kaḡedi nuwanokudi a didimana, nuwakududi a nawanawa bi matapotepotedi ai kita munaḡa. Gome lava matabudi tedi a kitekitedina ba a sove bi Isreal edi Maimaituwa a kasaḡesaḡe.

³² Yesu ena tauwaikawatana i giuwedi a tava lisinemo bi i giuwedina gado, “Tagu niga lavedi e launuwatoiyedi, tedi vaitedi te miya te laḡani faiona a kovi bi kani geḡa, mote ya ḡoyeḡoye te makanipekidi ya giukamaḡedi sa nawa, male etamo sa laumoyaḡau.”

³³ Bi ena tauwaikawatana ena giu ai munena gado, “Niga ba mutuyuwamo ta miyamiya, bamo ḡome kani ta vai bi lava kumna tai kanidi?” ³⁴ Bi tana i waitalayedina gado, “Temi buledi wapedi visa lisimimo?”

Tedi ena giu ai munena gado, “Tama buledi wapedi 7 bi iyana keikeilikidi visa ota.” ³⁵ Bi lava kumna i giuwedi te doḡamo a miya. ³⁶ Kamaina bi tana buledi 7 bi iyana i legaudi, Maimaituwa i waiebo bi i kivikividi te ena tauwaikawatana i vitedi bi tedi lava a vite nawedi.

³⁷ Tedi matabudi a kani te a kani nonoḡa, mulinemo ena tauwaikawatana kani a kanikani sivudina i laitupedi, te po'a wapedi 7 ai wanavudi. ³⁸ Gome olooloto a kanikanina ba wapedi 4 tausān bi waivini bi libilibi mote a iyevidi. ³⁹ Niga kauwina mulinemo, Yesu lava i giukamaḡedi a nawanawa ba tana wagamo i gelu saḡa bi i nawa Magadan dobonemo.

16

*Mataila ai baḡae**(Mak 8:11-21)*

¹ Palisi bi Sadisi Yesu lisinemo a tava laulubuna aubaina bi a giuwe te mala ena mataila, yai lovedi te tana giukauwa Maimaituwa lisinaḡa i yovo.

² Bi edi giu i waimunena gado, “Laḡannemo suwala ya bulubulu bi galewa ya lailaisabasaba ba ko giuna gado, ‘Bokina ba kwamla.’” ³ Bi olaolalemo galewa ya laisabasaba bi yai dudubalana ba ko sibe te, ‘Mateya ba nabu ya yovo.’ Temi ba yada waigayona kona sibe, bi niga laḡandimo mataila sa tubutubuḡana mote koma sibesibedi. ⁴ Temi niga kintimi emi kauwa gebogebodi bi tauvawaidoḡa, ko ḡoyeḡoye te mataila ko kita, bi mote kaka yaḡmai lovemi, te mataila Diyona lisinemo i tubutubuḡana taunana ko noḡoti.”

Kamaina bi i gose kamaḡedi bi i nawa.

Palisi bi Sadisi edi muu'a

⁵ Laḡannemo topa a damaniye a nawa noi nevanemo ba ena tauwaikawatana nuwedi i kauleya te buledi mote a vai. ⁶ Bi Yesu i giuwedina gado, “Koi kita kauwa te Palisi bi Sadisi edi muu'a ko vola kamaḡedi.” ⁷ Bi tedi taudiḡa ai talapilina gado, “Tada mote buledi te vai aubaina mainana i giu.”

⁸ Tedi bai a giugiuwena ba Yesu i sibe, taunana aubaina i giuwedina gado, “Emi sumaḡa kana ḡaubo! Bai aubaina taumiḡa ko waitalapili te lisimimo buledi geḡa?” ⁹ Temi yaḡolo ko wainuwanaina, ee? Tagu buledi wapedi 5 e kividi te lava wapedi 5 tausan a kanikanina ko noḡoti, bi po'a visa konai wanavudi? ¹⁰ Bi kota buledi wapedi 7 bi lava 4 tausan a kanina mulinemo po'a visa konai wanavudi? Temi nuwemi i kauleya, ee? Temi mote komai noḡota kauwa. ¹¹ Temi bai e giugiuwena mote ko sibe, konai noḡota bena tagu buledi e giugiu wata? Geḡa, tagu e giuna gado, ‘Palisi bi Sadisi edi muu'a ko vola kauwedi.’”

¹² Mba ḡome kaka a sibe te tana mote muu'a buledimo vitavitalena i giugiuwe, bi tana ba Palisi bi Sadisi edi wailovlove kaikaiyovudi volayedi i giugiuwata.

*Pita Yesu i kamaḡati te tana taunana Vinevinena**(Mak 8:27-30, Luk 9:18-21)*

¹³ Laḡannemo Yesu, Seseliya Pilipai dobuna palatinemo i tavatava ba ena tauwaikawatana i waitalayedina gado, “Lava sa giugiu te Tana Taunana Natuna ba aiyai?”

¹⁴ Bi tedi ena giu ai munena gado, “Lava ḡesaudi sa giugiu te Diyona Taukabulu, ḡesaudi sa giugiu te Elaidiya bi kota ḡesaudi sa giugiu te Delimayi ee wala taugiuwatana ḡemota i laumaḡata munaḡa.” ¹⁵ Bi tedi i waitalayedina gado, “Bi temi ko noḡonoḡoti te tagu aiyai?”

¹⁶ Bi Saimon Pita giu i waimunena gado, “Tam Keliso, Maimaituwa yawayawasanina Natuna.”

¹⁷ Bi Yesu, Pita i giuwena gado, “Saimon, Diyona natuna, tam kakavisuvisum. Niga giukauwina mote lava ota i wailovem, bi Tamagu malamo i wailovem. ¹⁸ Bi ya giugiuwem te tam Pita,* bi dabammo kaka Maimaituwa ena dam ya keli, te peki ena ḡailisi mote ima lauyovoḡe. ¹⁹ Bi tagu kaka mala ena waibadana kiina ya vitem. Dobumo bai kwa panipanina ba mainana malamo ya pani, bi dobumo bai kwa kuvekuvesina ba mainana malamo ya kuvesi.”

²⁰ Kamaina bi ena tauwaikawatana i waigakedi te mote aiyai sima giuwe, te tana taunana Keliso.

*Yesu ena peki i giuwata**(Mak 8:31–9:1, Luk 9:22-27)*

²¹ Mba sauginemo te noi i nawana, Yesu ena tauwaikawatana lisidimo ena peki i giu waitete te ya nawana Yelusalemmo ba kauwa wapewapedimo yai nuwatoi. Bi ḡome babada nananakidi, pilisi edi babada, bi waigake tauwailovlovedi, Yesu sa laukivi gebogeboye bi sai peki. Bi laḡan waifaioninemo tana ya kenamoito munaḡa.

²² Kamaina bi Pita Yesu i waidoli nawe tabunemo bi i kaipasinenena gado, “Ke Bada, mba kauwina mote lisimmo ima tubuḡa!” ²³ Gome Yesu i tauvitale bi Pita i giuwena gado, “Seitan, ku tauliya! Tam egu eta kwa waikoigudu, mba noḡotina mote Maimaituwa lisinaḡa i yovo, mba temi lava ota emi noḡota.”

²⁴ Kamaina bi Yesu ena tauwaikawatana i giuwedina gado, “Bamoda tam aiyai kaiwatagu kuna ḡoyena ba em ḡowana matabudi kwa gosedi bi em kolosi kwa avali bi kwa kaiwatagu. ²⁵ Aiyai bi ena yawasana i nuwamunaḡena ba ya kula yakasi, bi

* 16:18: Gulik kalinanemo Pita, mba ḡakima.

aiyai ena yawasana i nuwakamağena tagu aubaigu ba yawasana ya vai. ²⁶ Bamoda aiyai dobu ena ġowana i vai kovi bi ena yawasana i gebogebona, ba bai ya voiye te ena yawasana ya vai munağe? Geğa, mote bai ima voiye. ²⁷ Bi Tana Taunana Natuna kaka Tamana namalinemo ena aneya waitedi sa yovo bi lava ġemogemotağa bai a voivoiyedina luvanemo yai maiidi. ²⁸ Yà ġiugiu kauwemi, temi ġesaumi niganana kaka mote koma peki, eete Tana Taunana Natuna ena waibada ya natonatona ko kita.”

17

Yesu kitana i launuwavitala

(Mak 9:2-13, Luk 9:28-36)

¹ Lağan 6 mulidimo Pita, Diyemesi bi tasina Diyon Yesu i waidolidi te a nawa oya lofalofana dabanemo.

² Bi ġome matedimo a waikita ba Yesu kitana i launuwavitala, matana i namalana maibena suwala matana bi ena gala potina maibena suwala yanana. ³ Noi taunana te Mouis bi Elaidiya a laumağata bi Yesu vaitena a waigiugiu. ⁴ Kamaina bi Pita Yesu i ġiuwena gado, “Bada, i visu te tama niga ġome. Bamoda kwa ġoyena ba tagu kape faiona ya voiyedi, ġemota tam aubaim, ġemota Mouis bi ġemota Elaidiya.”

⁵ Pita yağolo i ġiugiu ba ġiyow potipoti otina i yovo te i sumatawedi. Bi kalina ġiyow noponağa i ġiu yovona gado, “Niga taunana Tagu Natugu, nuwagu tauvaina, tana ya wainuwavisugu. Kalinana ko vaiye!”

⁶ Lagannemo tauwaikawatana kalina a vaivaiye, ba manailidi a laudulu yovo dogamo. ⁷ Gome Yesu i nato te i taukonidi bi i ġiuwedina gado, “Ko moito, mote koma naila.” ⁸ Bi a tautaulagetidi ba Yesu taunağa a kita bi mote aiyai ġesauna.

⁹ Tedi oyamo bi a miyamiya kuluva ba Yesu niga mainana i ġiuwedi, “Temi bai kona kitakitana mote aiyai ġesauna koma ġiuwe eete, Tana Taunana Natuna pekimo ya kenamoito munağa.”

¹⁰ Gome ena tauwaikawatana ai talayena gado, “Bai aubaina wağake tauwailovelovena sa ġiugiu te Elaidiya ya ġei tava?” ¹¹ Bi Yesu edi ġiu i waimunena gado, “Mba ġiukauwa, Elaidiya kaka ya ġei tava te bai matabuna ya kanonogidi. ¹² Bi yà ġiuwemi te Elaidiya ba kaikana i tava bi lava mote a kita ġone, bi bai a noğonogotina lisininemo a voiye. Mba mainana kota sa ġoyeğoyena Tana Taunana Natuna sa laukivigeboğoye bi yai nuwatoitoi.” ¹³ Mba ġome kaka ena tauwaikawatana a sibe te tana Diyoni Taukabulu i ġiugiuwata.

Yesu, gomana olotona aluwa gebogebona i sunesuneina i waiyawasani

(Mak 9:14-28, Luk 9:37-43)

¹⁴ Sauginemo tedi a tavatava lava kumna lisidimo ba oloto i nato Yesu matanemo, tuwapekana i tupagwaligedi bi i ġiuna gado, ¹⁵ “Bada, natugu kwa launuwatoye! Tana aluwa gebogebona sulusuluvaina ba ya kakaonalele bi ya wainuwatoi gulata. Bi wali saugemo ba kaimo ya pwalapwalağe nawena bi wali saugemo ba gaubamo ya pwalapwalağe nawe. ¹⁶ Tana e natomena em tauwaikawatana lisidimo bi mote ai yawasani.”

¹⁷ Yesu i ġiuna gado, “Temi niga kintimi laukasagağaimi bi mote waisumegemi vaitemi te alamiya, bi kauwa e alavoiyedi? Gomana ko natome lisigumo.” ¹⁸ Gome te Yesu aluwa gebogebona i kaipasine bi gomana i potiyovo kamağe. Noi taunana te gomana i yawasana.

¹⁹ Bi ena tauwaikawatana taudiğa a nato Yesu lisininemo bi ai talayena gado, “Bai aubaina tama aluwa gebogebona ke kwavi kasaga?” ²⁰⁻²¹ Gome edi ġiu i waimunena gado, “Banina, temi emi sumağa i ġaubo. Yà ġiugiu kauwemi te bamoda emi sumağa ġaubona maibena wasiva pouna, ba niga oyana ko ġiuwena gado, ‘Ku nuwaliye noi ġome kwa nawa bi ya nuwaliya te ġome ya nawa.’ Bai lisimimo maso mote i pilipili.”*

Yesu ena peki i ġiuwata munağe

(Mak 9:30-32, Luk 9:43-45)

²² Bi sauginemo ena tauwaikawatana waitedi a wağemotidi Galilimo ba i ġiuwedina gado, “Tana Taunana Natuna kaka kana ġaviya nimedimo sa sako. ²³ Tedi kaka sai peki bi lağan waifaioninemo Maimaituwa kaka ya kakenamoito munağe.” Gome ena tauwaikawatana mainana a vaivaiyena ba ai nuwaboya gulata.

Pali vanuwina manena

* **17:20-21:** Gulik baibol ġesaudi nopodimo niga lovana 21 mote ima kenakena. Mak 9:29 noponemo ko kita.

²⁴ Yesu ena tauwaikawaiwatana vaitedi a tava Kapaniyammo, ġome takis taulaitupana i tava bi Pita i waitalayena gado, “Emi tauwailovelove pali vanuwina manena ya sakosako e geġa?” ²⁵ Kamaina bi Pita giu i waimunena gado, “Emaso, bena yai waimaii!” Sauginemo Pita i valageta vanuwemo, ba Yesu i gei waitalana gado, “Saimon, tam em noġota bainewa? Mbai lisidimo ġalġalibona takisi sa lailaitupa, edi dobu lavedi ee wali dobu lavedi lisidimo?”

²⁶ Kamaina bi Pita giu i waimunena gado, “Wali dobu lavedi takisi sa waimaii.” Ġome Yesu, Pita i giuwena gado, “Mba kamaina ġalibona ena dobu lavedi mote takis simai maii. ²⁷ Bi bamoda nopodi tama kagebogebo aubaina te kwa nawa topamo bi em kauli kwa pwalage. Bi iyana kwa geigei soluna mba iyenina gayana kwa ġole bi mane kwa vai te eda takis luvanemo kwai maii.”

18

Mala ena waibada noponemo, aiyai i saġa gulata?

(Mak 9:33-37, Luk 9:46-48)

¹ Mba sauginemo ena tauwaikawaiwatana lisinemo a tava bi ai talayena gado, “Bada, Mala ena waibada noponemo ba aiyai i saġa gulata?”

² Ġome te Yesu gomana ġaubona i giuwe i tava, bi mododimo i moito. ³ Kamaina bi i ġuna gado, “Tagu ya ġiugiu kauwemi te aiyai em yawasana gebogebonemo kwa nuwawitalana, maibena libilibi keikelikidi edi yawasana, mba tam kaka Mala ena waibada noponemo kwa sola saġa. Bi bamoda geġa ba mote kuma sola saġa. ⁴ Taunana aubaina, aiyai kwa ġaubo munaġana maibena niga gomenina kaka Mala ena waibada noponemo em lava mododimo kwa saġa gulata. ⁵ Aiyai bi isagumo niga mai gomenina ya ġiugiuvaiva ba tagu ya ġiugiuvaigu.

Gebogebomo kuluva

(Mak 9:42-48, Luk 17:1,2)

⁶ “Bamoda aiyai niga lavedi sivusivuyovoġedi sa waisumaġeguna i voyedi te gebomo a kuluvana, ba i visu te ġakima vitavitana mba lavana gadonemo sa duli bi nisa waidomdomnemo sa pwalage yovoġe.

⁷ “I gebo kauwa te dobu lavedi edi lava sa voyedi te edi sumaġa sa taitaikuludi! Laulubudi ba ġiukauwa te sa tava bi i gebo kauwa te tana lava aiyai laulubuna ya voivoiyena.

⁸ “Bamoda nimam ee kaġem ġemota ya voyiem bi gebogeboma kwa voivoiye ba kamaina te kwa douġavuki bi kwa pwalage. I visu te kaġem ġemota bi nimam ġemota yawasana kenakena nonoġinemo kwa sola saġa bi mote i visu te nimam labu bi kaġem labu bi kai kalakalatinemo sa pwalage nawem.

⁹ “Bamoda matam ya voyiem bi gebogeboma kwa voivoiye ba kwa ġivoi kamaġe bi kwa pwalage. I visu te matam ġemota bi yawasana noponemo kwa saġa, bi mote i visu te matam labu bi iyoyoġamo sa pwalage nawem.

Sipu gwegwegwena lautaulalana

(Luk 15:3-7)

¹⁰ “Koi kita kauwa te sivusivuyovoġedi mote koma kita waiyovoyovodi, banina tedi edi aneya ba laġan matabuna Tamagu malamo matanemo sa moimoito. ¹¹ Banina Tana Taunana Natuna i yovona ba lava gwegwegwedi yai yawasanidi.*

¹² “Temi bainewa ko noġonoġoti? Bamoda oloto ġemota ena sipu wapedi ba 100 a miyamiya, bi ġemota i gwegwena ba tana bai ya voiye? Tana kaka sipu wapedi 99 oya nevanemo ya gosedo sa yabayaba, bi ya nawa sipu gwegwena ya tavuġe. ¹³ Bi ya ġiugiu kauwemi, laġannemo mba sipuna gwegwena i banavina ba yai nuwawisu gulatana mote mai sipu wapedi 99 mote a gwegwegwena. ¹⁴ Bi kota kauwina ġemotina mainana Tamemi malamo mote ima ġoyeġoye te sivusivuyovoġedi ġemota ima gwegwe.

Em tau ena gebomo kwa sagu

¹⁵ “Bamoda valetim gebogeboma lisimmo i voyiena, ba kwa nawa lisinemo bi taumiga mba pilipilina ko kadidimani. Bamo te em giu i vaiye bi i kuvasana ba kamaina te tana kunai yawasani munaġe. ¹⁶ Bamoda kalinam mote i vaiye ba lava ġemota ee labu kwai doliidi bi ko munaġa lisinemo te lava labu ee faiona mba pilipilina ko kakadidimanina sa vaiye. ¹⁷ Bi mba lavana kalinedi mote ima vaiye, ba kamaina te ko nawena Maimaituwa ena dam lisidimo. Bi tana Maimaituwa ena dam edi laididimana mote ima anine, ba kamaina te tana ko voyiena maibena koikoitau taulauduneyena ee takis taulaitupana. ¹⁸ Ya ġiugiu

* **18:11:** Guliki baibol ġesaudi nopodimo niga lovana 11 mote ima kenakena.

kauwemi te temi dobumo bai ko panipanina ba Maimaituwa mainana malamo ya pani. Bi dobumo bai ko kuvekuvesina ba Maimaituwa mainana malamo ya kuvesi.

¹⁹ “Bi giukauwemo ya giugiuwemi, bamoda lava labu dobumo koi anina gemota bi bai koi bağayena, ba Tamagu malamo emi waibağa ya voiye. ²⁰ Bamo gome lava labu ee faiona isagumo sa waigemotana ba tagu gome waitedi.”

Taupaula mote gebogebu taunoğoti kamağena ena lautaulala

²¹ Kamaina bi Pita Yesu lisinemo i tava bi i waitalayena gado, “Bada, bamoda egu tau gebogebu lisigumo i voiye, ba malavisa ena gebogebu ya noğoti kamağe? Mala 7, ee?”

²² Bi Yesu giu i waimunena gado, “Geğa, mote mala 7, bi 7 wapana 70, bi lağan onena.

²³ Banina mala ena waibada ba niga mainana, maibena galibona, ya goyeyoyena ya sibe kauwe te ena taupaula ena mane a labe kauwe ee geğa. ²⁴ Lagannemo tedi i waigemotidi, ba oloto ena gaga goldi baikidi 10 tausan luvana i vaivaina, a natome galibona lisinemo.†

²⁵ Bi tana mote gemogemotina te maso goldi baikidi 10 tausan luvana i waimaii munağe. Taunana aubaina, galibona i giu te olotona sa kune kamağe te yai taupaula yababa, mwanena, natunatuna bi ena gonagona matabudi kota sa kuneyedi te manena galibona lisinemo gaga sai mai’i.

²⁶ “Mba gome te taupaula galibona matanemo tuwapekana i waitupagwaliğedi bi i waibağana gado, ‘Aee galibona, kwa launuwatoyegu bi em mane kaka ya’i mai’i munağe.’

²⁷ Kamaina bi galibona ena taupaula i launuwatoye bi ena gaga matabuna i noğoti kamağe, bi i giuwe te ya nawa.

²⁸ “Lagannemo olotona i potipotiyovo, ba falona taupaula wala ena mane gaubona 10 kina luvana‡ i vaivaina i banavi, kamaina bi i kaididi te gadonemo i kabi bi i giuwena gado, ‘Ei, egu mane ku waimaii makaiye.’ ²⁹ Gome falona taupaula matanemo tuwapekana i waitupagwaliğedi bi i waibağana gado, ‘Aee egu tau, kumai papalana, kwa labegu te em mane kaka ya’i mai’i munağe.’ ³⁰ Bi geğa te ena tau kalinana mote i vaiye, bi biliwelokomo i sako nawe. Bi gome i miyamiyana eete maso ena tau ena gaga i waimaii kamağe.

³¹ “Lagannemo taupaula gesaudi mainana a kitakita ba ai nuwaboya kauwa bi a nawa galibona lisinemo te bai matabuna i tubutubugana a tainuwatau. ³² Kamaina bi galibona mba taupaulina i giuwe te i valageta bi i giuwena gado, ‘Tam taupaula gebogebom! Tagu em gaga e noğoti kamağe, banina tam lisigumo kunai bağa gulata. ³³ Bi tam maso mainana falom taupaula kuna launuwatoye, mai tagu e laulaunuwatoyemna.’ ³⁴ Galibona i medi kauwa bi i giukamağe biliwelokomo te gome sa kovoğina eete ena gaga matabuna yai maii kovi.”

³⁵ Gome te Yesu giu i waikenana gado, “Bamoda valetim ee nuvum ena gebo mote nopom tabutabunemo ku noğoti kamağe ba Tamagu malamo kaka tam lisimmo kauwina gemotina mainana ya voiye.”

19

Yesu waigose kauwina i wailoveloveye
(Mak 10:1-12)

¹ Bi sauginemo Yesu wailovelove i waiwaikovi ba Galili i gose bi i nawa Diudiya, Diyoudan gaubina noi nevanemo. ² Bi lava kumdi tana a kaiwata bi gome i waiyawasanidi.

³ Gome Palisi gesaudi Yesu wailaulubuna aubaina a tava lisinemo bi ai talayena gado, “Waigake ya waianina ee geğa te oloto bai i noğonoğotina luvanemo mwanena ya gose, ee?”

⁴ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Temi gilugilumina wadubona kona iyeve ee geğa? Te wala pakanemo Maimaituwa oloto bi waivini i voiye, ⁵ bi i giuna gado, ‘Taunana aubaina, oloto kaka tamana bi tinana ya gosedi te mwanena waitena, sa miya te tedi tubuga gemota.’ ⁶ Taunana aubaina, tedi mote lava labu bi tedi niganana lava gemota. Tedi Maimaituwa i waigemotidina ba mote aiyai kaka ima dailidi.”

⁷ Bi palisi Yesu ai talayena gado, “Bai aubaina te Mousis oloto i giuwe te mwanena waigose pepana ya vite bi ya giukamağe ya nawa?” ⁸ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Mousis i waianinemi te mwanemwanemi ko gosedi, banina temi nopomi ba a gaigai kauwa. Bi pakanemo Maimaituwa mote waigose i waianine. ⁹ Tagu ya giugiuwemi te oloto aiyai mwanena ena waimatawapa dabanemo i gosena mba olotona mote ima naği munağa, bamoda i nağina ba mwanena ya vavawaidoga bi tana kota ya kaka milamila.”

† 18:24: Guliki kalinina i giuna gado, 10 tausan Talent. Mba 480-miliyan Kina (K480,000,000) luvana. ‡ 18:28: Guliki kalinedimo ba 100 dinali.

¹⁰ Kamaina bi ena tauwaikawatana Yesu a giuwena gado, “Bamoda waigose mote kumai anine ba i visu te lava mote maso a naḡi.” ¹¹ Yesu giu i waimunena gado, “Niga wailovelovena mote lava matabudi sima vai bi tedi mabai Maimaituwa i vinevinedina taudiga lisidimo ya tubuga. ¹² Lava ḡesaudi mote sima naḡinaḡi, banina tedi mainana a tubugae, oolooto ḡesaudi ba pouidi a lauvaidi taunana aubaina mote sima naḡi bi ḡesaudi ba mala ena waibada noponemo waitaupaula aubaina mote a goye te sa naḡi. Bi lava aiyai niga wailovelovedi banidi ya sibesibedina ba tana maso i waianinedi.”*

Yesu bi libilibi keikeilikidi

(Mak 10:13-16, Luk 18:15-17)

¹³ Kamaina bi lava libilibi keikeilikidi a natomedi Yesu lisinemo te nimana dabedimo i sivudi bi aubaidi i laupali. Bi geḡa te ena tauwaikawatana lava a kaipasinedi. ¹⁴ Bi Yesu i giuna gado, “Libilibi keikeilikidi ko kita kamaḡedi te sa nato lisigumo, bi mote komai ḡakedi, banina mala ena waibada ba lava maibena niga libilibidi aubaidi.”

¹⁵ Kamaina bi Yesu nimana libilibi dabedimo i sako bi i kavisuvisudi te mba modomodona i gose bi i nawa.

Ewali waiguyauna ena waitala

(Mak 10:17-31, Luk 18:18-30)

¹⁶ Mba taunana te ewali waiguyauna i tava Yesu lisinemo bi i waitalayena gado, “Tauwailovlove, tagu visu bai ya voyie te yawasana kenakena nonoḡina ya vai?”

¹⁷ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Banina bai bi visu aubaina kwa waitalayegu? Maimaituwa taunaḡa visuvisuna. Bamoda yawasana kwa goyena ba kamaina te waigake kwa kaiwatedi.”

¹⁸ Bi ewali i waitalana gado, “Waigake isedi?” Bi Yesu giu i waimunena gado, “Mote kumai peki, mote kuma vawaidoḡa, mote kuma danene, mote kaiyovumo em tau kumai wavu, ¹⁹ tamam bi tinam kwa viviledi bi em tau kwa goyena maibena taumḡa kwa goyegoyemna.”

²⁰ Bi ewali waiguyauna i giuna gado, “Tagu mba waigakedi matabudi e kaiwatedi. Bi niganana bai ḡesauna ya voyie?” ²¹ Kamaina bi Yesu giu i waimunena gado, “Bamoda tam yawasana didimanina miyaena kuna goyena, ba kwa nawa te em ḡonaḡona matabudi kwa kune kamaḡedi bi manena lava wainuwatoitoidi kwa vitedi bi mala ena waiguyau kwa vai. Gome kaka kwa nato te kwa kaiwatagu.”

²² Sauginemo niga ewalina giudi i vaivaiyedi ba tana manuwaboyana i nawa, banina tana lava waiguyauna.

²³ Gome te Yesu ena tauwaikawatana i giuwedina gado, “Giukauwemo ya giugiuwemi te lava waiguyauna ba i pilipili kauwa te mala ena waibadamo ya sola saḡa. ²⁴ Bi kota ya giugiuwemi te kamelo ba i pilipili te siyau bwadanemo ya sola. Bi lava waiguyauna ba i pilipili te i pilipili kauwa te Maimaituwa ena waibada noponemo ya sola saḡa.”

²⁵ Bi laḡannemo Yesu ena tauwaikawatana niga giuna a vaivaiye ba a tagugu bi ai talayena gado, “Bamoda mainana ba aiyai kaka ya yawasana?”

²⁶ Kamaina bi Yesu tedi i kitadididi bi i giuna gado, “Mba kauwidi lava lisidimo ba i pilipili kauwa, bi Maimaituwa lisinemo bai matabuna ba ḡemoḡemotina ya voyiedi.”

²⁷ Bi Pita Yesu ena giu i waimunena gado, “Tama kaiwatam aubaina te mwali matabudi ke gosedi! Bi ema maii'a ba bai ka vai?”

²⁸ Gome Yesu i giuwedina gado, “Giukauwemo ya giugiuwemi te Tana Taunana Natuna ena animiya namanamalinemo ya miyana kaka mwali matabudi laivaliudi mba laḡaninemo temi taukaiwatagu animiya 12 dabedimo ko miya bi Israel damna 12 koi badayedi. ²⁹ Bi tedi mabai edi vanuwa, ee tametamedini, ee tinetinedi, ee valevaletidi, ee nuvunuvudi, ee natunatudi ee edi dai bi a gosedina tagu kaiwatagu aubaina, ba mala 100 bi wailautawina sa banavina mote mai bai a gosegosedina. Bi kota yawasana kenakena nonoḡina sa vai. ³⁰ Bi lava wapewapedi niganana sa dolidolina, kaka sa muli, bi mabai niganana sa mulimulina, kaka sa doli.”

20

Maimaituwa ena taupaula edi maii'a lautaulalana

¹ Bi Yesu i giuna gado, “Mala ena waibada ba maibena waen daibina taniwagina, tana kageka i laulola bi lava i aulitavaitedi te waen daibinemo sa noya. ² Tana i waianina te laḡan ḡemota luvanemo yai maiidi bi i giu kamaḡedi te a nawa waen daibinemo.

* 19:12: Guliki kalinina i giuna gado, “Lava ḡesaudi Maimaituwa ena waiguyau aubaina, taudiga a koivai munagedi.”

³ “Bi olaolalemo suwala 9 koloki mainana, tana i munaḡa bi lava ḡesaudi ani-waikunekune gabunemo a moimoito yabayababana i kitedi. ⁴ Gome i giuwedina gado, ‘Temi kota ko nawa bi egu waen daibinemo bai noyana ko voivoiyena ba didimanemo yai maiimi.’ ⁵ Kamaina bi tedi a nawa.

“Tana i munaḡa bi 12 koloki bi 3 koloki mainana kauwina ḡemotina i voye.

⁶ “Bi suwala 5 koloki, tana i munaḡa bi lava ḡesaudi yaḡolo a moimoito yabayababana i banavidi. Gome i waitalayedina gado, ‘Temi suwala lofalofana niga ḡome bai kona miyamiya yabayababe?’ ⁷ Bi tedi a giuwena gado, ‘Tama mote aiyai i waiutaniyemai te maso aubaina ke noya.’ Bi tana i giuwedina gado, ‘Kamaina, temi kota ko nawa egu daibimo ko noya.’

⁸ “Noya i kovi dudubala isuna, daibi taniwagina taunoya edi bada i yoge bi i giuwena gado, ‘Taunoya matabudi kwai ḡemotidi bi edi ma’ia kwa vitedi, kwai maiidina ba mabai muliḡa a tavatavana lisidimo kwai tubu te kwa nawa a geigei tavana lisidimo kwai kovi.’ ⁹ Taunoya mabai aubiga isuna a tava bi a noyanoyana ba laḡan ḡemota maii’na a vai. ¹⁰ Bi tedi mabai a geigei tavana a wainoḡota te maiia dididiga sa vai bi ḡeḡa te edi lava bainewa a vaivaina mainana a vai. ¹¹ Laḡannemo edi mane a legalegauri ba daibi taniwagina lisinemo wawalu aitubuna gado, ¹² ‘Niga lavedi muliḡa a tavatavana ba awa ḡemota ota a noya bi tama ba suwala poyapoyanemo ke noya te suwala i bulu bi ḡeḡa te kunai maiidina mainana tama kunai maiimi.’

¹³ “Bi daibi taniwagina oloto ena giu i waimunena gado, ‘Goma, kwai beyavaiye, tagu mote kaiyovumo ya soi. Temi kage konai anina te ko noyana ba laḡan ḡemota maiina ko vai. ¹⁴ Em maii’ku vai bi kwa nawa. Tagu ya ḡoyeḡoyena lava muliḡa e tanodi bi a noyanoyana kota mainana ya maiidi. ¹⁵ Tagu egu laukivivisuvisu ḡalanemo kona gadoḡai, ee? Niga ba tagu egu mane, taunana aubaina bai e noḡonoḡotina mainana ya voye.’

¹⁶ “Bi Yesu giu i waikenana gado, ‘Tedi mabai sa mulimulina kaka sa doli, bi tedi mabai sa dolidolina kaka sa muli.’

Yesu ena peki giuna i waifaioni
(Mak 10:32-34, Luk 18:31-34)

¹⁷ Yesu ena tauwaikawaiwatana 12 vaitedi a nawanawa Yelusalem bi etamo a vagebi bi i giuwedina gado, ¹⁸ “Koi beyavaiya, tada ta nawanawana Yelusalemmo, ḡome kaka pilipilisi edi badabada bi waigake tauwailovelovena sai ogatala te Tana Taunana Natuna waipekina sai anine. ¹⁹ Bi tedi kaka sa vai bi eteni lavedi nimedimo sa sako, sai dibogī, sa kwapu bi kolosimo sa tupalatu. Bi laḡan waifaioninemo Maimaituwa kaka ya kakenamoito.”

Diyemesi bi Diyoni tinedi ena waibaḡa
(Mak 10:35-45)

²⁰ Gome Diyebedi mwanena natunatuna vaitedi a tava Yesu lisinemo bi tinedi tuwapekana i waitupagwaligedi bi ena ḡowana i waibaḡaye. ²¹ Bi Yesu i giuna gado, “Tam bai kwa ḡoyeḡoye?” Gome waivini i giuna gado, “Natunatugu labu maso kunai aninedi te em waibada noponemo a miya, ḡemota kataiyammo bi ḡesauna ḡeniyammo.”

²² Bi Yesu i giuwedina gado, “Temi mote ko sibe te bai ko waibaḡaye. Temi luvemi te tagu wainuwatoi bi peki ya nawayena mainana ko nawaye?!”* Gome tedi a giuna gado, “Emaso, luvana ka nawaye.” ²³ Bi Yesu i giuwedina gado, “Giukauwa te temi wainuwatoi bi peki ko nawaye, bi tagu mote egu waibada bai ima kenakena te ya aninemi te aiyai kataiyagumo bi aiyai ḡeniyagumo ya miya. Mba animiyedi ba Tamagu i kanonoḡidina, lava vinevinedi aubaidi.”

²⁴ Laḡannemo ena tauwaikawaiwatana 10 mainana a vaivaiye ba valevaletidi labu a mediyedi. ²⁵ Yesu mba mai kauwina i kitakita ba i waigemotidi bi i giuwedina gado, “Ko sibe te tedi mabai eteni sa waibadayedina ba ḡailisi lisidimo ya kenakena te lava matabudi sai badayedi. ²⁶ Niga kauwina mote temi mainana koma voye. Bi bamoda aiyai modomimo didiga ya ḡoyena, ba kamaina te matabumi aubaimi ya taupaula. ²⁷ Aiyai bi doli i ḡoyena ba kamaina te aubaimi ya taupaula yababa, ²⁸ maibena Tana Taunana Natuna i yovona, mote lava tana aubaina sima noya, bi tana lava aubaidi ya noya bi ena yawasana ya vite munaḡe te edi gebogebo guduna ya vai.”

Yesu olooloto labu matapotepotedi i waiyawasanidi
(Mak 10:46-52, Luk 18:35-43)

²⁹ Sauginemo Yesu ena tauwaikawaiwatana vaitedi Deliko a gosegose ba lava kumna tana a kaiwata. ³⁰ Gome ba olooloto labu matapotepotedi eta diyanemo a miyamiya. Bi ḡome

* **20:22:** Gulik kalinedimo i giuna gado, “Wainuwatoi leduna.”

a vaiye te Yesu mba etanaḡa i nawanawa ba tedi kalinedi dididiginemo a binauna gado, “Bada, Deivida Natuna, kwa launuwatoitoyemai!” ³¹ Bi ḡome lava kumna a kaipasinedi bi a giuwedi te maso a miya moimoisili. Bi geḡa te tedi a binau gulugulatana gado, “Bada, Deivida Natuna, kwa launuwatoitoyemai!”

³² Ḣome Yesu i vamoito te i giuwedi a nato bi i waitalayedina gado, “Bai ko ḡoyeḡoyena aubaimi yà voiye?” ³³ Bi tedi ena giu ai munena gado, “Bada, tama matamai kwa kayanedi.” ³⁴ Yesu i launuwatoiyedi bi matedi i tautaukonidi, ba ai kita bi a kaiwata.

21

Yesu Yelusalemmo i sola saḡa

(Mak 11:1-10, Luk 19:29-39, Dyn 12:12-15)

¹ Tedi Yelusalem a vavawaiḡegeleḡe, ba Betpage malagainemo a tava, oya Oliv dabanemo. Ḣome te Yesu ena tauwaikawaiwatana labu i giukamaḡedi a doli, ² bi i giuwedina gado, “Ko nawa te malagaimo ko tava bi ko kita te ḡome donki manatuna waitamidi. Ko kuvesidi bi ko yovoḡedi tagu lisigumo. ³ Bamoda aiyai yai talayemina ba ko giuwena gado, ‘Bada ya ḡoyeḡoyedi bi noi taunana te ya giukamaḡe saḡedi.’”

⁴ Niga kauwina wala taugiuwatana i giugiuwena mainana i tubuḡa. Taugiuwatana niga mainana i giu:

⁵ “Yelusalem lavedi ko giuwedina gado,

‘Ko kita emi ḡalibona vovoyaḡotina donki lauewalina i geluye

bi lisimimo ya natonato.”

⁶ Kamaina bi ena tauwaikawaiwatana a nawa te Yesu bai i giugiuwedina mainana a voiye. ⁷ Tedi donki manatuna a tavaitedi, Yesu lisinemo bi edi gala donki lauewalina dabanemo a yesidi te Yesu i miya saḡa. ⁸ Lava kumna edi kwama etamo a yesidi, ḡesaudi kai lagedi malugulugudi a bwali tavaitedi bi etamo a yesidi. ⁹ Lava kumdi a dolidolina Yesu matanemo bi ḡesaudi a mulimulina matabudi a binabinauna gado,

“Ousana Deivida natuna!

Kakavisuvisuna tana taunana Bada isanemo ya natonato!

Ousana noke malam!”

¹⁰ Laḡannemo Yesu Yelusalemmo i solasola saḡa ba malagaina matabuna i waidagu bi lava a giuna gado, “Niga aiyai lavana?”

¹¹ Bi lava kumdi a giuna gado, “Niga taunana Yesu, tana ba taugiuwatana, Nasalet lavana Galili plovinis noponemo.”

Yesu pali vanuwinemo

(Mak 11:15-19, Luk 19:45-48, Dyn 2:13-17)

¹² Bi Yesu pali vanuwina ganakukuna noponemo i sola saḡa bi ḡome lava mabai a gimagimala bi a waikunekunena matabudi i kwavivaidi. Ḣome dobu ḡesaudi manedi bi mba dobuna manena taulabedi edi teibolo, bi mwanuwa gabubu a waikunekuneyedina lavedi edi animiya vaitedi i vitaledi. ¹³ Bi Yesu i giuwedina gado, “Gilugilumina wadubonemo Maimaituwa i giuna gado, ‘Tagu egu vanuwa ba sa waiisana pali vanuwina.’ Bi temi niganana kona voiye na mai taudanedanene edi anikandavona.”

¹⁴ Bi lava matapoteḡotedi bi kaḡedi nuwanokudi a tava pali vanuwinemo, Yesu lisinemo bi i waiyawasanedi. ¹⁵ Bi ḡome pilisi edi babada bi waiḡake tauwailovelovena Yesu kauwa visuvisudi i voivoiyedina a kitedi. Bi kota libilibi pali vanuwina ganakukuna noponemo a kakasaḡesaḡena gado, “Ousana Deivida Natuna.” Taunana aubaina mba babadidi nuwedi i medi. ¹⁶ Bi Yesu a giuwena gado, “Tam libilibi bai sa giugiuwena kwa vaivaie ee geḡa?” Bi Yesu tedi i giuwedina gado, “Mm, e vaiyedina. Temi gilugilumina wadubonemo kona iyevi ee geḡa?” Bi i giuna gado,

“Bada, tam libilibi keikelikidi

bi meyemeyedi kunai lovelovedi

te isam sa kasaḡesaḡe.”

¹⁷ Ḣome tana i gosedi bi malagai dididigina i potiyovo kamaḡe bi i nawa Betenimo, te ḡome i kena.

Yesu damaya kaina i pasili

(Mak 11:12,14:20)

¹⁸ Olaolala kaikana Yesu i munamunaḡa Yelusalemmo, ba etamo kani i peki. ¹⁹ Ḣome i waikita te damaya kaina eta diyanemo moimoitona i kita. Kamaina bi i nawa damaya kaina diyanemo bi i kitakita ba mote i vota bi lugulugunaḡa. Taunana aubaina tana

damaya kaina i pasili, “Tam mote kaka kuma vota munaḡa!” Noi taunana te damaya kaina i poki.

²⁰ Laḡannemo ena tauwaikawaiwatana niga mainana a kitakita ba a sove bi a giuna gado, “Damaya kaina bainewa bi i poki makai?” ²¹ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Giukauwemo yà giugiuwemi, te mote koma nuwalaḡalaḡa bi koi sumaḡa te bai e voivoiyena mainana temi ko voije, bi mote damaya kaina taunaḡa bi kota niga oyana ko giuwena gado ‘Ku nuwalaḡeta bi nisamo kwa pwalage nawem.’ Bi mainana kaka ya tubuḡa. ²² Bamoda konai sumaḡana ba temi bai palimo ko waibaḡayena kaka ko banavi.”

Yesu ena waibada waitalana
(Mak 11:27-33, Luk 20:1-8)

²³ Yesu pali vanuwina ganakukuna noponemo i saḡa bi i waiwailovelove ba, pilisi edi babada bi babada ḡesaudi waitedi tana lisenemo a tava, bi ai talayena gado, “Tam em waibada bai, bi aiyai waibada i vitem bi niga kauwidi kwa voivoiyedi?”

²⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu kota egu waitala ḡemota temi yài talayemi, bi bamoda temi koi munena, kaka tagu ya giuwemi te aiyai niga waibadana i vitegu te niga kauwidi ya voivoiyedi. ²⁵ Ko giuwegu! Diyon bamo ḡome waibada i vai bi i kakabulu, Maimaituwa lisenemo ee lava lisidimo?”

Gome taudiḡa ai giugiuna gado, “Bainewa ta giuwe? Bamoda ta giuna gado, ‘Maimaituwa linaḡa.’ Ba tana kaka ya giuwedana gado, ‘Bai aubaina temi Diyon mote koi sumaḡe?’ ²⁶ Bamoda tada ta giuna gado, ‘Lava linaḡa.’ Ba lava sa ḡasiyeda, banina tedi matabudi a sibe te Diyon ba taugiuwatana.”

²⁷ Kamaina bi Yesu ena giu ai munena gado, “Tama mote ke sibe.”

Gome te tedi i giuwedina gado, “Mote kaka yàma giuwemi te aiyai waibadana i vitegu bi niga kauwidi ya voivoiyedi.

Libilibi ololotodi labu edi lautaulala

²⁸ “Niga lautaulalana ko noḡonoḡoti? Mai maso oloto ḡemota bi natunatuna labu. Tana i nawa natuna tautuwaḡa lisenemo bi i giuwena gado, ‘Koko, niganana kwa nawa te waen daibinemo kwa noya.’ ²⁹ Bi natuna i giuna gado, ‘Tagu e daboka.’ Bi geḡa te, muliḡa nuwana i vitale bi i nawa waen daibinemo i noya.

³⁰ “Gome kota tamana i nawa natuna tautasina lisenemo bi giuna ḡemotina i giuwe. Bi ḡome te natuna tautasina i giuna gado, ‘Kamaina tamagu, tagu kaka yà nawa te noyana ya voije.’ Bi geḡa te tana mote i nawa.

³¹ “Bamo taunana tamana i voteyeteje bi ena ḡowana i voije?”

Bi lava Yesu ena giu ai munena gado, “Gomana tautuwegina.” Gome Yesu i giuwedina gado, “Tagu giukauwemo yà giugiuwemi te takis taulaitupana bi waivini kabakabaleyidi tedi kaikana a wawaimulimi bi Maimaituwa ena waibadamo sa saḡasaḡa. ³² Banina Diyon lisimimo i tava te didimana etana i wailovemi, bi temi mote tana koi sumaḡe. Bi takis taulaitupana bi waivini kabakabaleyidi tedi Diyon ai sumaḡe. Bi temi niga kauwina kona kita bi mote ko laukuvasa bi ena lauguguya mote koi sumaḡe.”

Waen daibina taulabena lautaulalana
(Mak 12:1-12, Luk 20:9-19)

³³ “Koi beyavaiya bi kota lautaulala ḡesauna yà giuwemi: Daibi taniwagina ḡemota waen daibina i voije bi i ganakuku. Kamaina bi waen anivapisana domna i ḡala bi aniwaikoyaḡa vanuwina i keli. Gome tana daibina taubayau ḡesaudi nimedimo i sako te sa labe bi tana i modina te i nawa dobu ḡesaunemo. ³⁴ Laḡannemo waen losina ena laḡani i tavatava ba tana ena taupaula i giukamaḡe nawedi waen daibina taulabena lisidimo, te tana ena soisoi maso a vai.

³⁵ “Bi waen daibina taulabena taupaula a panidi bi ḡemota a kwapu yabayababe, ḡesauna ai peki bi waifaionina a laugakimi. ³⁶ Kamaina bi waen daibina taniwagina ena taupaula wapawapa i giukamaḡedi. Bi waen daibina taulabena mba kauwina ḡemotina lisidimo a voije. ³⁷ Mba kauwina mulinemo, tana natuna i giukamaḡe lisidimo bi i giuna gado, ‘Niganana ba yà noḡonoḡoti te tedi kaka natugu sa vivile!’

³⁸ “Bi laḡannemo waen daibina taulabena tana a kitakita ba taudiḡa ai giugiuna gado, ‘Niga taunana waen daibina taniwagina natuna. Ko nato ta laipeki bi ena gagasa ta vai.’ ³⁹ Kamaina bi a kaididi, a solu nawe waen daibina ganana taulinemo bi a laipeki.

⁴⁰ “Bainewa ko noḡonoḡoti, laḡannemo waen daibina taniwagina ya tavana ba tauwailaba lisidimo bai ya voije?”

⁴¹ Tedi Yesu a giuwena gado, “Tana kaka mba lavedi gebogebodi ya laipekidi, bi mulinemo ena daibi lava ḡesaudi nimedimo ya sako. Bi waen losina sauginemo tedi kaka tana ena soisoi sa vite.”

⁴² Bi Yesu i giuwedina gado, “Temi gilugilumina wadubonemo kona iyeve ee geḡa? Niga mainana i giu,
 ‘Vanuwa tauḡalana ḡakima a dabodabokena
 i wailla vanuwa yasina.
 Bada niga kauwina i voyie
 te kitana i visu.’

⁴³ “Taunana aubaina yà giugiuwemi te Maimaituwa ena waibada lisimimo kaka ya kaikamaḡe bi lava ḡesaudi ya vitedi bi tedi kaka sa vota. ⁴⁴ Lava aiyai bi ya kuluvana niga ḡakimina dabanemo ba yai doulisilisi. Bi ḡakimina aiyai dabanemo ya talaḡana ba yai doumisimisi.”*

⁴⁵ Sauginemo pilisi edi babada bi palisi Yesu ena lautaulala a vaivaiyedi ba a sibe te tana tedi i giugiu watedi. ⁴⁶ Tedi eta a tavutavuḡe te maso a pani bi geḡa te lava kumna a nailedi, banina a sibe te tana ba taugiuwatana.

22

Naḡi soina lautaulalana

¹ Yesu lautaulala gesaunemo kota lava i giuwedina gado, ² “Mala ena waibada ba maibena ḡalibona natuna olotona ena naḡi soina i kanonoḡi. ³ Bi ena taupaula i giukamaḡedi te sa nawa lava giugiuvaidi sa giuwedi te sa nato soimo. Bi geḡa te nato a daboka. ⁴ Kamaina bi taupaula ḡesaudi kota i giukamaḡedi bi i giuna gado, ‘Ko nawa lavedi e giugiuvaidina lisidimo bi ko giuwedina gado, tagu egu kau pwapwatana e nigonigo bi bai matabuna e kanonoḡi. Niganana ko nato naḡi soinem.’ ⁵ Bi geḡa te taupaula kalinedi a vaiye kamaḡedi, bi ai nawa ḡemoḡemota. ḡesauna i nawa ena daibimo, bi ḡesauna i nawa ena noyamo. ⁶ Bi ḡesaudi taupaula a panidi, a laukivigeboḡeyedi bi ai pekidi. ⁷ Taunana aubaina, ḡalibona nuwana i medi kauwa bi ena tauwaiḡaviya i giukamaḡedi te tauwaipeki ai pekidi bi edi taun ai kalaḡosa.

⁸ “Ḡome ḡalibona ena taupaula i giuwedina gado, ‘Naḡi soina kaikana e kanonoḡi. Bi tedi mabai e giugiuvaidina mote a visu gulata te maso a tava. ⁹ Taunana aubaina, ko nawa etaḡa bi mabai ko banabanavidina, ko giuvaidi te sa tava soimo.’

¹⁰ “Kamaina bi taupaula etaḡa a nawa bi lava a banabanavidina, visuvisudi e geboḡebodi matabudi a tavaitedi, te tauliso soi vanuwina ai wanavu.

¹¹ “Bi ḡalibona i valaḡeta vanuwemo ena tauliso kitedi aubaina. Bi i kita te oloto ḡemota mote naḡi galedi i kotedi. ¹² Ḡome ḡalibona mba lavana i giuwena gado, ‘Ḡoma, tam mote naḡi galedi ku kotedi, bainewa bi niga ḡome kuna valaḡeta?’ Bi olotona mote bai i giuwe. ¹³ Kamaina bi ḡalibona taupaula i giuwedina gado, ‘Niga olotona nimana bi kaḡena ko panipanidi bi ko pwalage nawe boimatuwemo. Bi ḡome kaka ya ḡaba bi mwakana ya sanawaikikikodi.’

¹⁴ “Banina Maimaituwa lava wapewapedi i giuvaidi, bi visa i vinedi.”

Takis waimai'ina

(Mak 12:13-17, Luk 20:27-40)

¹⁵ Ḡome Palisi a nawa bi ai ogatala, te Yesu ena giumo maso bai i vato waigebo bi ai wavu. ¹⁶ Tedi edi tauwaikawatana bi Alodi ena muli tauavalina matabudi a giukamaḡedi Yesu lisinemo bi a giuwena gado, “Tauwailovelove, tama ke sibe te tam giukauwemo Maimaituwa ena ḡowana kwa wailoveloveye. Tam mote lava kuma nainailedi, bi lava bainewa kitedi mote kuma iyeyeyedi. ¹⁷ Kwa giuwemai, tam bainewa kwa noḡonoḡoti ḡiliuwe, tama Loum gabemanina Sisa lisinemo takis kai mai' ee geḡa?”

¹⁸ Ḡome Yesu edi noḡota geboḡebodi i sibedi taunana aubaina, i giuwedina gado, “Temi tauwaikaikayovu! Bai aubaina ko wailaulubugu? ¹⁹ Takis aniwaimai'ina manena ko lovegu bi yà kita.”

Kamaina bi mane a vai natome ai love, ²⁰ bi Yesu i waitalayadina gado, “Aiyai aluwina bi isana mane modonemo ya kenakena?”

²¹ Tedi a giuna gado, “Sisa aluwina.”

Ḡome te Yesu i giuwedina gado, “Kamaina te bai Sisa aubaina ba Sisa ko vite, bi bai Maimaituwa aubaina ba Maimaituwa ko vite!”

²² Sauginemo Yesu ena giu a vaivaiye, ba a sove bi a gose te a nawa.

Kenamoito waitalana

(Mak 12:18-27, Luk 20:27-40)

* **21:44:** Ḡakima tana Yesu. Bi aiyai Yesu ya dabokena, taunaḡa kaka ya vunu munaḡe, bi peki mulinemo Yesu kaka mba lavana aluwina ya douḡosaḡosa.

²³ Sadisi sa waisumağa te lava i pekina ba mote ima kenamoito munağa, taudidi a nato Yesu lisinemo, ²⁴ bi ai talayena gado, “Tauwailovelove, Mousis i giuwemai te bamoda oloto i naği bi mote i wainatuna bi i pekina, ba tasina ee tuwağana mba iwapena ya naği te libilibi yai tubudi valetina pekipekina aubaina. ²⁵ Mai maso tama lisimaimo oololoto wapedi 7, tautuwağa waivini i naği bi mote ai natuna, te olotona i peki bi tasina iwape i naği. ²⁶ Bi kawina gemotina oloto wailabuna bi waifaionina lisidimo i tubuğa, mainana eete oloto wai 7 na lisinemo i tava. ²⁷ Muliğa te mba waivinina i peki. ²⁸ Bi niganana niga ooloolotodi 7 mba waivinina a nağinağina, kenamoito munagemo ba aiyai mwanena?”

²⁹ Yesu giu i waimunena gado, “Temi kona aigiugiu, banina temi gilugilumina wadubona mote ko iyeve ee Maimaituwa ena gailisi mote ko sibe. ³⁰ Kenamoito lağannemo, lava mote sima naği bi tedi kaka sa miyana mai aneya malamo. ³¹ Temi lava pekipekidi edi kenamoito Maimaituwa i giugiuwemina mote ko iyeve. Tana niga mainana i giu, ³² ‘Tagu Eiblağam, Aisik bi Deikap edi Maimaituwa.’ Tana mote lava pekipekidi edi Maimaituwa bi lava yawayawasanidi edi Maimaituwa.”

³³ Sauginemo lava kumdi Yesu ena giu a vaivaiye ba ena wailovelove a sove gulate.

Wağake laukaina

(Mak 12:28-34, Luk 10:25-28)

³⁴ Lağannemo Palisi a vaiye te Yesu, Sadisi i waitupedi, ba a tava ai gemotidi. ³⁵ Bi wağake tauwailovelovena edi bada laukaina, Yesu i wailaulubuna gado, ³⁶ “Tauwailovelove, wağake mododimo, bamo wağakena i sağa gulata?”

³⁷ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Bada em Maimaituwa kwa gøyena ba nuwam tabutabunemo, tubuğim tabutabunemo bi em noğota tabutabunemo. ³⁸ Niga taunana ba wağake dolidolina bi laukaina. ³⁹ Bi wailabuna kota, em tau kwa gøyena mai bainewa taumğa kwa gøyegøyemna mainana. ⁴⁰ Mousis ena wağake matabudi bi Taugiuwatana edi wailovelove ba niga wağakedi labu nopodimo a wailovelove.”

Keliso ba aiyai natuna?

(Mak 12:35-37, Luk 20:41-44)

⁴¹ Bi sauginemo Palisi ai gemotidi bi a miyamiya ba Yesu i waitalayedina gado, ⁴² “Temi ko noğonoğotina Keliso ba aiyai natuna?” Bi tedi giu ai munena gado, “Tana Deivida natuna.”

⁴³ Bi Yesu i giuwedina gado, “Bainewa te Aluwa Waiyawa Deivida i waiwanavu bi i giugiuna gado, ⁴⁴ ‘Bada egu Bada i giuwena gado, kataiyagumo kwa miyamiyana eete, em gaviya kağem dibunemo yai dubudi.’

⁴⁵ “Bamoda Deivida, Keliso i giugiuwena gado, ‘Egu Bada.’ Bi bainewa te Keliso maso Deivida natuna?”

⁴⁶ Mba gome mote aiyai gemoğemotina te Yesu ena giu i waimune. Mba lağannemo te noi i nawana lava matabudi a naila bi mote ai tala munağe.

23

Tauwailovelove kaikaiyovudi bi palisi ko kita kauwedi

(Mak 12:38-39, Luk 11:43-46,20:45-46)

¹ Kamaina bi Yesu ena tauwaikawatana bi lava kumdi i giuwedina gado, ² “Wağake tauwailovelovena bi Palisi, tedi lava sa wailovelovedina maibena Mousis i wailovelovena. ³ Taunana aubaina temi bai matabuna sa giugiuwemina, ba kamaina te ko voteyateyaedi. Bi edi kauwa gebogebodi mote koma kaiwatedi, tedi mba kauwidi sa laulauguguyaedina, mote sima kaikaiwatedi. ⁴ Mousis ena wağake bi tedi wağake gesaudi a voyedi, bi lava sa egelidi te wağakedi sa kaikaiwatedi. Bi lava mba wağakedi kaiwatedi sa kaikabi kasagedi, bi tedi nimeri a bewedi bi mote sima sagusagudi.

⁵ “Tedi kauwa matabudi sa voivoiyedina ba bena lava sa kitedi bi sa soveyedi: Tedi Maimaituwa giuna pepamo sa gilumidi, soledimo sa pani waipatudi bi gesaudi sa waikalimaedi. Bi gala lofelofedi laupelopedi sa kotedi bi lava matediğa sa kaikaimoito nawa. ⁶ Soi lağandimo tedi sa gøyegoye te gabu poudimo sa miya, bi bolu vanuwidimo ba animiya laukaidi sa gøyegoyedi. ⁷ Tedi edi goye ba aniwağemota gabudimo lava lisidimo sa tava, sai ebonedi bi sa giuna gado, ‘O tauwailovelove.’

⁸ “Bi temi maso mote ai isemina gado, tauwailovelove, banina temi emi tauwailovelove gemota ota Bada, bi matabumi ba valevaleta kavakava. ⁹ Bi dobumo mote aiyai komai isa gado, ‘Tamamai.’ Banina Tamemi ba gemota ota malamo. ¹⁰ Kota temi mote aiyai imai isemi gado, ‘Tauwailovelove.’ Banina emi tauwailovelove ba gemota ota Keliso. ¹¹ Bi aiyai sağasağa guletina modomimo ba tana taunana emi taupaula. ¹² Taunana aubaina

tedi mabai taudiḡa sa sivusivu saḡedina ba Maimaituwa kaka ya sivu yovoḡedi. Bi tedi mabai taudiḡa sa sivusivu yovoḡedina ba Maimaituwa kaka ya sivu saḡedi.”

Kauwa gebogebodi otidi wapedi 7 Palisi bi Waiḡake Tauwailovelovena lisidimo

¹³⁻¹⁴ I gebo kauwa, temi waiḡake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo, temi kaikaiyovumi! Lava sa wailaulubu te mala ena waibadamo sa sola saḡa bi temi ko moimoito gududi bi edi mataeta ko gudugudu gavutedi te mote sima solasola saḡa. Taunana aubaina, temi mote kaka Mala ena waibada noponemo koma sola saḡa.*

¹⁵ “Bi i gebo kauwa, temi waiḡake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo, temi kaikaiyovumi! Temi ko nawa dobu te dobu, nisa te nisa bi emi wailovelove kaikaiyovudimo, lava nuwedi ko vitedi bi sa kaikaiwatemi. Sauginemo, bi lava i kaiwatemina ba tana iyoyoḡa aubaina ya vokaukauwa te kovoḡa dabanemo bi dabanemo ya vai mote mai temi ko vaina.

¹⁶ “I gebo kauwa, temi taulaetadoli matapotepotemi. Temi ko giugiuna gado, ‘Bamoda aiyai bi Pali vanuwina isanemo i waisaḡina bi i waidoukotona ba mote gebo i voiye. Bi aiyai Pali vanuwina noponemo goldi isanemo i waisaḡina bi i waidoukotona ba gebo i voiye.’ ¹⁷ Temi bu’ubu’uwimi bi matapotepotemi! Bamo taunana i tusaḡa, Pali vanuwina e goldi? Pali vanuwina taunana goldi ya voiye te ya waila waiyawa. ¹⁸ Bi kota ko giugiuna gado, ‘Bamoda aiyai olta isanemo i waisaḡina bi i waidoukotona ba mote gebo i voiye. Bi bamoda sewasewa olta dabanemo sakosakona isanemo i waisaḡina bi i waidoukotona ba gebo i voiye.’ ¹⁹ Temi matapotepotemi! Bamo taunana i saḡa gulata, sewasewa e olta? Olta taunana sewasewa ya voiye te ya waila waiyawa. ²⁰ Taunana aubaina aiyai bi olta isanemo i waisaḡinawapana, mba olta bi mwali matabudi olta dabanemo sa kenakenana isedimo i waisaḡina. ²¹ Aiyai bi Pali vanuwina isanemo i waisaḡinawapana, ba vanuwina noponemo Maimaituwa ya miyamiyana isanemo i waisaḡina. ²² Aiyai bi mala isanemo i waisaḡinawapana, ba Maimaituwa bi ena animiya isedimo i waisaḡina.

²³ “I gebo kauwa, temi waiḡake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo. Temi kaikaiyovumi, banina temi kani anikadinidini ko laidubudi te dubu wapedi 10 bi dubu ḡemota ba Maimaituwa ko vitevite. Mba kamaina bi niga kauwidi ko gei voiye: Didimana, launuwatoli bi moitodidina. ²⁴ Temi tauwaietadoli matapotepotemi! Temi emi waiḡake kona voivoiyedina ko kitakita kauwedi bi ko wailoveloveyedi, bi Maimaituwa ena waiḡake laukaidi ko sivusivuliyedi bi mote komai wailoveloveyedi.

²⁵ “I gebo kauwa, waiḡake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo, temi kaikaiyovumi! Temi ledu bi aboma taulidiḡa ko koḡekoḡedi, bi nopomi ba kanitoku bi taumiḡa ko noḡonoḡoti munaḡemi. ²⁶ Temi Palisi matapotepotemi. Temi ledu bi aboma nopodi ko gei koḡedi, kaka taulidi sa visuvisu.

²⁷ “I gebo kauwa, temi waiḡake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo, temi kaikaiyovumi! Temi ba maibena tauyewa dabedi lailaisabusabudi, bi nopodi ba milemiledi bi siliḡe a wanavu. ²⁸ Temi lava sa kitekitemina ba didimana lavemi, bi geḡa te nopomi ba kaiyovu bi gebogebodi i wanavu.

²⁹ “Bi i gebo kauwa, temi waiḡake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo. Temi kaikaiyovumi. Banina emi magumagula, taugiuwatana bi didimana lavedi a waipekidina, tauyewidi ko doudoudi bi ko waiwaisiyedi, ³⁰ bi ko giugiuna gado, ‘Bamoda wala nove eda magumagula edi laḡannimo, vaitedi te miyamiya, maso mote te sagudi bi taugiuwatana tei pekidi.’

³¹ “Mba mainana ko giugiuna ba ko kakamaḡati munaḡemi te temi giukauwa te taugiuwatana tauwaipekidi edi tubulelesa. ³² Kamaina te emi magumagula gebo a voivoiyena koi kovi. ³³ Temi, mwata salama natunatuna! Temi kaka ko nawana iyoyoḡamo, mote ḡemogemotina kaka koma naile kamage.

³⁴ “Taunana aubaina taugiuwatana, nuwauyauya lavedi bi waiḡake tauwailovelovena ya giugiukamaḡedi lisimimo. Bi temi kaka ḡesaudi koi pekidi, ḡesaudi ko tupalatudi, ḡesaudi kaka bolu vanuwidi nopodimo ko kwapudi, bi ḡesaudi ko kwavi waibabalidi malagai te malagai nopodiḡa. ³⁵ Taunana aubaina dididmana lavedi kovoḡidi temi kaka ko vai. Wala Eibolo ena saugemo, te i saḡa Belekaiya natuna Sakalaiya ena saugemo i tava. Sakalaiya ba pali vanuwina bi olta mododimo kona laipeki. ³⁶ Giukauwemo ya giugiuwemi, te tauwaipeki matabudi edi kovoḡa kaka niga kintimi ko vai.”

Yesu Yelusalem i wainuwaboyae

(Luk 13:34-35)

³⁷ “Oo Yelusalem dobuna lavemi! Temi taugiuwatana konai pekidi bi Maimaituwa ena tauwainoyanoya, i giugiukamaḡedina lisimimo kona laḡakimidi! Bi laḡan matabuna,

* 23:13-14: Gilugilumidi wadubodi ḡesaudimo lova 14 mote ima kenakena.

tagu e ḡoyeḡoye te maso emi lava ei ḡemotidi, maibena kamkam waivinina mabenemo natunatuna ya ḡomoḡomo tawidina, bi temi mote koi aninegu. ³⁸ Taunana aubaina, Maimaituwa kaka pali vanuwina ya gose bi ya laukavakava. ³⁹ Bi ya giugiuwemi te temi mote koma kita munaḡegu eete, ko giuna gado, “Tana kakavisuvisuna, Bada isanemo ya natonato.”

24

Laḡan damona matailidi

(Mak 13:1-23, Luk 21:5-12,16,23)

¹ Yesu Maimaituwa ena vanuwa i gose kamaḡe bi i nawanawa ba ena tauwaikawatana a tava lisinemo. Bi a giuwe te Maimaituwa ena vanuwa ya kita waitete. ² Bi ḡome Yesu i giuwedina gado, “Niga kauwidi niganana matabudi kona kitedi? Ya giugiu kauwemi, te ḡakima ḡemota mote kaka ena gabumo ima kena nonoḡa, geḡa, bi matabudi kaka sa laubulili.”

³ Mba mulinemo Yesu oya Olip dabanemo i miyamiya, ena tauwaikawatana taudiḡa Yesu lisinemo a tava bi ai talayena gado, “Kwa giuwemai te niga kauwidi bai laḡannemo sa tubuḡa? Bi mataila bai sa tubuḡa te ka kitedi bi ka sibe te kaikana laḡan damona, kota bainewa ka sibe ḡiliuwe te tam em nato laḡannina ya tavatava?”

⁴ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Koi kita kauwa te mote aiyai ima aiwaietadoliyemi. ⁵ Banina lava wapewapedi kaka isagumo sa tava bi sa giuna gado, “Tagu taunana Keliso!” Bi tedi kaka lava wapewapedi sa aiwaietadoliyedi. ⁶ Bi laḡannemo waiḡasiḡasi dagugudi laulisimo ee manekemo giudi ko vaiyedina ba koma naila! Niga kauwidi ba sa tubuḡa, bi mba mote laḡan damona. ⁷ Dobu bi dobu kaka sai ḡasiḡasi, bi ḡalibona falona ḡalibona vaitena kaka sai ḡasiḡasi. Bi dobu wapewapedi nopodimo gomala bi yoyo sa tubuḡa. ⁸ Niga kauwidi matabudi yavidi ba maibena waivini wainatuna ya sulusuluvaina yavina.

⁹ “Mba laḡannemo temi kaka sa panimi bi babada nimedimo sa sivumi, bi tedi sa laukivigeboḡoyemi bi sai pekimi. Lava matabudi dobumo kaka sa dabokemi banina temi tagu ko waisumaḡegu. ¹⁰ Mba sauginemo lava wapewapedi kaka waisumaḡa sa kaisako bi tedi kaka edi lava sa dabokedi bi sa kaisoluḡedi, ¹¹ bi taugiuwatana kaikaiyovudi wapewapedi mba laḡannemo kaka sa laumaḡata bi lava wapewapedi sa ai waietadoliyedi. ¹² Bi lava wapewapedi edi nuwawaina Maimaituwa lisinemo kaka sa uba banina, Maimaituwa giuna mote sima kaikaiwata. ¹³ Bi tana aiyai ya moitodidina bi ya waisumaḡana kaka damonemo ya yawasana. ¹⁴ Bi Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna dobumo lava matabudi lisidimo sa lauguguyae te sa vaiye, muliḡa kaka laḡan damona ya tava.

¹⁵ “(Temi tauiyava niga giuna banina ko sibe kauwe.) Laḡannemo kauwa waimatawalawalana ko kita bi gabu waiwaiyawinemo ya tubutubuḡa, ba ko noḡoti te Taugiuwatana Daniyela bai i giugiuwena taunana ya tubutubuḡa. ¹⁶ Bi tedi mabai Diuidiyamo miyemiyedi ba oya aubaina sa velau. ¹⁷ Bi aiyai vanuwa dabanemo ba mote ima yovo ena ḡonaḡona vanuwa noponemo ima legaudi. ¹⁸ Bi aiyai daibimo mote ima munaḡa vanuwemo ena gala vaina aubaina. ¹⁹ Mba laḡandimo ba i pilipili gulata, waivini bwagebwagedi bi vaivaisudi lisidimo. ²⁰ Temi Maimaituwa lisinemo ko laupali te niga kauwidi mote bodobodumo ee Waiyawasi Laḡandimo sima tubuḡa, bamoda sa tubuḡana ba bainewa ko naila ko nawa? ²¹ Banina mba laḡandimo kauwa pilipilidi kaka sa tubuḡa. Mote wala mainana dobu pakanemo eete niganana, bi mote mai kitana kaka ima tubuḡa munaga. ²² Bi bamoda Maimaituwa mba pilipili laḡandi i kita kamagedi maso mote aiyai ḡemota i yawasana. Bi ena lava i vinevinedina kedi nawamo, taunana aubaina mba laḡannidi i taiwatigedi. ²³ Bi mba laḡandimo bamoda aiyai ya giuwemina gado, “Ko kita, Keliso naniga, ee tana nanoko!” Mba komai sumaḡe. ²⁴ Banina Keliso kaikaiyovudi bi taugiuwatana kaikaiyovudi kaka sa laumaḡata bi mataila bi anisove kauwidi sa voyiedi, te Maimaituwa ena vinevine lavedi sa aiwaietadoliyedi. ²⁵ Taunana aubaina ko kita kauwa, mwali matabuna kaikana e giu wainonomi.

²⁶ “Taunana aubaina bamoda aiyai ya giuwemina gado, ‘Keliso noko kalakalalelemo.’ Mote kuma laufi bi kuma nawa. Ee bamoda ya giuwemina gado, ‘Tana naniga vanuwemo.’ Mote komai sumaḡe! ²⁷ Banina Tana Taunana Natuna ena laḡan ya natona mai namanamali ya kem te galewa matabuna ya laiyan. ²⁸ Bamo musala pekina ya kenakena, ba ḡome taudou sa waiḡemotidi.”

Yesu ena nato munaḡa

(Mak 13:24-27, Luk 21:25-27)

²⁹ “Mba pilipilidi mulidimo ba suwala yai boimatuwa, bi nawalai mote ima yana. Bi kipola galewemo sa kuluva bi ǵaǵaǵilisi sawasawamo matabudi sa gusu bi edi eta sa paledi.

³⁰ “Mba sauginemo galewemo kaka mataila ya laumaǵata te Tana Taunana Natuna ya natonato, bi dobumo lava matabudi kaka sa ǵaba te sa ǵaba gulata. Bi Tana Taunana Natuna, ǵailisi waitena manamalina, galewaǵa magiyouna ya yovoyovona kaka sa kita. ³¹ Tana ena aneya ya giukamaǵedi te bwagigi sa suvesuve gulate ba sa nawa dobu liuna 4 nopo dimo bi ena lava vinevinedi sa laitupa nawedi dobu isuna te isuna.”

Wailovelove Damaya kainemo
(Mak 13:28-37, Luk 21:29-33)

³² “Temi kai damaya waigayona ko sibe kauwe. Laǵannemo damaya lagalagana sa ninagala, sa kini bi sa gidagidava, ba ko sibe otige te bodubodu laǵannina. ³³ Mba kauwina ǵemotina mainana, laǵannemo kauwa gebogebodi sa tubutubuǵa ba ko sibe otigedi te Bada ena nato laǵannina kaikana ya tavatava. ³⁴ Tagu giukauwemo, ya giugiuwemi te niga kintina mote kaka sima peki kovi, eete niga kauwidi matabudi sa tubuǵa. ³⁵ Mala bi dobu kaka sa launeǵaneǵa, bi tagu giugu, mote kaka ima launeǵaneǵa.”

Bada ena nato munaǵa
(Mak 13:32-37, Luk 17:26-35)

³⁶ “Tana Taunana Natuna ena nato munaǵa laǵanna ee saugina mote aiyai i sibe, mote aneya malamo ee Natuna bi Tamana taunaǵa i sibe.

³⁷ “Tana Taunana Natuna kaka ya natona, maibena Nowa ena laǵannimo kauwa i tubutubuǵana mainana. ³⁸ Mba laǵandimo, muliǵa kaka kabaita, ba lava a kanikani, a tegotogo, a naǵinaǵi ba laǵan i tava te Nowa gulamo i valageta. ³⁹ Bi lava mote a sibe te bai lisidimo ya tubuǵa, tedi a miyamiya yabayababa bi kabaita i yovo te matabudi i nawedi. Tana Taunana Natuna ya nato munaǵana ba niga kauwina ǵemotina mainana kota ya tubuǵa. ⁴⁰ Mba laǵannemo olooloto labu sa bayabayau bi Maimaituwa kaka ǵemota ya kailageti nawe bi ǵesauna ya miya gwasa. ⁴¹ Bi waiwaivini labu kani sa laulaugisi, bi Maimaituwa kaka ǵemota ya kailageti nawe, bi ǵesauna ya miya gwasa.

⁴² “Taunana aubaina laǵan matabuna koi kita kauwa, banina emi Bada ena tava laǵanna mote ko sibe. ⁴³ Bamoda vanuwa taniwagina taudanedanene ena tava laǵanna i sibe kauwena, ba didiyau ya yave te taudanedanene mote ena vanuwa ima lolo. ⁴⁴ Taunana aubaina temi waitemi ko vononoǵa bi koma miyamiya yabayababa, banina Tana Taunana Natuna ena nato munaǵa sauginemo ba yai tagugumi.”

Taupaula bagibagina bi kaikaigwana
(Luk 12:41-46)

⁴⁵ “Taupaula aiyai nuwanuwayuayuna ya moimoitodidina tana taunana Bada i vine te ena lava ya labelabedi bi laǵan kauwemo ya waikanidi.

⁴⁶ “Laǵannemo ena Bada ya tava munaǵa bi ya kita te ena taupaulana noya visuvisuna i voiyena ba kamaina te mai'ia ya vai. ⁴⁷ Giukauwemo ya giugiuwemi te Bada ena ǵonaǵona matabudi kaka mba taupaulina ya vite te yai badayedi. ⁴⁸ Bi bamo te taupaula nopona gebogebona ba ya giuna gado, ‘Egu bada walaka i nawa bi ya alamiya.’ ⁴⁹ Gome ena lava i kwapudi bi tana i nawa tautego bu'uwa waitedi a kanikani bi a tegotogo. ⁵⁰ Mba kauwidi i voivoiye nawedi bi ena bada i tavana mote i sibe. ⁵¹ Mba laǵannemo Bada kaka mba taupaulina gebogebona ya douǵavuǵavuki bi lava kaikaiovudi edi gabumo ya pwalage nawe. Bi gome kaka ya lauaiyoi bi mwakana ya sanawaikikokikodi.”

25

Totopa 10 lautaulalana

¹ “Mba sauginemo mala ena waibada kaka mai totopa 10, edi lampa a legaudi bi a potiyovo a nawa te lawelawe sa banavi. ² Matabudi 5 ba opepedi bi 5 ba nuwanuwayuayeyedi. ³ Gome totopa opepedi edi lampa a legaudi bi kalesin dubidi mote a legaudi. ⁴ Bi totopa nuwanuwayuayeyedi ba edi kalesin dubidi lampa aubaidi a legaudi. ⁵ Bi lawelawe mote i tava makai, taunana aubaina tedi matedi a yaune te a kena kwavu.

⁶ “Kamaina bi dudubala modonemo, lava a binauna gado, ‘Lawelawe kaikana i tava! Ko potiyovo bi ko velaubeye.’ ⁷ Gome totopa matabudi a kena moito bi edi lampa a kanonoǵidi. ⁸ Kamaina bi waivini opepedi edi lava nuwanuwayuayeyedi a giuwedina gado, ‘Aee, kalesin maso kona vitemai, ema lampa sa pekipeki.’ ⁹ Bi waivini nuwanuwayuayeyedi edi lava opepedi edi giu ai munena gado, ‘Geǵa, tama mote luvana te kalesin ka vitemi. Temi ko nawa te bamo kalesin sa gimegimelina ǵome ko gimeli.’

¹⁰ “Kamaina bi tedi kalesin gimelina aubaina a nawanawa ba mulidimo, lawelawe i tava. Bi totopa mabai kaikana a vovononoḡana, tedi lawelawe vaitena a nawa naḡi soina vanuwina noponemo a valageta, bi mataeta i waidougudu. ¹¹ Bi totopa opeopedi muliḡa a tavatavana a giuna gado, ‘Aee Bada, aee Bada, maso mataeta kuna kaikamaḡe aubaimail’ ¹² ḡome lawelawe totopa opeopedi edi giu i waimunena gado, ‘Yà giugiu kauwemi te tagu mote yà sibemi.’

¹³ “Taunana aubaina, ko vokaukauwa, banina temi laḡan ee awa ya natonatona mote ko sibe.”

*Taunoya maso noya visuvisuna a voiye Bada aubaina
(Luk 19:11-27)*

¹⁴ “Kota Mala ena waibada ba niga mainana: Laḡan ḡemota muliḡa kaka lava ya nawana, bi ena taupaula i giuwedi te tana ena mane sa labe. ¹⁵ Kamaina bi ḡemoḡemotaḡa edi vaivai luvanemo mane i vitedi, ḡemota 5 tausan kina i vite, ḡesau 2 tausan kina i vite, bi kota ḡesau 1 tausan kina i vite. ḡome te i nawa dobu ḡesaunemo. ¹⁶ Bi taupaula 5 tausan kina i vaivaina, tana i nawa te manena i noyae te 5 tausan kina ḡesauna i voiye. ¹⁷ Kauwina ḡemoḡemotina kota mainana taupaula 2 tausan kina i vaivaina, tana i nawa te manena i noyae te 2 tausan kina ḡesauna i voiye. ¹⁸ Bi taupaula 1 tausan i vaivaina, ba i nawa te doḡa i keli bi noponemo ena bada ena mane i sako waidavo.

¹⁹ “Mba taupaulidi edi bada i miya gulata kaka i tava munaḡa, bi i waigemotidi te i ḡoyeḡoyena maso mane lisidimo i sibe. ²⁰ Taupaula 5 tausan kina i vaivaina i tava te ena bada i giuwena gado, ‘Kwa kita, tam 5 tausan kina kuna vitegu bi e noyae te 5 tausan kina ḡesauna e voiye.’ ²¹ ḡome ena Bada giu i waimunena gado, ‘I visu kauwa, tam taupaula visuvisum bi waipatum! Tagu mwali ḡaubona e vitem bi tam kuna noyae te i didiga. Taunana aubaina tagu kaka ya voyiem te mwali wapewapedi kwai badayedi. Kwa nato bi tagu em Bada vaitegu tai nuwavisu.’

²² “Bi taupaula 2 tausan kina i vaivaina i tava bi i giuna gado, ‘Bada, tam 2 tausan kina kuna vitegu, bi e noyae te 2 tausan kina ḡesau e voiye.’ ²³ ḡome ena Bada giu i waimunena gado, ‘I visu kauwa, tam taupaula visuvisum bi waipatum! Tagu mwali ḡaubona e vitem bi tam kuna noyae te i didiga. Taunana aubaina tagu kaka ya voyiem te mwali wapewapedi kwai badayedi. Kwa nato bi tagu em Bada vaitegu tai nuwavisu.’

²⁴ “Bi taupaula 1 tausan kina i vaivaina i tava bi i giuna gado, ‘Bada, tagu e sibem te tam lava medimedim. Tam mote kuma bayabayau bi nonoḡina kwa laulauyaba bi kota mote kuma wadiwadi bi nonoḡina kwa laulaulaka. ²⁵ Taunana aubaina tagu e naila te e nawa em mane dommo e sakowaidavo. Kwa kita niga em mane kuna viteviteguna yà vitevite munaḡem.’ ²⁶ ḡome ena Bada giu i waimunena gado, ‘Tam taupaula gebogebom bi matamatagayawim. Kuna sibe te tagu mote yàma bayabayau bi nonoḡina yà yabayaba bi tagu kota mote yàma wadiwadi bi nonoḡina yà laulaulaka. ²⁷ Mba kamaina, bi tam ego mane maso banikemo kuna sako bi i noya. Te tagu e munaḡa tavana, maso dabanemo anitaipwatana vaitena e vai.’

²⁸ “Taunana aubaina, niganana niga taupaulina gebogebona lisinemo mane ko vai kamaḡe te taupaula 10 tausan kina tauvoyena ko vite. ²⁹ Taunana aubaina, aiyai lavana bai mwalina a vite bi i voivoiye kauwena kaka dabanemo yai autawi. Bi aiyai lavana mwali bai a vite bi mote i voivoiye kauwe ba avena te lisinemo ḡaubona ya kenakenana bi tagu kaka yà kaikamaḡe. Mba taupaulina ba matamatagayawina, ko pwalaḡe nawe boimatuwemo bi ḡome ya lauayoi bi mwakana ya sanawaikikikodi.”

Malaetala laḡanina

³¹ “Laḡannemo Tana Taunana Natuna manamalina ya yovona, ena aneya mat0abudi vaitedi, ba ena animiya namanamalinemo ya miya. ³² Bi lava matabudi dobumo kaka matanemo yai ḡemotidi bi ya dailidina, maibena tauḡamo sipu bi gouti ya daidailidina. ³³ Tana kaka kataiyanemo sipu ya sivudi, bi ḡeniyenemo gouti ya sivudi.

³⁴ “Bi ḡome kaka ḡalibona lava mabai kataiyanemo taumiya ya giuwedina gado, ‘Ko nato temi mabai Tamagu i kakavisuvisumina, bi emi gagasa ko vai. Banina muliḡa kaka Maimaituwa dobu i voyienya bi temi ena waibada i kakanonoḡina noponemo ko miya. ³⁵ Banina tagu kani e peki bi temi konai kanigu, bi gadogu i magu bi gauba kona vitegu te e tego. Bi walidobu lavagu e nawanawa bi temi kona giuvaigu emi vanuwemo. ³⁶ Bi tagu gala e malumaluwabiye bi temi konai galagu, tagu e sida bi temi kona labe kauwegu. Tagu biliwelokomo e miyamiya bi temi kona vakitagu.’

³⁷ “ḡome didimana lavedi Bada ena giu sai munena gado, ‘Bada, bamo ḡome kani kuna peki bi kei kani bagibagim. Ee gadom i magubi gauba ke vitem kuna tego? ³⁸ Bamo ḡome walidobu lavam kuna nawanawa, bi ke giuvaim ema vanuwem0o, ee gala kuna

malumaluwabiye, bi kei galam? ³⁹ Bamo ġome ke kitam kuna sida ee biluwelokomo kuna miyamiya bi ke vakitam?

⁴⁰ “Bi Ġalibona kaka edi giu yai munena gado, ‘Giukauwemo yà giugiuwemi, te bai kauwina kona voivoiyena valevaletigu ee nuvunuvugu yovoyovodi lisidimo ba tagu lisigumo kona voieye.’

⁴¹ “Bi kota ġeni yana yawaninemo sa miyamiyana kaka ya giuwedina gado, ‘Temi mabai Maimaituwa i pasipasilimina, ko nawa tabumimo, ko nawa kai kalakalati nonoġinemo, Seitan bi ena aneya aubaidi Maimaituwa i kaka nonoġinemo. ⁴² Banina tagu kani e peki, bi mote kani ko vitegu e kani, gadogu i magu, bi mote gauba ko vitegu e tego. ⁴³ Tagu walidobu lavagu e nawanawa, bi mote ko giuvaigu, tagu gala e malumaluwabiye bi mote koi galagu, tagu e sida bi mote koi nenetegu bi kota biliwelokomo e miyamiya bi mote ko vakitakitagu.’

⁴⁴ “Tedi kota Bada ena giu sai munena gado, ‘Bada, bamo ġome ke kitam kani kuna peki ee gadom i magu ee kuna nawanawa ee gala kuna malumaluwabiye ee kuna sida ee biliwelokomo bi mote ke sagum?’

⁴⁵ “Bi tana kaka edi giu yai munena gado, ‘Giukauwemo yà giugiuwemi te bai kauwina valevaletigu ee nuvunuvugu yovoyovodi lisidimo mote ko voieye ba tagu kota lisigumo mote ko voieye.’

⁴⁶ “Ġome kaka tedi kovoġa kenakena nonoġinemo sa nawa bi didimana lavedi ba yawasana kenakena nonoġinemo sa miya.”

26

Waibabada Yesu kana pota a yesi

(Mak 14:1-2, Luk 22:1-2)

¹ Laġannemo Yesu niga kauwidi matabudi i giuwedi mulinemo ba ena tauwaikawaiwatana i giuwedina gado, ² “Temi kona sibe te laġan labu matademo te Vawaitauli soina, bi Tana Taunana Natuna kaka lava nimeidimo sa sako te sa tupalatu.”

³ Ġome pilisi edi babada bi babada ġesaudi waitedi, pilisi saġasaġa guletina isana Kaiyapas ena vanuwemo ai ġemotidi. ⁴ Bi tedi ai ogatala te Yesu kandavonemo sa pani bi sai peki. ⁵ Bi tedi a giuna gado, “Niga kauwina mote soi noponemo tama voieye bamoda ta voiyena ba lava waigasiġasi sa kelisali.”

Waivini masi panepanena Yesu dabanemo i ġini

(Mak 14:3-9, Luk 7:37-38, Dyn 12:1-8)

⁶ Mba sauginemo ba Yesu Betenimo, oloto isana Saimon sida kapa vaivaina ena vanuwemo i miyamiya. ⁷ Ġome Yesu teibolo diyanemo i miya gilgili bi i kanikani ba waivini masi panepanena dubina maaina dididiga, i avali tavaite te Yesu dabanemo i ġini. ⁸ Bi laġannemo ena tauwaikawaiwatana niga kauwina a kitakita ba nuwedi i medi bi a giuna gado, “Bai aubaina masi panepanena ya waiyakali? ⁹ Niga masina panepanena maso i kuneye te mane dididiga i vai bi lava waiyamoyamonidi i vitedi.”

¹⁰ Ġome Yesu edi noġota i sibe taunana aubaina i giuwedina gado, “Bai aubaina niga waivinina ko kaka nuwalagaġa? Tana kauwa visuisuna lisigumo i voieye. ¹¹ Temi laġan matabuna lava waiyamoyamonidi waitedi ko miyamiya. Bi tagu mote waitemi laġan matabuna tama miya nonoġa. ¹² Tana masi panepanena tunigumo i ġinina ba do bogu aubaina i kanonoġi. ¹³ Tagu giukauwemo yà giugiuwemi te bamo ġome giu visuisuna sa laulauguyae dobu matabuna noponemo ba niga waivinina bai i voivoiyena, sa noġoti bi sa giuwata.”

Diudas i wainina te Yesu ya sakoyovoġe

(Mak 14:10-11, Luk 22:3-6)

¹⁴ Ġome ena tauwaikawaiwatana 12 nopodimo ġemota isana Diudas Iskalot, tana i nawa pilisi edi bada lisinemo, ¹⁵ bi i waitalayena gado, “Bamoda tagu Yesu nimemimo yà sakona, ba visamo koi maiiġu?” Kamaina bi tedi mane a iyeve te silva wapedi 30 a vite. ¹⁶ Mba laġannemo bi noi i nawana ba Diudas eta i tavutavu te gavogavo ya vai bi Yesu nimeidimo ya sako.

Yesu ena tauwaikawaiwatana waitedi Vawaitauli soina a kani

(Mak 14:12-16, Luk 22:7-13)

¹⁷ Kamaina bi buledi mote muu'a waitena, soina laġanna dolidolina, Yesu ena tauwaikawaiwatana a tava lisinemo bi ai talayena gado, “Bamo ġome kwa ġoyeġoyena Vawaitauli soina aubaim kakanonoġi te kwa kani?”

¹⁸ Bi tana giu i waimunena gado, “Ko nawa malagai didiginemo, oloto ġemota lisinemo bi ko giuwena gado, “Tauwailovelove i giuna gado, egu laġani kauwa i tava, te egu

tauwaikaiwatana waitedi em vanuwemo Vawaitauli soina ka voiye.’ ”¹⁹ Kamaina bi Yesu bai i giugiuwena mainana ena tauwaikaiwatana a voiye. Tedi a nawa bi Vawaitauli soina a kanonogi.

²⁰ Bi laḡannemo i auubiga ba Yesu ena tauwaikaiwatana 12 waitedi teibolo diyana a miya kwaivivili bi a kani. ²¹ Tedi a kanikani ba i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi te modomimo ḡemota kaka tagu ya sako yovoḡegu.” ²² Gome tedi ai nuwaboya kauwa bi ḡemogemotaḡa ai talayena gado, “Bada, giukauwa te mote tagu?” ²³ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tana aiyai nimana abomemo i waidakwa yovoḡena vaitegu, tana taunana kaka ya sako yovoḡegu.” ²⁴ Bi Tana Taunana Natuna kaka ya peki, gilugilumina wadubonemo i giugiuwena mainana, bi i gebo kauwa te lava aiyai Tana Taunana Natuna ya sakosakoyovoḡena. I visu te mba lavana maso mote i tubuḡa.”

²⁵ Bi Diudas tana taunana Yesu tausakoyovoḡena i giuna gado, “Tauwailoveleve giukauwa te mote tagu?” Bi Yesu giu i waimunena gado, “Giukauwa tam taunana.”

Yesu ena tauwaikaiwatana buledi bi waen i vitedi

(Mak 14:22-26, Luk 22:15-20, 1 Ko 11:23-25)

²⁶ Tedi a kanikani bi Yesu buledi i vai, i kavisuvisu, i kivi bi ena tauwaikaiwatana i vitedi bi i giuna gado, “Ko vai bi ko kani, niga ba tagu tubuḡigu.” ²⁷ Kamaina bi ledu i vai, Maimaituwa i waiebone bi i vitedi bi i giuna gado, “Temi matabumi niga ledunemo ko lauteḡo. ²⁸ Niga ba kwasinigu waianina aubaina, i nuwaḡini, lava wapewapedi edi geboḡe, noḡoti kamaḡedi aubaina. ²⁹ Tagu ya giugiuwemi te niganana bi noi i nawana niga waenina mote yàma tego munaḡe, eete mba laḡannemo kaka Tamagu ena waibadamo, temi waitemi waen valivaliuna ta tego.”

³⁰ Gome tedi a sale kovi te a nawa oya Olip dabanemo.

Yesu Pita ena valele i gei giuwata

(Mak 14:27-31, Luk 22:31-34, Dyn 13:36-38)

³¹ Gome Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Mateya dudubalinemo temi matabumi kaka tagu ko gosegu. Banina gilugilumina wadubonemo i giuna gado, “Tagu kaka sipu tauḡamodi yai peki bi sipu yalaboluboluna kaka sa dabalala.”

³² “Bi tagu pekimo yà kenamoito munaḡana, kaka yà doli Galilimo te ḡome yà banavimi.”

³³ Gome Pita, Yesu ena giu i waimunena gado, “Bamoda lava matabudi sa gose kamaḡem, bi tagu mote kaka yàma gosem.”

³⁴ Gome Yesu giu i waimunena gado, “Yà giugiu kauwemi, mateya dudubalinemo, muliḡa kaka kamkam ya ḡobana, tam kaka mala faiona kwa valele te mote ku sibegu.”

³⁵ Bi Pita i giuna gado, “Mote kaka yàma valeleyem, kamaina te waitem ta peki.” Bi ena tauwaikaiwatana matabudi giuna ḡemotina a vato.

Yesu Getsemenimo i laupali

(Mak 14:32-34, Luk 22:39-46)

³⁶ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana waitedi a nawa dobu isana Getsemenimo bi i giuwedina gado, “Temi niga ḡome ko miyamiya bi tagu yà nawa noi ḡome bi yà laupali.”

³⁷ Tana, Pita bi Diyebedi natunatuna labu i waidolidi bi ḡome i wainuwaboya kauwa bi nuwana i toitoi. ³⁸ Kamaina bi i giuwedina gado, “Tagu nopogu nuwaboya i waiwanavu te yai pekigu. Niga ḡome ko miya bi ko waikita.”

³⁹ Bi Yesu i taunawa tabunemo te doḡamo i kuluva yovo bi i laupalina gado, “Tamagu, bamoda em ḡowana te niga wainuwatoina leduna lisigumo kwa kaikamaḡe. Bi geḡa te, mote tagu egu ḡowana bi tam em ḡowana.”

⁴⁰ Gome i tava munaḡa, ena tauwaikaiwatana lisidimo bi i kitedi te a kenakena ba Pita i giuwena gado, “Temi maso ḡemogemotina awa ḡemota kona miya bi konai kita? ⁴¹ Temi koi kita kauwa bi ko laupali te mote laulubumo koma kuluva. Banina aluwa pali ya ḡoyeḡoye, bi tubuḡa i gwaḡa.”

⁴² Tana i munaḡa nawa bi i laupalina gado, “Tamagu, bamoda niga wainuwatoina leduna lisigumo mote kuma kaikamaḡe ba kamaina te yà tego, kamaina te em ḡowana ya tubuḡa.” ⁴³ Sauginemo i tavatava munaḡa ba i kita te ena tauwaikaiwatana a kenakena, banina matedi a yaune kauwa.

⁴⁴ Kamaina bi tana i gosedi i munaḡa nawa, bi pali i waifaioni bi giudi ḡemotidi i vatodi. ⁴⁵ Bi i munaḡa tava ena tauwaikaiwatana lisidimo bi i giuwedina gado, “Temi yaḡolo ko kenakena bi ko waiyawasi? Ko kita, saugina kaikana i tava, te Tana Taunana Natuna geboḡebo lavedi nimedimo sa sako. ⁴⁶ Ko moito bi ta nawa, tausakoyovoḡegu kaikana i tava.”

*Yesu a pani**(Mak 14:43-50, Luk 22:47-53, Dyn 18:2-12)*

⁴⁷ Yesu yaḡolo i giugiu, ba ena tauwaikawaiwatana 12 nopodimo ḡemota, isana, Diudas i tava. Bi pilisi edi babada bi babada nananakidi tedi lava kumna dididiga a giukamaḡe te tana vaitena a tava, nimedimo kepata bi mada kai a legaudi. ⁴⁸ Niganana tausakoy-ovogena mataila lisidimo ya voyiena i giuwedi: “Bamo lavana yaì suluvena, ba tana taunana ko pani.” ⁴⁹ Kamaina bi Diudas i nawa ota Yesu lisinemo, bi i giuna gado, “Ebom tauwailovlove!” Bi i waisuluve.

⁵⁰ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Goma, bai noḡotina aubaina kuna tavana ba kwa voyie.” Gome olooloto a moito nawa te Yesu a kaididi bi a pani nawe. ⁵¹ Mba ḡome te Yesu ena tauwaikawaiwatana ḡemota, kepata i kaikailagetina ba pilisi edi bada ena taupaula beyana i tadikamaḡe.

⁵² Bi Yesu i giuwena gado, “Em kepata ena gabumo ku sako munaḡe, tedi mabai kepatemo sa laulaḡasina, kaka kepatemo sai pekidi. ⁵³ Gode temi mote ko sibe, tagu tamagu lisinemo yaì baḡana sagu aubaina ba noi taunana aneya a wapa kauwana ya giukamaḡe yovogedina, kaka tauwaigaviya 72 tausana. ⁵⁴ Bamoda mainana ya voyiena ba bainewa gilugilumina wadubonemo bai i giugiuwena banina ya tubuḡa?”

⁵⁵ Mba sauginemo Yesu lava kumna i giuwedina gado, “Tagu gode taundanenene edi bada te temi mada bi kepata vaitedi kona tava te ko panigu? Tagu laḡan matabuna pali vanuwina ganakukuna noponemo e miya bi e wailovlove, bi temi mote ko panigu. ⁵⁶ Bi niga kauwidi matabudi a tubuḡana banina wala taugiuwatana a gilugilumina luvanemo sa tubutubuḡa.” Gome ena tauwaikawaiwatana matabudi Yesu a gose, bi a naila a nawa.

*Yesu bolu babadidi matedimo i moito**(Mak 14:53-65, Luk 22:54-71, Dyn 18:12-24)*

⁵⁷ Bi mabai Yesu a panipanina ba ai doli nawe pilisi edi bada Kaiyapas ena animiyamo, ḡome ba waigake tauwailovlovena bi babada ḡesaudi a waigemotidina lisidimo. ⁵⁸ Pita, laumanemanekemo Yesu mulinaḡa i natonatona eete pilisi saḡasaḡa guletina ena animiya ganakukunemo, i sola nawa. Bi ḡome tauyava vaitedi a miyatulu bi i waikita te bainewa Yesu sa etale.

⁵⁹ Bi pilisi edi babada bi bolu babadidi, matabudi giu kaikaiyovudi a tavutavugedi te giudimo maso Yesu ai wavu bi ai peki. ⁶⁰ Avena te tedi kaiyovu wapewapedi a saḡedi, bi bamo mote giu kauwa a banavi. Kamaina bi lava labu a miya moito, ⁶¹ bi a giuna gado, “Niga lavana i giuna gado, ‘Tagu ḡemoḡemotigu Maimaituwa ena vanuwa ya koisuwa bi laḡan faiona nopodimo ya ḡala munaḡe.’”

⁶² Gome pilisi saḡasaḡa guletina i miyamoito bi Yesu i giuwena gado, “Lava bai sa giugiuwemna kwa vaivaiye? Tam edi giu kwai munedu, ee gega?” ⁶³ Kamaina bi Yesu i miya moimoisili. Gome Pilisi saḡasaḡa guletina Yesu i giuwena gado, “Maimaituwa yawayawasanana isanemo ya giugiu vavasagem te kwa giuwemai, te tam taunana Keliso, Maimaituwa Natuna.” ⁶⁴ Yesu giu i waimunena gado, “Emaso, kuna giugiuna mainana. Bi matabumi ya giugiuwemi te laḡan ya natonatona kaka Tana Taunana Natuna Maimaituwa ḡaiḡailisina kataianemo ya miya, bi malaḡa magiyouna ya yovoyovona ko kita.”

⁶⁵ Gome Pilisi saḡasaḡa guletina ena gala i lisidi bi i giuna gado, “Tana i waidiboḡana kona vaiye! Bai tai talatavu munaḡe? Kona kita ena waidiboḡa kaikana kona vaiye. ⁶⁶ Temi bainewa ko noḡonoḡoti?” Bi tedi giu ai munena gado, “Tana kamaina te ya peki.”

⁶⁷ Gome tedi Yesu matana a kaniso bi nimedimo a paide. Bi ḡesaudi a launevakau, ⁶⁸ bi a giuwena gado, “Keliso, kwa giuwemai te aiyai i kativunum?”

*Pita Yesu i valeleye**(Mak 14:66-72, Luk 22:56-62, Dyn 18:25-27)*

⁶⁹ Pita ganakuku noponemo i miyamiya bi taupaula waivinina i tava lisinemo, bi i giuwena gado, “Tam kota Galili Yesuna vaitena kona nawanawa.”

⁷⁰ Bi tana matabudi matedimo i valeleye bi i giuna gado, “Tam bai kwa giugiuwena, tagu mote e sibe.”

⁷¹ Pita ganakuku mataetinemo i potipotiyovo ba waivini ḡesau kota Pita i kita, bi ḡome lava i giuwedina gado, “Niga luvanana Nasalet Yesuna vaitena a nawanawa.”

⁷² Bi waisaḡinemo i valele munaḡana gado, “Tagu mba olotona mote ya sibe!”

⁷³ Tedi a miya mote i lofa, ḡome mabai a moimoitona a saḡa a nawa Pita lisinemo bi a giuna gado, “Giukauwa tam taunana edi tau ḡemota, kalinam ke vaiye ḡone.”

⁷⁴ Bi Pita i giuna gado, “Bamoda e kaiyovuna ba Maimaituwa kaka ya kovogigu.”

Gome te Pita i giuwapana gado, “Tagu giukauwemo ya giugiuwemi te mba olotona mote ya sibe.” Noi taunana te kamkam i ḡaba.

⁷⁵ Ĝome te Pita Yesu bai i giugiuwena i noĝotina gado, “Muliĝa kaka kamkam ya ĝabana, bi tam mala faiona kwa valeleyegu.”

Bi ĝome Pita i potiyovo i nawa bi i ĝaba gulagulata.

27

Diudas taunaĝa i waipeki munaĝe

(Giu 1:16-19)

¹ Olaolala kaikana pilisi edi babada bi waibabada ĝesaudi ai ogatala te Yesu sai peki.
² Ĝome Yesu nimana a panidi bi ai doli nawe Loum gabemanina isana Paelat, nimanemo a sako.

³ Bi laĝannemo tausakoyovoĝe Diudas i vaiye te Yesu waipekina a giugiuwe, ba tana i waiuvala, bi i wainuwaboya kauwa. Kamaina bi Diudas silva wapedi 30 i munaĝedi, pilisi edi babada bi waibabada lisidimo. ⁴ Bi i giuna gado, “Tagu gebo e voiye te lava visuvisuna e sakoyovoĝe te sai peki yababe.” Bi tedi a giuna gado, “Mba tam em nuwaboya, mote tama.”

⁵ Kamaina bi Diudas i nawa Maimaituwa ena vanuwemo bi mane i waiyamonidi bi i potiyovo i nawa te taunemo gadona i duli.

⁶ Ĝome pilisi edi babada manedi a laitupedi bi a giuna gado, “Mote i visu te niga manedi pali vanuwina manena vaitena tamai ĝemotidi, banina manenemo peki i tubuĝa.” ⁷ Ĝome tedi ai ogatala bi mba manenemo, gulewa taupatipatidi lisinemo doĝa a gimelivai te tautavatava edi aniwaikokowaga. ⁸ Taunana aubaina mba gabuna yaĝolo sa waiisana kwasina doĝana. ⁹ Niga kauwina ba tagiuwatana Delimaiya bai i giugiuwena, luvanemo i tubuĝa. Tana i giuna gado, “Israel lavedi tana ena peki silva wapedi 30mo sai mai'i. Bi mba silvidimo ¹⁰ gulewa taupatipatidi ena doĝa a gimelina. Bada i giugiuna luvanemo i tubuĝa.”

Paelat Yesu i etale

(Mak 15:2-15, Luk 23:2-25, Dyn 18:29-40)

¹¹ Yesu i nawa gabemani isana Paelat matanemo i moito bi Paelat i waitalayena gado, “Tam Diu edi ĝalibona, ee?” Bi Yesu i giuna gado, “Emaso, kuna giugiuna mainana.”

¹² Ĝome pilisi edi babada bi waibabada ĝesaudi Yesu ai wavu, bi tana lisidimo mote bai i giuwe. ¹³ Kamaina bi Paelat Yesu i waitalayena gado, “Tam lava sa waiwavumna, kwa vaivaiyedi ee geĝa?” ¹⁴ Bi Yesu mote bamo edi giu i waimune lubu. Taunana aubaina gabemani i sove gulata.

¹⁵ Bi Vawaitaui soinemo, gabemani ena vaivaimo ba lava kumdi, bi aiyai lavana biliwelokomo waianinena taunana ya kaikaikamaĝe. ¹⁶ Bi mba laĝannemo gebogebo lavana isana Balabas, tana isanawanawana biliwelokomo i miyamiya. ¹⁷ Bi laĝannemo lava kumna a waiĝemotidi ba Paelat i waitalayedina gado, “Bamo lavana ko ĝoyeĝoyena ya kaikaikamaĝe? Balabas ee Yesu, sa waiisana Keliso?” ¹⁸ Paelat mainana i giuna, banina i sibe te Diu babadidi ba Yesu a unule, taunana aubaina tana nimanemo a sako.

¹⁹ Ĝome Paelat etala gabunemo i miyamiya, bi mwanena giu i giukamaĝena gado, “Mba lavana lisinemo mote bai kuma voiye, tana mote bai gebona i voiye. Banina kage dudubalinemo mba lavana kana nawamo tagu lauboni wainuwanainailina e kita.”

²⁰ Bi pilisi edi babada bi waibabada ĝesaudi lava kumna nuwedi a liudi te Paelat sai baĝa te Balabas ya kaikaikamaĝe bi Yesu ya tupalatu.

²¹ Bi Paelat lava kumna i waitalayedina gado, “Lava labu bi bamo taunana kona ĝoyeĝoyena ya kaikaikamaĝe?”

Bi tedi ena giu ai munena gado, “Balabas kwa kaikaikamaĝe.”

²² Ĝome Paelat i waitalayedina gado, “Bi Yesu sa waiisana ‘Keliso, bainewa ya'i vose?”

Bi tedi matabudi a binauna gado, “Kwa tupalatu!” ²³ Bi Paelat i waitalayedina gado, “Tana bai gebona i voiye?” Bi tedi matabudi ai palalana gado, “Kwa tupalatu!”

²⁴ Laĝannemo Paelat i kita te bamo mote eta i banavi bi waiĝasigasi i tubutubuĝa, ba tana gauba i vai bi lava kumna matedimo nimana i koĝa. Bi i giuna gado, “Tagu niga lavana ya pekina, ba wavuna mote ya'ma avali. Mba temi emi wavu.” ²⁵ Ĝome te lava matabudi a giuna gado, “Kamaina te tana kwasinina ya nuwaĝinina ba wavuna tama bi natunatumai ka avali.”

²⁶ Ĝome te Paelat Balabas i kaikaikamaĝe te i nawa, bi Yesu a kwapu, tauwaiĝaviya nimedimo a sako bi a nawe a tupalatu.

Tauwaiĝaviya Yesu ai dibogi

(Mak 15:16-20, Dyn 19:2-5)

²⁷ Mba ġome te gabemani ena tauwaigaviya, Yesu ai doli saġe gabemani vanuwinemmo bi matabudi a moito kwaivivili. ²⁸ Bi tedi ena gala a ġiġi kamaġedi, bi gala sabasabana ai kote. ²⁹ Bi gedala a pipini te Yesu kununemo ai kote, a solupatini bi diġona kataiyanemo a sako. Gome tedi Yesu matanemo tuwapekedi ai tupagwaligedi, ai gadolose bi a giuna gado, "Ebom, Diu edi ġalibona." ³⁰ Tedi a kanisotawatawa bi diġonina a vai bi kununemo a talatalaġa. ³¹ Bi tedi ai valavala mulinemo, gala sabasabana a kaikamaġe, bi tana ena gala otidi ai kote munaġe. Kamaina bi ai doli nawe te a tupalatu.

Yesu a tupalatu

(Mak 15:21-31, Luk 23:26-43, Dyn 19:16-27)

³² Tedi a nawanawa ba Sailin olotona a banavi, isana Saimon. Gome tauwaigaviya a egeli te Yesu ena kolosi i avali. ³³ Kamaina bi dobu isana Golgotamo a tava. Giu Golgota banina ba kunukoukou gabuna. ³⁴ Gome tedi waen bi bunama waigolana mai dadawala vaitena a gwadai bi Yesu a vite te maso i tego. Bi i tegotego lubu ba i daboke. ³⁵ Gome Yesu kolosimo a tupalatu bi wainasi beyakuluna a voiye te ena gala a dailidi. ³⁶ Mba kauwina mulinemo tedi a miya bi Yesu a waikitawata. ³⁷ Gome kai selipapinemmo a gilumana gado, "NIGA BA YESU, DIU EDI GALIBONA." Bi kununa kavalinemmo a tutu. ³⁸ Bi taudanedanene labu Yesu vaitena a tupalatu, ġemota kataiyanemo bi ġemota ġenianemo. ³⁹ Bi lava mabai etaġa a nawanawana, kunudi a kwadiyedi bi Yesu ai dibogi, bi a giuna gado, ⁴⁰ "Tam kuna giu te pali vanuwina kwa dousuwawuwa bi laġan waifaioninemmo kwa ġala munaġe. Bamoda tam Maimaituwa natuna te kwai yawasani munaġem bi kolosi modonaġa kwa yovo!"

⁴¹ Mba kauwina ġemotinemmo kota pilisi edi babada, waigake tauwailovelovena bi waibabada ġesaudi vaitedi, Yesu ai ġwaigwaiyena gado, ⁴² "Tana bena Israel edi ġalibona, tana lava ġesaudi i waiyawasanidi, bi taunaġa mote i waiyawasanidi munaġe. Niganana kolosi modonaġa ya yovo te ta kita bi tai sumaġe. ⁴³ Tana wala i giuguna te Maimaituwa natuna bi tauwaisumaġena. Bamoda Maimaituwa ya ġoyena te niganana yai yawasani bi ta kita."

⁴⁴ Bi taudanedanene labu, Yesu vaitena a tupatupalatudina kota ai dibogi.

Yesu ena peki

(Mak 15:33-41, Luk 23:44-49, Dyn 19:28-30)

⁴⁵ Bi suwalamodommo dobu matabuna i waidudubalana eete 3 koloki. ⁴⁶ Bi 3 koloki mainana Yesu kalinana dididiginemmo i talagabalana gado, "Eli, Eli, lema sabatani?" Niga giuna banina ba "Egu Maimaituwa, egu Maimaituwa, bai aubaina kuna gosegu?" ⁴⁷ Bi laġannemmo tedi ġesaudi gome a moimoitona a vaiye bi a giuna gado, "Koi beyavaiya! Tana Elaidiya ya yogeyoge!" ⁴⁸ Bi noi taunana te oloto ġemota i velau te tai i vai. Bi waen golagolanemmo i waidakwa yovoge te kai isunemmo i pani bi Yesu lisenemmo i waiyoyosage te maso i tego. ⁴⁹ Bi lava ġesaudi a giuna gado, "Ku kita kamaġe, bamoda Elaidiya ya yovo te yai yawasani."

⁵⁰ Bi Yesu kalinana dididiginemmo i binau bi aluwina tamana i vitekamaġe bi i peki. ⁵¹ Noi taunana te pali vanuwinemmo guduboyo i dawedawena i nuwalisi, noke dabanemmo te dibunemmo i laukamaġe. Bi doġa i gusugusu ba ġakima nananakidi a nuwasena. ⁵² Bi tauyewa mataetidi a nuwakamaġa bi Maimaituwa ena lava waiwaiyawidi wapewapedi a pekipekina a kenamoito munaġa. ⁵³ Bi Yesu ena kenamoito mulinemo, mba lavedi pekipekidi tauyewa a potiyovo kamaġedi bi a nawa Yelusalemmo a laumagaata lava wapewapedi lisidimo.

⁵⁴ Laġannemmo tauwaigaviya 100 edi bada bi tauwaigaviya Yesu a waikitawata, ba yanigusugusu bi bai matabudi a tubutubuġana a kitedi, tedi a naila gulata bi a giuna gado, "Tana giukauwa te Maimaituwa Natuna!"

⁵⁵ Bi ġome ba waiwaivini wapewapedi manemanekemmo a waikita. Mba waiwaivinidi wala Galilimo Yesu a kaiwata bi a sagusagu. ⁵⁶ Bi mba waiwaivinidi nopodimo bi Meli Magdalin, Meli, Diyemesi bi Diyosep tinedi, bi Diyebedi natunatuna tinedi.

Yesu a dobo

(Mak 15:42-47, Luk 23:50-56, Dyn 19:38-42)

⁵⁷ Bi i auaubiga, ba Yesu taukaiwatana ġesauna i tava. Tana ba Alimatiya olotona isana Diyosep. ⁵⁸ Tana i nawa Paelat lisenemmo bi i waibaġa te Yesu taubeuna ya vai. Kamaina bi Paelat i waianina te tana Yesu taubeuna ya avali. ⁵⁹ Kamaina bi Diyosep Yesu taubeuna i vai bi gala potipotinemo i suma, ⁶⁰ bi ena tauyewa valivaliuna doudou wainononemmo i sako nawe. Gome te ġakima dididiga i ġima bi tauyewa mataetina i waidougudu bi i nawa. ⁶¹ Bi Meli Magdalin bi Meli tedi tauyewa mataetina yawaninemmo a miya bi a waikita.

Tauyewa tauyavena

⁶² Bokinamainana Waiyawasi Laḡanna, pilipilisi edi babada bi Palisi a nawa Paelat lisinemo bi a giuna gado, ⁶³ “Gabemani, niga tauwaikaikaiyovuna mamiyanemo i giugiuna gado, ‘Tagu kaka laḡan waifaioninemo yà kenamoito munaḡa.’” ⁶⁴ Taunana aubaina tauyava kwa giuvavasaḡedi te tauyewa sa yave kauwe eete laḡan waifaioninemo. Maite ena tauwaikawaiwatana sa tava bi taubeu sa danenevai, bi sa kaiyovuna gado, ‘Yesu kaikana pekimo i kenamoito munaḡa.’ Niga kaiyovuna ya tubuḡana ba ya tusaḡana mote mai dolinemo.”

⁶⁵ Gome Paelat edi giu i waimunena gado, “Kamaina, emi tauyava vaitedi ko nawa bi bainewa kona noḡonoḡotina mainana ko voiyete mote bai ima tubuḡa.” ⁶⁶ Gome te a nawa tauyewa mataetina a gudu ḡavute bi a ḡavipatini te mba taunana mataila bamoda walitau ima solanawa.

28

Yesu i kenamoito

(Mak 16:1-11, Luk 24:1-12, Dyn 20:1-18)

¹ Waiyawasi Laḡannina mulinemo, Sande olaloalemo, Meli Magdalin bi Meli ḡesau vaitena a nawa tauyewa ivuna aubaina. ² Mba ḡome aneya malaga i yovoyovo ba yoyo dididiga i tubuḡa. Te i nawa tauyewamo bi tauyewa mataetinemo ḡakimina i ḡimakamaḡe te dabanemo i miya. ³ Bi aneya kitana mai namanamali, bi ena gala potipoti otina. ⁴ Gome tauyava a naila gulata, bi naila i ka gusugusudi te a laugulibubu.

⁵ Kamaina bi aneya waivini i giuwedina gado, “Mote koma naila! Tagu e sibemi te temi Yesu tupatupalatuna ko tavutavuḡe. ⁶ Tana mote niga ḡome, tana kaikana i kenamoito munaḡa, wala i giugiuna mainana i tubuḡa. Ko nato bi i kenakenana gabuna ko kita. ⁷ Bi ko nawa makai bi ena tauwaikawaiwatana niga mainana ko giuwedi, ‘Yesu pekimo i kenamoito munaḡa. Niganana yà taitainuwataumi, te tana ba ya dolidoli Galilimo, bi ḡome kaka ko kita.”

⁸ Kamaina bi waivini tauyewa a gose kamaḡe, nopodi i naila kauwa bi geḡa te mayasisidi, a velau ena tauwaikawaiwatana giuwedi aubaina. ⁹ Mba taunana te Yesu lisidimo i laumaḡata bi i giuwedina gado, “Manuwaubemi.” Bi waivini lisinemo a nawa bi tuwapekedi ai tupagwaliḡedi, bi kaḡenemo a kabi bi a lauduneye. ¹⁰ Gome Yesu waivini i giuwedina gado, “Mote koma naila! Ko nawa bi valevaletigu ko giuwedi te sa nawa Galilimo. Bi ḡome kaka tagu sa kitagu.”

Tauyava pilisi edi babada a tainuwataudi

¹¹ Kamaina bi waivini yaḡolo etaḡa a nawanawa ba tauyava a nawa malagai dididiginemo pilisi edi babada lisidimo, bi bai matabudi a tubutubuḡana a tainuwataudi. ¹² Gome pilisi edi babada bi babada ḡesaudi vaitedi ai bolu bi ogatala a voiyete, te tauyava mane dididiga a vaitedi, ¹³ bi a giuwedina gado, “Ko nawa bi lava niga mainana ko tainuwataudi, ‘Tama dudubalemo ke kenakwavu, bi Yesu ena tauwaikawaiwatana a tava te Yesu taubeuna a danene vai.’” ¹⁴ Bi bamoda plovins tauwaibadayena niga giuna ima vaiye, ba tama kaka kakanuwabigabiga te mote bai gebogehona koma banavi.” ¹⁵ Kamaina bi tauyava mane a vai bi bai pilisi bi babada ḡesaudi a giugiuwedina mainana a voiyete. Bi niga titikunina Diu lavedi nopodimo i dabalala, te giuna niganana yaḡolo ya kenakena.

Yesu ena tauwaikawaiwatana i giukamaḡedi dobu matabuna nopodiḡa

¹⁶ Mba ḡome te ena tauwaikawaiwatana wapedi 11 a nawa Galilimo, Yesu oya i giugiuwenemo a tava. ¹⁷ Bi laḡannemo tedi Yesu a kitakita, ba a lauduneye bi ḡesaudi ba a nuwakulukuluva. ¹⁸ Kamaina bi Yesu lisidimo i tava bi i giuna gado, “Tagu malamo bi dobumo Maimaituwa waibada matabuna i vitegu. ¹⁹ Taunana aubaina, ko nawa bi dobu matabudi nopodiḡa lava ko voiyedi te egu tauwaikawaiwatana sa tubuḡa. Bi ko kabuludina ba Tamana, Natuna bi Aluwa Waiyawa isedimo. ²⁰ Bi bai matabuna e giugiu vavasaḡemina tedi koi lovelovedi te sa voteyeteyedi. Bi yà giugiu kauwemi te tagu laḡan matabuna temi vaitemi, eete laḡan damona.”

MAK Giu visuisuna i gilumi Lainuwanega

Yesu ena noya bi ena wailovelove niga bukanemo a gei gilumi. Niga bukana taugilumina mote ayai i sibe kauwe. Bi lava nuwanuwauyeuyedi sa giugiu te Mak i gilumi. Mak tana mote Yesu ena tauwaikawatana 12 nopodimo. Bi lava gesaudi a nogoti te Pita vaitena Loummo aOPĪ miyamiya bi Pita i giugiuna i vaivaiyena luvanemo i gilumi. Tana mote bai matabuna i gilumi bi Yesu baibaiga i voivoiyedina taudidi i gilumidi.

Mak ena giu noponemo giu dabana dolidolina ba *Giu visuisuna*. Tana ena buka noponemo Yesu ena wailovelove mote i gilumidi bi bai i nawa bi i voivoiyedina taudidi i gilumidi. Mai aluwa gebogebodi lava lisidimo i kwavidi, lava sidesidedi i waiyawanidi bi edi gebogebodi i nogotikamaḡedi. Yesu bainewa kolosimo i peki bi ena kena moito taunana Mak i wailoveda.

*Diyon taukabulu Yesu ena eta i yawasi
(Met 3:1-12, Luk 3:1-18)*

¹ Maimaituwa natuna Yesu Keliso, giuna visuisuna ba niga mainana i tubuḡa, ² Taugiuwatana Aisaiya i gilugilumina luvanemo, mainana i tubuḡa. Maimaituwa i giuna gado,

“Kwai beyavaiya, tagu egu tauwainoyanoya
ya gei giukamaḡe bi em eta ya yawasi.

³ *Lava ḡemota kalakalalelemo
ya binabinauna gado,

‘Bada ena eta ko kavisuvisu
bi ko kadidimani, tana ya natonato.’ ”

⁴ Taunana aubaina Diyon taukabulu, kalakalalelemo i tava bi lava i kakabuludi. Tana i lauguguyana gado, “Emi gebogebodi ko gosedi bi ko nato ya kabulumi bi Maimaituwa emi gebogebodi ya nogoti kamaḡedi.” ⁵ Lava wapewapedi Diuidiyamo bi Yelusalemmo miyemiyedi a nawa Diyon lisenemo. Bi edi gebogebodi a kuvesidi bi Diyon Diyoudan gaubinemo i kabuludi.

⁶ Diyon ena kotekote ba kamelo kapalina vatuvatulina bi ena tagilolo ba ḡamoḡamo kwapina. Bi kanaya ba kapau bi iwavi. ⁷ Bi lava i giugiuwedina gado, “Lava muliḡuḡa ya natonatonana ba laukaiotina mote mai tagu. Tagu mote ḡemoḡemotigu te ya laudulu bi ena kaḡesuma ya kaikamaḡe. ⁸ Tagu gaubemo ya kakabulumi bi lava muliḡa ya natonatonana tana Aluwa Waiyawemo ya kabulumi.”

*Diyon Yesu i Kabulu
(Met 3:13-17, Luk 3:21-22)*

⁹ Mba laḡannemo Yesu Galili noponemo malagai Nasalet i gose bi i nawana Diyon lisenemo. Bi Diyon Diyoudan gaubinemo Yesu i kabulu. ¹⁰ Bi Yesu gaubemo i laulaulovotava ba mala nuwawasana i kita. Bi Aluwa i yovona lisenemo kitana maibena gabubu. ¹¹ *Bi Maimaituwa kalinana malaḡa i yovona gado, “Tam ba natuotigu, nuwapougu lisimmo ya wainuwawisu.”

*Seitan Yesu i wai Laulubu
(Met 4:1-11, Luk 4:1-13)*

¹² Mote lofana te Aluwa Yesu i wai doli nawena kalakalalelemo. ¹³ Gome i miyana laḡan 40 nopodimo bi Seitan Yesu i wailaulubu. Bi gunuwala ḡamoḡamodi vaitedi bi aneya a yovo te a saḡu.

*Yesu taugomo 4 i yogedi te sa kaiwata
(Met 4:12-22)*

¹⁴ Ḡalodi Diyon biliwelokomo i sako nawe mulinemo Yesu i nawa Galilimo bi Maimaituwa giuna visuisuna i lauguguyaye. ¹⁵ Tana i giuna gado, “Maimaituwa ena waibada lava lisidimo saugina i tava. Emi gebogebodi ko kuvesidi bi giuna visuisuna koi sumaḡe.”

¹⁶ Yesu Galili topana diyanaḡa i nawanawa bi Saimon ma tasina Endulu i kitedi. Tedi topamo a gomogomo, banina tedi ba taugomogomo. ¹⁷ Yesu i giuwedina gado, “Ko nato

ko kaiwatagu. Temi bainewa iyana ko konekonedina mainana tagu yà lovelovemi te lava ko konedi.”¹⁸ Tedi ma gemota edi gomo a gose kamaḡedi bi Yesu a kaiwata.

¹⁹ Yesu i taunawanawa mote lofana te Diyebedi natunatuna Diyemes bi tasina Diyon i kitedi. Tedi wagamo edi gomo a vovokaukauwedi. ²⁰ Laḡannemo wagamo i kitekitedi te i yogedi, “Ko nato ko kaiwatagu!” Gome tamedi Diyebedi bi tausagudi wagamo a gosedi bi Yesu a kaiwata.

Yesu aluwa gebogebona oloto noponemo i kwavivai
(Luk 4:31-37)

²¹ Yesu bi ena tauwaikaiwatana a nato Kapeniam malagainemo bi waiyawasi laḡaninemo i nawa bolu vanuwinemo bi wailovelo i wai tubu. ²² Bi gome ena wailovelo lava a vaivaiyena ba a tagugu. Banina tana ena wailovelo tabuna mote mai waigake tauwailovelo mainana. Tana ena wailovelo vaiyena ba waibadana tana lisinemo.*

²³ Gome bolu vanuwinemo aluwa gebogebona oloto i sunesunegina i binauna gado, ²⁴ “Tam Nasalet Yesuna kuna goena bai lisimaimo kwa voiye? Tam kuna natona kwa ka gebogebomai ee? Tagu e sibem tam aiyai? Tam waiyawa gemota Maimaituwa lisinaḡa kuna yovo.”

²⁵ Yesu aluwa gebogebona i giuwena gado, “Kumiya moimoisili bi oloto ku potiyovo kamaḡe!” ²⁶ Aluwa gebogebona oloto i ka galagalali bi i voiye te i pekibubu bi i lau potiyovo kamaḡe.

²⁷ Lava matabudi gome a sove bi edi lava ai talayedina gado, “Niga bai kauwina ya tubutubuḡa? Niga wailovelo valivaliuna, tana waibada lisinemo te aluwa gebogebodi ya giuwedi bi kalinana sa kaikaiwata.” ²⁸ Yesu giuna ma gemota Galili dobuna matabuna i na yaḡosi.

Yesu lava wapewapedi i wai yawasanidi
(Met 8:14-17, Luk 4:38-41)

²⁹ Tedi bolu vanuwina a gosegose, ba tana Diyemes bi Diyon vaitedi a nawa Saimon bi Endulu edi vanuwemo. ³⁰ Bi mba vanuwinemo Saimon lawana gaugaululu i vai bi ena gabumo i kenakena. Tana i sida aubaina te Yesu a tainuwatau. ³¹ Kamaina bi Yesu i nawa waivini nimanemo i kabi bi i solu waimoito. Gaugaululu ma gemota i kovi bi waivini i moito te i wai kanidi.

³² Mba aubiganemo suwala bulubulumo[†] lava matabudi edi lava sidesidedi bi aluwa gebogebodi a sunesunegidina a avala tava Yesu lisinemo. ³³ Tedi matabudi vanuwina didiyaunemo ai gemotidi. ³⁴ Bi Yesu edi sida tabudi bi tabudi i wai yawasanidi. Bi kota aluwa gebogebodi vaitedi i wai potiyovodi. Bi aluwa gebogebodi a sibe te Yesu tana Maimaituwa ena Vinevine. Taunana aubaina mote i wai aninedi te sa giu.[‡]

Yesu Galilimo i lauguguya
(Luk 4:42-44)

³⁵ Olaolalemo dobu mawai dudubalina, Yesu vanuwa i gose bi i nawa dobu ḡuyuwino bi i laulaupali. ³⁶ Saimon bi ena lava vaitedi a nawa a tavuḡe. ³⁷ Tedi tana a banavi bi a giuwena gado, “Lava matabudi tam sa tavutavuḡem.”

³⁸ Bi Yesu i giuwedina gado, “Ta nawa malagai ḡesaunemo bi diyadiyanaḡa bi tedi vaitedi lisidimo ya lauguguya. Taunana aubaina e tava.” ³⁹ *Kamaina bi tana Galili dobuna i nawa yaḡosi bi bolu vanuwidiḡa i laulauguguya. Bi kota lava nopodimo aluwa gebogebodi i kwavidi a potipoti yovo.

Yesu oloto sida kapa vaivaina i wai yawasi
(Met 8:1-4, Luk 5:12-16)

⁴⁰ Oloto sida kapa i vaivaina i tava Yesu kaḡe pakanemo tuwapekana i wai tupagwaliḡe bi i giuna gado, “Bamoda kwa goena, te kwai yawasanigu.”[§]

* **1:22:** Wala Maimaituwa Mousis waigake i vite te Isael lavedi maso a kaiwata. † **1:32:** Suwala bulubulumo banina ba waiyawasi laḡanna laḡanina i kovi. Diu edi waiyawasi laḡanina palaiḡe suwala bulubulumo i wai tubu bi satade suwala bulubulumo i kovi. ‡ **1:34:** Mote i wai aninedi te a giu banina Yesu i sibe te aluwa gebogebodi yai aninedi bi sa giuna, tana Vinevina tauwaiyawasanana ba lava sa egeli te gaviya yai badae a noḡonoḡoti te tauwaiyawasanana bena mainana (Diyon 6:15). ✧ **1:39:** Met 4:23, Met 9:35 § **1:40:** Diu edi waigakemo lava sida kapa vaivaina ba yavana tabunemo miyamiyana. Diu ai ḡakedi te mote aiyai ima taikonidi. Lava gebogebodi ai ḡakedi te mote bolu vanuwinemo sima laudune e malagaimo sima miya. Bamoda aiyai gebogebona bi i yawasanana ba i visu munaḡa bi Maimaituwa matanemo tana kamaina. Lava vaitedi sa miya malagaimo bi ya laudune Maimaituwa ena vanuwemo.

⁴¹ Yesu oloto i kita te i launuwatoiyee, bi nimana i tuḡu te i taukoni bi i giuwena gado, “Kamaina yà ḡoḡoena, kwa yawasana!” ⁴² Mote lofana te, sida kapa oloto i gose bi i yawasana. ⁴³ Kamaina bi Yesu oloto i wai ḡakena gado, ⁴⁴ “Mote aiyai ḡesauna kuma giuwe. Kwa nawa pilisi sewasewa taugabuna lisenemo bi ya kitam. Bi Mousis sewasewa i giugiuwena mainana kwa voyiye, te lava sa kitam te tam kuna yawasana.”**

⁴⁵ Geḡa te oloto i nawa bi lava i giu nawedi bai lisenemo i tubutuḡuḡana giuna i ka didigi. Taunana aubaina Yesu mote masagaboga i nawanawa taun. Bi tana i nawa dobu ḡuyuwidiḡa i miyamiya nawa. Bi yaḡolo te lava bamo miyemiyedi tana lisenemo a tavatava.

2

Yesu oloto sida tunipekipeki i vaivaina i wai yawasani
(Met 9:1-8, Luk 5:17-26)

¹ Laḡan visa a kovi mulidimo Yesu i munaḡa tava Kapeniammo. Lava a vaiye te Yesu i tava munaḡa vanuwemo. ² Kamaina bi lava wapewapedi a tava ḡome bi vanuwa nopona bi mataetina ai wanavu. Yesu Maimaituwa giuna i giugiuwedi. ³ Bi olooloto 4 edi tau tuni pekipekina latilatina a avalu tavaite. ⁴ Tedi mote ḡemoḡemotina te maso a valageta Yesu lisenemo, lava mataeta ai wanavu. Taunana aubaina a saḡa vanuwa dabanemo, bi bamo Yesu i moimoitona luvaluvanemo bwada a koiyavusi. Kamaina bi edi tau latilatina ai dawo yovoḡe Yesu matanemo. ⁵ Yesu olooloto edi sumaḡa i kita aubaina oloto tuni pekipekina i giuwena gado, “Natugu, em gebogebo yà noḡonoḡoti kamaḡe.”

⁶ ḡome waiḡake tauwailovelovena mainana a vaivaiye ba nuwedimo ai nuwanogonogotana gado, ⁷ “Maimaituwa taunaḡa gebogebo taunogoti kamaḡedi bai aubaina niga lavana mainana ya giugiu? Tana bena Maimaituwa vaitena ḡemoḡemotidi, ee?”

⁸ Tedi mai a wai nuwanogonogota ba Yesu ma ḡemota nopodi i sibe. Bi i giuwedina gado, “Bai aubaina nopomimo mainana ko wai noḡota?” ⁹ Bamo giuna i tekateka oloto tuni pekipekina lisenemo, “Ku moito em kebana kwa avalu bi kwa nawa, ee em gebogebo e noḡoti kamaḡe?” ¹⁰ Niganana kaka yài loveni bi ko sibe te Tana Taunana Natuna waibadana i vai te dobumo gebogebo ya noḡotikamaḡedi.” ḡome Yesu oloto tuni pekipekina i giuwena gado, ¹¹ “Kwa moito em kebana kwa avalu bi kwa nawa em vanuwemo.” ¹² Lava matabudi a kitakita bi ma ḡemota i kena moito, ena kebana i vai bi i nawa. Tedi ḡome a sove bi Maimaituwa a ka saḡesaḡena gado, “Tama niga kauwina mote bamo mainana ka kitakita.”

Yesu Livai i yoge

¹³ Yesu Kapeniam i gose bi i munaḡa topa diyanaḡa i nawanawa. Bi lava kumna a tava lisenemo bi i wai lovelovedi. ¹⁴ Tana i nawanawa te Alupias natuna Livai i kita, takis anilaitupana vanuwino i miyamiya. Kamaina bi Yesu i giuwena gado, “Ku kaiwatagu!” Livai i miya moito te Yesu i kaiwata.

¹⁵ Mba aubiganemo Livai ena vanuwemo, Yesu ena tauwaikawaiwatana vaitedi bi takis taulaitupa bi gebogebo lavedi wapewapedi vaitedi a kanikani.* ¹⁶ Palisi mabai waiḡake tauwailovelovena a kita te takis taulaitupa bi gebogebo lavedi Yesu vaitena a kanikani. Taunana aubaina Palisi Yesu ena tauwaikawaiwatana a giuwedina gado, “Bai aubaina tana niga lavedi vaitedi sa kanikani?” ¹⁷ Yesu i vaiyedi bi edi giu i waimunena gado, “Lava yawayawasani mote doketa sima ḡoḡoe bi lava sidesidedi doketa taudidi sa ḡoḡoe. Tagu e yovona mote didimana lavedi aubaidi bi gebogebo lavedi aubaidi.”

Udi ena waitala

¹⁸ Laḡan ḡemota Diyon taukabulu ena tauwaikawaiwatana bi kota Palisi a udiudi. Lava ḡesaudi a tava Yesu lisenemo bi ai talayena gado, “Bai aubaina Diyon taukabulu ena tauwaikawaiwatana bi Palisi edi tauwaikawaiwatana sa udiudi bi tam em tauwaikawaiwatana geḡa?” ¹⁹ Yesu i giuwedina gado, “Bai aubaina lawelawena ena tauliso sa udi? Tedi mote sima udi banina lawelawena yaḡolo tedi vaitedi.” ²⁰ Bi laḡan yaḡolo ya natonatona ena ḡaviya sa kaikamaḡe mulinemo kaka ena tauliso sa udi.”

²¹ Lava mote ḡemoḡemotina te gala puselina valivaliuna ima vai bi gala wadubona vaitena ima popo waiḡemotidi. Bai aubaina, galana valivaliuna male gala wadubona ya

** 1:44: Pilisi ba puyo taugabuna lava aubaidi Maimaituwa matanemo. Tana oloto ya kamaḡoti te ena sida kapa i kovi. * 2:15: Mousis waiḡake i gilumidi bi Palisi mba waiḡakedi matabudi a kaikaiwata kauwedi. Bi kota Diu edi vaivai bi vaivai ḡesaudi ai tubudi bi a kaikaiwatedi. Tedi a giu te mabai niga waiḡakedi mote a kaikaiwatedi ba tedi lava gebogebodi.

lisi wai didigi.[†] ²² Aiyai mote waen valivaliuna ima vai bi galele wadubonemo ima gini yovoge. Bamoda mainana ya voiyyena ba waen galelena wadubona ya nuwa golu te galele bi waen sa gebogebu. Geḡa te tana maso waen valivaliuna i vai bi galele valivaliunemo i gini.[‡]

Waiyawasi laḡanna Waitalana

²³ Waiyawasi laḡannemo Yesu bi ena tauwaikawatana waitedi witi daibinaḡa a nawanawa bi witi banidi a tanodi bi a kanikanidi. ²⁴ Taunana aubaina Palisi Yesu a giuwena gado, “Ei! Mba tama ema waiḡake te em tauwaikawatana mote maso mai a voiye waiyawasi laḡannemo.” ²⁵ Yesu giu i wai munena gado, “Temi Devida bai i voivoiyena mote bamo ko iyevi? Sauginemo tana bi ena lava waitedi kani a peki bi a ḡoe te maso bai a kani. ²⁶ *Kamaina bi i nawa Maimaituwa ena vanuwemo bi buledi Maimaituwa vitevitena i vai bi ena lava waitedi a kani. Niga kauiwinna pilisi saḡasḡa guletina Abiyata ena waibada sauginemo i tubuḡa. Waiḡake ena luvamo mba buledina pilisi taudiḡa sa kanikani. Bi geḡa te Devida i vai bi ena lava waitedi a kani.” ²⁷ Yesu giu i waikenana gado, “Waiyawasi laḡanina ba lava aubaidi. Bi waiyawasi laḡanna mote lava imai badaye.” ²⁸ Niganana kona kita, Tana Taunana Natuna, tana waiyawasi laḡanina badana.

3

Yesu Oloto Nimana Pekipekina I Wai Yawasani

(Met 12:9-14, Luk 6:6-11)

¹ Waiyawasi laḡannemo Yesu i munaḡa nawa bolu vanuwinemu. Bi ḡome oloto nimana pekipekina i miyamiya. ² Bi lava gesaudi Yesu a wainene te sa kita, te waiyawasi laḡannemo oloto nimana pekipekina yai wai yawasani te sai wavu. ³ Yesu oloto nimana pekipekina i giuwena gado, “Ku moito kwa saḡa lava matedimo.” ⁴ Bi lava i wai talayedina gado, “Egu lava, eda waiyawasi laḡanna ena waiḡake bainewa ya giugiu? Lava ta sagu ee ta kita kamaḡe, tai yawasani ee ta kagebogebu?” Bi tedi a miya moimoisili. ⁵ Lava i kita nawedi te nopodi bagibagidi aubaina te tana nuwana i lai medimedi bi geḡa te i wainuwapoyaedi. Kamaina bi oloto i giuwena gado, “Nimam ku tugu.” Gome oloto nimana i tuḡutuḡu ba i yawasana.

⁶ Palisi mai a kitakitana, tedi pali vanuwina a gose bi a nawa Alodi ena muli lavedi lisidimo. Bi Yesu kana pota a yesi te maso ai peki.

⁷⁻⁸ Yesu ena tauwaikawatana waitedi mba malagaina a gose bi a nawa gelemo, Galili topana diyanemo. Bi Galili lavedi kumna a kaiwatedi. Bi bai matabuna i voivoiyena a vaiye bi lava wapewapedi Diudiyaḡa, Yelusalemḡa, Idumeya bi Diyoudan noi nevanemo, Taiya bi Sidon lavedi a tava Yesu lisinemo. ⁹⁻¹⁰ *Lava kumna sima dubutawi taunana aubaina te ena tauwaikawatana i giuwedi te waga sa kanonogi. Banina tana lava i waiwai yawasani, aubaina mabai sidesidedi a wai bibibina te maso a taukoni bi a yawasana. ¹¹ Gome lava aluwa gebogebodi a sunesunegidina Yesu a kitakita te matanemo a nuwalikwa bi a galagalalana gado, “Tam, Maimaituwa natuna.” ¹² Bi Yesu aluwa gebogebodi i wai ḡakedi te mote aiyai sima giuwe te tana aiyai.

Yesu giugiukamaḡedi 12 i vinedi

(Met 10:14, Luk 6:12-16)

¹³ Yesu i nawa oya dabanemo bi tedi mabai i ḡoḡoedina i yogedi bi a nato lisinemo. ¹⁴ Tedi 12 i vinedi bi i wai isedina, *giugiukamaḡedi*. Tana i giuwedina gado, “Tagu e vinemi te temi tagu vaiḡe. Tagu ya giugiukamaḡemi te ko nawa ko lauguguya, ¹⁵ bi waibada ko vai te aluwa gebogebodi ko kwavidi.” ¹⁶ Niga 12 i vinevinedina isedi ba

Saimon i wai isana Pita*,

¹⁷ Diyebedi natunatuna Diyemes bi tasina Diyon i wai isedina *Boaneges*, niga isana banina ba palele natunatuna.

¹⁸ Endulu,

Filip,

Batolomiu,

Met, isana ḡesau Livai,

[†] **2:21:** Tagu yawasana valivaliuna e natome. Bi temi emi vaivai wadubona waitena tai ḡemotina mote ima kena kauwa. Mote aiyai gala puselina valivaliuna ima vai bi gala wadubona waitena ima popo ḡemoti. Bamo te mai i kauwena ba sa koḡakoḡana sauginemo gala valivaliuna ya ḡogosi bi gala wadubona ya lisi waididigi. [‡] **2:22:** Diu edi kwagi ba ḡamoḡamo kwapidi. Laḡannemo ḡamoḡamo kwapina i wadubona ba pulopulo sa saḡa te kwagi ya suve sali. ^{*} **2:26:**

1 Sam 21:1-6   ^{*} **3:9-10:** Mak 4:1   ^{*} **3:16:** Isa Pita banina ba ḡakima.

Tomas,
 Diyemes Alupias natuna,
 Tadius,
 Saimon tana ba Selot†
 19 Bi Diudas Iskaliot tana taukaisolu.

Lava a giu te bena aluwa gebogebodi Yesu a sunegī

(Met 12:22-32, Luk 11:14-23,12:10)

20 Yesu i munaga vanuwemo bi lava kumdi a tava ai gemotidi, taunana aubaina Yesu bi ena tauwaikawatana mote gemogetina te maso a kani. 21 Sauginemo ena vanuwa lavedi giuna a vaivaiye ba a nawa auwai dolinemo banina lava a giuna gado, “Yesu i bu’uwa.” 22 Waiḡake tauwailovelovena mabai Yelusalemga a tavatavana a giu te penama edi bada taumudulele‡ Yesu i sunegī te ḡailisi i vite bi aluwa gebogebodi ya kwavikwavivaidi. 23 Kamaina bi Yesu i yogedi bi lautaulalamo i giuwedina gado, “Seitani bainewa taunaga ya kwavi munage? 24 Bamo dobuna lavedi sa dailidi bi sai ḡasigasina ba taudiḡa sa ka gebogebodi? 25 Bi kota vanuwa gemota nopona lavedi sa dailidi bi sai ḡasigasina ba sai dabalalidi. 26 Bamoda Seitani ena dam sa dailidi bi taudiḡa sai ḡasigasina kaka bamo mote sima tava. 27 Aiyai mote oloto ḡaiḡailisina ena vanuwa ima lolo, te tana dolinemo ya panipani kaka ena ḡonaḡona ya legaudi. 28 Ya giugiu kauwemi te gebo matabudi bi lava kualidi ba Maimaituwa ya noḡotikamaḡedi. 29 Bi bamoda aiyai Aluwa Waiyawa i kualina ba Maimaituwa mote ima noḡotikamaḡe. Banina tana gebo ilailala i voiye.”

30 Yesu niga mainana i giuna banina tedi a giugiuwena gado, “Tana aluwa gebogebona i sunegī.”

Yesu Ena Lava Otdi

(Met 12:46-50, Luk 8:19-21)

31 Yesu tinana bi tasitasina a tava didiyaumo bi ena giu a giukamaḡe. 32 Lava kumna a miyamiya kwaikwaivivilena a giuwena gado, “Ei, tinam bi tasitasim oolotodi bi waiwaivini didiyaumo sa labelabem bi a ḡoḡoena sa kitam.” 33 Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Bamo tinaguna bi bamo tasitasigudi?” 34 Tana lava ḡome a miyamiyana i kita nawedi bi i giuna gado, “Tagu tinagu bi tasitasigu niga taudidi sa miyamiya. 35 Tana aiyai Maimaituwa ena ḡowana ya voivoiyena ba tasigu, nuvugu bi tinagu.”

4

Taubayau Lautaulalana

1 Yesu Galili topana diyanemo wailovelove i waitubu munage. Bi lava kumna a tava a dubutawi aubaina te tana waga i poupoulana dadanemo i miya saḡa. Bi lava matabudi gelemo a moito. 2 Tana lautaulalamo kauwa wapewapedi i wailovelovedi bi enai lovelovemo niga mainana i giuwedina gado, 3 “Koi beyavaiya, taubayau i nawa pesi au launaḡasedimo. 4 Laḡannemo pesi i laulaunaḡasedi, ḡesaudi etamo a talaḡa bi mwanuwa a tava te a kani vaidi. 5 Bi ḡesaudi doḡa waitelitelinemo a talaḡa. Gome doḡa sebumo te pesi a duga makai banina doḡa ḡaubona. 6 Bi laḡannemo suwala i lovo tava bi i lalalani ba pesi kalakalanapudi i lalawaipokidi, banina tedi lamlamdi mote a yovo gulata. 7 Bi pesi ḡesaudi gedala nopodimo a talatalaḡana, ba a duga. Bi gedala pesi i yavanidi. Taunana aubaina mote a bani. 8 Bi kota pesi ḡesaudi doḡa visuvisunemo a talatalaḡana ba a duga a saḡa te a vota, ḡesaudi 30, 60 bi 100.” 9 Yesu i giuna gado, “Temi waibeyemi te koibeyavaiya.”

Bai Aubaina Yesu Lautaulalamo i Giugiu

(Met 13:10-17, Luk 8:9-10)

10 Muliḡa Yesu taunaga i miyamiya bi ena tauwaikawatana 12 bi lava ḡesaudi lisinemo a tava bi ai talaye te lautaulala banina bai.

11 Kamaina bi Yesu tedi i giuwedina gado, “Maimaituwa ena waibadana kenakena waidavonina ba temi i vitemi. Lava tabudimo miyemiyedi tedi mwali matabudi lautaulalamo ya giuwedi, 12 te bai Aisaiya i giugiuwena ya tubuḡa, “Tedi sa kitakitana

bi mote sima kita banavi.

Bi kota male sa vaivaiyena,

bi mote sima sibe.

† 3:18: Isa Selot banina lava damna mabai tedi Loum gabemanina tauwai ḡaviyena. ‡ 3:22: Gulik baibol i giuna Belsebul. Bi Belsebul banina ba taudou edi bada.

Taunana aubaina mote sima nuwavitata Maimaituwa lisinemo, te maso edi gebogeto ya noḡotikamaḡedi!”

*Doḡa Matabudi 4 Edi Titikuna
(Met 13:18-23, Luk 8:11-15)*

¹³ Yesu tedi i wai talayedina gado, “Temi niga lautaulalana mote ko sibe? Lautaulala ḡesaudi yà giuwedina mba bainewa bi ko sibedi? ¹⁴ Taubayau pesi i laulau naḡasedina ba lava Maimaituwa giuna ya giugiu nawena. ¹⁵ Bi lava ḡesaudi ba maibena pesi etamo kulukuluvidi. Niga lavedi Maimaituwa giuna sa vaivaiyena bi Seitan ya saḡa makai nopodimo te giu ya kaikaikamaḡedi. ¹⁶ Lava ḡesaudi maibena doḡa waitelitelinemo, tedi manuwavisudi giu sa vaivaiyena ¹⁷ bi lamlamdi geḡa aubaina mote sima moimoito didina. Laḡannemo pilipili ba laukivigebogeto sa saḡa, Maimaituwa giuna aubaina ba tedi maḡemota sa kuluva. ¹⁸ Lava ḡesaudi maibena pesi gedala nopodimo a talatalaḡana. Tedi Bada giuna sa vaivaiyena, ¹⁹ bi kota niga doḡona ena yawasana, mai mane ḡoona bi mwali ḡesaudi noḡotidi sa tava te Maimaituwa giuna sa yavayavani. Taunana aubaina tedi mote sima votavota. ²⁰ Lava ḡesaudi maibena pesi doḡa visuvusunemo wadiwadidi. Niga lavedi ba giu sa vaiye, te nopodimo sa sako bi sa kaikaiwata. Tedi votedi ḡesaudi 30, 60 bi 100.”

²¹ *Yesu lava niga mai i giuwedina gado, “Lava piupiu i gabuna, mote bai sauginemo ima vai te gulewa dibunemo ee bona dibunemo ima sako nawe. Bi tana masagabomo ḡakima dabanemo ya sako te ya yana. ²² *Mwali bai kankandavonina muliḡa male ya laumaḡata. Bi mwali bai waiwai kwesina male ya lazaumasagabo. ²³ Bamoda temi wai beyemi te koi beyavaiya.”

²⁴ *Bi kota lava i giuwedina gado, “Bai ko vaivaiyena, kamaina te ko vaiye kauwe. Bamoda niga kauwina ko komaniyena ba Maimaituwa kauwa ḡesaudi yai lovelovemi te ko sibedi. Bi kota tana kauwa wapewapedi ya vitemi. ²⁵ *Aiyai niga kauwidi ya vaivaiye kauwedina ba Maimaituwa tana lisinemo nuwauiyauya yai lautawi. Bi aiyai mote ima wai beyavaiya kauwa bi lisinemo ḡaubona ya kenakenana kaka sa kaikamaḡe.”

Maimaituwa Ena Waibada Ya Dididigana Titikunina

²⁶ Bi Yesu i giuna gado, “Maimaituwa ena waibada ena lava lisidimo titikunina ba niga mainana: Lava pesi ena daibimo i wadidi. ²⁷ Dudubala bi suwala tana ya kenakena ee ya miyamiya bi pesi kamaina te sa dugaduga. Bi tana mote i sibe te bai ya tubutubuḡa ²⁸ Doḡa taunaḡa pesi ya wai dugedi bi ya wai votedi. Dolinemo sa kalanapu te lugudi sa sivudi bi sa love te sa buso bi banidi nopodimo sa sivudi. ²⁹ Laḡannemo pesi i tabutuna ba lava ya tava te biliukomo ya laukoḡavuka. Banina vililubu ena laḡani i tava.”

³⁰ Yesu i giu munaḡana gado, “Maimaituwa ena waibadana ena lava lisidimo ba bai ya lau koiluvae te ko sibe? Ee bai lautaulalana tagu yà giuwe te ko sibe? ³¹ Mba maibena wasiva pouna ḡaubo otina doḡamo ko wadiwadina. ³² Muliḡa mba pesina ya duga te ya didiga mote mai pesi ḡesaudi. Bi lagalagana waiyamonina damodamodimo mwanuwa sawasawaḡa lovolovodi sa tava te sa laulau noḡi.”

³³ Niga lautaulalana bi lautaulala ḡesaudi vaitedi, Yesu Maimaituwa giuna lava edi luvamo i giuwedi te maso a sibe. ³⁴ Tana giu matabudi i giugiuwedina ba lautaulalamo i giugiuwedi, bamo mote giu bai i giu otiedi. Bi kota laḡannemo ena tauwaikaiwatana taudiḡa ba tana giu bani otidi i giugiuwedi.

*Yesu yavala bi labama i giu waitaudi
(Met 8:23-27, Luk 8:22-25)*

³⁵ Mba laḡanna ḡemotina aubiganemo, Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Ta nawa noi nevanemo.” ³⁶ Yesu wagamo bi ena tauwaikaiwatana tana vaitena a nawa. Bi lava kumna ḡome gelemo a gosedi. Bi tedi edi waga bi waga ḡesaudi vaitedi a nawa. ³⁷ Tedi a nawanawa te yavala didiga i tava. Bi labama wagamo i talatalaḡa te gauba waga noponemo i waidubusaḡe bi ḡotona te maso i wanavu. ³⁸ Bi Yesu waga mulinemo kunuwana dabanemo i kenakena. Kamaina bi ena tauwaikaiwatana tana a lainuwesi bi a giuwena gado, “Tauwailovelove tam kwai nuwaboyaeda ee geḡa? Niga ta peki!” ³⁹ Yesu i moito bi kalinana bagibaginemo yavala i giuwena gado, “Ku nuwaḡavuka.” Bi labama i giuwena gado, “Ku lautautau.” Kamaina bi yavala i nuwaḡavuka bi daumola i kena ⁴⁰ Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Temi bai aubaina ko nainaila? Temi ko wai sumaḡa ee geḡa?”

⁴¹ Tedi a naila bi taudiḡa ai giugiuna gado, “Niga tana aiyai? Te yavala bi labama i giuwedi te kalinana a kaiwata.”

5

*Yesu oloto aluwa gebogebodi a sunesunegina i waiyawasani
(Met 8:28-34, Luk 8:26-39)*

¹ Yesu bi ena tauwaikawatana Galili topana noi nevanemo, Gelasin lavedi edi dobumo. ² Sauginemo Yesu waga dabanemo i potipoti yovo te, oloto aluwa gebogebodi a sunesunegina, tana tauyewamo bi i velau i tava Yesu lisinemo. ³⁻⁵ Niga olotona tauyewaga miyamiya nawina, mote aiyai gemogetotina te ya katautau. Tana suwala bi dudubala tauyewaga bi dakiga i binabinau nawa bi sabilemo tunina i sesesedi. Bi tana lagani matabuna kagena bi nimana seinimo a panipanidi bi gege te i katikati gavugavukidi. ⁶ Sauginemo tana Yesu manekemo i kitakita, te i velau Yesu kage pakanemo bi tuwapekana i wai tupagwaliye. ⁷ Bi kalinana dididiginemo i binauna gado, “Yesu Maimaituwa sagasaga guletina Natuna, tam bai lisigumo kwa voyie? Maimaituwa isanemo ya giugiuwem te mote kuma laukivi gebogeboegu.” ⁸ Niga mainana i giuna, banina Yesu kaikana giuwena gado, “Tam aluwa gebogebom oloto ku potiyovo kamaqe.”

⁹ Gome Yesu, oloto i waitalayena gado, “Tam isam bainewa?”
Te tana niga mainana i giuvitena gado, “Tagu isagu kumna tama ke wapa kauwa.”
¹⁰ Bi aluwa gebogebona yagolo te Yesu i waibaqa gulate te maso mote i giukamaqedi wali dobumo.

¹¹ Bi mba gome buwawa kumna dididiga a yabayaba oya nevakauemo. ¹² Taunana aubaina penama Yesu ai baqa gulatena gado, “Kwa giu kamaqemai te buwawa lisidimo te nopodimo ka sola nawa.” ¹³ Kamaina bi Yesu aluwa gebogebodi i giuwedi te oloto a potipoti yovo kamaqe bi buwawa nopodimo a sola nawa. Kamaina bi buwawa kumna wapana 2 tausan dabakai a velauwata a yovoyovona ba topamo a tona.

¹⁴ Bi buwawa taugamodi a velau a nawa malagai nopodiga bi malagai diyadiyanaqa bi bai i tubutubuqana, lava a giuwedi. Kamaina bi lava bai i tubutubuqana au kitanemo a tava. ¹⁵ Lagannemo lavedi Yesu lisinemo a tava, ba olotona penama kumna a sunesunegina a kita, i wai gala kauwa bi ena noqota didimaninemo i miyamiya ba lavedi a naila kauwa. ¹⁶ Tedi mbai oloto aluwa gebogebodi a sunesunegina bi kota buwawa lisidimo bai i tubutubuqana a kitakitana lava gesaudi a giuwedi. ¹⁷ Taunana aubaina tedi Yesu ai baqa te edi dobu ya gose.

¹⁸ Laganninemo Yesu wagamo i gelugelu tena, oloto aluwa gebogebodi a sunesunegina Yesu i wai baqa te vaitena maso a nawa. ¹⁹ Bi Yesu mote i wai anine bi i giuwena gado, “Kwa munaqa em vanuwa lavedi lisidimo bi Bada bai lisimmo i voivoiyena bi ena lau kivivisuvisu tedi kwa giuwedi.” ²⁰ Kamaina bi oloto i modina i nawa malagai 10 nopodiga bi bai Yesu lisinemo i kaukauwena, lava i giu nawedi. Bi lava a vaivaiyena ba a sove.

*Yesu, Diyalesi natuna bi waivini gesau i waiyawasanidi
(Met 9:18-26, Luk 8:40-56)*

²¹ Yesu wagaqa i munaqa noi nevanemo i tava. Tana topa diyanemo i miyamiya bi lava kumna a tava a dubutawi. ²² Bolu vanuwina taulabena isana Diyalesi i tava Yesu i kitakita ba Yesu kage pakanemo tuwapekana i waitupagwaliqe ²³ bi nuwana tabutabunemo i wai baqana gado, “Natugu waivinina gaubona i sida kauwa, gotona te ya peki. Aee, kwa nato nimam dabanemo kwa sako te ya yawasana bi ya miya.” ²⁴ Kamaina bi Yesu vaitena a nawa. Bi kota lava kumna dididiga tana a kaiwata bi a bibibini.

²⁵ Gome waivini gemota kwalabu wapana 12 kwasina i miyamiya kamakamaqena. ²⁶ Niga waivinina ena mane matabuna doketa lisidimo i waiyakali. Bena maso i yawayawasana ba sida i dididiga. ²⁷ Lagannemo waivinina Yesu giuna i vaivaiye ba tana lava kumna mododiga Yesu mulinaqa i saqa bi ena gala isu damodamonaqa i taukoni. ²⁸ Banina tana kaikana noponemo i wai noqotana gado, “Bamoda Yesu ena lagaqa ya taukonina ba ya yawasana.” ²⁹ Noi taunana te waivini ena sida kwasina i miyamiya kamakamaqena i kovi. Bi tuninemo mayana i vai te ena wainuwatoimo i yawasana.

³⁰ Yesu maqemota mayana i vai te gailisi lisinemo i potiyovo. Bi i tauvitale lava kumna nopodimo bi i wai talayedina gado, “Aiyai i taukonigu?”

³¹ Bi ena tauwaikawatana a giuwena gado, “Tam kuna kita te lava kumna sa bibibinim bi kuna giu te aiyai i taukonigu?”

³² Bi tana yagolo te i wai laulau kita te aiyai ena gala i taukoni. ³³ Waivini i noqoti munaqe te tana i taukoni. Taunana aubaina tana manailina bi magusuna i tava Yesu kage pakanemo te tuwapekana i wai tupagwaliye bi mwali matabuna i ka maqoti. ³⁴ Bi Yesu waivinina i giuwena gado, “Keulo, em sumaqa i wai yawasanim. Em sida i kovi bi ma nuwaubam kwa nawa.”

³⁵ Yesu yagolo waivini lisinemo i giugiu ba Diyalesi ena vanuwa lavedi a tava bi a giuwena gado, “Tauwailovelove kuma kaka nuwalaqalaga natum kaikana i kovi.”

³⁶Tedi mai a giugiu ba Yesu beya damodamonemo i vaiyedi bi bolu vanuwina taulabena i giuwena gado, “Nuwam ima kulukuluwa kwai sumağa ota.” ³⁷Yesu gome lava matabudi i wai gakedi, kamaina Pita, Diyemes bi tasina Diyon taudiğa tana vaitena a nawa. ³⁸Tedi a nawa Diyalesi ena vanuwemo a tavatava ba lava i kitedi a gabağaba bi, a leleleyakeyake bi a nusanusa. ³⁹Yesu vanuwa noponemo i valageta bi i giuwedina gado, “Bai aubaina ko wai nuwapoyae bi ko gabağaba? Gomana mote i peki tana ya kenakena ota.”

⁴⁰Lava Yesu ai gwaigwaiye aubaina, lava i giuwedi a potiyovo doğamo. Kamaina bi Yesu ena tauwaikawaiwatana faiona bi gomana tamana bi tinana a sağa noke gomana lisinemo. ⁴¹Kamaina bi Yesu gomana nimanemo i kabi bi i giuna gado, “Talita kum.” (Niga giuna banina ba keulo ya giugiuwem te kwa kenamoito.)

⁴²Ma gemota gomana i kenamoito bi i moito nawa. Niga gomenina ena kwalabu ba 12. Lava niga kauwina a kita te a sove gulata. ⁴³Yesu lava i waigakedi te bai i tubutubuğana mote aiyai sima giuwe. Bi i giuwedi te gomana kani sa vite ya kani.

6

Nasalet lavedi Yesu a miyatautauliye

¹Yesu mba dobuna i gose bi i munağa ena malagai otinemo bi ena tauwaikawaiwatana a kaiwata. ²Waiyawasi lağannemo* tana wailovelove i waitubu bolu vanuwinemo. Bi lava wapewapedi gome ena wailovelove a vaivaiyena, tedi matabudi a tatava bi ai talapilina gado, “Niga nuwayauyana bamo i vai? Bi kota bamo gailisi i vai bi ani sove kauwidi ya voivoiyedi? ³Tana ba taukamda, Meli natuna. Bi tasitasina niga Diyemes, Diyousep, Diudas bi Saimon. Bi kota nuvunuvuna niga vaiteda, ee?” Kamaina bi Yesu a daboke.

⁴Yesu tedi i giuwedina gado, “Lava gesaudi ba taugiuwatana sa vivivile bi ena dam bi ena vanuwa lavedi ba mote sima vivivile.” ⁵⁻⁶Taunana aubaina lisidimo mote ani sove kauwidi i voiyedi bi lava sidesidedi visa ota lisidimo nimana dabedimo i sako bi i wai yawasanidi. Bi Yesu i sove te lavedi mote ai sumağa.

Yesu taukawaiwatana 12 i giukamağedi te malagaiğa a lauguguya nawa

Yesu i nawa malagaiğa bi lava i wailovelovedi. ⁷Tana ena tauwaikawaiwatana 12 i giuwedi te a nato lisinemo bi labulabuğa i giukamağedi. Tedi waibada i vitedi te aluwa gebogebodi sa vawaiubedi ⁸bi kota niga mainana i giuwedi, “Ko nawanawana mote bai gidoina koma vai, diğona taunağa ko vai. Ko nawanawana mote kani, mote tana, mote mane koma tagini. ⁹Bi kağesuma ba ko kotedi bi kwama gidoi mote koma vai.” ¹⁰Bi kota niga mainana i giuwedina gado, “Bamo malagaidimo ko tavatava bi vanuwinemo sa giuvaimina, ba vanuwidimo ko miyamiyana eete malagaina ko gose. ¹¹Bi bamoda lava mote sima goemi bi mote simai beyavaiyemi, kamaina te kağemi gobusidi ko lai kulukuluvidi bi ko gose kamağedi. Mba ba wailove te muliğa lisidimo bai ya tubuğana, mba tedi edi wavu.”†

¹²Kamaina bi ena tauwaikawaiwatana a nawa bi lava lisidimo a lauguguya te lava maso edi gebogebodi a kuvesidi. ¹³Tedi lava nopodimo aluwa gebogebodi a kwavidi, te a lau potiyovo. Bi kota olup masinemo lava sidesidedi tunidi a kailolodi bi ai yawasanidi.

Galibona Alodi Yesu i noğoti bena Diyon taukabulu

¹⁴⁻¹⁶Yesu giuna kaikana i dididiga, taunana aubaina lava a giugiuna gado, “Diyon taukabulu male pekimo i kena moito. Taunana aubaina gailisi bi ani sove kauwidi ya voivoiyedi.”

Bi gesaudi a giugiuna gado, “Tana Elaidiya.”

Bi kota gesaudi a giugiuna bena kage, “Bada taugiuwatana gemota mai wala dolinemo.”

Bi galibona Alodi‡ i vaiye te Yesu isana kaikana ya dididiga bi i giuna gado, “Tagu wala Diyon taukabulu gadona e koi gavuki bi kota pekimo i kena moito munağa.”

¹⁷⁻²⁰Alodi wala tauwaigaviya i giukamağedi te Diyon a kaididi bi a lau seini te biliwelokomo a sako nawe. Alodi tinanatuna Filip mwanena isana Elodias wala i kwaya. Taunana aubaina Diyon, Alodi niga mainana i giugiuwena gado, “Mote i visu te tinanatum mwanena kuna kwaya.”

Taunana aubaina, Elodias nuwana i medi Diyon taukabulu lisinemo bi i goeğoe te maso i wai peki. Bi mote i gemogemotina te maso mainana i voiyedi banina Alodi tana Diyon i naile bi i labelabe kauwe. Bi i sibe te Diyon tana lava waiyawa bi didimanina. Lağan wapawapa Diyon tana Alodi ena kauwa aubaina i giugiu matai bi

* **6:2:** Waiyawasi lağanna ba lağan wai-7-na gome Maimaituwa ena noya i wai kovi bi i waiyawasi. † **6:11:** Giu 13:51 ‡ **6:11:** Diu lavedi Eteni dobudiga sa vağavoğai bi munağa aubaina ba kağedi gobosidi sa lai kulukuluvidi kaka bi sa sola nawa edi malagaimo, mba lağannemo tedi a visu. Yesu ena tauwaikawaiwatana mai sa voiyena ba lava sa noğoti munağedi te tedi mote a visu mai Diu. ✨ **6:14-16:** Met 16:14, Mak 8:28 † **6:14-16:** Galibona Alodi Alodi Entipas, Galili Tauwaibadayena

Alodi i nuwanuwalaḡalaḡa te Diyon ena giu mote i noḡonoḡoti watawata. Bi Alodi yaḡolo te Diyon ena giu vaiyena i ḡoēḡo.

²¹ Kamaina bi Alodi ena tubuḡa laḡanna soina i voiye. Bi gabegabemani babadidi, ḡaviya babadidi bi kota Galili babadidi i giuwedi te a tava ena soimo. Gome Elodias gavogavo i vai te ena nuwa kilikili ya laukamaḡe. ²² Gome Elodias natuna guguinina i saḡa bi i bigabiga te ḡalibona Alodi ena soi taulisoena nuwedi i laukwasili. Kamaina bi ḡalibona Alodi gomana i giuwena gado, “Bai kwai baḡaena ba ḡemoḡemotina ya vitem.” ²³ Alodi niga mainana gomana lisinemo i giuwapa, “Bai lisigumo kwai baḡaena ba ya vitem bamo te egu waiguyau kwa ḡoena ba nevana ya vitem.”

²⁴ Gomana ḡome i potiyovo i nawa tinana i giuwena gado, “Bai yaibaḡae?”

Bi tinana gomana i giuwena gado, “Tagu egu ḡowana Diyon taukabulu kununa.”

²⁵ Gomana ḡome maḡemota i velau i munaḡa ḡalibona Alodi lisinemo bi niga mainana i waibaḡa, “Ya ḡoēḡoena noi taunana Diyon taukabulu kununa aboma noponemo.”

²⁶ Niga giuna ḡalibona i voiye te i wai nuwaboya kauwa. Bi tana mote ḡemoḡemotina te gomana ena giu ya giuvitale. Banina tana kaikana i giuwapa ena tauliso matedimo. ²⁷ Kamaina bi ḡalibona ena tauwaiḡaviya maḡemota i giukamaḡe te Diyon gadona ya koḡavuki bi ya vai natome. Tauwaiḡaviya i nawa biliwelokomo Diyon gadona i koḡavuki bi ²⁸ abomemo i sako te i vai natome ḡalibona i vite. Bi ḡalibona i vai te gomana i vite bi gomana i vai nawe te tinana i vite.

²⁹ Laḡannemo Diyon taukaiwatana a vaiye te Diyon i peki, tedi a tava te taubeuna a vai nawe te tauyewamo a sako.

Yesu lava 5 tausani i waikanidi

(Met 14:13-21, Luk 9:10-17, Dyn 6:1-14)

³⁰ Yesu giugiukamaḡedi i giukamaḡedi bi a nawanawana a tava munaḡa te a wailovelovena bi lava a wai yawasanidina Yesu a tainuwatau. ³¹ Lava ḡome a natonato bi a nawanawa aubaina te tedi mote ḡemoḡemotina te maso a miya bi a kani. Taunana aubaina Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Temi taumiḡa ko nato ta nawa dobu ḡuyuwinemmo bi ko sula waiyawasi.” ³² Kamaina bi tedi taudiḡa wagamo a gelu bi a nawa dobu ḡuyuwinemmo.

³³ Lava ḡome tedi a kitekitedi ba a sibe otiyedi. Kamaina bi malagai matabudi nopodimo lava a lau potiyovo i geleḡa a vamakamakai te a gei tava. ³⁴ Laḡannemo Yesu wagaḡa balabalamo i sunasuna saḡa ba lava kumna i kitekitedi bi i lau nuwatoyedi. Banina tedi maibena sipu bi taulabedi geḡa. Kamaina bi giu visuvusuna wai lovelovedi i waitubu. ³⁵ Aubigumo ena tauwaikaiwatana a tava lisinemo bi niga mainana a giuwe, “Niga ba dobu ḡuyuwina bi mateya te ya dudubala. ³⁶ Lava kwa giu kamaḡedi sa nawa malagaiḡa bi malagai diyediyediḡa te kani sa kune bi sa kani.”

³⁷ Bi Yesu niga mai i giuvitedi, “Temi kani ko vitedi te sa kani.” Bi tedi tana a giuwena gado, “Tam kwa ḡoēḡoena tama ka nawa te mane 200 denali luvana buledi ka gimala bi kai kanidi ee?”[§]

³⁸ Bi Yesu i wai talayedi, “Buledi visa lisimimo? Ko nawa ko kita.” Ena tauwaikaiwatana a nawa te a kita bi a giuna gado, “Buledi 5 bi iyana labu.”

³⁹ Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedi te lava a laidubudubudi ḡawaḡawa gidegidevidi dabedimo te a miya. ⁴⁰ Kamaina bi lava edi dubuḡa a miya lelesidi ḡesaudi 100 bi ḡesaudi 50. ⁴¹ Kamaina bi Yesu buledi 5 bi iyana labu i tanodi te i wai kita saḡa malammo, Maimaituwa i wai ebone bi buledi i kividi. Tana i kivi kovidi te ena tauwaikaiwatana i vitedi te a soiye bi lava a vitedi. Bi kota iyana vaitedi i lisidi bi a soiye edi dubuḡa. ⁴² Lava matabudi a kani te a kani nonoḡa. ⁴³ Bi ena tauwaikaiwatana lava buledi bi iyana a kanikani sivudina a laitupa bi po'a 12 ai wanavudi. ⁴⁴ Olooloto taukani wapedi ba 5 tausani.

Yesu topa dabanaḡa i nawa taukaiwatana lisidimo

(Met 14:22-33, Dyn 6:15-21)

⁴⁵ Yesu maḡemota taukaiwatana i giuvavasagedi te wagamo sa gelu bi sa dolidoli Betsaidamo, noi nevanemo bi kota lava kumna i giukamaḡedi. ⁴⁶ Tana lava i wai ebonedi a nawanawa mulidimo tana i nawa oyamo laupali aubaina. ⁴⁷ Tautaugudu balana bi waga topa modonemo taunaḡa i poupoule i kita nawe. Bi gelemo taunaḡa i moimoito. ⁴⁸ Bi Yesu ena tauwaikaiwatana i kitekitedi te waga a giugiū bi a kabikabiye banina yavala i suvesuvedidi bi labama i talatalaḡa. Kamaina bi laḡan sakosako balana Yesu topa dabanaḡa i nawanawa lisidimo bi ḡotona te maso i vawaitaulidi. ⁴⁹ Bi tedi a kitakita ba ai noḡota bena alualuwa. Taunana aubaina tedi a naila gulata ⁵⁰ bi a kabi binabinau.

[§] 6:37: Denali ba mane isana, denali ḡemota ba taubagibagi edi mai'ia suwala ḡemota luvana.

Ma ġemota Yesu tedi lisidimo i ġiuna gado, “Nuwemi ya lautou. Tagu, mote koma naila.”
⁵¹⁻⁵² Kamaina bi Yesu waga dabanemo i moito saġa lisidimo bi yavala i lautautau. Ena tauwaikawatana mainana a kitakitana ba edi sove i kovi. Banina Yesu buledi i kivikivina banina yaġolo mote a sibe, aubaina te edi noġota mote a didimana.

Yesu lava wapewapedi Ganasaletimo i waiyawasanidi
 (Met 14:34-36)

⁵³ Laġannemo Yesu taukaiwatana waitedi noi nevanemo a tava Ganasaletimo bi edi waga ai moito bi a pani kamaġe. ⁵⁴ Noi taunana wagamo a potipoti yovo ba lava Yesu a kita ġone. ⁵⁵ Kamaina bi tedi a nawa mba dobuna bi diadiana lavedi a ġiuwedi. Bi lava sidesidedi latilatimo ai kenedi bi a avala tava. Bi Yesu i nawanawana matanemo a wai kenedi. ⁵⁶ Yesu i nawanawana malagaidiġa bi malagai diyadiyanaġa lava edi lava sidesidedi a natomedi bi ani waiġemota gabudiġa a wai kenedi. Bi Yesu ai baġa vavasaġe te maso ena gala isu damodamonaġa a taukoni bi a yawasana. Tedi mabai tana ena gala a tautaukonina ba matabudi a yawasana.

7

Maimaituwa ena waiġake iteitedi edi vaivai i saġa kamaġe

¹⁻⁴ Palisi bi Diu iteitedi edi vaivai a voyedi bi a wai laudamedina taudidi a kaikaiwata kauwedi. Mba vaivaidi ba niga mainana: Tedi mote sima kani te dolinemo nimesi sa ġei koġedi kaka sa kani. Gemoġemotina kota mainana waikunekunemo bi a tava munaġana ba mote sima kani te nimesi sa koġa kauwedi kaka sa kani. Bi kota vaivai wapewapedi ġesaudi iteitedi lisidiġa a yovoyovona waitedi a kaikaiwatedi, maibena ledu, gulewa bi aboma koġedi. Niga mainana sa voyedi te bena Maimaituwa matanemo tedi kamaina. Kamaina bi Palisi bi waiġake tauwailovelovena Yelusalemġa a tava Yesu lisenemo. Bi ġome Yesu ena tauwaikawatana ġesaudi a kitedi te mote nimesi a koġedi bi a kanikani. ⁵ Taunana aubaina tedi Yesu ai talayena gado, “Bai aubaina taukaiwatam mote sima lau nimakoga bi sa kanikani. Tama itaitamai edi vaivaimo ba lava nimesi sa ġei koġedi kaka sa kanikani.” ⁶ Bi tana edi ġiu i waimunena gado, “Temi lava matedimo ko voyemi te bena ġiu kauwa bi ġeġa te nopomi kavekavedi. Taugiuwatana Aisaiya i gilugilumina niga mainana i ġiu watemi,

‘Niga lavedi mududiġa sa ġiugi u te sa vivivilegu
 bi nopodi ba mote lisigumo.

⁷ Tedi taudiġa edi vaivai sa wai lovelovedi

bi sa ġiugi u te bena Maimaituwa ena waiġake.

Taunana aubaina sa laulauduneyeguna bi banidi ġeġa.’”

⁸ Yesu i ġiuwedina gado, “Temi Maimaituwa ena waiġake ko sakosako liye bi temi emi wailovelove ko kaikaiwatedi.” ⁹ Bi kota i ġiuwedina gado, “Temi konai noġota bena ko voivoiye kauwe, Maimaituwa ena waiġake mulimimo kona sako liye bi iteitemi edi vaivai a wai lovelovemina ko kaikaiwata kauwedi. ¹⁰ *Mouis i ġiuwedina gado, *Tamam bi tinam kwa viviledi*, bi *aiyai tamana bi tinana i kwalidi ba sa laipeki*. ¹¹ Bi temi ko ġiugiuna bamoda lava lisenemo bai mwalina ya kenakena tamana bi tinana maso i vitedi bi ġeġa te i ġiuwedina gado, niga Maimaituwa aubaina e sako temi mote ya^{ma} vitemi. ¹² Temi emi wailovelove oloto konai love wapa te tamana bi tinana mote ima saġusagudi. ¹³ Niga mainana wailovelovedi kowai dama lava ġesaudi lisidimo bi Maimaituwa ġiuna ko kaka neġaneġa. Bi mote niga kauwina taunaġa bi kota kauwa wapawapa waitedi ko voivoiyedi.”

Lava Nuwapouna
 (Met 15:10-20)

¹⁴ Yesu lava kumna i yogedi a tava munaġa lisenemo bi i ġiuwedina gado, “Matabumi koi beyavaiyeġu bi ġiu banidi kosibedi. ¹⁵⁻¹⁶ Mwali bai lava gayanemo ya wai daululuna, mote ima ka milamila bi bai noponemo ya saġa te gayanemo ya potipotiyovona taunana ya kaka milamila.”*

¹⁷ Sauginemo tana lava kumna i gosedi bi i nawa vanuwemo bi ena tauwaikawatana ai talaye te lautaulala banina bai. ¹⁸⁻¹⁹ Bi i ġiuwedina gado, “Temi yaġolo ko wai nuwanaina, mote ko sibe? Temi kona sibe e ġeġa te kani bai lava i kanina ba ya yovona bwaganemo te ya potiyovo munaġa bi mote kaka nopona imai mila.” Yesu niga mainana i ġiuna ba i ka maġat i te kani matabudi ba visuvisudi Maimaituwa matanemo. ²⁰ Bi kota i ġiu, “Mwali bai lava noponemo ya potipotiyovona mba taunana yawai mila.

* **7:10:** Pot 20:12, Pot 21:17   * **7:15-16:** Gilugilumidi wadubodi ġesaudimo lova 16 mote ima kenakena. Niga mainana i ġiu: “Aiyai bi wai beyam te kwai beyavaiya.”

21 Lava nuwapounemo noḡota gebogebodi mai elawa, waimwanemwanena yabayababa, danene, waipeki bi waimatawapa. 22 Kanitoku, lau laukivigeboḡe, waikaikaiyovu, unula, kuvali, nuwasaḡasaḡa bi kauwa yabayababa. 23 Niga kauwidi matabudi lava nopodimo sa tubutubuḡana, taudidi lava sa kaka milamila.”

*Wali dobu waivinina Yesu i waisumaḡe
(Met 15:21-28)*

24 Yesu mba malagaina i gose bi i nawa Taiya malagainemo Fonisia noponemo. Bi vanuwemo i miya moimoisili, mote i goe te lava sa sibe. Bi mote ḡemoḡemotina te maso i kandavona. 25-26 Sailiya noponemo dobu Fonisia waivinina bi natuna aluwa gebogebona i sunesuneḡina, i vaiye te Yesu ḡome. Kamaina bi i tava Yesu lisinemo bi kaḡe pakanemo tuwapekana i wai tupagwaliye. Bi i waibaḡa vavasagaḡe te aluwa gebogebona natuna i sunesuneḡina maso i kwavi. 27 Waivinina ba eteni bi Yesu i giuwena gado, “Mote i visu te libilibi kediya ya vai bi ya pwalagaḡe daḡasi matedimo, libilibi sa gei kani te sa launonoḡa.”†

28 Waivini Yesu ena giu i wai munena gado, “Bada bai kuna giuwena ba giu kauwa, bi geḡa te daḡadaḡasi kani puselidi benamo sa lavulavusana sa kanikanidi.”

29 Bi Yesu waivini i giuwena gado, “Mainana kuna giu aubaina, kwa nawa bi natum kaikana penama i gose.”

30 Kamaina bi i munaḡa vanuwemo, penama i potiyovo bi gomana i kita i kenakena.

Yesu oloto papapina i wai yawasani

31 Yesu Taiya i gose bi Sidon noponaḡa i nawa te Galili nisanemo bi Taun 10‡ nopodiḡa i nawa. 32 Bi ḡome lava editau papapina ai doli tavaite Yesu lisinemo bi ai baḡa vavasagaḡe te nimana maso papapa dabanemo i sako. 33 Yesu oloto i wai doli bi lava a gosedi bi a nawa tabudimo, Yesu nimana i tuḡudi bi oloto beyana i sikwedi bi nimagalana i gelolo bi oloto menana i taunkoni. 34 Kota Yesu i wai kita saḡa malamo bi yawasina i bunanai kamaḡe bi oloto i giuwena gado, “Ephphatha banina ba ku nuwakamaḡa.”

35 Maḡemota oloto beyana bi menana a nuwakamaḡa bi i wai beyavaiya bi i gagali ota. 36 Yesu i waigakedi te mote aiyai sima giuwe bi geḡa te kauwina a giugiu nawe. 37 Sauginemo lava kauwina giuna a vaivaiye te a tagugu bi a sove. Bi a giu te bai matabuna i kauwena ba visuvisunaḡa, papapa i wai beyavaiya bi i giu.

8

Yesu lava 4 tausani i wai kani bagibagidi

(Met 15:32-39)

1 Sauga ḡemota lava wapewapedi ai ḡemoti munaḡedi. Lava kediya geḡa aubaina te Yesu taukaiwatana i yogedi a tava lisinemo bi i giuwedina gado. 2 “Niga lavedi vaitedi ke miya te laḡan faiona a kovi, bi kani geḡa aubaina te e launuwatoiyedi. 3 Bamoda ma kani pekidi ya giukamaḡedi bi sa nawa edi vanuwemo, mba etamo sa laugulibubu. Bi kota ḡesaudi manekaḡa a tava.”

4 Bi ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Niga mutuyuwa bamo kani ta vai bi tai kanidi?”

5 Bi Yesu i wai talayedina gado, “Termi lisimimo buledi visa sa kenakena?”

Bi tedi a giuwena gado, “Wapedi 7.”

6 Kamaina bi Yesu lava kumdi i giuwedi doḡamo a miya. Tana buledi 7 i tanodi bi Maimaituwa i wai ebone bi i kividi bi ena tauwaikaiwatana i vitedi, te a soiyeḡedi. 7 Bi iyana visa keikeilikidi vaitedi a natomedi Yesu lisinemo bi tana Maimaituwa i wai ebone bi ena tauwaikaiwatana i giuwedi te a soiyeḡedi. 8 Lava a kani te a kani nonoḡa. Bi ena tauwaikaiwatana kani pusepuselidi a laitupa bi po'a 7 ai wanavudi. 9 Olooloto wapedi ba 4 tausani mainana bi i giukamaḡedi te a nawa.

10 Bi kota tana ena tauwaikaiwatana vaitedi wagamo a gelu bi a nawa Damanutamo.

Palisi mataila ai baḡae

(Met 15:39–16:4)

11 *Gome Palisi ḡesaudi Yesu laulubuna ḡaḡaluna a tava bi ai tala vitavitale te Maimaituwa ena mataila maso i wai lovedi. 12 *Yesu yawasina i bunanai kamaḡe bi i giuna gado, “Termi niga kintina bai aubaina ko ḡoeḡoe te mataila ko kita? Ya giugiu kauwemi te mote mataila yaḡa voiye koma kita.”

13 Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi Palisi a gosedi te wagamo a gelu bi a nawa noi nevanemo.

† 7:27: Niga ḡome libilibi ba Diu lavedi bi daḡadaḡasi ba Eteni lavedi. ‡ 7:31: Dekapolis ba malagai 10. * 8:11: Met 12:38 * 8:12: Met 12:39

Yesu ena tauwaikawaiwatana i giuwedi te Palisi bi Alodi edi wailovlove kaikaiyovudi sa kita kauwedi

¹⁴Ena tauwaikawaiwatana nuwedi i kauleya te mote buledi a tano. Bi ġemota ota wagamo ai gelu. ¹⁵Yesu i giuvasasagedina gado, “Palisi bi Alodi edi mu'aa koi kita kauwe.”*

¹⁶Tedi taudiġa ai talapilina gado, “Tada mote buledi ta vai aubaina te mai i giu.”

¹⁷Yesu edi noġota i sibe bi i giuwedina gado, “Bai aubaina ko giugiu te mote buledi ko vai? Temi mote ko kita, ee mote ko sibe? Temi yaġolo ko wai nuwanaina? ¹⁸†Temi waimatemi bi mote komai kita kauwa? Waibeyemi bi mote komai beyavaiya kauwa? Mote ko noġoti? ¹⁹Tagu buledi 5 e kividi bi lava 5 tausan a kani bi kani puselidi kona laitupa bi po'a visa konai wanavudi?”

Tedi a giuna gado, “Po'a 12.”

²⁰“Bi tagu buledi 7 e kividi bi lava 4 tausan a kani bi kani puselidi kona laitupa bi po'a visa konai wanavudi?”

Tedi a giuna gado, “Po'a 7.”

²¹Bi i giuwedina gado, “Temi yaġolo mote ko sibe?”

Yesu Betsaidamo oloto matapotapotana i wai yawasani

²²Tedi Betsaida malagainemo a tava bi ġome lava edi tau matapotapotana ai doli tavaite bi Yesu ai baġa vavasasage te maso matana i taukoni. ²³Bi tana oloto nimanemo i kaididi bi i wai doli te malagai a potiyovo kamaġe. Ġome Yesu oloto matana i gelolo bi nimana matanemo i sako bi i wai talayena gado, “Bai kwa kitakita ee geġa?”

²⁴Tana matana i taulaġeti bi i giuna gado, “Tagu lava e kitedi sa nawanawa kitedi mai kai.”

²⁵Yesu nimana i sako munaġe oloto matanemo. Maġemota oloto matana i yana i visuvisu bi i wai kita kauwa.

²⁶Yesu oloto i giuvena gado, “Kwa nawa em vanuwemo, mote kuma nawa malagaimo.”

Pita Yesu i kamaġati

(Met 16:13-16, Luk 9:18-20)

²⁷Yesu bi ena tauwaikawaiwatana a nawa Seseliya Filipai malagaidi diyediġa. Tedi a nawanawa etamo bi Yesu i wai talayedina gado, “Lava sa giugiu te tagu aiyai?”

²⁸†Tedi a giuna gado, “Lava ġesaudi sa giugiu te tam Diyon taुकabulu, ġesaudi Elaidiya bi ġesaudi taugiuwatana ġemota.”

²⁹Bi i wai tala munaġedina gado, “Temi bainewa ko noġonoġoti, te tagu aiyai?”

Bi Pita i giuna gado, “Tam ba Keliso Maimaituwa ena Vinevine!” ³⁰Yesu i giu vavasagedi te mote aiyai sima giuwe te tana aiyai.

Yesu ena peki bi ena kenamoito i giuwata

(Met 16:21-23, Luk 9:21)

³¹Tana wai lovelovedi i waitubu bi i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna male kauwa wapewapedi yai nuwatoiyedi bi babada nananaka, pilisi edi babada bi waiġake tauwailovelovena sa miya tautaulie bi tana male sai peki bi laġan wai faioninemo ya kenamoito munaġa.” ³²Yesu mba kauwidi i giu kaukauwedi, taunana aubaina Pita i wai doli nawe tabudimo bi i kaipasini.

³³Yesu i tauvitale bi ena tauwaikawaiwatana i kitedi bi Pita lisinemo i kaipasina, “Seitan! Ku taulia muligumo. Mba noġotidi mote Maimaituwa lisinaġa sima yovoyovo bi lava edi noġota mainana.”

Yesu kaiwatana banina

(Met 16:24-28, Luk 9:23-27)

³⁴†Yesu lava kumna bi ena tauwaikawaiwatana i yogedi a nato lisinemo bi i giuwedina gado, “Bamoda aiyai muliġuġa ya natona ba ena ġowana matabudi sa kena bi ena kolosi ya kailaġeti bi ya kaiwatagu.”† ³⁵†Lava aiyai bi ena yawasana i nuwamunaġena ba muliġa ya kulayakasi. Bi aiyai ena yawasana ya nuwakamaġena tagu aubaigu bi giu visuvisuna aubaina ba muliġa ya vai munaġe. ³⁶Bamoda lava niga dobuna ena ġowana matabuna i vai kovi bi ena yawasana i ka geboġebo, mba kauwidi damodimo bai visuna ya tubuġa? ³⁷Bi kota bai mwalina ya vite bi ena yawasana ya vai munaġe? Geġa geġa ota. ³⁸Lava

* **8:15:** Diu edi noġotemo mu'aa ba lautaulala. Maibena palawa ya voiye te ya lusa. Mai wailovlove kaikaiyovudi bi geboġebo lava nopodimo sa didiġa. Niga ġome ba Yesu mu'aa i lauluvaena ba Palisi bi Alodi edi miyamiya i giuwata.

† **8:18:** Mak 4:12   † **8:28:** Mak 6:14,15   † **8:34:** Met 10:38   † **8:34:** Niga giuna kolosi kailaġetina ba lautaulala. Mba giuna banina ba Yesu taukaiwatana laukivigeboġebo bi wainuato i nopodiġa sa nawana banina Yesu sa kaikaiwata. Tana mote ima giugiu te taukaiwatana sa pekina mai tana kolosimo i pekipekina.   † **8:35:** Met 10:39

niganana laḡannemo sa miyamiyana ba Maimaituwa giuna sa laulau kasaḡaiḡaiye bi gebo sa voivoiyena ba tedi mai lava wai matawapedi. Bi bamo te aiyai kwai tunimayaḡegu bi giugu wailovelovena kwai tunimayaḡena ba Tana Taunana Natuna Tamana namalinemo ena aneya waiyawa vaitedi ena nato munagemo yai tunimayaḡe.

9

¹ Bi Yesu i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi, matabumi niganana ko miyamiyana mote koma peki kamaina eete Maimaituwa ena waibada ḡailisi vaitena ya natonatonu ko kita.”

Yesu kitana i nuwavitata
(Met 17:1-13, Luk 9:28-36)

² Laḡan 6 mulidimo Yesu Pita, Diyemes bi Diyon i wai dolidi te a saḡa a nawa oya lofalofana dabanemo, ḡome tedi taudiḡa. Bi a wai kita ba Yesu kitana i nuwavitata. ³ Te ena gala potipotina bi waimatakanikanina, mote aiyai dobumo gala ima koḡa bi mainana kitana ima tubuḡa. ⁴ Kamaina bi ena tauwaikawatana faiona a kita te Mousis bi Elaidiya a laumaḡata bi Yesu vaitena a wai giugiu.

⁵ Pita Yesu i giuwena gado, “Tauwailovelove i visu te tama niga ḡome. Tama kape faiona ka voiyedi, ḡemota tam, ḡemota Mousis bi ḡemota Elaidiya.” ⁶ Tedi a tava bi a naila gulata bi Pita mote bai i sibe taunana aubaina i giu yabayababa.

⁷ *Kamaina bi giyou i laumaḡata bi i suma tawedi bi kalina dididigina giyouḡa i yovona gado, “Niga taunana tagu Natugu, nuwagu taulaukwasilina. Koi beyavaiye kauwe!” ⁸ Noi taunana a tautauvitaledi te mote aiyai a kita bi Yesu taunaḡa i moimoito.

⁹ Sauginemo oyamo a miyamiya kuluva ba Yesu i giu vavasagēdi te bai i tubutubuḡana mote aiyai ḡesau sima giuwe, eete Tana Taunana Natuna pekimo ya kena moito.

¹⁰ Tedi ena giu a kaiwata bi taudiḡa niga kauwina a wai giugiuwe te pekimo kenamoito banina bai.

¹¹ ✧ Bi Yesu ai talayena gado, “Bai aubaina waiḡake tauwailovelovena sa giugiu te Elaidiya ya gei tava?”*

¹² Yesu i giuna gado, “Mba giu kauwa, Elaidiya kaka ya gei tava bi bai matabuna ya kadidimani. Bi kota bai aubaina gilugilumina wadubonemo i giu te Tana Taunana Natuna kaka sa daboke bi yai nuwatoi gulata. ¹³ Yà giugiuwemi te Elaidiya kaikana i tava bi lava edi ḡowana lisinemo a noḡonoḡotina a voiyē, maibena gilugilumina wadubonemo i giugiu watana mainana.”†

Yesu aluwa gebogebona gomana noponemo i kwavi vai
(Met 17:14-21, Luk 9:37-43a)

¹⁴ Yesu bi ena tauwaikawatana faiona oyamo bi a yovo munaḡa tauwaikawatana ḡesaudi lisidimo. Bi a kita te lava kumna tedi a dubutawidi bi waiḡake tauwailovelovena vaitedi a waikagiu. ¹⁵ Sauginemo lava Yesu a kitakita ba a tagugu bi a velau waiyebone aubaina.

¹⁶ Tana ena tauwaikawatana i waitalayedina gado, “Bai kona waikagiuwe?”

¹⁷ Lava kumna nopodimo oloto i giuna gado, “Tauwailovelove, natugu e natomena lisimmo, tana aluwa gebogebona i sunēgi bi i voiyē te mote ima giugiu. ¹⁸ Sauginemo aluwa gebogebona gomana i sulusuluvai ba ya pwalapwalaḡena doḡamo. Bi mwakana ya sana waikikokikodi bi kasapula gayanaḡa sa yovoyovo bi tunina sa badobado. Taunana aubaina te em tauwaikawatana e giuwedi te aluwa gebogebona maso a kwavi vai bi ḡeḡa mote a voiyē.”

¹⁹ Yesu i giuwedina gado, “Ei, temi mote koma wai sumaḡa! Vaitemi te alamiya! Yaḡolo te emi vita yà ava'avali? Gomenina ko natome lisigumo.”

²⁰ Tedi gomana a nawe Yesu lisinemo. Noi taunana aluwa gebogebona Yesu i kitakita ba gomana i katititi te i kuluva doḡamo i talaḡa bi i wai kuikuileva bi kasapulana gayanaḡa a yovoyovo. ²¹ Yesu gomana tamana i waitalayena gado, “Niga ena sidana i vaina bainewa lofana?”

Bi tana i giuna gado, “Wala ma ḡaubonemo te niganana. ²² Bi laḡan wapawapa aluwa gebogebona gomana kaimo bi ḡaubemo i pwalagē nawe te maso i wai peki. Bamo te tam ḡemoḡemotim, te kwa launuwatoyimai bi kwa sagumai.”

✧ 9:7: Met 3:17, Mak 1:11 ✨ 9:11: Met 11:14 * 9:11: Diu edi waisumaḡa te Elaidiya maso i gei tava dobumo, kaka muliḡa Maimaituwa ena vinevine maso i tava (Mal 3:1, 4:5-6 ko kita). Tedi mote a sibe te Elaidiya ya tava dobumo ba yai nuwatoi. † 9:13: Yesu niga ḡome Elaidiya i giuwena ba Diyon taukabulu i giugiuwata (Met 11:13-14, 17:10-13 ko kita).

²³ Yesu i giuwena gado, “Bamo te tam ġemoġemotim? Aiyai ya waisumaġana ba Maimaituwa ġemoġemotina bai matabuna tana aubaina ya voyiyedi.”

²⁴ Noi taunana te gomana tamana i kaiġabalana gado, “Aee, yà waisumaġa bi egu sumaġa mote i didiga. Kwa sagugu te egu sumaġa ya didiga!”

²⁵ Yesu i kita te lava kumna a tavatava taunana aubaina Yesu aluwa gebogebona i giuwena gado, “Tam beyapotapota bi gungum aluwina yà kwavikwawim te noi taunana gomana kwa gose kamaġe, mote kuma saġa munaġa gomana noponemo!”

²⁶ Aluwa gebogebona gomana i ka binabinau bi i katititi bi i potiyovo kamaġe. Bi gomana kitana mai lava pekipekina bi lava wapewapedi ġome a giuna gado, “Gomana i peki.” ²⁷ Bi Yesu gomana nimanemo i kabi, bi i solu waimoito.

²⁸ Muliga Yesu i nawa vanuwa noponemo bi ġome tedi taudiga bi ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Bai aubaina te tama mote aluwa gebogebona ke kwavi vai?”

²⁹ Bi Yesu i giuwedina gado, “Niga mai aluwina ba pali taunaġa kaka ya kwavi vai, mote bai ġesauna.”

Yesu ena peki i giuwata munaġe

(Met 17:22-23, Luk 9:43b-45)

³⁰ Yesu bi ena tauwaikaiwatana mba modomodona a ġose bi Galili noponaġa a nawa. Yesu mote i ġoe te aiyai ġesau ya sibe te tana ġome, ³¹ banina tana ena tauwaikaiwatana i wailovelovedi bi i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna kaka sa kaisoluġe, lava nimedimo sa sako bi sai peki. Bi laġan wai faioninemo ya kenamoito.” ³² Tana mba mainana giuna i vatovatona ba tedi banina mote a sibe. Bi a naila aubaina te mote ai talaye.

Yesu ena tauwaikaiwatana a waikagiu te aiyai i saġa gulata

(Met 18:1-5, Luk 9:46-48)

³³ Yesu bi ena tauwaikaiwatana Kapeniammo a tava. Bi a valageta vanuwemo bi i waitalayedina gado, “Tem i etamo bai konai kagiuwe?”

³⁴ Tedi a miya moimoisili bi mote bai a giuwe banina tedi etamo taudiġa a waikagiu te aiyai i saġa gulata.

³⁵ Tana i miyatulu bi ena tauwaikaiwatana 12 i giuwedi a nato ai ġemotidi bi i giuwedina gado, “Aiyai bi doli i ġoena ba ya sakoyovoġe munaġe bi lava matabudi aubaidi yai taupaula.”

³⁶ Yesu gomana i natome mododimo i wai moito bi i giuwedina gado, ³⁷ “Aiyai isagumo bi gomana ġaubona i giuvai maibena niga gomenina ba tagu ya giugiuvai. Bi kota aiyai tagu ya giugiuvai ba tana mote tagu tauguġa ima giugiuvai bi taugiukamaġegu vaitena ya giugiuvai.”

Aiyai mote imai ġaviyeda ba tana eda tau

(Luk 9:49-50)

³⁸ Diyon Yesu i giuwena gado, “Tawailovelove, tama oloto ġemota ke kita isammo aluwa gebogebodi i kwavikwawivaidi. Tana mote tada nopodemo, taunana aubaina kei ġake te mote ima voyie munaġe.”

³⁹ Yesu i giuwedina gado, “Mote komai ġake, lava aiyai isagumo anisove kauwidi ya voivoiyedina ba muliga mote isagu ima kagebogebo. ⁴⁰ “Lava aiyai bi mote imai ġaviyeda ba lavana eda tau. ⁴¹ “Yà giugiu kauwemi te lava aiyai gauba i yaai bi i vitemina banina temi tagu taukaiwatagu ba ena mai'a kaka ya vai.”

Laukaġesolumo gebogebona ya tubutubuġa

(Met 18:6-9, Luk 17:1-2)

⁴² “Bamo te niga libilibidi mododimo gomana ġaubona ġemota i waisumaġegu bi aiyai i voyie wapa bi gebomo i kuluvana ba i visu te lavana gadonemo ġakima dididiga sa duli bi nisamo sa pwalage nawe. ⁴³⁻⁴⁴ Bamo te nimam i voyiem bi gebomo kuna kuluvana ba kwa koġavuki. I visu te nimam ġemota bi kwa saġa yawasanamo. Kaka nimam labu bi kwa nawana iyoyogamo, ġome kai kalakalatina bamo mote ena ani kalapeki. ⁴⁵⁻⁴⁶ Bamo te kaġem i voyiem bi gebomo kuna kuluvana ba kwa koi ġavuki. I visu te kaġem ġemota bi kwa saġa yawasanamo. Kaka kaġem labu sa voyiem te kwa nawana iyoyogamo. ⁴⁷ Bamo te matam i voyiem bi gebomo kuna kuluvana ba kwa ġivoi kamaġe. I visu te matam ġemota bi Maimaituwa ena waibadamo kwa saġa. Kaka matam labu sa voyiem te kwa

✧ 9:37: Met 10:40 ✨ 9:40: Met 12:30 ✨ 9:41: Met 10:42 † 9:43-44: Gilugilumidi wadubodi ġesaudimo lova 44 mote ima kenakena. Niga mainana i giu: “Mba ġome mwatamwata lava sa kanikanidi bamo mote edi anipeki bi kaina mote bamo ena ani kalapeki. Bi lova 48.”

nawana iyoyoḡamo. ⁴⁸Mba ḡome mwatamwata lava sa kanikanidi bamo mote edi anipeki bi kaina mote bamo ena ani kalapeki.

⁴⁹“Taukaiwatagu matabudi kaka pilipili sa banavidi bi pilipilidi mayavaidi mai kai poyana, mba etanemo kaka sa ḡailisi.

⁵⁰“Soliti ba mwali visuvisuna bi bamo te dinina i kovina ba bainewa ko voyie bi ya dini munaga? Temi ko wai kagiuna didiga aubaina, mba temi mai soliti dinimi i kovi. Temi emi yawasana maso maibena kani solisolitina dinina. Temi maso mainana nuwavisumo emi lava vaitedi kona miya.”

10

Waigose ena titikuna

¹ Yesu mba dobuna i ḡose bi i nawa Diudiya bi Dioudan gaubina i damaniye noi nevanemo. Bi ḡome lava kumna a tava munaḡa bi i wai lovelovedi, maibena sauga matabuna i voivoiyena mainana.

² Palisi ḡesaudi Yesu wai laulubuna a ḡose aubaina te a nato lisinemo bi ai talayena gado, “Eda waigake i waianine ee geḡa, te oloto mwanena ya gose?”

³ Bi Yesu waitalamo i giuwedina gado, “Mousis waigake i vitevitemina bainewa i giu?”

⁴ *Tedi a giuwena gado, “Mousis ena waigake i waianina te oloto waigose pepana ya gilumi mwanena ya vite kaka ya giukamaḡe te ya nawa.”

⁵ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Banina temi nopomi a ḡaiḡai taunana aubaimi Mousis mba waigakena aubaina i gilumi. ⁶ *Bi ko noḡoti, Maimaituwa wala pakanemo dobu i voivoiye sauginemo, tana lava i voyiedi, oloto bi waivini. ⁷ *Taunana aubaina oloto tamana bi tinana ya gosedu bi mwanena vaitena sa miya ḡemota, ⁸ bi tedi labuidi tubuḡa ḡemota sa tubuḡa. Niganana tedi mote labu bi ḡemota. ⁹ Taunana aubaina Maimaituwa tedi i wai ḡemotidina mote lava i mai dabalalidi.”

¹⁰ Muliḡa a munaḡa vanuwemo bi Yesu ena tauwaikawatana niḡa giuna aubaina ai talaye. ¹¹ *Kamaina bi tana i giuwedina gado, “Bamoda oloto waivini i gose bi waivini ḡesau i naḡina ba mwanena ya vavawaidoḡa. ¹² Kota mainana, waivini ena oloto i gose bi oloto ḡesau i naḡina ba mwanena ya vavawaidoḡa.”

Yesu bi libilibi keikeilikidi

¹³ Lava ḡesaudi libilibi keikeilikidi a natomedi Yesu lisinemo te tana maso nimana dabedimo i sivudi bi geḡa te ena tauwaikawatana lava ai ḡakedi. ¹⁴ Yesu mainana i kitakita ba ena tauwaikawatana lisidimo nuwana i medi bi i giuwedina gado, “Libilibi koi aninedi sa nato lisigumo mote komai ḡakedi banina Maimaituwa ena waibada lava lisidimo maibena niga libilibidi. ¹⁵ *Ya giugiu kauwemi te aiyai mote Maimaituwa ena waibada i mai anine bi ima vai, maibena libilibi keikeilikidi edi yawasana. Ba tana kaka mote Maimaituwa ena waibada noponemo ima sola saḡa.” ¹⁶ Kamaina bi libilibi i bewedi kalonemo i sivudi bi nimana dabedimo i sivudi bi i laupali, te Maimaituwa ya kavisuvisudi.

Oloto waiguyauna yawasana ilailala aubaina i waitala

(Met 19:16-30, Luk 18:18-30)

¹⁷ Bi Yesu i modina i nawanawa etamo ba oloto i velau i tava Yesu matanemo bi tuwapekana doḡamo i wai tupagwaliye. Bi i giuwena gado, “Tauwailovelove visuvisum bai ya voyie bi yawasana ilailalana ya vai?”

¹⁸ Bi Yesu oloto i giuwena gado, “Bai aubaina kuna giu te visuvisugu? Aiyai mote i visu, Maimaituwa taunaga i visu. ¹⁹ *Tam waigake kuna sibedi: Mote kumai peki, mote mwanem kuma vawaidoḡa, mote kuma danene, lava mote kaiyovumo kumai wavu, mote kuma soinuwava, tamam bi tinam kwa viviledi.”

²⁰ Bi oloto i giuwena gado, “Tauwailovelove, tagu ḡaubogumo te niganana mba waigakedi matabudi e voyie kovidi.”

²¹ Bi Yesu oloto i kita te nuwana i vai bi i giuwena gado, “Mwali ḡemota kwa malumaluwabiye. Kwa nawa em waiguyau matabuna kwa kune kamagedi bi mane waiyamoyamonidi kwa vitedi bi mala ena waiguyau kwa vai. Kaka kwa nato te kwa kaiwatagu.”

²² Niga olotona ba i wai ḡonaḡona gulata, taunana aubaina Yesu ena giu i vaivaiye ba nuwana i kuluva bi ma nuwaboyana i nawa.

²³ Gome ena tauwaikawatana i kita nawedi bi i giuwedina gado, “I bagibagi kauwa kaka tana waiwaiguyauna Maimaituwa ena waibada noponemo ya sola saḡa.”

²⁴ Tauwaikawaiwatana Yesu ena giu a vaivaiye ba a tagugu.* Bi Yesu i giuwedina gado, “Libilibi, i bagibagi kauwa kaka lava waiguyauna Maimaituwa ena waibada noponemo ya sola sağa. ²⁵ I pilipili kauwa kaka gāmoğamo dididiga kamelo, siyau bwadanemo ya sola, mba mainana kota lava waiguyauna mote Maimaituwa ena waibada noponemo ima sola sağa.”

²⁶ Gome ena tauwaikawaiwatana mba giuna a vaivaiyena ba a tatava gulata bi edi lava vaitedi ai talapilina gado, “Bamoda mainana, ba aiyai kaka bena ya yawasanana?”

²⁷ Yesu i kitedi bi i giuwedina gado, “Lava lisidimo ba i pilipili kauwa te taudiga sai yawasanidi bi Maimaituwa lisinemo bai matabuna ba gēmoğemotina ya voiye.”

²⁸ Kamaina bi Pita i giuna gado, “Bi tama bainewa? Tama kaikana bai matabudi ke gōsedi kamağedi bi ke kaiwatam.”

²⁹ Yesu i giuwedina gado, “Yā giugiu kauwemi, aiyai ena vanuwa ee tinatinanatuna ee nuvunuvuna ee valevaletina ee tinana bi tamana, ee natunatuna bi ena daibi ya gosedi bi tagu ya kaiwatagu bi lava gēsaudi lisidimo giugu visuvivuna ya giunawena, ³⁰ mba sauginemo tana mai'a dididiga otina Maimaituwa ya vite: Ena vanuwa, valevaletina, nuvunuvuna, tinatinana, natunatuna bi daibi sa wapa. Bi kota lava sa laukivigeboğeboye. Bi lağan muliğa ya natonatonana tana yawasanana ilailala ya vai. ³¹ *Lava wapewapedi mabai niganana sa wailaumatana kaka sai laumuli bi mabai sa wailaumulina ba sai laumatana.”

Yesu ena peki giuna i wai faioni

(Met 20:17-19, Luk 18:31-33)

³² Tedi etağa a nawanawa Yelusalem bi Yesu eta i dolidoliye. Bi ena tauwaikawaiwatana a tagugu bi lava gēsaudi a kaikaiwatedina a naila. Yesu ena tauwaikawaiwatana vaitedi a moito gebi tabudimo bi lisinemo bai matabudi sa tubuğana ena tauwaikawaiwatana i tainuwatadina gado,† ³³ “Ko vaiye, niganana ta nawanawa Yelusalem, bi gome ta ukaisolu kaka Tana Taunana Natuna pilisi edi babada bi waigake tauwailovelovena babadidi nimedimo ya sako. Tedi sa etale bi sai anine te Loum lavedi nimedimo sa sako te tedi sai peki. ³⁴ Tedi sai gadolose, sa gelolo, sa kwapu bi sai peki bi lağan wai faioninemo tana ya kena moito.”

Diyemes bi Diyon edi wai bağa

(Met 20:20-28)

³⁵ Diyebedi natunatuna Diyemes bi Diyon a tava Yesu lisinemo bi a giuwena gado, “Tauwailovelove, tama ka goğoena bai kai bağamna ba ema gowana kwa voiye.”

³⁶ Yesu i waitalayedina gado, “Bai mwalina ko goğoena aubaimi ya voiye?”

³⁷ Tedi ena giu ai munena gado, “Kwai aninemai te aiyai kataiyammo ya miya bi aiyai gēniyammo ya miya em waibada lağannemo.”

³⁸ Yesu i giuwedina gado, “Temi mote ko sibe te bai ko waibağae. Temi gēmoğemotina wainuwatoi leduna ya tegona mainana ko tego? Ee ya buluna mainana ko bulu?”‡

³⁹ Tedi ena giu ai munena gado, “Tama gēmoğemotimai.”

Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Temi golağolana ya tegona mainana temi ko tego bi ya pekina mainana ko peki.” Bi Yesu i giuwedina gado, ⁴⁰ “Kamaina bi tagu mote egu waibada ima kenakena te ya lauvina, te aiyai kataiyagumo bi aiyai gēniyagumo. Niga gabuna tedi mabai Maimaituwa i vinevinedina aubaidi i kanonogi.”

⁴¹ Tauwaikawaiwatana 10 mainana giuna a vaivaiyena, ba tedi Diyon lisidimo a medi. ⁴² Yesu matabudi i yogedi bi i giuwedina gado, “Kona sibe tedi mabai Eteni sa wai badaedina ba lisidimo sa wai bada teyala. ⁴³ †Temi mote maso mai ko voiye, aiyai didiga i goena ba ya sako yovoğe munağe bi aubaimi yai taupaula. ⁴⁴ Aiyai bi doli i goena ba ya sako yovoğe munağe bi lava gēsaudi aubaidi yai taupaula yababa. ⁴⁵ Mainana Tana Taunana Natuna i yovona mote lava wabaina si paula bi tana lava aubaidi i paula bi ena yawasanana i vite munağe te lava wapewapedi i wai yawasanidi.”§

Yesu Batimiyas matana potapotana i wai yawasanani

(Luk 18:35-43)

* **10:24:** Diu edi wai sumağa te waiguyau ba matala Maimaituwa lava lisinemo i wainuwawisi bi ya kakavisuvisu (Sale 128, Miya 10:22). Taunana aubaina Yesu ena tauwaikawaiwatana ena giu a vaivaiye ba a tagugu. Tedi ai noğota bamoda Maimaituwa lava wai guyaudi mote imai yawasanidi ba lava gēsaudi kota mote imai yawasanidi. ✧ **10:31:** Met 20:16 † **10:32:** Tauwaikawaiwatana a tava banina lava tana a waidibodibogi. Bi lava gēsaudi mulinağa a nawanawa a naila banina, a nawanawana noke Yelusalemmo bai ya tubuğa lisinemo. ‡ **10:38:** Yesu ledu lau tegoyena bi waibulu i giuwena ba mote ledu ota bi asiwa ota bi ena wainuwatoi bi ena peki i giu wata. ✧ **10:43:** Met 23:11, Mak 9:35 § **10:45:** Yesu ena wainuwatoi bi ena peki geboğeboğe lavada eda gabu i vai, mai Aisaiya 53:8 i giugiuna.

⁴⁶ Yesu ena taukaiwatana waitedi a tava Deliko malagainemo. Gome ena tauwaikawatana bi lava kumna dididiga waitedi Deliko a gosegose ba oloto matapotapotana isana Batimiyas tana eta diyanemo i miya bi i waiwaigigimana, Batimiyas tana Timiyas natuna. ⁴⁷ Sauginemo tana Nasalet Yesuna giuna i vaivaiye ba binau i waitubuna gado, “Yesu Devida Natuna** kwa lau nuwatoitoiyegu!” ⁴⁸ Lava wapewapedi gome Batimiyas a kaipasine, “Ku miya moimoisili!” Bi tana yaḡolo te kalinana dididiginemo i binabinau gado, “Devida Natuna kwa lau nuwatoitoiyegu!”

⁴⁹ Kamaina bi Yesu i vamoito bi lava i giuwedina gado, “Ko giuwe ya saḡa niga ḡome.” Tedi oloto matapotapotana a giuwena gado, “Ya yogeyogem, ma nuwavisum kwa moito bi kwa nawa lisenemo.”

⁵⁰ Kamaina bi tana ena kwama i ḡiḡi, i pwalaḡe kamaḡe, i laupotisaga bi i nato Yesu lisenemo.

⁵¹ Gome Yesu Batimiyas i waitalayena gado, “Bai kwa ḡoḡoena aubaim ya voyiye?” Kamaina bi oloto mata potapotana i giuwena gado, “Tauwailovelove, tagu ya ḡoḡoena yai kita munaḡa.”

⁵² Yesu i giuwena gado “Kwa nawa em sumaḡa i wai yawasanim.” Noi taunana te oloto matana i yana bi Yesu i kaiwata te etaḡa a nawa.

11

Yesu Yelusalemmo i sola saḡa

(Met 21:1-11, Luk 19:28-40, Dyn 12:12-19)

¹ Yesu bi ena tauwaikawatana oya Olip diyanemo malagai Betpage bi Betenimo a tava, Yelusalem a vavawaiḡeleḡele. Bi Yesu ena tauwaikawatana labu i giukamaḡedi a doli, ² bi i giuwedina gado, “Ko nawa Yelusalem malagainemo bi sauginemo ḡome kona tavana ba donki lauewalina waitamina ko kita, mote aiyai i geluwe, temi ko kuvesi bi ko natome.*

³ Bi aiyai yai talayemina gado, ‘Bai aubaina niga mai ko voivoiye?’ Ba temi tana ko giuwena gado, ‘Bada ya goḡoḡe bi mote lofana te ya munage.’”

⁴ Tedi a nawa malagainemo a tava bi eta diyanemo vanuwa mataetinemo donki lauewalina waitamina a kita i moimoito, kamaina bi a kuvesi. ⁵ Gome lava ḡesaudi diyanemo a moimoitona ai talayedina gado, “Bai aubaina mba donkina ko kuvekuvesi?”

⁶ Kamaina bi tedi Yesu bai i giugiuwedina mainana a giuwedi. Gome te ai aninedi bi donki ai doli nawe. ⁷ Tedi donki ai doli nawe Yesu lisenemo bi edi kwama a ḡigikamaḡedi te donki dabanemo a yesidi bi dabedimo Yesu i miya.

⁸ Lava wapewapedi edi kwama etamo a yesidi bi ḡesaudi kai malugulugudi a bwalidi bi a yesi nawedi.† ⁹ Lava dolidolidi bi mulimulidi a binabinauna gado, “Maimaituwa ta kasaḡesaḡe.

Ka kavisuvisuna ya natonato Bada isanemo.‡

¹⁰ Ka kavisuvisuna BADA isanemo ya natonatona Devida ena tubulelesemo

Maimaituwa ta kasaḡesaḡe, noke malamo!”

¹¹ Yesu Yelusalemmo i tava bi i nawa Maimaituwa ena vanuwemo. Gome bai matabuna i kita kovidi bi kaikana aubiga aubaina te ena tauwaikawatana 12 waitedi a nawa Betenimo.

Yesu kai damaya i pasili

(Met 21:18-19)

¹² Laḡani i sako Beteni a gose bi a nawanawa te Yesu kani i peki. ¹³ Kamaina bi i wai kita nawa manemanekemo te kai damaya luguna i kita. Bi i nawa diyanemo te i kita kaukauwe ba votana geḡa, banina mote vota ena bolimani. ¹⁴ Yesu kai damaya i pasilina gado, “Mote aiyai kaka votam ima kani munage!” Mai i giugiu ba ena tauwaikawatana ena giu a vaiye.

Yesu taugimala bi taukune Maimaituwa ena vanuwa didiyaunemo i kwavidi a potiyoovo

(Met 21:12-17, Luk 19:45-48, Dyn 2:13-22)

¹⁵ Yesu ena tauwaikawatana waitedi Yelusalemmo a tava bi tana i nawa Maimaituwa ena vanuwa ganakukuna noponemo. Gome tedi mabai a wai kunekune bi a gimagimala i kwavivaidi a potiyoovo. Bi wali dobu manedi tauvitaledi bi mwanuwa gabubu a wai

** **10:47:** Giu Devida Natuna ba mote natu otina bi Devida ena dammo i tubuḡa. * **11:2:** Yesu tana donki dabanemo i gelu banina tana Maimaituwa ena vinevine (Sakalaiya 9:9). † **11:8:** Diyon 12:13 i giugiuna luvanemo lava edi gala bi kai ma lugulugudi a bwalidi etamo a yesidi ba edi ka saḡesaḡe bi edi vivila te ḡalibona a voyai. ‡ **11:9:** Giu Ousana Alamek kalinedimo ba Niganana kwai yawasanimai. Muliga giuna a vitale te ka saḡesaḡe. Sale 118. Mba giuna noḡotinemo tedi Yesu a kasaḡesaḡe te tana guyau.

kunekuneyedina edi bena bi edi animiya i vitaledi. [§] 16 Bi lava i waiḡakedi te waikunekune mwalidi mote sima avala bi Maimaituwa ena vanuwa ganakukuna noponaḡa sima nawa. 17 *Bi tana lava i wailovelovedi bi i giuwedina gado, “Gilugilumina wadubonemo Maimaituwa i giuna gado, ‘Tagu egu vanuwa sai isana pali vanuwina lava dobu matabuna aubaidi.’

Bi temi kona voiyete te maibena ‘taudanedanene edi gabu.’ **

18 Pilisi edi babada bi waiḡake tauwailovelovena niga giuna a vaiye bi eta a tavutavu te bainewa maso Yesu ai peki. Bi geḡa te a naile banina lava kumna ena wailovelove a sovesoveye.

19 Kamaina bi suwala bulubulumo Yesu ena tauwaikawaiwatana waitedi Yelusalem a gose bi a nawa.

Damaya kaina i poki

(Met 21:20-22)

20 Malaboiboi ḡesaunemo tedi a munamunaḡa, mba kaina a kita i poki pakanemo te damonemo. 21 Gome tedi kai a kitakita ba Pita Yesu ena giu i noḡoti bi i giuna gado, “Tauwailovelove kwa kita, damaya kaina kuna pasipasilina i poki.”

22 Yesu edi giu i waimunena gado, “Emi waisumaḡa Maimaituwa lisinemo ko sako. 23 *Giukauwemo yà giugiuwemi, aiyai niga oyana ya giuwena gado, ‘Ku pwalage nawem nisamo.’ Bi tana noponemo mote ima nuwalaḡalaḡa bi yai sumaḡa te bai i giugiuwena ba aubaina ya tubuḡa. 24 Taunana aubaina yà giugiuwemi te bai palimo ko wai baḡaena ba koi sumaḡa te kona banavi, bi mba temi emiya. 25-26 Bi laḡannemo ko laulaupalina ba dolina tedi mabai gebogebo lisimimo a voivoiyena, ko noḡoti kamaḡedi, mainana kaka Tamemi malamo emi gebogebo ya noḡoti kamaḡedi.”††

Yesu ena waibada waitalana

(Met 21:23-27, Luk 20:1-8)

27 Tedi a tava munaḡa Yelusalemmo bi Yesu, Maimaituwa ena vanuwa didiyaunaḡa i nawanawa. Pilisi edi babada, waiḡake tauwailovelovena bi Diu babadidi a tava Yesu lisinemo 28 bi ai talayena gado, “Tam waibada bamo kuna vai bi niga kauwidi kwa voivoiyedi? Em waibada aiyai i vitem?”

29 Kamaina bi Yesu edi giu i wai munena gado, “Waitala ḡemota yài talayemi bi giu koi mune kaka yà giuwemi te bamo tagu waibada e vai bi niga kauwidi yà voivoiyedi. 30 Ko giuwegu, aiyai Diyon waibadana i vite bi i laulaukabulu? Maimaituwa i vite ee lava dobumo?”

31 Tedi taudiḡa ai talapilina gado, “Bamoda ta giuna gado, Malaḡa, ba tana ya giuna gado, ‘Bai aubaina mote koi sumaḡe.’ 32 Bi bamoda ta giuna gado, ‘Lava lisidiḡa, ba sa ḡasiyeda.’ Tedi a nailana banina lava matabudi a sibe, te Diyon tana kamaina te taugiuwatana. 33 Taunana aubaina ena giu ai munena gado, “Tama mote ka sibe.”

Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu kota mote yàma giuwemi te egu waibada bamo e vai bi niga kauwidi yà voivoiyedi.”

12

Taubayau lautaulalana

(Met 21:33-46, Luk 20:9-19)

1 *Kamaina bi Yesu lautaulalamo giuwedi i waitubuna gado, “Oloto waen daibina i wadi bi i ganakuku. Bi kota waen aniva pisana i voiyete bi ani waikoyaḡa vadavadana i keli. Kamaina bi taubayau i tanodi te waen daibinemo* i waidubudi. Bi tana i nawa dobu ḡesaunemo. 2 Vililubu laḡannemo tana taupaula i giukamaḡe waen daibina taulabena lisidimo te waen votedi ḡesaudi maso i laitupa. 3 Bi geḡa te taubayau taupaula a kaididi, a kwapu bi a giukamaḡe kavakavana i munaḡa. 4 Bi kota taniwaga taupaula ḡesau i giukamaḡe lisidimo bi tedi kununa a dougolu bi a voiyete te i wai tunimayaḡa. 5 Daibi

§ 11:15: Diu edi noḡotemo manemo lava matana ba koikoitau. Taunana aubaina a tavaitedi bi a wai kunekuneyedi te mane a tanodi bi takis a wai mai’idi. * 11:17: Ais 56:7 ** 11:17: Yesu mba lavedi edi bena i vitaledi banina mba manedimo kaiyovumo a puyopuyo bi lava ḡesaudi edi mane nevedi a tanotanodi. * 11:23: Met 17:20 †† 11:25-26: Gilugilumidi wadubodi ḡesauidimo kota mainana lova 26 mote ima kenakena. Niga mainana i giu, “Bamoda temi emi lava edi gebogebo mote koma noḡoti kamaḡedi, ba kota Tamemi malamo emi gebogebo mote ima noḡoti kamaḡedi.”

* 12:1: Ais 5:1,2 * 12:1: Waen daibina ba gabu ḡaubona gome Diu lavedi waen sa wadiwadi. Bi waen votana a wai isana guleipi. Tedi guleipi dom nopodimo a sivu yovogedi bi a vava buyodi. Bi masidi a ledudi bi kwagimo a ḡiniḡini yovogedi, mba taunana waen edi ani tego.

taniwagina taupaula ḡesau i giukamaḡe bi tedi tana ai peki. Bi kota wapewapedi mainana a voyiedi, a kwapudi bi ai pekidi.†

⁶ “Niganana ḡemota ota ya miyamiya, taniwaga natuotina nuwapouna. Muliḡa tana natuotina i giukamaḡe bi i giuna gado, “Tedi male natugu sa vivile.”

⁷ “Bi ḡeḡa te taubayau taudiḡa ai giugiuna gado, ‘Niga olotona male tamana gagasina matabudi ya tanodi. Ei, ko nato ta lai peki bi gagasa matabuna tada va i.’ ⁸ Kamaina bi tedi a kaididi, ai peki bi waen daibina mulitaulinemo a pwalage nawe.”

⁹ Yesu ena giu i waikovi bi i wai talayedina gado, “Daibi taniwagina bai ya voyie? Tana kaka ya tava bi taubayau yai pekidi bi waen daibina lava ḡesaudi ya vitedi.‡ ¹⁰ *Temi gilugilumina wadubonemo kona iyevi ee ḡeḡa? Mba niga mainana i giu, ‘Vanuwa taukelina duḡu a dabodabokena,

i nuwavitala te duḡu laukaina vanuwa yasina i tubuḡa. §

¹¹ Bada, niga kauwina i voyie te kitana lisidemo i visu gulata.’”

¹² Gome Diu babadidi eta a tavutavuḡe te maso a pani, banina a sibe te tana lautaulalamo i giugiu watedi bi ḡeḡa te tedi lava kumna a nailedi. Kamaina bi a kita kamaḡe te i nawa.

Takis ena waitala

(Met 22:15-22, Luk 20:20-26)

¹³ Lautaulala mulinemo Palisi ḡesaudi bi Alodi ena muli a giukamaḡedi Yesu lisinemo te ena giumo maso ai wavu. ¹⁴ Bi tedi a tava lisinemo bi a giuwena gado, “Tauwailovelove, ke sibe te tam ba giukauwa kwa giugiuwe, te lava bai sa giugiuwena mote kuma nainaiile. Tam lava isanawenawedi edi giu mote kuma iyeiyevidi bi em wailovelove ba Maimaituwa ena ḡowana bi giukauwa lava kwa wailovelovedi. Kwa giuwemai, kamaina te takis kai maii Sisa lisinemo ee ḡeḡa?”

¹⁵ Yesu edi kaiyovu i sibe bi i giuwedina gado, “Bai aubaina, ko ḡoḡeḡe te ko taikulugu? Kaikaiyovumi? Mane ko natome bi ya kita.” ¹⁶ Kamaina bi mane a natome bi i giuwedina gado, “Aiyai isana bi kununa aluwina manemo?”

Bi a giuwena gado, “Galibona Sisa aluwina bi isana.”

¹⁷ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Bai Sisa enaya ba Sisa ko vite bi bai Maimaituwa enaya ba Maimaituwa ko vite.” Gome tana ena giu a soveye.

Pekimo kenamoito waitalana

(Met 22:23-33, Luk 20:27-40)

¹⁸ *Sadisi ai sumaḡa te lava pekipekidi mote sima kenamoito. Taunana waitalana aubaina a tava Yesu lisinemo.** ¹⁹ Bi tedi a giuna gado, “Tauwailovelove, Mousis, Maimaituwa enai ḡake aubaimai i gilumina gado, ‘Bamoda oloto tinanatuna mwanena i peki kamaḡe bi natunatuna ḡeḡa ba kota tinanatuna iwapena ya naḡi. Bi yai natuna te tuwaḡana pekipekina aubaina.’ ²⁰ Mai maso olooloto 7 bi tautuweḡina i naḡi te i peki bi natunatuna ḡeḡa. ²¹ Wai labuna iwapena i naḡi bi kota i peki, natunatuna ḡeḡa. Mainana wai faionina waitena. ²² Mba olotodi wapedi 7 waivinina a naḡi bi kauwina ḡemotina lisidimo i tubuḡa bi a peki kovi mote natunatudi bi waivini muliḡa i peki. ²³ Kenamoito sauginemo male aiyai mwanena mba waivinina, oloto wapedi 7 a naḡinaḡina?”

²⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, “Temi kona ai giugiu, gilugilumina wadubonemo Maimaituwa ena giu kona iyevi bi mote ko sibe, kota ena ḡailisi mote ko sibe. ²⁵ Laḡannemo pekipekidi sa kenamoitona ba mote sima naḡi. Tedi sa miyana mai aneya malamo. ²⁶ *Bi pekimo kenamoito ena giu Mousis i gilugilumina mote ko iyevi? Wala kai tombolunemo, kai vavavanina noponemo Maimaituwa, Mousis i giuwena gado, ‘Tagu Eiblagam ena Maimaituwa, Aisik ena Maimaituwa bi Deikap ena Maimaituwa.’ ²⁷ Tana mote lava pekipekidi edi Maimaituwa bi lava miyemiyedi edi Maimaituwa.†† Temi ba ko giugiu yabayababa.”

† **12:5:** Israel lavedi Maimaituwa ena taupaula a dabokedi bi a wai pekidi maibena taubayau daibi taniwagina ena taupaula a dabokedi bi a wai pekidi (Delimaiya 7:25-26, Eimos 3:7, Sakalaiya 1:6). ‡ **12:9:** Niga gome Yesu ena giu

banina ba tana male Diu babadidi sai peki bi Maimaituwa male tedi ya kovogidi. * **12:10:** Sale 118:22,23 § **12:10:**

Gulik baibol noponemo i giu te ḡakima. Banina tedi ḡakimemo vanuwa a kelikelidi. Bi ḡakima ḡemota vanuwa liunemo ya moimoitona ba vanuwa yasina. Niga ḡakimina taunana Yesu, Maimaituwa ena vanuwa valivaliuna duḡuna (Epeses 2:19-21 bi Aisaiya 28:16). * **12:18:** Giu 23:8 ** **12:18:** Diu nopodimo dam ḡemota a miyamiyana isedi Sadisi.

Niga lavedi edi waisumaḡa ba tabuna, tedi mote ai sumaḡa te lava ya peki bi ya kena moito. Bi mote ai sumaḡa te alualuwa bi aneya mote bamo sima miyamiya. Tedi Mousis ena buka i gilugilumidina taudiḡa a iyeiyevidi bi buka ḡesaudi ḡeḡa. * **12:26:** Pot 3:6 †† **12:27:** Lava niganana sa miyamiyana bi waiwaisumegidi a pekipekina edi Maimaituwa.

*Waiḡake laukaina**(Met 22:34-40, Luk 10:25-28)*

²⁸ Waiḡake tauwailovelovena ḡome i vaiyedi a waitalapilina gado. Tana i sibe te Yesu i giukauwa, kamaina bi i waitalayena gado, “Waiḡake matabudi mododimo bamo taunana waiḡake laukaina?”

²⁹ *Yesu ena giu i waimunena gado, “Waiḡake laukaina ba niḡa, ‘Ko vaiye Israel, Bada eda Maimaituwa taunaḡa Bada. ³⁰ Bada em Maimaituwa kwa ḡoena, mba nuwapoum tabutabunemo, tubuḡim tabutabunemo, em noḡota tabutabunemo bi em ḡailisi tabutabunemo.’ ³¹ *Waiḡake wai labuna ba niga, ‘Lava ḡesauna kwa ḡoena mai bainewa taumḡa kwa ḡoḡoemna. Bamo mote waiḡake ḡesau i didiga gulata kaka niga taudidi.”

³² Kamaina bi waiḡake tauwailovelovena Yesu i giuwena gado, “Bai kuna giuwena ba i visu. Giukauwa te Bada tana Maimaituwa bi diyanemo mote bamo Maimaituwa ḡesau. ³³ Bi lava maso Bada edi Maimaituwa a ḡoena, nuwapoudi tabutabunemo, tubuḡidi tabutabunemo, edi noḡota tabutabunemo bi edi ḡailisi tabutabunemo. Bi lava ḡesaudi ḡoedi, i saḡa gulatana kaka sewasewa gabugabu ḡosedi Maimaituwa lisinemo.”

³⁴ Yesu i vaiye te niga olotona ena giu i visu. Kamaina bi i giuwena gado, “Maimaituwa ena waibadana ḡotona te kwa banavi.” Niga mulinemo lava matabudi a naila bi aiyai mote Yesu i waitala munaḡe.

*Deivida ena Bada aiyai?**(Met 22:41–23:36, Luk 20:41-47)*

³⁵ Yesu Maimaituwa ena vanuwemo i wailovelove bi i waitalana gado, “Bainewa te waiḡake tauwailovelovena sa giugiu te Keliso ba Deivida ena tubulelesemo? ³⁶ *Aluwa Waiyawa noḡota Deivida i vite te i giuna gado,

‘Bada egu Bada i giuwena gado,
“Niga ḡome kataiyagumo kwa miyamiya
eete em ḡaviya kaḡem dibunemo
yài dubudi.”’

³⁷ Deivida otina i giuna gado, *Bada*. Bi bainewa te Vinevinena maso Deivida ena tubulelesemo?” Lava kumna dididiga Yesu ena giu a vaivaiye ba ai nuwavisu.

Yesu aiyai natuna

³⁸ Yesu i wailovelovedi bi i giuna gado, “Waiḡake tauwailovelovena ko kita kauwedi. Tedi gala lofelofedi sa kotedi bi ani waiḡemota gabudiga sa moimoito nawa te lava maso sai ebonedi vivila vaitena. ³⁹ Tedi sa ḡoḡoena ani miya visuvisudimo sa miya aniwai bolu vanuwidimo bi mata’asimo. ⁴⁰ Tedi iwape sa kaiyovugedi, edi ḡonagona sa legaudi bi lisidimo sawai bada teyala. Bi kota pali lofelofedi sa voivoiyedi, te maso lava sa sovedi. Niga lavedi muliga edi kovoga dididigi otina sa vai.”

*Iwape ena puyo**(Luk 21:1-4)*

⁴¹ Maimaituwa ena vanuwa didiyaunemo, Yesu mane abomina diyanemo i miya bi lava i kitedi abomemo mane a sivusivudi. Lava waiḡuyaudi wapewapedi mane nananakidi a sivusivudi. ⁴² Bi kota iwape wai nuwatoitoina i tava bi peni labu i sivu, mba penidi labu ba laḡan ḡemota ani gimala luvana. ⁴³ Yesu ena tauwaikawaiwatana i yogedi ai ḡemotidi bi i giuwedina gado, “Ya giugiu kauwemi te niga iwapena ena puyo i sakona ba i didiga gulatana kaka lava waiḡuyaudi. ⁴⁴ Bai aubaina tedi wai guyaudi edi mane nananakidi a kenakena bi keikelikidi a sivusivudi. Bi niga iwapena waiyamoyamonina kanaya ani gimelina bi geḡa te matabuna i sako kovi.”

13*Yesu i giu te muliga lava Maimaituwa ena vanuwa waiyawa sa kagebogebo**(Met 24:1-2, Luk 21:5-6)*

¹ Gome Yesu Maimaituwa ena vanuwa waiyawa i gosegose bi ena tauwaikawaiwatana ḡemota i giuwena gado, “Tauwailovelove, kwa kita niga vanuwidi kitedi a visu gulata bi kota ḡakima nananakidi a laukeliyedi.”

² Yesu giu i waimunena gado, “Niga vanuwidi nananakidi ko kitekitedina, mote kaka ḡakima ḡemota ena gabumo ima kena, matabudi kaka sa ḡima wai dabalalidi.”

*Pilipili bi laukivigeboḡebo nopodimo Yesu ena tauwaikawaiwatana sa moitodidina**(Met 24:3-14, Luk 21:7-19)*

³ Yesu oya Olip dabanemo i miya bi matana Maimaituwa ena vanuwa waiyawa yawaninağa i waikita nawa. Kamaina bi Pita, Diyemes, Diyon bi Endulu taudiğa a tava Yesu lisinemo bi ai talayena gado, ⁴ “Kwa giuwemai te bai lağannemo niga kauwidi sa tubuğa? Bi bai matailina ka kita bi ka sibe te mba kauwidi gotona te sa tubuğa?”

⁵ Bi Yesu i giuwedina gado, “Koi kita kauwa te mote aiyai ima kaiyovugemi. ⁶ Muliga male lava wapewapedi sa tava bi isagumo sa giuna gado, ‘Tagu taunana Maimaituwa ena vinevine.’ Bi lava wapewapedi sa'ai wai etadoliyedi. ⁷ Lağannemo waigasigasi daguguna laulisimo bi manekemo noyana ko vaiyena ba koma naila. Niga kauwidi sa gei tubuğa bi mba taunana mote damona. ⁸ Dam bi dam sai gasigasi bi galibona falona galibona vaitena sai gasigasi. Bi dobu gesaudiğa yoyo bi gomala sa tubuğa. Niga kauwidi sa tubuğana maibena waivini bwagabwagana wainatuna yavina mayavaina mainana.

⁹ “Temi ko kita kauwa, lava male sa panimi bi sa etalemi bi bolu vanuwidimo sa kwapumi. Banina temi tagu taukaiwatagu. Temi babada bi galibona matedimo ko moito bi tagu giugu ko giuwedi. ¹⁰ Muliga kaka lağan damona ya tavana, dolina taukaiwatagu giugu visuviusuna sa lauguguyaena dobu matabudimo.

¹¹ “Bi lağannemo sa panimi bi sa nawemi ko etalena ba mote komai nuwaboya dolidoli te bainewa ko giu. Mba lağannemo bai Maimaituwa ya vitevitemina ko giuwe. Mba mote temi koma giugu bi Aluwa Waiyawa noğota ya vitemi te ko giu.

¹² “Lava gesaudi sa kaisolu te tasitasidi kedi gaviya nimedimo sa sivudi te sai pekidi. Bi tamatama natunatudi sa kaisoluğedi. Bi libilibi sa kaisolu te tametamedi kedi gaviya nimedimo sa sivudi te sai pekidi. ¹³ *Bi lava matabudi sa dabokemi banina temi tagu ko waisumağegu. Bi aiyai i moito didina te damonemo ba ya yawasana.”

Wainuwatoi lağanina dididiga
(Met 24:15-28, Luk 21:20-24)

¹⁴ “Mba lağaninemo kauwa gebogebo otina bi wai matawalawalana, ğome mote maso i moito bi geğa te ya moito. (Temi tauiyava niga ğome bai ya giugiuwena banina ko sibe kauwe.) Tedi mabai Diudiyamo sa miyamiyana sa velau sa nawa oyamo. ¹⁵ Bi tedi mabai vanuwa dabanemo sa miyamiyana mote sima yovo vanuwa noponemo te edi gonagona bai sima vai. ¹⁶ Bi kota tana aiyai daibimo mote i munağa vanuwemo ena gala vaina aubaina. ¹⁷ Bi mba lağandimo vesavesala bwagebwagedi bi vaivaisu lisidimo ba i gebo gulata! ¹⁸ Taunana aubaina ko laupali gulata te niga kauwidi mote bodubodu lağandimo sima tubuğa! ¹⁹ *Mba lağanidimo ba wainuwatoi dididigina ya tubuğa, mote mai wala pakanemo Maimaituwa dobu i voivoiyena lağannemo te niganana. Bi muliga mote mainana wainuwatoina ima tubuga munağa. ²⁰ Bada ena vinevine lavedi kedinawamo aubaina te mba lağandi i bwali wai watiyedi, bamoda geğa, mote maso aiyai i yawasana.

²¹⁻²² “Mba lağannemo bamoda aiyai ya giuna gado, ‘Kwa kita Keliso niga, ee kwa kita tana nanoi.’ Mote kumai sumağe. Banina Keliso kaikaiyovudi bi taugiuwatana kaikaiyovudi sa laumağata te mataila bi anisove kauwidi sa voyiyedi te bena maso Maimaituwa ena vinevine lavedi male sa'ai waletadoliyedi. ²³ Taunana aubaina koi kita kauwa mwali matabuna kaikana e giu wainonomi.”

Yesu ena nato munağa
(Met 24:29-31, Luk 21:25-28)

²⁴ “Mba pilipilidi lağanidi mulidimo suwala yai dudubala bi nawalai mote ima yana. ²⁵ Bi kota kipola galewemo sa kuluva bi mwali sawasawamo gaigailisidi matabudi sa gusu.

²⁶ * “Mba lağannemo Tana Taunana Natuna yadamo, ya laumağata gailisi vaitena bi ma namalina ya nato te lava sa kita. ²⁷ Bi tana ena aneya ya giukamağedi te dobu matabuna sa kwaivivile. Bi ena vinevine lavedi dobu isuna bi isuna sai gemotidi bi kota mainana malamo.”

Kaikini ya natonato
(Met 24:32-35, Luk 21:29-33)

²⁸ “Niganana kaikini yai lovelovemi, lağannemo kai lagelagedi sa nimagala, sa kini bi lugudi sa gidagidava ba ko sibe te bodubodu lağanina ya natonato. ²⁹ Bi kota mainana temi niga kauwidi sa tubutubuğa ba ko sibe te lağani i watiğe te tana ya nato munağa. ³⁰ Giukauwemo ya giugiuwemi, te niga kintina sa miyamiyana mote sima peki bi niga kauwidi sa tubuğa. ³¹ Mala bi dobu sa launeğaneğa bi giugu mote kaka ima launeğaneğa.”

☆ 13:13: Met 10:22 * 13:18: Gulik baibol noponemo mote bodubodu ima kenakena bi gomala (winter). ☆ 13:19: Dan 12:1 ☆ 13:26: Dan 7:13

*Tada ta vononogā Yesu ena nato munaḡa aubaina
(Met 24:36-44)*

³² *Bada ena nato munaḡa laḡanina bi saugina mote aiyai i sibe. Mote aneya malamo, mote natuna bi tamana taunaḡa i sibe. ³³ Koi kita kauwa bi koi mayavai banina temi mote ko sibe te bai laḡannemo mba laḡanna ya tava. ³⁴ Mba maibena oloto ena vanuwa i gose bi i nawa dobu ḡesaunemo bi ena taupaula ena vanuwa sa kitakita wata. Bi ḡemoḡemotaḡa edi noya i vitedi bi mataeta taulabena i giuwe te yai kita kauwa. ³⁵ Koi kita kauwa! Bai aubaina, mote ko sibe te bai laḡannemo vanuwa taniwagina ya tava, bamoda aubigamo ee dudubala modonemo ee kamkam ya ḡabaḡaba ee olaolalemo suwala ya lolovotava. ³⁶ Mote koma kena nuwayavuḡa bamoda yai tagugumi. ³⁷ Bai yà giugiuwemina ba mainana lava ḡesaudi yà giugiuwedi: Koi kita kauwa!”

14

*Diu babadidi Yesu kana pota a yesi
(Met 26:1-5, Luk 22:1-2, Dyn 11:45-53)*

¹ Laḡani labu muliḡa kaka vawaitauli bi buledi tabatabana mote muu'a vaitena soina sa voyiena. Ba Pilisi edi babada bi waiḡake tauwailovelovena kandavonemo eta a tavutavu te bainewa maso Yesu a pani bi ai peki. ² Tedi a giuna gado, “Mote soimo tama voyie male lava ta kaḡasiḡasidi.”

*Waivini masi panepanena Yesu dabanemo i ḡini
(Met 26:6-13, Dyn 12:1-8)*

³ Betenimo Saimon sida kapa i vaivaina ena vanuwemo Yesu i miya i kanikani bi waivini masi panepanena dubina* i vai tavaite. Kamaina bi dubi gadona i kulakoto bi Yesu dabanemo i ḡini. Niga gaubina ba ḡawaḡawa isana Nad masinemo a voyie bi maiina ba i didiga gulata. ⁴ Lava ḡesaudi ḡome a miyamiyana a medi bi taudiḡa ai giugiuna gado, “Bai aubaina masi panepanena i waiyakali? ⁵ Mba maso a kuneve bi mane dididiga otina a vai te maso lava wainuwatoitoidi a vitedi.” Bi tedi waivini a kaipasine.

⁶ Bi Yesu i giuwedina gado, “Ko kita kamaḡe! Bai aubaina ko kaka nuwalaḡalaḡa? Tana kauwa visuviusuna tagu aubaigu i voyie. ⁷ Temi lava wai nuwatoitoidi sauga matabuna vaitedi ko miyamiya, bamoda sagudi ko ḡoena ba wali saugemo ko sagudi bi tagu mote temi vaitemi tama miya nonoḡa. ⁸ Tana i sibe te bai ya voivoiye. Masi panepanena tubugiḡumo i ḡinina ba i ka nonoḡina muliḡa laudobo aubaina. ⁹ Yà giugiu kauwemi, dobu matabunemo lava giu visuviusuna sa lauguguyaena ba niga waivinina bai i voivoiyena sa noḡoti bi sa giuwata.”

*Diudas i wai anina te Yesu ya kaisoluḡe
(Met 26:17-25, Luk 22:7-14,21,23, Dyn 13:21-30)*

¹⁰ Diudas Iskalot, tauwaikaiwatana 12 nopodimo i nawa pilisi edi babada lisidimo bi i kaisolu te bainewa Yesu sa pani. ¹¹ Tedi bai i giugiuwedina, a vaiye bi ai nuwavisu gulata. Kamaina bi a giuwapa te mane sa vite. ḡome Diudas gavogavo i tavutavu te bainewa maso Yesu nimedimo i sako.

Vawaitauli soina a kani

¹² Buledi mote muu'a vaitena soina laḡanina i tava. ḡome lava sipu natunatudi lau ewalidi a vunudi bi a lau sewasewaedi vawaitauli soinemo. Bi ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Bamo ḡome kuna ḡoḡoena vawaitauli kanina ka voyie?”

¹³ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana labu i giu wailovelovedi bi i giukamaḡedina gado, “Ko nawa Yelusalemmo ko tava bi oloto ko kita gauba dubina ya avaavalina ko kaiwata. ¹⁴ Bi bamo vanuwino ya valagetana, mba vanuwina taniwagina ko giuwena gado: Tauwailovelove niga mainana i giu, ‘Bamo gabunemo tagu bi egu tauwaikaiwatana vaitedi, vawaitauli kanina ka kani?’ ¹⁵ Bi ḡome vanuwina noponemo gabu dididiga kaka nonoḡina yai lovemi. Te ḡome temi bai matabuna aubaida ko kanonoḡi.”

¹⁶ Kamaina bi taukaiwatana a nawa, malagai dididiginemo a tava bi bai matabuna Yesu bainewa i giugiuwedina mainana a banavi. Bi ḡome vawaitauli kanina a kanonoḡi.

¹⁷ Aubigamo Yesu taukaiwatana vaitedi a tava. ¹⁸ Laḡannemo a miya a kanikani ba Yesu i giuna gado, “Yà giugiu kauwemi, te ḡemota modomimo kaka ya kaisoluyegu, tana aiyai vaitena ka kanikanina.”

¹⁹ Taukaiwatana nuwedi i gebo bi ḡemoḡemotaḡa ai talayena gado, “Bada ku giu, mote tagu, ee?”

* 13:32: Met 24:36 * 14:3: Niga gaubina mai'ina i didiga gulata. Inglisimo sawai isana alabasta.

²⁰ Yesu i giuwedina gado, “Temi 12 modomimo ġemota, tana aiyai vaitegu ema buledi abomemo ka wai dakwana. ²¹ Maibena wala a gilugilumina noponemo te Tana Taunana Natuna kaka ya peki. Bi i gebo kauwa te oloto aiyai Tana Taunana Natuna ya kaisoluye! Mba olotona avena te maso i tubuġa.”

²² Ġome a kanikani bi Yesu buledi i vai, Maimaituwa i wai ebone, i vilikivi bi ena tauwaikawatana i vitedi. Bi i giuwedina gado, “Niga ko vai, tagu tubuġigu.”

²³ Kota ledu i vai, tamana i wai ebone bi tedi matabudi ledunemo a lautego. ²⁴ Yesu i giuwedina gado, “Niga ba tagu kwasinigu i nuwaġini lava wapewapedi aubaidi, tagu kwasinigu Maimaituwa ena waianina ya voiye te ya ġailisi. ²⁵ Yà ġiugiukauwemi, tagu kaka mote niga waenina yàma tego munaġe eete Maimaituwa ena waibada laġannemo kaka waen valivaliuna yà tego.”

²⁶ Kamaina bi a sale i kovi bi a nawa Olip oyanemo.

Yesu Pita ena valele i ġei giuwe

(Met 26:31-35, Luk 22:31-34, Dyn 13:36-38)

²⁷ Yesu tedi i giuwedina gado, “Temi matabumi kaka ko velau ko gosegu, maibena gilugilumina wadubonemo Maimaituwa niga mainana i giu, Tagu kaka tauwaigamoġamo yai peki bi sipu kaka sa dabalala.”

Taunana aubaina temi matabumi kaka ko velau ko nawa. ²⁸ *Bi laġannemo tagu yà kenamoito, ba yà dolidoli Galilimo.”

²⁹ Tana mainana i ġiugi ba Pita ena giu i wai munena gado, “Egu lava ġesaudi male sa velau sa nawa bi tagu ba mote yàma gosem!” ³⁰ Yesu Pita i giuwena gado, “Yà ġiugiukauwem te mateya dudubalemo, muliġa kaka kamkam malabu ya ġabana, ba tam ma faiona kwa giu te mote ku sibegu.”

³¹ Pita kalinana baġibaginemo i ġiuna gado, “Tagu male mote mainana yàma giu. Avena te bainewa bi male vaitem ta peki. Tagu male mote yàma valelem.” Bi ġesaudi ġiuna ġemotina a vato.

Yesu Getsemenimo i laupali

(Met 26:36-46, Luk 22:39-46)

³² Tedi dobu isana Getsemenimo a tava bi Yesu ena tauwaikawatana i giuwedina gado, “Niga ġome ko miyamiya bi tagu yà nawa yà laupali.” ³³ Tana Pita, Diyemes bi Diyon i waidolidi te a nawa. Tana yavi bi nuwaboya nopona i wai wanavu. ³⁴ Bi i giuwedina gado, “Nuwaboya nopogumo i didiga gulata, gotona te yai pekigu. Niga ġome ko miya bi manogotimi ko wai kita.”

³⁵ Yesu gotona i taunawa bi i nuwalikwa doġamo i talaġa bi i laupalina, bamoda ġemoġemotina, te niga wainuwatoina mote maso i vai. ³⁶ Kamaina bi i laupalina gado, “Tamagu, Tamagu! Bai matabuna tam lisimmo i tekateka. Niga wainuwatoina leduna lisigumo kwa kaikamaġe. Bi geġa te mote tagu egu ġowana bi tam em ġowana.”

³⁷ Yesu i tava munaġa bi ena tauwaikawatana faiona i kitedi a kena kwavu. Kamaina bi tana Pita i giuwena gado, “Saimon, tam kwa kenakena ee? Maso ġemoġemotina kona tauwai kita laġan ġaubona?† ³⁸ Ko kita kauwa bi ko laupali te mote laulubumo koma kuluva. Aluwimi ya ġoġoġe bi tubuġa i gwaġa.”

³⁹ Kamaina bi kota i munaġa i laupali bi ġiuna ġemotinana i vatovato. ⁴⁰ I nato munaġa i kitedi a kenakena banina tedi mote ġemoġemotina te sai kita. Bi mote a sibe te bai sa giuwe.

⁴¹ Bi ena tava waifaioninemo i giuwedina gado, “Temi yaġolo ko waiyawasi? Kena avena, ko kita, laġanina i tava, te Tana Taunana Natuna sa kaisoluye bi gebogebo lavedi nimedimo sa sako. ⁴² Ko moito! Ta nawa, ko kita, oloto taukaisoluġegu kaikana i tava!”

Yesu a pani

(Met 26:47-56, Luk 22:47-53, Dyn 18:3-12)

⁴³ Yesu yaġolo i ġiugi ba ena tauwaikawatana 12 nopodimo ġemota isana Diudas i tava. Lava kumna edi madamadada bi kepata a tanodi bi tana vaitena a tava. Pilisi edi babada, waigake tauwailovelova bi Diu babadidi niga lavedi a ġiukamaġedi a tava. ⁴⁴ Diudas lava kumna i giu wainonodi te matailla yai lovedi, “Bamo taunana yai suluvana ba taunana ko pani bi ko kita te mote ima naila ima nawa.”

⁴⁵ Noi taunana a tavatava, te Diudas i nawa ota Yesu lisinemo bi i giuwena gado, “Tauwailovelove, bi i waisuluve.” ⁴⁶ Kamaina bi Yesu a pani bi a labadidi. ⁴⁷ Bi ġome diyanemo taumoito ġemota ena kepata i wai guli, te pilisi saġasaġa guletina ena taupaula beyana i tadi kamaġe.

* 14:28: Met 28:16 † 14:37: Baibol nopodimo a ġiuna, 1 awa.

⁴⁸ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Temi kepata bi madamada kona avala tava, te tagu ko paniguna maibena tauwailbeyapota ee? ⁴⁹ Lağan matabuna tagu Maimaituwa ena vanuwemo e wailovelove bi mote ko panigu. Gilugilumina wadubonemo i giugiuwena niga taunana ya tubutubuga.”

⁵⁰ Kamaina bi ġome ena tauwaikawaiwatana a ġose bi a velau a nawa. ⁵¹ Oloto ewalina ġemota Yesu i kaikaiwata bi ena kaleko potipotina i kotekotena bena maso a kaididi ⁵² bi geġa te ena galaġa a soluġiġi kamaġe bi tana ma kofakofana i velau i nawa.

Yesu Diu edi babada matedimo i etala

(Met 26:57-68, Luk 22:54-55, Dyn 18:13-14, Dyn 18:19-24)

⁵³ Kamaina bi Yesu ai dolinawe pilisi saġasaġa guletina ena vanuwemo, ġome pilisi edi babada, waigake tauwailovelovena bi Diu babadidi ġesaudi a tava ai ġemotidi.

⁵⁴ Pita, Yesu i vawatawata te tana didimanina i nawa pilisi saġasaġa guletina ena vanuwa mataetinemo. Tana ġome etala gabuna taulabena waitedi a miya kai diyanemo a malimalili. ⁵⁵ Pilipilisi edi babada bi bolu babadidi ġesaudi tedi Yesu ena gebo a tavutavuge te maso ai peki bi mote aiyai bamo lisinemo giukauwa a vai. ⁵⁶ Lava wapewapedi edi waiwavu giudi a tava a giuwedi bi edi giu ba tabudi bi tabudi.

⁵⁷ Lava ġesaudi a moito bi waiwavu kaikaiyovudimo tana ai wavuna gado, ⁵⁸ “Tama ke vaiye i giuna gado, Tagu kaka Maimaituwa ena vanuwa lava a kelikelina, ya kagebogebo bi lağan faiona nopodimo ġesau ya keli, mote lava nimedimo voivoiyena.” ⁵⁹ Bi yaġolo te edi giu tabudi bi tabudi.

⁶⁰ Kamaina bi pilisi saġasaġa guletina i miya moito i nato bi Yesu i wai talayena gado, “Bai kwa giuwe ee geġa? Niga lavedi sa wai wavum.”

⁶¹ Bi tana i miya moimoisili, mote bai i giuwe. Bi kota pilisi saġasaġa guletina i waitala munaġe bi i giuna gado, “Tam taunana Vinevinena, Maimaituwa ta kaka saġesagenata natuna, ee?”

⁶² Bi Yesu i giuna gado, “Tagu taunana Vinevinena, Tana Taunana Natuna kaka ko kita tamana ġaiġailisina kataianemo ya miyamiya bi malamo ma giyouna ya nato.”

⁶³ Gome pilisi saġasaġa guletina ena gala i kulalisi bi i giuna gado, “Tama niganana mote giu ġesaudi vaiyedi kama ġoeġoedi.” ⁶⁴ Bainewa ko noġonoġoti, kaikana beyademo te vaiye te i waidiboġa te Maimaituwa i sako yovoge.‡

Tedi matabudi a binauna gado, “Tana i waidiboġa, kamaina te ya peki.”

⁶⁵ Bi lava ġesaudi Yesu a gelolo, matana a suma, a kwapu bi a giuna gado, “Tena ku giu, aiyai i kwapum?” Kamaina bi tauyava Yesu a kaididi bi a lau nevanevakau.

Pita Yesu i valeleye

(Met 26:69-75, Luk 22:56-62, Dyn 18:15-18)

⁶⁶ Pita yaġolo pilisi saġasaġa guletina ena vanuwa mataetinemo bi pilisi ena taupaula waivinina ġemota i tava. ⁶⁷ Gome Pita i kita i malimalili bi i kitadidi bi i giuwena gado, “Tam taunana Nasalet Yesuna waitena kona nawanawa ġemota.”

⁶⁸ Bi geġa te tana i valele bi i giuna gado, “Tagu mote ya sibe bai kwa giugiuwe.” Kamaina bi Pita i miya moito te ganakuku mataetina yawaninaġa i nawa. Kamaina bi kamkam i ġaba.‡

⁶⁹ Gome taupaula waivinina Pita i kita bi giuna ġemotina diyanemo taumoito i giuwedina gado, “Niga taunana editau ġemota.” ⁷⁰ Bi Pita kota i valele munaġa. Kamaina bi a taumiya mala ġaubona bi diyanemo taumoito Pita a giu munaġena gado, “Mote kuma valele, kamaina te tam taunana Galili lavam.”

⁷¹ Bi Pita Maimaituwa isanemo i waisaġinana gado, “Kagusai Tamagu, ya giugiu kauwemi te tagu mba lavana ko giugiuwena mote ya sibe.”

⁷² Noi taunana te kamkam ġaba i wai labu, mulinemo Pita Yesu ena giu i noġoti, “Muliga kaka kamkam ma labu ya ġabana, tam kaka ma faiona kwa valeleyegu.” Kamaina bi Pita i laudulu bi i ġaba nusanusa.

15

Yesu Paelat matanemo i moito

¹ Olaolala kaikana Pilisi edi babada, waigake tauwailovelovena, waibabada bi bolu babadidi matabudi ai ġemotidi bi ai ogatala. Kamaina bi Yesu nimana a pani bi ai doli nawe gabemani isana Paelat nimanemo a sako. ² Paelat Yesu i waitalayena gado, “Tam Diu edi ġalibona ee?” Bi Yesu ena giu i wai munena gado, “Emaso, kuna giugiuna

‡ 14:62: Dan 7:13 † 14:64: Diu lavedi a noġoti te Yesu ena giu bena Maimaituwa waitena ġemoġemotidi. § 14:68: Niga lovanemo giu kamkam i ġabana ba buka ġesaudi wadubodimo mote ima kenakena.

mainana.”³ Pilisi edi babada kauwa wapewapedimo Yesu ai wavu.⁴ Kamaina bi Paelat Yesu i waitala munaḡena gado, “Ei, tam bai kwa giuwe ee geḡa? Kwa vaiye kauwa wapewapedi gebogebodimo sa wai wavum!”⁵ Bi Yesu mote bamo bai i giulubuḡe. Taunana aubaina Paelat i sove.

Diu babadidi a ḡoe te Yesu maso i peki

⁶ Paelat ena vaivaimo wala vawaitauli soina laḡanemo Diu lavedi bamo lavana biliwelokomo a wai aninena taunana ya kaikamaḡe.⁷ Mba ḡome oloto isana Balabas ena lava tauwaigaviya ḡesaudi vaitedi biliwelokomo a miyamiya. Tedi wala Loum gabemanina ena waibada ai ḡaviye bi lava a waipekidi.⁸ Lava kumna a tava Paelat lisinemo ai ḡemotidi bi ai baḡa te aubaidi, ena vaivaimo wala i voivoiyena mainana maso i voiye.⁹⁻¹⁰ Bi Paelat i sibe kauwe te pilipilisi edi babada unula dabanemo Yesu tana nimanemo a sako. Taunana aubaina Paelat edi giu i waimunena gado, “Ko ḡoḡoena Diu edi ḡalibona yaḡa kaikamaḡe aubaimi ee?”¹¹ Pilipilisi edi babada edi giumo lava kumna nuwedi a liuliuwe te Paelat maso ai baḡa te Balabas biliwelokomo ya kaikamaḡe aubaidi bi mote Yesu.

¹² Bi tana lava i waitala munaḡedina gado, “Te bai kona ḡoena yaḡa voiye niga lavana ko wai isana Diu edi ḡalibona lisinemo?”¹³ Bi tedi a binauna gado, “Ku tupalatu!”¹⁴ Bi Paelat i waitalayedina gado, “Bi bai aubaina? Bai gebona i voiye?” Bi kota a binau gulatana gado, “Ku tupalatu!”¹⁵ Kamaina bi ai gwaigwaiye bi lisinemo a binauna gado, “Ebom, Diu edi ḡalibona!”¹⁹ Tedi diḡonemo kununa a kwapu, a kaniso tawatawa bi tuwapekedi ai tupagwaliḡedi bi wainamaḡemo a laulauduneye maibena ḡalibona.²⁰ Tedi ai namaḡe i kovi bi gala molemolena a kaikamaḡe bi tana ena gala otina ai kote munaḡe, kaka bi ai dolinawe tupalatu aubaina.

Tauwaigaviya Yesu ai namaḡe

¹⁶ Gaviḡaviyidi Yesu ai doli nawe Paelat ena vanuwa mataetinemo bi edi lava ḡesaudi gaviḡaviyidi a giuwedi a tava te ai ḡemotidi.¹⁷ Bi ḡome tedi gala molemolena maibena ḡalibona ena gala kulina, Yesu ai kote bi donadona pipipinina a voivoiyena a vai te kununemo ai kote.¹⁸ Kamaina bi ai gwaigwaiye bi lisinemo a binauna gado, “Ebom, Diu edi ḡalibona!”¹⁹ Tedi diḡonemo kununa a kwapu, a kaniso tawatawa bi tuwapekedi ai tupagwaliḡedi bi wainamaḡemo a laulauduneye maibena ḡalibona.²⁰ Tedi ai namaḡe i kovi bi gala molemolena a kaikamaḡe bi tana ena gala otina ai kote munaḡe, kaka bi ai dolinawe tupalatu aubaina.

Yesu a tupalatu

²¹ A nawanawa etamo te oloto isana Saimon a banavi, tana daibimo bi i saḡasaḡa Yelusalem malagai dididiginemo. Saimon tana Aleksanda bi Lupas tamed i tana Sailin lavana. Gome gaviḡaviyidi Saimon a egeli te Yesu ena kolosi i avalu.²² Tedi Yesu ai doli nawe Golgotamo, niga isana banina ba *Kunukoukou gabuna*.²³ Gome tedi waen ma'a vaitena vitavitalena Yesu a vite lubu bi i daboḡe.*²⁴ Gaviḡaviyidi Yesu a tupalatu bi ena gala a daliḡidi. Bi wainasi beyakuluna a voiye te aiyai bi i vato kauwena ba galedi ya tanodi.

²⁵ Olaolalemo 9 okoloki bi Yesu a tupalatu.²⁶ Bi kai selipapinemo wai gwaigwai giuna a gilumina gado, “Niga Diu edi ḡalibona.” Bi kununa kavalinemo a sako.²⁷⁻²⁸ Bi kota taudanedanene labu a tupalatu Diu vaitena, ḡemota kataiyanemo bi ḡemota geniyanemo.†

²⁹ †Tedi mabai a velavelau teiyaḡina ba ai dibogḡi, iwedi ai kwadekwadedi bi a giugiuna gado, “Emata! Tam walanamo kuna giu te Maimaituwa ena vanuwa kwa koisuwasuwa bi laḡan faiona nopodimo kwa keli munaḡe.³⁰ Niganana ku waiyawasani munaḡem bi kolosi modonaḡa kwa yovo!”

³¹ Kauwina ḡemoḡemotinemo pilipilisi edi babada bi waigake tauwailovelovena Yesu ai namaḡe bi tedi taudiḡa a wai gwaigwaiyena gado, “Lava ḡesaudi i wai yawasanidi bi tana mote ḡemoḡemotina te imai yawasanidi munaḡe!³² Tana i giu te tana taunana Keliso, Israel edi ḡalibona. Niganana kolosimo ya potiyovo ta kita, kaka bi tai sumaḡe.” Bi kota lava labu Yesu diyanemo a tupatupalatudina vaitedi tana ai dibogḡi.

Yesu i peki

³³ Suwala 12 okoloki balamo mba dobuna matabuna i waidudubala eete suwala i tinamuli.³⁴ Suwala 3 okoloki bi Yesu kalinana dididiginemo i guletutuna gado, “*Eloi, Eloi, lama sabatani.*” Niga giuna banina ba, “Egu Maimaituwa, Egu Maimaituwa bai aubaina kuna goseḡu?”³⁵ Bi diyanemo taumoito noi giuna a aivaivaiye ba a giuna gado, “Ko vaiye, tana Elaidiya‡ ya yogyoye.”³⁶ Lava ḡemota i velau tai i vai te kai isunemo i pani bi waen

* 15:23: Niga waenna maa vaitena vitavitalena ba yavi aniwai ubana. † 15:27-28: Gilgulilumidi wadubodi buka ḡesaudimo lova 28 ba mote ima kenakena. Lova 28 ba niga mai i giu, “Tana a voiyena maibena waigake tauwaikatikotona. Aisaiya 53:12.” ‡ 15:29: Mak 14:58 † 15:35: Alamek kalinedimo Eloi vaiyena maibena Elaidiya.

wailuluna[§] i taivai te maso Yesu i waitego. Bi i giuna gado, “Avena ta tau wailaba bi ta wai kita bamoda Elaidiya ya nato bi kolosimo ya sako yovoḡe.”

³⁷ Gome Yesu kalinana dididiginemo i lauaiyoi bi yawasina i tauvunu. ³⁸ Bi Maimaituwa ena vanuwemo guduboyo i dawedawena i nuwalisi labu dabanemo te i yovo dibunemo i laukamaḡe. Niga guduboyona ba gabu waiwaiyawina guduna. ³⁹ Gome ḡaviḡaviyidi edi bada kolosi pakanemo i moimoitona i kita te bainewa Yesu i peki, kamaina bi i giuna gado, “Giukauwa te niga lavana Maimaituwa natuna!” ⁴⁰ Mba ḡome ba waivini ḡesaudi manemanekemo a waiwaikitana, nopodimo ba Meli Magdalin, Meli, Diyemes ḡaubona bi Dioses^{**} tinedi bi Salome. ⁴¹ Niga waivinidi wala Galilimo Yesu a kaikaiwata bi a sagusagu. Bi kota waivini ḡesaudi wala Yesu vaitena a natonatona Yelusalemmo ba ḡome vaitedi.

Diyousep Alimatiya olotona Yesu tubuḡina i vai bi tauyewamo i sako

⁴²⁻⁴³ Mba aubiganemo vononoga suwelina i kovikovi^{††} bi muliḡa kaka waiyawasi laḡanna yai tubu.^{‡‡} Bi Diyousep Alimatiya olotona tana bolu badana ḡemota bi a vivivile, tana Maimaituwa ena waibadana ya natonatona i labelabe. Tana ma laudabatolana i nawa Paelat lisiinemo bi i waibaḡa te Yesu taubeuna ya vai. ⁴⁴ Gome Paelat i tatava te Yesu kaikana i peki. Taunana aubaina ḡaviḡaviyidi edi bada i yoge bi i waitalayena gado, “Yesu i peki, ee?” ⁴⁵ Bi ḡaviḡaviyidi edi bada Paelat i giuwe te Yesu kaikana i peki. Taunana aubaina Diyousep i waianine te Yesu taubeuna kolosimo ya vai.

⁴⁶ Diyousep gala potipotidi i gimeli tavaiteidi bi Yesu taubeuna i sako yovoḡe te galedimo i suma. Kamaina bi i avali nawe tauyewamo po'oa doudou wainononemo i sako. Gome ḡakima dididiga tabatabana i ḡima bi tauyewa mataetina i wai dougudu. ⁴⁷ Meli Magdalin bi Meli Dioses tinana a kita te Yesu taubeuna bamo gome i sako.

16

¹ Kamaina bi waiyawasi laḡanina i kovi mulinemo Meli Magdalin, Diyemes tinana Meli bi Salome bona panepanedi a gimala Yesu tunina a kailolo aubaina.* ² Kamaina bi Sande olaolalemo suwala i lovolovotava tedi a nawa tauyewamo. ³ Bi etaḡa taudiḡa a wai giugiuna gado, “Aiyai aubaida ḡakima ya ḡima kamaḡe tauyewa mataetinemo?”

⁴ Laḡannemo matedi a tautaulagetidi ba ḡakimina dididiga ḡimaḡima kamaḡena a kita. ⁵ Tedi tauyewamo a sola nawa te oloto lauewalina a kita, ena gala potipotina kataiyedimo i miyamiya. Gome tedi a tatava bi a naila gulata.

⁶ Kamaina bi i giuwedina gado, “Koma nainaila! Temi ba Nasalet Yesuna tupatu-palatuna ko tavutavuge. Tana mote niga ḡome, kaikana pekimo i kenamoito. Ko kita, niga taubeu gabukavanaḡa. ⁷ Bi ko nawa ena tauwaikaiwatana ḡesaudi lisiḡimo bi kota Pita bi niga mainana ko giuwedi, “Tana ya dolidoli Galilimo, i giugiuwemina mainana, ḡome kaka ko kita.”

⁸ Kamaina bi waivinidi ma nuwagusugusudi tauyewa a potiyovo kamaḡe bi a velau a nawa. Tedi a naila gulata aubaina te mote bamo aiyai a giuwe.

MAK 16:9-20

(Mak ena buka damodamona i gilugilumina ba i ai nawanawa bi mote a banavi. Bi lava 9 te 20 noponemo bai a noḡonoḡotina luvanemo mainana a gilumi.)

Yesu Meli Magdalin lisiinemo i laumaḡata

⁹ Kamaina bi Sande olaolalemo Yesu pekimo i kenamoito bi Meli Magdalin lisiinemo i gei laumaḡata. Niga waivinina wala lisiinemo aluwa gebogebodi wapedi 7 i kwavivaidi. ¹⁰ Tana i nawa te Yesu taukaiwatana bai i tubutubuḡana i giuwedi. Banina Yesu i peki aubaina tedi ma nuwaboyedi a miya bi a ḡabagaba. ¹¹ Bi laḡannemo Meli i giuwedina gado, “Tagu lisiḡumo Yesu i laumaḡata te e kita.” Tedi waivinina ena giu mote ai sumaḡe.

Yesu ena tauwaikaiwatana labu lisiḡimo i laumaḡata.

¹² Bi mulinemo taukaiwatana labu malagai a potiyovo kamaḡe bi a nawanawa etaḡa bi Yesu lisiḡimo i laumaḡata bi kitana i nuwavitata te mote a kita ḡone. ¹³ Tedi a tau

§ 15:36: Sale 69:21 noponemo i giuna gado, “Vinevinena kaka waen ḡolaḡolana sa vite.” ** 15:40: Met 27:56, Met ena bukamo tana Diyousep i gilumi bi mote Dioses. †† 15:42-43: Diu edi waiyawasi Palaide suwala bulubulumo i waitubu te Satade Suwala bulubulumo i kovikovi. ‡‡ 15:42-43: Diu edi waigakemo i giu te lava i pekina ba laḡanna ḡemotinemo sa dobo, taunana aubaina Diyousep i waipapalana, muliḡa kaka waiyawasi laḡanna yai tubu. * 16:1: Diu edi vaivaimo lava bi i pekina ba dolinemo masimo tunina sa kailolo kaka sa dobo. Bi niga waivinidi a ḡoe te niga vaivaina maso a voye wata. ☆ 16:7: Met 26:32, Mak 14:28

nawanawa kaka a kitaḡone, kamaina bi a munaḡa edi lava a giuwedi bi edi giu mote ai sumaḡedi.

Yesu ena tauwaikawaiwatana 11 lisidimo i laumaḡata

¹⁴ Mulinemo te Yesu ena tauwaikawaiwatana 11 a kanikani bi lisidimo i laumaḡata. Ena tauwaikawaiwatana nopodi ba gudugududi aubaina mote ai sumaḡe. Taunana aubaina i gasiyedi bi i giuwedina gado, “Tagu pekimo e kenamoito te lava a kitagu bi a giuwemi bi bai aubaina mote koi sumaḡedi?” ¹⁵ ✧ Kamaina bi i giuwedina gado, “Ko nawa dobu matabudimo bi lava matabudi lisidimo giu visuviusuna ko lauguguyae. ¹⁶ Bi lava aiyai yai sumaḡegu bi gaubemo sa kabuluna ba tana ya yawasana. Bi aiyai mote i wai sumaḡegu ba kamaina te kovoḡa ya vai. ¹⁷ Bi mabai sa wai sumaḡeguna ba anisove kauwidi sa voyiyedi. Bi tedi kaka tagu isagumo aluwa gebogebodi lava lisidimo sa kwavivaidi. Bi kota kalina gesaudi mote a sibesibedinemo sa gagali. ¹⁸ Tedi mwata wai lauoned i sa legaudina ba mote sima peki. Bi kota gauba waionedi sa tegodina ba mote ima laukubutidi. Bi nimeri lava sidesidedi dabedimo sa sivudina ba sa yawasana.”

Maimaituwa Yesu i laḡeti saḡe malamo

¹⁹ ✧ Bada Yesu giu i wai waikovi mulinemo ba Maimaituwa Yesu i laḡeti saḡe malamo. Tana kataiyanemo waibada gabunemo i waimiyeni. ²⁰ Kamaina bi ena tauwaikawaiwatana a potiyovo a nawa dobu matabudimo bi a lauguguya. Bi Bada i sagudi bi i ka maḡati kauwe te edi lauguguya ba giukauwa. Banina Bada ena ḡailisimo anisove kauwidi a voivoiyedi bi lava a kitekitedi.

LUK Giu visuvisuna i gilumi Lainuwanega

Luk Giu visuvisuna i gilumi bi ya giugiuweda te Tauwaiyawasana Yesu Maimaituwa i giugiuwapaena i giukamağena mote Isael taudiğa aubaidi bi lava dobu matabuna nopodimo vaitedi aubaidi. Luk i giluma bi i giuweda te lağanemo Yesu ena noya i waitubuna ba tana Aluwa Waiyawa niga noyana i vite te giu visuvisuna ya lauguguyae lava wainuwatoitoidi lisidimo, 4:18. Niga giuna visuvisuna ya giugiuweda te lava eda nuwaboya tabudi bi tabudi nopodimo bi lağannemo niga bukana ta iyevina kaka nuwabuba ta vai. Bi giukauwa te niga yawasanina ba Luk ena buka noponemo kaka ta banavi. Lava edi nuwaboya tabudi bi tabudi nopodimo Yesu i waiyawasani.

Lağannemo tana lava i sagusagudina ba lava matabudi tana lisinemo a wainuwavisu. Banina niga bukana Luk pakanemo lağaninemo Yesu i tubuğana ba lava wapewapedi tana lisinemo ai nuwavisu, 2:10. Bi kota mainana lağannemo Maimaituwa i lageti nawena malamo ba tedi matabudi ai nuwavisuna tana lisinemo, 24:52. Tana i nawa mala mulinemo, Giu Visuvisuna bainewa i dabalalana dobu te dobu taunana Luk i gilumi watedi buka Giugiukamağedi Edi Kauwa noponemo.

Niga bukana noponemo kauwa ġesaudi ta banavidina ba Luk taunağa i gilumidi, maibena aneya a salena, tauğamo a nawa Yesu a vakitana, tana gomana gaubona bi pali vanuwinemmo a banavina, Sameliya olotona lautaualina bi gomana gwegwegwena lisinemo. Niga taididi ba Luk taunağa i kamağatidi. Bi Aluwa Waiyawa i kamağati te waiwaiwini kota tedi vaitedi Yesu sa kaiwata bi yawasanamo sa sola sağa.

¹ Aisi Tiyoipilas! Lava wapawapa kaikana kauwa lisidimo a tubutubuğana matabudi a gilumi watedi. ² Pakanemo taupaula a laulauguguyana bi lava matedidimo kauwa a kitekitedi bi a giugiuwemaina matabudi a gilumidi. ³ Taunana aubaina tagu niga kauwidi pakanemo e kita kauwedi te edi didimanemo ya gilugilumidina tam aubaim. ⁴ Banina tam maso kuna sibe kauwe te bai a wailovelovemna ba giukauwa.

Diyon taुकabulu ena tubuğa ai noyenoye

⁵ Diudiya edi ġalibona Alodi ena waibada sauginemo bi ġome ba pilisi isana Sakalaiya i miyamiya. Tana ba pilisi Abisa ena tubulelesa bi mwanena Elisabet ba pilisi Elon ena tubulelesa. ⁶ Bi tana mamwanena ba yawasana didimaninemo a miyamiya Maimaituwa matanemo. Bada ena giuvavasaga bi ena waigake a voteyetyaedi bi mote bai a voiye waigebo. ⁷ Tedi mote ai natunatuna banina Elisabet i aipoi bi tedi ai magula kauwa. ⁸ Lağan ġemota Sakalaiya ena sauga i tava te Pilisi noyana pali wanuwina noponemo i voivoiye. ⁹ Tana koitilimo a vine te piupiu ya gabu pilisi edi vaivai luvanemo. Kamaina bi i sola nawa Bada ena vanuwemo te piupiu panapanena i gabu. ¹⁰ Bi lava kumna vanuwa didiyaunemo a laulaupali, piupiu gabuna lağannemo. ¹¹ Mba ġome Bada ena aneya i laumağatana Sakalaiya lisinemo. Bi olta diyanemo i moimoito, kaitaiyana yawaninemo, bamo piupiu i gabugabunemo. ¹² Ġome Sakalaiya aneya i kitakita ba i tatava, bi naila i kagusugusu. ¹³ Geğa te aneya i giuwena gado, "Mote kuma naila." Em pali ba Maimaituwa i vai. Mwanem Elisabet kaka natum olotona ya bewa bi kwai isana Diyon. ¹⁴ Tana ya voiyem te kwai nuwavisu bi kwa yasisi, ena tubuğemo ba lava wapawapa sa yasisi. ¹⁵ Bi Bada matanemo ba tana i sağa gulata. Tana mote wain e tegotego ġaiğailisidi ima tegodi, banina ena tubuğemo ba Aluwa Waiyawa yai waiwanavu. ¹⁶ Tana Isael lavedi wapewapedi ya natome munağedi Bada edi Maimaituwa lisinemo. ¹⁷ Bi tana Bada ena eta ya yawasi bi Aluwemo mağailisina ya noyana maibena Elaidiya. Tana magumagula nuwedi ya vitaledi te natunatudi nuwedi sa vaidi. Bi lava laulaukasagağaidi nuwedi ya vitaledi te Maimaituwa ena nuwauyauya sa sibe bi didimanemo sa miya. Lava ya vononoğedina Bada ya natonatona aubaina. ¹⁸ Ġome sakalaiya aneya i waitalayena gado, "Bainewa ya sibe te niga ba giukauwa. Tagu ei magula bi mwanegu kota i wai magula." ¹⁹ Aneya giu i waimunena gado, "Tagu Geibilyelo, tagu Maimaituwa diyanemo taumoito. Tana i giukamağegu te lisimmo ya gagali bi giu visuvisuna ya giuwem. ²⁰ Tagu bai e giugiuwemna mote kuwai sumağe te lağan kauwa ya natonatona niga kauwina ya tubuğa. Taunana aubaina tam kwai gumgum bi mainana kwa miyamiyana eete bai e giugiuwemna ya tubuğa." ²¹ Mba lağannemo lava Sakalaiya a labelabena a wainuwanaina te bai aubaina tana pali vanuwinemmo i miya gulata. ²² Sauginemo tana i potipotiyovo ba mote ġemoğemotina te tedi lisidimo ya gagali bi a kita ġone te pali wanuwina noponemo wailove i kita. Tana i waigumgum bi giu i kabi kasağe te tubuginemo

gagali i voivoiyedi. Kamaina te tana waigumgummo i miya. ²³ Sauginemo wiki ġemota noponemo tana ena noya i kovi ba i munaġa ena malagaimo. ²⁴ Mba mulinemo ba mwanena Elisabet i bwaga. Tana nawalai 5 nopodimo i lauguduguduye bi mote lava matediġa i nawanawa. ²⁵ Bi Elisabet i giuna gado, “Niga kauwina ba Bada lisigumo i voyie bi ena ġowana i kamaġati bi ena launuwatoimo lava nopodimo egu dabauba i kaikamaġe.”

Yesu ena tubuġa ai noyenoye

²⁶ Laġannemo Elisabet ena nawalai wai 6 nemo Maimaituwa aneya i giukamaġe te i nawa Nasalet tauninemo, Galili plovinsina noponemo, ²⁷ ġome totopa isana Meli lisinemo. Tana ai anine te Diyousep ya naġi, bi Diyousep ba Deivida ena tubulelesa.

²⁸ Aneya Meli i giuwena gado, “Ebom tam Maimaituwa i ġoe gulatem,* Bada ba tam vaitem.”

²⁹ Aneya ena giumo ba Meli ena noġota i kovi bi nuwana i laġalaġa te niga giuna banina bai.

³⁰ Bi aneya i giuwena gado, “Meli, mote kuma naila, Maimaituwa lisimmo i wainuwa visu gulata.” ³¹ Bi tam kaka kwa bwaga bi kwai natuna te gomana olotona kwa bewa bi kwai isana Yesu. ³² Tana isanawanawana Maimaituwa Saġasaġa Guletina natuna. Bada Maimaituwa ya voyie te yai ġalibonana maibena tamana Deivida ena waibada. ³³ Bi Israel† lavedi lisidimo yai bada bi ena waibadana ya kena nonoġa.

³⁴ Meli aneya i waitalayena gado, “Mba bainewa? Tagu mote bamo oloto mayana ya vai.”

³⁵ Bi aneya, Meli ena giu i waimunena gado, “Aluwa Waiyawa lisimmo ya yovo bi Maimaituwa Saġasaġa Guletina ena ġailisimo kaka yai kwesitawam. Taunana aubaina gomana Waiwayawina kaka ya tubuġa bi sai isana, Maimaituwa Natuna. ³⁶ Tana kwa kita em dam isuna Elisabet, avena te i waimaġala bi i aipoi bi geġa te niganana ena nawalai wai 6 na. ³⁷ Maimaituwa lisinemo mote bai i pilipili.”

³⁸ Gome Meli giu i waimunena gado, “Tagu ba Bada ena taupaula bi bai kuna giugiuwena ba ya tubuġa.” Kamaina bi aneya Meli i gose.

Meli Elisabet i vakita

³⁹ Mba kauwina mulinemo Meli i vononoġa bi i nawa oyamo, taun Diudiya plovinsina noponemo. ⁴⁰ Tana Sakalaiya ena vanuwemo i tava bi Elisabet i waiebone. ⁴¹ Laġannemo Elisabet Meli ena waiebona giuna i vaivaiye ba bwaganemo gomana i laupoti bi Aluwa Waiyawa i waiwanavu. ⁴² Bi kalinana dididiginemo manuwa visuna i giuna gado, “Waivini matabudi ka kavisuvisudi nopodimo tam Maimaituwa i kavisuvisu gulatem te gomana ka kavisuvisuna kwa bewa! ⁴³ Tagu ba lava yababa bi bai aubaina egu Bada tinana kuna tava au kitagu. ⁴⁴ Sauginemo kuna waiyebogu ba gomana bwagagumo mayasisina i laupoti. ⁴⁵ Tam Maimaituwa i kavisuvisumna, banina ba kunai sumaġa te Bada bai lisimmo i giugiuwena ba ya tubuġa.”

Meli ena sale

⁴⁶ Meli i giuna gado, “Nopogu Bada ya kasageše, ⁴⁷ Aluigu i yasisi ⁴⁸ banina Maimaituwa tauwaiyawasanigu, tagu taupaula ota bi tana i noġotigu. Niganana bi noi i saġa i nawana ba kimta matabudi sa giu te tagu Bada i kavisuvisugu, ⁴⁹ Maimaituwa Wailewapanina tana Waiyawa bi kauwa nananakidi aubaigu i voyiedi. ⁵⁰ Kimta te kimta mabai sa vivivilena ba ya launuwatoyiedi. ⁵¹ Tana nimana ġaiġailisinemo kauwa nananakidi i voyiedi bi lava nuwanuwa saġesaġedi edi ogatalamo i waidabalalidi. ⁵² Tana lava a waiguyauna edi waibadamo i sivu yovoġedi bi lava a ġauġaubo munaġana i sivu saġedi. ⁵³ Maimaituwa lava kanikanipekidi mwali visuvisudimo i waiwanavudi bi waiwaiguyaudi makavekavedi i giu kamaġedi a nawa. ⁵⁴ Maimaituwa ena launuwatoimo ena taupaula Israel lavedi i noġotidi bi i sagudi. ⁵⁵ Bi ena giuwapa i voivoiyena eda magumaġala, Eiblaġam bi natunatuna lisidimo ba ya kena nonoġa.”

⁵⁶ Meli Elisabet lisinemo i miyana nawalai faiona a kovi bi i munaġa ena animiyamo.

Diyon taुकabulu ena tubuġa

⁵⁷ Elisabet ena wainatuna saugina i tava bi gomana olotona i bewa. ⁵⁸ Laġannemo diyanemo taumiya bi ena dam lavedi a vaiye te Bada ena launuwatoi i didiġa lisinemo ba matabudi a yasisi ġemota.

⁵⁹ Laġan wai 8 nemo ba gomana a natome te kwapi bwali sa vite bi tamana Sakalaiya maso i waivaliġesae. ⁶⁰ Bi geġa te tinana Elisabet i giuna gado, “Geġa! Koi isana Diyon.”

* 1:28: Waivini mododimo tam kakavisuvisum. † 1:33: Israel ba Deikap isana ġesau.

⁶¹ Bi tedi a giuwena gado, “Bamo em dammo mba mai isa?” ⁶² Kamaina bi lava tubuḡidimo mataila a voyie te Sakalaiya bainewa gomana yai isa.

⁶³ Kamaina bi Sakalaiya anigiluma tabatabana i waibaḡaye te a vite bi i gilumana gado, “Koi isana Diyon.” Bi lava matabudi a soveye. ⁶⁴ Noi taunana gayana i sasasaḡi te i kabi giugiu bi Maimaituwa i kasaḡesaḡe. ⁶⁵ Edi lava diyedimo taumiya matabudi a sove bi Diuidiya oyana lavedi niga kauwidi a giugiu watedi. ⁶⁶ Lava matabudi niga giudi a vaivaiyedina ba ai nuwa noḡonoḡotaedi bi ai talana gado, “Niga gomenina ba lava bainewa kitana ya tubuḡa? Banina Bada nimana ba tana lisinemo.”

Sakalaiya ena sale

⁶⁷ Diyon tamana Sakalaiya Aluwa Waiyawa i waiwanavu bi Maimaituwa giuna visuvisuna i giuwena gado, ⁶⁸ “Bada, Israel edi Maimaituwa ta kasaḡesaḡe banina tana i nato ena lava lisidimo bi i waiyawasanidi. ⁶⁹ Tana Tauwaiyawasanida wailawapanina i giukamaḡe lisidimo. Tana ba ena taupaula Devida ena tubulelesemo.

⁷⁰ “Maibena taugiuwatana waiwaiyawidi lisidimo wala i giugiuwapana mainana, ⁷¹ te niganana kada ḡaviya bi mabai sa dabodabokedana edi waibadamo yai yawasanida. ⁷² Maimaituwa eda magumagula i launuwatoyedi bi ena waianina waiwaiyawina i voivoiyena i noḡotiwata. ⁷³⁻⁷⁴ Tana eda magula Eiblaḡam lisinemo i giuwapa te kada ḡaviya nimedimo yai yawasanida, bi yai anineda te mote manailida tana aubaina tamai taupaula, ⁷⁵ te taila waiyawa bi eda yawasana didimanidimo laḡan matabuna tana matanemo ta miya. ⁷⁶ Bi tam natugu kaka sai isamna Maimaituwa Saḡasaḡa Guletina taugiuwatana, banina tam kaka Bada ena eta kwa yawasi. ⁷⁷ Bi ena lava kwa giuwedi te yawasana sai anine bi Maimaituwa edi gebogebo ya noḡoti kamaḡedi. ⁷⁸ Eda Maimaituwa ena launuwatoti dabanemo te yawasana valivaliuna maibena olaolala suwelina ya viteda.† ⁷⁹ Bi mabai peki boimatuwina gwagwanemo sa miyamiyana, ya lai yanedi bi nuwauba etanaḡa yai dolidi.”

⁸⁰ Diyon i didiga bi aluwemo i ḡailisi bi tana kalakalalelemo i miyana eete i tava Israel lavedi lisidimo bi ena noya i waitubu.

2

Yesu ena tubuḡa

¹ Mba laḡandimo, Sisa Ogastas Loum dobuna bi dobu ḡesaudi ena waibadamo a miyamiyana i giuvavasagedi te sensas a voyie. ² Niga sensasna ba sensas dolidolina i tubuḡa Kwaliniyas Sailiya i waigabemaniyena laḡannemo. ³ Lava matabudi a nawa edi tauniḡa isedi sivu saḡedi aubaina. ⁴ Bi kota Diyosep Nasalet malagaina Galili nophonemo i modina, bi i nawa Diuidiyamo ḡalibona Devida ena taun Betliḡemmo, banina tana ba Devida ena tubulelesa. ⁵ Meli wala ai anine te Diyosep ya naḡi bi tana mabwagana a nawa isedi ausivu saḡedimo. ⁶ Tedi ḡome a miyamiya bi gomana ena tubuḡa laḡanna i tava. ⁷ Kamaina bi Meli natuna tautuwegina, gomana olotona i bewa. Bi tana ḡalamo i suma bi ḡamoḡamo edi ḡedaḡemo* i waikena, banina balekimo mote bamo edi gabu.

Sipu taulabedi bi aneya

⁸ Bi mba dudubalinemo sipu taulabedi wapumo edi sipu a kitakita watedi. ⁹ Bi noi taunana te Bada ena aneya lisidimo i laumagaḡa bi Bada namalina i yanayana kwaiviviledi ba tedi a gusu. ¹⁰ Bi aneya i giuwedina gado, “Koma naila, tagu yasisi dididigina giuna visuvisuna ya yovoyovoge lava matabudi aubaidi. ¹¹ Niganana Devida ena taunnimo ba tauwaiyawasanana i tubuḡa, tana ba Keliso†, Bada. ¹² Bi mataila kaka ko kita te gomana ḡalamo sumasumana, ḡamoḡamo edi ḡedaḡamo ya kenakena.” ¹³ Mba taunana te malaḡa aneya kumdi a laumagaḡa bi aneya edi bada waitena a sale, Maimaituwa a kakasaḡesaḡe bi a giugiuna gado, ¹⁴ “Malamo namala Maimaituwa lisinemo bi nuwauba dobumo lava mabai lisidimo ya wainuwawisuna.” ¹⁵ Laḡannemo aneya a munagana Lmalamo ba sipu taulabedi taudiḡa ai giugiuna gado, “Tada ta nawa Betliḡemmo te niga kauwina i tubuḡana ta kita, Bada i giugiuwedana mainana.” ¹⁶ Mba ḡome sipu taulabedi a velau makai te Meli bi Diyosep a banavidi bi kota gomana a kita ḡamoḡamo edi ḡedaḡamo i kenakena. ¹⁷ Laḡannemo sipu taulabedi gomana Yesu a kitakita ba giuna ai dabalali nawe. ¹⁸ Bi lava sipu taulabedi edi giu a vaivaiyena ba a sove. ¹⁹ Bi niga kauwidi matabudi Meli nophonemo i noḡotiwatedi. ²⁰ Bi sipu taulabedi a munagaḡa edi gougoumo, namala bi kasaḡesaḡe Maimaituwa a vite, banina kauwa matabudi a vaiyedi bi a kitedi aneya i giugiuwedina mainana a tubuḡa.

‡ 1:78: Olaolala yanayanana malamo, sebuna te ya vakitada.

* 2:7: ḡamoḡamo edi ani laukani

† 2:11:

Yesu a natome pali vanuwinemo

²¹ Lağan 8 mulidimo gomana kwapi bwali i vai bi ai isana Yesu. Mba isana ba aneyawa wala Meli i gei vite muliğa kaka i bwaga. ²² Mousis ena waigake luvanemo, mila koğa kamağedi ena lağan i kovi mulinemo ba Diyosep bi Meli, Yesu a nawe Yelusalemmo bi Bada a vite kamağe. ²³ Bada ena waigakemo i giuna gado, “Gomana olotona gei tubuğina ba Bada kwa vite kamağe.” ²⁴ Bi puyo ani lausewasewa Bada ena waigakemo i giuna gado, “Gabubu masepana bi mwanuwa lauewalidi labu.” ²⁵ Gome Yelusalemmo ba oloto isana Simiyon, tana ba lava dididimanina bi waiwaipatutuna. Tana ba Keliso i labelabe te ya nato bi Israel yai yawasani bi aluwa waiyawa ba tana vaitena. ²⁶ Aluwa waiyawa i wailove te tana mote ima peki eete Bada Keliso ya kita. ²⁷ Aluwa Simiyon i lauetadoliye te i nawa pali vanuwinemo. Gome Diyosep bi Meli gomana Yesu a tavaite te waigake bai i giugiuwena mainana a voyie. ²⁸ Simiyon gomana i bewa bi Maimaituwa i kasağesağena gado, ²⁹ “Bada ġaigailisim, kuna giuwapa te em taupaula nuwaubemo kwa giukamağegu ya nawa.”[‡] ³⁰ Banina tauwaiyawasana kuna giugiuwena aubaimai mataotigumo e kita. ³¹ Tam kuna vovononoğena lava matabudi aubaidi. ³² Em ġowana tana taunana yanayana ya kamağati eteni lavedi lisidimo. Bi kota tana taunana Israel lavedi lisidimo namala ya kamağati. ³³ Simiyon ena gagalimo ba gomana tinana bi tamana a tatava. ³⁴ Simiyon i kavisuvisudi bi gomana tinana i giuwena gado, “Niga gomenina ba Maimaituwa i vine te tana taunana kaka Israel lavedi wapewapedi ya voyiedi te sa kuluva bi kota Israel lavedi wapewapedi ya voyiedi te sa moito sağa. Tana ba Maimaituwa ena mataila i giukamağe te lava wapewapedi kaka sai dibodibogi. ³⁵ Tana ya voyiedi te edi noğota nopodimo kenekenedi sai mağatidi. Bi tam kaka yavi nuwapoum ya gwalina maibena naipi.” ³⁶ Mba ġome taugiuwatana waivinina isana Ana, Panuwela natuna Asa damna noponemo bi tana ba i magula kauwa. Tedi a naği bi a miyana kwalabu wapana 7 te mwanena i peki. ³⁷ Bi Ana i iwape bi i miyana kwalabu wapana 84. Tana pali vanuwina mote i gosegose, suwala bi dudubala udimo bi palimo Maimaituwa i laulauduneye. ³⁸ Gome Simiyon, Meli bi Diyosep vaitedi a waigiugi te Ana i tava lisidimo. Bi Maimaituwa i waiebone bi gomana Yesu i giuwaimağati, tedi mabai Maimaituwa a labelabe te Yelusalem yai yawasani.

Meli bi Diyosep a munağa Nasaletimo

³⁹ Lağannemo Diyosep bi Meli bai matabuna Bada ena waigake i giugiuwedina ai kovi, ba a munağa edi malagai Nasaleti Galili noponemo. ⁴⁰ Gomana Yesu i didiga, ġailisi i vai bi nuwauyauya i waiwanavu bi Maimaituwa ena kavisuvisu ba tana lisinemo.

Gomana Yesu pali vanuwinemo

⁴¹ Kwalabu onena Meli bi Diyosep a nawanawa Yelusalemmo, vawaitauli soina aubaina. ⁴² Sauginemo Yesu ena kwalabu i wai 12 ba a nawa vawaitauli soina aubaina. ⁴³ Mba ġome soi i kovi bi a munamunaga ba Yesu i miya gwasu Yelusalemmo. Tinana bi tamana mote a sibe. ⁴⁴ Tedi ai noğota bena Yesu lava kumdi nopodimo. Sauginemo mote a kita edi lava bi edi dam lavedi noponemo ba tavuğena ai tubu. ⁴⁵ Tedi Yesu mote a banavi taunana aubaina a munağa Yelusalemmo tavuğena aubaina. ⁴⁶ Suwala waifaioninemo kaka Yesu a banavi, pali vanuwinemo, i miya Diu tauwailovelovedi i waibeyavaiyedi bi lisidimo i waiwaitala. ⁴⁷ Bi ġome Yesu lava matabudi edi giu i waimunedi bi a vaivaiyena ba ena nuwauyauya a soveye. ⁴⁸ Lağannemo tinana bi tamana a kitakita ba a tagugu bi tinana i giuwena gado, “Natugu, bai aubaina niga kauwina kuna voyie? Tamam bi tagu ba kei nuwaboya kauwa bi ke tavutavuğem.” ⁴⁹ Yesu giu i waimunena gado, “Temi bai aubaina tagu kona tavutavuğegu? Temi ko sibe te tagu Tamagu ena vanuwemo.” ⁵⁰ Bi tana bai i giugiuwedina banina mote a sibe. ⁵¹ Kamaina bi Yesu i waikalina kabi te tinana bi tamana vaitedi a munağa Nasalet. Bi tinana ba niga kauwidi matabudi noponemo i noğoti watedi. ⁵² Bi Yesu nuwauyauya vaitena i dididiga ba Maimaituwa bi lava nuwedi i laukwasilidi.

3

Diyon taukabulu eta i yawasi

(Met 3:1-12, Mak 1:1-8, Dyn 1:19-28)

¹ Lağannemo galibona Sisa Taibeliyas, tana waibadamo i miyana ena kwalabu ba wai 15 nemo, bi mba lağannemo Pontis Paelat tana Diudiya plovins gabemanina bi Alodi tana Galili plovins guyauna bi tasina Pilip ba Ituliya bi Talakontis edi guyau bi Lisaniyas tana Abilena guyauna. ² Bi Anas bi Kaiyapas ba tedi pilisi sağasağa guletidi. Mba lavedi edi waibada lağannemo ba Sakalaiya natuna Diyon kalakalalemo i miyamiya bi Maimaituwa giuna lisinemo i yovo. ³ Kamaina bi Diyon i nawa Diyoudan gaubina

[‡] 2:29: Ee kwa giu kamağegu ya peki.

diyanaḡa malagai matabudi nopodiḡa bi lava lisidimo i lauguguyana gado, “Emi gebogebo ko gosedi bi ko bulu yovo te Maimaituwa emi gebogebo ya noḡotikamaḡedi. ⁴ Maibena taugiuwatana Aisaiya kalinana a gilugilumina niga mainana i giu: ‘Lava kalakalalelema ya binabinauna gado,

“Bada ena nato aubaina eta ko yawasi, ena ani nato ko kadidimani.

⁵ Gwagwa matabudi ko ḡuluvidi bi oya bi dabatuwa ko keli waiwapuwapudi.

Eta balebaleledi ko kadidimanidi bi ani nawa ko kasabusabu kauwe.

⁶ Mba ḡome kaka Maimaituwa bainewa yai yawasanidina lava matabudi sa kita.”

⁷ ḡome lava kumdi laubuluyovo aubaina a natonatona Diyon lisinemo bi i giuwedina gado, “Temi salama natunatuna, aiyai i giuwemi te Maimaituwa ena kovoga ya giu kamaḡe yovoḡena ko naile kamaḡe? ⁸ Taunana aubaina kauwa visuvisudi ko voyedi te lava sa kita te temi kona nuwavitata. Bi komai noḡota gado, ‘Tada Eiblaḡam natunatuna aubaina te lisidemo mote kaka bai gebogebona ima tubuḡa.’ Ya giugiuwemi te Maimaituwa ḡemoḡemotina niga ḡakimidi ya voyedi te Eiblaḡam ena tubulelesa. ⁹ Bada kaikana ḡadivi i wainono te bamo kaidi bi mote sima votavota kauwa ba pakedimo ya oi kamaḡedi bi yai kalaḡosedi.” ¹⁰ ḡome lava kumdi ai talana gado, “Niganana bai ka voye?” ¹¹ Bi Diyon giu i waimunena gado, “Aiyai bi kwama labu lisimmo ba ḡemota em tau waikwama ḡeḡana kwa vite, bi kota kani mainana ko voye.” ¹² Takisi taulaitupana a nato kabulu aubaina bi ai talayena gado, “Tauwailovelove, tama bai ka voye?” ¹³ Bi Diyon i giuwedina gado, “Takis a giugiuwemina luvanemo mainana ko laitupa bi mote koma tausage.” ¹⁴ Bi ḡaviḡaviyidi ḡesaudi waitedi kota ai talayena gado, “Bi kota tama bai ka voye?” Bi tana i giuwedina gado, “Lava mote koma laukivi gebogeboyedi bi mote koma giu waigusugusudi bi edi mane koma legaudi. Temi emi maiia taunaḡa koi nuwavisuye.” ¹⁵ ḡome lava matabudi tauwaiyawasana a labelabena ai noḡota Diyon lisinemo te tana taunana bena Keliso tauwaiyawasana. ¹⁶ Bi ḡeḡa te Diyon i giuwedina gado, “Tagu gaubemo ya waibulumu bi lava muliḡuḡa ya natonatona tana lava dididigina bi saḡasaḡa guletina bi tagu mote visuvisugu te ena kaḡesuma ya kaikamaḡe. Tana kaka Aluwa Waiyawemo bi kaimo ya kabulumu. ¹⁷ Tana visu bi gebogebo lavedi ya dailidina maibena laisi. Tana laisi ya tutu bi ya ḡini yavalemo bi yavala laisi kwapina ya suve te tabunemo bi banina tabunemo. Muliḡa tana laisi banidi ya legaudi bi ena susugumo ya sivudi bi kwapidi kai kalakalati nonoḡinemo yai kalaḡosedi.”

¹⁸ ḡome Diyon kauwa wapewapedimo giu visuvisuna i laulauguguyae bi lava i giugiusagusagudi te edi yawasana sa vitaledi.

(Met 14:3-5, Mak 6:17-20)

¹⁹ Diyon lava wapawapa matedimo gabemani Alodi dabana i saḡai, banina Alodi tasina ena vesala Elodiyas i kwaya vai, bi ena gebogebo ḡesaudi waitedi dabedimo. ²⁰ Kamaina bi Alodi kauwa gebogebo otina i voyena ba Diyon biliwelokomo i sako nawe bi ena gebogebo i kadidigi otige.

Yesu ena buluyovo laḡanina

(Met 3:13-17, Mak 1:9-11, Dyn 1:32-34)

²¹ Muliḡa kaka Alodi Diyon biliwelokomo i sako nawena bi dolinemo Diyon lava matabudi i kabulu kovidi bi kota Yesu i kabulu. ḡome Yesu i laulaupali ba mala i nuwa wasa ²² bi Aluwa Waiyawa i yovona lisinemo maibena mwanuwa gabubu. Bi kalina malamo i yovona gado, “Tam tagu natugu nuwagu kwa vaivai bi tagu ya wainuwavisuna tam lisimmo.”

Yesu tamatamana lelesina

(Met 1:1-17)

²³ Sauginemo Yesu ena kwalabu 30 bi ena noya i waitubu lava lisidimo. Bi lava a wainoḡota bena kage tana ba Diyousep natuna bi Diyousep ba Eli natuna ²⁴ bi Eli ba tana Matata natuna bi Matata ba tana Livai natuna bi Livai ba tana Melki natuna bi Melki ba tana Danai natuna bi Danai ba tana Diyousep natuna. ²⁵ Bi Diyousep ba tana Matatiyas natuna bi Matatiyas ba tana Eimos natuna bi Eimos ba tana Naum natuna bi Naum ba tana Esli natuna bi Esli ba tana Nagai natuna ²⁶ bi Nagai ba tana Mat natuna bi Mat ba tana Matatiyas natuna bi Matatiyas ba tana Semin natuna bi Semin ba tana Diosek natuna bi Diosek ba tana Dioda natuna ²⁷ bi Dioda ba tana Dionan natuna bi Dionan ba tana Leḡesa natuna bi Leḡesa ba tana Selubabel natuna bi Selubabel ba tana Setiel natuna bi Setiel ba tana Neli natuna ²⁸ bi Neli ba tana Melki natuna bi Melki ba tana Adi natuna bi Adi ba tana Kosam natuna bi Kosam ba tana Elmada natuna bi Elmada ba tana Elu natuna ²⁹ bi Elu ba tana Diyosuwa natuna bi Diyosuwa ba tana Eliyesa natuna bi Eliyesa ba tana Diyolim natuna bi Diyolim ba tana Matata natuna bi Matata ba tana Livai natuna, bi Livai ³⁰ ba tana Simiyon natuna bi Simiyon ba tana Diuda natuna bi Diuda ba tana Diyousep natuna

bi Diyousep ba tana Diyonom natuna bi Diyonom ba tana Eliakim natuna, ³¹ bi Eliakim ba tana Meleya natuna bi Meleya ba tana Menna natuna bi Menna ba tana Matata natuna bi Matata ba tana Neitan natuna bi Neitan ba tana Deivid natuna ³² bi Deivid ba tana Diyesi natuna bi Diyesi ba tana Obed natuna bi Obed ba tana Bowas natuna. Bi Bowas ba tana Salmon natuna bi Salmon ba tana Nason natuna ³³ bi Nason ba tana Aminadab natuna bi Aminadab ba tana Admin natuna bi Admin ba tana Ani natuna bi Ani ba tana Eslon natuna bi Eslon ba tana Peles natuna bi Peles ba tana Diuda natuna ³⁴ bi Diuda ba tana Deikap natuna bi Deikap ba tana Aisik natuna bi Aisik ba tana Eiblaḡam natuna bi Ablaḡam ba tana Tela natuna bi Tela ba tana Naḡo natuna ³⁵ bi Naḡo ba tana Selug natuna bi Selug ba tana Leu natuna bi Leu ba tana Peleg natuna bi Peleg ba tana Eba natuna bi Eba ba tana Sela natuna ³⁶ bi Sela ba tana Keinan natuna bi Keinan ba tana Apesad natuna bi Apesad ba tana Sem natuna bi Sem ba tana Nowa natuna bi Nowa ba tana Lemeki natuna ³⁷ bi Lemeki ba tana Metusala natuna bi Metusala ba tana Inoki natuna bi Inoki ba tana Daledi natuna bi Daledi ba tana Maḡalel natuna bi Maḡalel ba tana Kenon natuna ³⁸ bi Kenon ba tana Enos natuna bi Enos ba tana Seta natuna bi Seta ba tana Adam natuna bi Adam ba Maimaituwa natuna.

4

Seitan Yesu i wailaulubu
(Met 4:1-11, Mak 1:12,13)

¹ Yesu Diyodan gaubinemo bi i munamunaḡa ba Aluwa Waiyawa i waiwanavu bi i waidoli nawe kalakalalemo. ² Gome laḡan 40 mulidimo Seitan i tava Yesu taikuluna aubaina. Mba laḡandimo tana mote bai i kani bi laḡanidi mulidimo ba Yesu kani i peki.

³ Kamaina bi Seitan Yesu i giuwena gado, “Bamoda tam Maimaituwa natuna, ba niga ḡakimina kwa giuwe te yailla buledi bi kwa kani.” ⁴ Geḡa te Yesu giu i waimunena gado, “Geḡa! Gilugilumina ya giugiu te lava mote kaka buledimo sima miya.”*

⁵ Kamaina bi Seitan Yesu i waidoli nawe oya dabaotinemo bi dobu ena waiguyau matabuna i wailove. ⁶ Bi Seitan Yesu i giuwena gado, “Tagu waibada bi waiguyau namanamalidi matabudi ya vitem, niga mwalidi ba Maimaituwa i vitegu bi tagu gemogemotina lava aiyai e goyegoyena ba ya vite.” ⁷ Bamoda kwa lauduneyeguna ba waibada matabuna ya vitem.

⁸ Yesu giu i waimunena gado, “Geḡa! Gilugiluminemo ya giugiu te Bada em Maimaituwa taunaḡa kwa lauduneye bi aubaina kwai taupaula.”†

⁹ Kamaina bi Seitan Yesu i waidoli nawe Yelusalemmo bi i voiye te pali vanuwina dabatolana isu otinemo i moito bi i giuna gado, “Bamoda tam Maimaituwa natuna ba niga gome kwa pwalage yovogem. ¹⁰ Banina gilugiluminemo ya giugiu te tana kaka ena aneya ya lauegelidi te sa moito galamem bi sa labe kauwem. ¹¹ Bi kota tedi nimedimo sa kaididi saḡem te mote kaḡem ḡakimemo kumai tutu.”‡

¹² Bi Yesu giu i waimunena gado, “Geḡa! Gilugiluminemo ya giugiu te Bada em Maimaituwa mote kumai laulubu.”§

¹³ Sauginemo Seitan kauwa matabudimo Yesu i wailaulubu kovi, ba i gose bi laḡan kauwemo kaka yai laulubu munaḡe.

Yesu ena noya Galilimo i waitubu
(Met 4:12-17, Mak 1:14-15)

¹⁴ Kamaina bi Yesu i nawa Galilimo bi Aluwa Waiyawa ena ḡailisi yaḡolo tana vaitena. Gome Yesu giuna i dabalala te Galili dobuna matabuna i nawa yaḡosi. ¹⁵ Bi edi bolu vanuwidiḡa i wailovelove nawa bi lava matabudi tana a kakasaḡesaḡe.

Nasalet lavedi Yesu a miya tautauliye
(Met 13:53-58, Mak 6:1-6)

¹⁶ Yesu i munaḡa Nasaletimo, ena ani didigemo. Bi waiyawasi laḡanina ḡemota tana i nawa bolu vanuwinemmo, maibena bainewa Waiyawasi laḡandimo i voivoiyena mainana. Tana i moitona ba gilugilumina iyevena aubaina. ¹⁷ Kamaina bi Taugiuwatana Aisaiya ena buka a vite bi i tapale te giluma bamo i giuna gado,

¹⁸ “Bada Aluwina tagu nopogumo, banina tana i vinegu te giu visuvusuna lava wainuwatoitoidi lisidimo ya lauguguyae. Tana i giu kamaḡegu te lava panipanimo miyemiyedi ya giuwedi te tedi kaka panipani sa potiyovo kamaḡe bi matapotepotedi ya giuwedi te sai kita munaḡa.

* 4:4: Deut 8:3 † 4:8: Deut 6:13. ‡ 4:11: Ps 91:11-12 § 4:12: Deut 6:16.

Bi kota lava edi lava sa laulau kivigebogeboyedina yài yawasanidi.”

¹⁹ Bi yài noyanoyana gado, “Niganana lağan i tava te Bada ena lava yai yawasanidi.”

²⁰ Gome Yesu buka i gudu bi taupaula i vite munaḡe te i miyatulu. Bi bolu vanuwinemolava matabudi Yesu a kitadidi. ²¹ Gome Yesu giu i waitubuna gado, “Niganana giuna kona vaivaiyena ba banina i tubuḡa.”

²² Bi lava matabudi ena giu visuvisudi a sovedi bi isana a kasaḡesaḡe bi a giuna gado, “Tana bena Diyosep natuna, bi bainewa te niga mainana ya giugiu?”

²³ Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu e sibena ba niga giunemo male koi giugiuwegu, Doketa, ku waiyawasani munaḡem.” Tama ke vaiyem te Kapeniyamo bai kuna voivoiyedina, mainana kota niga em malagaimo kwa voiyedi.” ²⁴ Yesu i giuna gado, “Tagu yà giugiu kauwemi te, taugiuwatana ena malagai lavedi kaka sa daboke. ²⁵ Yà giugiu kauwemi, taugiuwatana Elaidiya ena saugemo, ba Israel noponemo iwaiwape a wapa kauwa. Bi suwala kalakaladada i lalanina ba kwalabu faiona bi nawalai 6 nopodimo, mba dobuna matabuna ba gomala i nawa yaḡosi. ²⁶ Bi Bada mote Elaidiya i giu kamaḡe aiyai ḡesau lisinemo Israel noponemo. Bi kamaina te tana i giukamaḡe nawena malagai Salepatimo, iwape i miyamiyana lisinemo Sidon noponemo.** ²⁷ Bi kota mainana taugiuwatana Elisa ena laḡanimo Israel noponemo, lava wapewapedi sida kapa i vaidi. Bi ḡome mote aiyai ḡesauna i waiyawasani te Sailiya olotona isana Naman taunaḡa i waiyawasani.”

²⁸ Laḡannemo lava bolu vanuwinemolava mba giuna a vaivaiye ba nuwedi i laimedimedi. ²⁹ Tedi a miya moito Yesu a solu, taun a potiyovo kamaḡe bi a nawena oya isunemo daki dabanemo. Bi a ḡoḡoena maso Yesu dakimo ai lavakui, ³⁰ bi geḡa te tana lava nopodimo i kwalakusu.

*Yesu aluwa gebogebona i kwavivai
(Mak 1:21-28)*

³¹ Mba ḡome te Yesu i nawa Kapeniyam tauninemo, Galili plovinsna noponemo bi Waiyawasi laḡandimo tana lava i waiwailovelovedi. ³² Bi ena wailovelove a soveyena, banina ena gagali ba waibada vaitena. ³³ Bolu vanuwina noponemo oloto aluwa gebogebona i sunesuneina, kalinana didiginemo i binauna gado, ³⁴ “Ei, tam bai lisimaimo kwa voiye, Nasalet Yesuna! Tam kuna natona kwa kagebogeboomai, ee? Tagu e sibem te tam aiyai: Tam ba Maimaituwa ena tauwainoyanoya waiwaiyawim.”

³⁵ Yesu kalinana bagibaginemo aluwa gebogebona i giuwena gado, “Kumiya moimoisili bi oloto kwa potiyovo kamaḡe!” Gome aluwa gebogebona oloto i pwalage yovoge dogamo lava matedimo bi i potiyovo kamaḡe bi mote i waikelo.

³⁶ Lava matabudi a sove bi edi lava vaitedi ai giugiuna gado, “Tana ena wailovelove ba waibada bi ḡailisi vaitena te aluwa gebogebodi ya giuwedi bi sa potipotiyovo.” ³⁷ Bi Yesu giuna mba dobuna matabuna i nawa yaḡosi.

*Yesu lava wapewapedi i waiyawasanidi
(Met 8:14-17, Mak 1:29-34)*

³⁸ Yesu bolu vanuwina i gose bi i nawa Saimon ena vanuwemo. Gome Saimon lawana i kita sida gaugaululu i vai bi Yesu ai baḡa te ya sagu, banina tana i sida kauwa. ³⁹ Yesu i nawa waivini i kenakenana diyanemo i moito bi gaugaululu i kaipasine te waivini ya gose kamaḡe. Gaugaululu waivini i gose bi tana maḡemota i kena moito te i waikanidi.

⁴⁰ Bi mba aubiganemo suwala bulubulumo, lava wapewapedi edi lava sida tabudi bi tabudi a vaivaidina a tavaitedi Yesu lisinemo. Tana ḡemoḡemotaḡa i taikonidi bi i waiyawasanidi. ⁴¹ Bi kota aluwa gebogebodi lava wapewapedi a sunesuneidina i kwavidi a potiyovo. Bi a binabinauna gado, “Tam taunana Maimaituwa natuna!”

Bi Yesu i giuwedi te a lautautau bi i voiyedi te mote a giu, banina tedi a sibe te tana taunana Keliso.

⁴² Laḡan sakosakomo Yesu i nawa dobu ḡuyuwinemolava, laupali aubaina. Bi lava a tavutavuḡe bi laḡannemo a banavina ba ai baḡa te maso mote i ḡosedi. ⁴³ Bi geḡa te tana i giuwedina gado, “Tagu kota Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna yà lauguguyae taun ḡesaudimo, mba taunana aubaina Maimaituwa i giukamaḡegu te e yovo.” ⁴⁴ Kamaina bi Diudiya noponemo, bolu vanuwidiḡa Yesu i lauguguya nawa.

5

*Yesu tauwaikawaiwatana i yogedi
(Met 4:18-22, Mak 1:16-20)*

** 4:26: 1Ga 17:8-16

¹ Lağan ġemota Yesu Genasalet* topana diyanemo i moimoito bi Maimaituwa giuna i laulauguguyaye. Bi lava kumdi a tava a dubutawi bi a waibeya vaiye. ² Bi tana taugomo i kitedi edi waga labu a solusaġedi gelemo bi edi gomo a koġekoġedi. ³ Tana i moito saġa Saimon† ena wagamo bi i miyatulu. Bi i waibaġa te ya taududunawe topamo bi lava kumdi wailovelovedi i waitubu. ⁴ Laġannemo i giugiu kovi ba Saimon i giuwena gado, “Waga kwa taududunawe topa pounemo bi em lava waitedi emi gomo ko sivu yovoġedi bi iyana ko konedi.” ⁵ Kamaina bi Saimon giu i waimunena gado, “Bada, tama dudubala lofalofa ke gomo gulata bi mote iyana ke konedi. Bi em giu aubaina te gomo ka sivuyovoġedi.” ⁶ Laġannemo edi gomo a sivuyovoġedi ba iyana wapewapedi a konedi bi ġotona te maso edi gomo a nuwalisi. ⁷ Taunana aubaina waga ġesaunemo edi lava a laumatakamotaedi te sa nato sa sagudi. Ġome te edi lava a nato a sagudi te wagedi a waiwanavudi bi wagedi ġotona te maso a bulu. ⁸ Laġannemo Saimon niga kauwina i kitakita ba tuwapekanemo i kuluva Yesu kaġepakanemo bi i giuna gado, “Tagu gebogebo lavagu, kwa ġose kamaġegu.” ⁹ Tana ena lava waitedi a sove gulata, banina tedi iyana wapewapedi a konedi. ¹⁰ Bi ena lava Diyemesi bi Diyon, Diyebedi natunatuna kota a sove. Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Mote kuma naila, niganana bi noi i saġa i nawana, temi kaka lava ko konedi.” ¹¹ Bi tedi maġemota edi waga a solu saġedi gelemo, mwali matabudi a ġosededi bi Yesu a kaiwata.

Yesu oloto kapa vaivaina i waiyawasani
(Met 8:1-4, Mak 1:40-45)

¹² Bi taun ġesaunemo Yesu oloto sida kapa vaivaina i banavi. Bi sauginemo oloto Yesu i kitakita ba i laudulu yovona doġamo bi i giuna gado, “Bada, bamoda kuma ġoe te kwai yawasanigu.”

¹³ Kamaina bi Yesu oloto i kita bi nimana i tuġu te i taukoni bi i giuwena gado, “Ya ġoeġoena kwa yawasana.” Mote lofana te sida kapa oloto i ġose bi i yawasana. ¹⁴ Kamaina bi Yesu oloto i waigakena gado, “Bai i tubutubuġana mote aiyai ġesauna kuma giuwe, kwa nawa pilisi sewasewa taugabuna lisenemo bi ya kitam. Bi Mousis sewasewa i giugiuwena kwa voyie te lava sa kitam te kuna yawasana.”[‡] ¹⁵ Bi ġeġa te oloto i nawa bi bai lisenemo i tubutubuġana giuna i kadidigi. Taunana aubaina te lava kumdi a tava Yesu lisenemo bi giu visuvusuna a vaiye te edi sidamo i waiyawasanidi. ¹⁶ Bi lağan onena Yesu i ġosededi bi i nawanawa dobu guyuwidimo pali aubaina.

Yesu oloto tunipekipekina i waiyawasani
(Met 9:1-8, Mak 2:1-2)

¹⁷ Lağan ġemota Yesu i waiwailovelove, Palisi§ bi waigake tauwailovelovena babadidi ġome a miyamiya. Tedi ba Galili, Diudiya bi Yelusalem nopodimo malagai onediġa a tava. Bi Bada ena ġailisi ba Yesu lisenemo te waiyawasana i voivoiyedi. ¹⁸ Bi olooloto ġesaudi edi tau tunipekipekina latilatina a avali tavaite. Bi a ġoeġoena maso a saġena vanuwa noponemo, Yesu matanemo ai kena. ¹⁹ Bi a kitakita te lava kumna vanuwa ai wanavu. Taunana aubaina a saġa noke vanuwa dabanemo te Yesu i moimoitona luvaluvanemo, bwada a koiyavusi bi edi tau latilatina ai dawwe yovogena Yesu matanemo. ²⁰ Sauginemo Yesu edi waisumaġa i kitakita ba oloto i giuwena gado, “Egu tau em gebogebo e noġoti kamaġedi.”

²¹ Palisi bi waigake tauwailovelovena mai giuna a vaivaiye ba taudiġa ai giugiuna gado, “Tana ya nogonogoti munage te bena i saġa gulata, mba ya waidiboga. Maimaituwa taunaġa gebogebo taunoġoti kamaġedi, mote aiyai ġesauna.” ²² Yesu edi noġota i sibedi taunana aubaina i waitalayedina gado, “Bai aubaina nopomimo niga mainana ko waiwainoġota?” ²³ Bai giuna i tekateka, “Em gebogebo e noġoti kamaġedi ee ku moito bi kwa nawa?” ²⁴ Taunana aubaina niganana kaka ya i lovemi te ko sibe, te niga doibunemo Tana Taunana Natuna waibada i vai te gebogebo ya noġoti kamaġedi.”

Kamaina bi Yesu i tauvitale oloto tunipekipekina i giuwena gado, “Ku kena moito, em latilati kwa vai bi kwa nawa em vanuwemo.” ²⁵ Noi taunana te lava matabudi a kitakita bi oloto i miya moito, ena latilati i vai bi Maimaituwa lisenemo makakasageġena i nawa ena vanuwemo. ²⁶ Tedi naila ika gusugusudi bi a sove gulata, bi Maimaituwa a kasageġena gado, “Tama niganana anisove kauwina ke kita.”

Yesu Livai i vine
(Met 9:9-13, Mak 2:13-17)

* 5:1: Genasalet Ganasalet ba Galili isana ġesauna. † 5:3: Saimon ba Pita isana ġesauna. ‡ 5:14: Lev 14:2-32
§ 5:17: Lava nuwanuwasaġeġedi, waigake taukaiwatedi bi ġeġa te mote lava wainuwatoitoidi a sagusagudi

²⁷ Niga kauwina mulinemo Yesu malagai i potiyovo kamaḡe bi i nawanawa te takis taulaitupana isana Livai i kita, ena anibagibagimo i miyamiya. Kamaina bi Yesu i giuwena gado, “Ku kaiwatagu.” ²⁸ Noi taunana te Livai i miya moito, bai matabudi i gose kamaḡedi bi Yesu i kaiwata.

²⁹ Mba mulinemo Livai ena vanuwemo soi dididiga Yesu aubaina i voyie, bi ḡome ba takis taulaitupedi kumna bi lava ḡesaudi vaiiedi a kanikani. ³⁰ Kamaina bi palisi bi waigake tauwailovelovena, Yesu ena tauwaikawatana a giu vitavitaladina gado, “Temu bai aubaina takis taulaitupana bi gebogebu lavedi vaiiedi ko kanikani?”

³¹ Yesu edi giu i waimunena gado, “Lava yawayawanidi mote doketa sima ḡoḡoḡe bi lava sidesidedi taudidi doketa sa ḡoḡoḡe. ³² Tagu e tavana mote didimana lavedi aubaidi bi gebogebu lavedi aubaidi te sa laukuvasa.”

*Yesu ena wailovelove ba tabuna kaka Palisi edi wailovelove
(Met 9:14-17, Mak 2:18-22)*

³³ Lava ḡesaudi Yesu a giuwena gado, “Diyon ena tauwaikawatana maḡemoḡemotaḡa sa udiudi bi sa laulaupali, bi kota palisi edi tauwaikawatana mainana sa voivoiye. Bi tam em tauwaikawatana bai aubaina sa kanikani bi sa tegotego?”

³⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, “Bainewa te maso lawelawena ena tauliso sa udi? Laḡannemo tana vaiena sa miyamiya ba mote sima udi. ³⁵ Laḡan ya tava te tana ena tauwaikawatana lisidimo sa kaikamaḡena, kaka tedi sa udi.”

³⁶ Yesu niga lautaualana i giuwedina gado, “Lava mote gala valivaliuna selepina ima vai bi gala wadubonemo ima popo waigemoti. Bamoda mainana bi i voyiye na ba gala valivaliuna ya nuwalisi, bi gala valivaliuna mote luvana te gala wadubona vaiena sima popo waigemotidi. ³⁷ Bi lava mote wain valivaliuna ima vai bi kwagi wadubonemo ima ḡini, male kwagi wadubona ya nuwatili te wain ya nuwaḡini bi kwagi ya gebogebu. ³⁸ Wain valivaliuna kamaina te kwagi valivaliunemo ko ḡini. ³⁹ Lava aiyai wain wadubona i tegotegona ba mote wain valivaliuna tegona ima ḡoḡoḡe, taunana aubaina ya giugiuna gado, ‘Wain valivaliuna tegona mote i visu.’ ”**

6

*Waiyawasi Laḡanina Ena Waitala
(Met 12:1-8, Mak 2:23-28)*

¹ Waiyawasi Laḡanina ḡesaunemo Yesu laisi daibina noponaḡa i nawanawa bi ḡome ena tauwaikawatana laisi a legaudi, a musudi bi a kanikanidi. ² Kamaina bi ḡome waigake babadidi mba kauwina a kitakitana, ba a giuwedina gado, “Bai aubaina Waiyawasi Laḡannemo mba kauwina kona voyie?” ³ Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamo mote gilugilumina ko iyeve te Deivida bi ena lava vaiiedi kani a peki ba bai i voyie? ⁴ Deivida i nawa Maimaituwa ena vanuwemo i sola saḡa bi buledi Maimaituwa vitevite wainonona i legaudi te i kani. Bi waigake ena luvamo mba buledidi ba pilisi taudiga sa kanikanidi. Bi buledi ḡesaudi kota ena lava i vitedi te a kani.” ⁵ Gome Yesu i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna ba Waiyawasi Laḡanina Badana.” ⁶ Bi Waiyawasi Laḡanna ḡesaunemo Yesu i nawa bolu vanuwino, ḡome i waiwailovelove ba oloto nima kataiyana nuwanokuna ḡome i miyamiya. ⁷ Palisi bi waigake tauwailovelovena a waikitawata te Waiyawasi Laḡannemo yai yawasana ee geḡa. Banina tedi a ḡoḡoḡena maso bai i voyie wapa bi ai wavu. ⁸ Bi tana edi noḡota i sibe kamaina bi oloto nimana nuwanokuna i giuwena gado, “Kwa saḡa matedimo kwa moito.” Bi oloto i miya moito i saḡa lava matedimo i moito. ⁹ Yesu i giuwedina gado, “Yai talayemi, eda waigake bainewa i giuwena? Waiyawasi Laḡannemo ba lava ta sagu ee ta lau kivigebogeboye. Lava tai peki ee tai yawasani?” ¹⁰ Bi ḡemoḡemotaḡa i kita nawedi bi oloto i giuwena gado, “Nimam ku tuḡu.” Bi nimana i tuḡutuḡu ba i yawasana.

¹¹ Bi tedi a medi gulata bi taudiga ai ogatalavivila te Yesu lisinemo bai sa voyie. ¹² Mba laḡanna i nawa kamaḡe ba tana i nawa oyamo bi Maimaituwa lisinemo i laupali laḡansako. ¹³ Laḡan i sako olaolalemo ena tauwaikawatana i yogedi a tava bi wapedi 12 i vinedi te tedi giugiukamaḡedi. Bi i vinevinedina isedi ba niga taudidi: ¹⁴ Saimon i wai isana Pita, bi tasina Endulu, Diyemesi, Diyoni, Pilipi bi Batolomi, ¹⁵ Met, Tomasi, Saimon sa wai isana Delot, ¹⁶ Diudas, Diyemesi natuna, bi Diudas Iskaliyot, tana taunana i waila Yesu kana ḡaviya.

** **5:39:** Wain wadubona bi valivaliuna ba: Lava aiyai bi yawasana wadubonemo ya miyamiyana ba yawasana valivaliuna mote ima ḡoḡoḡe, banina tana ya noḡonoḡoti te yawasana wadubona ba i visuna kaka yawasana valivaliuna.

Yesu tana tauwailovelove bi tauwaiyawasana

(Met 4:23-25)

¹⁷ Sauginemo tedi oyamo bi a miyamiya kuluva ba dobu laiwapuwapunemo a vamoito. Yesu ena tauwaikawatana waitedi a moito, bi tauwaikawatana wapewapedi bi lava kumdi a moito kwaivivilidi. Mba lavedi ba Diudiya, Yelusalem bi gele malagaidi, Taiya bi Sidonga a tava. ¹⁸ Bi mba lavedi a tava Yesu au waibeyavaiyenemo te edi sidamo sa yawasana. Bi tedi mabai aluwa gebogebodi a sunesuneidina waitedi i waiyawasanidi. ¹⁹ Bi lava matabudi a wailaulubu te maso Yesu a taukoni, banina tana lisinemo poya i potiyovo bi lava matabudi i waiwaiyawasandi. ²⁰ Yesu ena tauwaikawatana niga mainana i giuwedi: "Waiwaiyamoyamonimi ba koi nuwawisu banina Maimaituwa ena waibada ba temi aubaimi. ²¹ Koi nuwawisu temi mabai ko kanikani pekina, Maimaituwa kaka yai wanavumi. ²² Laḡannemo lava sa yoaiyemi, sa kita kamaḡemi, sa lauyovogemi bi sa giuwemi te temi ba gebogebolavemi ba koi nuwawisu, banina temi ba Tana Taunana Natuna tauwaisumagena. ²³ Laḡannemo bi lisimimo mai ya tubugana ba koi nuwawisu, bi ko yasisi banina emi maii'a malamo ya kenakena. Ko noḡoti te wala edi magumagula kauwina ḡemotina taugiuwatana lisidimo mainana a voivoiye."

²⁴ "Bi i gebo kauwa te tam aiyai niganana kwa waiguyauna.

Mba kaikana em soisoi kuna vai.

²⁵ Bi i gebo kauwa te tam niganana tubuḡemo kwa wainuwawisuna, tam kaka kani kwa peki. Bi i gebo kauwa te niganana kwa gwaigwai, laḡan muliḡa kaka kwai nuwaboya bi kwa ḡaba gulata.

²⁶ Bi i gebo kauwa te tam niganana lava sa sovesovem, mba kauwina ḡemotinemo edi magumagula taugiuwatana kaikaiyovudi a sovesoveyedi."

Em ḡaviya kwa ḡoedi

(Met 5:38-48,7:12a)

²⁷ "Koi beyavaiya bi ya giuwemi, em ḡaviya kwa ḡoedi, bi tedi mabai sa dabodabokemna lisidimo visu kwa voiye. ²⁸ Bi tedi mabai sa pasipasilimna kwa kavisuvisudi, bi taukagebogeboom kwa laupali. ²⁹ Tana aiyai bi gadigadimmo i talaḡana ba kota gadigadim gesauna kwa vite te ya talaḡa. Bi aiyai em kwesi i vaina ba kota kwai anine te em kwama ya vai." ³⁰ Bamoda aiyai bai i waibaḡayena ba ku vite bi aiyai em bai mwalina i vaina ba mote kuma giuwe te ima vite munaḡem. ³¹ Ko goegoe te lava aubaimi bai sa voiyena ba temi kota tedi aubaidi mainana ko voiyen. ³² Bamoda temi lava sa wainuwavainemna taudiḡa koi nuwawainedina ba Maimaituwa mote kaka kavisuvisu ima vitemi. Banina gebogebolavedi kota mainana edi lava sa wainuwavainedi. ³³ Bi bamoda temi lava visuvisu lisimmo sa voivoiyena taudiḡa lisidimo ko voiyena ba Maimaituwa mote kaka kavisuvisu ima vitemi. Gebogebolavedi kota mainana sa voivoiye. ³⁴ Bi bamoda lava ko goegoeedi te emi mane sai sipona, ba temi mote kaka maii'a koma vai. Gebogebolavedi kota mainana sa wainoḡota te edi lava sai sipo munaḡedi. ³⁵ Emi ḡaviya ko ḡoedi bi lisidimo visuvisu ko voiyen. Bai kona vitedina ba koma nogoḡoti te sa vite munaḡemi, bi emi maii'a ba dididiga malamo ya kenakena. Bamoda temi niga mainana ko voiyena ba Maimaituwa Saḡasaḡa Guletina yai kawa natunemi. Banina tana ba kivina i visu lava gebogebodi bi lava mabai mote sima waiebone lisidimo. ³⁶ Ko launuwatoina maibena Tamemi malamo laulaunuwatoina.

Mote koma etala

(Met 7:1-5)

³⁷ "Nopomimo lava ḡesaudi koma etaledi, Maimaituwa kaka temi ya etalemi. Lava mote koma kuvalidi, Maimaituwa kaka temi ya kuvalimi. Emi lava edi gebogebolavedi ko noḡoti kamaḡedina kaka Maimaituwa emi gebogebolavedi ko noḡoti kamaḡedi. ³⁸ Lava ḡesaudi lisidimo ko soina ba Maimaituwa ya vite munaḡemi. Nopomi tabutabudimo ko soisoina ba mainana dabemimo kavisuvisu yai lautawidi. Bai ko voivoiyena ba mainana luanemo Maimaituwa lisimimo ya voiyen."

³⁹ Yesu i lautaualana gado, "Gemoḡemotina lava matapotapotana, ena tau matapotapotana yai etadoliye ee? Bamoda mainana sa voiyena ba labuidi dommo sa kuluva.

⁴⁰ "Gomana gilugilumina mote tauwailovelovena ima saḡa kamaḡe, geḡa! Bi tana aiyai ai lovelove kauwena ba tauwailovelovena vaitena ḡemoḡemotidi.

⁴¹ "Tam mote maso valetim matanemo ḡasububu ku kitakita bi tam matammo mote kaitupo kuma kitakita. ⁴² Bainewa te valetim kwa giugiuwena gado, 'Valetigu, matammo ḡasububu ya kaikamaḡe.' Bi geḡa te tam matammo kaitupo mote ku kaikamaḡe. Tam kaikaiyovum. Dolina kaitupo matammo kwa gei kaikamaḡe kaka matam ya negavai, te valetim matanemo ḡasububu kwa kaikamaḡe."

*Kai bi Votana**(Met 7:16-20,12:33-35)*

⁴³ “Bi kai visuvusunu mote votana gebogebona, kota kai gebogebona mote votana visuvusunu. ⁴⁴ Kai votanemo kaka kwa kita gone. Lava mote tipolo kainemo kulou ima losi, ee gawaḡawa waigedeḡedelinemo guleipi ima losi. ⁴⁵ Lava noponemo kauwa visuvusudi sa kenakenana ba kauwa visuvusudi ya voivoiyedi, bi lava nopona gebogebona i waiwanavuna ba mainana gebogebona kauwidi ya voivoiyedi. Bai nopomo i wanawanavuna ba mainana gayamo ya potipotiyovo.

*Tauḡala nuwanuwayuyayana bi tauḡala bu'ubu'wina**(Met 7:24-27)*

⁴⁶ “Bai aubaina te ko giugiuna gado, ‘Bada, Bada. Bi bai ya giugiuwena mote koma vaivaiye? ⁴⁷ Bi tana aiyai ya nato lisigumo bi giugu ya vaiye bi ya voivoiyedina kaka yai lovemi te tana bainewa kitana. ⁴⁸ Tana ba maibena oloto ena vanuwa domdi i ḡala gulatedi bi duḡutau i waimoitodi. Sauginemo kabaita i yovona ba vanuwina mote ima likwa, banina tana i laugala kauwa. ⁴⁹ Bi tana aiyai giugu i vaiye bi mote ima miyamiyaedi, ba tana maibena oloto doḡamo ena vanuwa domdi mote i ḡala gulatedi. Laḡannemo kabaita vanuwina i wailautaguna ba i likwa kamaḡe bi i kagebogebo otige.”

7*Tauwaiḡaviya 100 edi bada ena sumaḡa**(Met 8:5-13)*

¹ Laḡannemo Yesu niga kauwidi matabudi lava i giuvitedi, mba ḡome te i nawa Kapeniyyammo. ² Gome tauwaiḡaviya 100 edi bada, ena taupaula nuwana tauwaikauwena tana i sida kauwa bi nuwana peki. ³ Laḡannemo tauwaiḡaviya edi bada Yesu giuna i vaivaiye, ba Diu babadidi ḡesaudi i giukamaḡedi te tana sai baḡa te ya nato ena taupaula yai yawasani. ⁴ Tedi a tava Yesu lisinemo, bi ai baḡa vavasageḡa gado, “Tauwaiḡaviya edi bada em sagu ya ḡoḡoe kauwe bi tana ba lava visuvusunu. ⁵ Banina eda lava i ḡoyedi aubaina tana taunaḡa bolu vanuwina aubaida i ḡala.”

⁶ Kamaina bi Yesu vaitena a nawa. Tana vanuwa diyanemo i tavatava, bi tauwaiḡaviya edi bada ena lava i giukamaḡedi Yesu lisinemo te niga mai sa giu: “Bada, tagu mote ya visu te egu vanuwemo kwa nato. ⁷ Taunana aubaina kwa giu ota bi egu taupaula ya yawasana. ⁸ Tagu e sibe kauwe te tam giuḡa kwa giuwe bi ya tubuḡa. Banina tauwaiḡabada gabulidimo ya miyamiya, bi kota tauwaiḡaviya egu waibada dibunemo sa noyanoya. Niga ya giuwena gado, ‘Ku nawa.’ Te ya nawa, noko ya giuwena gado, ‘Ku nato.’ Te ya nato. Bi egu taupaula ya giuwena gado, ‘Niga ku voiyee.’ Te ya voiyee.”

⁹ Laḡannemo Yesu niga giuna i vaivaiye ba tauwaiḡaviya edi bada i soveye, bi i taovitale te lava kumna a kaikaiwatana i giuwedina gado, “Ya giugiuwemi te niga sumeḡina mote bamo mai Israel noponemo ya kita.”

¹⁰ Kamaina bi tauwainoyanoya a munaḡa tava tauwaiḡaviya edi bada ena vanuwemo, bi a kita te taupaula i yawasana.

Yesu iwape natuna olotona i waiyawasani

¹¹ ḡome Yesu i taumiya, mulinemo, tana ena tauwaikaiwatana bi kota lava kumna vaiteidi a nawa Nain tauninemo. ¹² Laḡannemo tana i tavatava taun lovolovotavinemo ba iwape natuna taubeuna a avali bi a potipotiyovo. Olotona pekipekina ba iwape natuna laugemotina, bi lava kumna mba tauninemo ba iwape vaitena. ¹³ Laḡannemo Bada iwape i kitakita ba i launuwatoiyee bi i giuwena gado, “Kuma ḡaba.” ¹⁴ Kamaina bi Yesu i moito nawa te taubeu i taukoni, bi olooloto taubeu tauavalina a vamoito bi tana i giuna gado, “Ewali ya giugiuwem te kwa kena moito.” ¹⁵ ḡome ewali pekipekina i kena moito i miya bi giu i waitubu, bi Yesu gomana tinana i vite munaḡe. ¹⁶ Tedi matabudi a tatava bi Maimaituwa a kasaḡesaḡe bi a giuna gado, “Taugiuwatana saḡasaḡa guletina poudemo i launaḡata, Maimaituwa i yovo te ena lava yai yawasanida.” ¹⁷ Yesu giuna i dabalala Diuidiya Plovinsina bi diyadiyanaḡa.

*Yesu bi Diyon Taukabulu**(Met 11:2-19)*

¹⁸ Diyon ena tauwaikaiwatana kauwa matabudi a tubutubuḡana Diyon a tainuwatau. ¹⁹ Bi ḡome ena tauwaikaiwatana labu i yogedi bi i giukamaḡedi Yesu lisinemo te sai talayena gado, “Tam taunana Keliso, lava a giugiuwena ee lava ḡesauna ka labe?” ²⁰ Laḡannemo Yesu lisinemo a tava ba tedi a giuwena gado, “Diyon Taukabulu i giukamaḡemai te kai talayem, tam taunana ke labelabem ee lava ḡesauna ka labe?”

²¹ Mba laḡannemo Yesu lava wapewapedi edi sida tabudi bi tabudi i waiyawasanidi, aluwa gebogebodi a sunesuneidina i kapotiyovodi bi matapotepotedi i waiyawasanidi te ai kita munaḡa. ²² Bi Yesu Diyon ena tauwaikawaiwatana edi giu i waimunena gado, “Ko munaḡa bi bai kona kita bi kona vaivaiyena Diyon ko giuvite te matapotapotedi sa wai kita, kaḡe nuwanokudi sa nawanawa, kapa vaivaidi a yawasana, beya potepotedi sa waibeyavaiya, pekipekidi a kena moito munaḡa bi giu visuvisuna waiwaiyamomonidi lisidimo sa laulauguguyaye. ²³ Waiwainuwavisudi tedi mabai mote sima nuwanuwakulukuluegu.”

²⁴ Diyon ena tauwaikawaiwatana a munaḡa, mulinemo Yesu lava kumna nopodimo Diyon ena kauwa i giuwena gado, “Wala kona nawa Diyon lisinemo kalakalalelemo, bai kona noḡonoḡotina maso kona kita? Noḡota kulukuluva lavana ena noḡota mai leḡi yavala ya suvesuve lemana ee? ²⁵ Temi kona nawa te maso bai kona kita? Lava gala visuvisuna i kotekotena maso kona kita ee? Lava mabai mai sa wai galana ba tedi ḡalibona ena vanuwemo taumiya. ²⁶ Ko giuwegu, kona nawa te bai kona kita? Taugiuwatana ee? Kamaina te giukauwa bi kona kitakitana i tusaḡana kaka taugiuwatana ḡesaudi. ²⁷ Diyon tana taunana gilugilumina wadubonemo i giuwatana gado, ‘Tagu kaka egu tauwainoyanoya yà gei giukamaḡe te em eta ya yawasi.’* ”

²⁸ “Yà giugiuwemi te waivini a wainatunana nopodimo mote aiyai bamo Diyon i saḡa kamaḡe, bi geḡa te lava ani kita waiyovoyovo Maimaituwa ena waibada noponemo ya miyamiyana ba i tusaḡana kaka Diyon.”

²⁹ Lava matabudi bi takis taulaitupana Yesu ena giu a vaivaiye te Maimaituwa giuna ba giukauwa, banina tedi kaikana Diyon i kabuludi. ³⁰ Bi geḡa te Palisi bi waigake tauwailovelovedi Maimaituwa ena ḡowana tedi lisidimo ba a daboke, taunana aubaina Diyon ena kabulu a daboke.

³¹ Bi Yesu giu i laumunaḡena gado, “Niga kintimi bai yà laukoiluvaye? Kitedi mai bai? ³² Kitedi mai libilibi ani waigemota gabunemo sa miya bi sa waimuduveleyana: ‘Tama naḡi salena ke saleye

bi mote ko biga

bi kota peki salena ke saleye

bi mote ko ḡaba.’ ”

³³ Bi laḡannemo Diyon Taukabulu i tavana mote buledi i kanikani bi mote wain i tegotego ba kona giu te penama i suneni. ³⁴ Tana Taunana Natuna i yovona ba i kanikani bi i tegotego bi kona giuna gado, ‘Ko kita tana kanikani yaviyavina bi tegotego yaviyavina, tana ba takisi taulaitupana bi gebogebolavedi edi tau.’ ³⁵ Maimaituwa natunatuna ba lava mabai ena nuwauyuyamo sa miyamiyana.”

Yesu gebogebolawaivini i waiyawasani

³⁶ Palisi ḡemota Yesu i giuvai ena vanuwemo, te aubiga kanina sa kani. Kamaina bi Yesu i nawa Palisi ena vanuwemo bi i kenagiligili kani aubaina. ³⁷ Mba tauninemo gebogebolawaivini i miyamiya, bi i vaiye te Yesu Palisi ena vanuwemo i kanikani ba tana masi panapanena bi mai'ina dididigina dugina i avali tavaite. ³⁸ Bi Yesu kaḡepakanemo i laudulu bi i ḡaba bi matasulunemo Yesu kaḡena i wai kwaukwaudi bi dabana doyonemo i yasayasagidi, i waisulurvedi bi masi panapanena kaḡenemo i ḡini. ³⁹ Laḡannemo Yesu taugiuwaina niga kauwina i kitakita ba taunaḡa i wainuwanoḡonoḡotana gado, “Bamoda tana taugiuwatana maso ba i sibe te waivini baibaina ya tautaukoni, te maso i sibe te tana waivini gebogebona.” ⁴⁰ Yesu i giuwena gado, “Saimon, tagu bai yà ḡoḡoḡona yà giuwem.” Bi Saimon i giuna gado, “Kamaina, Tauwailovelove ku giuwegu.” ⁴¹ Mane taniwagina ololoto labu loun i vitedi, ḡemota mane 500 dinali i vite bi ḡesauna 50 dinali i vite. ⁴² Tedi labuidi mote lisidimo mane te maso edi ḡaga ai maii, taunana aubaina mane taniwagina edi ḡaga i yasagi kamaḡedi. Kwa noḡonoḡoti te bamo olotona ena ḡoe i didiga gulata? ⁴³ Saimon Yesu ena giu i waimunena gado, “Oloto ena mane 500 dinali i yasayasagi kamaḡena.” Yesu i giuna gado, “Tam kuna giukauwa.” ⁴⁴ Gome Yesu i taovitale waivini lisinemo bi Saimon i giuwena gado, “Tagu em vanuwemo e tava bi kaḡegu ani koḡana gaubina mote ku vitegu. Niga waivini ku kita. Tana matasulunemo kaḡegu i waikwau bi dabana doyonemo i yasagidi. ⁴⁵ Laḡannemo e valagetana, tam mote ku waisuluvegu bi niga waivini kaḡegu waisuluvena mote i kaisako. ⁴⁶ Tam mote olip masina dabagumo ku ḡini, bi tana masi panapanena kaḡegumo i ḡini. ⁴⁷ Taunana aubaina yà giugiuwem te tana ena gebogebolawaivini Maimaituwa i noḡoti kamaḡedi, aubaina tana ena ḡoe Maimaituwa lisinemo i didiga gulata. Bi tana aiyai ena gebogebolawaivini Maimaituwa i noḡoti kamaḡena ba ena ḡoe Maimaituwa lisinemo i ḡaubo.”

⁴⁸ Gome Yesu waivini i giuwena gado, “Em gebogebolawaivini i noḡoti kamaḡedi.”

* 7:27: Mal 3:1

⁴⁹ Bi lava ġesaudi tedi taudiġa ai giugiuna gado, “Niga aiyai lavana te lava edi geboġe bo ya noġonoġoti kamaġedi?”

⁵⁰ Gome Yesu waiwini i giuwena gado, “Em sumaġa i waiyawasanim, bi manuwaubam kwa nawa.”

8

Waiwaini mabai Yesu a kaikaiwatana

¹ Laġan visa mulidimo Yesu i nawa taun bi malagai onediġa, Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna i laulauguguyae. Tana ena tauwaikawaiwatana 12 i waidolodi, ² waiwaini mabai wala aluwa geboġebodi a suneidi bi edi sidamo i waiyawasanidina waitedi. Bi nopodimo ba Meli Magdalin waitena, wala tana lisenemo aluwa geboġebodi 7 i kwawidi a potiyovo, ³ bi Diyowena ba Usa mwanena bi Usa ba Alodi ena waiguyau tauwaibadayena, Susana bi waiwaini ġesaudi tedi taididi edi waiguyau a natomedi bi Yesu ena tauwaikawaiwatana waitedi a sagusagudi.

Taubayau pesi i laulaunaġasena lautaulalana

(Met 13:1-9, Mak 4:1-9)

⁴ Mba ġome taun wapewapediġa lava kumdi a tava Yesu waibeyavaiyena aubaina, tedi niga lautaulalana i giuwedi, ⁵ “Taubayau i nawa daibimo ena pesi launaġasedi aubaina. Laġannemo i laulaunaġesedi ba ġesaudi etamo anivavutugemo a talaġa. ⁶ Bi pesi ġesaudi doġa waitelitelinemo a talaġa. Laġannemo a kalakalanapu ba a welai te a poki banina doġa tatakalinemo. ⁷ Bi pesi ġesaudi gedala nopodimo a talaġa te a duga saġa bi gedala a yavanidi. ⁸ Bi pesi ġesaudi doġa visuvisunemo a talaġa te a duga saġa, bi a vota te votedi matabudi 100.”

Laġannemo niga giuna i waiwaikovi ba i giuna gado, “Aiyai waibeyam te kwai beyavaiya kauwa.”

Lautaulala banina

(Met 13:10-17, Mak 4:10-12)

⁹ Ena tauwaikawaiwatana ai talaye te niga lautaulalana banina bai. ¹⁰ Bi tana i giuwedina gado, “Temi i waiwaninemi te Maimaituwa ena waibada kenakena waidavonina sibena kaikana e vitemi. Lava ġesaudi ba lautaulalano ya giuwedi te sa kitakitana bi mote sima kita ġone, sa vaivaiyena bi mote sima sibe.”

Yesu taubayau lautaulalana banina i giu waimaġati

(Met 13:18-23, Mak 4:13-20)

¹¹ Niga lautaulalana banina ba niga mainana: Pesi ba Maimaituwa giuna. ¹² Bi pesi etamo a talatalaġana ba tedi mabai giu a vaiye bi seitan ya tava te nopodimo ya kaikaikamaġedi, te tedi mote simai sumaġa bi sima yawasana. ¹³ Bi doġa waitelitelinemo a talatalaġana ba tedi mabai giu a vaiye bi manuwavisudi sa vaivai bi geġa te lamlamdi mote a yovo gulata. Tedi mote simai sumaġa kauwa taunana aubaina, laġannemo pilipili i tavana ba sa kulukuluva. ¹⁴ Bi pesi gedala nopodimo a talatalaġana ba tedi mabai giu sa vaiye bi laġannemo edi nuwalauwataga sa nawanawa ba niga dobuna ena waiguyau nuwaboyana ya yavayavanidi te mote sima votavota kauwa. ¹⁵ Bi pesi doġa visuvisunemo a talatalaġana ba tedi mabai Maimaituwa giuna sa vaiye bi sa kaikaididina. Tedi yawasana visuvisunemo sa miyamiya bi sa votavota kauwa.

Piupiu lautaulalana

(Mak 4:21-25)

¹⁶ Lava piupiu i gabuna ba mote gulewemo imai kabubutawi e teibolo dibunemo ima sako. Kamaina te ġakima dabanemo ya sako te lava mabai vanuwemo sa valavalagetana ba yanana sa kita. ¹⁷ Bamo te kandavonemo bai a voivoiyena kaka ya laumaġata, bi bai sumamo ya kenakenana kaka sumana ya nuwatanesa. ¹⁸ Taunana aubaina koi beyavaiya kauwa te giu banidi ko sibedi, banina tana aiyai bi lisenemo bai ya kenakenana ba dabanemo yai lautawi. Bi aiyai mote ima waibeyavaiya kauwa ba bai ġaubona lisenemo ya kenakenana kaka sa kaikamaġe.

Yesu tinana bi valevaletina

(Met 12:46-50, Mak 3:31-35)

¹⁹ Yesu tinana bi valevaletina a tava kitana aubaina, bi mote ġemoġemotina te maso a sola nawa lisenemo banina lava kumna i didiga. ²⁰ Gome lava ġesauna Yesu i giuwena gado, “Tinam bi valevaletim didiyaumo sa moimoito bi sa ġoġoġena sa kitam.”

²¹ Kamaina bi Yesu giu i waimunena gado, “Tinagu bi valevaletigu ba tedi mabai Maimaituwa giuna sa vaiye bi sa kaikaiwata kauwena.”

*Yesu kaibitibiti i giu waitautau
(Met 8:23-27, Mak 4:35-41)*

²² Lağan gesaunemo Yesu ena tauwaikawatana i giuwedina gado, “Wagamo ko gelu bi ta nawa topa nevanemo.” ²³ Kamaina bi tedi wagamo a gelu, a nawanawa ba Yesu i kena kwavu. Mba taunana te kaibitibiti i talağa, labama wagamo i waidubusađe bi gotona te maso a bulu.

²⁴ Bi ena tauwaikawatana a nawa Yesu a lainuwesi bi a giuwena gado, “Bada, niga ta bulu!” Tana i kenamoito te yavala bi labama i giuğavukidi, a lautautau te daumola i kena. ²⁵ Kamaina bi ena tauwaikawatana i giuwedina gado, “Ko waisumaga e geđa?” Tedi a sove bi manailidi taudiđa ai giugiuna gado, “Niga lava baibaina te yavala bi labama i giuğavukidi bi kalinana ai bade.”

*Yesu aluwa gebogebodi oloto a sunesuneina i waiyawasani
(Met 8:28-34, Mak 5:1-20)*

²⁶ Yesu ena tauwaikawatana vaitedi wagađa a nawa Gelasin dobuna Galili topana noi nevanemo. ²⁷ Lağanemo Yesu i potipotiyovo gelemo ba mba malagainemo aluwa gebogebona oloto i sunesuneina i tava Yesu lisinemo. Lağan i lofa gulata niga olotona malagai i gose bi makofakofana tauyewađa i miyamiya nawa.

²⁸ Bi lağanemo oloto Yesu i kitakita ba magalalina kağepakanemo i kuluva bi i binauna gado, “Yesu, Maimaituwa Sağasađa Guletina Natuna, bai lisigumo kwa voije? Aee, yà waibađa vavasagem te mote kuma ka gebogebogu.” ²⁹ Niga mainana i giuna banina ba Yesu kaikana aluwa gebogebona i giuvvasađe te oloto ya potiyovo kamađe. Sauga tabutabuna aluwa gebogebona niga olotona i waibadabadaye. Avena te oloto nimana bi kağena laulauseinidi, tauyava a labelabe bi geđa te aluwa gebogebona mba seinidi i waidouğavuğavukidi bi oloto i avali vai te i nawenawena dobu guyuwidimo.

³⁰ Bi Yesu oloto i waitalayena gado, “Isam bainewa?” Bi tana ena giu i waimunena gado, “Tagu isagu ba ke wapa gulata.” Tana mai i giuna banina aluwa gebogebodi wapewapedi a sunei. ³¹ Aluwa gebogebodi Yesu ai bağavavasađe te mote ima giukamağedi sima nawa dom yovoyovo alealelenemo.

³² Bi mba modomodonemo buwawa yalaboluboludi, oya nevakaunemo a yabayaba. Bi aluwa gebogebodi Yesu ai bağavavasađe te maso i waianinedi te buwawa nopodimo sa sola sađa. Kamaina bi Yesu i waianinedi te a sola sađa.

³³ Lağanemo aluwa gebogebodi oloto a potipotiyovo kamađe ba buwawa nopodimo a sola. Gome buwawa yalaboluboludi salisali a velavelauwatana ba topamo a bulu.

³⁴ Lağanemo buwawa taulabedi niga kauwina a kitakita ba a velau a nawa taunimo bi diyadiyanađa te giu ai dabalali. ³⁵ Kamaina bi bai i tubutubuğana kitana aubaina lava a nawa. Sauginemo Yesu lisinemo a tavatava ba aluwa gebogebodi oloto a potipotiyovo kamağena a kita. Tana i waigala bi ena noğota didimaninemo, Yesu kağepakanemo i miyamiya, bi tedi matabudi ba a naila gulata. ³⁶ Bi tedi mabai oloto aluwa gebogebodi a sunesuneina lisinemo bai i tubuđa bi a kitakitana lava ġesaudi a giuwedi te bainewa Yesu oloto i waiyawasani. ³⁷ Gome Gelesen dobuna lavedi matabudi, a naila gulata taunana aubaina Yesu ai bađa vavasađe te edi dobu ya gose. Kamaina bi Yesu wagamo i gelu te i munađa.

³⁸ Bi oloto aluwa gebogebodi a potipotiyovo kamağena Yesu i waibađa te maso vaitena a nawa. Bi geđa te Yesu mba olotona i giuwena gado, ³⁹ “Kwa munađa te em vanuwa lavedi lisidimo bi kwa giuwedi te bainewa Maimaituwa i waiyawasanim.” Kamaina bi oloto taun i nawa yağosi bi bai Yesu lisinemo i voivoiyena taunana lava i giuwedi.

*Gomana waivinina pekina bi waivini sidasidana
(Met 9:18-26, Mak 5:21-43)*

⁴⁰ Bi lava Galili topana noi nevanemo a wailaba bi lağanemo Yesu i munamunađa tava ba a giuvai. ⁴¹ Gome bolu vanuwina taulabena isana Diyaillesi i tava Yesu lisinemo bi kađe pakanemo tuwapekana i waitupagwaliye bi i waibađa vavasađe te maso vaitena a nawa ena vanuwemo. ⁴² Banina tana natuna waivinina laugemotina ena kwalabu ba 12 bi gotona te ya peki. Lağanemo Yesu i nawanawa ba lava kumdi a tava a dubutawi. ⁴³ Bi nopodimo ba waivini kwasina i miyamiya kamakamağena, kwalabu wapana 12 a kovi. Tana ena ġonağona doketa lisidimo i waiyakali bi mote aiyai i waiyawasani. ⁴⁴ Tana Yesu mulinađa i sađa te ena gala isudamodamona i tautaukoni ba noi taunana te kwasina i miyamiya kamakamağena i kaisako.

⁴⁵ Yesu i tauvitale bi lava i waitalayedina gado, “Gode aiyai i taukonigu?” Lava matabudi a valele bi Pita i giuna gado, “Bada, kuna kita te lava a dubutawim, sa bibibinim bi kuna giu te aiyai i taukonim.”

⁴⁶ Yesu i lauyaviyavina gado, “Lava i taukonigu, taunana aubaina mayagu e vai te ġailisi i gosegu.”

⁴⁷ Waivini i noġoti munaġe te tana Yesu i taukoni. Taunana aubaina tana manailina bi magusuna i saġa Yesu kaġe pakanemo te tuwapekana i wai tupagwaliye. Bi lava matabudi i giuwedi te bai aubaina tana Yesu i taukoni bi maġemota mayana i vai te i yawasana. ⁴⁸ Bi Yesu waivini i giuwena gado, “Natugu em sumaġa i waiyawasanim bi manuwabam kwa nawa.”

⁴⁹ Yesu yaġolo waivini lisinemo i giugiu ba bolu vanuwina badana isana Diyailisi, ena vanuwemo lava i tava bi i giuwena gado, “Tawwailovelove kuma kaka nuwalaġalaġa natum kaikana i peki.”

⁵⁰ Yesu niga ġiuna mainana i vaivaiye ba Diyailisi i giuwena gado, “Mote kumai nuwaboya, kwai sumaġa ota bi tana kaka ya yawasana.”

⁵¹ Sauginemo Yesu Diyailisi ena vanuwemo i tavana ba lava matabudi i waigakedi te mote vaiṭedi a sola nawa, Kamaina Pita, Diyemesi, Diyoni bi gomenina tinana bi tamana taudiġa a saġa noke gomana lisinemo. ⁵² Lava matabudi ġome gomenina ai nuwaboye te a ġabeġabe. Bi Yesu i giuwedina gado, “Ġaba ko kaisako! Gomana mote i peki, tana ya kenakena ota.”

⁵³ Bi tedi a sibe te gomana kaikana i peki, taunana aubaina te Yesu ai gwaigwaiye. ⁵⁴ Ġome Yesu gomana waivinina nimanemo i kabi bi i giuwena gado, “Natugu, ku kena moito.” ⁵⁵ Ġome gomana yawasina i tava munaġa bi maġemota i kena moito. Bi Yesu i giuwedi te bai sa vite ya kani. ⁵⁶ Bi gomana tamana bi tinana a sove gulata, bi geġa te Yesu i giuvvasaġedi te bai i tubutubugana ba mote aiyai sima tainuwatau.

9

Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i giukamaġedi

(Met 10:5-15, Mak 6:7-13)

¹ Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i giuwedi a tava ai ġemotidi, tana ġailisi bi waibada i vitedi te aluwa gebogebodi matabudi sa kwavi vaidi bi lava edi sida tabudi bi tabudi sai yawasanidi. ² Kamaina bi ena tauwaikaiwatana i giukamaġedi a nawa te Maimaituwa ena waibada sa lauguguyae bi lava sidesidedi sai yawasanidi. ³ Tana niga mainana i giuwedi, “Ko nawanawana mote bai ġesauna koma vai. Mote diġona, mote tana, mote mane, mote kani bi mote kwama wailabuna koma vai. ⁴ Bamo vanuwinemmo bi a giuvaimina ba vanuwinemmo ko miyamiyana eete mba malagaina ko gose. ⁵ Bi bamo tauninemmo mote lava sima giuvaimi ba sauginemo mba taunina ko gosegose ba kaġemi gobusidi ko laikulukuludi te sauginemo bai i tubuġana ba tedi edi wawu.” ⁶ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana a modina a nawa malagai te malagai nopodiġa giu visuvusuna a lauguguyae bi lava sidesidedi a waiyawasani nawedi.

⁷ Lagannemo Alodi Entipas bai matabuna i tubutubugana ġiuna i vaivaiye ba i tagugu bi i nuwalaġalaġa, banina lava a giugiu te Diyon taukabulu pekimo i kena moito. ⁸ Lava ġesaudi a giugiu te bena Elaidiya i laumagata bi kota ġesaudi a giugiu te bena kaġe taugiuwatana dolidolidi ġemota i kenamoito munaġa. ⁹ Alodi i ġiuna gado, “Tagu wala Diyon gadona e koigavuki bi niga kota aiyai ġiuna ya vaivaiye.” Bi tana i goeġoe te maso i kita.

Yesu olooloto wapedi 5 tausan i waikanidi

(Met 14:13-21, Mak 6:30-44, Dyn 6:1-14)

¹⁰ Sauginemo giugiuukamaġedi a munaġa tava bi bai matabudi a voivoiyedina Yesu a giuvite. Kamaina bi tana i waidolidi te a vasoyavaidi a nawa Betsaida tauninemmo. ¹¹ Bi geġa te lava kumdi a sibe te Yesu bamo maiġa i nawa, taunana aubaina a kaiwata. Bi tana i giuvaidi te Maimaituwa ena waibada lisidimo i lauguguyae bi tedi mabai sidesidedi i waiyawasani.

¹² Mba aubiganemo ena tauwaikaiwatana 12 a tava lisinemo bi tana a giuwedina gado, “Niga ba dobu ġuyuwina. Lava kwa giukamaġedi te sa nawa malagaiġa bi malagai diyediyediġa te kani bi anikena sa banavi.”

¹³ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi kani ko vitedi sa kani.” Bi tedi a giuwena gado, “Tama buledi wapedi 5 bi iyana labu ota. Bamoda mainana ba ka nawa te buledi ka gimala lava kumdi aubaidi.”

¹⁴ Mba ġome olooloto wapana maso ba 5 tausan. Kamaina bi ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Ko dailidi te wapedi 50 edi dubuġa sa miya nawa.” ¹⁵ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana bai i giugiuwedina mainana lava a giuwedi te matabudi a miyatulu. ¹⁶ Bi Yesu buledi wapedi 5 bi iyana labu i tanodi, i waikita saġa malamo, Maimaituwa i waiebone bi i vili kivikividi te ena tauwaikaiwatana i vitedi te a soiyedi. ¹⁷ Lava matabudi

a kani te a kani nonoḡa. Bi lava buledi bi iyana a kanikani sivudina, a laitupedi te poa wapedi 12 ai wanavudi.

Pita, Yesu i kamaḡati
(Met 16:13-19, Mak 8:27-29)

¹⁸ Laḡan ḡemota Yesu i laulaupali bi ena tauwaikaiwatana ba tana vaitena bi i waitalayedina gado, “Lava sa giugiu te tagu aiyai?”

¹⁹ Bi tedi a giuna gado, “Lava ḡesaudi sa giugiu te tam Diyon taukabulu, ḡesaudi sa giugiu te tam Elaidiya bi ḡesaudi sa giugiu te nove wala taugiuwatana mododimo ḡemota pekimo i kena moito munaḡa.”

²⁰ Bi ena tauwaikaiwatana i waitalayedina gado, “Bi temi ko giugiu te tagu aiyai?” Pita Yesu ena giu i waimunena gado, “Tam ba Keliso Maimaituwa ena Vinevine.”

²¹ Gome Yesu ena tauwaikaiwatana i giuvavasagedi te niga giuna mote aiyai sima giuwe. ²² Tana kota i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna kaka kauwa wapewapedimo yai nuwatoti. Bi babada laukaidi, pilipilisi edi babada bi waigake tauwailovelovena babadidi, kaka sa daboke bi sai peki. Bi laḡan waifaioninemo kaka ya kenamoito munaḡa.”

²³ Kamaina bi Yesu lava matabudi i giuwedina gado, “Aiyai bi kaiwatagu kuna ḡoena ba em ḡowana matabudi kwa gosedi, kwa vite munaḡem bi laḡan matabuna em kolosi kwa avali bi kwa kaiwatagu. ²⁴ Tam aiyai bi em yawasana kuna nuwamunaḡena ba mote kaka kuma vai munaḡe, bi tam aiyai em yawasana kuna nuwakamaḡena tagu aubaigu kaka kwa vai munaḡe. ²⁵ Lava bi niga dobuna ena yawasana matabuna kuna vai kovi bi em yawasana kuna aiwainawenawena ba bai visuvisuna kaka kwa banavi? Geḡa ota! ²⁶ Bamoda tagu egu wailovelo mote lava lisidimo ku kamaḡati ba Tana Taunana Natuna, Tamana bi aneya waiwaiyawidi manamalidi sa yovona laḡannemo kaka tagu mote ya kamaḡatim. ²⁷ Tagu ya giugiu kauwemi, te ḡesauri niga ḡome mote kaka koma peki te Maimaituwa ena waibada ko kita.”

Yesu kitana i nuwavitala
(Met 17:1-8, Mak 9:2-8)

²⁸ Tana wailovelo i waikovi bi i miyana laḡan 8 mulidimo, Yesu, Pita, Diyon bi Diyemesi i waidolodi bi vaitedi a saḡa a nawa oya dabanemo laupali aubaina.

²⁹ Laḡannemo i laulaupali ba matana i nuwavitala bi ena gala ba ai mata kanikanina maibena namanamali kemna. ³⁰ Mba taunana te olooloto labu, Mousis bi Elaidiya, tedi manamalidi a laumaḡata bi Yesu vaitena a waigiugiu. ³¹ Tedi edi waigiugiu banina ba Maimaituwa ena ḡowana tana lisenemo ya tubuḡa te Yelusalemmo sai peki.

³² Pita ena lava vaitedi ba a waidule bi sauginemo matedi a yanayana ba Yesu namalina a kita bi olooloto labu tana vaitena a moimoito. ³³ Laḡannemo mba oloolotodi Yesu a gosegose ba ḡome Pita i giuna gado, “Bada, i visu kauwa te tama niga ḡome, augunai kape faiona ka voyedi, te ḡemota tam aubaim, ḡemota Elaidiya aubaina bi ḡemota Mousis aubaina.” Pita mote i sibe te bai i giugiuwe.

³⁴ Pita yaḡolo i giugiu ba giyou i laumaḡata te i sumatawidi. Tedi giyou i sumasumatawidi ba a naila kauwa. ³⁵ Kalina giyou noponaḡa i yovona gado, “Niga taunana Natu otigu tana taunana e vine, kalinana ko vaiye.”

³⁶ Laḡannemo kalina a vaiye mulinemo ba Yesu taunaḡa a kita ḡome i moimoito. Ena tauwaikaiwatana mba kauwina a kitakita ba nopodimo a sivudi bi mote aiyai a giuwe.

Yesu gomana olotona aluwa gebogebona i sunesuneina i waiyawasani
(Met 17:14-18, Mak 9:14-27)

³⁷ Bokina mai Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi oyamo bi a yovoyovo ba lava kumna a banavidi. ³⁸ Bi nopodimo oloto ḡemota i binauna gado, “Tauwailovelo ya waibagam te natugu lauḡemotina kwa kita! ³⁹ Laḡannemo aluwa gebogebona ya sulusuluvai ba ya kaka gusugusu, ya kaka binabinau, ya waibutaleva bi ya voyiye te gayanaḡa kasapulana sa yovoyovo. Bi aluwina mote bamo natugu ima gosegose. ⁴⁰ Em tauwaikaiwatana e giuwedi te maso a kwavivai bi mote ḡemoḡemotina te maso a voyiye.”

⁴¹ Yesu edi giu i waimunena gado, “Ei, niga kintimi kona ala gebogebo bi mote koma waisumaḡa! Ee tagu yaḡolo te emi vita ya avaavali? Natumna ku natome lisigumo.”

⁴² Laḡannemo gomana a natonatome ba aluwa gebogebona gomenina doḡamo i waibui bi i katiti. Gome Yesu aluwa gebogebona i giu tunidaboke bi gomana i waiyawasani te tamana i vite munaḡe. ⁴³ Lava matabudi Maimaituwa ena ḡailisi a soveye.

Yesu ena peki i giununage
(Met 17:22,23, Mak 9:30-32)

Yesu bai matabuna i voivoyena ba lava a sovesove bi tana ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, ⁴⁴ “Koi beyavaiya kauwa te bai ya giuwemi! Tana Taunana Natuna

kaka lava nimedimo sa sakona laukivigeboheyona aubaina.”⁴⁵ Tedi bai i giugiuwedina banina mote a sibe. Giuna lisidimo i kena waidavona, taunana aubaina maso ai talaye bi geḡa te a naila.

Aiyai i saḡa gulata?

(Met 18:1-5, Mak 9:33-37)

⁴⁶ Yesu ena tauwaikawaiwatana taudiḡa a waikagiu te nopodimo aiyai i saḡa gulata. ⁴⁷ Bi Yesu kaikana edi noḡota i sibedi, taunana aubaina gomana i vai te diyanemo i waimoito, ⁴⁸ bi i giuwedina gado, “Aiyai bi niga gomenina ḡaubona isagumo ya giuvaina ba tagu ya giugiuvaigu bi kota aiyai bi tagu ya giugiuvaiguna ba yaḡolo taugiukamaḡegu ya giugiuvai. Aiyai bi nopomimo i ḡaubo munaḡana mai niga gomenina tana taunana i saḡa gulata.” ⁴⁹ Kamaina bi Diyon i giuna gado, “Bada, tama oloto ke kita isammo aluwa gebohebodi i kwavikwawivaidi bi ke giuwe te maso i kaisako, banina tana mote tada vaiteda.”

⁵⁰ Bi Yesu i giuwedina gado, “Komai ḡake, tana aiyai mote ima waiḡaviyemi ba emi tau.”

Sameliya lavedi Yesu a daboke

⁵¹ Kamaina bi saḡa kaikana ya tavatava te Maimaituwa Yesu ya nawe malam. Bi tana ena noḡota i sakodidi te ya nawa Yelusalem. ⁵² Tana tauwainoyanoya i gei giu kamaḡedi a nawa Sameliyamo lava sa tai nuwataudi te ena tava aubaina sa vononoga. ⁵³ Bi geḡa te lava ḡome mote a giuvai banina tana Yelusalem aubaina i nawanawa. ⁵⁴ Laḡannemo ena tauwaikawaiwatana Diyemesi bi Diyon niga kauwina a kitakita ba ai talayena gado, “Bada, kwai aninemi te ka giu saḡa bi malaḡa kai ya yovo te ya kalaḡosedi.” ⁵⁵ Bi geḡa te Yesu i tauvajte bi i kaipasinedi ⁵⁶ bi ena tauwaikawaiwatana vaitedi a nawa malagai ḡesaunemo.

Yesu kaiwatana ena giugiu

(Met 8:19-22)

⁵⁷ Laḡannemo tedi etaḡa a nawanawa ba oloto Yesu i giuwena gado, “Tam bamomaḡa kwa nawana ba ya kaiwatam.”

⁵⁸ Bi Yesu i giuwena gado, “Dako waibwadedi, kota mwanuwa sawasawamo ba wainogidi bi Tana Taunana Natuna mote bamo ena gabu kauwa te yai yawasi.”

⁵⁹ Bi Yesu oloto ḡesauna i giuwena gado, “Ku kaiwatagu.”

Bi tana Yesu ena giu i waimunena gado, “Bada, kwai aninegu te ya nawa tamagu pekina ya gei dobo.”

⁶⁰ Bi Yesu i giuwena gado, “Avena, pekipekidi taudiḡa edi peki sa dobodi. Bi tam kwa nawa te Maimaituwa ena waibada kwa lauguguyae.”

⁶¹ Bi kota lava ḡesauna i giuwena gado, “Bada, ya kaiwatamna bi dolinemo ya nawa te egu vanuwa lavedi ya i ebonedi.”

⁶² Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tana aiyai suwata* i waitubu bi ya tinatinamulina ba mote gemogemotina te Maimaituwa ena waibadamo ima noya.”

10

Yesu tauwaikawaiwatana 72 i giukamaḡedi

¹ Niga kauwina mulinemo Yesu tauwaikawaiwatana ḡesaudi 72 i vinedi te bamo taunidi bi malagaidiḡa muliḡa ya nawana maḡa labulabuḡa i gei giukamaḡedi. ² Bi i giuwedina gado, “Maula i didiḡa bi taunoya a labuḡa. Taunana aubaina daibi Badana lisinemo ko laupali te taunoya ya giukamaḡedi te ena daibi sa villilubu. ³ Kamaina ko nawa, tagu ya giugiukamaḡemina mai sipu lauewalidi, ḡamoḡamo ḡasiḡasidi kitedi mai daḡasi nopodimo. ⁴ Temi mote mane solusoluguduna, ee tana ee kaḡesuma koma legaudi bi mote aiyai vaitena etamo komai bolubolu.”

⁵ “Laḡannemo bamo vanuwinemo kona valagetana ba ko gei giuna gado, ‘Nuwauba niga vanuwinemo. Diu lavedi edi lausuwata ba matediḡa sa nawanawa mote sima tinatinamuli’ ⁶ Bamo te ḡome nuwauba lavana ya miyamiya, ba kamaina te em nuwauba giuna lisinemo ya kena. Bamoda geḡa ba emi nuwauba giuna ko vai munage. ⁷ Bi vanuwinemo ko miyamiya bi bai sa vitevitemina taunana ko kani bi ko tego bi mote komai vanuwa saḡa. Banina taunoya edi maia ba sa vai.”

⁸ “Bamo tauninemo kona tava bi a giuvaimi, bi bai a vitevitemina taididi ko kanidi. ⁹ Bi ḡome lava sidesidedi koi yawasanidi bi ko giuwedina gado, ‘Maimaituwa ena waibada kaikana i tava.’ ¹⁰ Bi bamo taunidi mote sima giuvaimi ba ko nawa etamo bi ko giuna gado, ¹¹ ‘Emi tauni gobusina kaḡemaimo i laulaupatuna ka lailaikulukuluvidi te ko sibe.

* 9:62: Diu lavedi edi lausuwata ba matediḡa sa nawanawa mote sima tinatinamuli.

Banina Maimaituwa ena waibada saugina i tava bi kona daboke. ¹² Tagu yà giugiuwemi, te etala laḡannemo mba taunina yà kovoḡi gulatena kaka Sodom. ”

*Taun mote waisumegidi
(Met 11:20-24)*

¹³ “I gebo kauwa Kolasin bi Betsaida lavemi lisimimo, bamoda Taiya bi Sidon nopodimo anisove kauwidi e voiyeidi mai temi lisimimo e voivoiyedina, tedi maso kaikana udi galedi a kotedi, ai kovu topedi bi a kamaḡati munaḡedi te edi gebogebomo a kuvasa. ¹⁴ Etala laḡannemo, temi Maimaituwa ya kovoḡi gulatema kaka Taiya bi Sidon. ¹⁵ Bi temi Kapeniyam lavemi, ko wainoḡota te bena ko nawa Malamo, ee? Geḡa, temi ko nawa lava pekipekidi edi gabumo.” ¹⁶ Bi Yesu ena tauwaikawatana i giuwedina gado, “Aiyai emi giu ya vaivaiyena ba tagu egu giu ya vaivaiye. Bi aiyai temi ya miyamiyatautauliyemina ba tagu ya miyamiyatautauliyegu. Bi kota aiyai i miya tautauliyeguna ba taugiukamaḡegu ya miyamiya tautauliye.”

Yesu ena tauwaikawatana 72 a munaḡa tava

¹⁷ Bi laḡannemo lavedi 72 mayasisidi a munaḡa tava bi a giuwena gado, “Bada, isammo aluwa gebogebodi a voteyateyaemai.”

¹⁸ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tagu malamo Seitan e kita i kuluvana maibena namanamali. ¹⁹ Tagu waibada e vitemi te mwata wailaunedi bi tikutikula ko vaḡoseḡosedi bi ḡaviya edi ḡailisi matabudi ko vawaiubedi: Mote bai kaka ima ka gebogebomi. ²⁰ Bi penama a votoyeteyemina mote komai nuwavisuyedi. Bi ko yasisi te isemi malamo a gilumidi.”

*Yesu ena Yasisi Palina
(Met 11:25-27,13:16-17)*

²¹ Mba sauginemo Aluwa Waiyawemo Yesu nopona yasisi i waiwanavu, bi i giuna gado, “Tamagu, yà kakasaḡesaḡem. Tam mala bi dobu Badana, taunana aubaina nuwauyauya bi sibe lavedi lisidimo niga kauwidi kuna sivu waidavonedi bi lava edi yawasana maibena libilibi lisidimo kuna kamaḡati. Tamagu, giukauwa te niga tam em ḡowana.

²² “Tamagu mwali matabudi i vitegu. Aiyai mote Natuna i sibe te tana Tamana taunaḡa. Mainana kota aiyai mote Tamana i sibe te tana Natuna taunaḡa. Bi tedi mabai Natuna i vinevinedina ba tedi taudidi Yesu sa kamaḡati.” ²³ Yesu i tauvitale bi ena tauwaikawatana taudiga i giuwedina gado, “Kakavisuvisudi kaka bai ko kitakitana sa kita. ²⁴ Kamaina yà giugiuwemi te bai ko kitakitana ba taugiawatana bi ḡalibona wapewapedi a ḡoḡoena maso kauwina a kita bi mote a kita. Bi giu ko vaivaiyena a ḡoḡoena maso a vaiye bi mote a vaiye.”

Sameliya olotona ena laukivisuvisu lautaulalana

²⁵ Laḡan ḡemota waigake tauwailovelovena Yesu nuwana wailausoluna aubaina i tava bi i waitalayena gado, “Tauwailovelove, bai yà voiye te yawasana kenakena nonoḡina yà vai?” ²⁶ Yesu ena giu i waimunena gado, “Waigake bainewa a gilumidi? Tam waigakena kwa iyeiyevina banina kwa sibesibe, ee geḡa?”

²⁷ Bi olotona giu i waimunena gado, “BADA em Maimaituwa kwa ḡoena ba: Nuwapoum tabutabunemo, aluwim tabutabunemo, em ḡailisi tabutabunemo, em noḡota tabutabunemo bi kota em tau kwa ḡoena maibena taumḡa kwa ḡoḡoemna.”

²⁸ Yesu oloto ena giu i waimunena gado, “Mba kuna giukauwa, laḡan matabuna kwa voiye bi yawasana kwa vai.”

²⁹ Bi waigake tauwailovelovena i ḡoḡoena ya sibe kauwe te Yesu i waitalayena gado, “Bamo taunana egu tau?”

³⁰ Bi Yesu waititikunamo oloto ena giu i waimunena gado, “Oloto ḡemota Yelusalemmo bi i yovo i nawanawa Deliko bi etamo taudanene a lovo tava te a kaididi, ena gala a doulisi kamaḡedi bi a kwapu kauwe te nuwana peki bi a gose kamaḡe.

³¹ “Kamaina bi Pilisi mba etana ḡemotina i kaiwata i yovo i nawanawa te oloto nuwakalunaḡa i kita bi i kita kamaḡe te eta nevanaḡa i yovo i nawa. ³² Mulinemo kota Livai etana ḡemotina i kaiwata i yovo i nawanawa, te olotona i kita bi i kita kamaḡe bi eta nevanaḡa i yovo i nawa. ³³ Bi Sameliya olotona mba etanaḡa i yovoyovo te olotona nuwakalunaḡa i vabanavi i kenakena te i launuwatoye. ³⁴ Kamaina bi i nawa oloto lisinemo bi boninemo olip masina bi wain i ḡinidi bi gala selipidimo i panidi. Bi i lageti te ena donkimo i waigelu te i nawe balekimo. Ḡome tauwailaba nimanemo i sako te ya labe. ³⁵ Laḡan i sako te mane isana dinali labu i kaikamaḡedi te baleki taulabena i vite bi i giuwena gado, ‘Kwa labe kauwe bi laḡannemo yà tava munaḡana kaka bai kuna voivoiyena luvanemo yai mai’im.’ ”

³⁶ Yesu waiḡake tauwailovelovena i waitalayena gado, “Kuna sibe te niga lavedi faiona nopodimo bamo taunana taudanene oloto a laulau kivigeboḡeyena lisinemo waitau ena kauwa i voiye?”

³⁷ Waiḡake tauwailovelovena giu i waimunena gado, “Tana aiya i waiwaisaguna.” Ḣome Yesu i giuwena gado, “Tam kwa nawa bi mainana kwa voiye.”

Yesu, Meli bi Mata i vakitedi

³⁸ Yesu ena tauwaikawatana vaitedi a nawanawa Yelusalem aubaina, te malagai ḡesaunemo i tava. Bi ḡome waivini isana Mata i giuvai te vanuwemo i valageta. ³⁹ Bi waivinina tasina isana Meli, tana Yesu kaḡepakanemo i miya bi ena giu i waibeyavaiye. ⁴⁰ Bi Mata tana noya matabuna i voivoiye, taunana aubaina i nato Yesu lisinemo bi i giuwena gado, “Bada, kwa kitakitagu ee ḡeḡa te tasigu i gosegu bi tauguḡa yà noyanoya? Bi kwa giuwe te ya sagugu.”

⁴¹ Bada, Mata ena giu i waimunena gado, “O egu tau Mata, tam mwali matabudi kwa ala wainuwaboyedi bi kwa kaka nuwalaḡalaḡam. ⁴² Vaivai ḡemota ota taunana i visu bi Meli vaivaina i kulamatai bi mote aiya kaka lisinemo ima kaikamaḡe.”

11

Pali wailovelovena

(Met 6:9-13, Met 7:7-11)

¹ Sauga ḡemota Yesu gabu ḡesaunemo i laulaupali. Bi laḡannemo pali i kovikovi ba ena tauwaikawatana ḡemota i giuwena gado, “Bada, kwai lovemai te tama maso mainana ke laupali, maibena Diyon ena tauwaikawatana i wailovedina mainana.”

² Yesu i giuwedina gado, “Laḡannemo ko laupalina ba niga mainana ko giu: Tamamai, isam waiyawa sa vivile.

Tam em waibada ya nato.

³ Laḡan matabuna ema kani kwa vitemai.

⁴ Bada ema ḡeḡeḡo kwa noḡoti kamaḡedi,

banina tama kota ema lava lisimaimo ḡeḡeḡo a voivoiyedina ka noḡonoḡoti kamaḡedi.

Bi laulubumo mote kuma nawemai.”

⁵ Ḣome Yesu i giuwena gado, “Ḣemoḡemotina maso ḡesaun dudubala modonemo kuna nawa em tau lisinemo, bi kuna giuwena gado, ‘Goma, buledi faiona ku vitegu, ⁶ banina egu tau i nawanawa niganana i tava, bi tagu lisigumo mote kani te maso e vite.’ ⁷ Bi em tau vanuwa noponemo maso em giu i waimunena gado, ‘Kuma lailainuwawasa, tama kaikana ke laugudu, bi natunatugu vaitedi ka kenakena. Mote ḡemoḡemotina yàma kena moito bi bai yàma vitem.’” ⁸ Ḣome Yesu i giuna gado, “Yà giugiuwemi te mote maso i moito bi buledi i vite, banina i sibe te tana ena tau. Bi ena laukalayaviyavi dabanemo kaka ya moito bi buledi ya vite. ⁹ Taunana aubaina yà giugiuwemi, koi baḡana ba ya vitemi, ko tavuḡena ba ko banavi, bi ko laupewapewana ba lisimimo gudu ya kaikamaḡe. ¹⁰ Banina mabai sa waibaḡana kaka sa vai, aiya ya tavutavuḡena kaka ya banavi bi aiya ya laulaupewapewana kaka lisinemo gudu ya kaikamaḡe.

¹¹ “Mote bamo mai kauwa te gomana iyana i ḡabeḡabe bi tamana mwata i vite, ¹² ee pou i ḡabeḡabe bi tamana tikutikula i vite. ¹³ Temi niga kauwina ko noḡoti, avena te ḡeḡeḡo lavemi bi yaḡolo te natunatumi puyo visuvisudi vitedi kona sibe. Taunana aubaina Tamemi malamo tana ḡemoḡemotina, mabai Aluwa Waiyawa sa waibaḡena kaka ya vitedi.”

Yesu bi penama edi bada Taumudulele*

(Met 12:22-30, Mak 3:20-27)

¹⁴ Yesu oloto noponemo gumgum penemina i kwavivai. Bi laḡannemo penama oloto i potipotiyovo kamaḡe ba tana giu i waitubu munaḡe. Bi ḡome lava kumna tana a soveye.

¹⁵ Bi kota lava ḡesaudi a giuna gado, “Mba taumudulele ḡailisi i vite, te penama ya kwavikwavivaidi.”

¹⁶ Bi lava ḡesaudi tana laulubumo ai talaye, te maso anisove kauwina i voiye bi maso aikawa giukauwe, te tana Maimaituwa lisinaḡa i yovo. ¹⁷ Bi ḡeḡa te Yesu edi noḡota i sibedi aubaina i giuwedina gado, “Dobu ḡemota bi taudiḡa sa daili munagedina ba sa kageḡeḡeḡo. Mainana kota vanuwa ḡemota lavedi taudiḡa sai miyataulina ba mote edi miya ima visu.” ¹⁸ Mainana kota seitan falona seitan vaitena sa dailidi bi sai ḡasigasina ba mote kaka ena waibada ima kena gulata. Niga e giuna banina temi kage ko giugu te tagu

* 11:13: Penama edi bada dididiga.

taumudulele ġailisi i vitegu bi penama yà waipotiyovodi. ¹⁹ Bamoda taumudulele bi ena ġailisimo penama yà waipotiyovodi ba temi palisi aiyai ena ġailisimo emi tauwaikawaiwatana penama sa waipotiyovodi? Emi tauwaikawaiwatana sa kaka maġatimi te temi kaikaiyovumi! ²⁰ Bamoda tagu, Maimaituwa nima kiukiunemo penama ya waipotiyovodi. Ba ya kaka maġatigu te Maimaituwa ena waibada kaikana lisimimo i tava.

²¹ Laġannemo bi oloto ġaiġailisina ena apiya i vononoġedi bi ena vanuwa ya labelabena, ba ena ġonaġona sa kena kauwa. ²² Bi bamoda oloto ġesauna ġaiġailisi guletina mote mai tana mba olotona i lauyovoġena ba, ena apiya i waisumaġedina ya tano kamaġedi. Bi ġoneġonedi matabudi ya soiyi waipaipailidi.

²³ Tana aiyai mote tagu vaitegu ba kagu ġaviya. Bi kota tana aiyai mote vaitena kama noyanoya ġemota ba tana taulaidabalala.

Aluwa gebogebona ena tava munaġa
(Met 12:43-45)

²⁴ “Laġannemo aluwa gebogebona lava i potiyovo kamaġe, bi dobu tatakaliġiġa gabu ya tavutavu te maso yai yawasi, bi bamo mote gabu kauwa i banavi, ba taunaġa i giu munaġena gado, ‘I visu te tagu yà munaġa egu vanuwa e gosegosenemo.’ ²⁵ Bi laġannemo i tava vanuwa i gosegosenemo, ba i kita te laulauġiliġilina bi kakanonoġina. ²⁶ Kamaina bi i munaġa te aluwa gebogebona otidi 7 i waidoli tavaitedi mote mai tana. Bi sa sola nawana lavana noponemo ba mba lavana ena yawasana ya pilipili gulatana kaka dolinemo.”

Nuwavisu giugiu kauwina

²⁷ Yesu yaġolo niga kauwidi i giugiuwedi ba waivini lava kumna nopodimo i binauna gado, “Waivini kakavisuvisuna ba tana aiyai i bewam bi i waisusumna.” ²⁸ Bi Yesu, waivini ena giu i waimunena gado, “Geġa, kakavisuvisudi ba tedi mabai Maimaituwa giuna sa vaivaiye bi sa kaikaiwatana.”

Diyona ena mataila
(Met 12:38-42)

²⁹ Bi lava kumna a wapawapa gulata ba Yesu i giuna gado, “Niga kimtimi kona ala gebo te mataila ko waibaġae. Mote mataila ġesauna yama voyie bi Diyona ena mataila taunaġa ko kita bi ko noġoti. ³⁰ Banina Ninive lavedi edi mataila ba Diyona bi kota mainana niga kimtimi, emi mataila ba Tana Taunana Natuna. ³¹ Bi etala laġannemo, Siba edi ġalibona waivinina kaka ya moito saġa bi temi kimtimi yai wawumina banina tana manekaġa i tava, Solomon ena nuwauyauya giudi vaiyedi aubaidi. Bi aiyai temi vaitena ko miyamiyana tana taunana i saġa gulatana kaka Solomon. Bi kalinana mote koma vaivaiye. ³² Etala Laġannemo Ninive lavedi niga kimtimi sai wawumina banina tedi Diyona ena lauguguyemo a laukuvasa. Bi tana aiyai niganana vaitena ko miyamiyana tana taunana i saġa gulatana kaka Diyona. Bi temi laukuvasa mote koma ġoeġoe.”

Tubuġa ena kwadam
(Met 5:15, Met 6:22,23)

³³ “Aiyai mote kwadam imai tuni bi ima sako waidavo ee gulewa dibunemo imai kabubutawi. Geġa, mote mainana, tana kwadam ena ani moitomo yai moito, te lava sa valavalagetana yanana sa kita. ³⁴ Bi tubuġim ena kwadam ba matam. Laġannemo matam bi visuvisudi ba tubuġim matabuna ya yana. Bi kota laġannemo matam a gebogebona ba tubuġim matabuna yai dudubala. ³⁵ Taunana aubaina yana nopommo kwa labe kauwe te mote imai dudubala. ³⁶ Bamoda tubuġim matabuna yanayana i yana galamena, ba tubuġim mote imai dudubala bi ya yana gulata, maibena kwadam yanana.”

Geboġebo giudi wapedi 6
(Met 23:1-36, Mak 12:38-40)

³⁷ Laġannemo Yesu giu i waiwaikovi, ba Palisi ġesauna tana i giuvai nawe ena vanuwemo te vaitena sa kani: Kamaina bi i valaġeta vanuwemo bi teibolo diyanemo i kenagiligili bi a kanikani. ³⁸ Bi ġome Palisi i sove te Yesu nimana mote i koġedi bi i kanikani. ³⁹ Kamaina bi Bada i giuwena gado, “Temi Palisi ledu bi aboma taulidi koġedi kona sibe kauwedi bi nopomimo ba kanitoku bi gebogebona kauwidi a wanavu.

⁴⁰ “Temi opeopemi! Kona sibe ee geġa te Maimaituwa tubuġa bi kota nopo i voyiedi. ⁴¹ Bi bai aboma noponemo ya kenakenana taunana waiyamoyamonidi ko vitedi kaka emi yawasana sa visu.

⁴² “I gebo kauwa temi Palisi lisimimo, banina kani ani taidinidinidi bi dubu wai 10 na Maimaituwa vitena kona sibe kauwe. Temi mote lava koma labelabe kauwedi bi Maimaituwa mote koma ġoeġoe. Niga taudidi ko voyiedi bi vite Maimaituwa lisinemo koma sakoliye.

⁴³ “I gebo kauwa temi Palisi, banina temi ko gōeōe te animiya visuvusudimo ko miya, bolu vanuwidimo. Bi kota ko gōeōe lava sa vivilemi aniwaigemota gabudimo.

⁴⁴ “I gebo kauwa, banina temi ba maibena kokowaga waimaitaila geḡedi, dabediḡa lava sa nawanawa bi mote sima sibesibedi.”

⁴⁵ Waigake tauwailovelovena ḡemota Yesu i giuwena gado, “Tauwailovelove, laḡannemo niga kauwidi kuna giugiuwedi ba tama kota vaitemai kuna lauyovoḡemai.”

⁴⁶ Yesu giu i waimunena gado, “Temi waigake tauwailovelovena, i gebo kauwa, te emi giumo lava ko waivitedi. Bi vitedi mote ḡemoḡemotidi te sa avala bi mote bamo koma sagusagu lubudi.

⁴⁷ “I gebo kauwa, banina emi magumagula wala taugiuwatana ai pekidi. Bi temi niganana edi ai kaukauwina ḡemotinemo mba tauyewidi ko kaka visuvusudi.

⁴⁸ “Bi ko kaka maḡatimi te emi magumagula bai a voivoiyena ba ko waininedi, banina tedi taugiuwatana ai pekidi bi temi edi tauyewa ko lailaivaliudi.

⁴⁹ “Taanana aubaina Maimaituwa ena nuwauyuyamo i giuna gado, ‘Tagu kaka taugiuwatana bi giugiuwemotidi yā giukamaḡedi te ḡesaudi sai pekidi bi kota ḡesaudi sa laukivigeboḡeboyedi.’

⁵⁰ “Nove laḡan pakanemo te niganana, lava taugiuwatana ai pekidi bi kwasinidi a tostitosina, aubaina te temi niga kintimi kaka kovoḡa ko vai. ⁵¹ Wala Eibol ena pekimo te i saḡa Sakalaiya lisinemo. Bi Sakalaiya tana olta bi pali vanuwina mododimo ai peki. Ya giugiu kamaḡemi te niga kintimi kaka pekidi matabudidi kovoḡidi ko vai.

⁵² “I gebo kauwa temi waigake tauwailovelovena, banina temi sibe ki-ina kona vai bi ko kaikaididi. Temi otimi mote ko sola nawa bi mabai sa solasola nawana temi ko moimoito gudugududi.”

⁵³ Laḡannemo Yesu mba malagaina i gosegose ba palisi bi waigake tauwailovelovena lauyovoḡe giudimo tana ai tala vitavitale. ⁵⁴ Tedi a gōeōena maso Yesu bai giuna geboḡebona i vato wapa te a kaididi.

12

*Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedi te Palisi edi kauwa sa kita kauwedi
(Met 10:26,27)*

¹ Mba laḡannemo, lava wapewapedi tausan ai ḡemotidi, taunana aubaina edi lava dabediḡa a waikavutuvutuḡa. Yesu ena tauwaikaiwatana i gei giuwedina gado, “Palisi edi waikavutuvutuḡa ko kita kauwa te ko vola kamaḡedi. Tedi edi yawasana maibena muu'a, ya waitaudamadama makamakai.” ² Mwali bai sumasumana kaka ya nuwa tanesa bi mwali bai kenakena waidavonina kaka Maimaituwa ya kamaḡati. ³ Mwali bai dudubalemo kuna vatona kaka suwalemo sa vaiye. Mwali bai nakanaka noponemo kona waikasakasavenayena kaka debamo sai noyanoyae.

⁴ Egu lava, yā giugiuwemi te tubuḡa taunaḡa tauwapekina mote koma nailedi. Mba mulinemo mote kaka bai ḡesauna sima voiye. ⁵ Bi tagu kaka yāi lovemi te aiyai ko naile, banina tana ḡailisi lisinemo ya kenakena te tubuḡa ya ka geboḡebo bi ya pwalage nawemi iyovoḡamo. Emaso, yā giugiuwemi te Maimaituwa taunaḡa ko naile.

⁶ Mavumavuyama wapedi 5 ba luvana peni labumo kwa gimelidi, bi geḡa te Maimaituwa mote mavumavuyama ḡemota kaka nuwana ima kauleya.

⁷ Temi mainana kunumimo, dabemi matabudi iyeyevi waipailidi. Mote koma naila banina temi kona tusaḡana kaka mba mavumavuyamidi.

⁸ “Yā giugiuwemi te aiyai bi lava wapewapedi matedimo ya giugiu waimaḡatiguna, ba Tana Taunana Natuna kaka Maimaituwa ena aneya matedimo yā kamaḡati. ⁹ Bi tana aiyai lava wapewapedi matedimo ya valevaleleguna ba Tana Taunana Natuna kota mainana Maimaituwa ena Aneya matedimo yā valeleye.

¹⁰ “Lava aiyai Tana Taunana Natuna i giu waigeboḡebona ba Maimaituwa ena geboḡebo ya noḡoti kamaḡe. Tana aiyai bi Aluwa Waiyawa i waidiboḡina ba Maimaituwa ena geboḡebo mote ima noḡoti kamaḡe.

¹¹ “Laḡannemo bolu vanuwidimo a tavaitemi bi waibabada matedimo ai moitomina ba komai nuwaboya te bai ko giuwe ee bainewa ko koi galagalame, ¹² banina Aluwa Waiyawa kaka yai lovemi te mba sauginemo bai ko giuwe.”

Olo to waiguyauna opaopana ena lautaulala

¹³ Lava kumna nopodimo olo to ḡemota Yesu i giuwena gado, “Tauwailovelove, valetigu kwa giuwe te tamamai gagasina ya soiye te tana bi tagu.”

¹⁴ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Goma, tagu mote egu giu bai te yā laididimanimi ee tamemi ena ḡonaḡona yā dailidi temi labu poumimo.” ¹⁵ Kamaina bi Yesu i giuwedina

gado, “Koi kita bi ko labe kauwemi te niga dobuna ena ḡonaḡona mote nopomi simai wanavudi, banina niga mwalidimo yawasana mote koma vai.”

¹⁶ Kamaina bi Yesu niga lautorialana i giuwedi: “Maimaso oloto ḡemota waiguyauna, tana ena daibimo kani a lau bani kauwa. ¹⁷ Tana taunaḡa i wainuwanogonogotana gado, ‘Tagu mote bamo gabu te egu kani matabudi yà susuḡudi.’ Niganana bai yà voyie? ¹⁸ Bai yà voyiena ba egu kani vanuwidi keikelikidi yà suwedi bi launanakidi yà kelidi. Ḡome kaka kani yà susuḡudi bi egu ḡonaḡona matabudi yài dubudi. ¹⁹ Kamaina bi yà giu munaḡeguna gado, ‘Tagu niganana mwali visuvisudi e sivudi, kwalabu wapawapa aubaidi. Niganana yà miya ota, yà kani, yà tego bi yài nuwawisu.’ ²⁰ Bi ḡeḡa te Maimaituwa oloto i giuwena gado, ‘Tam opaopam! Niga dudubalinemo kaka kwa peki. Bi bai kuna vovonogedina kaka aiyai ya legaudi?’”

²¹ Yesu giu i waikenana gado, “Tedi mabai dobu ḡoneḡonedi sa laulaususuḡudina taudigā aubaidi ba Maimaituwa matanemo mote ai guyai.”

Maimaituwa koi sumaḡe

(Met 6:25-34)

²² Kamaina bi Yesu ena tauwaikawaiwatana i giuwedina gado, “Taunana aubaina yà giugiuwemi te tubuḡimi aubaina mote komai nuwaboya, te bai ko kani bi ko miya ee bai ko kote. ²³ Banina yawasana i tausagaḡana kaka kani bi tubuḡimi i tausagaḡana kaka gala. ²⁴ Aoa ko kitedi: Tedi mote pesi sima wadiwadidi ee kediyā sima laulau voti. Tedi mote sima laulaususuḡu bi edi susuḡu vanuwidi ḡeḡa. Bi ḡeḡa te Maimaituwa ya waikanidi. Temi kona tausagaḡana kaka aoa! ²⁵ Tam aiyai bi niga mwalidi kwa wainuwaboyaedina bena em miya ya lofa, ee? Ḡeḡa! ²⁶ Bamoda, mote ḡemogemotim mba mainana mwali ḡaubona kuma miyae, te bai aubaina mwali ḡesauidi kwa wainuwaboyaedi?”

²⁷ “Bodu belenidi sa dugadugana ko kitedi: Tedi mote sima noyanoya ee edi gala sima voivoiyedi. Bi yà giuwemi te, ḡalibona Solomon ena waiguyau galedi bi ena waigala mote a visu gulata maibena niga belenidi namalidi, tedi a tausagaḡana kaka ḡalibona Solomon ena waiguyau galedi. ²⁸ Maimaituwa taunaḡa ḡawaḡawa wapumo kulidi visuvisudi ya voivoiyedi. Bi ḡawegawedi niganana niga ḡome bi bokina kaimo sai kalagosedi. Kona sibe e ḡeḡa, te Maimaituwa kaka yai galemi? Emi sumaḡa a ala keikeilika!”

²⁹ “Laḡan matabuna mote komai nuwaboya te bai ko kani bi ko tego. ³⁰ Banina dobumo lava mote waiwaisumegidi, laḡan matabuna niga kauwidi sa wainuwaboyaedi bi sa goḡoe te sa legaudi. Bi temi, Tamemi i sibe te niga mwalidi ko malumaluwabiyeidi. ³¹ Temi kamaina te ena waibada ko gei tavuḡe kaka tana mba mwalidi ya vitemi.”

Malamo koi guyai

(Met 6:19-21)

³² Egu yalabolu ḡaubona komai nuwaboya, banina Tamemi i wainuwawisuyemi te ena waibadamo ko miya. ³³ Emi ḡonaḡona ko kune kamaḡedi bi lava waiyamoyamonidi mane ko vitedi. Mba kauwidimo emi solusolugudu bagibagidi ko voivoiyedi te mote sima nuwalisi, emi waiguyau malamo ko laususugudi te mote sima kovi bi taudanene mote sima danenedi bi kwalikwali mote sima kagebgebodi. ³⁴ Banina emi waiguyau bamo ḡome ba temi laḡan matabuna kota nuwapoumi ḡome.

Taupaula kauwa

³⁵ “Laḡan matabuna Maimaituwa ena noya aubaina koi gala bi ko vononoḡa. Emi kwadam ko gabudi te sa yanayana, ³⁶ maibena taupaula edi bada sa labelabe te naḡi soinemō ya munaga tava. Laḡanemo i tava bi i laupewapewana ba tedi maḡemota sa moito te gudu sa kaikamaḡe. ³⁷ Taupaula mabai edi bada aubaina a vononoḡa bi sa wailabana ba ena nato munagemo sai nuwawisu. Giukauwemo ya giugiuwemi, te tana kaka waitaupaula aubaina yai gala, ya giuwedi te teibolo sa miya kwaivivili bi yai kanidi. ³⁸ Avena te dudubala modonemo ee laḡan sakosako balanemo Bada ya nato bi mabai a vovononoḡana ya banavidina ba sai nuwawisu. ³⁹ Temi niga kauwina ko sibe: Bamoda vanuwa taniwagina taudanene ena sola saḡa saugina i sibena ba, mote gavogavo ima vite te ena vanuwa ima lolo. ⁴⁰ Temi kota mainana ko vononoḡa, banina Tana Taunana Natuna ya natona kaka sauga mote koma noḡonogotinemo ya tava.”

Taupaula waisumegidi ee waiwaisumegidi ḡeḡedi

(Met 24:45-51)

⁴¹ Pita i waitalana gado, “Bada, niga lautorialana ba tama taumaigā kwa giugiuwemai ee ema lava ḡesauidi vaitedi kwa giugiuwedi?”

⁴² Yesu Pita ena giu i waimunena gado, “Taupaula aiyai waisumegina bi nuwanuwayuyayana, tana taunana kaka ena bada ya vine te taupaula ya labedi te sauga kauwemo kaka kediyā ya soisoiyedi. ⁴³ Bamoda Bada ena tava munaḡemo

bi taupaula aiyai ya banavi, niga kauwina ya voivoiyena ba nuwawisu didiga mba taupaulina lisinemo. ⁴⁴ Tagu giukauwemo yà giugiuwemi te mba taupaulina kaka ena bada waibada matabuna ya vite te ena ḡonaḡona matabudi yai badayedi. ⁴⁵ Bi bamoda taupaulina maso taunaḡa i giu munaḡena gado, 'Egu bada ya alaala nawa bi mote ima tavatava makai.' Tana ḡome taupaula oloolotodi bi waiwaivinidi i kwapudi, i kani, i tego bi i tego buu'wa. ⁴⁶ Mba taupaulina ena bada ena nato saugina mote ima noḡonoḡoti bi ima sibesibe te bai sauginemo ya tava. Sauginemo ya miyamiya nuwakauleya bi ena bada ya tavana kaka taupaula ya koigavuḡavuki bi lava laukasagaigaidi edi gabumo ya pwalage nawe.

⁴⁷ "Taupaula aiyai ena bada ena ḡwana i sibedi bi mote ima voivoiyedi ee ima vovononoḡa ba ena bada kaka tana ya kovoḡi gulate. ⁴⁸ Bi taupaula aiyai ena bada ena ḡwana mote i sibedi bi noya i ai voivoiyena ba tana kaka ena kovoḡa ḡaubona ya vai. Tedi mabai noya dididiga i vitedi bi mote sima voivoiye kauwedi ba kovoḡa dididiga sa banavi. Maimaituwa taupaula aiyai bi vaivai wapewapedi i vitevitena ba ya noḡonoḡoti te vaivai wapewapedi lisinemo ya legau munaḡedi. Bi Maimaituwa taupaula aiyai i waisumaḡe bi vaivai wapewapedi nimanemo i sivudi te ya labelabedina ba mainana kota Maimaituwa ya vite munaḡe."

Mote nuwauba bi daila

(Met 10:34-36)

⁴⁹ Tagu e yovona dobumo ba kai e yovoḡe bi e ḡoḡoena maso kaikana i kalakalati. ⁵⁰ Tagu kaka kabulu yà vai bi wainuwatoimo yà miyana eete kabulu yà laudamoye. ⁵¹ Temi ko noḡonoḡoti te tagu bena dobumo nuwauba e yovoḡe, ee? Geḡa, mote nuwauba bi daila. ⁵² Niganana bi noi i nawana ba vanuwa ḡemota nophonemo lava wapedi 5 kaka sa daili munaḡedi te lava faiona ba lava labu vaitedi sai miyatauli bi kota lava labu ba faiona vaitedi sai miyatauli. ⁵³ Tedi kaka sa daili munaḡedi, tama kaka natuna olotona vaitena sai miyatauli bi gomana olotona kaka tamana vaitena sai miyatauli, bi vesala kaka natuna waivinina vaitena sai miyatauli, gomana waivinina kaka matinana sai miyatauli. Bi vesala malawana kaka sai miyatauli bi lawana kaka vesala vaitena sai miyatauli.

Laḡan kauwa sibena

(Met 16:2,3)

⁵⁴ Yesu lava kumna i giuwedina gado, "Laḡannemo yada nisa yawaninaḡa ya saḡasaḡa ba ko giugiuna gado, 'Noi taunana nabu ya yovo.' Bi mainana ya tubutubuga. ⁵⁵ Bi laḡannemo suwala ena anilovotava yawaninaḡa yavala ya laulausuve ba ko giugiuna gado, 'Niganana ba ya kwamla.' Bi mainana ya tubutubuga. ⁵⁶ Temi waiwaikaikaiy-ovumi! Temi galewa bi dobu kita waiipoipodi kona sibe kauwedi. Bi bainewa te niga saugina giuwaipoipona mote koma sibesibe kauwe?"

Dolinemo Em gebogebo kwa gei kadidimani

(Met 5:25,26)

⁵⁷ "Bai aubaina mote komai talapili munaḡemi te maso didimana kauwina kona voiye? ⁵⁸ Bamoda lava ya panim bi ya nawem etala gabunemo, ba etamo kwa giu bagibagi bi em gebogebo ko kadidimani te em tau vaitena koi nuwaḡemota. Bi mote kuma voiye ba ya nawemna taulauetala lisinemo. Bi taulauetala ya nawemna biliweloko taulabena lisidimo te biliwelokomo sa sako nawem. ⁵⁹ Yà giugiuwemi te tam mote kaka kuma potiyovo bi ḡome kwa waimaiiana eete em mane matabuna biliwelokomo kwai kovi."

13

Emi gebomo ko kuvasa ee ko peki

¹ Mba laḡanemo tedi mabai ḡome a tavatavana Yesu a tainuwatau te mani Galili Maimaituwa lisinemo a laulausewawana ba Paelat i waipekidi. ² Bi Yesu edi giu i waimunena gado, "Mba lausewawananemo mani Galilidi a waipekidina ba ko noḡonoḡotina a gebo gultatana kaka edi lava ḡesaudi, ee? ³ Geḡa, yà giugiuwemi te emi gebogebo mote ko laukuvasa ba matabumi ko pekina mai tedi a pekipekina. ⁴ Bi ko noḡoti Silowammo kota vanuwa kaikaidakina i nuwagulo yovo te lava wapedi 18 i waipekidi. Tedi a gebo gultatana kaka lava ḡesaudi Yelusalemmo sa miyamiyana, ee? ⁵ Geḡa, yà giugiuwemi te emi gebogebo mote ko laukuvasa ba matabumi ko pekina mai tedi a pekipekina."

Damaya votavota geḡana ena lautaulala

⁶ Kamaina bi Yesu niga lautaulalinemo i giuwedina gado, "Mai maso, oloto ena wain daibinemo damaya kaina i wadi. Bi tana i nawa votana au-losinemo ba mote votana

i kita. ⁷ Taunana aubaina, tana daibi taulabena i giuwena gado, “Tagu kwalabu faiona nopodimo ei velavelau damaya votana aubaina, bi damayina mote i vota. Maso kuna oi kamaḡe, bai aubaina doḡa ya waiyakale?”

⁸ “Bi daibi taulabena i giuna gado, ‘Bada, kwalabu ḡemota noponemo kwa kita kamaḡe te pakana ya ḡuluvi waikwaivivili bi kaidubudubu ya sivudi. ⁹ Bi bamo te kwalabu ḡesau noponemo ya votana ba kamaina, bi ḡeḡa, ba kamaina te kwa oi kamaḡe.’”

Yesu Waiyawasi Laḡannemo waivini nuwakuduna i waiyawasani

¹⁰ Waiyawasi Laḡannemo Yesu bolu vanuwina gesaunemo i waiwailovelove. ¹¹ Bi ḡome ba waivini ḡemota, bi aluwa gebogebona waivini i voyie te i nuwakudu bi i pelona ba kwalabu 18 a kovi bi mote i yawasana. ¹² Laḡannemo Yesu waivinina i kitakita ba i giu otigeḡa gado, “Waivini, em sidamo kuna yawasana.” ¹³ Ḡome Yesu nimana i tuḡu bi waivini dabanemo i sakosako ba noi taunana te i moito didimana bi Maimaituwa i kasageḡeḡe.

¹⁴ Bolu vanuwina taulabena i medina banina Yesu Waiyawasi Laḡannemo waiyawasana i voyie. Bi lava i giuwedina gado, “Laḡan 6 nopodimo eda noya ta voyiedi, bi mba laḡandimo ko tava Yesu lisinemo te yai yawasanimi bi mote Waiyawasi Laḡannemo.”

¹⁵ Bada ena giu i waimunena gado, “Temi kaikaiyovumi! Tam aiyai em kau ee em donki Waiyawasi Laḡannemo gadona i magu bi kuna kita kamaḡe, ee? Bena ena ganamo kwa kuvesi bi kwai doli nawe te gauba ya tego. ¹⁶ Niga waivinina ba Eiblaḡam ena tubulelesa bi Seitan i panina ba kwalabu 18 a kovi. Niga waivinina Waiyawasi Laḡannemo maso te kita kamaḡe, ee? Bena ḡeḡa.” ¹⁷ Laḡannemo Yesu mainana i giugiuwedi ba kana ḡaviya i voyiedi te taudiḡa ai dabaubedi. Bi Yesu kauwa visuvusudi matabudi i voivoiyedina lava a yasisiyedi.

Wasiva pesina bi muu'a lautaulalidi

(Met 13:31-32, Mak 4:30-32)

¹⁸ Kamaina bi Yesu i waitalana gado, “Maimaituwa ena waibada ba mai bai? Bai ya laukoiluvae? ¹⁹ Mba maibena wasiva* pesina, oloto i vai te ena daibimo i wadi. I duga te i waita kai bi mwanuwa sawasawaḡa lovolovodi lagalaganemo a launoḡi.”

²⁰ Yesu i waitala munaḡana gado, “Bai kauwinemo Maimaituwa ena waibadana ya lau koiluvaye? ²¹ Mba niga mainana: Laḡannemo waivini muu'a ya vai bi falawa vaitena ya vitalena ba muu'a mba falawina nopona matabuna ya voyie te ya lusa.”

Mataeta ḡulilina

(Met 7:13-14)

²² Yesu i nawanawa Yelusalemmo, bi mba nawanemo ba taun bi malagai nopodiḡa i nawa bi lava i waiwailovelovedi.

²³ Bi ḡome lava ḡesauna i waitalana gado, “Bada, giukauwa te lava visa ota sa yawasana, ee?” Bi Yesu i giuwedina gado, ²⁴ “Temi ko kaibagibagi te mataeta ḡulilnemo ko sola nawa, banina lava wapewapedi sa waitaulubu te maso sa sola nawa bi sa kabikabi kasaga. ²⁵ Ḡome vanuwa taniwagina ya moito te mataeta ya gudu. Bi temi kaka vanuwa mataetinemo ko moito, ko laupewapewa bi koi baḡana gado, ‘Bada, aubaimai mataeta ku kaikamaḡe.’ Bi tana giu yai munena gado, ‘Tagu mote ya sibemi, temi bamo maḡa kona tava.’ ²⁶ Bi temi kaka giu koi munena gado, ‘Tama tam vaiitem te kani, te tego bi ema taunimo kunai lovelove.’ ²⁷ Bi ḡeḡa te tana giu yai munena gado, ‘Tagu mote ya sibemi te bamo maḡa kona tava. Temi gebogebona tauvoyiena, ko nawa tabummimo!’

²⁸ “Ḡome kaka ko ḡaba bi mwakemi ko sanadididi, sauginemo Eiblaḡam, Aisik, Deikap bi taugiuwatana matabudi Maimaituwa ena waibadamo sa miyamiyana ko kitedi. Bi ḡome kaka temi sa pwalage yovogemi. ²⁹ Bi lava kaka aibeu, lalasi, aibadabada bi yaloussa yawanidiḡa sa tava bi Maimaituwa ena waibada soinemodi gabu sa legaudi. ³⁰ Bi tedi mabai niganana sa mulimulina kaka sai laumatana, bi mabai niganana sa waitaumatana kaka sa muli.”

Yesu ena ḡaba Yelusalem aubaina

(Met 23:37-39)

³¹ Mba saugina ḡemotinemo, palisi ḡesaudi a tava Yesu lisinemo bi a giuwena gado, “Tam niga dobuna kwa gose kamaḡe bi kwa nawa tabummo, banina Alodi ya ḡoḡoena yai pekim.”

³² Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Ko nawa te mba dakona ko giuwena gado, ‘Tagu penama ya waipotiyovodi bi lava ya wai yawasanidi, niganana bi bokina. Bi laḡan

* **13:19:** Diu lavedi edi wasiva ba mote mai tada eda wasiva, tedi ba mai kai bagoma. Pouna ḡaubona bi ya duga, ya didiga te lagalaganemo mwanuwa sa laulaunoḡi.

waifaioninemo ba egu noya yà kovi.’ ³³ Avena te bainewa bi tagu egu noya niganana, bokina bi lağan gësaunemo yà voyedi kaka yà nawa Yelusalem. Banina, Taugiuwatana mote bamo ina peki te Yelusalemmo kaka ya peki.

³⁴ “Yelusalem dobuna lavemi, temi taugiuwatana konai pekidi bi Maimaituwa ena tauwainoyano ya giukamagedi lisimimo bi kona laugakimidi. Bi lağan matabuna e goëgoëna maso temi ei gëmotimi maibena kamkam waivinina mabenemo natunatuna ya gomoëgomo tawidina. Bi temi mote koi aninegu. ³⁵ Taunana aubaina koi beyavaiya, Maimaituwa kaka emi vanuwa ya gose bi i laukavakava. Yà giugiuwemi te mote kaka koma kitagu eete ko giuna gado, “Tana kakavisuvisuna, Bada isanemo ya natonato.’”

14

Yesu Palisi ena vanuwemo

¹ Waiyawasi Lağanna gësaunemo, Yesu i nawa Palisi isanawanawana ena vanuwemo kani aubaina. Bi gome ba lava tana a waikita wata. ² Gome ba oloto kağena bi nimana luselusedi Yesu matanemo i miyamiya. ³ Yesu Palisi bi waigake tauwailovelovena i waitalayedina gado, “Waigake bainewa ya giugiuweda, Waiyawasi Lağannemo lava tai yawasani e avena?” ⁴ Geğa te tedi mote bai a giuwe, kamaina bi Yesu oloto i taukoni, i waiyawasani bi i giukamage te i nawa. ⁵ Gome Yesu i waitalayedina gado, “Bamoda walitau natum olotona ee em bulumakau Waiyawasi Lağannemo bi dommo i kuluvana, maso kuna kita kamağe e kunai papalana bi kuna solu sağe?” ⁶ Bi tedi mote luvana te bai sa giuwe.

⁷ Lağannemo Yesu i kita te tauliso animiya a laulauvavina ba tana niga lautaulalana i giuwedi: ⁸ “Lağannemo lava bi i giuvaimna naği soinemo, ba animiya laukaina kuma gei vai. Mote ku sibe te lava isanawanawana kota a giuvai. ⁹ Male soi taniwagina ya giuwemna gado, ‘Niga lavana em animiya ku vite.’ Gome te waidabauba vaitena bi kwa miya yovo duyamo. ¹⁰ Lağannemo bi a giuvaimna, ba kwa nawa te doğamo kwa miya. Taugiuwaim kaka ya giuwemna gado, ‘Goma, ku sağa gabu laukainemo kwa miya.’ Mba mainana kaka soi taniwagina ya kasağem tauliso gësaudi matedimo. ¹¹ Tana aiyai bi i nuwasagaşagana, ba ya sakoyovoğe munağe, bi aiyai i sakoyovoğe munağena kaka sa kailağeti.”

¹² Kamaina bi Yesu taugiuwaina i giuwena gado, “Lağannemo suwalamodo e aubiga kanina kwa voyiena ba mote em lava, valevaletim, em dam lavedi e diyammo taumiya waiguyaudi kuma giuvaidi, mainana bi kuna voyiena ba matabudi male sai sipo te sa giuvaim. ¹³ Lağannemo kwa soina ba wainuwatoitoidi, nawanawa geğedi, kağe nuwanokudi bi matapotepotedi kwa giuvaidi. ¹⁴ Tedi mote luvana te bai kuna voivoiyena simai sipo bi Maimaituwa kaka ya kavisuvisum bi yai maiim, didimana lavedi edi kenamoito lağannemo.”

Soi laukaina lautaulalana (Met 22:1-10)

¹⁵ Lağannemo tauliso gësauna niga giuna i vaivaiye ba Yesu i giuwena gado, “Lava aiyai Maimaituwa ena waibada soinemo ya miya bi ya kanikanina ba yai nuwawisu gulata.” ¹⁶ Bi Yesu oloto ena giu i waimunena gado, “Lağan gëmoti oloto soi dididigina i voyie bi tauliso wapewapedi i giuvaidi te sa tava. ¹⁷ Bi soi lağannemo ba ena taupaula i giukamağedi a nawa te tauliso a giuwedina gado, ‘Ko nato, bai matabuna kaikana i nonoğa.’ ¹⁸ Bi matabudi edi waikoigudu giudi a giuwedi te mote sima nato soimo. Oloto dolidolina taupaula i giuwena gado, ‘Mağo ota doğa gaubona e gimeli aubaina te yà nawa yà kita. Ae, egu waipapa kwai anine.’ ¹⁹ Gesauna i giuna gado, ‘Tagu ba egu bulumakau wapedi 10 e gimala te yà nawa bi noyamo yà laulubudi. Ae, egu waipapa kwai anine.’ ²⁰ Bi kota gësauna i giuna gado, ‘Tagu ba niganana kaka e naği, taunana aubaina te mote yàma nato.’ ²¹ Gome taupaula i munağa te ena bada bai matabuna i tainuwatau. Vanuwa taniwagina i medi gulata bi taupaula i giuwena gado, ‘Kwa nawa makai te taun etedi nananakidi bi keikelikidiga lava wainuwatoitoidi, kağe nuwanokudi, matapotepotedi bi kağedi nuwakududi kwa tavaite.’ ²² Taupaula i nawanawana i tava munaga bi i giuna gado, ‘Bada bai kuna giugiuwena ba e voyie bi yağolo te gabu dididiga ya kenakena.’ ²³ Kamaina bi Bada ena taupaula i giuwena gado, ‘Kwa nawa etaga bi dobu diyadiyanaga mabai kwa banabanavidina kwa giuwedi te sa tava bi egu vanuwa sai wanavu.’ ²⁴ Yà giugiuwemi te lava mabai e giuvaidi bi a dabodabokana, kaka egu soimo mote sima kani.”

Waikawatana ena giugiu (Met 10:37-38)

²⁵ Lava kumdi Yesu vaitena a nawanawa, i tinamuli bi i giuwedina gado, ²⁶ “Aiyai kai-watagu ya goena ba tagu ya goe gulateguna kaka tamana, tinana, mwanena, natunatuna bi tasitasina. Bi bamoda aiyai taunaḡa ena yawasana ya goeḡoe gulatena kaka tagu, ba tana mote ḡemoḡemotina te egu tauwaikawaiwatana. ²⁷ Aiyai mote ḡemoḡemotina ena kolosi ima avala bi ima kaiwatagu ba tana mote egu tauwaikawaiwatana.

²⁸ “Bamoda ḡemota poumimo ya waiogatala te maso vanuwa kaikaidakina ya ḡalana, ba dolinemo ya miya bi mane ya gei kita te visa ya pwalage kaka vanuwina ya ḡala kovi. ²⁹ Bamoda tana vanuwa ḡalana i waitubu bi mote i waikovi ba lava sa kita bi sai gwaigwaiye, ³⁰ bi sa giuna gado, ‘Niga lavana lauḡala i waitubu bi mote i waikovi.’ ³¹ Mai maso, ḡalibona ena tauwaiḡaviya wapedi 10 tausan bi ḡalibona ḡesauna ba 20 tausan, dolinemo tana ya miya bi yai nuwanogonogota te ḡemoḡemotina 20 tausan yai ḡaviyedi ee ḡeḡa? ³² Bamoda tana mote ḡemoḡemotina ba tedi yaḡolo manekemo bi tauwainoyanoya ya gei giukamaḡe kana ḡaviya lisidimo te yai baḡedi, te nuwauba poudimo ya kena.” ³³ Yesu giu i waikenana gado, “Mainana tam aiyai mote bai matabuna ku gose kamaḡedi ba tam mote ḡemoḡemotina te egu tauwaikawaiwatana.

³⁴ “Soliti ba i visu bi laḡannemo dinina bi i kovina, ba bainewa kwa voyiye te ya dini munaga? Mote luvana. ³⁵ Mba mai solitina ba mote sima pwalage doḡamo ee venimo sima ḡini bi sa pwalage otige. Aiyai waibeyam te kwai beyavaiya kauwa.”

15

Sipu gwegwena lautorialana (Met 18:12-14)

¹ Laḡan ḡemota takis taulaitupedi bi gebogebo lavedi a tava Yesu waibeyavaiyena aubaina. ² Kamaina bi Palisi bi waiḡake tauwailovelovena babadidi a wawaluna gado, “Bai aubaina niga olotona gebogebo lavedi ya giuvalidi bi vaitena sa kanikani?” ³ Taunana aubaina Yesu niga lautorialana i giuwedi: ⁴ “Mai maso, ḡesaum em sipu wapedi 100 bi ḡemota i gwegwena, ba bai kwa voyiye? Bena tam 99 kwa gose kamaḡedi edi ani miyamo bi kwa nawa sipu gwegwena kwa tavutavugena eete kwa banavi. ⁵ Bi laḡannemo kuna banavina, ba ma yasisim dabayalommo kwa sako saḡe bi ⁶ kwa nawa em malagaimo. Em lava bi diyammo taumiya kwa yogedi sa tava, sai ḡemotidi bi kwa giuwedina gado, ‘Egu sipu gwegwena e banavi, taunana aubaina ko nato bi ta yasisi.’ ⁷ Ya giugiu kauwemi, te gebogebo lavana ḡemota bi i kuvasana ba noke malamo sa yasiyasisina mote mai 99 didimana lavedi mote kuvasa sima goeḡoe.

Kina ḡemota lailaipailina lautorialana

⁸ “Mai maso waivini ena kina wapedi 10, bi ḡemota i laipaili bi bai ya voyiyena ba kwadam yai tuni bi ena vanuwa ya lauḡiligili bi ya waitavutavuna eete ya banavi. ⁹ Bi laḡannemo i banavina ba ena lava bi diyanno taumiya ya yogedi sa tava sai ḡemotidi bi ya giuwedina gado, ‘Egu kina e lailaipailina e banavi, taunana aubaina ko nato bi ta yasisi.’ ¹⁰ Kota mainana ya giugiuwemi te gebogebo lavana ḡemota bi i kuvasana, ba malamo yasisi dididiga Maimaituwa ena aneya matedimo.”

Gomana gwegwena

¹¹ Yesu yaḡolo te lautorialamo i giugiuwedina gado, “Mai maso bada ḡemota natunata oolotodi labu. ¹² Gomana tautasina tamana i giuwena gado, ‘Tamagu, em waiguyau kwa soiyedi te egu soisoi vokai kwa vitegu.’ Kamaina bi bada vokai natunatuna i waioneone. ¹³ Tedi a miya mote lofana te tautasina ena vokai i kune kamḡedi bi i nawa manekemo dobu ḡesaunemo bi kauwa yabayababemo ena mane i waiyakale. ¹⁴ Tana bai matabuna i gwasatutu, mulinemo gomala mba dobuna matabuna i laugulate ba tana maluwbai i waitubu. ¹⁵ Kamaina bi i nawa mba dobuna lavana lisinemo, bi i waibaḡa te isana i sako saḡe te aubaina ya noya. Gome te i giukamaḡe nawe ena buwawa edi go’ugo’umo te buwawa yai kanidi. ¹⁶ Gome tana kanipeki i laukauwe, taunana aubaina i goeḡoena maso buwawa kedi dayo i kani bi mote aiyai kani i vite. ¹⁷ Laḡannemo noḡota kauwa i vaivai ba tana i giuna gado, ‘Tamagu ena taupaula kediyu mainana kenakenana bi tagu niga ḡome kani peki yai pekigu. ¹⁸ Bi i visu te ya munaga tamagu lisinemo bi ya giuwena gado, ‘Tamagu, gebo e voyiye Maimaituwa lisinemo bi tam lisimmo. ¹⁹ Tagu mote ya visu te kwai kawa natunegu. Bi kwa voyiyeguna maibena em taupaula ḡemota.’ ²⁰ Kamaina bi i modina tamana lisinemo. Tana yaḡolo manekemo bi tamana natuna i kita nawe i tavatava ba i launutoiye bi i velau i labavai te i waisuluve. ²¹ Gomana tamana i giuwena gado, ‘Tamagu, tagu gebo e voyiye Maimaituwa lisinemo bi tam lisimmo. Tagu mote ya visu te kwai kawa natunegu.”

²² “Bi geḡa te tamana ena taupaula i giuwedina gado, ‘Waiḡapa gala laukaina ko natome bi tana koi kote. Nimagalanemo lini ko sako bi kaḡesuma koi kote. ²³ Kau natuna pwapatwatana ko natome bi koi peki, ta soi bi matabuda soina ta yasisiye. ²⁴ Banina niga natuguna i peki bi niganana i yawasana munaḡa, tana i gwegwe bi i tava munaḡa.’ Taunana aubaina tedi soina a yasisiye.

²⁵ “Mba soina a yasisiye ba gomana tautuwegina daibimo bi i tava. Laḡannemo vanuwa diyanemo i tavatava ba boiḡatu a bigabigayena daguguna i vaiye. ²⁶ Kamaina bi taupaula ḡemota i yoge bi i waitalaye te bai ya tubutubuḡa. ²⁷ Taupaula gomana tautuwegina i giuwena gado, ‘Tasim yawawayasanina i tava munaḡa taunana aubaina, tamam kau natuna pwapatwatana i vunu bi ka soisoi.’

²⁸ “Gomana tautuwegina nuwana i medi te vanuwemo valageta i daboka. Kamaina bi tamana i potiyovo te i waibaḡa bi i giu komakomaniye te maso i valageta. ²⁹ Bi gomana tamana ena giu i waimunena gado, ‘Kuna sibe te niga kwalabudi wapewapedi e ala paulem bi mote ya laulaukasagaḡaiḡiyem. Bi tam mote bamo gouti lauewalina ku vitegu te maso egu lava waitedi ke soi yasisiye. ³⁰ Bi niga natumna ba waivini kabakabaleyedi lisidimo em mane matabuna i waiyakale. Bi niganana i tava te tam kau natuna pwapatwatana aubaina kuna vunu.’ ³¹ Bi tamana ena giu i waimunena gado, ‘Natugu, tada miyamiyada laḡan matabuna bi bai matabuna lisigumo ba tam aubaim. ³² Tada ta soi yasisiye bi tai nuwavisu, banina niga tasimna ba i peki bi i yawasana munaḡa. Tana i gwegwe bi niganana e banavi.’ ”

16

Sitowa taulabena Lautaulalana

¹ Yesu ena tauwaikawatana i giuwedina gado, “Maimaso lava waiguyauna, tana ena sitowa taulabena i sako te ena mane ya labelabe. Lava a tava te mane taniwagina a tainuwatau te sitowa taulabena mane ya waiyakale. ² Kamaina bi i yoge bi i waitalayena gado, ‘Niga bai giuna lisimmo e vaiye, kabe ku giu? Mane visa kuna voiye, ku kamaḡati. Tam niganana ya kaikamagem, mote egu sitowa kuma labe munaḡa.’

³ “Sitowa taulabena taunaḡa i giu munaḡena gado, ‘Niganana bai ya voiye? Egu bada noyamo i kaikamagegu bi tagu mote ḡemogemotiḡu te doba ya gala, lava yaḡi gigimanedi bi yaḡi tunimayaḡa. ⁴ Niganana ba e sibe te bai ya voiye, laḡannemo egu noyamo bi egu bada i kaikamagegona ba lava ḡesaudi edi vanuwemo sa giuvaigu.’

⁵ “Kamaina bi lava mabai ena bada ena mane a solusoluna i yogedi a tava lisinemo. Bi dolidolina i waitalayena gado, ‘Egu bada ena mane sipona visa lisimmo?’ ⁶ Bi giu i waimunena gado, ‘Oela dulamdi wapedi 100.’ Bi sitowa taulabena mane taulosuna i giuwena gado, ‘Kwa miyatulu makai bi em pepamo dulam wapana 50 kwa gilumi.’ ⁷ Kota ḡesauna i waitalayena gado, ‘Bi tam mane sipona visa kuna solu?’ Bi tana i giuwena gado, ‘Witi baikidi wapedi 1 tausan.’ Bi sitowa taulabena i giuna gado, ‘Kwa miyatulu bi em pepamo witi baikidi wapedi 800 kwa gilumi.’ ⁸ Sitowa taniwagina tauwailaba kaikaiyovuna kaiyovumo kauwa i voivoiyedina i kasage. Bi giukauwa te dobu lavedi, dobu ena kauwa voiyedimo a anapu kauwana kaka yanayana lavedi.”

⁹ “Ya giugiuwemi te dobu ena waiguyau ko soiye te emi lava sa wapa, bi laḡannemo mane ya kovi bi ko pekina ba temi kaka sa giuvaimi yawasana kenakena nonoḡinemo. ¹⁰ Tana aiyai bi noya ḡaubona i voiye kauwena ba kota mainana noya dididiga ya voiye kauwe. Tana aiyai bi noya ḡaubona i aivoivoiyena ba kota mainana noya dididiga ya aivoivoiye.

¹¹ “Bamoda dobu ena waiguyaumo mote simai sumaḡem, bena aiyai kaka mala ena waiguyaumo yai sumaḡem? ¹² Bamoda mote simai sumaḡem te lava ḡesauna ena ḡonaḡona kwa labedi, ba tam bena aiyai kaka em ḡonaḡona ya vitem?

¹³ “Taupaula mote babada labu aubaidi ima noya. Tana ḡemota ya daboke bi ḡesauna ya ḡoe, ee ḡemota ya vai bi ḡesauna ya daboke. Tam mote ḡemoḡemotina Maimaituwa bi mane kuma noyaedi.”

Yesu ena ḡagali ḡesaudi

(Met 11:12,13, Mak 10:11-12, Met 5:31-32)

¹⁴ Laḡannemo Palisi niga giudi matabudi a vaivaivedi ba Yesu ai namaḡe, banina tedi ba mane noḡotina nopodi i waiwanavu. ¹⁵ Yesu i giuwedina gado, “Temi taunana lava matedimo ko voiyemi te bena kage lava didimanimi, bi geḡa te Maimaituwa nopomi i sibedi. Lava dobu kauwidi edi visu a kitedi bi sa kakasaḡesaḡedina ba Maimaituwa matanemo ai matawalawala.

¹⁶ “Mousis ena Waiḡake bi taugiuwatana a gilugilumina wadubonemo ba a lau-guyaena eete Diyon Taukabulu ena saugemo. Mba ḡome Maimaituwa ena waibada

giuna visuvisuna i lauguguyae bi lava wapewapedi sa wailaulubu te mba waibadanemo sa sola nawa.

¹⁷ “I tekateka kauwa te mala bi dobu sa launeganeḡa bi waigake gilugilumina wadubonemo mote ḡemota ḡaubona sima kaikamaḡe.

¹⁸ “Oloto mwanena i gose bi waivini ḡesauna i naḡina ba mwanena ya vavawaidoḡa. Bi aiyai olotona mba waivinina gosegoseni i naḡina ba vawaidoḡa ya voivoiye.”

Lava waiguyauna bi Yasales

¹⁹ Yesu i giuna gado, “Lava waiguyauna ḡemota ḡalibona edi gala molemoleledi i kotedi bi laḡan matabuna i soi bi i waiwainuwawisu. ²⁰ Mba ḡome kota oloto waiyamoyamonina isana Yasales tunina boniboni i wanavu. Tana laḡan matabuna a natome oloto waiguyauna ena mataetamo a waimiyeni. ²¹ Bi i ḡoeḡoe te lava waiguyauna ena teibolomo kani pusepuselidi a kulukuluvana maso i kanidi. Bi kota ḡome daḡadaḡasi a tava bi bonibonina a lemolemodi. ²² Sauga i tava te Yasales i peki bi aneya ai doli nawe Eiblaḡam lisinemo bi vaitena a miya. Bi oloto waiguyauna kota i peki te a dobo. ²³ Bi i nawa iyoyogamo yavi gabunemo bi i waikita saḡa te manekemo Eiblaḡam i kita Yasales vaitena a miyamiya. ²⁴ Kamaina bi lisinemo i binau saḡana gado, ‘Tamagu Eiblaḡam, kwa lau nuwatoiyeḡu bi Yasales kwa giukamaḡe te nimagalana gaubemo yai dakwa bi menagu yai uba, banina tagu niga kainemo yavi dididiga ya vaivai.’ ²⁵ Bi Eiblaḡam ena giu i waimunena gado, ‘Natugu, kwa noḡoti te mamiyammo mwali visuvisudi kuna waiguyauyedi bi Yasales tana mwalidi i malulmaluwabiyedi. Bi niganana tana niga ḡome ya wainuwawisu bi tam yavi kwa vaivai. ²⁶ Bi kota ḡesauna ba mododemo gwagwa i yovo gulata, taunana aubaina mabai sa ḡoeḡoe te lisimmo sa damana natona ba mote ḡemoḡemotina. Mainana kota temi mote ḡemoḡemotina te koma damana nato lisimaimo.’ ²⁷ Bi oloto waiguyauna i giuna gado, ‘Tamagu Eiblaḡam, Yasales kwa giukamaḡe egu vanuwa lavedi lisidimo, ²⁸ te valevaletigu wapedi 5 ya tala wainuwataudi te niga tunivusula gabunemo mote sima tava.’ ²⁹ Eiblaḡam giu i waimunena gado, ‘Tedi Mousis bi Taugiuwatana bai a gilugilumina lisidimo ya kenakena te sa iyeve bi sa sibe.’ ³⁰ Tana i giuna gado, ‘Geḡa, tamagu Eiblaḡam, bamoda lava ḡesau pekimo ya kena moito bi ya nawana lisidimo kaka sa laukuvasa.’ ³¹ Bi Eiblaḡam i giuwena gado, ‘Bamoda Mousis bi Taugiuwatana kalinedi mote sima vaiyedi, ba avena te lava pekimo ya kena moito bi ya giuwedina bi yaḡolo mote simai sumaḡe.’”

17

Gebogebu, waisumaḡa bi noya

(Met 18:6,7,21,22, Mak 9:42)

¹ Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Kauwa lava sa voyiyedi te gebomo sa kulukuluvana ba sa tubuḡa. Bi kota i gebo kauwa te tana aiyai bi natunatugu gebomo ya voyiyedi te sa kulukuluva. ² Ba i visu te gadonemo anilauliti ḡakimina vitavitana sa duli bi nisamo sa pwalage yovoḡe, bi mote i visu te lava ḡemota anikita waiyoyoyovo ya voyiye bi gebomo ya kuluva. ³ Taunana aubaina koi kita kauwa! Bamoda falom tauwaisumaḡa gebo i voyiyena ba kwa kaipasine, bi i kuvasana ba ena gebogebu kwa noḡoti kamaḡe. ⁴ Bamoda laḡan ḡemota noponemo, mala 7 lisimmo gebo i voyiye bi kota mala 7 ya tava bi ya giuna gado, ‘Ya kuvakuvasa, ba kamaina te ena gebo kwa noḡoti kamaḡe.’”

Sumaḡa

⁵ Giugiuukamaḡedi Bada a giuwena gado, “Ema sumaḡa kwa kananakidi.”

⁶ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Wasiva pesina ba ḡaubona bi ya duga te kai dididiga. Bamoda emi sumaḡa ya dididigana maibena wasiva pesina, ba luvana malubani kaina ko giuwena gado, ‘Ku nuwalaka bi nisamo kwa wadim, bi ḡemoḡemotina kalinemi yai bade.’”

Taupaula ena noya

⁷ “Maimaso em taupaula ḡemota i suwasuwata ee sipu i labelabedi. Laḡannemo wapuḡa bi i tavana bena kwa egeli te ya kani makai? Geḡa! ⁸ Tam maso ba em taupaula kuna giuwena gado, ‘kwa vononoḡa bi kaguya kwa kanonoḡi te kwa labegu ya kani bi ya tego. Muliḡa kaka tam kwa kani bi kwa tego.’ ⁹ Bi taupaula ena bada aubaina i noyanoyana, ba ko noḡonoḡoti te bada ena taupaula yai ebone, ee? Geḡa! ¹⁰ Temi mainana Maimaituwa noya i giugiuwemina ko voyiye bi maso kona giuna gado, ‘Tama mote taupaula visuvisumai bi ema noyaḡa ke voyiye.’”

Yesu ooloto 10 sida kapa i vaivaidina i waiyawasanidi

¹¹ Yesu Yelusalem aubaina i nawanawa ba Sameliya ena palata bi Galili ena palata pouđiga i nawa. ¹² Bi lađannemo malagaimo i solasola sađa, ba ģome oloto wapedi 10 a banavi bi tabudimo a moito banina tedi ba sida kapa i vaidi ¹³ bi a binauna gado, “Bada Yesu, kwa launuwatoiojemai.”

¹⁴ Lađannemo i kitekitedi, ba i giuwedina gado, “Ko nawa pilipilisi lisidimo bi tubuđimi sa kitedi.” Tedi a nawanawa ba etamo a yawasana.

¹⁵ Lađannemo oloto ģemota i kita munađe te i yawasana, ba i munađa tava Yesu lisinemo bi kalinana dididiginemo Maimaituwa i kasaġesađe. ¹⁶ Tana Yesu kaġepakanemo i kuluva bi i waiebone. Tana ba Sameliya olotona.

¹⁷ Yesu lava i waitalayedina gado, “Olooloto wapedi 10 a yawasana bi wapedi 9 bamo?” ¹⁸ Bai aubaina niga walidobu olotona taunađa i munađa tava bi Maimaituwa ya kakasaġesađe.” ¹⁹ Kamaina bi Yesu oloto i giuwena gado, “Ku moito kwa nawa, em sumađa i waiywasanim.”

Maimaituwa ena waibada ya natonato
(Met 24:23-28)

²⁰ Palisi babadidi ġesaudi Yesu ai talayena gado, “Bai sauginemo Maimaituwa ena waibada ya nato?” Yesu edi giu i waimunena gado, “Maimaituwa ena waibada ya natona bi mote ani kita ģone. ²¹ Mote aiyai kaka ima giu gado, ‘Ko kita, tana naniga.’ Ee ‘Tana nanoko.’ Banina Maimaituwa ena waibadana ba temi nopomimo.”

²² Kamaina bi Yesu ena tauwaikawatana i giuwedina gado, “Saugina ya natonatonaka kaka ya tava. Mba ģome kaka ko ģoġoena Tana Taunana Natuna ena nato lađanna maso kona kita, bi mote kaka koma kita. ²³ Lava kaka sa giuwemina gado, ‘Ko kita, tana kaunoko.’ Ee ‘Ko kita, tana kauniga.’ Bi mulidiđa koma nawanawa. ²⁴ Tana Taunana Natuna ena nato munađa lađanna kaka maibena namanamali, ya kem bi galewa ya lailaiyanana isuna te isuna. ²⁵ Bi tana kauwa wapewapedi ya ġei wainuwatoiyedi bi niga kimtina lavedi sa daboke. ²⁶ Maibena Nowa ena saugemo i tubutubuđana kota mainana Tana Taunana Natuna ena saugemo. ²⁷ Lava matabudi a kanikani, a tegotego bi olooloto bi waiwaivini a waikanagi, mba lađannemo Nowa gulamo i valageta bi kabaita i yovo te matabudi i waiepidi.

²⁸ “Mba kauwina kota ģemotina maibena Loti ena lađannimo. Lava a kanikani, a tegotego, a gimagimala, a wai kunekune, a wadiwadi bi vanuwa a kelikelidi. ²⁹ Bi lađannemo Loti Sodom i gosegose ba kai bi ġakima laimwanamwanda bovebovedi malađa a laubulili yovo te ai peki kovid. ³⁰ Tana Taunana Natuna ena nato munađa lađannemo, kaka mba mainana kauwidi sa tubuđa. ³¹ Mba lađannemo lava aiyai ena vanuwa dabanemo mote ģemoġemotina te ima solanawa ena ģonaġona ima legaudi, mainana kota lava aiyai daibimo mote luvana ima munađa ena vanuwemo. ³² Loti mwana lisinemo bai i tubuđana ko nođoti. ³³ Tana aiyai ena yawasana i nuwamunađena ba ya kulayakasi bi tana aiyai ena yawasana i nuwakamađena ba ya vai munađe.

³⁴ “Ya ġiugiuwemi, mba dudubalinemo lava labu kaka sa kenakena ģemota, Maimaituwa kaka ģemota ya vai nawe bi ġesau ya gose. ³⁵⁻³⁶ Waiwaivini labu kaka witi sa litiliti ģemota, Maimaituwa kaka ģemota ya vai nawe bi ġesauna ya gose.”

³⁷ Ena Tauwaikawatana ai talayena gado, “Bada, bamo ģome mba kauwidi sa tubuđa?” Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamo ģome bi peki ba ģome aoao sa waieġemota.”

18

Iwape lautaulalana

¹ Kamaina bi Yesu lautaulalano ena tauwaikawatana i wailovedi te sa laupali valolo bi mote sima nuwakulukuluva. ² Tana i ġiuna gado, “Taun ģemota noponemo taulaetala i miyamiya, tana mote Maimaituwa i nainaille e lava i viviviledi. ³ Bi ģome iwape taunina ģemotina noponemo i nawanawa valolo taulaetala lisinemo bi i waibađa yaviyavina gado, ‘Kwa sagugu tauwaiwawugu nuwaboya ya vitevitegu.’”

⁴ “Lađani i lofa kauwa taulaetala mote i voie, damonemo tana taunađa niga mai i giu munađena gado, ‘Avena te tagu mote Maimaituwa ya ma nainaille e lava ya ma viviviledi, ⁵ yađolo te niga iwapena ya kaka nuwalađalađa, taunana aubaina tagu ya voie te nuwauwa ya vai, te enai velau munagemo mote ima ka tuniyoaigu.’”

⁶ Kamaina bi Bada i ġiuna gado, “Koi beyavaiya te taulaetala ena yawasana mote didimanina bi bai i giuwena ko vaiye. ⁷ Bi Maimaituwa ena lava vinevinedi sagu aubaina sa ġabaġabana, suwala bi dudubala mote ima kadidimanidi, ee? E sagudi aubaina ya voivoiya? Bena ġega! ⁸ Ya ġiugiuwemi, tana kaka ena lava ya laididimani makaiyedi. Bi

Tana Taunana Natuna* ena nato laḡannemo, dobumo tauwaisumaḡa kaka ya tavuḡedi bi visa ota ya banavidi.”

Palisi bi takis taulaitupana

⁹ Yesu kota niga lautaulalana i giuwena ba lava mabai a noḡonoḡoti munaḡedi te tedi bena didimana sa voivoiye bi lava ḡesaudi a kitakita waiyovoyovodi. ¹⁰ “Olooloto labu a saḡa a nawa pali vanuwino laupali aubaina, ḡemota ba palisi bi ḡesauna takis taulaitupana.

¹¹ “Palisi tabunemo i moito bi taunaḡa palimo i kasaḡesaḡe munaḡena gado, ‘Maimaituwa ya waiebonem te tagu mote mai lava ḡesaudi: Maibena taudanedanene, gebogebo tauvoiyedi, tauwawidoḡa bi kota niga takis taulaitupana. ¹² Tagu wiki ḡemota noponemo laḡan labu ya udiudi bi egu waiguyaumo dubu 10 ya voivoiyedi bi dubu wai 10 na ba tam ya vitivitem.’

¹³ “Bi takis taulaitupana laumulimo i moito, tana mote i waikita saḡa malamo, iwana i taunoku, nuwakadanemo i sivudi† bi i laupalina gado, ‘Maimaituwa kwa launuwatoitoiyegu, tagu ba gebogebo lavagu.’”

¹⁴ Yesu i giuwedina gado, “Ya giugiuwemi te Maimaituwa takis taulaitupana ena pali i vaiye te ena gebogebo i noḡoti kamaḡe, i kaddimani bi i nawa ena vanuwemo. Bi palisi ena pali i vaiyena bi mote i vai. Banina tedi mabai taudiḡa sa sivusivu saḡedina ba Maimaituwa kaka ya sivu yovoḡedi bi mabai sa ḡauḡaubo munaḡana ba Maimaituwa kaka ya sivu saḡedi.”

Yesu bi libilibi keikeilikidi

(Met 19:13-15, Mak 10:13-16)

¹⁵ Lava ḡesaudi natunatudi a tavaitedi Yesu lisinemo te maso nimana dabedimo i sivudi bi i kavisuvisudi. Laḡannemo ena tauwaikawatana mba kauwina a kitakita ba lava a ḡasiyedi. ¹⁶ Bi geḡa te Yesu libilibi i yogedi bi i giuna gado, “Libilibi ko kita kamaḡedi te sa nato lisigumo, mote komai ḡakedi, banina lava mabai a ḡaubo munaḡa bi Maimaituwa ena waibadamo sa miyamiyana ba mai libilibi. ¹⁷ Giukauwemo ya giugiuwemi, aiyai mote Maimaituwa ena waibada imai anine mai gomana ḡaubona mba tana mote Maimaituwa ena waibadamo ima saḡa.”

Olo to waiguyauna

(Met 19:16-30, Mak 10:17-31)

¹⁸ Diu badana ḡemota Yesu i waitalayena gado, “Tauwailovelove visuvisum, bai ya voiye te yawasana kenakena nonoḡina ya vai?”

¹⁹ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tam kwa giugiu te tagu visuvisugu bi Maimaituwa taunaḡa giukauwa te visuvisuna. ²⁰ Tam bena waiḡake kuna sibedi: Mote kuma wawaidoḡa, mote kumai peki, mote kuma danene, tam mote kaiyovu lavana kumai mulinawanawae, tamam bi tinam kwa viviledi.”‡

²¹ Bi oloto giu i waimunena gado, “Tagu maḡaubogumo te niganana mba waiḡakedi matabudi e kaiwata kauwedi.”

²² Laḡannemo Yesu oloto ena giu i vaivaiye ba i giuwena gado, “Tam yaḡolo te kauwa ḡemota kwa malumaluwabiye. Kwa nawa te em ḡonaḡona matabudi kwa kune kamaḡedi, waiyamoyamonidi mane kwa vitedi bi mala ena waiguyau kwa vai. Kaka kwa nato te kwa kaiwatagu.” ²³ Oloto niga giuna i vaivaiye ba i wainuwaboya kauwa, banina tana i waiguyau gulata. ²⁴ Yesu olotona i kita te i wainuwaboya bi i giuna gado, “I bagibagi kauwa te lava waiwaiguyauna Maimaituwa ena waibadamo ya sola saḡa. ²⁵ I pilipili te kamelo siyau bwadanemo ya sola. Mainana kota lava waiguyauna ba i pilipili gulata te Maimaituwa ena waibada noponemo ya sola saḡa.”

²⁶ Tedi mabai a vaivaiyena a giuna gado, “Lava waiwaiguyaudi mote sima yawasana te bena aiyai kaka ya yawasana?”

²⁷ Yesu giu i waimunena gado, “Lava lisinemo ba mote ḡemoḡemotina bi Maimaituwa lisinemo ba ḡemoḡemotina.” ²⁸ Kamaina bi Pita Yesu i giuwena gado, “Tama ba bai matabudi ke gosedi bi ke kaiwatam.” ²⁹ Bi Yesu i giuwedina gado, “Giukauwa ya giugiuwemi te aiyai bi Maimaituwa ena waibada aubaina ena malagai ee mwanaena, ee valevaletina, ee nuvunuvuna, ee magula bi natunatuna i gosedi, ³⁰ ba tana kaka ena lava bi ḡonaḡona wapewapedi niga dobumo ya banavidi bi kota yaḡolo te yawasana kenakena nonoḡinemo ya sola saḡa.”

* 18:8: Tana Taunana Natuna ba Yesu taunaḡa i waiisa munaḡe. † 18:13: Guliki kalinedimo i giu te nuwakadana i bibi banina ba ḡaubo munaḡa. ‡ 18:20: Exod 20:12-16, Deut 5:16-20.

*Yesu ena peki i gei giuwe
(Met 20:17-19, Mak 10:32-34)*

³¹ Bi Yesu ena tauwaikawaiwatana 12 i nawedi tabudimo bi i giuwedina gado, “Koi beyavaiya! Tada ta nawanawana Yelusalemmo ba gome kaka wala taugiuwatana Tana Taunana Natuna a gilugilumi watana banidi sa tubuḡa. ³² Tana kaka Eteni^S nimedimo sa sako te sai dibodiboḡi, sa lauyovoḡe bi sa kanisotawatawa. ³³ Tedi madamo sa kwapu bi sai peki. Bi laḡan waifaioninemo kaka ya kenamoito munaḡa.”

³⁴ Bi ena tauwaikawaiwatana niga kauwidi i giugiuwedina mote a sibedi, banina giudi banidi tedi lisidimo a kena waidavona, taunana aubaina mote a sibe.

*Yesu oloto matapotapotana waigigimanina i waiyawasani
(Met 20:29-34, Mak 10:46-52)*

³⁵ Yesu Deliko i vavawaiḡegelele ba oloto matapotapotana eta diyanemo i miya bi i waiwaiigigimana. ³⁶ Bi laḡannemo lava kumna a vavawaitauli ba i waitalayedina gado, “Niga bai ya tubutubuḡa?” ³⁷ Bi tedi a giuwena gado, “Nasalet Yesuna ya nawanawa.”

³⁸ Tana i binauna gado, “Aee Yesu Devida natuna, kwa launuwatoitoiyegu.”

³⁹ Lava dolidolodi a ḡasiye bi a giuwe te ya miya moimoisili. Bi geḡa te tana i binau gulatana gado, “Devida natuna, kwa launuwatoitoiyegu!”

⁴⁰ Kamaina bi Yesu i vamoito bi i giuwedi te oloto matapotapotana sa natome lisinemo. Tana i moito nato diyanemo bi Yesu oloto i waitalayena gado, ⁴¹ “Bai kwa ḡoḡoena aubaim ya voye?” Bi oloto Yesu ena giu i waimunena gado, “Bada, ya ḡoḡoena yaḡi kita munaḡa.”

⁴² Bi Yesu i giuwena gado, “Kamaina ku waikita! Em sumaḡa i waiyawasanim.”

⁴³ Noi taunana te oloto matana i yana bi i waikita munaḡa, Maimaituwa i waiebone, i kasagesage bi Yesu i kaiwata. Lava matabudi mabai a kitakitana kota Maimaituwa a kasagesage.

19

Yesu bi Sakiyas

¹ Yesu i sola saḡa Delikomo bi taunina i nawanawae. ² Bi gome ba oloto isana Sakiyas tana takis taulaitupana edi bada bi tana ba oloto waiguyauna. ³ Sakiyas i ḡoḡoena maso Yesu i kita te tana aiyai bi geḡa te i watiḡe gulata, taunana aubaina mote ḡemoḡemotina te Yesu ya kita, banina lava kumna i didiga. ⁴ Taunana aubaina i velau doli bi kai damaya* i saḡai te Yesu ya kita banina tana mba etanaḡa i saḡasaḡa.

⁵ Laḡannemo Yesu mba modomodonemo i tavatava ba i taulaḡeti i kita saḡe bi i giuwena gado, “Sakiyas, ku bulili makai, banina tagu niganana em vanuwemo ya miya.”

⁶ Kamaina bi Sakiyas i bulili makai bi manuwavisuna Yesu i giuvai. ⁷ Gome lava matabudi a kitakitana ba a wawaluna gado, “Niga lavana i waila wale, gebogebo lavana ena vanuwemo.”

⁸ Sakiyas i miya moito bi Bada i giuwena gado, “Bada, tagu egu waiguyau nevana lava wainuwatoitoidi ya vitedi. Bi lava mabai takis laitupanemo e kaikaiyovuḡedina ba manedi mala 4 ya laipwatapwata bi ya vite munaḡedi.” ⁹ Bi Yesu i giuwena gado, “Yawasana niganana niga vanuwino i tava, banina niga lavana tana kota Eiblaḡam ena tubulelesa. ¹⁰ Tana Taunana Natuna i yovona ba mabai a gwegwegwena ya tavuḡedi bi yaḡi yawasanidi.”

*Mane wapedi 10 lautaulalana
(Met 25:14-30)*

¹¹ Gome lava yaḡolo a waibeyavaiya bi lautaulalamo i giuwedi. Banina tana kaikana Yelusalemmo nuwana tava bi tedi a wainogotana bena Maimaituwa ena waibada noi taunana ya laumaḡata. ¹² Kamaina bi i giuwedina gado, “Lava laukaina i nawa wali dobumo te waibada ya vai kaka ya tava munaḡa. ¹³ Kamaina bi ena taupaula 10 i giuwedi a tava bi mane i soye bi i giuwedina gado, ‘Niga manedi ko noyanoyaedina eete ya tava munaḡa.’ ¹⁴ Bi geḡa te ena dobu lavedi a daboke bi mulinaḡa tauwainoyanoya a giukamaḡedi mba dobuna babadidi lisidimo bi a giuna gado, ‘Tama niga olotona mote ka goe te yaḡi ḡalibona bi yaḡi badayemai.’

¹⁵ “Tana a vine te i waḡalibona bi i munaḡa tava. Kamaina bi taupaula mabai mane i vitevitedina edi giu i giukamaḡe te sa tava bi mane a voivoiyedina sa kamagaḡidi. ¹⁶ Kamaina bi taupaula dolidolina i tava bi i giuna gado, ‘Bada em mane ḡemota kuna viteḡu bi tagu kota e noyae te wapedi 10 e voiyedi.’ ¹⁷ Gome ḡalibona giu i waimunena

gado, 'Tam taupaula visuvisum, noya ġaubonemo kunai patutu, taunana aubaina tam kaka taun wapedi 10 kwai badayedi.' ¹⁸ Bi kota taupaula wailabuna i tava te i giuwena gado, 'Bada, em mane ġemota kuna vitegu bi tagu kota e noyae te wapedi 5 e voyiedi.' ¹⁹ Bi ġalibona giu i waimunena gado, 'Tam kaka taun wapedi 5 kwai badayedi.'

²⁰ "Gome kota taupaula ġesauna i tava te i giuna gado, 'Bada, em mane ba gala selepinemo e suma te e sako waidavo. ²¹ Tagu e naillem, banina tam lava medimedim, tam mote mwali mabimmo bi geġa te kwa vai. Bi kota bai mote ku wadi bi geġa te kwa lauyaba.'

²² "Kamaina bi ena bada giu i waimunena gado, 'Tam taupaula gebogebom, tam em giu ya vitaledi te yà etalem. Kuna sibe te tagu ba medimedigu. Tagu mwali mote mabigumo bi geġa te yà vai bi mote yà wadi bi geġa te yà lauyaba. ²³ Bi bai aubaina egu mane banikemo mote ku sako? Maso bi banikemo ku sako, egu tava munaġemo maso ba laipwatana e vai.'

²⁴ "Kamaina bi lava ġome a moimoitona i giuwedina gado, 'Manena lisinemo ko kaikamaġe te taupaula aiyai mane 10 i voivoiyena ko vite.' ²⁵ Gome lava a giu vitena gado, 'Bada, mba taupaulina kaikana mane 10 i legaudi.'

²⁶ "Bi bada i giuna gado, 'Yà giugiuwemi te tana aiyai bi lisinemo wapawapa ba sai lautawi bi kota aiyai lisinemo geġa bi ġaubona ya kenakenana kaka sa kaikamaġe. ²⁷ Niganana tedi mabai kagu ġaviya mote a ġoeġoeugu te yà ġalibona bi yà badayedi ba ko natomedi matagumo bi ko laipekidi.' "

Yesu Yelusalemmo i solasaġa

(Met 21:1-11, Mak 11:1-11, Dyn 12:12-19)

²⁸ Yesu niga lautaualana i waikovi mulinemo ba i doli nawa Yelusalemmo. ²⁹ Tana oya Oliv diyanemo malaga Betpega bi Beteni i vava waigeleġedi ba ena tauwaikawaiwatana labu niga mai i giuwedi bi i giukamaġedi a doli, ³⁰ "Ko nawa malagaimo bi ko sola saġana ba donki lauewalina waitamina ko kita mote aiyai geluġe. Ko kuvesi bi ko natome. ³¹ Bi bamoda lava aiyai yai talaemina gado, 'Bai aubaina ko kuvekuvesi?' Ba ko giuwena gado, 'Bada ya ġoeġoe.' "

³² Tedi mabai i giu kamaġedi bi a nawanawana ba bai i giugiuwena mainana a banavi. ³³ Tedi donki lauewalina a kuvekuvesi bi taniwagina i waitalayedina gado, "Bai aubaina donki ko kuvekuvesi?"

³⁴ Bi tedi ena giu ai munena gado, "Bada ya ġoeġoe." ³⁵ Kamaina bi a natome Yesu lisinemo bi edi kwama a ġiġidi te donki dabanemo a yesidi bi Yesu a sagu te i miya saġa.

³⁶ Laġannemo i gelu bi i nawanawa ba lava edi kwama etamo a yesidi. ³⁷ Laġannemo Yelusalem i vava waigeleġele, Oya Oliv etana i yovo i nawanawanemo i tavatava ba taukawaiwatana kumna mayasisidi kalinedi dididiginemo Maimaituwa a kakasagesaġe, banina matailla bi anisove kauwidi matabudi a kitekitedina aubaina. ³⁸ "Ġalibona kakavisuvisuna Bada isanemo ya natonato! Namala dididiga Maimaituwa lisinemo bi nuwauba malamo bi dobumo mododemo ya kena."

³⁹ Palisi ġesaudi lava kumna nopodimo Yesu a giuwena gado, "Tauwailovelove, taukaiwatam kwa kaipasinedi te sa miya moimoisili!" ⁴⁰ Yesu giu i waimunena gado, "Ya giugiuwemi, bamoda tedi sa miya moimoisilina ba ġakima binau sai tubu."

Yesu Yelusalem aubaina i ġaba

⁴¹ Yesu Yelusalem i vavawaiġeleġele bi taun i kitakita ba nuwana i toitoi te i ġaba, ⁴² bi i giuna gado, "Bamoda niga laġanna maso bi ko kita ġone maso ba Maimaituwa bi temi modomimo nuwauba i kena, bi geġa te niganana matemimo i kena waidavona. ⁴³ Bi laġan sa natonatonna kaka emi ġaviya emi malagai ganana taulina sa ġuluvi bi sa kenavanagi, sa moito waikwaivivilimi bi sa vatawimi. ⁴⁴ Bi temi natunatumi waitedi sa kativunumi bi sa vapatinimi. Bi emi ġaviya kaka gana ġakimidi sa douwaidabalalidi te ġakima ġemota mote kaka ena gabumo ima kena. Banina Maimaituwa tauwaiyawanani i giukamaġe bi mote ko kita ġone."

Yesu Pali vanuwino

(Met 21:12-17, Mak 11:15-19, Dyn 2:13-22)

⁴⁵ Kamaina bi Yesu i sola nawa pali vanuwina noponemo bi mabai a waikunekunena i kwavidi a potiyovo. ⁴⁶ Bi i giuwedina gado, "Ġilugilumina wadubonemo niga mainana Maimaituwa i giu, 'Egu vanuwa ba pali vanuwina bi temi kona voyie te i waila taudanedanene edi ani kandavona.' "

⁴⁷ Tana laġan matabuna pali vanuwino i waiwailovelove. Bi pilisi edi babada, waigake tauwailovelovena bi waibabada ġesaudi a ġoeġoeona maso ai peki. ⁴⁸ Bi tedi mote gavogavo a banavi te maso edi ġowana a voyie. Banina lava matabudi yaġolo te ena giu vaiyena a ġoeġoe.

20

*Yesu ena waibada waitalana**(Met 21:23-27, Mak 11:27-33)*

¹ Lagan gemota Yesu pali vanuwinemo lava i wailovelovedi bi giu visuvisuna i laulauguguyae. Pilisi edi babada, waiḡake tauwailovelovena bi waibabada waitedi a tava Yesu lisiinemo. ² Bi a giuwena gado, “Kwa giuwemai tam em waibada bamo kuna vai bi niga kauwidi kwa voivoiyedi, ee aiyai waibada i vitem?”

³ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Tagu kota temi yài talayemi te ko giuwegu. ⁴ Diyon ena laukabulu ba malaḡa i yovo ee lava lisidiga i nato?”

⁵ Tedi taudiḡa ai talapilina gado, “Bamoda ta giuna gado, ‘Maimaituwa lisiinaga.’ Ba tana ya giuna gado, ‘Bi bai aubaina mote Diyon koi sumaḡe.’ ⁶ Bi bamoda ta giuna gado, ‘Lava lisidiga.’ Ba lava kumdi sa lau ḡakimida. Banina tedi a sibe kauwe te Diyon ba taugiuwatana.”

⁷ Taunana aubaina tedi a giuna gado, “Tama mote ka sibe te bamo i vai.”

⁸ Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu kota mainana mote yama giuwemi te waibada bamo e vai bi niga kauwidi ya voivoiyedi.”

*Taubayau edi lautaulala**(Met 21:33-46, Mak 12:1-12)*

⁹ Kamaina bi Yesu lautaulalamo lava i giuwedina gado, “Oloto ḡemota wain daibina i wadi, taubayau nimedimo i sako bi tana i nawa dobu ḡesaunemo i miyana ba i lofa kauwa. ¹⁰ Vililubu laganna i tava bi daibi taniwagina taupaula i giukamaḡe taubayau lisidimo te maso guleipi a vite. Bi geḡa te taubayau, taupaula a kwapu bi a giukamaḡe manimakavakavana i munaga. ¹¹ Kamaina bi daibi taniwagina, taupaula ḡesauna i giukamaḡe. Bi tana kota a kwapu, a voie te i waidabauba bi manimakavakavana a giukamaḡe i munaga. ¹² Bi yaḡolo te daibi taniwagina taupaula waifaionina i giukamaḡe lisidimo, tedi daibi noponemo a kwapu kauwe te nuwakaluna bi a daibi ganataulinemo a pwalaḡe nawe. ¹³ Kamaina bi daibi taniwagina i giuna gado, ‘Niganana bai ya voie? Natuotigu nuwapougu ya giukamaḡena male sa vivile.’ ¹⁴ Bi lagannemo taubayau a kitakita ba ai giugiuna gado, ‘Niga taunana ba daibi taniwagina natuna. Ko nato ta laipeki bi gagasina tada ta vai.’ ¹⁵ Kamaina bi a pwalaḡe yovoḡe daibi ganataulinemo te a laipeki.”

Bi Yesu i giuna gado, “Mba mainana ba daibi taniwagina bai ya voie taubayau lisidimo? ¹⁶ Tana kaka ya nato te taubayau yai pekidi bi daibi lava ḡesaudi ya vitedi.”

Lagannemo lava niga giuna a vaivaiye ba a giuna gado, “Mote mainana ima tubuḡa.”

¹⁷ Yesu lava i kitedi bi i waitalayedina gado, “Gilugiluminemo niga giuna banina ko noḡoti: ‘Taulaukeli ḡakima a dabodabokena taunana i nuwavitala te ḡakima laukaina.*’

¹⁸ Bi tedi mabai niga ḡakimina dabanemo sa talatalaḡana ba sai doulisilisidi bi kota tana lava dabedimo ya talagaḡa ba sa nuwamisimisi.”

*Takis waimaiina waitalana**(Met 22:15-22, Mak 12:13-17)*

¹⁹ Waiḡake tauwailovelovena bi pilisi edi babada gavogavo a tavutavuḡe te noi taunana maso Yesu a pani. Banina a sibe te tedi lautaulalamo i giugiuwedi bi geḡa te lava a nailedi.

²⁰ Tedi tauwaikita kaikaiyovudi a giukamaḡedi a nawa te Yesu a wainene nawe. Banina tedi a goḡoena maso bai i vato waigebo bi Loum gabemanina nimanemo a sako te maso i pani. ²¹ Kamaina bi tauwaikita Yesu ai talayena gado, “Tauwailovelove, tama ke sibe te tam giukauwemo kwa wai lovelove. Bi tam mote lava kuma nainailedi bi Maimaituwa ena ḡowana lava aubaidi taunana kwa wailoveloveye. ²² Kwa giuwemai, kamaina te tama Sisa lisiinemo takis kai maii ee, geḡa?” ²³ Gome Yesu edi kaiyovu i kita bi i giuwedina gado, ²⁴ “Te manena koi lovegu. Aiyai isana bi aluwina manenemo?”

Tedi ena giu ai munena gado, “Sisa.”

²⁵ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Bai Sisa aubaina ba kamaina te Sisa ko vite, bi bai Maimaituwa aubaina ba kamaina te Maimaituwa ko vite.” ²⁶ Bi lava matedimo bai i giugiuwedina mote luvana te maso a lauyovoḡe. Taunana aubaina a soveye bi a miya moimoisili.

*Kenamoito waitalana**(Met 22:23-33, Mak 12:18-27)*

²⁷ Sadisi sa giugiu te mote kenamoito. Kamaina bi a tava Yesu lisiinemo waitala aubaina.

²⁸ Tedi a giuna gado, “Tauwailovelove, Mousis ena waiḡakemo niga mai i giuwemai: Bamoda oloto waivini i naḡi bi olotona i pekina, ba tasina mba iwapena ya naḡi te yai

* 20:17: Ps 118:22.

natuna tuwaḡana aubaina. ²⁹ Mai maso olooloto wapedi 7, tautuwaḡa waivini i naḡi bi mote ai natuna te i peki. ³⁰ Bi oloto waillabuna iwapena i naḡi te olotona kota i peki ³¹ mulinemo, oloto waifaionina iwapena i naḡi te olotona i peki bi kauwina ḡemotina olooloto 7 lisidimo i tubuḡa te mote aiyai iwai natuna te a peki kovi. ³² Bi damonemo waivini i peki. ³³ Mba oloolotodi 7 waivinina a naḡinaḡina, ba kenamoito laḡannemo ba aiyai mwanena?”

³⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, “Dobumo naḡi ya kenakena te oloto bi waivini sa naḡi. ³⁵ Bi laḡan ya natonatona tedi mabai waisumeḡidi pekimo sa kenamoitona ba mote sima naḡi. ³⁶ Tedi maibena aneya bi mote sima peki. Banina tedi ba Maimaituwa natunatuna pekimo a kenamoito. ³⁷ Maimaituwa Mousis lisinemo i kamaḡati kauwe te pekipekidi sa kenamoito. Gilugilumina wadubonemo kai tomboyana vavavaninemo i giu te Bada tana, Eiblaḡam, Aisiki bi Deikap edi Maimaituwa.† ³⁸ Tana mote pekipekidi edi Maimaituwa, bi yawayawasani edi Maimaituwa. Mabai sumaḡemo a pekipekina ba lisinemo yawayawasani.”

³⁹ Kamaina bi waigake tauwailovelovena a giuna gado, “Tauwailovelove, bai kuna giuwena ba giukauwa.” ⁴⁰ Gome tedi a miyamoimoisili, bi mote ai tala munaḡe.

Aiyai Natuna Keliso

(Met 22:41-46, Mak 12:35-37)

⁴¹ Kamaina bi Yesu i waitalayedina gado, “Bainewa te tedi sa giugiu te Keliso ba Devida natuna? ⁴² Devida ena Sale bukana noponemo tana niga mainana i giu: Bada egu Bada i giuwena gado, ‘Kataiyagumo kwa miya ⁴³ eete em ḡaviya ya voyiedi te kaḡetabam dibunemo kwa vapatinidi maibena anilaukageyasaga.”‡

⁴⁴ “Devida ya giugiu te Bada ba tana ena Bada, bi bainewa te Keliso maso Devida natuna?”

⁴⁵ Gome lava matabudi a waibeyavaiya bi Yesu ena taukaiwatana i giuwedina gado, ⁴⁶ “Temu waigake tauwailovelovena ko kita kauwedi. Tedi edi gala lofelofedi sa kotedi bi waigemota gabudiḡa sa moimoi nawa, bi sa ḡoḡoena lava vivilemo tedi sai ebenedi, bi kota bolu vanuwidiḡa ee soimo animiya laukaidimo sa miya. ⁴⁷ Tedi iwape edi solusolugudu sa kaka kavekavedi bi lava matedimo pali lofelofedi sa iyeiyevidi. Tedi kaka kovoga dididiga otina sa vai.”

21

Iwape ena puyo

(Mak 12:41-44)

¹ Yesu lava waiguyaudi i kitedi pali vanuwina noponemo edi puyo mane abominemo a sivusivudi. ² Bi kota iwape waiyamoyamonina i kita toya labu i sivudi. ³ Gome Yesu i giuna gado, “Giukauwa ya giugiuwemi te niga iwapena waiyamoyamonina puyo i sakona i dididiga gulatana kaka lava ḡesaudi. ⁴ Niga lavedi waiguyaudi edi mane nananakidi a kenakena bi keikelikidi a sivusivudi. Bi iwape ena waiyamoyamonemo ena mane matabuna i laupuyoye.”

Yesu pali vanuwina laukivigeboḡoyena i giuwata

(Met 24:1,2, Mak 13:1-2)

⁵ Yesu ena tauwaikaiwatana ḡesaudi Pali vanuwina a kita te kulina i visu kauwa taunana aubaina a giugiuwata. Banina mba vanuwina ba ḡakima kulikulidimo a ḡala bi lava puyo kulikulidi a natonatomedina vaitedi vanuwa ai siya. Bi Yesu i giuwedina gado, ⁶ “Bai niganana ko kitakitana, laḡanna ya tavana kaka ḡakimidi sa douwaidabalalidi, bi ḡakima gemota mote ena gabumo ima kena.”

Pilipili bi laukivigeboḡo

(Met 24:3-14, Mak 13:3-13)

⁷ Bi tedi ai talayaena gado, “Tauwailovelove, mavisa niga kauwidi sa tubuḡa? Bi matailla bai ka kita bi ka sibe te mba kauwidi ba ḡotona te sa tubuḡa?”

⁸ Yesu edi giu i waimunena gado, “Koi kita kauwa te mote aiyai ima aiwainawenawemi. Banina lava wapewapedi kaka sa tava bi isagumo sa lauguguyana gado, ‘Tagu taunana Keliso.’ Bi sa giuna gado, ‘Sauga kaikana i tava.’ Ba koma kaiwatedi. ⁹ Laḡannemo pilipili bi waigasiḡasi giudi ko vaiyedina ba koma naila. Niga kauwidi kaka sa gei tubuḡa bi mba laḡanna mote ima tava makai.”

¹⁰ Kamaina bi i giuwedina gado, “Dobu bi dobu kaka sai ḡasiḡasi bi kota ḡalibona falona ḡalibona vaitena kaka sai ḡasiḡasi. ¹¹ Yoyo kaka sa tubuḡa, gomala bi kovoga

† 20:37: Exod 3:6. ‡ 20:43: Ps 110:1.

nananakidi mba dobudimo sa tubuḡa bi kota kauwa wainuwa nainailidi bi mataila nananakidi galewemo sa tubuḡa. ¹² Muliḡa kaka niga kauwidi sa tubuḡana ba tedi sa panimi bi sa lau kivigebogeboyemi. Tedi bolu vanuwidimo bi biliwelokomo kaka sa sivu nawemi bi kota sa nawemi ḡaligalibona bi gabemani lisidimo banina temi taukaiwatagu. ¹³ Mba ḡome kaka temi emi gavogavo ko vai te giu visuvisuna ko lauguguyaye. ¹⁴ Bi emi noḡota sa didimana bi mote komai nuwaboya te bainewa taumiḡa ko moito galamemi. ¹⁵ Banina tagu kaka nuwauyauya bi giu yà vitemi te emi ḡaviya mote ḡemoḡemotina sima lauyovoḡemi. ¹⁶ Bi temi kaka tametamemi, tintinemi, valevaletimi, emi dam lavedi bi emi lava sa lauyovoḡemi bi ḡesaumi kaka sai pekimi. ¹⁷ Tagu dabagumo kaka lava matabudi sa dabokemi. ¹⁸ Bi ḡeḡa te kunumimo daba ḡemota mote kaka ima paila. ¹⁹ Bi moitodidimo kaka yawasana ko vai.”

Yesu Yelusalem sa laukivigebogeboyena i giuwata
(Met 24:15-21, Mak 13:14-19)

²⁰ Laḡannemo kona kita te tauwaiḡaviya Yelusalem a moito kwaivivilina ba ko sibe te laudousuwasuwa laḡanna i tava. ²¹ Tedi mabai Diudiyamo ba sa naila sa nawa oyamo. Tedi mabai taunimo ba tauni sa potiyovo kamaḡe. Bi tedi mabai dobu diyanemo taumiya ba mote sima sola saḡa taunimo. ²² Banina niga taunana ba ena kovoḡa saugina i tava te wadubonemo bai matabuna a gilugilumina banina ya tubuḡa. ²³ Mba laḡandimo waivini bwagebwagedi bi waivaivaisudi lisidimo ba i gebo gulata. Niga dobnemo wainuwatoi dididiga ya tubuḡa bi Maimaituwa ena medi kaka ya yovona niga lavedi lisidimo. ²⁴ Bi tedi kaka ḡesaumi kepatemo sai pekimi bi ḡesaumi sa pani nawemi dobu ḡesaudimo. Bi eteni kaka Yelusalem sa vagudagudana eete edi laḡan ya nawakamaḡe.

Tana Taunana Natuna ena nato
(Met 24:29-31, Mak 13:24-27)

²⁵ “Mataila kauwidi kaka suwalemo, nawalaimo bi kipolemo sa tubuḡa. Bi dobumo, dobu matabudi kaka sai nuwatoi bi nisa labamidi dagugudimo lava sa naila bi edi noḡota sa kovi. ²⁶ Bi kauwa dididiga ya natonatona ba dobumo ya tubuḡa bi nailinemo kaka lava sa laugilibubu banina, sawasawa tauwaibadaedi ḡaiḡailisidi matabudi kaka sa gusu bi edi eta sa paledi. ²⁷ Mba sauginemo tedi kaka Tana Taunana Natuna, maḡailsina bi namala dididiga vaitena yadaḡa ya yovoyovona sa kita.* ²⁸ Laḡannemo niga kauwidi sa tubutubuḡa ba ko moito bi yasisimo ko lausanadada banina tauwaiyawasanimi nuwana tava.”

Damaya kaina enai lovelove ko kita
(Met 24:32-35, Mak 13:28-31)

²⁹ Yesu niga lautaualalanemo i giuwedina gado, “Damaya kaina bi kai matabudi ko kitedi. ³⁰ Laḡannemo sa nimanimagala ba temi ko kita bi ko sibe otige te bodubodu laḡannina ya tavatava. ³¹ Mba mainana kauwidi ko kitedi sa tubutubuḡa, ba ko sibe otige te Maimaituwa ena waibada ba nuwana tava. ³² Yà giugiu kauwemi te niga kintimi mote kaka koma peki eete niga kauwidi matabudi sa tubuḡa. ³³ Mala bi dobu sa launeganega bi tagu giugu mote kaka ima launeganega. ³⁴ Koi kita kauwa te soi laḡanidimo tegobu'uwa bi dobu kauwidi mote nopomi simai wanavudi. Bi mba laḡanna mote imai tagugumi maibena kwalo. ³⁵ Banina niga kauwina dobumo kaka lava matabudi lisidimo ya tubuḡa. ³⁶ Koi kita kauwa bi ko laupali gulata te niga kauwidi sa tubuḡana bi ko vola kamaḡedi. Bi Tana Taunana Natuna ena nato munaḡemo ba luvana temi matanemo ko moito.”

³⁷ Laḡan onena Yesu pali vanuwino i waiwailovelove, bi aubiga onena i nawa Oliv oyana dabanemo bi i miyamiya te laḡan i sakosako. ³⁸ Bi olaolala kageka lava a kena moito bi a nawanawa pali vanuwino Yesu au waibeyavaiyenemo.

22

Yesu kana Pota a yesi

¹ Buledi mote muu'a vaitena Soina sa wai isana Vawaitauli saugina i tava. ² Pilisi edi babada bi waigake tauwailovelovedi tedi kandavonaga gavogavo a tavutavu, te Yesu maso ai peki. Bi ḡeḡa te lava a nailedi.

Diudas i waianina te Yesu ya sakoyovoḡe

³ Tedi 12 nopodimo Seitan Diudas sa wai isana Iskaliyot, i sunei. ⁴ ḡome te Diudas i nawa, Pilisi edi babada bi pali vanuwina tauyavena vaitedi ai ogatala te eta ya voyie te Yesu sa kaididi. ⁵ Tedi nuwedi i visu bi ai anina te mane sa vite. ⁶ Kamaina bi Diudas i waianina bi eta ya voyie te Yesu babada nimedimo ya sako te lava mote sima sibe.

* 21:27: Dan 7:13.

Yesu i vononoga te Vawaitauli Soina ya kani
(Met 26:17-25, Mak 14:12-21, Dyn 13:21-30)

⁷ Kamaina bi Buledi-Mote muu'a vaitena Soina lağanina i tava, bi gome Vawaitauli sewasewana sipu lau ewalidi ai pekidi. ⁸ Yesu, Pita bi Diyon i giuwedina gado, "Ko nawa bi Vawaitauli kanina aubaida ko kanonogi te ta kani." ⁹ Tedi ai talayena gado, "Bamo gome kuna goegoena kani kaka nonogi?" ¹⁰ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, "Ko nawa bi lağanemo malagaimo ko solasağa ba oloto gauba dugina ya avaavalina ya banavimi. Tana ko kaiwata te bamo vanuwinemo ya valavalagetana gome ko valageta. ¹¹ Bi vanuwa taniwagina ko giuwena gado, "Tauwailovelove niga mainana i giu, tauliso edi nakanaka bamo te gome egu tauwaikawatana vaitedi Vawaitauli Soina ka kani?" ¹² Tana kaka vanuwina dabanemo nakanaka didiga kaka nonogina yai lovemi te gome bai matabuna ko kanonogi." ¹³ Tedi a nawa bi Yesu mwali matabudi i giugiuwedina mainana a banavidi. Kamaina bi Vawaitauli kanina a kanonogi.

Kaniğemota

(Met 26:26-30, Mak 14:22-26)

¹⁴ Kamaina bi sauga kauwa i tava te gome Yesu bi giugiukamağedi teibolo a miya kwaivivili. ¹⁵ Tana i giuwedina gado, "Tagu e goye kauwemi te vaitemi Vawaitauli kanina ta kani kaka muliğa yai nuwatoi. ¹⁶ Banina ya giugiuwemi te niga kanina mote yama kani munage, eete Maimaituwa ena waibadamo niga soina banina ya laumağata." ¹⁷ Gome Yesu wain leduna i vai, Maimaituwa i wai ebone bi i giuwedina gado, "Niga ko vai bi emi lava vaitedi ko tego soiye. ¹⁸ Banina ya giugiuwemi te niganana tagu niga wainina mote yama tego munage eete Maimaituwa ena waibada ya tava." ¹⁹ Kamaina bi buledi i vai, Maimaituwa i wai ebone, i kivi, te i vitedi bi i giuna gado, "Niga ba tubuğigu temi aubaimi i vitemi, niga kauwina ko voyie nonoge ani nogotiwatagu." ²⁰ Kauwina gemotinemmo, kani mulinemmo tana ledu i vai bi i giuna gado, "Niga ba kwasinigu leduna Maimaituwa ena wainina valivaliuna matailina ya nuwaginina temi aubaimi. ²¹ Temi ko sibe te gemota tausakoyovoğegu ba tagu tana vaitena teibolomo. ²² Maimaituwa ena wai anina luvanemo kaka Tana Taunana Natuna ya peki, bi i gebo kauwa te lava aiyai ya sakoyovoğegu!" ²³ Tedi taudiğa aitala vivila te aiyai niga kauwina ya voyie.

Sağa gulata waikagiuna

²⁴ Bi ena tauwaikawatana taudiği nopodimo waikagiuna te aiyai i sağa gulata. ²⁵ Bi Yesu i giuwedina gado, "Eteni edi galibona ba edi lava lisidimo sa waibada teyala, bi kota isedi aubaidi sa waibada bi sa giugiu te bona kage lavedi sa sagusagudi. ²⁶ Geğa, temi mote mai koma voyie, tana aiyai sağa gulata i goena ba ya gaubomunağa. Bi taulauletadol maso ba mai taupaula. ²⁷ Bamo taunana i tusağa, teibolomo ya miya ya kanikanina ee ya waitaupaulana? Tedi lisidimo ba lava teibolomo ya miya bi ya kanikanina. Bi tagu ba mote mainana, tagu ba taupaula. ²⁸ Temi egu pilipili matabudimo kona miya sagusagugu. ²⁹ Tagu Tamagu waibada i viteguna, kota mainana temi waibada ya vitevitemi. ³⁰ Taunana aubaina temi kaka egu waibadamo teibolomo ko kani bi ko tego. Bi temi kaka galibona ena animiyaga ko miya bi Islaelmo dam 12 koi badayedi."

Yesu Pita ena valele i giuwata

(Met 26:31-35, Mak 14:27-31, Dyn 13:36-38)

³¹ Yesu i giuna gado, "Saimon, kwai beyavaiya kauwa! Seitan kaikana ai anine te matabumi yai laulubumi, ya daili te visuvisuna bi gebogebona maibena taubayau witi ya vunegi te banina tabuna bi venina tabuna. ³² Saimon, tagu aubaim e laupali te mote emi sumağa ima kuluva, bi lağanemo kwa nuwavitalana kaka valevaletim kwa laibagidi." ³³ Kamaina bi Pita giu i waimunena gado, "Bada, tagu gemogemotigu ta nawa biliwelokomo te vaitem ta peki." ³⁴ Yesu, Pita ena giu i waimunena gado, "Ya giugiuwem te mateya dudubalemo muliğa kaka kamkam ya gabana ba tam mala faiona kwa valele te mote ku sibegu."

Solusolugudu, tana bi kwatikwati

³⁵ Kamaina bi Yesu i waitalayedinna gado, "Lağanemo solusolugudu, tana bi kağesuma kona gosedi bi e giukamağemi kona nawana. Ba mwali bai kona maluwabiye?" Tedi a giuna gado, "Geğa, mote bai." ³⁶ Bi Yesu i giuwedina gado, "Bamoda niganana wai manemi bi wai tanemi ba ko legaudi, bi aiyai lisimmo mote kwatikwati ba kwama kwa kune kamağe te kwatikwati kwa gimeli. ³⁷ Tagu ya giugiuwemi te gilugilumina wadubonemo niga mainana i giu, "Tana sa voyiena maibena taudanedanene," Banina bai matabuna a gilugilumi watana ba kauwina lisigumo ya tubuğa." ³⁸ Bi ena tauwaikawatana a giuwena gado, "Bada, kwatikwati labu niga." Tana edi giu i waimunena gado, "Mba giuna avena."

Yesu Oliv Oyana Dabanemo i laupali
(Met 26:36-46, Mak 14:32-42)

³⁹ Yesu malagai dididiga i gose bi i nawa Oliv oyanemo lağan matabuna i voivoiyena mainana. Bi ena tauwaikawaiwatana a kaiwata. ⁴⁰ Lağanemo mba gabunemo a tavatava ba i giuwedina gado, “Ko laupali te mote laulubumo koma kuluva.” ⁴¹ Tana i gosedi bi i nawana ba manekina mai gākima sa pwalage bi ya talatalagana mainana, gome tuwapekana i waitupagwaliḡedi bi i laupalina gado, ⁴² “Aee, Tamagu bamoda em ḡowana te niga wainuwatoina leduna lisigumo kwa kai kamaḡe. Bi geḡa te tagu mote egu ḡowana bi tam em ḡowana ya tubuḡa.” ⁴³ Gome te Aneya malaḡa i yovo lisinemo i laumaḡata bi ḡailisi i vite. ⁴⁴ Tana yavi bi nuwaboya nopona i waiwanavu taunana aubaina i laupali gulata, bi yokuyokuna i tostitosi yovona doḡamo maibena kwasina. ⁴⁵ Tana pali mulinemo i moito bi i munaga ena tauwaikawaiwatana lisidimo, bi i kitedi te a kena nuwayavuḡa, banina tedi ai nuwaboya gulata. ⁴⁶ Yesu i giuwedina gado, “Bai aubaina ko kenakena? Ko moito bi ko laupali te mote laulubumo koma kuluva.”

Yesu a pani
(Met 26:47-56, Mak 14:43-50, Dyn 18:3-11)

⁴⁷ Yesu yaḡolo i giugiu bi ena tauwaikawaiwatana 12 nopodimo ḡemota isana Diudas, tana lava kumna i lauetadoliyedi te a tava Yesu lisinemo. Kamaina bi tana i nawa ota Yesu wai suluwena aubaina. ⁴⁸ Bi Yesu Diudas i waitalayena gado, “Tam waisuluwemo Tana Taunana Natuna kwa sakosakoyovoge, ee?” ⁴⁹ Lağanemo Yesu ena tauwaikawaiwatana a kita te bai ya tubuḡa, aubaina te ai talayena gado, “Bada, tama ḡemoḡemotina ema kwatikwati kai gulidi, ee?” ⁵⁰ Bi edi tau ḡemota kwatikwati i waiguli, te pilisi saḡasaḡa guletina ena taupaula kataiyana yawaninemo beyana i tadi kamaḡe. ⁵¹ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Kauwina ko kaisakol!” Tana oloto beyana i taukoni te i waiyawasani. ⁵² Bi pilisi edi babada, pali vanuwina tauyavena edi babada bi waibabada, ḡome a tava Yesu aubaina. Bi tana i giuwedina gado, “Tagu gode taudanedanene te makwatikwatimi bi mada vitedi kona tava?” ⁵³ Tagu lağan matabuna temi vaiitemi pali vanuwinemoto bi mote ko panigu. Bi niga ba boimatuwa ena sauga kauwa i tava te ena ḡailisi yai badayemi.

Pita Yesu i valeleye
(Met 26:57-58, Mak 14:53-54, Dyn 18:12-18)

⁵⁴ Tedi Yesu a pani bi a nawena pilisi saḡasaḡa guletina ena vanuwemo. Bi Pita manemanekemo bi Yesu i wavawata nawe. ⁵⁵ Bi lava vanuwa didiyaunemo kai a muka bi a miya kwaivivili bi Pita i nato te vaitena a miya. ⁵⁶ Gome taupaula waivinina kai yananemo Pita i kita ḡone. Kamaina bi i kitadidi bi i giuna gado, “Niga olotona ba Yesu vaitena.” ⁵⁷ Bi Pita i valelena gado, “Mm, waivini, mba olotona kwa giugiuwena tagu mote ya sibe.” ⁵⁸ Gome a tau miya bi lava ḡesauna Pita i kita ḡone bi i giuwena gado, “Tam kota edi tau ḡemota.” Bi Pita ena giu i waimunena gado, “Oloto, mba mote tagu!” ⁵⁹ Mba giuna waumina i nawa kamaḡe mulinemo, kota oloto ḡesauna i giuna gado, “Mba giukauwa, mote ima valele tana Yesu vaitena a nawanawa, banina tana Galili lavana.” ⁶⁰ Pita giu i waimunena gado, “Oloto, tagu mote ya sibe te tam bai kwa giugiuwe.” Tana yaḡolo i gagagali bi kamkam i ḡaba. ⁶¹ Gome Bada i tauvitale bi Pita i kitakitanawe ba Pita Bada ena giu i noḡotidi. “Muliḡa kaka kamkam ya ḡabana ba tam mala faiona kwa valele te mote ku sibegu.” ⁶² Kamaina bi Pita i potiyovo i nawa bi i ḡaba te i ḡaba nusanusa.

Yesu ainamaḡe bi a kwapu
(Met 26:67-68, Mak 14:65)

⁶³ Bi tauyava mabai Yesu a labelabena ai namaḡe bi a kwapu. ⁶⁴ Tedi matana a suma bi ai talayena gado, “Te ku giuwemai, aiyai i kwapum?” ⁶⁵ Bi tana kauwa wapewapedimo ai wavu.

Paelat bi Alodi matedimo Yesu ai moito
(Met 26:59-66, Mak 14:55-64, Dyn 18:19-24)

⁶⁶ Lağan i sako bi Pilisi edi babada bi waigake tauwailovelovena a tava ai ḡemotidi bi Yesu ai doli nawe bolu babadidi matedimo ai moito. ⁶⁷ Tedi ai talayena gado, “Bamoda tam Keliso te kwa giuwemai?” Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamo te ya giuwemina ba mote kaka komai sumaḡegu. ⁶⁸ Bamoda yaḡi talayemina, ba mote ḡemoḡemotimi te egu giu koi mune. ⁶⁹ Niganana bi noi i nawana, Tana Taunana Natuna kaka Maimaituwa ḡaiḡailisina kataiyanemo ya miya.” ⁷⁰ Tedi matabudi ai talayena gado, “Tam taunana Maimaituwa Natuna, ee?”

Bi edi giu i waimunena gado, “Giukauwa, ko giugiuna mainana.”

⁷¹ Kamaina bi a giuna gado, “Tama mote giu wapewapedi kama ḡoḡoḡedi. Tada kaikana beyademo te vaiye.”

23

Yesu Paelat matanemo i etala

(Met 27:1,2, Mak 15:1-5, Dyn 18:28-38)

¹ Kamaina bi bolu babadidi matabudi Yesu ai doli nawe Paelat lisinemo. ² Gome tedi ai wavuna gado, “Niga lavana ke banavi te lava ya aiawaieta doliyedi, bi ya giugiuwedi te takisi mote simai maii Loum Gabemanina lisinemo. Bi tana taunaḡa ya giugiu munaḡe te tana Galibona Vinevine kamaḡena.” ³ Gome Paelat Yesu i waitalayena gado, “Tam Diu edi galibona, ee?” Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Emaso, kuna giugiuna mainana.” ⁴ Kamaina bi Paelat, pilisi edi babada bi lava kumdi i giuwedina gado, “Niga lavana lisinemo mote bai gebona e banavi.” ⁵ Bi tedi a lauyaviyavina gado, “Niga lavana ena wailovelovemo waiḡasiḡasi ya wai tubudi Diudiya dobuna matabuna noponemo. Tana Galilimo i waitubu bi niganana Yelusalemmo i tavaite.”

⁶ Laḡannemo paelat i vaivaiyedi ba i waitalayedina gado, “Mba Galili lavana ee?” ⁷ Gome paelat i vaiye te Yesu ba Alodi ena waibada gabulinemo i noyanoya ba tana i giukamaḡe Alodi lisinemo. Mba sauginemo kota Alodi ḡome Yelusalemmo. ⁸ Laḡannemo Alodi Yesu i kitakita ba nuwana i visu gulata, banina giunaḡa i vaivaiye bi laḡan i wapa i ḡoḡoena maso i kita. Gome i ḡoḡoena maso Yesu anisove kauwidi i voyedi bi i kitedi. ⁹ Alodi giu wapewapedimo Yesu i waitalavitavitale bi tana mote bai i giu lubuḡe. ¹⁰ Pilisi edi babada bi waiḡake tauwailovelovedi a moito bi Yesu ai wawudidi. ¹¹ Alodi ena tauwaiḡaviya vaitedi Yesu ai namaḡe bi ai ḡwaiḡwaiye. Tana gala molemolena ai kote bi a giukamaḡe i munaḡa paelat lisinemo. ¹² Alodi bi Paelat wala a waimiyatauli bi mba laḡannemo tedi aitaun munaḡa.

Yesu a kovog'i te i peki

(Met 27:15-26, Mak 15:6-15, Dyn 18:39–19:16)

¹³ Paelat, Pilisi edi babada, bolu babadidi bi lava i giuwedi te a tava ai ḡemotidi, ¹⁴ bi i giuwedina gado, “Temi niga lavana kona natome lisigumo bi kona giu te lava ya voyedi bi sa waiḡasiḡasi. Niganana matemimo ei talavitavitale te emi waiwavu banina ḡega. ¹⁵ Bi kota Alodi mote bai ḡebogebona i banavi, taunana aubaina i giukamaḡe munaḡe lisidemo. Niga lavana mote bai i voyiye waiḡebo te ya peki. ¹⁶⁻¹⁷ Taunana aubaina ya kwapu bi ya giukamaḡe ya nawa.”* ¹⁸ Lava kumna a binauna gado, “Mba lavana kwai peki! Bi aubaimai Balabas kwa kaikamaḡe!” ¹⁹ (Balabas ba waiḡasiḡasi ba waipeki i voivoiyedina dabedimo biliwelokomo a sako nawe.) ²⁰ Paelat lava i waitala munaḡedina, banina ba tana i ḡoḡoena maso Yesu i kaikamaḡe i nawa. ²¹ Tedi yaḡolo a binabinauna gado, “Ko tupalatu, ko tupalatu!” ²² Paelat giu i waifaonina gado, “Bai gebona i voyiye? Tagu lisinemo mote bai gebona e banavi te ya'i peki. Taunana aubaina sa kwapu bi sa kaikamaḡe te ya nawa.” ²³ Tedi yaḡolo te kalinedi dididiginemo a binabinatu te Yesu sa tupalatu. Tedi edi binaumo paelat nuwana ai lausolu. ²⁴ Kamaina bi Paelat lava edi ḡowana i voyiye. ²⁵ Bi Balabas wai ḡasiḡasi bi wai peki i voivoiyedina aubaina biliwelokomo a sako nawe miyamiya. Bi lava edi ḡowana aubaina te paelat ai baḡa te Balabas ya kamaḡe ya nawa. Bi Yesu i vitedi te edi ḡowana sa voyiye.

Yesu a tupalatu

(Met 27:32-44, Mak 15:21-32, Dyn 19:17-27)

²⁶ Sauginemo ḡaviḡaviyidi Yesu a waidoli nawe ba oloto isana Saimon tana Sailin lavana, i solasolasaga malagai dididiginemo bi a banavi. Kamaina bi a egeli, kolosi ai avala bi Yesu i kaiwata. ²⁷ Lava kumna a kaiwata bi nopodimo ba waiwaivini vaitedi, tedi a ḡabegobe bi a nusanusa. ²⁸ Gome Yesu i tauvitale bi i giuwedina gado, “Yelusalem waivinimi, koma ḡabegu, temi ko ḡaba munaḡemi bi kota natunatumu aubaidi ko ḡaba. ²⁹ Koi beyavaiya, laḡan ya natonatonaka kaka lava sa giuna gado, ‘Waiwaivini aiaipoidi wainatuna ḡeḡedi bi bamo mote ai susu lubu ba sai nuwawisu.’ ³⁰ Mba laḡannemo kaka lava oya sa giuwedina gado, ‘Ko dobo tawimai!’ Bi dabatuwa sa giuwedina gado, ‘Ko ḡuluvi tawimai.’ ³¹ Bamoda kai gidevinemo bi lava niga kauwidi sa voivoiyedi, bi i pokina ba bai kaka ya tubuḡa?”

³² Taudanene labu Yesu vaitena a nawedi tupalatudi aubaina. ³³ Laḡannemo tedi dobu a wai isana kunukoukou gabunemo a tavatava, ba ḡome Yesu bi taudanene labu vaitedi a tupalatudi, ḡemota kataiyanemo bi ḡemota ḡeniyenemo. ³⁴ Yesu i giuna gado, “Tamagu, edi ḡebogebo kwa noḡoti kamaḡedi! Tedi mote a sibe te bai sa voivoiye.” Bi tedi koitilimo ena gala a dailidi. ³⁵ Gome lava kumna a moito a kitakita bi Diu babadidi a waidibog'i, ai ḡwaiye bi a giuna gado, “Tana lava ḡesaudi i waiyawasanidi bi bamoda tana Keliso, Maimaituwa i Vinevinena ba taunaḡa yai yawasani munaḡe!” ³⁶ Bi ḡaviḡaviyidi

* 23:16-17: Gilgulilumina wadubonemo lova 17 i giuna gado, “Vawaitaui soina laḡannidimo ba paelat biliwelokomo taumiya ḡemota i kaikaikamaḡe lava aubaidi.”

waidiboḡemo a saḡa bi wain wailuluna a vite,³⁷ bi a giuwena gado, “Bamoda tam Diu edi ḡalibona ba kwai yawasani munaḡem!”³⁸ Kununa kavalinemo kai selipapinemo a gilumana gado, “Niga ba Diu edi ḡalibona.”³⁹ Bi taudanene ḡemota i dawedawena waidiboḡemo i giuna gado, “Tam bena Keliso? Ku waiyawasanim bi kwai yawasanimail!”⁴⁰ Bi ḡeḡa te taudanene ḡesauna ena tau i kaipasina gado, “Tam mote Maimaituwa ku naile? Tam kwa pekina mai tana ya peki.”⁴¹ Tada giukauwa te eda kauwa ḡeḡobodi dabedimo kovoḡa ta vaivai bi niga lavana mote bai ḡebona i voiye.”⁴² Kamaina bi i giuna gado, “Yesu, laḡannemo waibada kuna vaina ba kwa noḡotigu!”⁴³ Yesu lavana ena giu i waimunena gado, “Giukauwemo ya giugiuwem, te niganana ba tam bi tagu Paladaisimo.”

Yesu ena peki

(Met 27:45-56, Mak 15:33-41, Dyn 19:28-30)

⁴⁴ Suwala 12 koloki balanemo bi dobu matabuna waidudubala i waitubuna eete 3 koloki i vai.⁴⁵ Bi suwala lalani i kaisako bi pali vanuwunemo guduboyo i dawedawena i nuwatili labu.⁴⁶ Yesu kalinana dididiginemo i ḡaba saḡana gado, “Tamagu, nimammo Aluwigu ya sakosako.” Laḡannemo giu i waiwaikovi ba yawasina i tauvunu.

⁴⁷ Gome tauwaigaviya 100 edi bada bai i tubutubugana i kitakita ba Maimaituwa i kasaḡesaḡe bi i giuna gado, “Giukauwa te niga lava didimanina.”

⁴⁸ Laḡannemo lava matabudi a kita te Yesu bainewa a tupalatu ba tedi manuwapou yavidi bi manuwaboyedi a munaḡa edi malagaimo.⁴⁹ Lava matabudi Yesu tausibena bi waivini Galilimo bi a kaikaiwata nawena manemanekemo a moito bi niga kauwidi a kitekitedi.

Yesu a dobo

(Met 27:57-61, Mak 15:42-47, Dyn 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Mba ḡome ba oloto isana Diyosep tana Alimatiya lavana bi Alimatiya taunina ba Diuidiya noponemo. Tana ba lava visuvisuna bi didimanina bi Maimaituwa ena waibada ya natonatona i labelabe. Avena te tana bolu badana ḡemota bi ena lava edi ogatala bi edi kauwa mote i waianinedi.⁵² Tana i nawa paelat liisnemo bi Yesu taubeuna i waibaḡaye.⁵³ Kamaina bi Yesu taubeuna i talui yovoḡe bi gala potipotinemo i suma. Kaka bi i avali nawe tauyewa valivaliuna, po'a doudou wainononemo i sako nawe.⁵⁴ Mba aubiganemo vononoḡa suwelina i kovikovi, bi Waiyawasi Laḡanna yai tubu.⁵⁵ Waiwaivini Galilimo Yesu a kaikaiwatana Diyosep a kaiwata nawe tauyewamo bi bainewa Yesu taubeuna i sakosakona a kita.⁵⁶ Kamaina bi a munaḡa edi malagaimo te bona bi masi panepanedi a kanonogidi, bi Waigake ena luvamo aubaina te Waiyawasi Laḡannemo ai yawasi.

24

Kenamoito

(Met 28:1-10, Mak 16:1-8, Dyn 20:1-10)

¹ Sande olaolalemo kaikana waiwaivini bona panepanedi a kaka nonoḡidina a legaudi bi a nawa tauyewamo.² Gome tedi ḡakima ḡimaḡima kamaḡena tauyewa mataetinemo a kita,³ kamaina bi tedi tauyewamo a sola nawa bi Bada Yesu tubuḡina mote a banavi.⁴ Gome a moito bi kauwina a wainuwanoḡonoḡotae ba i waimaḡemoti te oololoto labu edi gala waimatakanikanidi diyedimo a moito kamaḡedi.⁵ Mba waivinidi a naila gulata bi a laudulu yovo doḡamo. Kamaina bi oololotodi a giuwedina gado, “Bai aubaina tana miyamiana pekipekidi edi gabumo ko tavutavuḡe?”⁶ Tana mote niga ḡome, tana kaikana Maimaituwa i kakenamoito. Laḡannemo temi Galilimo bi tana bai i giugiuwemina ko noḡotidi:⁷ ‘Maimaituwa ya ḡoḡoḡe te Tana Taunana Natuna kaka ḡeḡoḡebo lavedi nimedimo sa sako, te sa tupalatu bi laḡan waifaioninemo ya kakenamoito munaḡe.’”

⁸ Gome ba waivinidi Yesu ena giu a noḡotidi,⁹ laḡannemo tauyewamo a tava munaḡa ba tedi niga kauwidi matabudi ena tauwaikawatana 11 bi lava ḡesaudi a giuwedi.¹⁰ Mba waivinidi ba Meli Magdalin, Diyowena, Diyemesi tinana Meli bi waivini ḡesaudi vaiteidi, niga kauwidi giugiuwemina a giuwedi.¹¹ Bi tedi niga waivinidi mote ai sumaḡedi, banina edi giu vaiyedi lisidimo ba banidi ḡeḡa.¹² Gome Pita i miyamoito bi i velau ota te tauyewamo i tava bi i launevali te gala taudiḡa i kitedi a kenakena. Tana i munaḡa, bi bai i tubutubugana i wainuwanoḡonoḡotae.

Emasi Etanemo

(Mak 16:12,13)

¹³ Mba laḡanna ḡemotinemo Yesu ena tauwaikawatana labu a nawanawa Emasi malagainemo, bi Yelusalem te Emasi ena maneka ba 11 kilomita.*¹⁴ Tedi a nawanawa

* 24:13: 11 kilomita ba maneka ena lofa augunai Mainawa te Dogula

bi kauwa matabudi nove a tubutubuḡana a waigiugiuwedi. ¹⁵ Tedi mba nawanemo bai i tubutubuḡana a giuwedi bi a waitalapiliyedi, ba Yesu i moito nato te vaitena a nawa, ¹⁶ bi i voiye munaḡe te mote a kita ḡone. ¹⁷ Kamaina bi Yesu i waitalayedina gado, “Temi ko nawanawa bi bai ko waitalapiliyedi?” Tedi manuwaboyedi a moito moimoisili. ¹⁸ Ḡesauna isana Kliyopas Yesu i waitalayena gado, “Tam tautavatava te Yelusalemmo kauwa a tubutubuḡana niga laḡandimo mote ku sibedi?”

¹⁹ Bi Yesu i waitalayedina gado, “Bai kauwidi?” Bi ena giu ai munena gado, “Bi Nasalet Yesuna lisinemo kauwa a tubutubuḡana. Niga lavana ba taugiuwatana, ena giu bi ena kauwa ba ai poya gulata Maimaituwa bi lava matedimo. ²⁰ Pilisi edi babada bi tama ema babada tana a vai te ḡaviḡaviyidi nimedimo a sako bi a tupalatu te i peki. ²¹ Bi tama ke noḡoti te Tana Taunana i tava te Israel ya kuvesidi, bi niga kauwidi a tubuḡana ba laḡan faiona a kovi. ²² Waiwini ḡesaudi vaitedi miyamiyamaikana olaolalemo a nawa tauyewamo, bi edi giumo ke sove, ²³ te Yesu taubeuna mote a banavi. Tedi a munaḡa tava bi a giu te wailovedi aneya a kitedi, bi aneyidi waiwini a giuwedi te Yesu ba i yawasana munaḡa. ²⁴ Ḡome ema lava ḡesaudi a velau a nawa tauyewamo bi a kita kauwe te waiwinidi bai a giugiuwena ba giukauwa te Yesu mote a banavi.”

²⁵ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Temi kemi opa, bi nopomi a ḡaiḡai te taugiuwatana bai matabudi a giugiuwedina mote koi sumaḡedi. ²⁶ Temi kona sibe ee geḡa te Keliso niga kauwidi yai nuwatoiye kaka ena namalemo ya saḡa?” ²⁷ Bi Yesu giu Mousis bi taugiuwatana matabudi lisidimo i waitubu te edi bukamo tana a gilugilumiwatana giuna i tanesi kauwe tedi lisidimo.

²⁸ Bi tedi Emasi malagaina diyanemo a tavatava ba Yesu i vamakamakai te bena kage ya vawaitulidi, ²⁹ bi geḡa te tedi ai baḡa vavasagena gado, “Vaitemai ta kena, kaikana dobu ya waidudubala.” Kamaina bi i sola nawa vanuwemo te vaitena a miya.

³⁰ Laḡannemo Yesu olooloto labu vaitedi teibolo a miya kwaivivili, tana buledi i vai Tamana i waiebone, i kivi bi i vitedi. ³¹ Ḡome tedi matedi i yana bi laḡannemo a kitakita ḡone ba matedimo tana i yaufa. ³² Tedi ai tala vivilana gado, “Sauginemo etamo lisidemo gilugilumina i giugiuwedana ba nopoda i kalakalatina maibena kai.”

³³ Tedi noi taunana te a miyamoito bi a munaḡa Yelusalem. Ḡome ena tauwaikawatana 11 bi edi lava ḡesaudi vaitedi ai ḡemotidi a miyamiya bi labudi a tava, ³⁴ bi tedi giuna a vaiyena gado, “Giukauwa te Bada i kenamoito munaḡa bi Saimon lisinemo i laumaḡata.”

³⁵ Tedi labuidi etamo bai i tubutubuḡana bi bainewa Yesu buledi i kivi bi a kitakita ḡonena taunana edi lava a giuvitedi.

Yesu ena tauwaikawatana lisidimo i laumaḡata

(Met 28:16-20, Mak 16:14-18, Dyn 20:19-23, Giu 1:6-8)

³⁶ Tedi yaḡolo niga kauwina a giugiuwedi ba Yesu tana otina poudimo i laumaḡata bi i giuwedina gado, “Manuwaubemi.”

³⁷ Tedi ḡome a naila bi ai noḡota bena alualuwa a kitakita. ³⁸ Bi Yesu i giuwedina gado, “Bai aubaina ko nainaila bi ko nuwanuwalaḡalaḡa? ³⁹ Nimagu bi kaḡegu ko kitedi bi ko taukonigu kaka ko sibegu. Banina alualuwa mote waivisiḡonina bi waisiligena bi tagu ba waitubuḡigu.”

⁴⁰ Laḡannemo giu i waiwaikovi ba nimana bi kageni a wailovedi. ⁴¹ Tedi sove bi yasisi i waiwanavudi bi yaḡolo te mote ai sumaḡe, taunana aubaina i waitalayedina gado, “Lisimimo kani ee geḡa?” ⁴² Tedi iyana bukabukana a vite, ⁴³ tana i vai te matedimo i kani.

⁴⁴ Bi i giuwedina gado, “Wala vaitegu te miyamiyana ba niga mainana e giuwemi. Mousis ena waigake, taugiuwatana bi Devida ena Sale bukedi matabudi tagu a gilugilumi wataguna ba niganana kaka banidi sa tubuḡa.”

⁴⁵ Ḡome kaka Yesu i voiye te nopodi a nuwakamaḡa bi gilugilumina a sibe. ⁴⁶ Yesu i giuwedina gado, “Gilugiluminemo ba niga mainana a gilumi: Keliso kaka yai nuwatoi bi laḡan waifaioninemo pekimo ya kenamoito munaḡa, ⁴⁷ bi temi isanemo laukuvasa bi gebogebo noḡoti kamaḡedi ko lauguguyae. Yelusalemmo koi tubu bi ko nawa dobu matabuna isuna te isuna. ⁴⁸ Temi taunana bai matabuna kona kitakitana taugiuwatawata. ⁴⁹ Bi tagu kaka Aluwa Waiyawa ya giukamaḡe voyoge mai Tamagu i giugiuwapaena luvanemo. Temi niga malagaina dididiginemo ko wailabana eete malaḡa ḡailisi dabemimo ya yovo.”

Maimaituwa Yesu i lageti nawe Malamo

(Mak 16:19-20, Giu 1:9-11)

⁵⁰ Ḡome te Yesu i waidoli nawedi Betenimo. Kamaina bi nimana i lagetidi bi i kavisuvisudi. ⁵¹ Laḡannemo i kaka visuisudi ba Maimaituwa i lageti nawe malamo.

⁵² Tedi a lauduneye bi mayasisidi a munaḡa Yelusalemmo. ⁵³ Bi laḡan matabuna tedi pali vanuwinemo, Maimaituwa a kakasaḡesaḡe.

DIYON

Giu visuvísuna i gilumi Lainuwanega

Diyon Giu visuvísuna i giluminaba Yesu taunana Maimaituwa Giuna kenakena nonoġina, “i waila lava te mododemo i miya.” Niga bukana ya giugiuweda te taiuyevina ba Yesu sai sumage te tana taunana Tauwaiyawasana, Maimaituwa Natuna, bi edi waisumage mo kaka yawasana sa vai (20.31).

Giu i waila lava

¹ Muligá kaka bai matabudi a tubuġana bi pakanemo ba Giu, bi Giuna ba Maimaituwa vaitena, bi Giu taunana Maimaituwa. ² Muligá kaka bai matabudi a tubuġana bi Giu ba Maimaituwa vaitena. ³ Tana dabanemo mwali matabudi Maimaituwa i vojyedi, tana bi geġa maso mote Maimaituwa bai ġesauna i voije. ⁴ Tana lisinemo ba yawasana, bi mba yawasana ba lava matabudi edi yanayana. ⁵ Bi yana ba boimatuwemo ya yanayana, bi boimatuwa mote ġemoġemotina te ima lauyovoġe.

⁶ Mba ġome ba oloto isana Diyon, Maimaituwa i giukamaġe te i tava. ⁷ Tana i tava te lava lisidimo yanayana i giuwata bi ena giumo ba lava matabudi sai sumaġa. ⁸ Diyon tana mote yanayana, bi i tavana mba yanayanana i giuwata. ⁹ Yanayana giugiuwata natunatuna kaka dobumo ya yovo bi tana taunana kaka lava matabudi yanayana ya vitedi.

¹⁰ Tana dabanemo Maimaituwa dobu i voije bi geġa te, dobumo i yovona ba dobu lavedi mote a kitaġone. ¹¹ Tana i yovo ena lava otidi lisidimo, bi geġa te mote a giuvai. ¹² Bi tedi mabai a giuvai bi isanemo ai sumaġana ba i waianinedi te Maimaituwa natunatuna. ¹³ Tedi mote tina bi tama edi ġowanemo ee lava ota edi ġailisimo a tubuġa bi Maimaituwa ena ġailisimo a tubuġa vitala. ¹⁴ Giu i waila lava bi lisidemo i miya. Tama ena ġailisi namalina ke kita, Natuna lauġemotina namalina, Tana Tamana lisinaġa i yovo, sagu bi giukauwa i waiwanawa.

¹⁵ Diyon ba tana taunana i giugiuwata bi kalinana dididiginemo i giugiuna gado, “Niga taunana e giugiuwatana gado, “Tana muliguġa ya natonatona taunana i tausagaġa mote mai tagu, banina tana i miyamiya kaka tagu e tubuġa.”

¹⁶ Tana ena sagu wanawanavunemo ba tada matabuda kavisuvisu ya viteviteda. ¹⁷ Maimaituwa waigake Mousis lisinaġa i giukamaġe yovoġe, bi sagu bi giukauwa ba Yesu Keliso lisinaġa i yovo. ¹⁸ Aiyai mote bamo Maimaituwa i kita, bi Natuna lauġemotina tana kota Maimaituwa bi Tamana vaitena ġemoġemotidi, tana taunana Tamana lava lisidemo i kamaġati.

Diyon Taukabulu i valele te tana mote Keliso (Met 3:1-12, Mak 1:1-8, Luk 3:1-18)

¹⁹ Diu babadidi Yelusalemmo, pilipilisi* ġesaudi bi Livai damnemo lava a giukamaġedi, Diyon lisinemo bi sai talaye te tana ba aiyai.

²⁰ Diyon edi giu waimunena mote i daboke bi i giu waimaġati munaġena gado, “Tagu mote Keliso.” ²¹ Kamaina bi tedi ai talana gado, “Te tam ba aiyai? Tam Elaidiya, ee?”

Bi Diyon edi giu i waimunena gado, “Geġa, tagu mote Elaidiya.”

Bi tedi ai tala munaġena gado, “Te tam taunana tauwaiyawasana a labelabena, ee?”

Bi tana edi giu i waimunena gado, “Geġa.”

²² Tedi ena giu ai munena gado, “Tena ku giuwemai tam aiyai, bi tama ka munaġa te taugiukamaġemai ka giuvitedi. Tam bainewa kwa giugiu munaġem?”

²³ Bi Diyon Taugiawatana Aisaiya i giugiuna luvanemo edi giu i waimunena gado, “Tagu taunana kalina kalakalalemo ya binabinauna gado,

‘Bada ena eta ko kadidimani.’

²⁴ Kamaina bi Palisi a giugiukamaġedina Diyon ²⁵ ai talayena gado, “Bamoda tam mote Keliso ee Elaidiya ee taugiawatana, te bai aubaina lava kwa kakabuludi?”

²⁶ Bi Diyon edi giu i waimunena gado, “Tagu gaubemo lava ya kakabuludi, bi modomimo ba lava ġemota i moito saġana mote ko sibe. ²⁷ Tana taunana muliguġa ya natonato. Bi tagu mote e visu gulata te ena kaġesuma ġulevina ya kaikamaġedi.”

²⁸ Niga kauwidi matabudi ba Betenimo a tubuġa, Diyoudan Gaubina noi nevanemo bamo Diyon lava i kakabuludinemo.

Diyon Yesu ya giugiuwata

* **1:19:** Pilisi ba sewasewa taugabuna lava aubaidi Maimaituwa matanemo.

²⁹ Laḡan i sako te Diyon, Yesu i kita lisinemo i natonato ba i giuna gado, “Ko kita, Maimaituwa ena sipu lauewalina, dobu lavedi edi gebogeho taukaikamaḡena! ³⁰ Tagu niga taunana e giugiuwatana gado, ‘Lava muliguḡa ya natonatona ba i saḡa gulatana mote mai tagu banina, tana i miyamiya kaka tagu e tubuḡa. ³¹ Tagu mote tana e sibe, bi bai aubaina gaubemo e kakabuluna ba banina tana Israel lavemi lisimimo yà kamaḡati.”

³² Bi Diyon bai i kitakitana i giuwatana gado, “Tagu Aluwa Waiyawa e kita maibena gabubu malaḡa i yovo te tana dabanemo i miya. ³³ Tagu yaḡolo mote tana yà sibe bi Maimaituwa i giukamaḡegu te lava gaubemo e kakabuludi bi i giuweguna gado, ‘Aluwa Waiyawa kaka ya yovo te lava dabanemo ya miyana kwa kita. Tana taunana kaka Aluwa Waiyawemo lava ya kabuludi.” ³⁴ Diyon i giuna gado, “Tagu e kita bi yà giugiuwemi te tana taunana Maimaituwa Natuna.”

Diyon ena tauwaikawaiwatana Yesu a kaiwata

³⁵ Laḡan i sako munaḡa bi Diyon kota ḡome ena tauwaikawaiwatana labu vaitedi a moimoito. ³⁶ Sauginemo Diyon i kita te Yesu i nato i nawanawa ba i giuna gado, “Temi labuḡimi ko kita, noi taunana Maimaituwa ena sipu lauewalina!”

³⁷ Gome Diyon ena tauwaikawaiwatana labu ena giu a vaivaiye ba Yesu a kaiwata. ³⁸ Yesu i tauvitale bi i kitedi tana a kaikawaiwata ba i waitalayedina gado, “Temi labuḡimi ba bai ko ḡoyeḡoye?” Bi tedi a giuna gado, “Labai. Niga giuna banina ba Tauwailovelove. Tam bamo ḡome kwa miyamiya?”

³⁹ Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi labuḡimi ko nato kaka ko kita.” Kamaina bi a nawa te a kita bi suwala ba 4 koloki bi ḡome Yesu vaitena a miya te i dudubala.

⁴⁰ Tedi labuḡidi Diyon ena giu a vaiye bi Yesu a kaikawaiwatana, ḡemota ba Saimon Pita tasina Endulu. ⁴¹ Endulu maḡemota tuwaḡana Saimon i banavi bi i giuwena gado, “Tama Vinevina ke banavi, tana taunana Keliso.” ⁴² Kamaina bi Endulu tuwaḡana Pita i waidoli tavaite Yesu lisinemo. Yesu, Pita i kita bi i giuwena gado, “Tam isam ba Saimon, Diyon natuna bi ḡeḡa te niganana ba tam isam Kipasi.” Niga isana ba ḡemotina mai Pita bi banina ba ḡakima.

Yesu, Filip bi Nataniyel i yogedi

⁴³ Laḡan i sako ba Yesu i wainuwanoḡonoḡota te ya nawa Galili Plovinsnemo. Tana Filip i banavi bi i giuwena gado, “Ku kaiwatagu!” ⁴⁴ Filip ba Betsaida lavana bi Endulu bi Pita kota mba malagaina lavedi. ⁴⁵ Filip, Nataniyel i banavi bi i giuwena gado, “Mousis ena waigake bi kota taugiuwatana lavana a gilugilumiwatana ke banavi. Yesu ba Nasalet malagaina lavana, Diyosep natuna.”

⁴⁶ Nataniyel i waitalana gado, “Nasaletiḡa ba bai visuvisuna kaka ya nato?” Bi Filip i giuna gado, “Kwa nato kaka matammo kwa kita.”

⁴⁷ Laḡannemo Yesu, Nataniyel i kita diyanemo i tavatava ba i giuna gado, “Niga ba Israel otina, tana lisinemo mote bamo kaiyovu.”

⁴⁸ Nataniyel i waitalana gado, “Tam bainewa bi tagu kuna sibegu?” Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tam Fig[†] kaina pakanemo e kitam muliḡa kaka Filip i yogem.”

⁴⁹ Nataniyel giu i waimunena gado, “Labai, tam taunana Maimaituwa Natuna! Tam taunana Israel ena ḡalibona!”

⁵⁰ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tam kunai sumaḡana ba, banina tagu e giuwem te tam Fig kaina pakanemo e kitam. Tam kaka kauwa nananakidi kwa kitedina mote mai niga taunana.” ⁵¹ Yesu kota giu i wailautawina gado, “Giukauwa yà giugiuwem, tam kaka mala nuwawasana kwa kita, bi Maimaituwa ena aneya wawanaḡa sa yovoyovo bi sa saḡasaḡa. Mba wawanina ba tagu Tana Taunana Natuna.”

2

Yesu gauba i voiye te i waila waen

¹ Laḡan waifaioninemo, Keina tauninemo Galili Plovins noponemo naḡi soina i tubuḡa. Bi Yesu tinana ba ḡome. ² Yesu bi ena tauwaikawaiwatana edi giu a giukamaḡe te mba soinem sa tava. ³ Laḡannemo waen i kovi ba Yesu tinana Yesu i giuwena gado, “Tedi edi waen i kovi.”

⁴ Yesu giu i waimunena gado, “Waivini, tam kwa giugiuwegu te maso bai yà voiye bi tagu egu sauga yaḡolo mote i tava.” ⁵ Gome te Yesu tinana taupaula i giuwedina gado, “Bai yai utaniyemina mba ko voiye.” ⁶ Gome ba dubi wapedi 6 ai moitodi, bi Diu edi vaivai luvanemo mba edi anilaukoḡa. Bi dubi ḡemoḡemotaḡa ba 100 lita luvana ai moitodi. ⁷ Yesu taupaula i giuwedina gado, “Gauba ko ledu bi niga dubidi koi wanavudi.” Kamaina bi ai

[†] 1:48: Fig kaina ba kitana maibena damaya kaina.

wanavudi te gayagabulidimo. ⁸ Tana i giuwedina gado, “Ko yai'i vaidi bi ko nawa soi badana ko vite.”

Yesu i giugiuna mainana a voiyē ⁹ bi soi badana gauba i waila waenina i tego lubuye bi mote i sibe te mba waenina bamo maigā a tavaite, bi taupaula gauba tauyai'ina taudigā a sibe. Kamaina bi soi badana lawelawena i giuvai tabudimo ¹⁰ bi i giuwena gado, “Lava matabudi waen laukaina sa geigei tego, bi laḡannemo tauliso sa tego te sa tego gulata, mulinemo kaka waen tomatomana ko soiyē. Bi tam waen laukaina kuna alalabe eete niganana.”

¹¹ Niga malagaina Keina ba Galili Plovins noponemo, ḡome Yesu mataila dolidolina i voiyē te ena ḡailisi namalina i kamaḡati bi ena tauwaikawaiwatana ai sumaḡe.

¹² Niga kauwina mulinemo ba Yesu tinana, tasitasina bi ena tauwaikawaiwatana waitedi a yovo a nawa Kapenyam malaginemo. Bi ḡome a taumiya.

Yesu Pali vanuwino tauwaikunekune i kwavivaidi

(Met 21:12-13, Mak 11:15-17, Luk 19:45-46)

¹³ Ḣotona te maso Vawaitauli Soina* laḡanna i tavana ba Yesu i saḡa i nawa Yelusalemmo. ¹⁴ Tana lava i kitedi pali vanuwina ganakukuna noponemo, kau, sipu bi gabubu a waikunekuneyedi bi lava gesaudi ba mane teibolodimo a miya bi wali dobu manedi a senisenisidi. ¹⁵ Taunana aubaina, maḡinemo anilaubiti i voiyē te sipu, kau bi lava matabudi i kwavivaidi te pali vanuwina didiyauna a potiyovo kamaḡe, mane tauvaledi edi peni i laidabalalidi bi edi teibolo i vitedi. ¹⁶ Tedi mabai gabubu a waikunekuneyedina i giuwedina gado, “Niga gabubudi ko kapotiyovodi, Tamagu ena vanuwa mote koma voiyē te aniwaikunekune gabuna.” ¹⁷ Bi ena tauwaikawaiwatana mba kauwina i tubutubuḡa ba gilugilumina wadubona a nogotina gado, “Oo Bada, em vanuwa nuwaboyina ba Nopogu ya kalakalatina mai kai.”†

¹⁸ Kamaina bi Diu babadidi a tava Yesu lisinemo bi ai talayena gado, “Bai matailina kwai lovmāi bi ka kita te tam waibada kuna vai bi niga kauwidi matabudi kwa voivoiyedi?”

¹⁹ Yesu edi giu i waimunena gado, “Niga pali vanuwina, ko dousuwasuwa bi laḡan faiona nopodimo ba ya keli munaḡe.”

²⁰ Tedi ena giu ai munena gado, “Niga pali vanuwina ba kwalabu 46 nopodimo a keli, bi tam laḡan faiona nopodimo kwa keli, ee?”

²¹ Bi geḡa te, Yesu pali vanuwina i giugiuwena ba tubuḡina i giugiuwata. ²² Sauginemo Yesu pekimo i kenamoito mulinemo ba ena tauwaikawaiwatana lisidimo bai i giugiuwedina a nogotidi. Gome Yesu ena giu i giugiuwedina bi gilugilumina wadubona ai sumaḡe. ²³ Tana Yelusalemmo Vawaitauli Soinemo, mataila i voivoiyedina lava wapewapedi a kitedi bi isanemo ai sumaḡa. ²⁴ Bi Yesu mote lava i waisumagedi, banina tana lava matabudi nopodi i sibedi. ²⁵ Tana mote i goye te aiyai ya nato lisinemo bi lava gesaudi edi kauwa ya giuwe, banina tana lava nopodi i sibedi.

3

Yesu Nikodimas i wailovelove

¹ Mba ḡome ba oloto isana Nikodimas, tana ba palisi* ḡemota bi Diu lavedi edi bada. ² Dudubala ḡemota i tava Yesu lisinemo bi i giuwena gado, “Labai, tama ke sibem te tam ba tauwailovelove, Maimaituwa lisinaḡa kuna yovo. Tam mataila kwa voivoiyedina ba sa kakamaḡatim te tam ba Maimaituwa waitena.”

³ Yesu giu i waimunena gado, “Giukauwemo ya giugiuwemi te aiyai mote Maimaituwa ena waibadana ima kita te ya tubuḡa vitala kaka ya kita.”

⁴ Nikodimas i waitalana gado, “Lava magulina ba bainewa tinana bwaganemo ya solasaḡa bi ya tubuḡa munaḡa? Geḡa, tana mote tinana bwagamo ima sola saḡa bi ima tubuḡa munaḡa.”

⁵ Yesu giu i waimunena gado, “Giukauwemo ya giugiuwem te aiyai mote Maimaituwa ena waibadamo ima sola saḡa te tana gaubemo ya buluyovo bi Aluwa Waiyawa ya laiwalu munaḡe kaka ya solasaḡa. ⁶ Lava ya tubutubuḡana ba tina bi tama edi ḡowanemo ya tubutubuḡa, bi aluwemo ya tubutubuḡana ba Aluwa Waiyawemo ya tubuḡa vitala. ⁷ Tam mote egu giu kumai nuwanaine, temi ba kamaina te ko tubuḡa vitala. ⁸ Bamo maigā yavala ya lausvena ba i goyegoyena mainana ya lausuve. Daguguna ko vaiyena bi mote

* **2:13:** Vawaitauli Soina Niga soina noponemo Diu lavedi edi nogota i munaḡa te wala Idipmo Bada bainewa i waiyawasanidi bi Idip a potiyovo kamaḡena taunana a noḡonoḡoti. Banina laḡannemo aneya i tava bi kwasina gudu modonemo i kitana ba vanuwina i *vawaitauli* te i nawanawa ota. Niga soina ba kwalabu matabuna a voivoiyē. † **2:17:**

Sale 69:9 * **3:1:** Ba lava Mousis ena waigake sa kitakita te sa kaiwata kauwe.

koma sibe te bamo maiḡa ya saḡasaḡa ee ya nawanawa. Mba mainana kota lava matabudi Aluwemo sa tubutubuḡa vitalana mote kaka koma sibedi.”

⁹ Nikodimas i waitalana gado, “Mba ba bainewa?”

¹⁰ Yesu i giuna gado, “Tam ba Israel edi tauwailovelove, bi niga kauwidi mote kuma sibesibedi? ¹¹ Giukauwemo ya giugiuwem, tama bai ke sibesibena taunana ke giugiuwe, bi bai ke kitakitana ka giugiuwata bi geḡa te ema giu yaḡolo mote komai anine. ¹² Bi tagu dobu kauwidi kage e giugiuwatedi bi mote koi sumaḡa te mala ena kauwa ya giuwemina ba bainewa koi sumaḡa. ¹³ Aiyai mote i saḡa i nawa malamo te Tana Taunana Natuna malaḡa i yovoyovona taunana i munaḡa malamo.”

¹⁴ Maibena Mousis, wala kalakalalemo kai modonemo mwata i kaikailagetina, mainana kota Tana Taunana Natuna sa kailageti, ¹⁵ te lava sa waisumaḡena ba yawasana ilailala sa vai. ¹⁶ Taunana aubaina, Maimaituwa dobu lavedi i ḡoye gulatedi te Natuna laugemotina i vitedi te mabai sa waisumaḡena mote sima peki bi yawasana ilailala sa vai. ¹⁷ Maimaituwa Natuna i giukamaḡe yovoḡe dobumo mote laukivigeboḡe aubaina bi dobu lavedi waiyawasanidi aubaina.

¹⁸ Tedi mabai Maimaituwa Natuna laugemotina sa waisumaḡena ba Maimaituwa mote ima pasilidi. Bi mabai mote simai sumaḡe ba kaikana pasipasilidi, banina tedi mote Maimaituwa Natuna isanemo ai sumaḡa. ¹⁹ Niga mainana kovoḡa ya noyanoya: Maimaituwa ena yanayana ba dobumo i yovo. Bi lava waidudubala a ḡoye mote mai yana, banina edi kauwa a gebo gulata. ²⁰ Tedi mabai kauwa geboḡebodi sa voivoiyedina ba yana sa dabodaboḡe. Bi mote kaka yanayanamo sima nato, banina a naila bi mote a ḡoye te edi geboḡe sa kamaḡatidi. ²¹ Bi kota tedi mabai yawasana giugiuwawinemo sa miyamiyana ba yanayanamo a nato, bi yanayana i laimaḡatidi te bai sa voivoiyedina ba giukauwa te Maimaituwa sa vovoteyete.

Yesu bi Diyon taukabulu

²² Niga kauwina mulinemo, Yesu ena tauwaikawatana vaitedi a potiyovo a nawa Diudiya plovins noponaḡa, bi ḡome tana tedi vaitedi a miya bi lava a kakabuludi. ²³ Diyon kota Aionmo dobu Salim diyanemo i laulaukabulu, banina ḡome ba gauba wapewapedi bi lava lisinemo a tava bi i kakabuludi. ²⁴ Niga kauwina mulinemo kaka Diyon biliwelokomo a sakonawe. ²⁵ Diyon ena tauwaikawatana ḡesaudi Diu lavana vaitena laukoḡa vaivaina dabanemo ai kagiu. ²⁶ Tedi a nato Diyon lisinemo bi a giuna gado, “Labai, kuna nogoti mba olotona Diyoudan gaubina noi nevanemo kuna giugiuwena, ba niganana ya laulaukabulu. Bi lava matabudi tana lisinemo sa nawanawa.”

²⁷ ḡome Diyon giu i waimunena gado, “Lava mote bai ima voiyee yababe te Maimaituwa bai noyana ya vitena kaka ya voiyee. ²⁸ Temi taunana ko giu waimaḡatigu te tagu mote Tauwaiyawasana bi Maimaituwa i giukamaḡeḡe te e gei doli bi Tauwaiyawasana ba muliḡa ya natonato. ²⁹ Lawelawe ba lawelawena aubaina.† Bi naḡi soinemo lawelawe ena tau ya tavana ba ya labe bi yai beyavaiye. Bi laḡannemo lawelawe kalinana ya vaivaiye ba ya yasisi gulata. Maibena tagu niganana e yasisi gulata bi nuwagu i kena. ³⁰ Tana ba kamaina te ya saḡa gulata bi tagu ba yovoyovogu.

³¹ “Tana aiyai malaḡa i yovoyovona ba i saḡa gulatana mote mai lava matabudi. Bi tana aiyai dobumo, bi dobu ena kauwa ya giugiuwatedina ba tana dobu lavana. Tana malaḡa i yovoyovona taunana i saḡa gulatana mote mai lava matabudi. ³² Tana bai i kitekitedina bi i vaivaiyedina taudidi ya giugiuwatedi. Bi geḡa te, lava mote ena giu koma waisumaḡe. ³³ Aiyai giudi i vaiyedi bi i waisumaḡedina ba i sibe te Maimaituwa ba giukauwa. ³⁴ Tana taunana Maimaituwa i giukamaḡe te Maimaituwa giuna ya giugiuwe, banina Maimaituwa Aluwina tana i waiwanavu kauwe. ³⁵ Tamana ba Natuna i ḡoye gulate, taunana aubaina ḡailisi i vite te bai matabudi yai badayedi. ³⁶ Tana aiyai Natuna ya waisumaḡena ba yawasana ilailala ya vai, bi aiyai Natuna mote ima waisumaḡe ba mote yawasana ima vai, bi Maimaituwa ena medi ba tana lisinemo.”

4

Yesu Sameliya waivinina vaitena ai giugiu

¹ Yesu i sibe te Palisi ba tana giuna a vaiye te tauwaikawatana wapewapedi nuwedi i vitedi bi i kakabuludina mote mai Diyon. ² Yesu mote aiyai i kabulu, bi ena tauwaikawatana taudiḡa lava a kakabuludi. ³ Bi sauginemo Yesu niga giuna i vaivaiye ba tana Diudiya Plovinsna i gose bi i munaḡana Galili Plovinsnemo.

⁴ Mba nawanemo ba Sameliya noponaḡa i nawa. ⁵ Tana Saika malagainemo i tava Sameliya Plovinsnemo. Bi mba malagaina ba Deikap natuna Diyosep wala doḡa ḡaubona

† 3:29: Lawelawena ba naḡivaliu olotona bi lawelawe ba naḡivaliu waivinina.

i vitevitena diyanemo. ⁶ Yesu i nawanawana eete, suwala modo balana bi nawa i poka, taunana aubaina tana Deikap ena gauba domna diyanemo i miyatulu.

⁷ Kamaina bi Sameliya waivinina i tava gauba yai'ina aubaina bi gome Yesu waivini i giuwena gado, "Aee, gauba ku vitegu ya tego." ⁸ Bi ena tauwaikawaiwatana ba a nawa taunimo kani gimelina aubaina.

⁹ Kamaina bi waivini i giuna gado, "Tam ba Diu olotona bi tagu ba Sameliya waivinina bi bainewa te lisigumo gauba tegona kwa waibaḡaye?" Niga waivinina mainana i giuna banina ba Diu lavedi bi Sameliya lavedi mote simai ḡonaḡona ḡemota.

¹⁰ Yesu waivini ena giu i waimunena gado, "Bamoda Maimaituwa ena puyo vitevitena maso bi ku sibe te aiyai lisimmo tego ya waibaḡaye maso ba kunai baḡa te tana yawasana gaubina sa vitem."

¹¹ Bi waivini i giuna gado, "Bada, dom i yovo gulata bi bai mwalinemo gauba kwa yai. Bi gauba yawayawasanina baimo kwa vai?" ¹² Tam bena kuna tausaga kaka ema magula Deikap, ee? Tana niga gaubina domna i vitemai, tana, natunatuna bi kota ena ḡamogamo niga ḡome gauba a vaivai."

¹³ Yesu giu i waimunena gado, "Lava matabudi niga gaubina sa tegotegona ba gadodi ya magu munaḡa. ¹⁴ Bi tedi mabai gauba ya vitedi bi sa tegona ba mote kaka gadodi ima magu munaḡa. Niga gaubina ya vitedina ba mai tovosa laulaupusuwalina te yawasana ilailala sa vai."

¹⁵ Bi waivini Yesu i giuwena gado, "Aee Bada, gaubina ku vitegu ya tego te mote gadogu ima magu munaḡa bi niga gaubina dommna waivelau muneḡana ya kaisako."

¹⁶ Bi Yesu waivini i giuwena gado, "Kwa nawa te mwanem kwa giuwe bi ko nato munaḡa."

¹⁷ Bi waivini i giuna gado, "Tagu mwanegu geḡa."

Yesu waivini ena giu i waimunena gado, "Mba kuna giukauwa te tam mwanem geḡa. ¹⁸ Bai kuna giuwena ba giukauwa te tam wala ooloto wapedi 5 kuna naḡidi, bi niganana oloto vaitena ko miyamiana ba mote tam mwanem."

¹⁹ Bi waivini i giuna gado, "Bada, niganana kaka e sibe te tam ba taugiuwatana. ²⁰ Tamatamamai niga oyanemo a laulaudune bi temi Diu lavemi ko giugiu te Yelusalem ba anilaudune gabuna."

²¹ Yesu waivini i giuwena gado, "Waivini, kwai sumaḡegu te sauga ya natonata lava mote kaka Tamagu niga oyanemo e Yelusalemmo sima lauduneye. ²² Temi Sameliya lavemi mote ko sibe te aiyai ko laulauduneye, bi tama Diu lavamai ba ke sibe te aiyai ka laulauduneye, banina waiyawasana ba tama lisimaiḡa ya natonato. ²³ Bi geḡa te, sauga ba ya natonato bi kaikana i tava, mba sauginemo kaka taulaudune giugiuwidi Tamada sa lauduneyena Aluwemo bi giukauwemo, mba laudunena taunana Tamada ya ḡoyeḡoye. ²⁴ Maimaituwa ba Aluwa. Bi taulauduneyena ba Aluwa Waiyawa ena ḡailisimo bi giukauwemo sa lauduneye."

²⁵ Bi waivini i giuna gado, "E sibe te tauwaiyawasana sa wai isana Keliso ba ya natonato, bi sauginemo i tavana kaka bai matabuna ya giuwemai."

²⁶ Kamaina bi Yesu i giuna gado, "Tana taunana tagu vaitem ta waigiugiu."

Yesu ena tauwaikawaiwatana a tava munaḡa lisiinemo

²⁷ Mba taunana te ena tauwaikawaiwatana a munamunaḡa tava ba a kita bi a sove te Yesu ba waivini vaitena a waigiugiu. Bi mote aiyai i waitala gado, "Bai kwa ḡoyeḡoye e bai aubaina waivini vaitena ko waigiugiu?"

²⁸ Kamaina bi ḡome waivini ena gauba dubina i gose kamaḡe bi i munaḡa taunimo bi lava i giuwedina gado, ²⁹ "Ko nato bi oloto ḡemota ko kita. Tana bai matabudi wala e voivoiyedina i giu waimaḡatidi. Tana taunana male Keliso?" ³⁰ Kamaina bi lava tauni a gose bi a nawa Yesu lisiinemo.

³¹ Mba gavogavonemo ba ena tauwaikawaiwatana a giuwena gado, "Tauwailovlove, bai maso kuna kani." ³² Bi geḡa te tana i giuwedina gado, "Tagu kaguya ba temi mote ko sibe."

³³ Kamaina bi ena tauwaikawaiwatana taudiḡa ai giugiuna gado, "Lava ḡesauna male kani i vite?"

³⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, "Tagu kaguya ba taugiukamaḡegu ena ḡowana ya voyie bi ena noya ya'i kovi. ³⁵ Temi wala ko giugiuna gado, 'Nawalai 4 mulidimo ba vililubu laḡannina ya tava.' Tagu ya giugiuwemi te koi kita bi daibi ko kitedi a laubanina vililubu aubaina. ³⁶ Aiyai bi daibi ya vilivilubuna ba ena mai'ia ya vaivai. Bi mba vililubuna ba lava sa natonatomedina yawasana ilailalemo te damonemo ba tauwadi bi tauvililubu sa yasisi ḡemota. ³⁷ Lava niga giuna sa giugiuwena ba giukauwa te, 'Lava ḡesau tauwadi bi

lava ġesau tauvililubu.’³⁸ Tagu e giukamaġemi te lava ġesaudi a wadiwadina nonoġina ko vilivililubu.”

Sameliya lavedi wapewapedi ai sumaġa

³⁹ Mba tauninemo Sameliya lavedi wapewapedi Yesu ai sumaġe, banina waivini i giuna gado, “Tana bai matabudi e voivoiyedina i giu waimaġatidi.”⁴⁰ Sauginemo Sameliya lavedi a tava lisinemo bi ai baġa te maso vaitena a miya, taunana aubaina, Yesu ġome i miyana ba laġan labu.⁴¹ Bi Yesu ena giumo kota lava wapewapedi ai sumaġa.

⁴² Tedi waivini a giuwena gado, “Tam bai kuna giugiuwena mote taunaġa kei sumaġe bi tama beyaotimaimo ke vaiye bi ke sibe te tana taunana dobu lavedi tauwaiyawasanidi.”

Yesu gabemani badana natuna olotona i waiyawasani

⁴³ Laġan labu a kovi mulidimo, Yesu Sameliya i gose bi i nawa Galilimo.⁴⁴ Yesu tana taunaġa i giu munageña gado, “Taugiuwatana ena dobu otinemo mote kaka sima sivile.”⁴⁵ Laġannemo Galili Plovinsnemo i tavatava ba Galili lavedi a giuvai, banina tana dolinemo Yelusalemmo, Vawaitauli Soinemo baibaġa i voivoiyedina a kitedi.

⁴⁶ Yesu i munaġa tava Galili Plovins noponemo Keina malagainemo, ġome wala gauba i voije te i wailla waen. Bi niga tavanemo ba gabemani badana ġemota ġome i tava bi natuna olotona sidasidana ba Kapenyammo.⁴⁷ Bi gabemani i vaiye te Yesu Diudiya Plovins i gose bi i tava Galili Plovinsnemo. Tana i nawa lisinemo bi i waibaġa te maso i yovo natuna i waiyawasani, banina natuna i sida kauwa te nuwana peki.

⁴⁸ Yesu i giuwena gado, “Temi mote koma waisumaġa bi sauginemo matailla bi anisove kauwidi ko kitedina kaka koi sumaġa.”

⁴⁹ Bi gabemani badana Yesu i giuwena gado, “Aee, Bada, kwa yovo makai muliġa bi natugu ya peki.”

⁵⁰ Yesu gabemani ena giu i waimunena gado, “Kwa nawa, bi natum ba ya yawasana.” Oloto, Yesu ena giu i waisumaġe bi i munaġa i nawa.⁵¹ Laġannemo i nawanawa etamo ba ena taupaula a banavi bi a giuwena gado, “Natum ba i yawasana.”⁵² Tana i waitalayedina gado, “Bai sauginemo natugu i yawasana? Maġo aubiga balanemo i yawasana.”⁵³ Ġome kaka gomana tamana Yesu ena giu i noġoti te mba aubiganemo Yesu i giuwena gado, “Natum ba ya yawasana.” Taunana aubaina, tana bi ena vanuwa lavedi matabudi Yesu ai sumaġe.⁵⁴ Yesu Diudiya Plovins i gose bi i tava munaġa Galili Plovinsnemo te niga taunana ba matailla wailabuna i voije.

5

Aniwaiyawasanana topana

¹ Sauga ġesaunemo, Yesu i saġa i nawa Yelusalemmo, Diu lavedi edi soi aubaina.
² Bi ġome Yelusalemmo sipu ganakukuna mataetinemo ba topa, Alemik kalinedimo sa waiisana Betsada. Bi yoveyove wapedi 5 a moito kwaivivile.³⁻⁴ Bi ġome ba lava wapewapedi sidesidedi a kenakena. Lavedi ba matapotepotedi, kaġenuwanokudi bi tunipekipekidi topa diyanemo a kenakena.⁵ Bi lava ġemota kaġenuwanokuna i miyana ba kwalabu wapedi 38 a kovi.⁶ Sauginemo Yesu mba olotona i kita i kenakena ba i sibe te tana walakana bamo i sida, bi i waitalayena gado, “Tam kuna ġoyeġoyena kwa yawasana, ee?”

⁷ Oloto sidasidana giu i waimunena gado, “Bada, laġannemo gauba ya laulaupusuwali saġa ba mote aiyai te ya sako yovogegu topamo. Tagu yovo ya kabikabiye ba lava gesau ya geigei yovo.”

⁸ Kamaina bi Yesu i giuwena gado, “Ku miyamoto, em kebana kwa vai bi kwa nawa.”
⁹ Noi taunana te oloto i yawasana, bi ena kebana i avali te i nawa.

Niga kauwina ba Diu edi Waiyawasi Laġannemo i tubuġa,¹⁰ taunana aubaina Diu babadidi oloto i yawayawasanana a giuwena gado, “Niga ba Waiyawasi Laġannina, waġake mote i waianinem te em kebana kwa avali bi kwa nawa.”

¹¹ Tana giu i waimunena gado, “Oloto i waiyaiyawasaniguna i giuweguna gado, ‘Em kebana ku vai bi kwa nawa.’”

¹² Kamaina bi tedi ai talayena gado, “Mba aiyai lavana i giuwem te em kebana kwa vai bi kwa nawa?”

¹³ Bi oloto i yawayawasanana mote i sibe te aiyai i waiyawasani, banina Yesu lava kumdi nopodiġa i vasoyavai.

¹⁴ Bi muliġa Yesu mba olotona i waiyawasanina Maimaituwa ena vanuwa noponemo i banavi bi i giuwena gado, “Kuna kita, tam niganana kuna yawasana. Gebogebo voiye munamunaġena kwa kaisako, male bai gebogebo otina lisimmo ya tubuġa.”¹⁵ Kamaina bi olotona i nawa te Diu babadidi i giuwedi te Yesu ba tana i waiyawasanani.

Natunemo ba yawasana ta vaivai

¹⁶ Bi Yesu niga kauwidi Waiyawasi Laḡandimo i voivoiyedina dabedimo, Diu babadidi laukivigeboğoyena ai tubu. ¹⁷ Bi Yesu i giuwedina gado, “Tamagu ba sauga matabuna i noyanoya bi yaḡolo ya noyanoya te tagu kota vaitegu ya noyanoya.”

¹⁸ Niga giudi dabanemo, Diu babadidi a laulauyaviyavi te maso Yesu ai peki, bi mote Waiyawasi Laḡana waidoukotonu taunaḡa bi i giugiu te tana Tama otina ba Maimaituwa bi kota tana Maimaituwa vaitena ḡemogemotidi.

¹⁹ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Yà giugiu kauwemi te gomana taunaḡa mote bai ima voyie te Tamana bai i voivoiyena ya kita kaka tana mainana ya voyie banina, Tama bai ya voivoiyena mainana kota natuna ya voyie. ²⁰ Bi Tama ba nuwana tabutabuna Natuna te bai matabuna i voivoiyedina i wailove. Bi kota kauwa nananakidi kaka yai love, te ya voyiedina mba sa tusaḡana mote mai niga kauwidi bi temi male ko sove. ²¹ Tamana bainewa lava pekipekidi ya kakakenamotodi bi yawasana ilailala ya vitevitedina kota mainana, Natuna lava mabai ya wainuwavisuyedina yawasana ilailala ya vitedi. ²² Tamana mote aiyai ima etale bi ḡailisi matabuna ba Natuna i vite te tana kaka lava ya etaledi, ²³ te lava matabudi Natuna sa vivilena maibena Tamana sa vivivilena. Tana Natuna i giugiukamaḡena bi mote sima vivivile ba kota Tamana mote sima vivivile.

²⁴ “Bi giukauwemo ya giugiuwemi, te tedi mabai egu giu sa vaiye bi taugiukamaḡegu sai waisumaḡena ba yawasana ilailala sa vai bi mote etalemo sima moito. Tedi peki gabuna kaikana a gose bi a natona yawasana gabunemo. ²⁵ Bi giukauwa ya giugiuwemi, te sauga ya natonatonu bi kaikana i tava te lava pekipekidi kaka Maimaituwa Natuna kalinana sa vaiye bi sa vaivaiye kauwena ba yawasana ilailala sa vai. ²⁶ Banina Tamagu ba yawasana pakana, bi yawasanina kota tagu Natuna i vitegu te lava lisigumo yawasana ilailala sa vai. ²⁷ Bi tana waibada i vite te ya lauetala banina, tana ba Tana Taunana Natuna. ²⁸ Niga giudimo mote koma tagugu, banina sauga ya natonatonu ba lava matabudi kokowagemo kaka Natuna kalinana sa vaiye, ²⁹ bi pekimo sa kenamoito. Bi lava mabai visuvisu a voivoiyena kaka sa miya nonoḡa bi mabai gebogebo a voivoiyena kaka sa pwalage nawedi kovoḡa gabunemo. ³⁰ Tagu mote tauguḡa bai yàma voivoiye, bi Maimaituwa i giugiuweguna luvanemo ya etaetala, bi aiyai e etalena ba didimanemo ya etaetale. Bi bai ya voivoiyena ba mote tagu egu ḡowana bi taugiukamaḡegu ena ḡowana ya voivoiye.”

Yesu ena noya taugiunawena

³¹ “Bi bamoda tauguḡa ya giuwataguna, ba bai ya giugiuwena mote giukauwa. ³² Bi lava ḡesauna tagu egu kauwa bi egu noya ya giuwatana ba e sibe te bai ya giugiuwena ba giukauwa. ³³ Temi tauwainoyanoya kona giukamaḡedi Diyon lisinemo bi giukauwa i giugiuwedina ba matabudi giukauwa te tagu i giugiuwatagu. ³⁴ Tagu mote lavaota edi giu yàma waianine bi Diyon e giuwatana banina ba, temi koi sumaḡa bi ko yawasana. ³⁵ Diyon ba maibena lampa a gabu bi i yanayana. Bi temi sauga watigena mba yanayanana konai nuwavisuye.

³⁶ “Tagu egu wailovelove bi matailla ya voivoiyedina a tusaḡa mote mai Diyon. Tamagu niga noyedi i vitegu bi ya voivoiyedina taudidi sa kakamaḡatigu te tagu tana i giukamaḡegu. ³⁷ Bi Tamagu taugiukamaḡegu mote bamo kalinana ko vaiye e matana ko kita bi tana taunana lava lisimimo tagu ya kakamaḡatigu, ³⁸ bi kota giuna mote nopomimo ima kenakena, taunana aubaina tana i giugiukamaḡena mote koma waisumaḡe. ³⁹ Temi gilugilumina wadubona ko iyeiyevi kauwedina, banina ko wainoḡota te mba ḡome kaka yawasana ilailala ko banavi. Bi mote ko sibe te mba gilugilumidi matabudi ba tagu sa giugiuwatagu. ⁴⁰ Bi geḡa te, temi mote koma ḡoyeḡoye te ko nato lisigumo bi yawasana ilailala ko vai. ⁴¹ Tagu mote lavaota edi kasaḡesaḡe yàma waianine ⁴² bi e sibe te temi nopomimo ba mote Maimaituwa koma ḡoyeḡoye. ⁴³ Tagu ba Tamagu ena ḡailisimo dobumo e yovo bi geḡa te, temi ko dabodaboḡegu. Bi bamoda lava ḡesauna isana vatona aubaina i tavana ba nuwavisumo ko giugiuvai. ⁴⁴ Temi ko ḡoyeḡoye. Te lava sa kakasaḡesaḡemi bi temi maso Maimaituwa kona kasaḡesaḡena ba mote ko ḡoye. Mba mainana te bainewa tagu koi sumaḡegu? ⁴⁵ Bi komai noḡota te tagu kaka Tamagu matanemo yàma etalemi! Geḡa, temi Mousis kowai sumaḡena, tana taunana kaka temi ya etalemi. ⁴⁶ Bamoda Mousis konai sumaḡena ba tagu kota maso konai sumaḡegu, banina Mousis ba tagu i gilumiwatagu. ⁴⁷ Bi Mousis bai i gilugilumina mote koi sumaḡe, mba bainewa tagu bai ya giugiuwemina koi sumaḡe?”

6

*Yesu olooloto wapedi 5 tausan i waikanidi
(Met 14:13-21, Mak 6:32, Luk 9:10-17)*

¹ Laḡan visa a kovi mulidimo, Yesu Galili topanemo wagaḡa i nawa noi nevanemo, niga topana isana ḡesauna ba Tabelyasi.

² Bi lava kumdi tana a kaiwata, banina tedi mataila a kita te sidesidedi i wai-waiyawasanidi. ³ Gome te Yesu i saḡa i nawa oyamo bi ena tauwaikawaiwatana waitedi a miyatulu. ⁴ Bi Diu lavedi edi Vawaitauli Soina laḡanna ba kaikana i tavatava.

⁵ Laḡannemo Yesu i kita te lava kumdi a saḡasaḡa lisinemo, ba Filip i waitalayena gado, “Bamo ḡome kani ta gimeli te niga lavedi sa kani?” ⁶ Tana kaikana i sibe te bai ya voiye, bi Filip wailaulubuna aubaina te mai i waitala. ⁷ Kamaina bi Filip Yesu ena giu i waimunena gado, “Bamoda lisidemo 200 dinali* bi laipwatana waitena kaka buledi ta gimeli te lava matabudi tai kanidi.” ⁸ Bi ḡome ena tauwaikawaiwatana ḡesauna, Saimon Pita tasina Endulu, Yesu i giuvena gado, ⁹ “Niga gomenina olotona lisinemo ba buledi wapedi 5 bi iyana keikeilikidi labu. Niga kanina i ala ḡaubo bi moḡoi te lava wapewapedi tai kanidi?” ¹⁰ Kamaina bi Yesu ena tauwaikawaiwatana i giuwedina gado, “Lava matabudi ko giuwedi te sa miyatulu.” Mba dobuna ba waigidagidana aubaina te lava a miyatulu. Bi ḡome ba ooloto wapedi maso ba 5 tausan. ¹¹ Kamaina bi Yesu buledi i legaudi te Maimaituwa i waiebo bi lava gidagida dabanemo a miyamiyana lisidimo i soiyedi, bi iyana kota mainana i soiyedi te a kani.

¹² Laḡannemo lava a kani nonoḡa mulinemo, Yesu ena tauwaikawaiwatana i giuwedina gado, “Niganana ko nawa te kani a kanikani sivudina ko laitupedi. Mote kani komai beyakuluye.” ¹³ Kamaina bi lava kani a kanikani sivudina ai ḡemotidi te po'a wapedi 12 ai wanavudi.

¹⁴ Laḡannemo lava niga matailina a kitakita ba taudiḡa ai giugiuna gado, “Giukauwa te niga taunana taugiuwatana, wala a giugiuwena niganana dobumo i tava.”

¹⁵ Yesu i sibedi te tedi a ḡoyeḡoyena maso tana egalemo a voiye te i waiḡalibona, taunana aubaina i vasoyavai munaḡa te i nawa dabatuwa ḡesaunemo.

*Yesu topa dabanaga i nawa
(Met 14:22-23, Mak 6:45-52)*

¹⁶ Mba aubiganemo ba ena tauwaikawaiwatana a munaḡa yovo Galili topanemo, ¹⁷ ḡome tedi wagamo a gelu bi a nawana Kapenyam. Bi kaikana i dududubala bi Yesu yagolo mote lisidimo i tava. ¹⁸ Tedi a taunawanawa te yavala dididiga i lausuve bi nisa wailabalabama i waitubu. ¹⁹ Laḡannemo tedi waga a ḡiu bi a nawanawa topa modonemo nuwedi tava ba Yesu, topa dabanaga waga yawaninaḡa i natonato a kita. Bi diyedimo i tavatava ba a naila kauwa. ²⁰ Bi tana i giuwedina gado, “Wae tagu, koma nainaila.” ²¹ Bi ena tauwaikawaiwatana a ḡoyeḡoyena maso a solusaḡe wagamo ba i waimaḡemoti te waga dobu ḡaḡaluna a nawanawanemo i solasaḡa.

Lava kumdi Yesu a tavuḡe

²² Laḡan i sako bi lava kumdi noi nevanemo a gosegosedina ai laulaukita bi a noḡoti te maḡo ba waga ḡemota ota i moimoito. Bi waganemo mote Yesu i gelu bi ena tauwaikawaiwatana taudiḡa a gelu te a nawa. ²³ Bi bamo Bada kani i kavisuvisu bi lava a kanikanina ḡome, waga ḡesaudi Tabelyasiḡa a natonatona diyedimo a solasaḡa. ²⁴ Laḡannemo lava kumna a kita te Yesu bi ena tauwaikawaiwatana mote ḡome, ba tedi Yesu tavuḡena aubaina wagamo a gelu bi a nawa Kapenyammo.

Yesu taunana yawasana buledina

²⁵ Bi laḡannemo Kapenyammo lava Yesu a banabanavi ba ai talayena gado, “Labai, bai laḡannemo niga ḡome kuna tava?” ²⁶ Yesu edi giu i waimunena gado, “Giukauwa ya giugiuwemi, te temi ko tavutavugeguna banina ba maḡo ei kanimi te kona kani nonoḡa bi niganana kota ko ḡoyeḡoyena ko kani munaḡa. Bi geḡa te, temi mataila e voivoiyedina mote banidi koma sibesibedi. ²⁷ Temi mote kani ota aubaidi koma noya, mba kanidi kaka sa gebogebo. Temi ba yawasana ilailalala kanina taunana ko noyae. Mba kanina ba Tana Taunana Natuna kaka ya vitemi, banina Tamada Maimaituwa ba tana i waianine bi ḡailisi i vite.”

²⁸ Kamaina bi tedi ai talayena gado, “Maimaituwa bai noyedi ya ḡoyeḡoyena ka voyedi?”

²⁹ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Maimaituwa ena ḡowana ba tana i giugiuka-maḡena taunana koi sumaḡe.”

³⁰ Kamaina bi tedi ai tala munaḡana gado, “Mataila bai kwa voiye te tama ka kita bi kai sumaḡem? Kota bai matailina kwa voiye? ³¹ Gilugilumina wadubonemo ya giugiu te ‘Eda magumagula wala kalakalalemo a bababala bi Mousis mala kanina i vitedi.”

* 6:7: Diu lavedi edi mane isana. Taubagibagi ena maiia nawalai wapedi 8 nopodimo ya vaina ba 200 dinali.

³² Bi Yesu i giuwedina gado, “Giukauwemo yà giugiuwemi te buledi malağa i yovovona mote Mousis i vitevitemi bi Tamagu i vitevitemi. Bi tagu Tamagu taunana mala buledina giugiukauwina ya vitevitemi. ³³ Bi buledi giugiukauwina Maimaituwa malağa i giugiu kamağe yovogena ba tana taunana dobu lavedi yawasana ya vitevitemi.”

³⁴ Tedi a giuna gado, “Bada, niga buledina lağan matabuna kwa vitemai.”

³⁵ Gome te Yesu i kamağati munağena gado, “Tagu taunana yawasana buledina. Tedi mabai lisigumo sa natonatona ba kani mote sima peki. Bi kota mabai sa waisumağeguna ba gadodi mote sima magu. ³⁶ Bi yà giugiuwemi te temi ko kitakitaguna bi yağolo mote koma waisumağegu. ³⁷ Tedi mabai Tamagu i viteviteguna kaka lisigumo sa nato, bi lisigumo a natona mote kaka yàma kwavivaidi. ³⁸ Banina tagu malağa e yovona mote egu ġowana aubaina bi taugiukamağegu ena ġowana voyiyena aubaina. ³⁹ Bi Maimaituwa ena ġowana ba aiyai i viteviteguna mote ġemota ima paila, te lağan damonemo kaka tagu pekimo yà kakenamoitodi. ⁴⁰ Tamagu ena ġowana ba lava mabai Natuna sa kita bi sa waisumağena, taudidi yawasana ilailalala a vai bi lağan damonemo tana kaka pekimo ya kakenamoitodi.”

⁴¹ Mba lağannemo Diu lavedi waipilipiliyena ai tubu, banina Yesu i giuna gado, “Tagu taunana buledi malağa e yovo.” ⁴² Tedi a giuna gado, “Niga Yesu, Diyosep natuna, tada tinana bi tamana te sibedi. Bi bainewa te niganana i giu gado, ‘Tagu malağa e yovo?’” ⁴³ Bi Yesu i giuwedina gado, “Taumiğa waipilipili ko kaisako. ⁴⁴ Lava mote aiyai ima nato lisigumo te Tamagu, taugiukamağegu lava aiyai i natonatomena taunana lisigumo ya tavaite. Te tagu kaka lağan damonemo pekimo yà kakenamoito munağe. ⁴⁵ Maimaituwa taugiawatana ġemota niga mainana i giu, ‘Tedi matabudi kaka Maimaituwa yai lovelovedi.’ Bi mabai Tamagu kalinana sa vaivaiye bi giuna sa vovoteyete ya lisigumo sa nato. ⁴⁶ Mote aiyai Tamada i kita bi tana aiyai Maimaituwa lisinağa i yovoyovona, taunağa Tamada i kita. ⁴⁷ Giukauwemo yà giugiuwemi te tana aiyai tagu ya waisumağeguna ba yawasana ilailalala i vai. ⁴⁸ Tagu taunana yawasana buledina! ⁴⁹ Emi magumagula wala kalakalalemo mana† a kani bi geğa te, matabudi a peki. ⁵⁰ Bi niga buledina taunana malağa i yovo. Tana aiyai bi ya kanina ba mote ima peki. ⁵¹ Tagu taunana buledi kenakena nonoğina malağa e yovo. Tana aiyai niga buledina ya kanina ba ya miya nonoğa. Bi buledina taunana tubuğigu yà vitevite munağe te niga dobnemo lava yawasana kenakena nonoğina sa vai.”

⁵² Gome te Diu lavedi taudiğa ai kagiuna gado, “Niga olotona ba bainewa tubuğina ya viteda te ta kani?”

⁵³ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi te Tana Taunana Natuna tubuğina mote koma kani bi kwasinina mote koma tego ba temi yawasana mote kaka koma vai. ⁵⁴ Tana aiyai tubuğigu ya kanikani bi kwasinigu ya tegotegona ba yawasana ilailalala ya vai. Bi lağan damonemo tagu kaka pekimo ya kakenamoito munağe, ⁵⁵ banina tubuğigu taunana kani giugiu kauwina bi kwasinigu kota tegotego giugiu kauwina. ⁵⁶ Tana aiyai bi tubuğigu ya kanikani bi kwasinigu ya tegotegona ba tana nopogumo ya miya bi tagu tana noponemo yà miya. ⁵⁷ Tamagu yawayawasanina i giukamağegu te tana ena ġailisimo yà miyamiya, bi kota mainana tedi mabai tagu sa kanikaniguna ba egu ġailisimo sa miya. ⁵⁸ Niga buledina taunana malağa i yovo. Temi emi magumagula wala mana a kani, bi geğa te a peki. Aiyai bi niga buledina ya kanina ba tana kaka ya miya nonoğa.”

⁵⁹ Yesu niga giudi matabudi ba Kapenyammo Diu lavedi edi bolu vanuwinemo lava i wailovelovedi.

Tauwaikawatana wapawapa Yesu a gose kamağe

⁶⁰ Bi lağannemo niga wailovelovedi a vaivaiyedi ba tauwaikawatana wapawapa niga mainana a giu, “Niga wailovelovena ba i pilipili kauwa. Aiyai kaka wailovelovena ya kaiwata.”

⁶¹ Yesu i sibe te tauwaikawatana yağolo te niga wailovelovena a waipilipiliye. Kamaina bi i giuwedina gado, “Niga wailovelovena ya kaka pilipilimi, ee?” ⁶² Sauginemo Tana Taunana Natuna ko kita ya sağa ya nawanawa malamo wala ena animiyamo, ba bainewa koi noğota? ⁶³ Maimaituwa Aluwina taunana yawasana ya viteviteda bi tubuğa ba geğa. Tagu giu e giugiuwemina ba Aluwa yawasana ya natonatome. ⁶⁴ Bi geğa te, ġesaumi mote koma waisumağa.”

Pakanemo ba Yesu i sibedi te mabai mote sima waisumağe bi aiyai kaka tana ya sakoyovoğe. ⁶⁵ Tana giu i laumunağena gado, “Niga taunana aubaina e giuwemina gado, ‘Mote aiyai kaka ima nato lisigumo te Tamagu mabai ya viteviteguna taudidi lisigumo sa nato.’”

† 6:49: Magumagula wala kalakalalemo kani isana mana a kani.

⁶⁶ Niga giudi mulidimo ba tauwaikawatana wapewapedi Yesu a gose kamaḡe bi mote a kaiwata munage.

⁶⁷ Yesu ena tauwaikawatana 12 a miyamiyana i waitalayedina gado, “Temi kota ko ḡoyeḡoyena ko gosegu, ee?”

⁶⁸ Bi Saimon Pita Yesu i giuwena gado, “Bada, aiyai lisenimo ka nawa? Tam lisimmo yawasana giudi yawasana ilailalala sa vitevitemai. ⁶⁹ Tama kei sumaḡem bi ke sibe te tam taunana Waiwaiyawim Maimaituwa lisiinaga kuna yovo.”

⁷⁰ Gome te Yesu edi giu i waimunena gado, “Tagu ba 12 e vinemi bi geḡa te, modomimo ḡemota ba aluwa gebogebona i sunegi.” ⁷¹ Yesu ba Saimon Iskaliyot natuna Diudas i giugiuwe. Tana 12 modomimo bi geḡa te, Yesu ya sakoyovoḡe.

7

Yesu bi tasitasina

¹ Niga wailovelovena mulinemo, Yesu Galili plovins noponaḡa i nawa. Tana mote i ḡoye te Diudiya plovinsnaḡa ya nawa, banina Diu waibabadidi eta a tavutavuḡe te sai peki. ² Bi laḡannemo Diu lavedi edi kape soina laḡanna i tutuḡegele ba, ³ Yesu tasitasina a giuwena gado, “Tam niga dobuna kwa gose bi kwa nawa Diudiya plovinsnemo bi mataila kwa voyiedi te taukaiwatam sa kita. ⁴ Lava aiyai bi kauwa kandavonemo ya voivoiyedina ba lava mote sima sibe. Tam kuna ḡoye te lava sa sibena ba mataila kwa voyie te dobumo lava sa kita.” ⁵ Tana tasitasina niga mainana a giuna, banina ba tana mote ai sumaḡe. ⁶ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu egu sauga kauwa mote i tava, bi sauga matabuna ba temi emi sauga bi nawa ko ḡoyena te ko nawa. ⁷ Lava dobumo mote temi sima dabokemi, bi tagu sa dabokegu banina, tagu lava edi gebogebona ya giugiuwaimaḡatidi. ⁸ Temi soinemo ko nawa. Tagu mote yaḡa nawa, banina tagu egu sauga kauwa mote i tava.” ⁹ Yesu niga mainana i giuwedi bi tana Galilimo i miyagwasa. ¹⁰ Bi ḡome te tasitasina a nawanawa soimo ba tana muliḡa kandavonaḡa i nawa. ¹¹ Bi mba Soinemo ba Diu babadidi Yesu a tavutavuḡe bi a waitalana gado, “Niga lavana bamo?”

¹² Bi ḡome lava kumdi ba a waikasakasavena. Gesaudi a giuna gado, “Tana lava visuvusunna.” Bi ḡesaudi a giuna gado, “Geḡa, tana lava ya aiawainawenawedi.” ¹³ Bi geḡa te, aiyai lavana mote Yesu i giugiuwaimaḡati banina, Diu babadidi a nailedi.

Yesu soimo ya wailovelove

¹⁴ Laḡannemo soi nuwana kovi ba, Yesu i saḡa pali vanuwina ganakukuna noponemo bi wailovelove i waitubu.

¹⁵ Ḗome Diu babadidi a sove bi a giuna gado, “Niga lavana bainewa bi ena sibe i tusaḡa? Tana mote i giluma bi sibe bamo i vai?” ¹⁶ Yesu edi giu i waimunena gado, “Niga wailovelovena mote tagu egu wailovelove, bi taugiukamaḡegu lisiinaga ya yovoyovo. ¹⁷ Tana aiyai Maimaituwa ena ḡowana ya voivoiyena, kaka ya sibe te wailovelove ya voivoiyena ba Maimaituwa lisiinaga ya yovoyovo, ee tauguga ya waitubudi. ¹⁸ Tana aiyai bi ena waibada ya giugiuwata, ba tana taunaḡa isana kasaḡesaḡena aubaina. Bi tana aiyai taugiukamaḡena isana kasaḡesaḡena aubaina ya noyanoyana ba mote ima kaikaiyovu bi giukauwa ya giugiuwe. ¹⁹ Mousis ena waigake i vitemi. Bi geḡa te, mote aiyai waigake kuma kaikaiwata. Bi bai aubaina ko ḡoyeḡoye te koi pekigu?”

²⁰ Gome lava kumdi ena giu ai munena gado, “Tam ba aluwa gebogebona i sunegi! Aiyai waipekim ya ḡoyeḡoye?”

²¹ Yesu i giuwedina gado, “Tagu mataila ḡemota e voyie bi temi matabumi kona tatava.*

²² Mousis i giuwemi te natunatumi oloolotodi ba kwapibwali ko vitedi, bi mba waigakena mote Mousis i waitubu, bi nove emi magumagulaḡa i saḡa. Bi avena te Diu lavedi edi Waiyawasi Laḡanna bi temi natunatumi oloolotodi lisiḡimmo kwapibwali ko voivoiye. ²³ Bamoda Diu lavedi edi Waiyawasi Laḡannemo, gomana olotona lisenimo kwapibwali sa voyiyena, ba Mousis ena waigake mote sima wai dukoto. Bai aubaina Diu lavedi edi Waiyawasi Laḡannemo oloto e waiyawasanina dabanemo lisiḡimmo kona medi. ²⁴ Em tau ena kauwa kwa kita kauwe kaka muliḡa bi kwa giu waiipoipo.”

Yesu tana taunana Keliso

²⁵ Mba giudi dabedimo te Yelusalem lavedi ḡesaudi ai talana gado, “Niga olotona taunana sa ḡoyeḡoyena sai peki, ee? ²⁶ Tana debamo ya giugiuwa bi mote bai lisenimo sima voivoiye. Bi waibabada sa giugiu te tana taunana augunai Buyobuyona? ²⁷ Bi geḡa te, tada ba te sibe te tana bamo maigḡa i tava, bi laḡannemo Buyobuyona ya natona, ba mote aiyai kaka ima sibe te tana bamo maigḡa i nato.”

* **7:21:** Niga matailina ba Waiyawasi Laḡannemo oloto sidasidana i waiyawasani, Diyon 5:1-9.

²⁸ Bi Yesu yaḡolo Pali vanuwina ganakukunemo i waiwailovelove, bi kalinana dididiginemo i giuna gado, “Emaso, bena kona sibegu. Bi kona sibe te bamo maiga e tava, tagu mote egu waibadamo e yovo. Bi taugiukamaḡegu ba giugiukauwina, tana taunana i giukamaḡegu bi temi mote tana ko sibe, ²⁹ bi geḡa te, tagu e sibe, banina tagu tana lisinaḡa te e yovo.

³⁰ “Mba giudi dabedimo tedi a ḡoyeḡoyena maso a pani, bi geḡa te, tana ena sauga yaḡolo mote i tava. ³¹ Bi lava kumdi nopodimo lava ḡesaudi ai sumaḡa bi a giuna gado, “Temi mba Kelisona ko giugiuwena ya natona male mataila nananakidi ya voyiedina mai niga lavana, ee?’ Geḡa, Kelisona niga taunana i tava.”

Waibabada tauyava a giukamaḡedi te maso Yesu a pani

³² “Ḡome palisi a vaiye te lava kumna tana ena kauwa a waikasakasavenae ba Palisi bi pilipilisi edi babada Pali vanuwina tauyavena a giukamaḡedi te Yesu sa pani.”

³³ Yesu i giuna gado, “Tagu ba laḡani watigena vaitemi ta miya munaḡa kaka taugiukamaḡegu lisinemo ya munaḡa. ³⁴ Temi kaka ko tavuḡegu bi mote koma banavigu, bi bamo ḡome ya nawana ba temi mote ḡemoḡemotimi te ḡome koma tava.”

³⁵ Bi Diu babadidi taudiḡa a waigiugiuna gado, “Niga olotona bamo ya nawa te tada mote tama kita? Male ya nawa Guliki dobudiḡa eda lava sa miyamiyanemo te Guliki lavedi yay lovelovedi. ³⁶ Niga giuna i vatovatona gado, “Temi kaka ko tavuḡegu bi mote koma banavigu, bi kota tagu bamo ḡome ba temi mote ḡemoḡemotimi te koma nato.’ Mba giuna banina ba bai?”

Yesu taunana yawasana tovosina

³⁷ Soi dididiga damonemo, Yesu i moito bi kalinana dididiginemo i giuna gado, “Aiyai bi gadona i maguna ba ya nato lisigumo bi yawasana gaubina ya tego. ³⁸ Bi aiyai ya waisumaḡeguna ba ya tego, banina gilugilumina i giuna gado, ‘Gauba yawawayasanina kaka tedi lisidiḡa ya nuwagini yovo.’ ³⁹ Yesu niga mainana i giuna ba, tedi mabai tana sa waisumaḡena ba sauga muliḡa Aluwa Waiyawa sa vai. Mba sauginemo ba Aluwa mote i yovo, banina Maimaituwa yaḡolo mote Yesu i lageti nawe malamo.

⁴⁰ Laḡannemo tana ena giu a vaivaiyedi ba lava ḡesaudi a giuna gado, “Giukauwa te niga olotona ba Taugiuwatana. Tana taunana te labelabe.”

⁴¹ Ḡesaudi a giuna gado, “Tana taunana Keliso.”

Bi geḡa te, ḡesaudi ai talana gado, “Bainewa te maso Keliso Galiliḡa ya nato? ⁴² Gilugilumina ya giugiu te Keliso ba Devida ena tubulelesaḡa ya nato, Betligem tauninemo Devida ena animiyamo.” ⁴³ Kamaina bi Yesu dabanemo lava a dailidi. ⁴⁴ Ḡesaudi a ḡoye te maso a kaididi bi geḡa te aiyai mote lisinemo bai i voyie.

Diu babadidi mote ai sumaḡa

⁴⁵ Laḡannemo Pali vanuwina tauyavena a munaḡa nawa pilisi edi babada bi palisi lisidimo ba waibabada ai talayedina gado, “Bai aubaina mote ko pani natome?”

⁴⁶ Tauyava a giuna gado, “Mote bamo mainana lava ke vaiye i giugiuna mai niga lavana.”

⁴⁷ Ḡome palisi ai talana gado, “Temi kota i aiwainawenawemi, ee?” ⁴⁸ Bamo kona kita te palisi ee waibabada mba lavana ai sumage? ⁴⁹ Geḡa, niga lavedi kumdi Mousis ena waigake mote a sibe, taunana aubaina Maimaituwa ena medi kaka lisidimo ya yovo.

⁵⁰ Ḡome palisi ḡemota isana Nikodimas tana dolinemo i nawa Yesu lisinemo, tana ena lava i giuwedina gado, ⁵¹ “Eda waigake ya giugiu te lava mote tamai wavu yababe bi ta gei etale te kauwa banina ta gei sibe te tana bai i voyewapa.”

⁵² Bi tedi ena giu ai munena gado, “Bi tam kota Galili lavam, ee? Gilugilumina kwa iyevena ba taugiuwatana mote Galiliḡa ima nato.” ⁵³ Ḡome te lava matabudi a dabalala bi ai nawa ḡemoḡemota.

8

Waivini waimatawapana

¹ Kamaina bi lava matabudi a nawa, bi Yesu i nawa Oliv oyanemo. ² Laḡan i sako olaolalemo Yesu i tava munaḡa Pali Vanuwina ganakukunemo i miyatulu, bi lava matabudi a tava a miya kwaivivili bi wailovelovedi i waitubu. ³ Bi i waiwailovelove ba waigake tauwailovelovedi bi palisi, waivini waimatawapana ai doli tavaite te lava kumna matedimo ai moito. ⁴ Bi Yesu a giuwena gado, “Tauwailovelove, niga waivinina ba i waimatawapa te ke pani tavaite. ⁵ Mousis ena waigake ya giugiu te mba mai waivinina ba ḡakimemo ka laipeki. Bi tam bainewa kwa noḡonoḡoti?”

⁶ Tedi a ḡoyeḡoyena maso bai giuna i vatowapa bi ai wavu. Bi geḡa te, Yesu i laudulu doḡamo bi nimanemo i waigilugiluma. ⁷ Bi tedi yaḡolo te a waitala vitavitale, kamaina bi

i miyamoito te i giuwedina gado, “Tam aiyai mote gebogebo ku voyie ba ġakima kwa gei pwalage noi waivinina lisinemo.”⁸ Bi kota i laudulu munaġa bi doġamo i waigilugiluma.

⁹ Mba ġiuna a vaivaiye ba lava matabudi ai nawa ġemoġemota, magumagulidi a gei nawa. Yesu bi mba waivinina yaġolo ġome i moimoito a gose kamaġedi.¹⁰ Yesu i taulaġeti bi waivini i waitalayena gado, “Waivini, tauwawavum baiġa a nawa? Aiyai bamo ya miyamiya te yai wavum bi sai pekim ee geġa?”

¹¹ Bi waivini ġiu i waimunena gado, “Bada, geġa, mote bamo aiyai.”

Kamaina bi Yesu i ġiuna gado, “Waivini, tagu kota mote yamai wavum te simai pekim. Kwa nawa bi gebona mote kuma voyie munaġe.”

Yesu tana dobu ena yanayana

¹² Yesu palisi i ġiu munaġedina gado, “Tagu ba dobu lavedi edi yanayana. Aiyai ya kaikaiwataguna ba yawasana yananemo ya miya bi mote kaka waidudubalaġa ima nawa.”¹³ Bi palisi tana a ġiuwena gado, “Kuna kita, tam taumġa gode kwa ġiugu munaġem, bi bai kwa ġiuguwena ba mote ġiukauwa.”

¹⁴ Yesu ġiu i waimunena gado, “Geġa, avena te tagu tauguġa ya ġiugu munaġegu bi bai ya ġiuguwedina ba ġiukauwa, banina tagu e sibe te bamo maiġa e tava bi bamo maiġa ya nawanawa bi temi mote ko sibe te bamo maiġa e tava bi bamo maiġa ya nawanawa.¹⁵ Temi lavaota edi waikitamo lava ko kitakita waiipoipodi bi tagu mote aiyai lavana yama kitakitawaiipoipo.¹⁶ Bi tagu lava ya kitakitawaiipoipona ba ġiukauwemo, banina tagu mote tauguġa, bi Tamagu taugiukamaġegu vaitena.¹⁷ Emi waiġake gilugiluminemo ya ġiugu te tauwaimatamata labu bi bai ġiuna sa waianinena ba ġiukauwa.¹⁸ Tagu tauguġa aubaigu ya ġiugu. Bi tauwaimatamata ġesauna ba Tamagu taugiukamaġegu.”

¹⁹ Tedi ai talayena gado, “Te Tamamna bamo?” Bi Yesu edi ġiu i waimunena gado, “Temi mote tagu ee Tamagu ko sibe, bamoda tagu ko sibegu maso Tamagu vaitena kona sibe.”²⁰ Yesu niga ġiudi i wailoveloveyedina ba Pali vanuwina ganakukunemo, sewasewa anisivudi diyanemo. Bi geġa te, mote aiyai i pani, banina ena laġan kauwa mote i tava.

Yesu dabanemo ai saġasaġa

²¹ Yesu i ġiu munaġedina gado, “Tagu ya nawa bi temi kaka tagu ko tavuġegu bi emi gebogebomo kaka ko peki. Bi bamomaġa ya nawanawana ba temi mote kaka ġome koma tava.”

²² Te Diu lavedi edi waibabada ai talana gado, “Te tana taunaġa yai peki munaġe, ee?” Taunana aubaina, ya ġiugu te tada mote tana ena aninawaġa tama nawa.

²³ Yesu edi ġiu i waimunena gado, “Temi ba niga dobuna lavemi bi tagu ba malaġa e yovo. Bi temi ba niga dobuna lavemi bi tagu mote niga dobuna lavagu.²⁴ Bi ya ġiuguwemi te emi gebogebomo kaka ko peki, bamoda mote koi sumaġa te tagu ba Tana Taunana, temi kaka emi gebogebomo ko peki.”

²⁵ Bi tedi tana ai talayena gado, “Bi tam aiyai?” Bi Yesu edi ġiu i waimunena gado, “Maibena wala pakanemo e ġiuguwemina.²⁶ Bi emi kauwa dabedimo maso e etaetalemi. Bi mba mainana ba ya kagebogeboġemi bi geġa te, taugiukamaġegu ba ġiukauwa bi bai i ġiuguweguna, taunana dobumo lava ya ġiuguwemi.”

²⁷ Tedi mote a sibe te Yesu ba Tamana i ġiuguwata.²⁸ Taunana aubaina, Yesu i giuwedina gado, “Laġannemo, Tana Taunana Natuna ko kailaġetina, kaka ko sibe te tagu aiyai. Tagu tauguġa egu ġailsimo mote kaka bai yama voyie bi bai Tamagu i wailoveguna taunana ya ġiuguwena.²⁹ Bi taugiukamaġegu ba mote i gose kamaġegu, banina tagu laġan matabuna ena ġowana ya voivoiyedi.”³⁰ Yesu niga ġiudi i giuwedi bi mabai a vaivaiyena ba tana ai sumaġe.

Ġiukauwa kaka ya kuvesim

³¹ Kamaina bi Diu lavedi mabai Yesu a waisumaġena, i giuwedina gado, “Bamoda temi bi tagu bai ya wailovelovemina ko kaiwata kauwedina, ba ġiukauwa te temi ba tagu egu tauwaikawatana.³² Temi kaka ġiukauwa ġiudi ko sibedi bi ġiukauwina kaka gebogebomo ya kuvesimi.”

³³ Tedi ena ġiu ai munena gado, “Tama Eiblaġam ena tubulelesa bi mote aiyai ena taupaula yababa, bi bainewa te tam kwa ġiugu te tama waitaupaula yababemo ka potiyovo?”

³⁴ Yesu ġiu i waimunena gado, “Tagu ya ġiugu kauwemi, tana aiyai bi gebogebo ya voivoiyena ba gebo tana ya waibadabadaye.³⁵ Taupaula yababa mote vanuwa lavedi vaitedi sima miya gulata, bi vanuwa lavedi natuotidi kaka vaitena sa miya nonoġa.³⁶ Taunana aubaina, Maimaituwa Natuna ya kuvesimina ba kamaina i kuvesi kauwemi.³⁷ Tagu e sibemi te temi Eiblaġam ena tubulelesa bi geġa te, eta ko tavutavu te tagu koi

pekigu, banina giugu mote nopomimo ima kenakena. ³⁸ Tagu Tamagu bai i wailoveguna ya giugiuwemi bi kota temi mainana tamemi* bai i wailovemina mainana ko voivoiye.”

³⁹ Tedi ena giu ai munena gado, “Eiblaḡam ba tama ema magula.”

Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Bamoda temi Eiblaḡam natunatuna, maso ba emi kauwa kona voivoiyedina mai tana ena kauwa. ⁴⁰ Tagu ya giugiuwemi te Maimaituwa bai i giuwegu bi e vaivaiyena ya giugiuwemi, bi bainewa te temi eta ko tavutavu te koi pekigu. Eiblaḡam mote mai kauwidi i voiyedi. ⁴¹ Temi ba tamemi ena kauwa ko voivoiyedi.”

Tedi ena giu ai munena gado, “Tama mote keda, tama Tamamai ḡemota. Tana taunana Maimaituwa.”

⁴² Yesu i giuwedina gado, “Bamoda Maimaituwa bi Tamemi maso ba tagu kona ḡoyegu, banina tagu Maimaituwa lisinemo te e yovo. Tagu mote nuwagumo e yovo, bi Maimaituwa i giukamaḡegu. ⁴³ Bai aubaina giu ya giugiuwemina banidi mote koma sibesibedi? Banina ba temi bai ya giugiuwemina mote koma vaivaiye kauwedi. ⁴⁴ Temi ba tamemi taumudulele, taunana aubaina kona ḡoye te tana ena ḡowana ko voiyedi. Pakanemo ba tana tauwaipeki bi giukauwa mote i kaiwata, banina tana lisinemo mote giukauwa. Laḡannemo ya kaiyovuna mba tana kalina otina, banina tana tauwaikaikayovu bi kaiyovu tamed. ⁴⁵ Tagu giukauwa ya giugiuwemi, bi ḡeḡa te, temi mote koma waisumaḡegu. ⁴⁶ Bai gebona e voiye bi temi ko waiwavugu? Bi bamoda giukauwa ya giuguwe, ba kamaina te koi sumaḡegu. ⁴⁷ Maimaituwa natunatuna ba kalinana sa vaivaiye. Temi Maimaituwa kalinana vaiyena kona daboke, banina temi mote Maimaituwa natunatuna.”

Yesu i tusaḡana mote mai Eiblaḡam

⁴⁸ Bi Diu lavedi Yesu ena giu ai munena gado, “Tama ke giukauwa te tam Sameliya lavam bi aluwa gebogebona i sunegim.”

⁴⁹ Bi Yesu i giuna gado, “Tagu mote aluwa gebogebona i sunegigu bi tagu Tamagu ya vivivile bi temi mote tagu koma vivivilegu. ⁵⁰ Tagu mote isagu kasaḡesaḡena aubaina yaḡa noyanoya bi Tamagu ena ḡowana ba lava tana isana sa kasaḡesaḡe, banina tana taunana taulauetala. ⁵¹ Giukauwemo ya giugiuwemi, te tana aiyai giugu ya vovoteyateyaena ba mote kaka ima peki.”

⁵² Ḣome Diu babadidi a giuwena gado, “Niganana kaka ke sibem te tam ba aluwa gebogebona i sunegim. Eiblaḡam i peki bi kota taugiuwatana a peki bi tam kuna giu te aiyai bi em wailovelove ya kaikaiwatedina ba mote kaka ima peki. ⁵³ Te tam bena kuna saḡa gulatana kaka tamamai Eiblaḡam, ee? Tana i peki bi kota taugiuwatana a peki. Bi tam bena kwa saḡa kamagedi, ee?”

⁵⁴ Yesu giu i waimunena gado, “Bamoda tagu tauguḡa ya kasaḡe munaḡeguna ba banina ḡeḡa. Bi temi ko giugiu te Tamagu ba emi Maimaituwa, tana taunana tagu ya kasaḡegu. ⁵⁵ Avena te temi mote ko sibe bi tagu ba e sibe. Bi bamoda tagu e giu te mote ya sibe ba ya waikaikayovuna mai temi. Bi tagu e sibe aubaina kalinana ya vovoteyete. ⁵⁶ Tamemi Eiblaḡam i yasisi gulata te egu nato saugina ya kita, tana i kita bi i wainuwawisu.”

⁵⁷ Bi tedi a giuwena gado, “Tam mote yaḡolo kwalabu 50 ku vai bi kwa giugiu te Eiblaḡam kuna kita.”

⁵⁸ Yesu edi giu i waimunena gado, “Tagu giukauwemo ya giugiuwemi te muliḡa kaka Eiblaḡam i tubuḡana ba Tagu e miyamiya.”

⁵⁹ Ḣome lava ḡakima a legaudi te maso a laugakimina ba Yesu kandavonemo i vasoyavai bi Pali vanuwina i gose.

9

Yesu, oloto matapotapotana mai i tubutubuḡayena i waiyawasani

¹ Yesu i bababala ba oloto matapotapotana mai i tubutubuḡayena i kita. ² Ena tauwaikawatana ai talayena gado, “Labai, aiyai ena gebo i voiyete niga olotona matapotapotana i tubuḡa? Tana ena gebo ee tamana bi tinana edi gebo?”

³ Yesu i giuwedina gado, “Ḣeḡa, mote tana e tamana bi tinana edi gebo. Tana matana potapotana i tubuḡana ba Maimaituwa ena ḡailisi lisinemo ya kamaḡati. ⁴ Tada ba suwalemo taugiuwemi ena noya ta voiyete, dudubala ya natonatona ba mote aiyai kaka ima noya. ⁵ Tagu dobumo yaḡolo ya miyamiya ba tagu taunana dobu lavedi edi yanayana.”

* 8:38: Tedi tamed i taumudulele.

⁶ Niga giuna mulinemo ba Yesu doḡamo i gelolo, i viliwainiginigi bi i vai te oloto matanemo i musu ⁷ bi i giuwena gado, “Kwa nawa bi matam Silowam Topanemo kwa koḡa. Giu Silowam banina ba ‘giukamaḡe.”

Kamaina bi oloto i nawa, matana i koḡakoḡa ba matana i yana, i waikita bi i nawa ena vanuwemo.

⁸ Diyanemo taumiya bi lava mabai wala a kita i waiwaigigimanana a giuna gado, “Niga olotona taunana wala i miya bi i waiwaigigimana, ee?” ⁹ Lava ḡesaudi a giuna gado, “Tana taunana.”

Bi kota ḡesaudi a giuna gado, “Geḡa, niga olotona kitana mai mba olotona matapotapotana.”

Kamaina bi olotona taunaḡa i giu bagibagina gado, “Tagu taunana.”

¹⁰ Tedi ai talayena gado, “Bainewa bi matam i yana?”

¹¹ Bi tana i giuwedina gado, “Oloto isana Yesu, doḡa i gelolo, matagumo i musu bi i giuweguna gado, ‘Kwa nawa te Silowam topanemo matam kwa koḡa.’ Gome e nawa matagu e koḡekoḡedi ba matagu a yana.”

¹² Bi tedi ai talayena gado, “Bi olotona bamo?” Bi Oloto i giuna gado, “Mote e sibe.”

Palisi oloto i yawayawasanana a laumulimuliye

¹³ Olotona matapotapotana a natome Palisi lisidimo. ¹⁴ Yesu doḡa i gelolo wainiginigi bi oloto matapotapotana i waiyawasanina ba Diu lavedi edi Waiyawasi Laḡannemo.

¹⁵ Taunana aubaina, Palisi oloto ai talaye te bainewa matana i yana. Bi tana i giuwedina gado, “Tana matagumo doḡa viliviliwainiginigina i musu bi topamo e koḡa te niganana ya waikita.”

¹⁶ Palisi ḡesaudi a giuna gado, “Niga olotona kauwina i voyiena ba mote Maimaituwa linaḡa i yovo, banina tana eda Waiyawasi Laḡanna ena waigake i waidoukoto.”

Bi kota lava ḡesaudi a giuna gado, “Gebogebo lavana mote luvana niga mai matailina ima voyie?” Gome te waimiyatauli i tubuḡa.

¹⁷ Palisi oloto ai tala munaḡena gado, “Te ku giuwemai, niga olotona matam i kakayanana ba kuna sibe te tana aiyai?”

Bi oloto edi giu i waimunena gado, “Tana ba taugiuwatana.”

¹⁸ Diu babadidi yaḡolo mote ai sumaḡa te oloto matapotapotana mai i tubuḡaye bi niganana ya waikita, taunana aubaina tamana bi tinana a giuwedi te a tava. ¹⁹ Bi ai talayedina gado, “Niga ba temi natumi, ee? Kona giu te matapotapotana i tubuḡa, bi bainewa te niganana ya waikita?”

²⁰ Tinana bi tamana giu ai munena gado, “Tama natumi te ke sibe, tana matapotapotana i tubuḡa. ²¹ Tana bainewa bi i waikita e aiyai matana i kayanana, tama mote ke sibe. Tana kaikana i didiga, koi talaye te taunaḡa aubaina ya giu.” ²² Tamana bi tinana Diu babadidi a nailedi taunana aubaina, niga giuna mainana a vato. Diu edi babada kaikana ai anina te lava aiyai Yesu ya kamaḡati te tana Buyobuyona ba bolu vanuwimemo sa kapotiyovo. ²³ Tamana bi tinana a naila, taunana aubaina a giuna gado, “Tana kaikana i didiga, koi talaye.”

²⁴ Kamaina bi oloto matapotapotana i yawayawasanana a giuwe i te tava munaḡa bi a giuwena gado, “Maimaituwa matanemo kwa giukauwa, tama ke sibe te niga olotona i waiyaiyawasanimna ba gebogebo lavana.”

²⁵ Bi edi giu i waimunena gado, “Tagu mote e sibe, bamoda tana gebogebo lavana ee geḡa, bi bai e sibena ba tagu matagu potapotana bi niganana ya waikita.”

²⁶ Bi tedi ai talayena gado, “Bai kauwina lisimmo i voyie? Bi bainewa matam i kayanedi?”

²⁷ Bi edi giu i waimunena gado, “Tagu kaikana e giuwemi bi mote ko vaiye. Bai aubaina ko ḡoyeḡoye te ko vaiye munaḡe? Temi kota ko ḡoyeḡoyena ena tauwakaiwatana, ee?”

²⁸ Gome tana a giuvitavitalena gado, “Tam mba lavana taukaiwatana bi tama ba Mosis taukaiwatana. ²⁹ Tama ke sibena ba Maimaituwa Mosis lisenemo i giugiu, bi niga lavana ba mote tama ka sibe te bamo maigā i tava.”

³⁰ Oloto i giuwedina gado, “Konai sovegu te mba lavana mote ko sibe te bamomaigā i tava bi tana matagu i kayana! ³¹ Te sibe te Maimaituwa mote gebogebo lavedi ima vaivaiyedi. Tana ba tauvivilena bi ena ḡowana tauvoviya lavedi kalinedi ya vaivaiyedi.

³² Wala nove pakanemo te niganana, bamo mote aiyai i vaiye te lava matapotapotana mai i tubutubuḡayena ai yawasani. ³³ Bamoda niga lavana mote maso Maimaituwa linaḡa i yovo, ba maso mote bai i voyie.”

³⁴ Oloto ena giu dabanemo ba tedi a giuwena gado, “Tam gebomo kuna tubuḡa bi kwai lovevomei, ee?” Bi a kwavivai te i nawa.

Aluwa ena matapotana

³⁵ Yesu i vaiye te olotona bolumo a kwavivai bi laḡannemo i banabanavi ba i waitalayena gado, “Tana Taunana Natuna kwa waisumaḡe ee geḡa?”

³⁶ Bi oloto giu i waimunena gado, “Bada, ku giuwegu te mba aiyai lavana bi yai sumaga?”

³⁷ Yesu i giuwena gado, “Kaikana kuna kita, tana taunana niganana vaitena ko waiugiui.”

³⁸ Oloto i giuna gado, “Bada, ya waisumaḡem!” Bi Yesu matanemo tuwapekana i waitupagwaliḡedi bi i lauduneye.

³⁹ Yesu i giuna gado, “Tagu niga dobunemo ba etala aubaina e yovo. Te tedi mabai sa noḡonoḡoti te mote a sibe kauwe ba matedi kaka sa yana bi mabai sa noḡonoḡoti munaḡedi te bena a sibe kauwa ba yaḡolo matedi potepotedi.”

⁴⁰ Gome Palisi a vaiye te Yesu mainana i giugiui, ba ai talana gado, “Gode tama matamai potepotedi, ee?”

⁴¹ Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamoda matemai a pota maso ba waigebo geḡemi, bi geḡa te ko waikita, mba ko kakamaḡatimi te temi ba gebogebo lavemi.”

10

Tauwailaba visuvisuna bi ena sipusipu

¹ Yesu i giuna gado, “Palisi, ya giugiui kauwemi te lava aiyai sipu edi ganakuku mataetinaḡa mote ima valageta bi gavogavo ḡesaunaḡa ya solasaḡana ba tana taudanedanene bi taukoinene. ² Lava aiyai bi mataetaḡa ya valavalagetana ba tana taunana sipu taulabedi.

³ Mataeta taulabena mataeta ya kaikamaḡe te sipu taulabena ya valageta. Bi sipu taulabena ena sipu ḡemoḡemotaḡa isedi ya lauiyava bi kalinana vaiyeḡonena a sibe kauwe taunana aubaina, yai dolidi te sa potiyovo. ⁴ Tana ya doli bi ena sipusipu sa kaiwata, banina tana kalinana vaiyeḡonena a sibe kauwe. ⁵ Tedi lava ḡesauna mote kaka sima kaiwata, mba lavana kaka sa velau sa gose kamaḡe banina, kalinana mote a vaiyeḡone.”

⁶ Yesu niga lautaulalana palisi i giuwedi bi geḡa te, tedi giuna banina mote a sibe.

Yesu tana tauwailaba visuvisuna

⁷ Taunana aubaina, Yesu giu i laumunaḡena gado, “Giukauwemo ya giugiuwemi te tagu taunana sipusipu edi mataeta. ⁸ Temi mabai kona gei tava bi Maimaituwa ena dam lavedi kona labelabedina, ba temi taudanedanene bi taukoinene, taunana aubaina sipusipu mote emi giu a vaivaiyedi. ⁹ Tagu taunana mataeta, tedi mabai lisiguga sa solasaḡana ba sa yawasana. Tedi sa solasaḡa bi sa potiyovo te kani sa banavi bi ḡoyogumo sa miya. ¹⁰ Bi taudanene ya solasaḡana ba ya danene, yai peki bi ya laukivigeboḡebo. Bi tagu e yovona ba yawasana ko vai bi yawasanina ba yawasana tupana.

¹¹ “Tagu taunana sipu taulabedi visuvisugu. Sipu taulabedi visuvisuna ena yawasana ya nuwakamaḡe te ena sipusipu aubaidi ya peki. ¹² Bi mane taubagibagiyena ba tana mote sipu taulabedi taunana aubaina, laḡannemo tabei ya kita ya natonato ba ya velau sipusipu ya gosedi. Te tabei sipusipu ya suluvaiddi bi yai dabalaliddi.

¹³ “Taubagibagi ba maiia aubaina ya noyanoya, tana mote sipusipu taulabedi te yai sasalanedi.

¹⁴ “Tagu taunana tauwailaba visuvisugu, egu sipu e sibedi bi sipu tagu a sibegu. ¹⁵ Mainana kota Tamagu i sibegu bi tagu Tamagu e sibe. Bi tagu luvana egu sipusipu aubaidi ya peki. ¹⁶ Egu sipu ḡesauidi mote niga ganakukunemo, tedi vaiteidi ya natomedi te kalinagu sa vaiye, te dam ḡemota ya tubuga, bi edi tauwailaba ḡemota.

¹⁷ “Tamagu ya ḡoyeḡoyeguna banina, tagu kaka egu yawasana ya vitekamaḡe bi kota ya vaimunaga. ¹⁸ Mote aiyai kaka egu yawasana ima vaikamaḡe. Tagu egu gowana te egu yawasana ya vitekamaḡe. Bi egu ḡailisi ya kenakena te egu yawasana ya vitekamaḡe bi kota egu ḡailisi ya kenakena te ya vaimunaga. Niga taunana tamagu ena giuvavasaga i vitegu te ya voiyee.”

¹⁹ Laḡannemo Diu lavedi niga giudi a vaivaiyedi ba a daili munagaiddi. ²⁰ Lava wapewapedi a giuna gado, “Tana aluwa gebogebona i suneḡi bi ya giugiui yabayababa. Bai aubaina kalinana ko vaivaiye?”

²¹ Bi geḡa te, ḡesauidi a giuna gado, “Niga mote mainana lava aluwa gebogebodya sunesuneḡina kalinana. Aluwa gebogebona maso ḡemoḡemotina lava matana potapotana i kayana, ee?”

Diu lavedi Yesu mote ai sumaga

²² Kamaina bi Pali Vanuwina Soina Yelusalemmo laḡanna i tava. Bi mba ba sinou bi taunata sauginemo, ²³ bi Yesu ba pali vanuwina didiyaunaḡa bi Solomon ena Yoveyove

noponaḡa i nawanawa. ²⁴ Diu lavedi a tava te Yesu a dubutawi bi a giuna gado, “Kwa alamiya moimoisili, bamoda tam Buyobuyona te kwa giu otigemai?”

²⁵ Yesu edi giu i waimunena gado, “Bena kaikaina e giuwemi bi temi mote koi sumaḡegu. Tagu anisove matalidi e voivoiyedina Tamagu ena ḡailisimo, taudidi sa kakamaḡatigu. ²⁶ Bi geḡa te, temi mote koma waisumaḡegu banina, temi mote tagu egu sipusipu. ²⁷ Bi tagu egu sipusipu ba kalinagu sa vaivaie, bi tagu e sibedi bi tedi tagu sa kaikaiwatagu. ²⁸ Tagu yawasana ilailala yà vitedi te mote sima peki, bi mote aiyai kaka ima kwayagu. ²⁹ Tamagu wailewapanina, tana ḡailisi i vitegu te bai matabuna yà wabadaye. Bi mote aiyai kaka Tamagu nimanemo ima kwayavai. ³⁰ Tagu bi Tamagu ba tama lava ḡemota.”

³¹ Kamaina bi Diu lavedi kota ḡakima a laitupa munaḡa te maso a ḡakimemo a laipeki ³² bi geḡa te, Yesu i giuwedina gado, “Tagu Tamagu i wailovegu te mataila wapewapedi visuvusudi e voyiedi. Bi temi bamo kauwidi dabedimo ko ḡoyeḡoyena ko laipekigu?”

³³ Tedi ena giu ai munena gado, “Tama mote kauwa visuvusudi kuna voivoiyedina aubaidi kama laugakimim bi em waidiboḡa dabanemo. Tam ba lava ota bi kwa giugiu te tam bena Maimaituwa.”

³⁴ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi kona sibe ee geḡa te emi Waiḡake gilugilumina wadubonemo Maimaituwa i giuna gado, “Tagu e giu te temi ba dobu maimaituwidi.”* ³⁵ Te sibe te Maimaituwa kalinana ba giukauwa te i yovo Israel lavedi lisidimo. Bi tedi mabai niga giuna sa kulakulavitalena ba Maimaituwa i giu te tedi taunana dobu maimaituwidi. ³⁶ Tagu ba Tamagu i vinegu bi i giukamaḡegu te dobumo e yovo. Bi yà giugiu te tagu ba Maimaituwa Natuna. Bai aubaina ko giugiu te tagu yà waidiboḡa? Tagu mote yama waidiboḡa. ³⁷ Bamoda Tamagu ena ḡowana mote yama voivoie ba avena komai sumaḡegu. ³⁸ Bi bamoda temi mote tagu koi sumaḡegu ba anisove matalidi yà voivoiyedina taudidi koi sumaḡedi. Gome kaka ko sibe te Tamagu ba Tagu nopogumo bi Tagu ba Tamagu noponemo.”

³⁹ Gome Yesu maso a kaididina ba tana i vasoyavai te i nawa.

⁴⁰ Kamaina bi Yesu i munaḡa nawa Diyoudan gaubina noi nevanemo, wala Diyon taुकabulu i laulaukabuluna modomodonemo bi ḡome i miya. ⁴¹ Gome i miyamiya ba lava wapewapedi a tava lisinemo bi a giuna gado, “Diyon taुकabulu mote mataila i voyiedi. Bi bai i giugiuwedina ba giukauwa te niga lavana i giugiuwata.” ⁴² Kamaina bi gome lava wapewapedi Yesu ai sumaḡe.

11

Yasalesi ena peki

¹ Oloto isana Yasalesi i sida, tana ba Beteni lavana, Beteni ba Meli tinanatuna Mata vaitena edi malagai. ² Niga Melina taunana Yasalesi sidasidana nuvuna, tana muliḡa masi panepanena i ḡini, Bada kaḡenemo bi dabanemo i bakili.* ³ Kamaina bi Yasalesi nuvunuvuna labu Yesu ena giu a giukamaḡena gado, “Bada, valeti kauwim ba i sida kauwa.” ⁴ Bi laḡannemo, Yesu mainana i vaivaie ba i giuna gado, “Niga sidanemo ba mote ima peki. Bi Maimaituwa ena ḡailisi namalina ya kamaḡati. Te mba kauwinemo Maimaituwa Natuna kaka namala sa vite.” ⁵ Yesu ena ḡoye ba Mata, Meli bi nuvudi Yasalesi. ⁶ Taunana aubaina, laḡannemo i vaiye te Yasalesi i sida, ba tana mote i tava makai bi ḡome kota laḡan labu i miya. ⁷ Gome te ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Ta munaḡa Diuidiya plovinsnemo.”

⁸ Bi ena tauwaikaiwatana ena giu ai munena gado, “Labai, maḡoota Diu lavedi a ḡoyeḡoyena maso ai pekim bi tam niganana munaḡa ḡome kwa ḡoyeḡoye, ee?”

⁹ Yesu i giuwedina gado, “Tada suwalemo noya ta voyiedi.† Lava mabai suwalaḡa sa nawanawana ba mote ḡemoḡemotina te kaḡedi simai tutudi, banina tedi dobu ena yanayana a kita. ¹⁰ Bi tedi mabai dudubalaḡa sa nawana ba kaḡedi sai tutudi, banina tedi lisidimo mote yanayana.” ¹¹ Niga giudi i tainuwataudi mulinemo bi i giuwedina gado, “Eda tau Yasalesi ba ya kenakena bi tagu yà nawa lisinemo bi yà lainuwesi.”

¹² Bi ena tauwaikaiwatana a giuwena gado, “Bada, bamoda tana ya kenakena ota ba ya yawasana.” ¹³ Yesu ena giu banina ba Yasalesi i peki bi ena tauwaikaiwatana ai noḡota benakage tana i kenakena ota.

¹⁴ Taunana aubaina, Yesu i giu otigedina gado, “Yasalesi ba i peki, ¹⁵ tagu ei nuwawisu te tagu mote ḡome, banina temi koi sumaḡeguna aubaina. Niganana kaka ta nawa lisinemo.”

* **10:34:** Sale 82:6   * **11:2:** Ingilismo i giu te awa wapedi 12.   † **11:9:** Ingilismo i giu te awa wapedi 12.

¹⁶ Kamaina bi Tomas (a waiisana Didimas[‡]) falona tauwaikawaiwatana i giuwedina gado, “Kamaina te matabuda ta nawa bi Yesu vaitena ta peki.”

¹⁷ Bi laḡannemo Yesu Betenimo i tavatava, ba i vaiye te Yasalesi tauyewamo i kenana ba laḡan 4 a kovi. ¹⁸ Beteni te Yelusalem ba manekina mote i lofa, maso ba 3 kilomita mainana. ¹⁹ Bi Diu lavedi wapewapedi a tava te Mata bi Meli ai nuwaubedi banina nuvudi i peki. ²⁰ Laḡannemo Mata i vaiye te Yesu i natonato, ba i potiyovo i nawa te i banavi, bi Meli ba vanuwemo i miya. ²¹ Bi Mata, Yesu i giuwena gado, “Bada, tam maso bi niga ḡome, tasigu mote maso i peki. ²² Bi tagu e sibe te bai niganana kwai baḡayena ba Maimaituwa kaka ya vitem.”

²³ Yesu i giuwena gado, “Tasim kaka ya kenamoito munaḡa.” ²⁴ Bi Mata giu i waimunena gado, “Tagu e sibe te kenamoito laḡannemo kaka tana ya kenamoito.” ²⁵ Yesu giu i waimunena gado, “Tagu taunana kenamoito bi yawasana. Tedi mabai bi sa waisumaḡeguna ba avena te a pekina bi yaḡolo te sa yawasana, ²⁶ bi lava miyemiyedi mabai sa waisumaḡeguna mote kaka bai laḡannemo sima peki. Niga giuna kwa waisumaḡe ee geḡa?”

²⁷ Bi Mata i giuna gado, “Bada, ya waisumaḡem te tam taunana Buyobuyona, Maimaituwa Natuna, dobumo kuna yovo.”

²⁸ Mata giu i waikovi mulinemo ba i munaḡa vanuwemo, tasina Meli lisinemo bi nuwatauḡa i tainuwatauna gado, “Meli, Labai i tava bi ya ḡoyeḡoyena ya kitam.”

²⁹ Bi sauginemo Meli giu i vaivaiye ba i miyamoito makai bi i nawa Yesu lisinemo.

³⁰ Bi Yesu yaḡolo mote malagaimo i solasaḡa bi tana bamo Mata i banabanavinemo ḡome i miyamiya.

³¹ Sauginemo Diu lavedi mabai Meli vaitena vanuwemo a wainuwaubana, a kita te maḡemota vanuwa i potiyovo kamaḡe, ba ai noḡota bena Meli i nawanawa tauyewamo ḡaba aubaina, kamaina bi a kaiwata.

³² Laḡannemo Meli i tava Yesu lisinemo bi i kitakita ba kaḡe pakanemo tuwapekana i waitupagwaliḡedi bi i giuna gado, “Bada, bamoda tam bi niga ḡome, mote maso nuvugu i peki.”

³³ ḡome Yesu i kita te Meli bi Diu lavedi a ḡabaḡaba ba tana nuwana i toitoi bi i wainuwaboya kauwa. ³⁴ Kamaina bi i waitalayedina gado, “Tana bamo ḡome kona sako?” Tedi a giuna gado, “Bada, kwa nato bi kwa kita.” ³⁵ ḡome te Yesu i ḡaba. ³⁶ Bi Diu lavedi diyanemo a moimoi-tona a giuna gado, “Kona kita, tana i ḡoye gulate!”

³⁷ Bi lava ḡesaudi a giuna gado, “Niga olotona lava matapotapotana i waiyawasani. Tana bi niga ḡome maso ba Yasalesi i tagu te, mote maso i peki.”

Yesu Yasalesi pekimo i kakenamoito

³⁸ ḡome Yesu nuwana i toitoi munaḡa bi i nawa tauyewamo, bi tauyewina mataetina ba ḡakima dididiginemo ai dougudu. ³⁹ Bi Yesu i giuna gado, “Ḗakima ko kaikamaḡe tabunemo!” Bi oloto pekipekina nuvuna tautuwegina Mata i giuna gado, “Bada, niganana ba bovana i gebo kauwa, banina kaikana laḡan 4 a kovi.”

⁴⁰ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tagu e giuwem ee geḡa, bamoda tam kwai sumaḡana ba Maimaituwa ena ḡailisi namalina kwa kita?” ⁴¹ Kamaina bi ḡakima a kaikamaḡe tabunemo. Ḗome Yesu i waikita saḡa malamo bi i giuna gado, “Ebom, Tamagu, te kalinagu mote kuma vaivaiye kamaḡe. ⁴² Tagu e sibe kauwem te tam sauga matabuna kalinagu kwa vaivaiye, bi bai e giuwemna ba niga lavedi sa moimoi-tona kedi nawamo te kalinagu sa vaiye bi sai sumaḡa te tam ba tagu kuna giukamaḡegu.”

⁴³ Ḗome Yesu giu i waiwaikovi ba i binauna gado, “Yasalesi, ku potiyovo!” ⁴⁴ Kamaina bi oloto pekipekina tauyewamo i potiyovo. Tana nimana, kaḡena, kununa bi tunina matabuna galamo sumesumedi. Ḗome Yesu i giuwedina gado, “Kokowaga galedi ko kaikamaḡedi bi ya nawa!”

Yesu kana pota a yesi te sai peki

⁴⁵ Diu lavedi wapewapedi Meli vakitana aubaina a tavatavana, tedi bai Yesu i voivoiyena a kita bi ai sumaḡe. ⁴⁶ Bi lava ḡesaudi a nawa Palisi lisidimo bi bai Yesu i voiyena taunana sa tainuwataudi. ⁴⁷ Ḗome pilipilisi edi babada bi Palisi, ai ḡemotidi bi waibabada edi bolu a sako. Bi a giuna gado, “Tada niganana bai ta voiyee? Niga olotona ba anisove kauwidi wapewapedi ya voivoiyedi. ⁴⁸ Bamoda tada bi ta kita kamaḡena ba lava matabudi tana sai sumaḡe. Mba sauginemo kaka Loum ḡaviyidi sa tava te tada eda Pali vanuwina bi eda dobu sa kagebogebody. ⁴⁹ Ḗome edi tau ḡesauna isana Kaiyapas, tana ba pilipilisi edi bada mba kwalabunemo. Tana i miyamoito bi i giuna gado, “Temi mote ko sibe te bai ko giuguwe! ⁵⁰ Temi mote ko sibe, i visu te lava ḡemota maso

[‡] 11:16: Alemik bi Guliki kalinedimo, isa Didimas banina ba laḡalaḡa.

aubaida i peki bi matabuda te yawasana, kaka dobu matabuna sa kagebogebona.”⁵¹ Mba kwalabunemo, Kaiyapas ba pilipilisi edi bada. Bi niga giudi i vatovatodina ba mote nuwanemo i waitubudi. Bi Yesu Diu lavedi aubaidi ya pekina, taunana i giugiuwata.⁵² Bi Diu lavedi mote taudiḡa, bi Maimaituwa natunatuna a dabadabalalana ya natomedi, te yai ḡemotidi bi dam ḡemota ya tubuḡa.⁵³ Kamaina bi mba laḡannemo te noi i nawana ba tedi Yesu kana pota a yesi te sai peki.⁵⁴ Taunana aubaina, Yesu mote Diu lavedi matediḡa i nawanawa. Bi ḡome te i nawa Iflem malagainemo kalakalalele diyanemo, bi ḡome ena tauwaikawatana vaitena a miya.⁵⁵ Laḡannemo Diu lavedi edi Vawaitauli Soina saugina i tavatava ba lava wapawapa a tava Yelusalemmo ai ḡemotidi. Bi Diu lavedi edi vaivaimo ba a vokaukauwa munaḡedi muliḡa kaka Vawaitauli Soina.⁵⁶ Tedi yaḡolo te Yesu a tavutavuḡe, bi pali vanuwina didiyauna a moito kwaivivili bi edi lava ai talayedina gado, “Bainewa ko noḡonoḡoti? Kona sibe te niga soinemo ya tava ee ḡeḡa?”⁵⁷ Bi ḡeḡa te, pilisi edi babada bi Palisi giu a sako te aiyai bi bamo ḡome Yesu i banavina ba ya kamaḡati te sa pani.

12

Yesu masi panepanena kaḡenemo a ḡini

(Met 26:6-13, Mak 14:3-9)

¹ Muliḡa kaka laḡan 6 sa kovi te Vawaitauli Soina, bi Yesu i tava Betenimo Yasalesi ena animiyamo, Yasalesina taunana i peki bi Yesu i kakenamoito munaḡe.² Yesu i tava aubaina te tedi aubiga kanina a kanonoḡi. Mata kani i yati bi Yasalesi, Yesu bi lava ḡesaudi vaitedi teiholo diyanemo a kena giligili bi kani i vite nawedi te a kani.³ Kamaina bi Meli masi panepanena af lita luvana dubina mai'ina dididiga i natome bi Yesu kaḡenemo i ḡini. Bi dabanemo i bakili bi vanuwa nopona ba masi panena i waiwanavu. Niga masina ba ḡawaḡawa isana nad masinemo a voiey.

⁴ Yesu ena tauwaikawatana ḡemota Diudas Iskaliot, tana taunana muliḡa ya sakoy-ovoḡe, i giuna gado,⁵ “Mba masina maiina ba kwalabu ḡemota ena maiia* luvana, temi maso kona kuneye bi manena lava wainuwatoitoidi kona vitedi.”⁶ Tana niga giuna i giuwena ba mote lava wainuwatoitoidi sagudi aubaidi, banina tana ba taudanene. Bi kota tana ba mane baikina taulabena bi manenemo i laulaukulasolu.

⁷ Kamaina bi Yesu giu i waimunena gado, “Waivini ku kita kamaḡe, tana niga kauwina i voiyena ba dobogu aubaina i kanonoḡi.⁸ Temi laḡan matabuna lava wainuwatoitoidi vaitedi ko miyamiya bi tagu ba mote laḡan matabuna vaitemi tama miya nonoḡa.”

Yasalesi kana pota a yesi

⁹ Laḡannemo Diu lavedi kumdi a vaiye te Yesu ba Betenimo Yasalesi ena vanuwemo, ba tedi a tava lisenemo. Bi mote Yesu taunaḡa kitana aubaina bi kota Yasalesi vaitena. Banina Yesu, Yasalesi pekimo i kakenamoito munaḡe.¹⁰ Taunana aubaina, Pilisi edi babada ai ogatala te maso Yasalesi vaitena ai peki,¹¹ banina Yasalesi dabanemo lava wapewapedi Diu babadidi a dabokedi bi Yesu a waiwaisumaḡe.

Yesu Yelusalemmo i solasaḡa

(Met 21:1-11, Mak 11:1-11, Luk 19:28-40)

¹² Laḡan i sako te lava kumdi vawaitauli soina aubaina a tava bi a vaiye te Yesu ba Yelusalem aubaina i saḡasaḡa.¹³ Taunana aubaina, lava galamo malugulugudi a legaudi bi a laupotiyovo etamo bi a binabinauna gado, “Ousana! Kakavisuvisuna, BADA isanemo ya natonato!

Kakavisuvisuna Israel edi Galibona.”

¹⁴ Yesu donki lauewalina i banavi bi i geluye, gilugilumina wadubonemo niga mainana giu:

¹⁵ “Yelusalem lavemi koma naila,

ko kita emi ḡalibona donki lauewalinemo i gelu bi ya natonato.”

¹⁶ Niga giuna ena tauwaikawatana mote a sibe bi ena kenamoito mulinemo kaka niga giudi banidi a sibedi. Bi giudi ba tana a gilugilumiwata bi kota niga kauwidi banidi lisenemo a tubuḡa.

¹⁷ Mba laḡannemo ba lava kumdi Yesu vaitena bi Yasalesi pekina tayewamo i kakakenamoitona a kita. Niganana mba lavedi taudidi giuna sa giugiunawe.¹⁸ Taunana aubaina, lava kumdi mataila i voivoiyena a vaivaiye ba a nawa lisenemo.¹⁹ Kamaina bi Palisi taudiḡa ai giugiuna gado, “Niga mote bai ta maitubu, ko kita lava matabudi tana sa kaikaiwata.”

* **12:5:** Diu lavedi lisidimo taubagibagi kwalabu ḡemota noponemo i noyana, ba ena maiia 300 denali ya vai.

Yesu ena peki i gei giuwe

²⁰ Lava mabai a nawanawa Yelusalemmo Vawaitauli soina aubaina ba Gulik lavedi gēsaudi waitedi a nawa. ²¹ Tedi Filip lisenemo a tava bi tana ba Betsaida olotona, bi Betsaida ba Galili noponemo bi ai bağana gado “Ema tau, tama ka gōyegōyena Yesu ka kita.” ²² Gome te Filip i nawa Endulu i giuwe, bi labuğidi a nawa te Yesu a giuwe.

²³ Yesu edi giu i waimunena gado, “Saugina i tava te Tana Taunana Natuna namala sa vite.” ²⁴ Tagu giukauwemo yà giugiuwemi, bamoda witi pesina mote kuma wadi ba pesina mai ya kenakena. Bi lağannemo doğamo sa wadina ba ya peki, bi ya duga te pesi wapewapedi ya sivudi. ²⁵ Tedi mabai edi yawasana a nuwamunağedina ba sa kulayakasidi, bi mabai edi yawasana niga dobunemo a nuwakamağedina ba yawasana kenakena nonoğina sa vai. ²⁶ Tana aiyai bi aubaigu waitaupaula i gōyena ba ya kaiwatagu, te tagu bamo gome ba egu taupaula gome. Bi Tamagu kaka tana aiyai aubaigu ya waitaupaulana ya kavisuvisu.

Yesu ena peki i giuwata

²⁷ “Niganana nuwapoğu i yavi bi bena bai yà giuwe? Luvana yà giuna gado, ‘Tamagu, niga wainuwatoina saugina lisigumo kwa kaikamağe.’ Bi geğa te taunana aubaina e yovo te wainuwatoina ya nawaye. ²⁸ Tamagu, tam taumğa isam aubaina namala kwa vai.” Kamaina bi kalina malağa i yovona gado, “Tagu kaikana isagu aubaina namala e vai bi niganana kota yà vai munağe.” ²⁹ Lağannemo lava kumna kalina a vaivaiye ba ai noğota benakage palele, bi lava gēsaudi a giu te aneya i giu yovo Yesu lisenemo.

³⁰ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Niga kalinina i yovona ba temi ko gailisina aubaina bi mote tagu. ³¹ Niganana ba etala saugina i tava, te Maimaituwa niga dobuna ya etale bi dobu tauwaibadayena† ya lauyovoğe. ³² Bi lağannemo dobumo sai daweguna kaka lava matabudi yà natomedina lisigumo.” ³³ Yesu niga giuna i giuwena ba bainewa tana ya pekina taunana i giuwata.

³⁴ Lava kumdi a giuwena gado, “Ema Waigake ya giugiuwemai te Buyobuyona ba ya miya nonoğa. Bainewa bi kuna giu te Tana Taunana Natuna sai dawe? Bi Tana Taunana Natuna ba aiyai?”

³⁵ Kamaina bi Yesu giu i waimunena gado, “Yanayana ba temi lisimimo, kamaina te ko vai bi mote kaka waitena koma miya gulata. Niga yanana kona vaina ba yananağa ko nawa. Muliğa kaka waidudubala ya kwesitawemi. Lava mabai dudubalağa sa nawanawana ba mote a sibe te baiğa sa nawanawa. ³⁶ Yana kona vaina ba koi sumağe, te temi ba yanayana lavemi.”

Lağannemo Yesu giu i waiwaikovi ba i nawa tabunemo bi i miya moimoisili.

Lava mote Yesu ai sumağe

³⁷ Avena te Yesu anisove kauwidi wapewapedi matedimo i voyedi bi yağolo te mote ai sumağe. ³⁸ Niga ba taugiuwatana Aisaiya bai i giugiuwena mainana ya tubutubuga. Tana i giuna gado,

“BADA, aiyai ema giu ya waisumağe?

Bi BADA, aiyai lisenemo em gailisi kwa kamağati?”

³⁹ Taunana aubaina, lava mote Yesu ai sumağe, banina taugiuwatana Aisaiya laidalolo gēsauwemo kota i giuna gado,

⁴⁰ “Bada lava i voyedi te mote a kita banavi,

bi i voyedi te nopodi a gududi, taunana aubaina sa kitakitana bi mote sima kita banavi. Bi mote sima sibegu ba mote sima nuwavitata lisigumo te tagu maso ei yawasanidi.”

⁴¹ Aisaiya niga giugiuna i giuwena banina Yesu ena gailisi namalina i kita, taunana aubaina i giuwata.

⁴² Avena te Diu babadidi wapewapedi Yesu ai sumağe, bi geğa te Palisi babadidi kedinawamo aubaina te tedi mote debamo a giugiuwata banina, bolu vanuwino male sa kapotiyovodi. ⁴³ Tedi sa gōyegōyena maso lava tedi a kasağesağedi. Bi mote sima gōyegōye te Maimaituwa tedi ya kasağesağedi.

Yesu ena giumo dobu ya etaetale

⁴⁴ Yesu kalinana dididiginemo i giuna gado, “Tana aiyai bi ya waisumağeguna ba mote tagu tauguğa ima waisumağegu bi taugiukamağegu waitena ya waisumağe. ⁴⁵ Tana aiyai bi ya kitakitaguna ba taugiukamağegu ya kitakita. ⁴⁶ Tagu dobumo e yovona ba yanayana, te lava matabudi sai sumağeguna ba mote waidudubalemo sima miya.

⁴⁷ “Bamoda lava egu giu sa vaiye bi mote sima voteyeteye ba tagu mote kaka yàma etaledi. Tagu e yovona mote dobu lavedi etaledi aubaina bi waiyawasanidi aubaina.

† 12:31: Dobu tauwaibadayena ba seitan

⁴⁸ Tedi mabai a dabokegu bi egu giu mote sima waiwane, mba giunana kaka lağan damonemo ya etaledi. ⁴⁹ Niga ba giukauwa, banina tagu tauguğa mote egu gailisimo yama giugiu, bi Tamagu taugiukamağegu bai i giugiuvavasageguna taudidi ya giugiuwedi. ⁵⁰ Bi tagu e sibe te ena giuvavasaga ba yawasana ilailala ya natome. Taunana aubaina, bai ya giugiuwena ba Tamagu i giugiuweguna mainana ya giugiu.”

13

Yesu ena tauwaikawatana kağedi i koğedi

¹ Muliga kaka Vawaitauli Soina bi Yesu i sibe te sauga i tava te niga dobuna ya gose bi ya munaga Tamana lisenemo. Tana dobumo lağan matabuna ena tauwaikawatana i goyegoye kauwedi. Bi i goyegoyedina eete edi noya damonemo a tava.

² Yesu ena tauwaikawatana waitedi aubiga kanina a kanikani bi Seitan ba kaikana Diudas Iskaliyot* noponemo noğota gebogebona i sako te Yesu ya sakoyovoğe, Diudas ba Saimon natuna. ³ Yesu i sibe te Tamana gailisi matabuna i vite te mwali matabudi yai badayedi. Tana i sibe te Maimaituwa lisenaga i yovo bi kota ya munamunaga Maimaituwa lisenemo. ⁴ Kamaina bi kani noponemo i miyamoito te ena kwama dabanemo i kotekotena i kaikamağe bi tauweli i vai te bwalinemo i pani. ⁵ Bi gauba i vai te abomemo i gini bi ena tauwaikawatana kağedi i koğedi, bi tauweli bwalinemo panipanina isunemo kağedi i bakilidi.

⁶ Bi Yesu, Saimon Pita lisenemo i tavatava ba Saimon i giuna gado, “Bada, tam bena kağegu kwa koğa, ee?”

⁷ Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Tagu bai niganana ya voivoiyena mote ku sibe bi muliga kaka banina kwa sibe.”

⁸ Bi Pita i giuna gado, “Geğa, kağegu mote kuma koğa.” Gome Yesu ena giu i waimunena gado, “Bamoda kağem mote yama koğa ba tam mote egu tauwaikawatana.”

⁹ Saimon Pita ena giu i waimunena gado, “Bada, mote kağegu taunağa kuma koğa, nimagu bi kunugu kota waitedi kwa koğedi.”

¹⁰ Gome Yesu giu i waimunena gado, “Lava mabai kaikana a asiwana ba kağediğa sa koğedi, tunidi matabudi ba sabusabudi. Bi temi matabumi ba kona asiwa bi geğa te, gesaumi mote ko asiwa.” ¹¹ Yesu kaikana i sibe te aiyai kaka ya sakoyovoğe, taunana aubaina i giuna gado, “Matabumi mote lailaisabusabumi.”

¹² Lağanemo kağedi i koğakoğa kovidu ba ena kwama i kote munağe bi i munağa ena animiyamo. Bi i waitalayedina gado, “Tagu bai lisimimo e vojyena banina kona sibe ee geğa? ¹³ Temi ko waiisaguna gado, ‘Tauwailovelove.’ Bi ‘Bada.’ Bi mba ko giugiukauwa, lavana ba tagu taunana. ¹⁴ Niganana ba tagu emi Bada bi tauwailovelove, kağemi e koğedina ba temi kota mainana emi lava, kağedi ko koğedi. ¹⁵ Tagu kauwa ei lovemi te kona kita bi bai e voivoiyena mainana temi ko voiy. ¹⁶ Tagu giukauwemo ya giugiuwemi te taupaula mote edi bada sima sağa kamağe, bi kota mainana tauwainoyanoya mote gemogemotina te taugiukamağena ima sağa kamağe.

¹⁷ “Temi niga giukauwidi niganana kona sibedi, bi ko miyaedina ba Maimaituwa kaka ya kavisuisumi.”

Yesu sa sakoyovoğena i gei giuwata

(Met 26:20-25, Mak 14:17-21, Luk 22:21-23)

¹⁸ “Tagu mote matabumi yama giugiuwemi bi mabai e vinevinedina taudidi e sibedi. Bi gilugilumina wadubonemo bai i giugiuwena ba kamaina te ya tubuğa, ‘Tagu aiyai waitena ke kanikani gemotana mba lavana ya nuwavitale te yai gaviyegu.’

¹⁹ “Bi muliga kaka kauwa sa tubuğana bi tagu niganana ya giugiuwemi te lağanemo bi sa tubuğana ba temi koi sumağa te Tagu Mai Miyamiyagu. ²⁰ Tagu giukauwemo ya giugiuwemi, te lava aiyai e giukamağe bi aiyai lavana ya giugiuvaina ba tagu ya giugiuvai. Bi aiyai tagu i giuvaiguna ba taugiukamağegu ya giugiuvai.”

(Met 26:20-25, Mak 14:17-21, Luk 22:21-23)

²¹ Niga giuna mulinemo ba Yesu nopona nuwaboya i wanavu bi ena tauwaikawatana i giuwedina gado, “Giukauwemo ya giugiuwemi te temi modomimo gemota kaka ya sakoyovoğegu.”

²² Tedi ai nuwanaina bi ai matakita te aiyai lavana ya giugiuwe. ²³ Bi Yesu ena tauwaikawatana mododimo gemota, taunana i goyegoye kauwena diyanemo i miyamiya. ²⁴ Kamaina bi Saimon Pita lava Yesu diyanemo i miyamiyana i laumatakamote bi i kasavenana gado, “Bada kwai talaye te lava aiyai ya giugiuwe?”

* **13:2:** Iskaliyot ba malagai isana bi mote Diudas isana wadubona.

²⁵ Gome te ena tauwaikawaiwatana i miyanato Yesu diyanemo bi i waitalana gado, “Bada, aiyai lavana?”

²⁶ Yesu giu i waimunena gado, “Tana aiyai buledi abomemo yài dakwa bi yà vitena mba taunana lavanana.” Kamaina bi Yesu buledi i vai te i waidakwa bi Saimon natuna Diudas Iskaliyot i vite. ²⁷ Mba gome Diudas buledi i vaivai ba Seitan noponemo i sola sağa. Bi Yesu, Diudas i giuwena gado, “Bai kwa noğonogotina ba kwa voyie makaiye.” ²⁸ Bi tedi teibolomo a kanikanina, Yesu ba Diudas i giugiuwena lisidimo banina mote a sibe. ²⁹ Bi Diudas ba mane taulabena, taunana aubaina ena lava ai noğota bena Yesu, Diudas i giugiuwe te soi kanina ya gimala ee lava waiyamoyamonidi mane ya vitedi. ³⁰ Gome Diudas buledi i kanikani kovi ba tana i vapotiyovo te dudubalağa i nawa.

Yesu, Pita ena valele i gei giuwata

³¹ Lagannemo Diudas i nawanawa mulinemo ba Yesu i giuna gado, “Niganana kaka Tana Taunana Natuna namalina ya laumağata. Maimaituwa namalina kaka Natuna lisinemo ya kamağati. ³² Bi Natuna ena gailisi namalina kaka Maimaituwa ya vite. Bi mote ima lofa te Maimaituwa ena gailisi namalina Natuna ya vite.

³³ “Natunatuğu, tagu mote kaka vaitemi tama miya gulata. Temi kaka ko tavuğegu bi mote koma banavigu. Bamomağa yà nawanawana ba temi mote luvemi te mağa ko nawa. Niga giudi gemotidi Diu babadidi e giuwedi bi niganana kota temi yà giugiuwemi. ³⁴ Bi niganana wağake valivaliuna yà vitevitemina ba: Emi lava, emi lava ko goyedi, mai tagu e goyegoyemina. Taunana aubaina emi lava ko goyedi. ³⁵ Bamoda emi lava, ko goyedina kaka lava matabudi sa sibemi te temi ba tagu egu tauwaikawaiwatana.”

³⁶ Bi Saimon Pita i waitalana gado, “Bada, bamo mağa kwa nawanawa?” Gome Yesu ena i giu waimunena gado, “Tagu niganana bamo mağa ya nawanawana ba tam mote gemogemotim te kwa kaiwatagu, bi muliğa kaka tam kwa kaiwatagu.”

³⁷ Pita i waitalana gado, “Bada, bai aubaina niganana mote yàma kaiwatam? Tagu e vononoğa te vaitem ta peki.”

³⁸ Kamaina bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Tam giukauwa te tagu aubaigu kwa peki, ee? Tagu giukauwemo yà giugiu te muliğa kaka kamkam ya gabanana bi tam kaka mala faona kwa valele te tagu mote ku sibegu.”

14

Yesu ena tauwaikawaiwatana i wainuwaubedi

¹ Yesu i giuwedina gado, “Mote komai nuwaboya, Maimaituwa koi sumağe bi kota tagu koi sumağegu. ² Tamagu ena vanuwemo ba nakanaka wapewapedi, bamoda gabu geğa tagu maso mote yà giuwemi. Niganana tagu gome yà nawanawana kaka emi gabu yà kanonoğidi.

³ “Lagannemo yà nawa bi emi gabu yà kanonoğina ba yà yovo munağa te matabumi yài doli nawemi egu animiyamo, te vaitemi gome ta miya gemota. ⁴ Tagu gabunemo yà nawanawana ba etana temi kona sibe.”

Yesu taunana Eta te Tamana lisinemo

⁵ Tomas i giuna gado, “Bada tama mote ke sibe te tam bamomağa kwa nawanawa, bi tama bainewa bi mba etana ka sibe?”

⁶ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tagu taunana eta, giukauwa bi yawasana ilailala. Aiyai mote Tamagu lisinemo ima tava, te tagu lisigumo ya tava kaka ya nawa Tamagu lisinemo. ⁷ Bamoda tagu kona sibeguna ba mainana kota Tamagu ko sibe. Niganana, bi noi i nawana ba temi tana kona sibe bi kona kita.”

⁸ Gome Filip i giuna gado, “Bada, Tamam kwai lovmaina kaka nuwamai ya kena.”

⁹ Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Filip, vaitem te alamiya bi mote ku sibegu? Tana aiyai bi i kitaguna ba Tamagu i kita. Bi tam bai aubaina kwa giugiu te Tamagu yai lovemi? ¹⁰ Filip, mote ku waisumağegu te tagu Tamagu noponemo bi Tamagu tagu nopogumo? Niga giudi yà giugiuwedina mote nuwagumo yàma waitubudi, tam kwa sibe te Tamagu nopogumo ya miyamiyana taunağa ena noya ya voivoiyedi. ¹¹ Sauginemo yà giuna gado, Tagu ba Tamagu noponemo bi Tamagu ba Tagu nopogumo ba kamaina te kwai sumağegu. Bi geğa ba, anisove kauwidi e voivoiyedina kwa kitedi bi kwai sumağegu. ¹² Tagu giukauwemo yà giugiuwemi, te tana aiyai bi i waisumağeguna kaka bai e voivoiyedina mainana ya voiyedi. Bi tana kaka kauwa nananaka otidi ya voiyedi, mote mai niga kauwidi, banina Tamagu lisinemo yà nawanawa. ¹³ Bi tagu isagumo, bai ko waibağayena, ba tagu kaka ya voyie te Tamana namalina gaiğailisina Natuna lisinemo yà kamağati. ¹⁴ Temi bai mwalina isagumo koi bağayena ba tagu kaka yà voyie.”

Yesu, Aluwa Waiyawa i giuwapaye

¹⁵ Bamoda kwa ḡoyeguna, ba egu waiḡake kwa voteyateyaedi. ¹⁶ Bi tagu kaka Tamagu yai baḡa, te emi tausagu ḡesauna ya vitemi te vaitena ko miya nonoḡa. ¹⁷ Tana ba Aluwa Waiyawa, Maimaituwa ena giukauwa taukamaḡatina. Bi dobu lavedi mote luvana te simai anine, banina tedi mote a kita ee a sibe. Bi temi kona sibe te tana ba vaitemi bi nopomimo kaka ya miya. ¹⁸ Tagu mote kaka yama gose kamaḡemi maibena kedakeda bi lisimimo kaka tagu ya yovo munaḡa. ¹⁹ Bi laḡan watiḡena ba dobu lavedi mote sima kitagu. Bi temi kaka tagu ko kitagu, tagu e yawasana aubaina temi kota ko yawasana. ²⁰ Laḡannemo ya kenamoitona kaka temi ko sibe te tagu ba Tamagu noponemo, bi temi ba tagu nopogumo bi tagu ba temi nopomimo.

²¹ Tedi mabai egu waiḡake sai aninedi bi sa kaikaiwatedina mba taudidi tagu sa ḡoyeḡoyegu. Bi mabai sa ḡoyeḡoyeguna ba Tamagu kaka ya ḡoyedi, bi tagu kota tedi ya ḡoyedi bi lisidimo ya kamaḡati munaḡegu. ²² Kamaina bi Diudas (mote Diudas Iskaliyot) i giuna gado, “Bada, bai aubaina te tama lisimaimo kwa kamaḡatim bi mote dobu lavedi lisidimo kuma kamaḡatim?”

²³ Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Tana aiyai bi ya ḡoyeḡoyeguna ba egu wailovelove ya voteyeteyedi. Bi Tamagu kaka tana ya ḡoye, bi tama kaka ka nato lisinemo te vaitena ka miya. ²⁴ Tana aiyai bi mote ima ḡoyeḡoyegu ba egu wailovelove mote ima voteyeteyedi. Bi niga giudi ko vaivaiyedina ba mote nuwagumo yama waitubudi, bi Tamagu i giugiukamaḡeguna kalinana.

²⁵ “Temi yaḡolo vaitemi ta miyamiya, aubaina te niga giudi matabudi ya giugiuwemi. ²⁶ Bi laḡannemo emi Tausagu Aluwa Waiyawa, isagumo Tamagu ya giukamaḡena, ba mwali matabudi kaka yai lovelovemi bi bai matabudi e giugiuwemina kaka ya talawainoḡotimi. ²⁷ Bi tagu ba ya nawana bi nuwauba ya vitevitemi. Tagu nuwauba ya vitevitemina ba mote mai dobu lavedi sa vitevitemina. Taunana aubaina, temi mote komai nuwaboya bi nuwemi ima kuluva.

²⁸ “Temi kona vaiye, e giuwemina gado, ‘Tagu ba ya nawana, bi ya munaḡa yovo lisimimo.’ Bamoda ko ḡoye kauweguna, ba koi nuwavisu te Tamagu lisinemo ya nawanawa, banina Tamagu i saḡa gulatana mote mai tagu. ²⁹ Muliḡa kaka kauwa sa tubuḡana bi niganana ya giugu wainonomi te koi sumaga, te bai e giugiuwemina ba giukauwa. ³⁰ Mote bamo gavogavo te lisimimo ya gagali gulata, banina niga dohana tauwaibadayena kaikana ya tavatava. Tana mote ena ḡailisi tagu lisigumo ima kenakena. ³¹ Tagu Tamagu bai i giugiuvavasagaḡeguna taunana ya voiye, te dobu lavedi sa sibe te tagu ba Tamagu ya ḡoyeḡoye kauwe.

“Ko potiyovo bi ta nawa.”

15

Yesu taunana waen kaina

¹ Kamaina bi Yesu i giu munaḡana gado, “Tagu taunana waen kaina, bi Tamagu ba taubayau. ² Bi tagu modogumo, lagalaga mote sima votavota ba tana ya guledi bi lagalaga a votavotana ba ya gula yawasidi te sa vota gulata. ³ Temi kaikana kona visuisu, banina tagu giu visuisuna ei lovelovemi. ⁴ Te temi tagu nopogumo ko miya, kota tagu temi nopomimo ya miya. Bi waen kaina lagalagana mote kaka taudiḡa sima vota yababa, kamaina te waen kaina modonemo sa patuna kaka sa vota. ⁵ Tagu taunana waen kaina, bi temi ba lagalagana. Tedi mabai tagu nopogumo sa miyamiya bi tagu tedi nopodimo kaka sa vota gulata. Bi temi mote tagu vaitegu ba mote kaka koma vota. ⁶ Tana aiyai bi mote nopogumo ima miyamiya, ba tana maibena kai lagana nuwagasina sa pwalage, bi ya pokipokina. Mba mai lagelagedi ba sa laitupedi te kaimo sai kalaḡosedi. ⁷ Bamote temi tagu nopogumo ko miyamiyana ba giugu nopomimo sa kenakena, bi bai ko ḡoye bi koi baḡayena ba tagu kaka ya vitemi. ⁸ Laḡannemo ko votavota gulatana, ba temi ko kakamaḡatimi te egu tauwaikawatana. Mba votanana taunana Tamagu namalina ya kakamaḡati.

⁹ “Tamagu ya ḡoyeḡoyeguna, mainana kota tagu temi ya ḡoyeḡoyemi. Temi niganana ba egu ḡoyemo ko miya. ¹⁰ Bamoda egu giuvvasaga ko voteyeteyedina ba temi kaka tagu egu ḡoye noponemo ko miya, maibena tagu Tamagu ena giuvvasaga e voteyete bi ena ḡoyemo ya miyamiyana. ¹¹ Bi tagu niga giudi e giuwemi te yasisigu nopomimo ya kena bi ko yasisi nonoḡa. ¹² Niga taunana egu giuvvasaga: Temi emi lava ko ḡoyedina mai tagu ya ḡoyeḡoyemina. ¹³ Bi ḡoye laukaina ba tana aiyai ena yawasana ya vitevite munaḡena ena lava aubaidi. ¹⁴ Bamoda temi tagu egu lava ba egu giuvvasaga ko kaiwatedi. ¹⁵ Tagu mote yama isemi taupaula, banina taupaula edi bada bai ya voivoiyena mote a sibe. Taunana aubaina, ya waiisemina egu lava, banina Tamagu bai matabudi i wailoveloveguna ba temi ei lovelovemi. ¹⁶ Temi mote tagu ko vinegu bi tagu temi e vinemi bi e giukamaḡemi

te ko vota. Bi mba votedi ba sa kena nonoḡa. Taunana aubaina, isagumo bai ḡesauna koi baḡayena ba Tamagu kaka ya vitemi. ¹⁷Niga taunana egu giuvavasaḡa: Temi emi lava ko ḡoyedi.”

Dobu lavedi Yesu ena tauwaikawaiwatana a dabokedi

¹⁸ “Bamoda dobu lavedi sa dabokemina ba ko noḡoti te tagu dolinemo a gei dabokegu. ¹⁹ Bamoda temi dobu lavedi edi miyamiyamo ko miyana ba dobu lavedi sa ḡoyemina mai tedi edi lava otidi. Bi geḡa te, temi niga dobnemo e vinekamaḡemi te mote niga dobuna aubaina. Taunana aubaina, dobu lavedi kaka temi sa dabokemi. ²⁰ Tagu niga giudi e giugiuwemina ko noḡotidi, “Taupaula mote kaka ena bada ima saḡa kamaḡe.”* Bamoda lava sa laulaukivigebogeboyeguna ba kota temi sa laukivigebogeboyemi. Bamoda egu wailovelove sa vovoteyeteyedina ba temi kota emi wailovelove sa voteyeteyedi. ²¹ Bi lava kaka sa laukivigebogeboyemi, banina temi ba tagu aubaigu. Bi tedi mote a sibe te aiyai i giukamaḡegu. ²² Bamoda lisidimo mote maso e nato bi e lauguguya, ba gebogebo wavuna maso mote a avalu. Bi niganana mote gebogebomo simai papa, banina tagu kaikana lisidimo e lauguguya. ²³ Tana aiyai bi ya dabodabokeguna ba kota Tamagu ya dabodaboke. ²⁴ Tagu mataila nananakidi e voyedi a kitekitedina ba mote bamo aiyai mainana i voyedi. Bamoda tagu mote maso matailidi e voyedi ba maso mote gebo wavuna a avalu. Bi geḡa te, tagu niga matailidi e voivoyedina a kitedi, bi yaḡolo te tagu bi Tamagu sa dabodabokemai. ²⁵ Niga ba edi waigake gilugilumina wadubonemo banina ya tubutubuḡa. Gilugilumina i giuna gado, “Tedi mote bai gebona lisigumo a banavi bi tagu a daboke yababegu.”†

²⁶ “Tamagu kaka tausagu Aluwa Waiyawa ya giukamaḡe yovoḡe. Aluwina taunana giukauwemo yai eta doliyemi bi tagu ya giuwaimaḡatigu. ²⁷ Bi temi kaka lava ḡesaudi lisidimo tagu ko giuwatagu, banina pakanemo ba temi tagu vaitegu.”

16

¹ Bi Tagu bai matabuna e giuwemi te temi mote waisumaḡa koma kaisako. ² Bi temi kaka bolu vanuwinemosa sa kwavivaimi, bi saugina ya tavana ba lava aiyai i waipekimina ba ya wainoḡota te bena Maimaituwa ena noya ya voivoiye. ³ Tedi kaka niga mainana kauwidi sa voyedi, banina Tamagu bi Tagu mote a sibemai. ⁴ Tagu niga kauwidi e giuwemi te sauga ya natonatona niga kauwidi sa tubuḡana, ba bai e geigei giuwemina ko noḡotidi. Tagu pakanemo mote ya giuwemi, banina tagu temi vaitemi.

Aluwa Waiyawa ena noyanoya

⁵ Tagu niganana ya nawanawana taugiukamaḡegu lisinemo bi geḡa te, mote aiyai kuma waitalayegu gado, “Tam bamo kwa nawanawa? ⁶ Bi banina niga giudi e giuwemi, taunana aubaina te ko waiwainuwaboya. ⁷ Tagu giukauwemo ya giugiuwemi, temi emi visu aubaina te tagu ya nawa. Bamote tagu bi mote yaḡa nawa ba emi Tausagu mote kaka lisimimo ima yovo. Bi ya nawana kaka Tausagumi ya giukamaḡe yovoḡe. ⁸ Bi laḡannemo ya yovona ba dobu lavedi yai lovelovedi te edi gebogebo sa sibedi, didimana voyedi sa sibedi bi kovoḡa ya natonatona sa sibe. ⁹ Bi gebogebo giuna ena yawanimo ba, banina lava mote tagu sima waisumaḡegu. ¹⁰ Bi didimana voyena ena yawanimo ba niga mainana, banina tagu ya nawanawa Tamagu lisinemo bi temi mote koma kitagu. ¹¹ Bi etala ena yawanimo ba, banina Maimaituwa kaikana niga dobuna tauwaiabadayena i lauyovoḡe.

¹² “Bi giu i wapa te maso e giuwemi bi temi mote luvemi te koma sibe kovidi. ¹³ Laḡannemo giukauwa Aluwina ya yovona, kaka giukauwemo yai eta doliyemi. Tana mote taunaḡa ena ḡailisimo ima ḡagali bi lisigumo bai ya vaivaiyena taunana ya ḡagaliye bi kauwa bai muliḡa sa tubuḡana taudidi ya giuwemi. ¹⁴ Tana bai lisigumo ya vaivaiyena taunana ya giuwemi te namala ḡaigailisina ya vitegu. ¹⁵ Bi bai matabuna Tamagu lisinemo ba tagu aubaigu, taunana aubaina tagu e giuna gado, ‘Aluwa Waiyawa lisigumo bai ya vaivaiyena taunana lisimimo ya kamaḡatidi.’”

Nuwaboya ya nuwavitata te yasisi

¹⁶ Yesu i giuna gado, “Temi sauga watiḡena mote koma kitagu bi mote ima lofa te ko kita munaḡegu.”

¹⁷ Ena tauwaikawaiwatana taudiḡa ai giugiuna gado, “Tana i giuwedana gado, “Temi sauga watiḡena mote koma kitagu bi mote ima lofa te ko kita munaḡegu.” Niga giuna banina ba bai? Bi kota i giuna gado, ‘Banina tagu ya nawanawa Tamagumo.’ Niga giuna banina ba bai?” ¹⁸ Tedi yaḡolo te a waitalana gado, “Niga giuna, ‘Sauga watiḡena.’ Mba banina bai? Tada mote ta sibe te tana bai ya giugiuwe.”

* 15:20: Diyon 13:16. † 15:25: Sale 35:19, 69:4.

¹⁹ Bi Yesu i sibe te tedi a ḡoyeḡoyena tana sai talaye, taunana aubaina i giuwedina gado, “Tagu e giuwemi te, laḡan watigena mote kaka koma kitagu bi mote lofana te ko kitagu. Temi niga giuna taunana ko waitalapiye, ee? ²⁰ Tagu giukauwa ya giugiuwemi, te temi ba ko ḡaba bi koi nuwaboya. Bi dobu lavedi ba sa yasiyasisi, temi ba koi nuwatoi bi emi wainuwatoi kaka ya nuwawitana te ko yasisi. ²¹ Laḡannemo waivini nuwana wainatuna ba yavi ya vai, banina ena waibewa saugina i tava, bi gomana i tubuḡana mba yavina i kovi. Tana ya yasisi banina gomana dobumo i tubuḡa. ²² Mba kauwina ḡemotina kota mainana lisimimo ya tubuḡa. Te temi niganana ko wainuwaboya bi tagu kaka ya kita munageḡemi te ko yasisi bi emi yasisina mote aiyai kaka lisimimo ima kaikamaḡe. ²³ “Mba laḡannemo temi mote kaka bai ḡesauna lisigumo komai baḡaye. Tagu giukauwemo ya giugiu te isagumo bai koi baḡayena Tamagu lisinemo ba ya vitemi. ²⁴ Temi yaḡolo mote isagumo bai koi baḡaye eete niganana. Bi niganana koi baḡana ba ko banavi bi koi nuwawisu gulata.”

Dobumo Vawaiuba

²⁵ Tagu niga kauwidi lautaulalamo e giugiuwedi. Bi sauga ya natonato kaka Tamagu giuna ya giu otigemi bi mote lautaulalamo yaḡa giu. ²⁶ Bi mba laḡannemo temi kaka isagumo Tamagu koi baḡa bi tagu mote temi aubaimi tana yaḡai baḡa. ²⁷ Bi Tamagu taunana ya ḡoyeḡoyemi, banina temi tagu ko ḡoyeḡoyegu bi konai sumaḡegu te tagu Tamagu lisinaḡa e yovo. ²⁸ Tagu Tamagu lisinaḡa e yovo te dobumo e tava bi niganana ba dobu ya goseḡe bi ya munamunagaḡa Tamagu lisinemo.

²⁹ Kamaina bi Yesu ena tauwaikawaiwatana a giuwena gado, “Niganana ba giu banio-tidimo kwa giugiuwemai bi kuma laulautaulala. ³⁰ Niganana kaka ke sibem te tam mwali matabudi kuna sibedi, bi mote ku ḡoye te lava ḡesau yai talayem. Mba taunana aubaina, tama kei sumaḡa te tam Maimaituwa lisinaḡa kuna yovo.”

³¹ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi niganana kaka konai sumaḡa, ee?” ³² Saugina ba ya natonato bi kaikana i tava, mba sauginemo temi kaka ko dabalala emi malagaḡa. Temi kaka tagu ko gose kamaḡegu bi geḡa te, tagu mote tauguḡa, banina Tamagu ba tagu vaitegu.

³³ “Tagu niga kauwidi e giuwemi te temi kaka lisigumo nuwauba ko vai. Bi dobumo kaka pilipili koi ḡalodi. Bi geḡa te, nuwemi ya lautou, banina tagu dobu tauwaibadayena e lauyovoḡe.”

17

Yesu taunaḡa aubaina i laupali

¹ Yesu giu i waikovi, mulinemo ba i waikita saḡa malamo bi i laupalina gado, “Tamagu, saugina i tava te namalim ḡaiḡailisina kwa vitegu, bi tagu namala tam ya vitem. ² Tam waibada kuna vitegu te tagu lava matabudi yai badayedi. Te lava mabai kuna viteviteguna ba yawasana ilailala ya vitedi. ³ Bi yawasana ilailala banina ba tam Maimaituwa giugiuwemim sa sibem, bi kota tagu Yesu Keliso, kuna giugiuwemim sa sibem. ⁴ Tagu dobumo noya kuna viteviteguna ba ei kovi te dobumo namalim ḡaiḡailisina ya kamaḡati. ⁵ Bi Tamagu, niganana em ḡailisi namalinemo kwa saḡegu, ḡailisina namalinemo wala te miyamiya, muliḡa kaka dobu i tubuḡa.”

Yesu ena tauwaikawaiwatana aubaidi i laupali

⁶ Bi niga dobumo tauwaikawaiwatana kuna viteviteguna, lisidimo tam e kamaḡatim. Tedi wala tam aubaim, bi tagu kuna vitegu te gium a voteyete. ⁷ Tedi niganana a sibe te bai matabuna kuna viteviteguna ba tam lisimḡa sa yovoyovo. ⁸ Tam giu kuna viteviteguna e vitedi te ai aninedi. Bi a sibe te giukauwa, tam lisimḡa e yovo bi ai sumaḡa te tam kuna giukamaḡegu. ⁹ Tagu egu pali ba mote dobu lavedi aubaidi bi mabai kuna viteviteguna aubaidi ya laulaupali, banina tedi ba tam aubaim. ¹⁰ Bai matabuna tagu lisigumo ba tam aubaim, bi bai matabuna tam lisimmo ba tagu aubaigu. Te tedi ḡailisi sa vai bi namala tagu sa vitegu. ¹¹ Tagu mote dobumo yaḡa miya wailofa bi, tedi yaḡolo dobumo sa miyamiya. Bi geḡa te, tagu ba niganana lisimmo ya saḡasaḡa. Tamagu Waiwaiyawim, isam kuna viteviteguna, niganana isamna ena ḡailisimo kwa labedi te tedi ba ḡemota maibena tada. ¹² Laḡannemo tedi tagu vaitegu ba, em waibada ḡaiḡailisina kuna vitevitegunemo e labe kauwedi te mote ḡemota i ainawanawa. Bi geḡa te, aiyai te ya ainawanawana taunana i ainawanawa te, gilugilumina wadubonemo banina ya tubuḡa. ¹³ Bi tagu niganana ba lisimmo ya saḡasaḡa. Tagu yaḡolo dobumo vaiteḡi bi niga kauwidi ya giugiuwedi, te tedi egu yasisi nopodi yai wanavu. ¹⁴ Tam gium tagu e vitedi, bi dobu lavedi tedi a dabokedi, banina tedi mote dobu lavedi, kota tagu mainana mote dobu lavagu. ¹⁵ Tagu mote yaḡa laulaupali te egu tauwaikawaiwatana kwa nawedi tabudimo, bi

kwa labe kauwedi te ḡaviḡaviyina mote ima kagebogebody. ¹⁶ Tedi ba mote dobu lavedi, tagu kota mainana mote dobu lavagu. ¹⁷ Tam gium ba giukauwa. Em giukauwinemo egu tauwaikawaiwatana kwa voyiyedi te saila waiyawa. ¹⁸ Tam dobumo kuna giukamaḡe yovoḡegu, mainana kota tedi dobumo ya giugiukamaḡedi. ¹⁹ Bi tedi aubaidi tagu ya vitevite munaḡegu, te tedi kota giukauwemo sa vite munaḡedi.

Yesu tauwaisumaḡa aubaidi i laupali

²⁰ Tagu egu pali ba mote egu tauwaikawaiwatana taudiḡa aubaidi. Bi edi lauguguyemo mabai sai sumagegona kota vaiteidi aubaidi ya laulaupali, ²¹ te tedi matabudi ba gemota. Tamagu, tedi kwa natomedi tada nopodemo maibena tam tagu nopogumo bi tagu tam nopommo. Te dobu lavedi sa kita bi sai sumaga te tam, tagu kuna giukamaḡegu. ²² Bi tam em ḡailisi namalina kuna vitevitegona taunana e vitedi te tedi nuwaḡemotemo sa miya, maibena tam bi tagu tada gemota. ²³ Te tagu ba tedi nopodimo bi tam ba tagu nopogumo. Tam tedi kwai gemotidi te bwainemo sa miya nonoḡa. Mba mainana kaka dobu lavedi sa sibe te tam tagu kuna giukamaḡegu. Bi kota sa sibe te tam kwa ḡoyeḡoyedina mainana tagu kwa ḡoyeḡoyegu.

²⁴ Tamagu, muliḡa kaka dobu i tubuḡana, tam kuna ḡoye kauwegu aubaina te namala saḡasaḡa guletina kuna vitegu. Tagu ya ḡoyeḡoyena tedi mabai kuna vitevitegona, tagu bamo ḡome ba tedi vaiteidi te egu ḡailisi namalina sa kita. ²⁵ “Tamagu, tam didimanim, dobu lavedi mote tam a sibem, bi tagu tam e sibem. Bi tedi mabai kuna vitevitegona a sibe te tam ba tagu kuna giukamaḡegu. ²⁶ Tagu tedi lisidimo e kamaḡatim, bi yaḡolo te ya giu nawem. Te em ḡoye lisigumo ba tedi nopodimo ya kena, bi tagu tedi nopodimo ya miya.”

18

Yesu a pani

(Met 26:47-56, Mak 14:43-50, Luk 22:47-53)

¹ Laḡannemo Yesu pali i waiwaikovi, ba ena tauwaikawaiwatana vaiteidi Kidlon gwagwanaḡa a nawa te noi nevanemo a tava. Bi ḡome ba oliv kaidi guguludi.

² Diudas tana Yesu tausakoyovogena bi mba dobuna i sibe, banina tedi laḡan wapawapa ḡome a waḡemota. ³ Taunana aubaina, Diudas Palisi bi pilipilisi edi babada, Loum edi tauwaigaviya visa bi pali vanuwina tauyavena a giugiukamaḡedina i waietadoliyedi te oliv kaidi gugulunemo a tava. Tedi nimedimo ba kwadam bi aniwaigaviya madedi.

⁴ Yesu bai matabudi lisinemo sa tubuḡana i sibedi, kamaina bi i moito nawa matedimo bi i waitalayedina gado, “Temi aiyai ko tavutavuḡe?”

⁵ Tedi ena giu ai munena gado, “Nasalet Yesuna.”

Bi Yesu i giuna gado, “Tagu taunana.” Bi Diudas, Yesu tausakoyovogena ba ḡome mba lavedi vaiteidi a moimoito. ⁶ Bi ḡome Yesu i giuwedina gado, “Tagu niga taunana, ba tedi ai mulisuwasuwa te a kuluva doḡamo.”

⁷ Kamaina bi Yesu i waitala munagedina gado, “Temi aiyai ko ḡoyeḡoye?”

Bi tedi a giuna gado, “Nasalet Yesuna.”

⁸ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Kaikana e giuwemi te tagu taunana. Bi bamoda tagu ko tavutavuḡegu, ba niga oloolotodi* ko giuwedi te sa nawa.” ⁹ Niga giuna ba dolinemo i giugiuwedina mainana i tubuḡa. Tana i giuna gado, “Tamagu, kuna vitevitegona mote gemota e laipaili.”†

¹⁰ Gome te Saimon Pita ena kwatikwati i soluvai bi pilisi saḡasaḡa guletina ena taupaula isana Malukasi beyana kataiyanemo i tadi kamaḡe.

¹¹ Yesu, Pita i giuvasaḡena gado, “Em kwatikwati ku sako munaḡe ena gabumo. Tam kunai noḡota bena Tamagu wainuwatoi yavina i vitegona mote yaḡa nawae, ee? Bena ya nawae.”

¹² Kamaina bi Loum edi tauwaigaviya visa, edi bada bi pali vanuwina tauyavena Yesu a kaididi bi a pani. ¹³ Tedi tana a gei nawe Kaiyapas botiyana Anas lisinemo. Kaiyapas ba pilisi saḡasaḡa guletina mba kwalabunemo. ¹⁴ Kaiyapas taunana wala Diu babadidi i giuwedina gado, “I visu te lava gemota lava matabudi aubaidi ya peki.”‡

Pita ena valele dolidolina

(Met 26:69-70, Mak 14:66-68, Luk 22:55-57)

¹⁵ Saimon Pita bi tauwaikawaiwatana ḡesauna§ Yesu a vavawata nawe. Pilisi saḡasaḡa guletina mba tauwaikawaiwatanina ḡesauna i sibe taunana aubaina, Yesu vaitena a sola

* **18:8:** Yesu i giuna gado, “Niga oloolotodi, ba tana ena tauwaikawaiwatana i giugiuwedi.” † **18:9:** Diyon 6:39

‡ **18:14:** Diyon 11:49-50. § **18:15:** Giu tauwaikawaiwatana ḡesau ba Diyon.

nawa pilisi saḡasaḡa guletina ena vanuwa didiyaunemo. ¹⁶ Bi Pita ba ganakuku mataetinemo i waiwailaba. Bi mba tauwaikawaiwatanina ḡesauna i potiyovo munaḡa ganakuku mataetinemo bi taupaula waivinina ḡome noyanoyana i giuwe te Pita yai doli saḡe ganakuku noponemo.

¹⁷ Bi taupaula waivinina Pita i waitalayena gado, “Tam kota niga olotona ena tauwaikawaiwatanina ḡemota, ee?”

Bi Pita giu i waimunena gado, “Geḡa, mote tagu.”

¹⁸ Mba ḡome ba tululu i didiga taunana aubaina, taupaula bi tauyava kai a muka, a moito waikwaivivili bi a malimalili. Bi Pita kota ḡome vaitena a malimalili.

Pilisi saḡasaḡa guletina Yesu i waitalaye

(Met 26:59-66, Mak 14:55-64, Luk 22:66-71)

¹⁹ Tedi ḡome a malimalili ba Pilisi saḡasaḡa guletina noke Yesu i waitalayena gado, “Em tauwaikawaiwatana ba mabai bi bai kuna wailoveloveye?”

²⁰ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tagu sauga matabuna debamo e gagagali. Tagu Diu lavedi edi bolu vanuwidiḡa bi pali vanuwinemo bamo Diu lavedi a waigemotana ba ḡome e waiwailovelove. Bi mote bamo kandavonemo ya giugiu. ²¹ Bai aubaina kwa waitalayegu? Lava a vaivaiyeguna kwai talayedi. Tedi bai e giugiuwena a sibe.”

²² Laḡannemo Yesu niga mai i giugiu ba tauyava ḡemota diyanemo i moimoitona Yesu i launevakau bi i giuwena gado, “Mba mainana pilisi saḡasaḡa guletina ena giu waimunena, ee?”

²³ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Bamoda bai giuna e vatowapana ba kwa giu, bi bamo te giukauwa e giuwena ba bai aubaina kuna launevakaugu?”

²⁴ Ḣome te Anas Yesu manima panipanina i giukamaḡe pilipilisi edi bada Kaiyapas lisinemo.

Pita ena valele wailabuna bi waifaionina

(Met 26:71-75, Mak 14:69-72, Luk 22:58-62)

²⁵ Bi Saimon Pita i moito i malimalili bi ai talayena gado, “Tam kota ena tauwaikawaiwatana ḡemota, ee?”

Tana i valelena gado, “Geḡa, mote tagu.”

²⁶ Ḣome ba pilisi saḡasaḡa guletina ena taupaula, bi tana ba Pita oloto beyana i tadtadikamaḡena ena dam lavana. Mba taupaulina Pita i giuwena gado, “Tagu olip kaina gugulunemo tam tana vaitena e kitemi.” ²⁷ Ḣome Pita i valevalele munaḡa, ba kamkam gaba i waitubu.

Yesu Paelat matanemo i moito

(Met 27:1-14, Mak 15:1-5, Luk 23:1-5)

²⁸ Yesu ba Kaiyapas ena vanuwemo bi olaolala kaikana Diu babadidi ai doli nawe Loum gabemanina isana Paelat lisinemo. Tedi mote a ḡoye te sai miledi, taunana aubaina Paelat ena animiyamo mote a valageta, banina a ḡoyeḡoye te Vawaitauli Soina sa kani. ²⁹ Kamaina bi Paelat i potiyovo doḡamo bi i waitalayedina gado, “Niga lavana bai gebona i voyie bi ko natonatome lisigumo?”

³⁰ Tedi Paelat ena giu ai munena gado, “Bamoda tana mote maso pilipili tauvoyiedi maso bai aubaina kei doli natome lisimmo.”

³¹ Paelat i giuna gado, “Temi koi doli nawe bi emi waigake luvanemo ko etale.”

Bi Diu babadidi mamedidi a giuna gado, “Tama mote ema waibada bai ima kenakena te lava kai peki.” ³² Bi Yesu bainewa sai pekina ba i gei giuwata bi bai i giugiuwena luvanemo mainana ya peki.

³³ Mba ḡome te Paelat i valageta munaḡa ena animiyamo, bi i giu te Yesu a natome lisinemo bi i waitalayena gado, “Tam ba Diu lavedi edi ḡalibona, ee?”

³⁴ Bi Yesu i waitalana gado, “Niga ba tam taumḡa em nogota kwa giugiuwegu ee lava a giugiuwemna kwa giugiuwegu?”

³⁵ Bi Paelat giu i waimunena gado, “Tam kunai noḡota te tagu Diu lavagu, ee? Niga ba tam em lava otidi bi pilipilisi edi babada a pani natomem tagu lisigumo. Tam bai gebona kuna voyie?”

³⁶ Ḣome Yesu giu i waimunena gado, “Tagu egu waibada mote niga dobunemo e vai. Bamoda egu waibada niga dobunemo e vai, maso ba taukaiwatagu aubaigu ai ḡaviya te Diu babadidi nimedimo a kaikamaḡegu. Bi geḡa te, egu waibada ba dobu ḡesaunemo e vai.”

³⁷ Kamaina bi Paelat i giuna gado, “Tam ba ḡalibona.”

Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tam kwa giugiu te tagu ġalibona ba kuna giukauwa. Tagu niga dobnemo e yovo bi e tubuġana ba giukauwa yà giuwata. Tedi mabai giukauwa a sibesibena ba kalinagu sa vaivaiye.”

³⁸ Bi Paelat i waitalana gado, “Giukauwa banina ba bai?” Ġome Paelat i potiyovo munaġa lava lisidimo bi i giuwedina gado, “Tana mote bai gebona i voiye te tagu yà etale. ³⁹ Bi geġa te, temi emi vaivaimo ba Vawaitauli Soina sauginemo, biliwelokomo taumiya ġemota yà kaikaikamaġe. Temi ko ġoyeġoyena Diu edi Ġalibona aubaimi yà kaikaikamaġe, ee?”

⁴⁰ Ġome tedi a binau saġena gado, “Geġa, mote tana. Tama ka ġoyeġoyena Balabas kwa kaikaikamaġe.” Balabas wala ġaviya tauwaitubuna.

19

Paelat i waianina te Yesu sa tupalatu

¹ Bi Paelat ena tauwaiġaviya i giuwedi te Yesu sa biti, kamaina bi tedi tana a biti. ² Tauwaiġaviya donadona a pipini bi Yesu kununemo a sako bi gala molemolewina ai kote. ³ Bi lisinemo ai velaumunaġa bi a giugiuna gado, “Ebom, Diu edi ġalibona.” Kamaina bi a launevakau.

⁴ Paelat i potiyovo munaġa bi Diu a waigemotidina i giuwedina gado, “Yà kapotiyovo lisimimo te ko kita. Tagu yà giugiuwemi te konai wavuna ba lisinemo mote bai e banavi.”

⁵ Ġome te Yesu kunuteiya waidonadonana bi gala molemolewina a waikotena i potiyovo, bi Paelat i giuwedina gado, “Lavana niga.”

⁶ Sauginemo Pilisi edi babada bi pali vanuwina tauyavena a kitakita ba a binauna gado, “Ku tupalatu, ku tupalatu.”

Bi geġa te, Paelat i giuwedina gado, “Temi ko vai nawe te ko tupalatu, banina tagu mote ena gebo bai e banavi.”

⁷ Bi geġa te, Diu babadidi a laugayabagibagina gado, “Ema waiġake ya kenakena te mba waiġakena luvanemo tana kamaina te ya peki. Banina tana i giu munaġe te tana ba Maimaituwa Natuna.”

⁸ Laġannemo Paelat niga giuna i vaivaiye ba i naila gulata. ⁹ Ġome te Paelat i munaġa vanuwa noponemo bi Yesu i waitalayena gado, “Tam dobu isana lavam?” Bi Yesu mote bai i giuwe.

¹⁰ Bi Paelat i giuna gado, “Bai aubaina egu giu mote ku waimune? Tam kuna sibe ee geġa te tagu waibada lisigumo ya kenakena te yà kaikaikamaġem ee yà tupalatum?” ¹¹ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Em waibada dibunemo yà miyamiya, banina Maimaituwa i vitem. Bi aiyai lavana i pani natomeguna lisimmo ba tana gebo dididiga i voiye.”

¹² Ġome Paelat eta i tavutavu te maso Yesu i kaikamaġe bi geġa te, Diu lavedi a binabinauna gado, “Bamoda niga olotona kwa kaikaikamaġe bi ya nawana ba Sisa mote tam imai tauyem. Banina, aiyai lavana ya giugiu te tana ġalibona ba tana Sisa ya laulauyovoġe.”

¹³ Sauginemo Paelat niga giudi i vaivaiyedi ba Yesu i waidoli te a potiyovo. Kamaina bi taulauletala ena animiyamo i miya. Mba gabuna sa waiisana Gasagasana Alemik kalinedimo sa waiisana Gabata. ¹⁴ Suwalamodo balana muliġa kaka Vawaitauli Soina ya tubuġa. Bi Paelat Diu lavedi i giuwedina gado, “Emi ġalibona naniga.” ¹⁵ Tedi a binauna gado, “Ku nawe tabunemo kwa tupalatu! Kwa tupalatu!” Bi Paelat i waitalayedina gado, “Gode, emi ġalibona yà tupalatu, ee?” Bi pilisi edi babada giu ai munena gado, “Tama mote bamo ema ġalibona ġesau, kamaina Sisa taunaġa.” ¹⁶ Bi etala mulinemo ba Paelat Diu lavedi nimedimo Yesu i sako te sa tupalatu.

Yesu a tupalatu

(Met 27:32-34, Mak 15:21-32, Luk 23:26-43)

Kamaina bi tauwaiġaviya Yesu ai doli.

¹⁷ Tana taunaġa ena kolosi i avalu bi i potiyovo te i nawa Kunukoukou gabunemo. Mba modomodona Alemik kalinedimo ba sa waiisana Golgota. ¹⁸ Ġome Yesu kolosimo a tupalatu bi diyanemo ba lava labu vaitedi kota a tupalatu. Lava ġemota kataiyana yawaninemo bi ġesaua ġeniyana yawaninemo. ¹⁹ Paelat giugiu watiġena i gilumina gado, “Nasalet Yesuna, Diu lavedi edi Ġalibona.” Te kolosi modonemo a tutu waipatu.

²⁰ Lava wapewapedi niga gilumina a iyevi, banina Yesu anitupalatuna gabuna ba mote manekemo bi malaga dididiga diyanemo. Gilumina ba Alemik, Latin bi Gulik kalinedimo. ²¹ Bi pilisi edi babada nuwedi i medi bi Paelat a giuwena gado, “Bai aubaina kuna gilumana gado, ‘Diu lavedi edi Ġalibona?’ Tam maso kuna gilumana gado, ‘Niga lavana i giuna gado, Tagu taunana Diu lavedi edi Ġalibona.’”

²² Ġome te Paelat edi giu i waimunena gado, “Bai e gilugilumina ba kamaina e gilumi.”

²³ Yesu kolosimo a tupalatu mulinemo ba tauwaiḡaviya 4 Yesu ena gala a legaudi bi a dailidi te dubu 4, bi ai legau ḡemoḡemota. Bi kota kwama lofalofana, noponemo anikote vaitena a vai. Niga kwamana ba mote popopona bi ḡauḡaulina. ²⁴ Tedi a giuna gado, “Mote tama lisi bi ta koitiliye te aiyai ya vai.” Niga kauwina i tubuḡana ba gilugilumina wadubona i giugiuna luvanemo, “Tedi egu gala a dailidi

bi a koitili te aiyai ya legaudi.”*

Taunana aubaina, tauwaiḡaviya niga kauwidi mai a voyiedi.

²⁵ Yesu ena kolosi diyanemo taumoito ba Yesu tinana matasina, Kiliyopas mwanena Meli bi Meli Magadalin. ²⁶ Laḡannemo Yesu i kita te tinana bi ena tauwaikawatana i ḡoyeḡoye kauwena vaitena a moimoito ba tinana i giuwena gado, “Waivini, mba taunana natum.” ²⁷ Bi kota ena tauwaikawatana i giuwena gado, “Niganana niga waivinina ba tinam.” Mba ḡome te ena tauwaikawatana tinana i waidoli nawe ena vanuwemo.

Yesu Ena Peki

(Met 27:45-56, Mak 15:33-41, Luk 23:44-49)

²⁸ Mba kauwidi mulidimo, Yesu i sibe te ena noya i waikovi bi bai gilugilumina wadubonemo i giugiuwena ya tubuḡana aubaina i giuna gado, “Tagu gadogu i magu.”†

²⁹ Ḣome ba waen waiḡolana dubina i kenakena. Kamaina bi waen anitaina ai dakwa bi kai isop lagana a vai te a kaiḡavi bi ai yoyo saḡe Yesu mudunemo. ³⁰ Yesu waen waiḡolana i tego mulinemo ba i giuna gado, “Bai matabuna i kovi.” Ḣome iwana i taunoku bi aluwina Tamana i vite te i peki.

³¹ Bi mba laḡanna ba vononoḡa laḡanna bi bokinamai ba Diu lavedi edi Waiyawasi Laḡanna laukaina. Banina, Diu lavedi mote sima ḡoyeḡoye te edi Waiyawasi Laḡannemo tubuḡa kolosi modonemo sima dawe. Taunana aubaina, Paelat ai baḡa te kaḡedi sa doukotodi bi sa sivu voyoḡedi. ³² Kamaina bi tauwaiḡaviya ḡome ooloto labu Yesu vaitena a tupatupalatudina kaḡedi a gei doukotodi. ³³ Bi Yesu a kitakita ba tana kaikana i peki, taunana aubaina kaḡena mote a doukotodi. ³⁴ Bi geḡa te, tauwaiḡaviya ḡemota Yesu giligilina alaiyamo i gwaligwali, ba maḡemota kwasina bi gauba i pusuwali. ³⁵ Bi oloto niga kauwina taukitana ba i giu te niga ba giukauwa. Tana bai i kitakitana ba i sibe te giukauwa ya giugiuwe, taunana aubaina temi koi sumaḡa. ³⁶ Niga kauwidi a tubuḡana ba gilugilumina wadubonemo bai a giugiuwedina mainana a tubuḡa. Gilugilumina wadubonemo i giuna gado, “Tana mote bamo siliḡena ḡemota i nuwakoto.”‡ ³⁷ Bi gilugilumina wadubona ḡesaunenemo kota i giuna gado, “Bi tana giligilina gwaligwalina kaka lava sa kita.”§

Yesu a dobo

(Met 27:57-61, Mak 15:42-47, Luk 23:50-56)

³⁸ Mba mulinemo ba Alimatiya olotona isana Diyousep, Paelat i waibaḡa te Yesu tubuḡina ya vai nawe. Bi Diyousep ba Yesu ena tauwaikawatana ḡesauna bi tana kandavonemo i miyamiya, banina Diu lavedi edi babada i nainailedi. Paelat i waianine te tubuḡa i avalali nawe. ³⁹ Nikodimas kota bona panepanedi, maela bi aloye vaitena vitavitalena, 30 kiloglem luvana i legaudi te Diyousep vaitena a nawa. Nikodimas tana taunana dolinemo dudubalaga i nawa Yesu lisenemo. ⁴⁰ Bi oolotodi labu Yesu tubuḡina a vai te bona panepanidimo tubuḡina a laipanepane bi gala potipotidimo a suma, Diu lavedi edi laudobo vaivaina luvanemo. ⁴¹ Yesu bamo a tupatupalatuna diyanemo ba vokai wadiwadidi. Bi ḡome ba tauyewa valivaliuna bi mba tauyewanemo mote bamo taubeu ḡesauna a sako. ⁴² Bi Diu lavedi edi Waiyawasi Laḡanna vokaukauwina aubaina te Yesu tubuḡina mba tauyewanemo a sako, banina manekina mote i lofa.

20

Yesu pekimo i kena moito

(Met 28:1-8, Mak 16:1-8, Luk 24:1-12)

¹ Sande oleolelinemo dobu mawaidudubalina, Meli Magdalin i nawa tauyewamo. Ḣome tauyewa mataetina ḡakimina ḡimaḡima kamaḡena i kita.

² Mba ḡome te waivini i velau i nawa Saimon Pita bi Yesu ena tauwaikawatana ḡemota i ḡoyeḡoye kauwena lisidimo bi i giuna gado, “Tauyewamo Bada taubeuna a kaikamaḡe te bamo ḡome a sakona, tama mote ke sibe.”

* 19:24: Sale 22:18. † 19:28: Sale 22:15, 69:21. ‡ 19:36: Potiyovo Kamaḡa 12:46, waigake Wailabuna 9:12, Sale 34:20. § 19:37: Sakalaiya 12:10.

³ Kamaina bi Pita bi Yesu ena tauwaikawaiwatana ġesauna vaitena a nawa tauyewamo. ⁴ Tedi labugi di a velavelau bi ena tauwaikawaiwatana ġesauna i velau gulata te Pita i gose bi tauyewamo i gei tava. ⁵ Tana i laudulu bi tauyewa nopona i kita te galaġa a kenakena bi mote i sola nawa. ⁶ Saimon Pita muliġa i tava te i sola nawa tauyewamo, bi i kita te galaġa a kenakena. ⁷ Bi kota i kita te Yesu kununa anisumana galana ba taunemo i nuwanoku te tabunemo i kenakena. ⁸ Bi Yesu ena tauwaikawaiwatana ġesauna i geigei tavana kota i sola nawa tauyewamo, bi i kita te i waisumaġa. ⁹ Bi gilugilumina wadubonemo ya giugiu te Yesu kaka pekimo ya kenamoito. Bi tedi mba giugiuna mote a sibe. ¹⁰ Kamaina bi tedi a munaġa bamo ġome a miyamiyanemo.

Yesu Meli Magdalin lisinemo i laumaġata
(Met 28:9,10, Mak 16:9-11)

¹¹ Bi Meli ba tauyewa mataatinemo i moito bi i ġabaġaba. Tana maġabaġabana i laudulu bi i waikita nawa tauyewa noponemo. ¹² Bi bamo Yesu taubena a waikenanemo, aneya labu edi gala potipotidi i kitedi a miyamiya. Gemota kununa yawaninemo bi ġesauna kaġena yawaninemo.

¹³ Bi aneya Meli ai talayena gado, “Waivini, tam bai kwa ġabegabe?” Bi tana i giuwedina gado, “Egu Bada taubeuna a nawe bi mote ya sibe te bamo ġome a sako.” ¹⁴ Mba ġome waivini i tautauvitale ba Yesu i kita i moimoito, bi mote i kitaġone te mba Yesu.

¹⁵ Yesu i waitalana gado, “Waivini, bai aubaina kwa ġabaġaba, bi aiyai kwa tavu-tavuge?” Bi tana i wainoġota te bona taubayau, taunana aubaina i giuna gado, “Goma, bamoda Yesu tubuġina kuna vaina ba kwa giuwegu te bamo ġome kuna sako bi ya nawa te ya avali natome.”

¹⁶ Yesu i giuna gado, “Meli!” Bi tana i tautvitale bi i ġabana gado, “Laboni. Niga giuna Alemik kalinedimo banina ba Tauwailovelove.”

¹⁷ Yesu i giuna gado, “Tam mote kuma taukonigu, banina tagu yaġolo mote e saġa e nawa Tamagu lisinemo. Bi kwa nawa valevaletigu kwa giuwedi te tagu ya munamunġana Tamagu bi Tamemi, egu Maimaituwa bi emi Maimaituwa lisinemo.”

¹⁸ Meli Magdalin giu i vai nawe Yesu ena tauwaikawaiwatana lisidimo bi i giuwedina gado, “Tagu Bada e kita.” Kamaina bi Bada bai giudi i giugiuwena taudidi tedi i giuvitedi.

Yesu ena tauwaikawaiwatana lisidimo i laumaġata
(Met 28:16-20, Mak 16:14-18, Luk 24:36-49)

¹⁹ Mba Sandena aubiganemo, Yesu ena tauwaikawaiwatana vanuwa noponemo ai ġemotidi bi mataeta a gudu ġavute, banina Diu babadidi a nailedi. Bi ġome a miyamiya ba i waimaġemoti te Yesu poudimo i laumaġata bi i giuwedina gado, “Nuwauba lisimimo.” ²⁰ Mba giuna mulinemo ba nimana bi giligilina i wailovedi. Bi laġannemo ena tauwaikawaiwatana Bada a kitakita ba a yasisi gulata.

²¹ Kota Yesu i giu munaġana gado, “Nuwauba lisimimo. Tagu Tamagu i giukamaġegu bi tagu kota mainana temi ya giugiukamaġemi.” ²² Bi ġome te lisidimo yawasina i bunanai kamaġe bi i giuwedina gado, “Aluwa Waiyawa ko vai!” ²³ Bamoda lava edi gebogebo ko noġoti kamaġedina, ba Maimaituwa edi gebogebo ya noġoti kamaġedi. Bi bamoda temi edi gebogebo mote koma noġoti kamaġedi ba Maimaituwa mote edi gebogebo ima noġoti kamaġedi.”

Yesu Tomas lisinemo i laumaġata

²⁴ Bi laġannemo Yesu i tavatava ena tauwaikawaiwatana 12 lisidimo, ba nopodimo ġemota isana Tomas (sa waiisana Didimas) tana mote ġome. ²⁵ Kamaina bi ena tauwaikawaiwatana ġesaudi Tomas a giuwena gado, “Tama Bada ke kita!” Bi tana i giuna gado, “Mm, tagu mote ya mai sumaġa bi dolina tutu leleidi nimanemo ya kitedi, nimagalagumo ya taunkonidi bi giligilina gwaligwalina leleina ya taunkoni kaka bi ya i sumaġa.”

²⁶ Wiki ġemota i kovi mulinemo ba ena tauwaikawaiwatana kota a tava vanuwemo ai ġemoti munaġedi. Bi Tomas ba vaitena ġome. Avena te mataeta gudugudu ġavutina bi yaġolo te Yesu poudimo i laumaġata bi i giuwedina gado, “Nuwauba lisimimo.” ²⁷ Gome Yesu Tomas i giuwena gado, “Nimagalammo nimatabagu kwa taunkoni bi nimagu kwa kitedi. Bi nimam kwa tuġu te giligiligu kwa taunkoni. Tam nuwakulukuluwa kwa kaisako bi kwai sumaġa.” ²⁸ Kamaina bi Tomas i giuna gado, “Tam egu Bada bi egu Maimaituwa.”

²⁹ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tam kunai sumaġana banina kuna kitagu. Bi tedi mabai mote a kitagu bi sa waisumaġana ba kakavisuvisudi.”

Diyon niga bukana i gilumina ba banina niga

³⁰ Yesu anisove matailidi wapewapedi ġesaudi ena tauwaikawaiwatana matedimo i voivoiyedina ba niga bukanemo mote a gilumidi. ³¹ Bi niga taudidi a gilumidina ba temi

kamaina te Yesu koi sumaḡe te tana taunana Buyobuyona, Maimaituwa Natuna. Bi temi koi sumaḡena ba ena ḡailisimo kaka yawasana ilailala ko banavi.

21

Yesu ena tauwaikawatana 7 lisidimo i laumaḡata

¹ Lagān visa a kovi mulidimo ba Yesu Galili topāna diyanemo, ena tauwaikawatana lisidimo i laumaḡata munaḡa. Niga kauwina i tubuḡana ba niga mainana. ² Yesu ena tauwaikawatana Galili topāna diyanemo ai gemotidina ba: Saimon Pita, Tomas sa waiisana Didimas, Nataniyel ba Keina lavana, bi Keina malagaina ba Galili plovins noponemo, Diyebedi natunatuna bi ena tauwaikawatana labu vaiḡedi.

³ Bi Saimon Pita ena lava i giuwedina gado, “Tagu gomo aubaina yā nawanawa.” Bi tedi a giuwena gado, “Tama vaiḡem ta nawa.” Kamaina bi edi wagamo a gelu, bi tedi mba dudubalinemo mote bamo iyana a konedi.

⁴ Bi lagān sakosako balana ba Yesu nisa diyanemo i laumoito kamaḡe, bi ena tauwaikawatana mote tana a kitaḡone.

⁵ Yesu ena lava lisidimo i binauna gado, “Egu lava, temi iyana kona konedi ee geḡa?” Tedi giu ai munena gado, “Geḡa, mote iyana ke konedi.”

⁶ Kamaina bi i giuwedina gado, “Emi gomo kataiyemi ya wawaninaḡa ko pwalagaḡe nawe kaka iyana ko konedi.” Bi lagānemo mai a voivoiye ba mote ḡemoḡemotina te maso gomo a solu saḡe wagamo. Banina tedi iyana wapewapedi a konedi.

⁷ Gome tauwaikawatana ḡesauna Yesu i ḡoyeḡoye kauwena Pita i giuwena gado, “Noi ba Bada.” Lagānemo Saimon Pita i vaiye te noi ba Bada, ba ena kwama dabanemo anikote i kote munaḡe bi i laupoti topamo bi i nawa diyadiyamo. ⁸ Bi Yesu ena tauwaikawatana ḡesaudi ba wagamo. Tedi waga a giu bi iyana gomona wanawanavuna a solu nawena diyadiyamo, banina mba ḡome te gelemo ba mote i lofa, 90 mita luvana.

⁹ Lagānemo waga a potipotiyovo kamaḡe ba tedi kai mafuwalinemo iyana kalakalatidi bi buledi vaiḡedi a kitedi. ¹⁰ Yesu i giuwedina gado, “Temi iyana noi taunana kona konekonedina ḡesaudi ko natomedi.”

¹¹ Kamaina bi Saimon Pita i kaisaḡa wagamo, gomomo i kabi te i solu saḡe gelemo. Bi iyana nananakidi ba wapedi 153, bi avena te iyana a wapa gulata bi gomo mote i nuwalisi. ¹² Yesu i giuwedina gado, “Temi ko nato bi ko kani.” Bamo mote tauwaikawatana ḡesaudi Yesu i waitalaye gado, “Tam aiyai?” Tedi a sibe otige te tana ba Bada.

¹³ Yesu buledi i vai bi ena tauwaikawatana i vitedi, bi kota iyana i vai te i vitedi. ¹⁴ Bi Yesu pekimo i kenamoito mulinemo, niga taunana ba sauga waifaionina tana ena tauwaikawatana lisidimo i laumaḡata.

Yesu Pita i saḡe munaḡe

¹⁵ Lagānemo a kanikani kovi ba Yesu, Saimon Pita i waitalayena gado, “Saimon, Diyon natuna, tam kwa ḡoyeḡoye gulateguna kaka niga em lavedi, ee?” Pita Yesu ena giu i waimunena gado, “Emaso, bena kuna sibe te tagu yā ḡoyeḡoyem.” Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Egu sipu kwai kani bagibagidi.”

¹⁶ Yesu i giu munaḡana gado, “Saimon, Diyon natuna, tam kwa ḡoyeḡoyegu, ee?” Gome Pita i giuna gado, “Emaso, Bada, tam kuna sibe.” Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tam egu sipu kwa labe kauwedi.”

¹⁷ Yesu waitala waifaionina, Saimon lisinemo i voiyna gado, “Saimon, Diyon natuna tam kwa ḡoyeḡoyegu, ee?”

Yesu waitala i waifaioni, taunana aubaina te Pita nuwana i gebo. Kamaina bi Saimon i giuna gado, “Bada, bai matabuna kuna sibe te tagu yā ḡoyeḡoyem.”

Yesu giu i waimunena gado, “Egu sipu kwai kani bagibagidi. ¹⁸ Tagu giukauwemo yā giugiuwem, tam mavalivaliummo ba kunai gala bi em nuwalaawataga ku nawanawa. Bi lagānemo kuna magulana ba nimam kwa tuḡudi te lava ḡesauna yai galam, nimammo ya kabi bi yai dolim te mote aninawa ku ḡoyeḡoyena maiga ya nawem.” ¹⁹ Yesu, Pita lisinemo niga mainana i giuna ba bainewa Pita ya peki bi Maimaituwa namala ya vaina taunana i giugiuwata. Kamaina bi Yesu Pita i giuwena gado, “Ku kaiwatagu.”

²⁰ Gome Pita i tauvitale bi i kita te tauwaikawatana Yesu i ḡoyeḡoye kauwena ba i kaikaiwatadi. Tana taunana Vawaitauli Soinemmo Yesu diyanemo i miyamiyana, iwana i taunawe Yesu lisinemo bi i waitalayena gado, “Bada, tam aiyai ya sakoyovoḡem?”

²¹ Sauginemo Pita, noi olotona i kitakita ba i waitalana gado, “Bada, bi noi olotona ba bainewa?”

²² Yesu giu i waimunena gado, “Bamoda tagu yā ḡoyena ba tana ya miyamiya bi tagu yā nato munaḡa. Bi bai aubaina kwa ḡoyeḡoyena kwa sibe? Bi tam ba kamaina te kwa kaiwatagu.”

²³ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana nopodimo niga giuna i dabalala te bena mba tauwaikaiwatanina mote ima peki. Bi geḡa te, Yesu mote i giu te tana mote ima peki bi i giuna gado, “Bamoda tagu yà ḡoyena ba tana ya miyamiya bi yà nato munaḡa. Bi bai aubaina kwa ḡoyeḡoyena kwa sibe?”

²⁴ Niga tauwaikaiwatanina taunana niga kauwidi i giuwatedi, bi kota i gilumidi. Bi ke sibe te bai ya giugiuwena ba giukauwa.

²⁵ Bi Yesu kauwa wapewapedi ḡesaudi kota i voyedi. Bamoda kauwidi matabudi bi a gilumidi ba yà noḡonoḡoti te bukedu maso dobu ai wanavu.

Giugiukamaḡedi edi Kauwa

Yesu i giu te Aluwa Waiyawa ya yovo

¹ Aisii, Tiopilas! Egu buka dolinemo e gilugilumina,* ba Yesu ena noya bi ena wailovelove i wai waitubuna e gilumiwata. ² Bi noya wapewapedi i voivoiyedina eete i saḡe i nawe malamō. Muliga kaka i nawana malamō bi giugiukamaḡedi i vinevinedina Aluwa Waiyawemo i giu vavasaḡedi. ³ Yesu ena wai nuwatoitoi bi ena peki mulinemo giugiukamaḡedi lisidimo kauwa wapewapedimo i laumaḡata te tedi sa sibe te tana i kenamoito munaḡa. Laḡan 40 nopodimo laḡan wapawapa i laumaḡata bi Maimaituwa ena waibada lisidimo i giugiuwe.

⁴ Bi laḡan ḡemota tana giugiukamaḡedi waitedi ai ḡemotidi bi i giuvavasaḡedina gado, “Mote Yelusalem koma gose bi koi laba te Tamagu Aluwa Waiyawa ya giukamaḡe yovoḡe maibena dolinemo i giugiuwapana mainana. Tagu niga puyona dolinemo e ḡe giuwemi. ⁵ Diyon lava gaubemo i ka buludi bi laḡan ḡotona temi Aluwa Waiyawamo ya ka bulumi.”

Maimaituwa Yesu i nawena malamō

⁶ Laḡannemo giugiukamaḡedi Yesu waitena ai ḡemoti munaḡedi ba Yesu ai talayena gado, “Bada, tam niga laḡannemo Isael lavedi waibada kwa vite munaḡedi, ee?”

⁷ Bi i giuwedina gado, “Tamagu taunaḡa waibadana lisenemo te mba laḡandi i vinedi bi temi mote emi noya bai te ko sibe. ⁸ *Bi laḡanemo Aluwa Waiyawa ya yovona lisimimo laḡannemo, kaka ḡailisi ko vai te giugu visuvisuna ko giuwata, Yelusalemmo, Diudiya, Sameliya matabuna nopodiḡa bi dobu isuna te isuna.”

⁹ *Laḡannemo Yesu ena giu i waikovi mulinemo a kitakita bi Maimaituwa i kailageti saḡe bi giyuu i suma te mote a kita munaḡe. ¹⁰ Tedi ai kitawata i saḡa i nawanawa ba ooloto labu edi gala potipotidi, ai maḡemoti te diyedimo a moito kamaḡedi. ¹¹ Bi a giuna gado, “Temi mani Galili bai aubaina niga ḡome kona moito bi galewa ko kitakita? Niga Yesuna niganana lisimimo Maimaituwa i vai nawe galewemo, tana bainewa kona kita bi i saḡa i nawanawana, mainana kota ya yovo munaḡa.”

Diudas epaiyanina a vine

¹² Gome oya isana Olip, a gose bi a munaḡa Yelusalemmo. Niga oyana Yelusalem diyanemo, manekina mote i lofa.† ¹³ *Bi laḡannemo a munaḡa taun ba vanuwa a miyamiyanemo a valageta bi noke a saḡa dabanemo. Bi lava ḡome a miyamiyana ba Pita, Diyon, Diyemes, Endulu, Filip, Tomas, Batolomiu, Met, Diyemes tamana ba Alupias. Bi Saimon a wai isana *Selot* bi Diudas tamana ba Diyemes. ¹⁴ Niga lavedi laḡan matabuna ai ḡemotidi bi a laulaupali. Nopodimo ba Yesu tasitasina, tinana Meli bi waivini ḡesaudi waitedi.

¹⁵ Bi mba laḡannemo tauwaisumaḡa wapedi 120 a wai bolu poudimo Pita i miya moito bi i giuwedina gado, ¹⁶⁻¹⁷ “Egu lava waisumegimi, wala nove Aluwa Waiyawa Deivida i wailetadoliye te i giuwatana gado, lava ḡemota kaka Yesu ya kaisoluḡe. Bi niganana gilugilumina wadubonemo bai i giugiuwena banina i tubuḡa. Bi dolinemo Yesu lavana i vine te tada waitena te noyanoya. Niga lavana Diudas, tana Yesu taupanina i wai etadoliyedi te Yesu a kaididi.”

¹⁸ *(Diudas Yesu kaisoluna aubaina mane a vite bi manenemo doḡa i kune. Bi ḡome tana kununaḡa i kuluva bi bwagana i wai katisali bi tinaḡena i dabalala te i peki. ¹⁹ Bi lava matabudi Yelusalem noponemo niga giuna a vaiye. Taunana aubaina niga doḡana kalinedimo ai isana *Akeldama*. Mba banina ba kwasina doḡa i vitale).

²⁰ Pita i giuna gado, “Niga kauwina Deivida ena buka Sale noponemo, i gilugilumina mainana i tubuḡa. Gome i giuna gado, ‘Kaka ena vanuwa ya kavakava, bi mote aiyai noponemo ima miya.’ Bi kota, ‘Lava ḡesau ena waibada gabuna ya vai.’

²¹⁻²² *“(Taunana aubaina i visu te oloto ḡesau ta vine te BADA Yesu ena kenamoito waitena ta giu nawe. Niga olotona maso ba Yesu waitena te nawanawa ḡemota nove Diyon ena waibulu laḡannemo eete Maimaituwa Yesu i kailageti saḡe malamō.”

²³ Kamaina te lava labu a legaudi: Diyousep a wai isana *Basabas* bi isana ḡesauna *Diyastas* bi Mataiyas. ²⁴ Bi ḡome a laupalina gado, “Bada, tam lava matabudi nopodi tausibedi. Kamaina te kwai lovemai te niga lavedi labu bi bamo taunana kuna vine, ²⁵ te

* **1:1:** Giu dolinemo e gilugilumina ba Luk ena gospol (Luk 1:1-4 ko kita). * **1:8:** Met 28:19, Mak 16:15 * **1:9:** Mak 16:19 † **1:12:** Kilomita ḡemota luvana. * **1:13:** Met 10:2-4, Mak 3:16-19 * **1:18:** Met 27:3-8 * **1:21-22:** Met 3:16, Mak 1:9, Mak 16:19

giugiukamaḡedi vaitena sa noya. Banina Diudas niga noyana i gose kamaḡe bi i nawa ena gabumo.”

²⁶ Kamaina te ḡakima labu mododimo mba lavedi isedi a gilumidi bi ledu noponemo a sivudi. Bi lava ḡemota i wai matapota bi ledu noponemo i kabi yovo bi Mataiyas isana i kulamatai. Kamaina te Mataiyas giugiukamaḡedi 11 nopodimo i saḡa.

2

Aluwa Waiyawa i yovo

¹ Laḡannemo Pentikost soina laḡanina i tava, tauwaisumaḡa matabudi gabu ḡemota ai ḡemotidi. ² Bi i wai maḡemoti te vuvusa malamo bi i yovona maibena kaibitibiti daguguna bi vanuwa nopona i wai wanavu. ³ Gome mwali a kitana maibena kai menamenana ḡemoḡemotaḡa dabediḡa i wai yamone. ⁴ Bi matabudi Aluwa Waiyawa nopodi i wai wanavudi bi kalina ḡesaudi gagaliyedi ai tubu, Aluwa Waiyawa i vitevitedina mainana a gagali.

⁵ Gome ba Diu lavedi Maimaituwa taulauduneyena dobu matabuna noponemo a tava Yelusalemmo a miyamiya. ⁶ Bi laḡannemo kalina a vaivaiye ba a tava ai ḡemotidi bi a vaiye te tauwaikawaiwatana kalinedimo a giugiu ba a nuwalaḡalaḡa. ⁷ Bi tedi tauwaikawaiwatana a soveyedi bi a giuna gado, “Niga lavedi ba Galili dobuna lavedi, ⁸ bi bainewa te ta vaivaiyedi ḡemoḡemotaḡa kalinademo sa giugiu? ⁹ Tada matabuda dobu tabudiḡa te tava: Patiya, Midiya, Elam, Mesapotomiya lavedi, Diudiya, Kapadosiya, Pontus, Eisiya, ¹⁰ Piligiya, Pamflia, Idip bi dobu ḡesaudi Libiya noponemo Saillin diyanemo. Bi ḡesauda ba tautavatava Loumḡa te tava. ¹¹ (Eteni lavedi bi Diu, niganana Diu lavedi edi laudune ta kaikaiwatedi). Bi tada ḡesauda ba Kulitiḡa bi Alebiyaḡa te tava. Bi ta vaivaiye te ḡemoḡemotaḡa kalinademo Maimaituwa kauwa nananakidi i voivoiyedina sa giugiuwedi.” ¹² Tedi a sove bi nuwedi i laḡalaḡa bi ai giugiuna gado, “Niga kauwina banina bai?”

¹³ Bi lava ḡesaudi ai gadolosedi bi a giuna gado, “Niga lavedi waen a tego gulate te a bu'uwa bi sa giugiu yabayababa.”

Pita ena lauguguya

¹⁴ Gome Pita bi giugiukamaḡedi 11 vaitedi a moito bi Pita kalinana dididiginemo lava i giuwedina gado,

“Temi Diu bi ma baibaimiḡa Yelusalemmo ko miyamiyana, koi beyavaiya kauwa bi bai ya giuwemi! ¹⁵ Niga lavedi mote a tego bu'uwa mai temi ko noḡonoḡotina banina niganana ba 9-na okoloki olaolala.* ¹⁶ Niga ba buka wadubonemo taugiuwatana Diyowwelo bai i giugiuwena niganana ya tubutubuḡa. Diyowwelo niga mainana i giu,

¹⁷ ✧ Gome Maimaituwa i giuna gado:

Laḡan damodimo tagu kaka egu Aluwa
ya ḡini kamaḡe lava matabudi lisidimo.

Bi natunatumi oloolotodi bi waiwaivinidi

tedi kaka taugiuwatana sa tubuḡa

bi giugu sa lauguguyae.

Bi emi olooloto valivaliudi

kaka wailove sa kitedi.

Bi emi magumagula lauboni

sa kitedi.

¹⁸ Mba laḡandimo egu taupaula oloolotodi

bi waiwaivinidi matabudi lisidimo

egu Aluwa ya ḡini kamaḡe,

te tedi taugiuwatana sa tubuḡa

bi giugu sa lauguguyae.

¹⁹ Bi tagu mataila galewemo ya voyedi

bi dobumo kwasina bi kaisikei baduwalina.

²⁰ Suwala yai dudubala

bi nawalai ya sabana maibena kwasina

bi muliḡa kaka Bada ena laḡan dididiga ya tava.

²¹ Tedi mabai Bada isanemo sai baḡana ba matabudi sa yawasana.’

²² “Islaet lavemi, niga giudi ko vaiyedi: Maimaituwa Nasalet Yesuna, ḡailisi i vite te kauwa nananakidi bi mataila i voivoiyedi, mba Maimaituwa i wai lovemi te temi Yesu ko

* 2:15: Diu tedi musala sa kani kaka waen sa tego. Tedi olaolalemo buledi sa kani bi aubigamo musala sa kani (Potiyovo 16:8). Bainewa maso 9 okoloki olaolalemo a tego bu'uwa. ✧ 2:17: Dyl 2:28-32

sibe. ²³ *Bi wala Maimaituwa ena ogatala i voivoiyena luvanemo, temi gebogebo lavedi nimedimo kona sako te kolosimo kona tupalatu te i peki. ²⁴ *Bi Maimaituwa Yesu lisinemo peki tuniyavina bi nuwaboya i kaikamaḡe bi i ka kenamoito munaḡe. Banina peki mote ḡemoḡemotina te maso Yesu i kaididi. ²⁵ *Banina Deivida Yesu niga mainana i gei giuwata, Bada Maimaituwa e kita

laḡan matabuna ya waidoligu.

Tana tagu vaitegu aubaina te

egu ḡaviya mote yàma nailedi.

²⁶ Taunana aubaina tagu yài nuwavisu

bi mayasisigu yà sale.

Bi avena te yà peki,

bi yà noḡonoḡoti te tam tubuḡigu

kwa labe kauwe.

²⁷ Bi Maimaituwa, tam

mote pekipekidi edi gabumo kuma gosegu,

bi kota em taupaula waiyawa tubuḡina

mote kuma kita kamaḡe ima bova.

²⁸ Tam yawasana kunai lovegu

te yà miya nonoḡa.

Tam vaitegu

aubaina te nopogu yasisi i wanavu.’

²⁹ “Egu lava, eda magula ḡalibona Deivida ena giu kamaina te yà giu otigemi. Deivida i peki te a dobo bi kokowagina niganana niga ḡome ya kenakena. ³⁰ *Tana taugiuwatana aubaina te i sibe te ena dam noponemo kaka Maimaituwa ena waiguyau lava ḡemota ya vite, banina Maimaituwa i giuwapa te mainana ya voiye. ³¹ Deivida laḡan muliḡa bai ya tubuḡana i gei giuwata, te Keliso ya kenamoito munaḡa. Bi tana mote pekipekidi edi gabumo ima gose bi tubuḡina ima bova.

³² “Tama matabumai matamaimo ke kita te Maimaituwa niga Yesuna pekimo i ka kenamoito munaḡa, ³³ bi ena ḡailisimo i kailageti saḡe te kataiyanemo i waimiyeni.† ḡome tamana Aluwa Waiyawa i vite, dolinemo i giugiuwapana mainana. Bi niganana Yesu Aluwa Waiyawa tama lisimaimo i ḡini kamaḡe, mba taunana niganana ko kitakita bi ko vaivaiye. ³⁴ *Bi Deivida yaḡolo mote i nawa malamo bi tana Yesu niga mainana i gei giuwata,

Maimaituwa egu Bada i giuwe:

Kataiyagumo ku miya

³⁵ kamaina eete tagu em ḡaviya yà natomedi

bi kaḡem dibunemo yài dubudi

maibena panibulu kaḡem ani lauyasayasagina.’

³⁶ “Taunana aubaina Isael lavemi e ḡoe te maso matabumi kona sibe kauwe te niga Yesuna kona tupatupalatuna, Maimaituwa i voiye te tana taunana Keliso bi Bada.”

³⁷ Laḡannemo lava Pita ena giu a vaivaiye ba, nuwedi i kalati. Bi Pita bi giugiukamaḡedi ḡesaudi a giuwedina gado, “Ema lava bai ka voiye?”

³⁸ Bi Pita i giuwedina gado, “Temi ḡemoḡemotaḡa emi gebogebo ko kuvesidi bi Maimaituwa lisinemo ko nato. Bi Yesu Vinevinena isanemo ko bulu, te mba matailla te Maimaituwa emi gebogebo i noḡotikamaḡedi. Bi puyo Aluwa Waiyawa ko vai. ³⁹ Banina Maimaituwa i giuwapemi te mai ya voiye. Niga puyona ba temi bi natunatumi vaiteidi aubaimi. Bi kota lava matabudi manekaḡa mabaibaidiḡa Bada eda Maimaituwa ya yogedina.” ⁴⁰ Bi Pita giu wapewapedi ḡesaudi i tainuwataudi bi i giu vavasagedina gado, “Maimaituwa koi anine te yai yawasanimi bi mote niga kintina lavedi edi yawasana gebogebodi edi kovoga vaiteidi koma vai.”

⁴¹ Tedi mabai ḡome Pita ena giu a vaivaina, taudidi a bulu. Mba laḡannemo lava wapana male 3 tausand edi lava waisumegidi nopodimo a saḡa.

Tauwaisumaḡa edi miyamiya

⁴² Bi laḡan matabuna giugiukamaḡedi edi wailovelove a vaivaiyedi, a kanikani ḡemota, a tulituliya bi palimo a waigemotidi.‡

⁴³ Bi matabudi nopodi naila bi vivila i wanavu bi kota giugiukamaḡedi anisove kauwidi bi matailla wapewapedi a voivoiyedi. ⁴⁴ *Bi tauwaisumaḡa edi ḡonaḡona gabu ḡemota ai ḡemotidi te matabudi aubaidi. ⁴⁵ Tedi doḡa bi ḡonaḡona a kuneyedi bi mane a legaudi bi

* 2:23: Met 27:35, Mak 15:24   * 2:24: Met 28:5,6, Mak 16:6   * 2:25: Sale 16:8-11   * 2:30: 2 Sam 7:12,13

† 2:33: Kataiyana yawanina: Vivila bi ḡailisi gabuna.   * 2:34: Sale 110:1   ‡ 2:42: Buledi kivina: Bada tubuḡina

bi kwasinina a kani ḡemota.   * 2:44: Giu 4:32-35

edi lava bai a malumaluwabina a vitevitedi. ⁴⁶ Bi laḡan matabuna a wai ḡemotidi pali vanuwino a laulaudune bi edi vanuwa nopodiḡa ma nuwawisudi nuwedi ḡemota edi lava vaitedi buledi a kivi bi a kanikani ḡemota. [§] ⁴⁷ Bi tedi Maimaituwa a kasaḡesage bi lava matabudi nuwedi a solusoludi. Bi laḡan matabuna Bada lava ḡesaudi i wai yawasanidi bi i saḡesageḡedi edi lava nopodimo.

3

Pita lava kaḡena nuwakuduna i wai yawasani

¹ Laḡan ḡemota aubigamo suwala 3 okoloki, Pita bi Diyon a saḡa a nawanawana pali vanuwino laupali aubaina.* ² Kamaina bi oloto ḡemota kaḡena nuwakududi mai i tubuḡaye a avala tavaite. Bi pali vanuwina mataetinemo, sawai isana, “Mataeta mulemulelena.” Gome aimiyeni. Tana mba ḡome laḡan matabuna aimiyeni bi i miyamiya bi mabai pali vanuwino a saḡa a nawanawana lisidimo mane i wai waigigimane. ³ Kamaina bi i kita te Pita bi Diyon ḡotona te maso a valaḡeta pali vanuwina noponemo bi tana lisidimo mane i wai gigimane gado, “Aee, mane ko vitegu.”

⁴ Gome Pita bi Diyon tana a kitadidi bi Pita oloto i giuwena gado, “Kwa kitamai!” ⁵ Kamaina bi, oloto tedi i kitedi bi i wai noḡotana bena kage mane tana sa vite. ⁶ Bi Pita i giuwena gado, “Tagu lisigumo mane geḡa. Bi bai lisigumo taunana ya vitem: Nasalet Yesuna Vinevinena isanemo: Kwa moito bi kwa nawa!”

⁷ Kamaina bi Pita oloto nimana kataianemo i kabi bi i solu waimoito. Bi maḡemota oloto kaḡe matabiwana bi kaḡe iwakiduna nuwakududi a didimana. ⁸ Tana kaḡenemo i moito makai bi nawa i waitubu. Kamaina bi tana vaiitena a nawa pali vanuwina ganakukuna noponemo bi ḡome tana ganakuku noponaḡa i nawa bi i wai laulaupoti bi Maimaituwa i kaka saḡesage.

⁹ Bi lava matabudi mba olotona a kita i nawa bi Maimaituwa i kaka saḡesage. ¹⁰ Gome tedi a kitaḡone te tana ba tauwaigigimana laḡan matabuna pali vanuwina mataetinemo i miyamiya, mba mataetina a wai isana “Mataeta Mulemulelena.” Bi lava matabudi a tagugu bi a sove te bai lisinemo i tubuḡa.

Pita i lauguguya munaḡa

¹¹ Laḡannemo tauwaigigimana Pita bi Diyon i kaidididi bi a moimoito, ḡome lava matabudi a sove gulata bi a velau lisidimo gabu isana *Solomon ena yoveyovemo* ai ḡemotidi. ¹² Laḡannemo Pita mba mainana i kitekitedi ba i giuwedina gado, “Israel lavemi, bai aubaina ko sovesoveye bi ko kitakitamai te bena kage tama ema ḡailisimo ee ema kauwa visuvisuna niga olotona i voyie te kaḡena i didimana? ¹³ Geḡa Maimaituwa, wala tamamada Eiblaḡam, Aisik bi Deikap a wai sumaḡena, tana namalina ena taupaula Yesu i vite. Niga Yesuna temi konai anine bi ena ḡaviya nimedimo kona sako te maso ai peki, avena te Paelat i ḡoḡoḡe te maso i giukamaḡe i nawa bi temi kona lauyaviyavi. ¹⁴ Tana lava visuvisuna bi didimanina bi temi kona giuvavasaga te aubaimi Paelat, lava tauwaipekidi i kaikamaḡe. ¹⁵ Temi yawasana tautavaitena konai peki bi geḡa te Maimaituwa pekimo i wai yawasani. Bi tama niga kauwina matamaimo ke kita.

¹⁶ “Bi niga olotona matabumi ko kitakita bi ko sibesibe, tama ema waisumaḡa Yesu lisinemo aubaina, Yesu isanemo i yawasana. Banina tama Yesu ena ḡailisi kei sumaḡe aubaina te niga olotona i yawasana bi niganana matemimo ko kitakita.

¹⁷ “Bi niganana egu lava, e sibe te temi emi babada vaitedi bu’uwa kona voyie bi Vinevinena konai peki. ¹⁸ Bi Maimaituwa ena giu i kamaḡati banina dolinemo taugiuwatana matabudi lisidimo i gei giu te yaḡolo Vinevinena yai nuwatoitoi bi ya peki. ¹⁹ Taunana aubaina nuwemi ko vitedi bi Maimaituwa lisinemo ko nawa te tana emi gebogebo ya noḡotikamaḡedi bi nuwemi ya laivaliudi. ²⁰ Bi Tauwaiyawasana i vinevinena ya giukamaḡe lisimimo. Niga Tauwaiyawasanina ba Yesu. ²¹ Tana malamo ya miyamiyana, eete laḡan ya tava te Maimaituwa bai matabuna ya laivaliu munaḡedi banina wala niga mainana i giu waiyawa taugiuwatana lisidimo. ²² Bi kota Mousis mainana i giu, Bada emi Maimaituwa tana kaka modomimo taugiuwatana ḡemota ya kamaḡati maibena tagu. Bi tana bai matabuna ya giugiuwemina, ko vaiye kauwe! ²³ Bi aiyai mote taugiuwatana ena giu ima vaivaiye ba kamaina te Maimaituwa ena dam lavedi lisidimo ya kwavi vai bi ya kovogi.”

§ 2:46: Buledi kivina: Bada tubuḡina a kani bi kwasina a tego ḡemota. * 3:1: Pilisi tedi pali vanuwino sewasewa ma labu sa gabugabudi, olaolalemo 9 okoloki bi aubigamo 3 okoloki. Mba laḡandimo pilisi sewasewa sa voyiyedi bi lava sa laupali. Bi pali laḡanna ḡesau ba suwala bulubulumo. ✧ 3:13: Pot 3:15 ✧ 3:14: Met 27:15-23, Mak 15:6-14 ✧ 3:22: Wai 18:15,18 ✧ 3:23: Wai 18:19

²⁴ “Bi taugiuwatana ḡesaudi waitedi a giu te niga kauwidi yaḡolo sa tubuḡa, maibena niganana laḡandimo sa tubutubuḡa mainana. Mba taugiuwatedi tedi Samuwel bi ḡesaudi mulinemo a tubutubuḡana. ²⁵ ✨Bi temi mba taugiuwatedi edi libilibi, taunana aubaina Maimaituwa wala emi magula lisidimo giu wainoḡota i sako, mba temi waitemi aubaimi mai i giu. Bi Maimaituwa Eiblaḡam lisinemo waianana i voyiyena ba niga mainana, “Tam em tubulelesemo kaka lava matabudi dobumo kavisuvisu sa vai.”

²⁶ Taunana aubaina Maimaituwa ena taupaula[†] pekimo i ka kenamoito munaḡe bi i gei giukamaḡe lisimimo. Bi mba taupaulina i voyiyemi te ḡemogemotaḡa emi geboḡe kona kuvesidi bi tana i kavisuvisumi.”

4

Pita bi Diyon bolu babadidi lisidimo a natomedi

¹ Pita bi Diyon yaḡolo lava lisidimo a giugiu ba Diu pilipilisi, Sadisi lavedi bi pali vanuwina tauyavena edi bada a nawa Pita bi Diyon lisidimo a tava. ² Tedi nuwedi i medina banina Pita bi Diyon lava a wailovelovedi bi a giugiuwedi te Yesu pekimo i kenamoito munaḡa bi kota lava matabudi pekimo sa kena moito munaḡa. ³ Taunana aubaina a panidi bi kaikana aubiga aubaina te biliwelokomo a sivu nawedi te laḡan i sako. ⁴ Bi lava wapewapedi Pita ena giu a vaivaiyena ai sumaḡa. Bi tauwaisumaḡa oololoto wapedi i saḡa te 5 tausana.

⁵ Bokinamai Diu edi babada bi babada nananakidi bi waigake tauwailovelovena Yelusalem noponemo ai ḡemotidi bi ai bolu. ⁶ Lava niga bolunemo ba Anas tana pilipilisi edi bada Kaiyapas, Diyon, Aleksanda, oololoto ḡesaudi waitedi bi pilisi edi bada ena vanuwa lavedi matabudi. ⁷ Tedi Pita bi Diyon mododimo ai moitodi bi ai talayedina gado, “Bai ḡailisinemo ee aiyai isanemo temi niga kauwina kona voyie?”

⁸ Gome Pita nopona Aluwa Waiyawa i wai wanavuna i giuwedina gado, “Tauwaibabada lava aubaidi bi tauwaibabada nananakimi koi beyavaiya. ⁹ Tama niganana ko wai talavitavitalemaina, kauwa visuvusunana lava kaḡe nuwakuduna lisinemo i tubuḡa aubaina. Temi ko wai talavitavitalemai te bainewa bi niga lavana i yawasana. ¹⁰ Kamaina te ka giuwemi te temi bi Israeḡ lavemi matabumi ko vaiye. Nasalet Yesuna Vinevine Kamaḡena temi kona tupatupalatuna, tana Maimaituwa pekimo i ka kenamoito munaḡe, tana isanemo niga olotona niganana i yawasana bi matemimo ya moimoito. ¹¹ Tana taunana ‘duḡumoito bi temi vanuwa taukelina duḡumoitona kona dabodabokena, niganana i nuwavitala

te vanuwa yasina i tubuḡa.*

¹² Mote aiyai ḡemota niga dobunemo kaka imai yawasanida banina dobu matabuna noponemo mote bamo isa ḡesauna ima kenakena te isanemo yawasana tai baḡaye, geḡa te Yesu taunaḡa isanemo.”

¹³ Laḡannemo bolu babadidi Pita bi Diyon edi laudabatola a kitakita ba, tedi a soveyedi banina a sibe te Pita bi Diyon mote giluma kauwa lavedi, tedi ba lava yababa. Bi a sibe te niga lavedi dolinemo Yesu waitena a nawanawa. ¹⁴ Bi Diu babadidi a kita te oloto a waiyawasanina diyedimo i moimoito. Taunana aubaina tedi mote ḡemogemotina te maso lisidimo bai a giuwe. ¹⁵ Kamaina bi a giuwedi te a potiyovo aniwai bolu vanuwina didiyaunemo a miyamiya bi taudima babadidi taudiḡa ai talapili vivila.

¹⁶ Tedi ai tala munaḡedina gado, “Niga lavedi bainewa tai voyiyedi? Yelusalem lavedi matabudi a sibe te niga lavedi mataila dididiga a voyie bi tada mote ḡemogemotina te ta valeledi. ¹⁷ Bi ta giu dabokedi te niga kauwina i tubutubuḡana mote ima dabalala lava lisidimo. Niga lavedi ta giu wainainailidi te mba isanemo mote aiyai lisinemo sima gagali munaḡe.” ¹⁸ Gome Pita bi Diyon a giuwedi te aniwai bolu vanuwina noponemo a saḡa munaḡa bi a giu wainainailidi te mote niga lavana isanemo sima lauguguya, ee simai loveḡe munaḡa.

¹⁹ Bi edi giu ai munena gado, “Taumiḡa koi talapili munaḡemi te Maimaituwa matanemo bamo taunana i visu? Maimaituwa giuna ka kaiwata, ee temi emi giu ka kaiwata? ²⁰ Tama mote ḡemogemotina te bai ke kitakitana bi ke vaivaiyena giuwena kama gose.”

²¹ Kamaina bi bolu babadidi a giu wainainailidi bi a kaikamaḡedi te a nawa banina mote a sibe te bainewa maso a kovogidi. Kota lava matabudi kaikana a kita te bai i tubuḡa bi

✨ 3:25: Pak 22:18 † 3:26: Natu, Ee Taunoya. * 4:11: Sale 118:22 noponemo ba ḡakima i giuwe bi mote duḡutau. Diu lavedi ba ḡakimemo vanuwa a kelikelidi. Vanuwa noponemo ba gabu ḡemota ḡome ba ḡakima dididiga, mba taunana vanuwa yasina. Niga ba Yesu ya giugiu wata, tana taunana Maimaituwa ena dam lavedi (church) yasidi.

Maimaituwa isana a kaka saḡesaḡe. ²² Niga olotona kaḡenuwanokuna i yawasanana ba ena kwalabu 40 bi i waimuli.

Tauwaisumaḡa laudabatola aubaina a laupali

²³ Laḡannemo waibabada Pita bi Diyon a giugiukamaḡedi ba tedi a munaḡa edi lava tauwaisumaḡa lisidimo bi bai matabuna pilisi edi babada bi babada ḡesaudi bai a giugiuwedina, mainana a kamagaḡidi. ²⁴ Laḡannemo tauwaisumaḡa mainana a vaivaiye ba matabudi ai ḡemotidi bi kalinedi dididiginemo Maimaituwa lisinemo a laupali, “Bada saḡasaḡa guletim, tam galewa, dobu, nisa bi nopodimo mwali matabuna kuna voyiedi. ²⁵ Tama tamamai Devida em taupaula, wala Aluwa Waiyawemo kuna voyie te niga mainana i giu:

‘Bai aubaina Eteni lavedi sa medimedi?
Bai aubaina lavedi kampota sa yesiyesi?’

Mba potana ba waibani ḡeḡana.

²⁶ Dobu edi ḡaliḡalibona a miya moito
bi waibabada ḡesaudi nananakidi vaitedi ai ḡemotidi te
Bada bi ena Buyobuyona sa wai ḡaviye.’

²⁷ Giukauwa te, Alodi, Pontis Paelat, Israel lavedi bi kota Eteni lavedi niga malagainemo ai ḡemotidi bi em taupaula waiwaiyawina Yesu kuna vinena buyobuyona ai ḡaviye. ²⁸ Bi tedi ai ḡemotidi bi bai matabuna tam em ḡailisimo bi em ogatala kuna wai aninena, luvanemo mainana a voyie. ²⁹ Bi Bada, niganana edi giu wainainaila lisimaimo kwa noḡoti bi kwa voyeyamai te tama em taupaula gium laudabatolamo ka giuwe. ³⁰ Nimam kwa tuḡu te kwai yawasanana, mataila bi kauwa nananakidi kwa voyiedi em taupaula waiwaiyawina Yesu isanemo.”

³¹ Laḡannemo pali i kovikovi ba gabu a waḡemotidina i gusu. Bi matabudi Aluwa Waiyawa i waiwanavudi bi tedi Maimaituwa giuna laudabatolamo a giu nawe.

Tauwaisumaḡa edi ḡonaḡona a soiyedi

³² Tauwaisumaḡa matabudi nuwedi bi edi noḡota ḡemota. Bi aiyai mote i giu te taunaḡa ena ḡonaḡona, ḡeḡa te matabudi awai sagu vivila. ³³ Gome giugiukamaḡedi ḡailisi vaitena Bada Yesu ena peki bi ena kenamoito a giu nawe. Bi Maimaituwa sagu dididigina matabudi i vitedi bi i kavisuvisudi.† ³⁴ Bi ḡome mote aiyai mododimo bai i maluwabiye. Banina mabai doḡa bi vanuwa lisidimo ba a kuneyedi bi mane ³⁵ giugiukamaḡedi a vitedi. Bi aiyai bai i malumaluwabiyyena, mai a vitevite.

³⁶ Maibena Diyousep tana Livai damna noponemo bi Saipilasimo i tubuḡa bi giugiukamaḡedi awai isaisana Banabas. Isa Banabas banina ba *Taulaibagi*. ³⁷ Tana doḡa i wai badayena i kuneye bi manena i natome giugiukamaḡedi i vitedi.

5

Ananaiyas bi Safila

¹ Oloto isana Ananaiyas bi mwanena Safila, tedi edi doḡa ḡaubona a kuneye. ² Bi tana mwanena vaitena ai anina te mane isuna a kaididi tedi aubaidi. Bi isuna giugiukamaḡedi a vitedi.

³ Bi Pita Ananaiyas i giuwena gado, “Bai aubaina Seitan kunai anine te nopom i waibadae bi Aluwa Waiyawa lisinemo kuna kaiyovu, tam doḡa kuna kunekuneyena manena isuna kuna kaididi tam aubaim? ⁴ Tam maso doḡa kuna labe gwase, ee doḡa kuna kuneyena mulinemo mane maso kuna kaididi. Bi bai aubaina niga kauwina nopommo kunai nuwanonoḡotae bi mainana kuna voyie? Tam mote lava lisinemo ku kaiyovu bi ḡeḡa te Maimaituwa lisinemo kuna kaiyovu.”

⁵ Laḡannemo Ananaiyas mai giuna i vaivaiye, tana i kuluva bi i peki. Bi lava matabudi niga kauwina giuna a vaivaiyena a naila gulata. ⁶ Laḡannemo Ananaiyas i pekipeki ba, ḡome ewaewali a tava te a suma bi a avali nawe te a dobo.

⁷ Tedi a taumiya laḡan ḡotona* te mwanena Safila i tava bi mote i sibe te bai i tubuḡa. ⁸ Gome Pita i waitalayena gado, “Ku giuwegu, doḡa kona kunekuneyena manena, niga taunana kamaina, ee?”

Bi Safila i giuna gado, “Emaso, mba taunana kamaina.”

⁹ Bi Pita i giuwena gado, “Bai aubaina temi konai anina bi Bada ena Aluwa konai laulubu? Lava mwanem a dobodobona, tedi mataetamo sawai laba te tam kota vaitem sa avali nawem.”

☆ 4:24: Pot 20:11   ☆ 4:27: Met 27:1,2, Mak 15:1   ☆ 4:32: Giu 2:44   † 4:33: Maimaituwa taukaiwatana ya kakavisuvisu gulatedi: Ee mabai taukaiwatana sa vivile kauwedina.   * 5:7: Inglis baibol noponemo i giu, 3 hours.

¹⁰ Kamaina te Saffila i waimaḡemoti te Pita kaḡe pakanemo i kuluva bi i peki. Gome ewaewali a saḡa vanuwemo bi a kita te waivini i peki. Kamaina bi a avali nawe bi mwanena diyenemo a dobo. ¹¹ Bi Maimaituwa ena dam lavedi matabudi bi lava matabudi niga giuna a vaivaiyena ba a naila gulata.

Giugiukamaḡedi lava wapewapedi ai yawasanidi

¹² *Giugiukamaḡedi matailla bi anisove kauwidi wapewapedi a voyedi lava lisidimo. Bi tauwaisumaḡa matabudi Solomon ena voyeyovemo awai ḡemotidi, ¹³ bi lava ḡesaudi mote waisumeḡidi tedi tauwaisumaḡa vaitedi waigemota a naile geḡa te lava matabudi a viviledi. ¹⁴ Oooloto bi waiwaivini Bada ai sumaḡe bi a solasaḡa tauwaisumaḡa nopodimo te laḡan matabuna tauwaisumaḡa iyevena i dididiga. ¹⁵ Tedi lava sidesidedi a avali nawedi etamo te benamo bi duya dabedimo ai kenedi. Tedi mai a voyiena banina Pita i natonatonu waguluna maso i yawasanu. ¹⁶ Lava kumna ḡesaudi Yelusalem diyana malagaidi vaitedi ai ḡemotidi bi lava sidesidedi bi kota lava ḡesaudi aluwa gebogebodi a sunesuneḡidina vaitedi a tavaitedi bi matabudi ai yawasanidi.

Giugiukamaḡedi a laukivigebogebodi

¹⁷ Gome pilisi saḡasaḡa guletina bi ena lava Sadisi wai babadidi vaitedi nopodi unula i wanavu. ¹⁸ Bi Giugiukamaḡedi a panidi bi biliwelokomo a sivudi. ¹⁹ Bi dudubalemo Bada ena aneya biliweloko mataetina i kaikamaḡe te i waidolidi a potiyovo bi i giuwedina gado, ²⁰ “Ko nawa Maimaituwa ena vanuwa ganakukunemo ko moito bi yawasanu valivaliuna matabuna lava ko giuwedi!” ²¹ Laḡan i sako bi giugiukamaḡedi a nawa pali vanuwine, aneya i giugiuwedina mainana bi lava wailovelovedi ai tubu.

Laḡannemo pilisi saḡasaḡa guletina bi ena wai babada ḡesaudi bi Diu babadidi vaitedi bolu ai yogae bi a tava bolu vanuwine ai ḡemotidi. Bi tauyava a giukamaḡedi biliwelokomo, te maso giugiukamaḡedi ai dolidi.

²² Laḡannemo tedi biliwelokomo a tavatava ba giugiukamaḡedi mote a kitedi, taunana aubaina a munaḡa bolu babadidi lisidimo bi bai i tubutubuḡana a kamaḡati bi a giuna gado, ²³ “Biliweloko mataetina gudugudu kauwena bi tauyava mataetamo a moimoito bi mataeta ke kaikaikamaḡe ba mote aiyai gome ke kita.”

²⁴ Laḡannemo Maimaituwa ena vanuwa tauyavena edi bada bi pilisi edi babada niga giuna a vaivaiye ba, tedi ai nuwanaina bi mote a sibe te bai ya tubuḡa. ²⁵ Gome lava ḡemota i tava bi i giuwedina gado, “Oooloto biliwelokomo kona sivusivudina, tedi niganana Maimaituwa ena vanuwemo a moito bi lava sa wailovelovedi.”

²⁶ Gome pali vanuwina tauyavena edi bada vaitena a nawa bi giugiukamaḡedi a natomedi. Bi mote a eḡelidi banina lava a nailedi, male sa lauḡakimidi.

Giugiukamaḡedi Bolu babadidi matedimo mote giu a naile

²⁷ Tedi giugiukamaḡedi a natomedi Bolu babadidi lisidimo bi pilisi edi bada i wai talavitavitedi. ²⁸ *Bi i giuwedina gado, “Tama ke giu vavasageḡe te temi mote maso niga olotona isanemo ko wailovelove. Bi geḡa te emi wailovelove kaikana Yelusalem nopona i waiwanavu. Bi temi ko giugiuwemai te niga lavana ena peki wavuna tama ke avali.”

²⁹ Bi Pita giugiukamaḡedi ḡesaudi vaitedi giu ai munena gado, “Tama Maimaituwa ka voteyateyae mote lava. ³⁰ Temi Yesu kolosi modonemo konai peki bi tamatamada edi Maimaituwa pekimo i ka kenamoito munaḡe. ³¹ Te kataiyanemo i waimiyenina Galibona bi Tauwaiyawasanu.* Te Israeḡ lavedi nopodi ya vitaledi te sa laukuvasa bi edi gebogeboda ya noḡotikamaḡedi. ³² Tama niga kauwidi matamaimo ke kitekitedina ka giugiunawe, kota mabai Maimaituwa Aluwa Waiyawa i vitevitedina tedi sa vovoteyeteye.”

Gamaliel ena lava i giuwainoḡotidi

³³ Laḡannemo Diu babadidi niga giuna a vaivaiye ba tedi nuwedi i medi gulata bi a ḡoḡoona maso ai pekidi. ³⁴ Bi Palisi ḡemota isana Gamaliel, tana waigake tauwailovelovena bi lava matabudi tana a vivivile, tana poudimo i miya moito bi tauyava i giu vavasageḡedina gado, “Pita bi Diyon ko giuwedi sa potiyovo doḡamo laḡan watiḡena. ³⁵ Tana i giuna gado, Israeḡ babadimi, ko kita kauwa kaka niga lavedi lisidimo bai ko voiyae. ³⁶ Dolinemo mainana oloto isana Tadiyas i moito saḡa bi i giu te tana bena kage lava dididiga bi lava wapana 400 a kaiwata. Bi laḡannemo tana ḡavigaviyidi ai peki bi taukaiwatana a dabalala bi bai matabuna i lautautau. ³⁷ Bi tana mulinemo, kota Galili olotona isana Diudas ko noḡoti. Mba laḡannemo Loum gabemanina lava a iyeiyevidi bi i moitosaga te lava kumna iai waietadoliyedi. Bi tana vaitena ḡavigaviyidi ai peki bi taukaiwatana matabudi ai nawa ḡemoḡemota.

³⁸ “Taunana aubaina niganana yà giugiuwemi te niga lavedi lisidimo mote bai koma voiye. Bamoda edi noya lava lisinaḡa i natona ba, noyana ya lautautau. ³⁹ Bi bamoda Maimaituwa lisinaḡa i natona ba mote ḡemoḡemotina niga lavedi koma giu waitautaudi bamoda temi Maimaituwa kowai ḡaviye.” Kamaina bi mba babadidi Gamaliel ena giu ai anine bi a kaiwata.

⁴⁰ Gome tauyava giugiukamaḡedi a ka valaḡeti munaḡedi bi madamo a kwapudi bi a giu vavasaḡedi te maso mote Yesu isanemo a giu munaḡa, kamaina bi a kita kamaḡedi te a nawa. ⁴¹ Gome giugiukamaḡedi ma nuwavisudi bolu vanuwina a potiyovo kamaḡe bi a nawa banina Maimaituwa i vinedi te tedi kamaina te sai nuwatoi Yesu isana aubaina. ⁴² Bi laḡan matabuna pali vanuwine mo bi lava edi vanuwa nopodiḡa giu visuvisuna wailovelovena mote a kaisako bi a laulauguguya te Yesu tana Vinevine Kamaḡena.

6

Taupaula 7 a vinedi

¹ Mba laḡandimo tauwaikawatana iyevina i saḡasaḡa. Bi tauwaisumaḡa Gulik kalina taugiuwena a moito te Diu ḡibulu taugiuwena a giu vitavitaledi. Banina Gulik iwape mote a kita kauwedi kani soiyenemo. ² Taunana aubaina tauwaikawatana 12 tauwaisumaḡa a yogedi a tava ai ḡemotidi bi a giuwedina gado, “Mote i visu te kani soiyenemo ka soiso kauleya bi Maimaituwa giuna lauguguyaena ka kaisako. ³ Taunana aubaina, ema lava waisumeḡimi ko kita te ooloto 7 sibe lavedi bi Aluwa i waiwai wanavudina ko vinedi te tama niga noyana ka vitedi te sai badaye. ⁴ Bi tama kamaina te Maimaituwa giuna ka lauguguyae bi pali ka kaididi.”

⁵ Gome giugiukamaḡedi edi giu, lava matabudi ai anine. Kamaina bi Stivin, waisumeḡina bi Aluwa Waiyawa i waiwai wanavuna a vine. Bi ena lava ḡesaudi ba: Filip, Pokolas, Nikano, Timon, Pamenas bi Nikolas. Nikolas tana ba Eteni, Entiyok olotona bi wala i waila Diu. ⁶ Tauwaisumaḡa niga oolotodi 7 ai doli natomedi giugiukamaḡedi lisidimo. Bi giugiukamaḡedi nimesi ooloto 7 dabedimo a sivudi te a laupali.

⁷ Kamaina bi ḡome Maimaituwa giuna i tuwa. Bi tauwaikawatana iyevina Yelusalem noponemo i wapa kasaḡe. Bi pilisi wapewapedi waitedi a nato Yesu ena kauwa a wailovelovena ai sumaḡe.

Stivin a pani

⁸ Maimaituwa Stivin i ka visuvisu bi ḡailisi i vite te anisove kauwidi bi mataila i voivoiyedi lava lisidimo. ⁹ Bi geḡa te Diu lavedi ḡesaudi Stivin a giu vitavitale, tedi ba bolu vanuwina isana *Waitaupaula yababa i kovi* lavedi. Tedi ba Diu lavedi mabai Saillin, Aleksandiliya, Silisiya bi Eisiya plovinsina lavedi. Tedi Stivin waitena waikagi ai tubu. ¹⁰ Bi geḡa te Aluwa Waiyawa nuwauyauya Stivin i vite bi i gagagaliyena mote ḡemoḡemotina te maso a lauyovoḡe. ¹¹ Taunana aubaina tedi kandavonemo ooloto ḡesaudi a gwayedi te kaiyovumo sa giuna gado, “Tama ke vaiye te Stivin Mousis bi Maimaituwa i giu waiyovoyovodi.” ¹² Niga giudimo lava, waibabada bi waigake tauwailovelovena a ka medimedidi. Kamaina bi tedi Stivin a pani bi ai doli nawe bolu babadidi lisidimo. ¹³ Gome tedi giu kaikaiyovudimo lava ḡesaudi a giuwedi te sa giuna gado, “Niga lavana ke vaiye te tana Maimaituwa ena vanuwa bi ena waigake Mousis i vitevitena laḡan matabuna i laulauyovoḡedi. ¹⁴ Tama ke vaiye te i giuna gado, ‘Niga Nasalet Yesuna male pali vanuwina yaka gebogebo bi Diu edi vaivai Mousis i vitevitemaina ya vitedi.”

¹⁵ Tedi mabai bolu babadidi a miyamiyana Stivin a kitakitadidi bi kitana i nuwavitale maibena aneya.

7

Stivin Diu babadidi matedimo i lauguguya

¹ Pilisi saḡasaḡa guletina Stivin i wai talayena gado, “Niga lavedi bai sa giugiuwena ba giukauwa, ee?”

² *Bi Stivin edi giu i waimunena gado, “Tamatamagu bi tuwatuwaḡaḡu bai yà giuwena ko vaiye. Maimaituwa namanamalina wala Mesapotomiyamo Eiblaḡam lisinemo i laumaḡata, muliḡa kaka i nawa Alanmo i miya.

³ “Bi Maimaituwa Eiblaḡam i giuwena gado, ‘Em dobu bi em lava kwa gosedi bi dobu tagu yà lovenemo kwa nawa.’ ⁴ *Kamaina bi ena dobu Mesapotomiya i gose bi i nawa Alanmo i miya. Gome tamana i peki mulinemo, Maimaituwa Eiblaḡam i giukamaḡe

* 6:1: Teteka labena (table). Niga banina ba kani soiye na waibadayena ee mane labena waibadayena, Gulik giuna table banina ba banika. ✧ 7:2: Pak 12:1 ✧ 7:4: Pak 12:4

niga doḡunemo niganana ta miyamiyanemo. ⁵ *Mba laḡannemo Maimaituwa mote doḡa ḡaubona niga gome i vite. Bi Maimaituwa i giuwapa te laḡan muliḡa tana bi ena tubulelesa ya vitedi. Avena te Eiblaḡam mote i wainatuna bi yaḡolo te Maimaituwa lisinemo i sauga. ⁶ *Maimaituwa i giuwena gado, 'Em tubulelesa kaka wali doḡumo sai taupaula yababa. Bi kwalabu 400 nopodimo mba doḡuna lavedi kaka em tubulelesa sa voyedi te sai nuwatoitoi. ⁷ *Bi mba doḡuna lavedi aubaidi sa wai taupaula yababana kaka ya kovoḡidi. Bi muliḡa kaka em tubulelesa mba doḡuna sa gose kamaḡe bi sa nato niga doḡunemo bi sa lauduneyegu.' ⁸ *Mba gome Maimaituwa kwapibwali ena waianina Eiblaḡam i vite. Bi laḡannemo Aisik i tubuḡa, laḡan 8 mulidimo Eiblaḡam kwapibwali i voye Aisik lisinemo. Bi kota Aisik natuna Deikap lisinemo i voye. Bi Deikap natunatuna 12 lisidimo kota mainana i voye. Niga lavedi edi tubulelesa ba tada.

⁹ *'Deikap natunatuna tasidi Diyousep a unule, taunana aubaina tana a kune kamaḡe Idir lavedi lisidimo te yai taupaula yababa. Bi geḡa te Maimaituwa tana vaitena, ¹⁰ *taunana aubaina ena pilipili matabudimo i sagu. Maimaituwa Diyousep nuwauyauya i vite bi ena yawasanamo Idir ḡalibonana nuwana i laukwasili. Taunana aubaina ḡalibona, Diyousep waibada i vite te Idir doḡuna matabuna bi ena vanuwa noḡona i waibadae.

¹¹ *'Kamaina bi Idir bi Keinan doḡudi matabudi gomala i ka gebogebodi bi wainuwatoi dididiga i tubuḡa. Bi eda magula mote bamo kani a banavi. ¹² Laḡannemo Deikap i vaiye te Idirpmo kani, tana natunatuna eda magumagula i giukamaḡedi. Tedi mote gome nawenawedi bi geḡa te a nawa. ¹³ Bi kota edi nawa wailabunemo Diyousep i kamaḡati munaḡe tuwatuwaḡana lisidimo. Gome kaka Idir ḡalibonana Diyousep ena vanuwa lavedi i sibedi. ¹⁴ *Diyousep tamana Deikap bi ena vanuwa lavedi wapedi 75 edi giu i giukamaḡe te sa nato Idirpmo. ¹⁵ *Kamaina bi Deikap i nawa Idirpmo, ḡome tana bi natunatuna a miyamiyana eete a peki. ¹⁶ Bi tubuḡidi a munaḡedi te Sekemmo tauyewamo a sivudi wala Eiblaḡam manemo i gimeḡimelina Gema natunatuna lisidimo.

¹⁷ *'Laḡan i watiwatiḡe te Maimaituwa Eiblaḡam lisinemo bai i giugiuwapana ya tubuḡa. Bi Idir nophonemo eda lava Israel lavedi iyevina i wapa gulata. ¹⁸ Kamaina bi lava ḡesau i waigalibona Idirpmo. Niga lavana mote Diyousep i sibe. ¹⁹ *Bi niga ḡalibonana eda magumagula i laukivi gebogeboyedi bi i eḡelidi te natunatudi meyemeyedi doḡamo a sivu yovoḡedi te sa peki. ²⁰ *Mba laḡannemo Mousis i tubuḡa bi tana gomana mulemulelena Maimaituwa matanemo. Nawalai faiona tinana bi tamana edi vanuwemo a labe. ²¹ *Bi laḡannemo mote ḡemoḡemotina te maso a labe, tana a sako yovoḡe. Bi ḡalibona natuna waivinina i vai, te i ḡamo bi i wai natune maibena natu otina. ²² Bi tana Idir edi nuwauyauyamo ai lovelove. Tana ena giumo bi ena kauwemo lava ḡaigailisina i tubuḡa.

²³ *'Laḡannemo Mousis ena kwalabu 40 a kovi bi i goe te ena lava Israel ya vakitedi. ²⁴ Bi Mousis i kita te Idir lavana i miya moito te Israel olotona i katikati vunu. Gome tana ena tau mulinemo i moito bi biwana i vai te Idir lavana i lai peki. ²⁵ Bi Mousis i wainoḡota te ena lava otidi maso a sibe te Maimaituwa yai etadolaye te tana kaka ena lava yai yawasanidi bi geḡa te tedi mote a sibe. ²⁶ Bokina mainana i kita te ena lava Israel labu a waigasiḡasi. Kamaina bi Mousis i nawa i katautaudi bi i giuwedina gado, 'Ei, mba em tau bai aubaina ko waikagaḡasiḡasi?' ²⁷ Gome oloto ena tau i laulaugulatena Mousis i bibini bi i giuwena gado, 'Tam aiyai waibada i vitem bi kwa waibadaemai bi kwa etaetalemai?' ²⁸ Tam maḡo Idir lavana kuna lai peki, mai niganana tagu kwa lai pekigu, ee?' ²⁹ Laḡannemo Mousis niga giuna i vaivaiye ba tana i naila i nawa Midian. Gome i miyana maibena tautavatava bi natunatuna oolotodi labu.

³⁰ *'Kwalabu 40 a kovi mulidimo kalakalalemo oya Sainai diyanemo, kai tomboluna, vavavanemo aneya i laumaḡata Mousis lisinemo. ³¹ Laḡannemo nigamai i kitakita ba i tava. Kamaina bi i nawa diyanemo maso i kita kaukauwena mba Bada kalinana i vaiyena gado, ³² 'Tagu taunana em magumagula Eiblaḡam, Aisik bi Deikap edi Maimaituwa.' Mousis naila i kagusugusu bi mote i waikita munaḡa. ³³ Kamaina bi Bada, Mousis i giuwena gado, 'Em kaḡe suma kwa kaikamaḡe. Banina mba gabunemo kwa moimoitona ba doḡa waiyawa. ³⁴ Tagu egu lava edi wainuwatoi Idirpmo e kita bi kota edi lauaiyoi e vaiye. Bi tagu e yovona ba yai yawasanidi. Taunana aubaina kwa nato bi niganana ya giukamaḡem kwa munaḡa Idirpmo.'

³⁵ *'Mousis tana taunana dolinemo Israel lavedi a daboke bi a giuwena gado, 'Tam aiyai ḡailisi i vitem bi kwa waibadaemai?' Tana taunana Maimaituwa i giukamaḡe te

* 7:5: Pak 12:7, Pak 13:15, Pak 17:8 * 7:6: Pak 15:13,14 * 7:7: Pot 3:12 * 7:8: Pak 17:10-14, Pak 21:2-4, Pak 25:26, Pak 29:31-35:18 * 7:9: Pak 37:28, Pak 39:2,21 * 7:10: Pak 41:39-41 * 7:11: Pak 42:1,2 * 7:14: Pak 45:9,10,17,18 * 7:15: Pak 46:1-7, Pak 49:33 * 7:17: Pot 1:7,8 * 7:19: Pot 1:10,11, Pot 1:22 * 7:20: Pot 2:2 * 7:21: Pot 2:3-10 * 7:23: Pot 2:11-15 * 7:30: Pot 3:1-10 * 7:35: Pot 2:14

lava ya kapotiyovodi bi yai etadoliyedi, aneya kai tomboluna vavavaninemo lisinemo i laulaumaḡatana ena sagumo. ³⁶ *Israel lavedi Idipmo i kapotiyovodi i kapotiyovodi bi mataila Idipmo i voiyeedi. Bi kota Nisa Sabasabanemo bi kalakalalemo kwalabu 40 nopodimo. ³⁷ *Mousis Israel lavedi i giuwedina gado, 'Maimaituwa kaka taugiuwatana ḡemota nopomimo ya vine bi ya giukamaḡena lisimimo maibena tagu.' ³⁸ *Bi tana taunana kalakalalemo Israel lavedi, vaitedi ai ḡemotidi. Tana ḡome eda magumagula vaitedi bi kota Mousis oya Sainai dabanemo yawasana giuna aneya i giuvite te i waidama lisidemo. ³⁹ Bi ḡeḡa te eda magumagula mote kalinana a voteyateyae. Tedi a daboke bi a ḡeḡoena maso a munaḡa Idip. ⁴⁰ Taunana aubaina Elon a giuwena gado, 'Ema maimaituwa kwa voiyeedi te sai etadoliyemai. Niga lavana Mousis Idipmo i ka potiyovoda bi tada mote ta sibe te bai lisinemo i tubuḡa?' ⁴¹ Kamaina bi tedi koikoitau a voiyeena kitana maibena kau natuna. Bi koikoitau a voivoyena lisinemo a soi, a lausewasewa bi a vivivile. ⁴² Taunana aubaina Maimaituwa i miyatautaliyedi bi i kita kamaḡedi te kipola, suwala bi nawalai galewemo a laulauduneyedi, maibena taugiuwatana edi bukamo a gilugilumina mainana. Ḗome Maimaituwa i giuna gado, 'Israel lavemi, wala kwalabu 40 kalakalalemo

kona miyamiyana ba mote tagu lisigumo ko laulausewasewa.

⁴³ Bi temi mba maimaituwa Molek ena kape kona ava'avali waibabali.

Bi kota kipola maimaituwana Lafen aluwina kona ava'avali waibabali.

Temi mba mwalidi kona voiyeedi bi kona laulauduneyedi.

Taunana aubaina ya giukamaḡemi te emi dobuko potiyovo kamaḡe bi Babilon mulitaulinemo ko nawa.'

⁴⁴ *'Kalakalalemo eda magumagula Maimaituwa mayavaina kapena a ava'avali nawe. Bi a voiyeena ba bainewa Maimaituwa Mousis i giugiuwena mainana. Bi kota kitana bainewa i wailovena mainana luvanemo i voiye. ⁴⁵ Laḡan muliḡa Diyosuwa eda magumagula i wai etadoliyedi ḡaviya noponemo bi lava mba dobudimo miyemiyedi Maimaituwa i kwavi waipotiyovodi te dobuna a vai, lava niga ḡome a miyamiyana lisidimo. Bi Maimaituwa mayavaina kapena a avala tavaite niga dobunemo Maimaituwa ani laudunena bi ḡome i kenana eete Devida ena waibada saugina. ⁴⁶ *Maimaituwa, Devida nuwana i vai. Bi Devida, Maimaituwa i waibaga te maso i waianine bi pali vanuwina i ḡala, Deikap ena tubulelesa edi ani laudune. ⁴⁷ *Bi ḡeḡa te Solomon pali vanuwina i ḡala Maimaituwa aubaina. ⁴⁸ Bi kota Maimaituwa saḡasaḡa guletina mote lava vanuwa a ḡaleḡaledina nopodimo ima miyamiya. Taugiuwatana niga mainana i giu: ⁴⁹ 'Mala egu ani miya

bi dobu kaḡegu ani waitupamoitona.

Vanuwa bainewa kitana kwa ḡala aubaigu? Ee bamo egu vanuwa ani waiyawasi?

⁵⁰ Tagu mote mwali matabudi malamo bi dobumo nimagumo e voiyeedi?' "

⁵¹ Stivin yaḡolo ena giu ya nawenawe, "Temi nopomi ḡaiḡaidi, beyemi a pota bi kona laukasagaḡaiḡai mote Maimaituwa giuna koma vaivaiye. Maibena emi magumagula. Temi sauga matabuna Aluwa Waiyawa ko laulaukasagaḡaiḡaiye. ⁵² Emi magumagula wala taugiuwatana matabudi a laukivigeboḡeyedi bi ai pekidi. Tedi ba lava didimanina ena nato a giugiuwata. Bi laḡannemo i tavana ba temi kona kaisoluḡe bi konai peki. ⁵³ Maimaituwa ena waḡake aneya i vitedi bi a natome eda magula lisidimo bi temi mote ko kaiwata."

Stivin ḡakimemo ai peki

⁵⁴ Laḡannemo Diu babadidi Stivin ena giu a vaivaiyedi ba a medi gulata lisinemo bi mwakedi a sanadididi. ⁵⁵ Stivin Aluwa Waiyawa i waiwanavu bi i wai kita saḡa malamo te Maimaituwa namalina bi Yesu, Maimaituwa kataianemo i moimoitona i kita. ⁵⁶ Kamaina bi Stivin i giuna gado, "Koi kita, tagu mala nuwa wasana e kita bi Maimaituwa kataianemo Tana Taunana Natuna ya moimoito."

⁵⁷ Niga giudi a vaivaiyedi ba beyedi a sula gududi bi matabudi ai lasa te velau Stivin a dubutawi. ⁵⁸ Tedi a solu nawe malagai mulitaulinemo bi ḡome a laugakimi. Bi tauwaiwawu edi gala a lolodi bi oloto ewalina isana Sol* kaḡe pakanemo a sivudi te ya labedi. ⁵⁹ Laḡannemo Stivin a laulauḡakimi ba tana i laupalina gado, “Bada Yesu, aluwigu kwa vai!” ⁶⁰ Kamaina bi tuwapekana i waitupagwalige bi kalinana dididiginemo i binauna gado, “Bada niga lavedi edi geboḡebo kwa noḡotikamaḡe.” Stivin niga giuna i vato mulinemo te i peki.

8

Tauwaisumaḡa laukivigeboḡebo a banavi

¹⁻² Bi Sol ena waiantina Stivin ai peki.

Diu babadidi Stivin a laipeki mulinemo, oololoto tauwaisumaḡa Stivin a ḡabe gulate bi a avali nawe tauyewamo a sako. Mba laḡaninemo kota Yelusalemno laukivigeboḡebo dididiga tauwaisumaḡa lisidimo i tubuḡa. Te tauwaisumaḡa matabudi a dabalala bi a nawa Diudiya bi Sameliya plovinsidi nopodiga. Bi giugiukamaḡedi taudiga Yelusalemno a miya ḡwasa. ³ *Ḗome Sol lava i lauegelidi te Maimaituwa ena dam laukivigeboḡeyedi ai tubu. Tedi a nawa vanuwa bi vanuwa bi tauwaisumaḡa oololotodi bi 8wawaiwinidi a solu yovoḡedi te biliwelokomo a sivusivu nawedi.

Filip Sameliyamo i lauguguya

⁴ Tauwaisumaḡa a dabadabalalana a nawa malagai te malagai bi Yesu giuna visuvisu a lauguguyae. ⁵ Bi Filip i nawa malagai dididigina Sameliya doḡuna noponemo bi Vinevine Kamaḡena giuna visuvisu a lauguguyae lava lisidimo. ⁶ Laḡannemo lava kumdi Filip ena lauguguya a vaivaiye bi anisove kauwidi a kitekitedi ba tedi matabudi ena giu a vaiye kaukauwe. ⁷ Banina Filip lava nopodimo aluwa geboḡebodi i kwavi vaidi bi ma galalidi a potiyovo. Bi kota lava wapewapedi tunipekipekidi bi kaḡe nuwakududi i waiyawasanidi. ⁸ Taunana aubaina lava mba malagaina dididiginemo ai nuwavisu gulata.

Saimon taubwalabwalau

⁹ Sameliyamo oloto isana Saimon walaka bwalabwalauna miyamiyana, Sameliya lavedi matabudi ena bwalau kauwidi i voivoiyedina a sovesove. Bi i seḡaseḡala te lava dididiga. ¹⁰ Bi lava yababa te lava nananakidi mataudi kalinana a vaivaiye kauwe bi a giu te, “Maimaituwa ena ḡailisi dididiga lisinemo.” ¹¹ Tedi Saimon kaiwatana walaka ai tubu bi ena bwalaumo lava i wai soveyedi. ¹² Bi Laḡannemo Filip Maimaituwa ena waibada bi Yesu isana i laulauguguyae ba oololoto bi waiwaiwini ai sumaga bi i kabuludi. ¹³ Bi Saimon vaitena i waisumaḡa bi i kabulu. Ḗome Filip ena ani nawamo i kaiwata. Bi Filip anisove kauwidi bi matalla i voivoiyedina Saimon i kitedi bi i sovesoveyedi.

¹⁴ Laḡannemo giugiukamaḡedi Yelusalemno a vaiye te Sameliya lavedi Maimaituwa giuna ai sumage, tedi Pita bi Diyon a giukamaḡedi lisidimo. ¹⁵⁻¹⁶ Banina tedi yagolo mote Aluwa Waiyawa i yovo tauwaisumaḡa valivaliudi lisidimo. Bi tedi ba Bada Yesu isanemo a kabulu otigeḡedi. Laḡannemo Pita bi Diyon a tava lisidimo ba aubaidi a laupali te Aluwa Waiyawa sa vai. ¹⁷ Kamaina bi Pita bi Diyon nimesi tauwaisumaḡa dabedimo a sivudi bi Aluwa Waiyawa a vai.

¹⁸ Bi laḡannemo Saimon i kita te giugiukamaḡedi nimesi tauwaisumaḡa dabedimo a sivudi te Aluwa Waiyawa a vai. Ḗome Saimon mane i waiyoyo Pita bi Diyon lisidimo ¹⁹ bi i giuwedina gado, “Niga ḡailisina kota ko vitegu te aiyai dabanemo nimagu ya sakona ba Aluwa Waiyawa ya vai.”

²⁰ Bi geḡa te bi Pita i giuwena gado, “Tam male em mane vaitena ko nawa kai kalakalatinemo. Banina tam kuna noḡoti te Maimaituwa ena puyo bena manemo kwa gimeli ee! ²¹ Tam mote Maimaituwa i waiaininem te tama ema noyamo kwa saḡa banina nuwapoum mote i didimana Maimaituwa matanemo. ²² I visu te mba em noḡotidi geboḡebodi kwa kuvesidi bi kwa laupali Bada lisinemo te em geboḡebo male ya noḡoti kamaḡedi. ²³ Banina e kitam te kuna unula gulata lisimaimo bi em noḡota geboḡebodi sa waibadaem.”

²⁴ Kamaina bi Saimon i giuwena gado, “Aee aubaigu ko laupali Bada lisinemo te bai kuna giugiuwena lisigumo mote mainana ima tubuḡa.”

²⁵ Ḗome Pita bi Diyon edi waisumaga a giuwedi bi Bada Yesu giuna visuvisu a lauguguyae. Mulinemo tedi a munamunaḡa Yelusalemno ba Sameliya malagaidiga giu visuvisu a laulauguguyae.

* **7:58:** Sol muliga isana Pol, Yesu ena tauwaikawatana laukaina.   * **8:3:** Giu 22:4,5, Giu 26:9-11

Filip bi Itiopiya badana dididiga

²⁶ Kamaina bi Yelusalemmo Bada ena aneya Filip i giuwena gado, “Kwa vononoga bi kwa yovo kwa nawa yaloussa yawaninaġa. Tam eta Yelusalemmo bi i yovo i nawa Gasa taunana kwa kaiwata.” (Mba etana i pupu aubaina lava mote sima kaikaiwata). ²⁷ Gome Filip i modina i nawanawa etamo te Itiopiya olotona i banavi bi olotona ba waibadana dididiga, ġalibona waivinina isana Kandeke ena mane taulabena. Niga olotona i nawa Yelusalemmo laudune aubaina, ²⁸ bi ena seliotmo i munamunaġa ba etamo taugiuwatana Aisaiya ena buka i iyeiyevi. ²⁹ Kamaina bi Aluwa Waiyawa Filip i giuwena gado, “Kwa nawa noi seliyotina diyanemo kwa moito.” ³⁰ Bi ġome Filip i velau seliot diyanemo bi i vaiye te olotona taugiuwatana Aisaiya ena buka i iyeiyevi. Kamaina bi Filip i waitalayena gado, “Bai kwa iyeiyevina banina kwa sibesibe ee ġeġa?”

³¹ Bi olotona ena giu i waimunena gado, “Bainewa yà sibe? Walitau ya giuwailovevegu kaka yà sibe.” Kamaina bi olotona Filip i giuwe te i valageta ena seliotimo bi diyanemo i miya.

³² *Bi olotona Aisaiya ena bukamo i iyeiyevina ba niga mainana i giu:
“Lava tana ai doli nawe

bi sa vununa maibena sipu.

Bi kota maibena sipu lauewalina

laġannemo kapalina a bwalibwali,

ba tana i miya moimoisili

bi mote bai i giuwe.

³³ Laġannemo a ka gebogebo gulate,

tana mote aubaina i giu ġaiġailisi.

Mote aiyai kaka ena tubulelesa

ima giuwata.

Banina ena yawasana dobumo ba damona.”

³⁴ Gome Itiopiya badana Filip i waitalayena gado, “Ae goma, ku giuwegu, taugiuwatana aiyai ya giugiuwe, tana taunaġa ee, lava ġesau?” ³⁵ Kamaina bi Filip, Aisaiya ena bukamo giugiuna ġemotinemo giu i waitubu bi Yesu giuna visuvisuna giu wailoveve i wai tubu.

³⁶⁻³⁷ Tedi a nawanawa etaġa te gaubemo a tava bi Itiopiya badana i giuwena gado, “Ei, gauba nove, tagu kamaina te ya bulu bai ya ka pilipiligu?”* ³⁸ Kamaina bi ena seliot tauvelauyena i giuwe te i moito bi tana bi Filip a nawa gaubemo. Gome Filip Itiopiya badana i kabulu. ³⁹ Laġannemo gaubemo a lovolovo tava ba Bada Aluwina i waimaġemoti te Filip i avali nawe. Bi Itiopiya olotona mote Filip i kita munaġe. Bi tana ma yasisina i gelu i nawa banina Maimaituwa i waiyawasani.

⁴⁰ Filip bainewa te Adotasma i laumaġata. Tana malagai matabuna nopodiġa i nawa bi giu visuvisuna i laulauguguya nawena eete Seselijamo i tava.

9*Sol ena yawasana i vitale*

¹ Mba laġandi nopodimo Sol yaġolo te nuwana i medi gulata bi i giu te Bada ena tauwaikawatana yai pekidi. Taunana aubaina i nawa pilisi saġasaġa guletina lisinemo bi ² i waibaġa te pepa ya kulidi Diu edi bolu vanuwidi babadidi aubaidi Damaskas malagainemo. Tedi maso mba pepedi a iyevidi bi Sol ai anine te ooloto bi waiwaivini Yawasana Etana taukaiwatana maso i panidi bi i natomedi Yelusalemmo. ³ Kamaina bi Sol i nawa Damaskas malagaina diyanemo i tavatava ba yanayana wai matakanikanina malamo i wai maġemoti te Sol i yana kwaivivili, ⁴ bi i kuluva doġamo i talaġa. Bi kalina galewemo i vaiyena gado, “Sol, Sol bai aubaina kwa laulau kivigebovegegu?”

⁵ Sol i waitalana gado, “Tam aiyai, Bada ee!”

Bi Yesu i giuna gado, “Tagu Yesu, tagu taunana kwa laulaukivigebovegegu. ⁶ Yaġiyagiina kwa moito makai bi kwa nawa malagai dididiginemo bi ġome sa giuwem te bai kwa voiye.”

⁷ Ooloto Sol vaitena a nawanawana, ġome a tau moimoito giu ġeġa banina tedi kalina a vaiye bi mote aiyai a kita. ⁸ Gome Sol i miya moito bi gado yai kita ba matana i wai dudubala bi mote bai i kita. Kamaina bi nimanemo a kabi bi ai wai doli nawe Damaskas.

⁹ Bi ma matapotapotana i miyana laġan faiona a kovi, mote bai i kani bi i tego.

¹⁰ Damaskas noponemo tauwaikawatana ġemota isana Ananaiyas i miyamiya. Bi wailove i kita Bada i laumaġata bi i giuwena gado, “Ananaiyas.”

Bi ena giu i waimunena gado, “Bada, tagu niga.”

⊕ 8:32: Ais 53:7,8 * 8:36-37: Kulikulidi wadubodi ġesaudimo nigamai a giu, Tam bamoda nuwam tabutabunemo kwai sumaġana ba yà ka bulum.

¹¹ Ġome Bada i giuwena gado, “Kwa modina kwa nawa eta sa wai isana, *Eta Didimanina*. Mba ġome Diudas ena vanuwemo kwa tava bi kwai talana Tasis olotona isana Sol aubaina, tana ġome niganana ya laulaupali lisigumo. ¹² Bi wailove i kita te oloto isana Ananaiyas ya natonato lisenemo te nimana dabanemo ya sivudi bi yai kita munaḡa.”

¹³ Ġome Ananaiyas ena giu i waimunena gado, “Bada, lava wapewapedi mba olotona ena kauwa a giuwegu, te tana taukaiwatam Yelusalemmo i kaka gebogebodi. ¹⁴ Bi pilipilisi edi babada ḡailisi a vite te i nato Damaskasmo te taulauduneyem matabudi ya panidi.”

¹⁵ Bada, Ananaiyas i giuwena gado, “Kwa nawa banina tagu niga olotona e vine te egu noya ya voiye bi isagu ya giuwaimaḡati, Eteni lavedi bi ḡaligalibona bi Israel lavedi lisidimo. ¹⁶ Bi tagu yài love te bainewa wainuwatoi dididiga ya banavi tagu isagu aubaina.”

¹⁷ Kamaina bi Ananaiyas i nawa vanuwemo i valageta. Te nimana Sol dabanemo i sako bi i giuwena gado, “Valetigu Sol, etaga kuna natonato bi Bada Yesu lisimmo i lalau maḡatana, taunana i giukamaḡegu te tam kwai kita munaḡa bi Aluwa Waiyawa yai wanavum.”

¹⁸ Laḡannemo Ananaiyas nimana Sol dabanemo i sakosako ba maḡemota mwali kitedi maibena iyana vevedi matanemo a kuluva bi matana i layana munaḡa, moito bi Ananaiyas Sol i kabulu. ¹⁹ Kamaina bi Sol kani i kani te ena ḡailisi i vai munaḡe.

Sol Damaskasmo lauguguya i waitubu

Sol Damaskasmo tauwaikawatana waitena a taumiyamiya laḡan visa. ²⁰ Ġome bolu vanuwidiga i nawa bi lauguguya i waitubuna gado, “Yesu tana Maimaituwa Natuna.”

²¹ Ġome tedi mabai a vaivaiyena ba a tagugu bi ai giugiuna gado, “Niga olotona tana taunana Yelusalemm nonponemo Yesu tauwaisumaḡena i kaka gebogebodi. Bi niganana i tava niga ġome bi tauwaisumaḡa ya pani nawedi Yelusalemmo pilipilisi edi babada lisidimo.” ²² Bi geḡa te Sol ena lauguguya i ḡailisi gulata bi i kamaḡati kauwe te Yesu tana Maimaituwa ena Vinevine. Bi Diu lavedi Damaskasmo miyemiyedi mote ḡemoḡemotina te Sol waitena sai kaḡiu.

²³ Laḡan wapawapa a kovi mulidimo Diu lavedi ġome miyemiyedi ai ḡemotidi bi Sol kana pota a yesi te maso ai peki. ²⁴ Bi geḡa te lava ḡesaudi Sol a tainuwatau. Bi Diu lavedi suwala bi dudubala tedi malagai ganakukuna mataetina a yaveyave te Sol maso i laupotiyovo bi ai peki. ²⁵ Taunana aubaina dudubala ḡemota Sol ena lava kaikaiwatana dou nonponemo a suvek i ganakuku koiyavusinemo ai dawwe voyoḡe.

²⁶ Laḡannemo Sol Yelusalemmo i tava bi i goe te maso tauwaikawatana waitedi ai ḡemotidi bi tedi matabudi a naile bi mote ai sumaḡe te tana tauwaikawatana ḡesauna. ²⁷ Kamaina bi Banabas, Sol i waidoli nawe giugiukamaḡedi lisidimo bi i giuwedi te bainewa Sol i nawanawa Damaskas bi etamo Bada lisenemo i laumaḡata. Bi kota i giuwedi te Sol bainewa Damaskasmo ma laudabatolana Yesu isana i lauguguyae. ²⁸ Ġome Sol tauwaikawatana waitena a miya bi Yelusalemm malagaina nononaḡa ma laudabatolana Bada isana i laulauguguya nawe. ²⁹ Bi kota Diu lavedi Gulik kalinedi taugiuwena waitedi ai kaḡiu bi a wai saḡasaḡa. Bi tedi a goeḡoena maso Sol ai peki. ³⁰ Bi laḡannemo tauwaisumaḡa a vaivaiye ba tedi Sol ai doli nawe Seseliya bi a giukamaḡe i nawa Tasis.

³¹ Mba laḡandimo Maimaituwa ena dam lavedi Diudiya, Galili bi Sameliya dobudimo miyemiyedi tedi nuwedi i kena. Bi Aluwa Waiyawa ena ḡailisimo tedi i laibagidi te a ḡailisi. Tedi Maimaituwa a vivivile bi ena dam iyevina i dididiga.

Pita Aniyas i wai yawasan i ba Dokas pekimo i ka kena moito

³² Mba laḡandimo Pita i nawa dobu bi dobu bi kota Laida malagaina nonponemo tauwaisumaḡa i vakitedi. ³³ Ġome tana oloto isana Aniyas i banavi bi tana sida tunipekipeki i vai bi i kenana kwalabu 8 a kovi. ³⁴ Bi Pita i giuwena gado, “Aniyas, Yesu Keliso i wai yawasanim, ku moito em kebana kwa noku.” Noi taunana te Aniyas i yawasan te kenamoito. ³⁵ Mba ġome Laida bi Salon malagaidi lavedi matabudi, mainana a kitakita ba a nuwvitaledi bi Bada ai sumaḡe.

³⁶ Bi kota Diyopa malagainemo tauwaisumaḡa waivinina i miyamiyana isana Tabita. (Gulik kalinedimo isa Tabita ba Dokas). Tana laḡan matabuna kauwa visuvisudi i voivoiyedi bi lava wainuwatoitoidi i sagusagudi. ³⁷ Laḡan ḡemota tana i sida kauwa te i peki. Kamaina bi tubuḡina a koḡa bi a avali saḡe noke bena wailabunemo* a sako. ³⁸ Bi Laida malagaina ba Diyopa diyanemo, taunana aubaina tauwaisumaḡa Diyopamo a vaiye te Pita Laidamo i miyamiya. Kamaina bi ololoto labu a giukamaḡedi te Pita sai baḡana gado, “Aee, ku nato makai lisimaimo.”

* 9:37: Gulik baibol bi nigilisi a giuna upstairs room.

³⁹ Kamaina bi Pita niga oloolotodi waitedi a munağa Diyopamo. Lağannemo tedi ğome a tava ba Pita ai doli sađe noke bena wailabunemo. Bi iwape matabudi Pita a moito kwaivivili bi a ğabağaba. Tedi kwama bi gala Dokas ma miyanemo i voivoiyedina Pita ai love.

⁴⁰ Ğome Pita matabudi i giuwedi te a potiyovo vanuwa dibunemo. Bi tana tuwapekana i waitupagwaliđe bi i laupali. Bi i tauvitale te waivini pekipekina i kita bi i giuwena gado, “Tabita, ku kenamoito.” Tana matana i layana bi lağannemo Pita i kitakita ba i kenamoito. ⁴¹ Pita nimana i tuđu bi waivini nimanemo i kabi te i solu waimoito. Ğome tana, iwape bi tauwaisumağa i yogedi a sađa bi i wailovedi te waivini i yawasana munağa. ⁴² Lava matabudi Diyopa noponemo bai i tubutubuğana giuna a vaiye bi lava wapewapedi Bada Yesu ai sumađe. ⁴³ Pita oloto isana Saimon waitena Diyopamo lağan wapewapedi a miyamiya. Bi Saimon ena noya ba musala kwapidi i kopedi bi i waikunekuneyedi.

10

Pita bi Koniliyas

¹ Seseliya malagainemo oloto isana Koniliyas i miyamiya, tana ba tauwaiğaviya edi bada, sawai isedina *Itali potumina*. ² Tana ba lava didimanina bi ena vanuwa lavedi matabudi Maimaituwa a laulauduneye. Tana lağan matabuna Diu lavedi wainuwatoitoidi i sagusagudi bi kota Maimaituwa lisenemo i laulaupali nonoğa. ³ Bi lağan ğemota suwala 3-ya okoloki mainana* bi Koniliyas wailove i kita, wailonemo ba Maimaituwa ena aneya i laumağata bi i giuwena gado, “Koniliyas.”

⁴ Koniliyas ma nailina tana i kitadidi bi i giuna gado, “Bada bai kwa ğoėğo?” Bi aneya i giuwena gado, “Em pali bi em waisagu lava wainuwatoitoidi lisidimo Maimaituwa i sibe bi nuwana kuna laukwasili. Tam em pali maibena sewasewa sa gabugabuna panena.

⁵ “Taunana aubaina niganana olooloto ğesaudi kwa giukamağedi te sa nawa Diyopa bi ğome oloto isana Saimon bi wai isaisa ba Pita sai doli natome. ⁶ Tana ena tau ğesau Saimon musala kwapidi taukopedi ena vanuwemo ya miyamiya. Mba vanuwina ba nisa diyanemo.”

⁷ Lağannemo aneya giu i wai kovi bi i nawanawa ba Koniliyas ena taupaula labu bi ena tauwaiğaviya ğemota i giuwedi a tava. Bi tauwaiğaviya tana ba Maimaituwa taulauduneyena. ⁸ Bi bai matabuna i tubutubuğana i giuvitedi bi i giukamağedi a nawa Diyopa malagainemo.

Pita wailove i kita

⁹ Bokinamai suwala modomo niga oloolotodi nuwedi tava Diyopamo bi Pita vanuwa dabanemo i sađa laupali aubaina.[†] ¹⁰ Tana kani i peki bi i ğoėğo te maso bai i kani. Bi lağannemo kani vanuwemo a kaka nonoği ba kota wailove i kita. ¹¹ Ğome Pita mala nuwawasana i kita. Bi mwali kitana maibena kadawali dididiga liuna 4 isunemo bi isunemo a kabi bi ai dawe yovođe dobumo. ¹² Bi geina noponemo ba musala kitedi tabudi bi tabudi a miyamiya. Musala kağediğa nawenawedi, daledaledi bi lovolovodi. ¹³ Kamaina bi kalina malağa i yovona gado, “Pita ku moito bi niga muselidi kwa vunudi bi kwa kanidi.”

¹⁴ Bi Pita i giuna gado, “Mm Bada, geđa ota! Tagu mote bai bamo milamilana ee waiyawa e kani eete niganana.”

¹⁵ Bi kalina i giu munağana gado, “Mote bai mwalina Maimaituwa i kaka visuwisuna kuma giuwe te milamilana.”

¹⁶ Niga kauwina i tubuğana ma faiona. Kamaina bi kadawali mağemota a munađe malamo.

¹⁷ Ğome Pita yağolo wailove i kitakitana banina i noğonoğoti waitete ba Koniliyas olooloto i giugiukamağedina Saimon‡ ena vanuwa a banavi. Tedi vanuwa ganakukuna mataetinemo a vamoito. ¹⁸ Bi vanuwa taniwagina ai talayena gado, “Niga ğome lava isana Saimon Pita ya miyamiya e geđa?”

¹⁹ Bi Pita yağolo wailove i kitakitana i noğonoğoti wata ba Aluwa Waiyawa i giuwena gado, “Saimon, olooloto faiona sa tavutavuğem. ²⁰ Taunana aubaina kwa moito bi kwa potiyovo doğamo bi mote nawa waitedi nuwam ima lağalağae. Banina niga lavedi ba tagu e giukamağedi.”

²¹ Ğome Pita i potiyovo doğamo bi olooloto i giuwedina gadoaubaina, “Egu lava, tagu taunana ko tavutavuğegu. Bai aubaina kona tava?”

* **10:3:** Suwala 3:00 mainana bi augunai male i laulaupali (3:1 ko kita). † **10:9:** Israel vanuwidi ba dabedi tabetabedi. ‡ **10:17:** Niga Saimonna ba musala kwapidi taukopedi.

²² Kamaina bi olooloto a giuna gado, “Tama tauwaiḡaviya edi bada Koniliyas i giukamaḡemai. Tana ba lava didimanina bi kota Maimaituwa taulaudunena bi Diu lavedi matabudi tana sa vivivile. Bi Bada ena aneya waiyawa i giuwe te tam i ḡoemna kwa nawa ena vanuwemo bi bai kwa giuwe te ya vaiye.” ²³ Kamaina bi Pita olooloto i giuvaidi te vaitedi sa kena.

Pita Koniliyas ena vanuwemo i tava

Bokinamai Pita i vononoḡa bi olooloto faiona vaitedi a modina. Bi kota tauwaisumaḡa ḡesaudi Diyopamo vaitedi a nawa Seseliya. ²⁴ Tedi laḡan i sako kaka Seseliyamo a tava. Koniliyas bi ena dam lavedi bi kota ena lava kauwa i giuwedi te ai ḡemotidi bi Pita a labelabe te ya tava. ²⁵ Laḡannemo Pita i valavalageta vanuwemo ba Koniliyas i nato Pita matanemo bi tuwapekana i waitupagwaliḡe bi i lauduneye. ²⁶ Bi ḡeḡa te Pita, Koniliyas nimanemo i kabi te i solu waimoitto bi i giuwena gado, “Ku moito, tagu lava ota mai tam.”

²⁷ Tedi ma waigiugiudi a valageta vanuwemo. Bi ḡome lava wapewapedi i kitedi ai ḡemotidi bi a wailaba. ²⁸ Kamaina bi Pita i giuwedina gado, “Temi kona sibe te tama Diu ema waiḡake te Eteni lavedi vaitedi kamai ḡemotimai, ee lisidimo kama nawa. Bi ḡeḡa te Maimaituwa i wailovegu, te mote yaḡmai noḡota gado, ‘Eteni lavedi ba lava milemiledi bi ani kitakamaḡa.’ ²⁹ Taunana aubaina laḡannemo egu giu kuna giukamaḡe ba mote ya giuvitale gado. Bai aubaina egu giu kuna giukamaḡe?”

³⁰ Bi Koniliyas, Pita ena giu i waimunena gado, “Laḡan faiona a kovi, egu vanuwemo suwala 3 okoloki e laulapali bi aneya ena gala waimatakanikanina i wai maḡemoti te matagumo i moito kamaḡe, ³¹ bi i giuweguna gado, ‘Koniliyas em pali i vaiye bi em waisagu lava wainuwatoitoidi lisidimo Maimaituwa i sibe. ³² Lava ḡesaudi niganana kwa giukamaḡedi sa nawa Diyopamo, te lava isana Saimon sawai isana Pita sa giuwe te ya nato. Tana ba taomana bi Saimon musala kwapidi taukopedi vaitena sa miyamiya bi ena vanuwa ba nisa diyanemo.’ ³³ Taunana aubaina tagu em giu maḡemota e giukamaḡe. Bi i visu te kuna tava. Bi niganana Maimaituwa matanemo matabumai kei ḡemotimai, te Bada bai i giugiuwemna matabudi kwa giuwemai te ka vaiye.”

Pita ena lauguguya

³⁴ Gome Pita giu i waitubuna gado, “Niganana kaka e sibe kauwe te Maimaituwa lava matabudi ya ḡoḡoedi bi Diu lavedi mote taudiḡa. ³⁵ Dobu matabuna noponemo mabai Maimaituwa sa laulauduneye bi kauwa didimanidi sa voivoiyedina ba ya wai aninedi. ³⁶ Temi kona sibe te Maimaituwa giuna visuvisuna i giukamaḡe Israel lavedi lisidimo, te laḡannemo mabai Yesu Vinevinena Kamaḡena sai sumagena ba Maimaituwa nuwauba ya vitedi. Yesu taunana mwali matabuna tauwaibadayena. ³⁷ Bai matabuna Diudiya noponemo i tubutubuḡana§ temi kona sibe. Yesu giuna visuvisuna Galilimo i tubuḡa, Diyon kabulu i lauguguyae mulinemo.

³⁸ “Mba laḡannemo Maimaituwa, Aluwa Waiyawa bi ḡailisi Nasalet Yesuna i wai wanavu. Bi tana mba dobuna i nawa yaḡosi bi kauwa visuvisudi i voivoiyedi bi lava mabai aluwa geboḡebodi a sunesunegidina i waiyawasanidi banina Maimaituwa tana vaitena.

³⁹ “Tana kauwa matabudi Diudiya bi Yelusalem noponedimo i voivoiyedina tama mataotimaimo ke kitedi. Tana kolosimo a tupalatu te i peki. ⁴⁰ Bi ḡeḡa te laḡan waifaioninemo, Maimaituwa pekimo i ka kenamoito bi i voije te tama lisimaimo i kamaḡati. ⁴¹ Bi pekimo kenamoito mulinemo tana mote lava matabudi a kita bi tama Maimaituwa i gei vinemai te ke kita, vaitena ke kani bi ke tego. ⁴² Bi i giu vavasagemai te tama lava lisidimo ka lauguguya bi ka giuwedi te tana taunana Maimaituwa i vine te lava miyemiyedi bi pekipekidi ya etaledi. ⁴³ Taugiuwatana matabudi tana a giuwata, te lava matabudi tana sai sumagena ba Yesu isanemo Maimaituwa edi geboḡebo ya noḡotikamaḡedi.”

Eteni lavedi Aluwa Waiyawa a vai

⁴⁴ Pita yaḡolo i giugu ba Aluwa Waiyawa i yovo lava matabudi ena giu a vaivaiyena lisidimo. ⁴⁵ Diu lavedi waisumeḡidi ḡesaudi Pita vaitena a natonatona, tedi a tagugu. Banina Maimaituwa puyo Aluwa Waiyawa i giukamaḡe yovoḡe Eteni lavedi lisidimo. ⁴⁶ Bi tedi a vaiyedi te kalina ḡesaudi mote a sibedi bi a gagagaliyedi bi kota Maimaituwa a kaka saḡesaḡe.

Kamaina bi Pita i giuna gado, ⁴⁷ “Tagu e noḡoti te niga lavedi maso gaubemo te ka buludi bi mote aiyai i mai ḡakeda. Banina tedi kaikana Aluwa Waiyawa a vai, mai tada.” ⁴⁸ Gome Pita i giuwedi te tedi Yesu Keliso Kamaḡena isanemo sa kabuludi. Kamaina bi Pita ai baḡa te vaitena ḡome sa taumiya laḡan visa.

§ 10:37: Bai i tubuḡa: Ee wasa i nawana.

11

Pita ena noya Diu tauwaisumaḡa lisidimo i giu waididimani

¹ Giugiukamaḡedi bi tauwaisumaḡa Diudiyamo a vaiye te Eteni lavedi Maimaituwa giuna a vai. ² Taunana aubaina laḡannemo Pita Yelusalemmo i tavatava ba Diu lavedi tauwaisumaḡa Pita a giuvitavitalena gado, ³ “Tam bai aubaina kuna nawa Eteni lavedi edi vanuwemo bi vaiḡedi kona kanikani?”

⁴ Taunana aubaina Pita lisinemo baibaḡa a tubutubuḡana matabudi i giu waiipoipo lava lisidimo gado, ⁵ “Laḡan ḡemota tagu Diyopamo e laulaupali bi wailove e kita. Bi mwali kitana maibena kadawali dididiga liuna 4 malaḡa ai dawe yovoḡe matagumo. ⁶ Bi kadawali nopona e kitakita ba dobumo ḡamoḡamo kitedi tabudi bi tabudi suwana, malamalaḡamidi bi mwanuwa lolovodi. ⁷ Kamaina bi kalina malamo i giuweguna gado, ‘Pita ku moito, kwa vunudi bi kwa kanidi.’

⁸ “Bi tagu e giuwena gado, ‘Mm Bada, ḡeḡa ota! Tagu mote bamo musala milemiledi e kanidi, eete niganana.’”

⁹ “Bi kalina malamo i giu munaḡana gado, ‘Bai mwalina Maimaituwa i kaka visuvisuna mote kuma giuwe te milamilana.’ ¹⁰ Niga kauwina ma faiona i tubuḡa. Kamaina bi bai matabuna a solu saḡe munaḡe malamo.

¹¹ “Noi taunana te ooloto faiona Seseliyaḡa a giugiukamaḡedina a tava, vanuwa e miyamiyanemo. ¹² Bi Aluwa i giuwegu te mote ya nuwalalaḡa bi vaiḡedi ka nawa. Niga lavedi 6 waisumeḡidi vaiḡedi Diyopamo te ke nawa Sisaliya bi matabumai Koniliyas ena vanuwemo ke valaḡeta. ¹³ Gome Koniliyas i giuwemai te bainewa aneya ena vanuwemo i laumaḡata bi giuwena gado, ‘Oooloto ḡesaudi kwa giukamaḡedi Diyopamo, ḡome lava isana Saimon bi wai isaisa ba Pita sai doli natome. ¹⁴ Tana giu visuvisuna ya natome te tam bi em vanuwa lavedi matabumi ko yawasana.’

¹⁵ “Laḡannemo giu e wai tubu ba Aluwa Waiyawa i yovo lisidimo, maibena dolinemo tada lisidimo i yovoyovona.† ¹⁶ “Kamaina bi ḡome Bada bai i giugiuwena e noḡoti, ‘Diyon gauba otamo i waibulu bi temi kaka Aluwa Waiyawemo ko bulu.’ ¹⁷ Tada wala Bada Yesu Keliso tei sumaḡe bi Maimaituwa puyo Aluwa Waiyawa i viteda, niganana ḡemotina kota Eteni lavedi i vitedi. Taunana aubaina tagu mote egu ḡailisi bai te Maimaituwa ena kauwa yaḡe ḡake.”

¹⁸ Laḡannemo niga giudi a vaivaiyedi ba Pita a giugiuvitavitalena a kaisako bi Maimaituwa a ka saḡesaḡena gado, “Giukauwa te niganana kaka ke sibe te Maimaituwa Eteni lavedi i waianinedi te sa lau kuvasa bi yawasana kenakena nonoḡina sa vai.”

Tauwaisumaḡa Entiyok noponemo

¹⁹ *Laḡannemo laukivigeboḡebo i tubuḡa bi Stivin a waipeki ba tauwaisumaḡa ḡesaudi a dabalala. Tedi a nawa Fonisia wapunemo, Saiplas bwanabwananemo bi Entiyok tauninemo. Bi ḡome Diu taudiga lisidimo giu visuvisuna a lauguguyae. ²⁰ Bi tauwaisumaḡa ḡesaudi ooolotodi Saiplasiḡa bi Sailinga, tedi kota a nawa Entiyokmo bi Eteni lavedi lisidimo Bada Yesu giuna visuvisuna a lauguguyae. ²¹ Tedi Bada ena ḡailisimo lava wapewapedi a vitedi bi Bada ai sumaḡe.

²² Laḡannemo Maimaituwa ena dam Yelusalemmo niga giuna a vaivaiye ba Banabas a giukamaḡe i nawa Entiyok. ²³ Laḡannemo Banabas Entiyokmo i tavatava ba Maimaituwa ena laukivivisuvisu lava lisidimo i kita. Gome tana i wainuwawisu bi i laibagidi te nuwedi tabutabunemo Bada lisinemo sa moito didina. ²⁴ Banabas tana lava visuvisuna bi i waisumeḡi guletina nopona Aluwa Waiyawa i waiwanavu. Taunana aubaina lava wapewapedi a nato te Bada ai sumaḡe.

²⁵ Kamaina bi Banabas bi i nawa Tasis Sol tavuḡena aubaina. ²⁶ Bi laḡannemo i banabanavi ba i waidoli natome Entiyokmo. Bi ḡome tedi tauwaikawatana vaiḡedi kwalabu ḡemota a miya bi lava wapewapedi a wailovelodi. Mba laḡannemo Entiyokmo tauwaisumaḡa wai isedi ai tubuna gado, “Maimaituwa ena dam lavedi.”

²⁷ Mba laḡandimo taugiuwatana ḡesaudi Yelusalemaḡa a tava Entiyokmo. ²⁸ *Bi ḡemota isana Agabas i miya moito te Aluwa Waiyawa ena sagumo, Loum dobuna matabuna noponemo gomala dididiga ya tubuḡana i ḡe giuwata. (Niga gomelina ba Kolodiyas ena waibada laḡannemo i tubuḡa).‡ ²⁹ Taunana aubaina tauwaikawatana Entiyokmo ai ogatala te edi banava luvanemo edi puyo a giukamaḡedi tauwaisumaḡa Diudiyamo miyemiyedi aubaidi. ³⁰ Tedi edi puyo Banabas bi Sol nimedimo a sivudi te a nawedi Yelusalemmo tauwaisumaḡe edi babada lisidimo.

* 11:8: I milamilana mote ḡemoḡemotina mai kani (10:14 ko kita). † 11:15: Giugiukamaḡedi laidalolo 2:1-13 ko iyevi. ✧ 11:16: Giu 1:5 ✧ 11:19: Giu 8:1-4 ✧ 11:28: Giu 21:10 ‡ 11:28: Kolodiyas tana Loum i waibadaena kwalabu 41 AD i nawa te 54 AD.

12

Ġalibona Alodi tauwaisumaġa i laukivigeboġeyedi

¹ Mba laġandimo ġalibona Alodi* Maimaituwa ena dam ġesaudi i panidi bi i laukivigeboġeyedi. ² Tana Diyon tuwaġana Diyemes kwatikwatimo i wai peki. ³ Bi laġannemo Alodi i kita te Diu lavedi nuwedi i visu kauwa, kauwina i voivoiyena aubaina ba kota i giu te Pita ya pani. Bi Buledi mote muu'a vaitena soina noponemo i pani. ⁴ *Kamaina bi Alodi tauwaiġaviya i giuwedi te Pita biliwelokomo a sako nawe. Bi tauwaiġaviya dubudi 4 bi nopodiġa ba wapedi 4 a sivunawedi te Pita a kita wata. Tana i ogatala te vawaitauli soina mulinemo maso Pita biliwelokomo ika potiyovo lava kumna matedimo te maso i etale. ⁵ Kamaina bi Pita biliwelokomo a labe bi Maimaituwa ena dam ba nopodi tabutabudimo tana aubaina Maimaituwa lisinemo a laulaupali.

Pita biliweloko i potiyovo kamaġe

⁶ Bokinamai Alodi Pita maso i kapotiyovona etala aubaina ba mba dudubalinemo Pita lava tauwaiġaviya labu mododimo i kenakena. Bi tana seini labu a lau paniyedi, ġemota kataianemo bi ġemota ġeniyenemo. Bi mba seinidi ġemotidi isudi ba tauwaiġaviya nimedimo ai ġalodi. Bi biliweloko mataetinemo ba tauyava a moimoito. ⁷ Bi i wai maġemoti te Bada ena aneya i lau moitoe bi Pita ena ani kena gabuna i lai yana. Bi tana Pita giliginemo i laidagu bi i giuwena gado, "Ku kenamoito makai!" Kamaina bi mba seinidi nimanemo a nuwa kamaġe.

⁸ Ġome aneya Pita i giuwena gado, "Em gala bi em kaġesuma kwa kotedi." Bi Pita mainana i voie bi kota aneya i giu munaġe, "Niganana em kwama dabanemo kwa kote bi kwa kaiwatagu te ta potiyovo."

⁹ Kamaina bi Pita aneya i kaiwata bi biliweloko a potiyovo kamaġe. Bi tana mote i sibe te aneya bai i voivoiye, bi mba kamaina kauwa banina i tubutubuġa bi tana i wainoġotana benakage wailove i kitakita. ¹⁰ Tedi tauyava laumatamo bi laumulimo a vawaitaulidi bi a potiyovo malagai etana mataetinemo. Mba mataetina guduna ba ilama bi ġome a tavatava ba mataetina nuwanemo i nuwa kamaġe bi aneya Pita vaitena a yovo a taunawanawa bi aneya i wai maġemoti te i yaufa.

¹¹ Ġome kaka Pita bai lisinemo i tubutubuġana i noġoti bi i giuna gado, "Niganana e sibe kauwe te giukauwa Bada ena aneya i giukamaġe te Alodi ena ġailisimo bi Diu lavedi edi ogatala geboġebodimo tagu i wai yawasanigu."

¹² Ġome kaka Pita ena noġota i kena kauwa bi i nawa Meli ena vanuwemo, natuna Diyon isana ġesauna ba Mak. Bi lava wapewapedi ena vanuwemo ai ġemotidi bi a laulaupali. ¹³ Kamaina bi Pita gudu taulinemo i laupewapewa bi taupaula waivinina isana Loda, tana mataeta kaikamaġena aubaina i nawa. ¹⁴ Bi laġannemo Pita kalinana i vai ġone ba nuwana i lauisuvisu bi gudu kaikamaġena nuwana i yavuġa bi i velau i munaġa bi i giuna gado, "Pita mataetamo ya moimoito."

¹⁵ Bi tedi a giuwena gado, "Tam kuna bu'uwa, ee?" Bi ġeġa te tana i giu laukasaiġai, aubaina tedi a giuna gado, "Augunai Pita meyauna."[†]

¹⁶ Bi Pita yaġolo te i laulaupewapewa. Ġome tedi mataeta a kaikamaġe bi Pita a kitakita ba a ai sovesove. ¹⁷ Bi Pita nimanemo i wai katitawedi te maso a miya moimoisili. Ġome tana i giuwedi bainewa Bada biliwelokomo bi i ka potiyovona. Bi tana i giuwedina gado, "Niga kauwina Diyemes[‡] bi tuwatuwaġana ġesaudi vaitedi ko giuwedi!" Kamaina bi tana i potiyovo munaġa te i nawa dobu ġesaunemo.

¹⁸ Olaolalemo tauyava ai nuwanaina gulata bi nuwedi i lovo bi a giuna gado, "Pita lisinemo bai i tubuġa?" ¹⁹ Alodi i vaiye te Pita biliwelokomo i potiyovo ba giu i sako te sa tavuġe bi mote a banavi aubaina biliweloko tauyavena i wai talavitavitaledi bi i giuvavasaġa te sai pekidi. Ġome Alodi dobu Diudiya i gose bi i nawa Seseliyamo i taumiya.

Alodi ena peki laġanina

²⁰ Bi Alodi tana Taiya bi Sidon lavedi lisidimo nuwana i medi kauwa. Taunana aubaina edi babada a giukamaġedi Alodi lisinemo. Bi tedi Alodi ena vanuwa taulabena isana Blastas a ġei waitauwe. Bi a giuwe te tana maso Alodi i kanuwabigabiga. Banina tedi mba ġalibonana ena dobumo kani a vaivai. ²¹ Ġome Alodi laġan i vine te maso mba laġannemo ai ġemotidi. Kamaina bi laġanna i sakosakonemo ġalibona galedi i kotedi bi ena animiya gabunemo i miya bi lava lisidimo i gagali. ²² Ġome ena giu noponemo lava kalinedi dididiginemo a binauna gado, "Niga ba maimaituwa kalinana, mote mai lava!"

* 12:1: Alodi Aglipa 1 ba Alodi dididigina itana. ✱ 12:4: Pot 12:1-27 † 12:15: Ena aneya, augunai gado, Ena aneya tauwailabalaba. ‡ 12:17: Diyemes ba Bada Yesu tasina.

²³ Banina tana mote Maimaituwa isana i ka saḡesaḡe. Taunana aubaina Maimaituwa ena aneya Alodi i doulikwa doḡamo i talaḡa bi bwagana mwatamwata a kani te i peki.

²⁴ Bi Maimaituwa giuna i didiga bi i dabalala. ²⁵ Laḡannemo Banabas bi Sol edi noya Yelusalemmo a wai kovi ba tedi Diyon isana ḡesauna Mak, vaitena a munaḡa Entiyok.[§]

13

Maimaituwa ena dam Banabas bi Sol a vinedi bi a giukamaḡedi

¹ Bi Entiyokmo Maimaituwa ena dammo taugiuwatana bi tauwailovelove a miyamiya. Tedi isedi ba Banabas, Simiyon isana ḡesau Duba, Sol, Lusiyas tana Sailin lavana bi Manen tana ḡalibona Alodi vaitena a didiga ḡemota.* ² Laḡannemo tedi BADA a laulauduneye bi a udiudi ba Aluwa Waiyawa i giuwedina gado, “Banabas bi Sol ko vinedi banina tagu e yogedi te egu noya sa voyie.” ³ Gome tedi a udi, a laupali bi nimesi Banabas bi Sol dabedimo a sivudi kaka a giukamaḡedi.

Banabas bi Sol Saiplas bwanabwananemo Maimaituwa giuna a lauguguyae

⁴ Sol bi Banabas Aluwa Waiyawa i giukamaḡedi a nawa dobu Selusiya bi ḡome kukakukamo a gelu a nawa Saiplas bwanabwananemo. ⁵ Laḡannemo tedi Salamisimo a tavatava ba Diu lavedi edi bolu vanuwidiga Maimaituwa giuna a lauguguyae. Bi ḡome ba tausagudi Diyon Mak vaitena.

⁶ Bi tedi Saiplas bwanabwanana a nawa yaḡosi eete Papos tauninemo a tava. Bi ḡome tedi taugiuwatana kaikaiyovuna Diu olotona a banavi. Tana lava bwalabwalauna isana Bar-Yesu.† ⁷ Bi tana ba gabemani Segiyas Polas ena tau. Segiyas Polas tana lava nuwanuwa uyauyana, Maimaituwa giuna vaiyena i ḡoeḡoe taunana aubaina Sol bi Banabas i giuwedi te ena vanuwemo a saḡa. ⁸ Bi taubwalau Gulik kalinedimo sa wai isana Elimas, tana kota Sol bi Banabas edi giu i laulaupali-ibedi. Banina tana i ḡoeḡoe te Plimiya Segiyas maso mote Sol bi Banabas edi giu i wai sumaḡe. ⁹ Bi Sol isana ḡesauna Pol tana Aluwa Waiyawa nopona i waiwanavu bi taubwalau matana i kitadidi ¹⁰ bi i giuwena gado, “Tam penama natuna, kaiyovu bi gebogebo nopom i waiwanavu. Tam visuvisu matabudi sa natonatona kwa laulaupali-ibedi. Bi BADA giuna didimanidi laḡan matabuna kwa lailaibaledi. ¹¹ Taunana aubaina niganana Bada ya kovoḡim bi matam ya paya te laḡan visa nopodimo suwala mote kuma kita.” Noi taunana te boimatuwa pilina i waikwesi tawa te i waikaibwasoku nawa bi i ḡoeḡoe te aiyai maso nimanemo i kabi bi i waidoli.

¹² Laḡannemo Plimiya Segiyas bai i tubutubuḡana i kitakita ba i tagugu gulata bi BADA giuna a wailovelovena i waisumaḡe.

Pol bi Banabas a nawa Entiyokmo Pisidiya plovinsnemo

¹³ Laḡannemo Pol bi ena tausagu vaitedi dobu Papos a gose bi kukakukaḡa a nawa Pega tauninemo Pamfilia plovinsnemo. Mba ḡome Diyon Mak ena lava i gose kamaḡedi bi i munaḡa Yelusalem. ¹⁴ Gome tedi Pegamo bi a nawa Entiyok malagainemo Pisidiya plovinsnemo. Bi waiyawasi laḡannemo tedi a nawa bolu vanuwinememo a miyatulu. ¹⁵ Gome bolu vanuwina babadidi, waigake giudi bi taugiuwatana kalinedi a gilugilumidina a iyevidi. Mulinemo tedi Banabas bi Pol ai baḡedina gado, “Tuwatuwaḡamai bamoda temi lisimimo laibagi giudi lava aubaidi ba kamaina te ko giu.”

¹⁶ Pol i miya moito te nimanemo lava i waikatitawedi a miyamoimoisili bi i giuna gado, “Temi Israel lavemi bi Eteni lavemi mabai Maimaituwa taulauduneyena koi beyavaiya. ¹⁷ *Israel lavedi edi Maimaituwa wala eda magumagula i vinedi bi i voyiyedi te Israel damna i didiga. Bi Idip dobumemo a miyana mai tautavatava. Bi Maimaituwa ena ḡailisimo eda magumagula Idipmo i kapotiyovodi bi i waidoli nawedi. ¹⁸ *Bi kwalabu 40 nopodimo kalakalalelamo avena te a kaka manisobala bi kamaina te i labelabe kauwedi. ¹⁹ *Tana dobu wapana 7 Keinan noponemo lava i ḡosedu bi doḡudi ena lava Israel i vitedi te sai taniwagaye. ²⁰ *Kwalabu wapana 450 nopodimo niga kauwidi matabudi a tubuḡa. “Mulinemo Maimaituwa Israel lavedi taulaididimana i vitedi bi a miyana eete taugiuwatana Samuwel ena sauga i tava. ²¹ *Mba laḡannemo Israel lavedi ḡalibona a ḡoe, taunana aubaina Maimaituwa Sol i vitedi. Sol ba Kis natuna Bendiman damnemo. Tana i wai ḡalibona bi i labedi te kwalabu 40 a kovi. ²² * “Kamaina bi Maimaituwa Sol i kaikamaḡe mulinemo Deivida i voyie te edi ḡalibona bai i giugiuwena luvanemo. Tana

§ 12:25: Munaḡa Yelusalem. Kulikulidi ḡesaudimo Yelusalem a gose bi ḡesaudi ba gado, A nawa Entiyok. * 13:1:

Sol tana mote Alodi vaitena a didiga ḡemota, tana ba tauwailovelove bi taugiuwatana. † 13:6: Bar-Yesu banina ba Yesu natuna. * 13:17: Pot 1:7 * 13:18: Nam 14:34 * 13:19: Wai 7:1 * 13:20: Taul 2:16, 1 Sam 3:20

* 13:21: 1 Sam 8:5, 1 Sam 10:21 * 13:22: 1 Sam 13:14, 1 Sam 16:12, Sale 89:20

niga mainana i giu, 'Diyesi natuna Deivida tagu e kita banavi, tana taunana nopogu ena ḡowana. Tana kaka egu ḡowana matabuna ya voyiedi.'

²³ "Deivida ena tubulelesemo Maimaituwa Tauwaiyawasana Yesu i giukamaḡe Israeḡ lavedi lisidimo, mai nove wala i giugiuwapana luvanemo. ²⁴ *Bi muliḡa kaka Yesu i tava ena noya i waitubuna ba dolinemo Diyon i gei tava te i lauguguya Israeḡ lavedi lisidimo te maso a nuwavitala bi i kabuludi. ²⁵ *Laḡannemo Diyon ena noya i wai waikovi ba i giuwedina gado, 'Temi ko noḡonoḡotigu te tagu aiyai? Temi male tagu ko noḡonoḡotigu te Tauwaiyawasana. Geḡa, tagu mote Tauwaiyawasana. Lava muliḡuḡa ya natonatona tana taunana Tauwaiyawasana. Tagu mote ḡemoḡemotigu te ena kaḡesuma ya kaikamaḡe.'

²⁶ "Temi tuwatuwaḡagu Eiblaḡam natunatuna bi temi Eteni lavemi mabai Maimaituwa taulauduneyena, koi beyavaiya. Maimaituwa tada aubaida yawasana giuna i giukamaḡe lisidemo. ²⁷ Bi Diu lavedi edi babada vaitedi Yelusalemmo miyemiyedi ba mote a sibe te Yesu tauwaiyawasana bi a giu te sai peki. Bi laḡannemo a waipeki ba taugiuwatana a gilugilumina, waiyawasi laḡandimo a iyeiyevi nonoḡena banina i tubuḡa. ²⁸ *Tedi Yesu lisinemo mote bai gebona a banavi bi geḡa te Paelat ai baḡa te Yesu ai peki.

²⁹ *²⁹ "Bi laḡannemo niga kauwidi matabudi taugiuwatana a giugiuwedina, lava a voivoiye kovi Yesu lisinemo ba taubeuna kolosi modonemo a avali yovoḡe bi tauyewamo a sako. ³⁰ Bi kota Maimaituwa pekimo i ka kenamoito. ³¹ *Bi tedi mabai tana vaitena a bababalana Gallilimo te Yelusalemmo lisidimo laḡan wapewapedi i laumaḡata. Bi matedimo a kitakitana taunana niganana sa giu nawe lava lisidimo.

³² "Bi tama niganana niga giuna visuvivisuna ka giugiuwemi: Niga giuna Maimaituwa tamatamada lisidimo wala nove i giuwapaye. ³³ Niganana natunatudi tada lisidemo banina i kamaḡati te Yesu tana pekimo i ka kenamoito. Sale 2 noponemo niga mainana i giu,

'Tam natugu

bi niganana tagu tamam.'

³⁴ *Maimaituwa Yesu pekimo yaka kenamoito bi mote ima bova ba ena giugiu niga mainana,

'Tagu kavisuvisu bi yawasana waiyawa ya vitemi
mai wala Deivida i giugiuwapaeyena luvanemo.'

³⁵ Bi gilugilumina ḡesaunemo kota mainana i giu,

'Tam em taupaula Waiyawa
mote kuwai anine te tauyewamo
ima bova.'

³⁶ "Niganana Deivida ta kita, tana ena laḡanimo Maimaituwa ena ḡowana i voivoiye bi i peki te tauyewamo tamatamada diyedimo taubeuna a sako bi i bova gwsa. ³⁷ Bi kota niga lavana Maimaituwa ika kenamoito te mote i bova.

³⁸ "Taunana aubaina, egu lava! Tama niganana lisimimo ka laulauguguya te Yesu ko sibe kauwe te tana dabanemo kaka Maimaituwa emi gebogebo ya noḡotikamaḡedi. ³⁹ Bi Mousis ena waiḡake mote ḡemoḡemotina te ima ka didimanimi. Temi Yesu koi sumaḡena ba emi gebogebo ya noḡotikamaḡe bi yaka didimanimi. ⁴⁰ Bi ko kita kauwa te bai taugiuwatana a giugiuwena lisimimo mote sima tubuḡa. Tedi niga mainana a giu, ⁴¹ 'Koi beyavaiya, temi waidiboḡimi,

ko kita kauwa.

Temi koi nuwanaina te ko peki.

Banina temi emi laḡanmo
tagu niganana bai ya voyiena,
ba mote komai sumaḡa.

Bi bamo te aiyai lisimimo ya giuna,
ba yaḡolo mote komai sumaḡe.' "

⁴² Laḡannemo Pol bi Banabas bolu vanuwina a potipotiyovo kamaḡe ba lava tedi a giuwedi te waiyawasi laḡanina ḡesaunemo maso a nato munaḡa bi giudi a laukaukawedi. ⁴³ Tapalolo mulinemo Diu bi Eteni lavedi mabai nuwedi a nuwanuwavitalana Pol bi Banabas a kaiwatedi bi tedi lava a laibagidi te Maimaituwa ena laukivivisuvisu sai sumaḡedidi bi sa miyae.

⁴⁴ Bi waiyawasi laḡanna ḡesaunemo ḡotona te maso malagai lavedi matabudi a tava kovi ai ḡemotidi, Bada giuna vaiyena aubaina. ⁴⁵ Bi ḡome Diu lavedi a kita te lava kumna giu awai beyavaiye ba tedi Banabas bi Pol a unuledi bi Pol bai i giugiuwena a giuivitavitale.

⁴⁶ Pol bi Banabas ḡome ma laudabatoledi a giuna gado, “Tama kamaina te Maimaituwa giuna lisidimo ka giu doliye. Bi anikitana ba kona daboke bi giuna kenakena nonoḡina mote koma ḡoeḡoe. Taunana aubaina tama niganana ka gosemi bi ka nawa Eteni lavedi lisidimo. ⁴⁷ *Baninana Maimaituwa niga mainana i giuwemai,

‘Tagu e vinem te tam

Eteni lavedi edi yanayana.

Bi tam taunana yawasana giuna kwa giu nawena

dobu isuna te isuna.’”

⁴⁸ Laḡannemo Eteni lavedi niga giuna a vaivaiye ba nuwedi i visu bi Bada a kasagesaḡe tana giuna aubaina. Bi mabai Maimaituwa i vinedi bi sa waisumaḡana ba yawasana kenakena nonoḡinemo sa saḡa.

⁴⁹ Bi Bada giuna mba dobuna matabuna i nawa yaḡosi. ⁵⁰ Bi Diu lavedi a miya moito te Eteni waivinidi isanawenawedi Maimaituwa taulauduneyena bi malagai babadidi laukaidi nuwedi a liudi bi a kanuwa medimedidi. Kamaina bi edi dobumo Pol bi Banabas a laukivi gebogeboyedi bi a kwavivaidi ⁵¹ *Taunana aubaina Pol bi Banabas kaḡedi gobusidi ḡome a lai kulukuludi[‡] bi a gosedi a nawa Ikoniyam malagaina. ⁵² ḡome tauwaikaiwatana Aluwa Waiyawa i waiwanavudi te ai nuwavisu bi a yasisi.

14

Pol bi Banabas Ikoniyam noponemo

¹ Ikoniyam malagainemo Pol ena vaivai luvanemo Banabas vaitena a nawa Diu lavedi edi bolu vanuwino. ḡome tedi a lauguguya bi edi lauguguya ba i ḡailisi kauwa, te Diu bi Eteni lavedi wapawapa otidi Yesu ai sumage. ² ḡome Diu lavedi mabai waisumaḡa a daboka tedi taudidi Eteni lavedi nuwedi a liudi te a medi tauwaisumaḡa lisidimo. ³ Pol bi Banabas ḡome a taumiya bi malaudabatoledi Bada Yesu a giuwata. Bi Bada ḡailisi i vitedi te mataila bi anisove kauwidi a voyedi. ḡome Bada ena lau kivivisuvisu lisidimo lava a kita.

⁴ Bi mba malagainemo lava a daili munaḡedi te nevedi Diu vaitedi ai kalinakabiyedi bi nevedi Pol bi Banabas vaitedi ai kalinakabiyedi. ⁵ Taunana aubaina Diu bi Eteni edi babada ai ḡemotidi te Pol bi Banabas kedi pota a yesi, te maso a laukivigegebodi bi ḡakimemo maso a laipekidi.* ⁶ Bi laḡannemo pota a yesiesina giuna a vaivaiye ba kandavonaḡa a nawa Lista bi Debi malagaidimo, Likoniyam plovinisina noponemo. Bi mba malagaidi nananakidi bi diyediḡa, ⁷ tedi edi noya a laumunaḡe bi Yesu giuna visuvisuna a lauguguya nawe.

Pol bi Banabas Lista bi Debi dobudimo

⁸ Lista malagaina noponemo oloto kaḡena nuwanokuna mai i tubuḡae bi mote i nawanawa. ⁹ Tana i miya bi Pol ena giu i vaivaiye bi Pol mba olotona i kitadidi te tana ba i waisumaḡa te ya yawasana. ¹⁰ ḡome Pol kalinana dididiginemo i giuwena gado, “Ku miya moito!” I waimaḡemoti te oloto i laupoti saḡa bi nawa i waitubu. ¹¹ Laḡannemo Pol mai i voiye bi lava a kitakita ba tedi Likoniyam kalinedimo a binauna gado, “Po-oi, niga maimaituwedi labu ba ailalava ota bi niganana a yovo lisidemo!”[†] ¹² Tedi Banabas ai isana Sus bi Pol ai isana *Emes* banina tana taugagali. ¹³ Bi maimaituwa Sus ena pilisi ena ani laudunena vanuwina ba malagai eta lovolovotavinemo i moimoito, kamaina bi Sus ena pilisi bi lava a ḡoe te kau tamokanidi bi belana dulidulidi edi puyo a natomedi te ḡome a lausewasewa Pol bi Banabas lisidimo.

¹⁴ Laḡannemo giugiuakamaḡedi Pol bi Banabas mai a vaivaiyedi ba tedi edi gala a lisidi bi a velau a nawa lava kumna nopodimo bi kalinedi dididiginemo a giuna gado, ¹⁵ * “Ooloto bai aubaina mai ko voivoiye? Tama lava ota, mai temi! Tama giu visuvisuna ke natome te ko vaiye bi nuwemi ko vitaledi. Mba maimaituwidi waibanigeḡedi ko gose kamaḡedi bi Maimaituwa miyamiya nonoḡina lisenemo ko nawa bi ko lauduneye. Banina tana taunana mala, dobu, nisa bi bai matabudi nopodimo i voyedi. ¹⁶ Tana wala lava matabudi i kita kamaḡedi te edi ḡowanaḡa a nawanawa. ¹⁷ Bi yaḡolo te ena laukivivisuvisu lisimimo ya kakamaḡati. Tana nabu i vitemi te emi pesi a dugaduga kauwa edi ilimo bi ya wai maulimi te kowai wainuwavisu.” ¹⁸ Giugiuakamaḡedi giu a wai waikovi ba lava matabudi a lautautau. Bi lava ḡesaudi yaḡolo a ḡoeḡoe te sa puyodi.

* **13:47:** Ais 42:6, Ais 49:6   * **13:51:** Met 10:14, Mak 6:11   ‡ **13:51:** Gobusa a laikulukuluvina banina ba yawasana mote sima banavi ba taudiḡa edi wavu bi mote Pol bi Banabas.   * **14:5:** Diu edi waigake i giu lavana aiyai Maimaituwa i lau kasaḡaiḡaiyena ba ḡakimemo sa laipeki (Livai 24:16).   † **14:11:** Pol bi Banabas Gulik kalinimemo a giugiuna banina dobu matabuna niga kalina a sibe.   * **14:15:** Pot 20:11

Lista lavedi Pol a lauḡakimi

¹⁹ Gome Diu lavedi Entiyok bi Ikoniyaḡa a tavatavana edi giumo lava kumdi a ka manisobaledi. ²⁰ Bi matabudi Pol a lauḡakimi bi a solu nawe malagai a potiyovo kamaḡe. Banina ai noḡota te tana bena i peki.

Kamaina bi tauwaikawatana Pol a moito kwaivivili te i kena moito bi i munaga malagaimo. Bi bokinamai tana bi Banabas a nawa Debi malagainemo.

Pol bi Banabas a munaga Entiyokmo Saliya plovinsnemo

²¹ Mba malagainemo tedi giu visuvisuna a lauguguyae bi lava wapawapa a voyedi te a nuwavitala bi Bada a kaiwata. Mulinemo tedi a munaga Lista, Ikoniyaḡa bi Entiyok malagaidimo. ²² Gome tedi tauwaikawatana a laibagidi te waisumaḡemo sa moito didina bi a giuwedina gado, “Muliga kaka tada Maimaituwa ena waibadamo ta sola saḡana bi dolinemo waiwaiḡolana ta gei asiwi.” ²³ Mba malagaidi nopodiga a nawanawa bi Maimaituwa ena dam lavedi nopodimo babada a vinedi, kaka bi a laupali, a udi bi Bada nimanemo a sivudi. Banina tana taunana a waisumaḡe. ²⁴ Tedi Pisidiya plovinsnaḡa a nawanawana eete Pamfilia plovinsnemo a tava. ²⁵ Bi Pega malagainemo Bada giuna a lauguguyae, i kovi bi a nawa Ataliya malagainemo. ²⁶ *Kamaina bi ḡome ai kaivitaledi te kukakuga a munaga Entiyokmo. Dolinemo tauwaisumaḡa gome tedi Pol bi Banabas Bada nimanemo a sivudi. Bi ena laukivivisuvisumo noyana a nawenawena eete a tavaite munage.

²⁷ Tedi ḡome a tava bi Maimaituwa ena dam lavedi matabudi ai ḡemotidi bi Maimaituwa bai matabuna i voivoiyedina lisidimo bi bainewa waisumaḡa etana i kaikaikamaḡena Eteni lavedi lisidimo taudidi a tai nuwataudi. ²⁸ Pol bi Banabas ḡome tauwaikawatana vaitedi a miya gulata.

15*Tauwaisumaḡa Yelusalemmo ai bolu*

¹ *Pol bi Banabas Entiyokmo a miyamiya bi olooloto ḡesaudi Diudiyaḡa a yovo Entiyokmo bi tauwaisumaḡa a wailovelovedina gado, “Bamoda temi bi mote kwapibwali matailina ko vai, mai Mousis ena waiḡake luvanemo ba mote koma yawasana.” ² Niga giudi dabedimo Pol bi Banabas mba lavedi vaitedi ai saḡasaḡa. Taunana aubaina tauwaisumaḡa Entiyokmo Pol, Banabas bi tauwaisumaḡa ḡesaudi a vinedi bi sa ḡoḡoe te sa giukamagedi Yelusalemmo. Bi ḡome tauwaikawatana bi waibabada nananakidi vaitedi kwapibwalina giugiuna sa laididimani. ³ Bi Maimaituwa ena dam, tedi a giukamagedi a nawanawa Fonisia bi Sameliya malagaidiga ba Pol bi Banabas tauwaisumaḡa a giuvitedi te Eteni lavedi ba a nuwavitala Maimaituwa lisinemo. Tauwaisumaḡa mai giuna a vaivaiye ba ai nuwavisu.

⁴ Bi laḡannemo Yelusalemmo a tavatava ba ḡome Maimaituwa ena dam lavedi, giugukamagedi bi waibabada Pol ena lava vaitedi a giuvaidi. Bi ḡome Pol bi Banabas bai matabuna Maimaituwa lisidimo i voivoiyena taunana Yelusalem lavedi a giuvitedi. ⁵ Bi kota Palisi nopodimo tauwaisumaḡa ḡesaudi a miya moito bi a giuna gado, “Mousis ena waiḡake luvanemo kamaina te Eteni lavedi kwapibwali sa vai.”*

⁶ Gome giugukamagedi bi waibabada ai ḡemotidi ai bolu bi niga pilipilina ai talapiliye.† ⁷ *Ai talapili gulata mulinemo Pita i miya moito bi i giuna gado, “Valevaletigu, temi kona sibe te dolinemo nopomimo‡ tagu Maimaituwa i vinegu te egu giumo Eteni lavedi giu visuvisuna sai sumage. ⁸ *Maimaituwa nopo matabuna taukitana i wai lovegu te tana Eteni lavedi i waianinedi te Aluwa Waiyawa ya vitedi mai wala tada. ⁹ Tana mote i waiseli te tedi tabudi bi tada tabuda. Tedi ai sumaga aubaina Maimaituwa nopodi i kogedi bi edi gebogebo i noḡotikamagedi. ¹⁰ Niganana bai aubaina ko kaka nuwalagaḡedi? Tada ee eda magumagula wala mai niga vitana ava'avalina maso mote luvada te ta miya.§ Temi mai ko giugiuna ba Maimaituwa lisinemo ko waimenabala te ya medi. ¹¹ Mainana koma giugiu. Bada Yesu ena laukivi visuvisu tei sumage te yawasana te vai. Bi kota kauwina ḡemotina mainana Eteni lavedi lisidimo.”

* **14:26:** Giu 13:3   * **15:1:** Pak 17:9-14   * **15:5:** Niga laḡannemo, Diu Yesu tauwaiumaḡena tana tauwaiyawasana bi Diu mabai mote Yesu a waisumaḡe a laualudune ḡemota. Diu waiwaisumeḡidi tedi yaḡolo Diu damna noponemo maibena Palisi bi Sadiasi.   † **15:6:** Niga boluna i tubuḡana ba AD 49-50.   * **15:7:** Giu 10:1-43   ‡ **15:7:** Kwalabu 10 muliga kaka AD 40 (Giugukamagedi 10:11-18).   * **15:8:** Giu 10:44, Giu 2:4   § **15:10:** Mousis ena waiḡake noponemo waiḡake wapana 613. Diu lavedi waiḡake ḡesaudi nopodimo a voyedi bi a kitedi maibena Mousis ena waiḡake. Tedi wali saugemo waiḡakedi a giuwedi mai vita (Galeisiya 5:1). Yesu ena vita ba tabuna (Met 11:28-29).

¹² Bolu lavedi matabudi a miya moimoisili bi Pol bi Banabas lisidiğā Maimaituwa mataila bi anisove kauwidi Eteni lavedi lisidimo i voivoiyena lava a giuwedi bi a wai beyavaiya.

¹³ Lağannemo edi giu a wai kovi ba Diyemes i miya moito bi i giuna gado, “Valevaletigu, koi beyavaiyegu. ¹⁴ Saimon Pita kaikana i gei giuweda te Maimaituwa Eteni lavedi i vinedi te tana ena lava otidi. ¹⁵ Niga kauwina taugiuwatana a giugiuwena luvanemo ya tubutubuğa. Mai taugiuwatana ġemota ba niga mainana i gilumi,

¹⁶ ‘Lağan muliğā

tagu yā nato munağā

bi Deivida ena palai

i laulaubulilina ba

yā keli munağē.

Bamo gavogavodi

a nuwanuwa suwasuwana ba

yā laivaliudi.

¹⁷ Tagu mai yā voie

te Israeł miyamiya gwasedi

sai sumağegu.

Bi Eteni lavedi mabai e vinevinedina

sai sumağegu bi yai badayedi. Niga Bada kalinana,

tana taunana niga kauwidi

ya voivoiyedi.’

¹⁸ Niga kauwidi yā giugiuwedina ba walaka lava a sibedi.

¹⁹ “Taunana aubaina niga mainana egu noğota: Eteni lavedi mabai Maimaituwa lisinemo a nawa bi sa waisumağena, mote tama ka nuwalağelağedi. ²⁰ *Niganana maso tada pepa te gilumi bi te giuwedi te niga kauwidi: mote sima voiyedi: Kani milemiledi koikoitau lisidimo laulau sewasewayedi mote sima kanidi, simai mwanemwanena yabayababa bi musala gadona vilivilisina ee kwasinina mote sima kani.** ²¹ Banina Mousis ena waigake wala te niganana waiyawasi lağandimo malagai matabudi nopodimo bolu vanuwidiğā sa iyeviyevi bi sa laulauguguya nonoğedi.”

Taudima babadidi leta a giukamağē Eteni lavedi lisidimo

²² Gome tauwaikawatana, waibabada bi Maimaituwa ena dam lavedi matabudi a ġoeğoe te ooloto ġesaudi maso sa vinedi te Pol bi Banabas waitedi sa nawa Entiyok. Kamaina bi Diudas isana ġesau Basabas bi Saelas a vinedi. Tedi ba tauwaisumağā taulaetadoliyedi. ²³ Waibabada pepana niga oolotodi nimedimo a sako. Bi pepana noponemo ba niga mainana a gilumi:

Aisii valevaletimai ebomi, temi mabai Eteni ko waisumağāna.

Tama tuwatuwağemi, giugiukamağedi bi waibabada niga pepana ka gilugilumina tauwaisumağā niga dobudimo lisidimo: Entiyok, Sailiya bi Silisiya. ²⁴ Tama ke vaiye te nopomaimo lava ġesaudi a nato lisimimo bi edi ġumo nuwemi a kalagağedi bi ai nuwaboyemi. Tama mba lavedi mote kai aninedi. ²⁵ Taunana aubaina matabumai kei anina te ooloto ġesaudi ke vinedi, te niganana ema lava Pol bi Banabas waitedi ka giugiukamağedi lisimimo. ²⁶ Pol bi Banabas mote peki a naile bi a vite munağedi eda Bada Yesu Vinevinekamağena aubaina. ²⁷ Niga Diudas bi Saelas ka giugiukamağedi te pepamo bai ke gilugilumina taudidi mudu otidimo sa giuwemi.

²⁸ Aluwa Waiyawa bi tama kei anina ġemota te mote kama kanuwalağelağemi bi kamaivitemi.

²⁹ Bi niga kauwidi taudidi mote koma voiyedi: Koikoitau lisidimo kani laulau sewasewayena mote koma kani.

Musala gadona vilivilisina ee ma kwasinina mote koma kani.

Mote komai mwanemwanena yabayababa.

Niga waigakedi ko kaiwatedina ba temi kamaina.

Ebom ema lava matabumi.

☆ **15:20:** Liv 18:6-23, Liv 17:10-16   ** **15:20:** Niga waigakedi taudidi laubanidi ai bada te mabai Diu waitedi sa waigemota (Livai 17:10–18:30). Bi Eteni lavedi gome mote bai te maso a viviledi taunana aubaina a waigemota yababa. Bi lava a sibe kauwedi te Eteni lavedi ba koikoitau taulaudunedi bi waimwanemwanena yabayababa ba edi laudune nevana. Musala aniwakunekunemo gabudimo ba koikoitau lisidimo a lau sewasewayedina. Diu niga muselidi a giugiu te (milemiledi) bi aiyai i kanidina ba ya (kakamilamila) taunana aubaina Diu lavedi Eteni ai gakedi te mote waitedi a waigemota. Bi Diu a giugiu te musala gadona vilivilisina (milamilana) banaina kwasina noponemo mote i tosi kamakamağē. Tagu Maimaituwa Diu waigakemi te mote kwasina koma tego mba ba ġamoğamo ena yawasana. (Pakanemo 9:4-6).

³⁰ Ğome olooloto a giukamaḡedi bi a nawa Entiyok. Laḡannemo ḡome a tavatava ba tedi Maimaituwa ena dam lavedi matabudi ai ḡemotidi bi pepa a vitedi. ³¹ Lavedi pepana a iyevi bi laibagi a vai te ai nuwawisu. ³² Diudas bi Saelas ba taugiuwatana bi tauwaisumaḡa a laibagidi te ḡailisi sa vai. ³³ Diudas bi Saelas Entiyokmo a taumiya mulinemo, tauwaisumaḡa kavisuvisu giudimo a kavisuvisudi bi a giuwedi te manuwaubedi sa munaḡa taugukamaḡedi lisidimo.†† ³⁵ Pol bi Banabas Entiyokmo a taumiya. Bi lava ḡesaudi vaitedi Bada giuna lava lisidimo a lauguguyae bi ai lovelovedi.

Pol bi Banabas Diyon Mak dabanemo ai kagiu

³⁶ Tedi a miya laḡan visa a kovi mulinemo Pol ena tau Banabas i giuwena gado, “Goma, dolinemo bamo malagaidiḡa te laulauguguya nawana maḡa kota ta munaḡa bi valevaletida ta vakitedi. Tedi bainewa edi miyamiya.” ³⁷ Kamaina bi Banabas ena ḡowana ba Diyon isana ḡesauna Mak vaitena maso a nawa. ³⁸ *Bi kota Pol i noḡoti te Diyon vaitena sa nawana ba mote i visu. Banina tana dolinemo Pamfiliamo i gose kamaḡedi. Bi tedi mote tana vaitena a noya.

³⁹ Niga kauwina dabanemo Pol bi Banabas ai kagiu gulata te a dailidi. Ğome Banabas, Mak i waidoli bi kukakukaḡa a nawa Saiplasimo. ⁴⁰ Bi kota Pol, Saelas i vine te tauwaisumaḡa tedi aubaidi a gei laupali te Bada ya labe kauwedi edi ani nawamo. ⁴¹ Tedi Sailiya bi Silisiya nopodiḡa a nawa bi Maimaituwa ena dam lavedi a lailaibagidi.

16

Pol Timoti i vine te tana bi Saelas ya kaiwatedi

¹ Pol Debi bi Lista malagaidimo i tavatava ba ḡome tauwaikawiatana isana Timoti i banavi. Tana tinana ba Diu lavana bi tauwaisumaḡa, tamana ba Gulik lavana. ² Tauwaisumaḡa matabudi Lista bi Ikoniyam dobudimo miyemiyedi a giu te Timoti tana ba lava visuvisuna. ³ Taunana aubaina Pol i ḡoeḡoe te Timoti yai doli bi sa nawa. Bi Pol kwapibwali i voiye Timoti lisinemo banina mba malagainemo ba Diu lavedi a miyamiya. Tedi kedi nawamo te Pol, Timoti lisinemo kwapibwali i voiye. Banina lava matabudi a sibe te tana tamana ba Gulik lavana. ⁴ *Mulinemo tedi malagai bi malagai a nawaedi bi Yelusalemmo giugukamaḡedi bi waibabada bamo giudi a wai aninedina taudidi lava a giuvitedi te maso a kaiwatedi. ⁵ Maimaituwa ena dam lavedi a voiyedi te edi waisumaḡa i ḡailisi. Bi laḡan matabuna tauwaisumaḡa iyevena i dididiga.

Maimaituwa Pol i giukamaḡe i nawa Mesidoniya

⁶ Aluwa Waiyawa mote i wai aninedi te Pol ena tausagu vaitedi maso Maimaituwa giuna Eisiya plovinsnemo a lauguguyae. Taunana aubaina tedi Piligiya bi Galeisiya plovins nopodiḡa a nawa. ⁷ Laḡannemo tedi Misiya plovinsina platinemo a tavatava ba tedi a ḡoe te maso a nawa Bitiniya plovinsnemo bi ḡeḡa te Yesu Aluwina mote i wai aninedi te ḡome sa nawa. ⁸ Taunana aubaina tedi Misiya a vaitauli bi a yovo a nawa ota Tolas malagainemo. ⁹ Mba dudubalinemo Pol wailove i kita. Tana Mesidoniya olotona i kita matanemo i moito bi i wai baḡana gado, “Aee, kwa damana nato Mesidoniyamo bi kwa sagumai!” ¹⁰ Pol niga wailovena i kita mulinemo tama* wailove aubaina ke novononoḡa makai bi ke modina Mesidoniya. Banina ke noḡoti te tama Maimaituwa i yogemai te ḡome tana giuna visuvisuna ka lauguguyae lavedi lisidimo.

Lidiya ena yawasana Bada i vitale

¹¹ Tama Tolas ke gose bi kukakukaḡa ke damanana Samotes. Bi bokinamai ke damanana Nipolis. ¹² Ğome te kaḡemaḡa ke nawa Filipai, mba Mesidoniya malagaina dididiga bi Loum gabemanina i waibadaye. Bi tama ḡome laḡan visa ke miya. ¹³ Bi waiyawasi laḡannemo tama malagai ke gose bi ke nawa gauba diyanemo ani laupali gabuna maso ke tavuḡe. Kamaina bi ḡome waivini awai ḡemotidina lisidimo ke tava, ke miyatulu bi ke lauguguya. ¹⁴ Mba ḡome waivini ḡemota isana Lidiya tana Maimaituwa taulauduneyena. Tana Taiyatila malagainemo gala laumolemoledi i voivoiyedi. Bi laḡannemo Pol i laulauguguya ba Bada Lidiya nopona i kaikamaḡe bi Pol, Yesu giuna i giugiuwena i vaiye kauwe. ¹⁵ Bi tana bi ena vanuwa lavedi vaitedi ḡome a kabuludi. Mulinemo tana i giuvaimai ena vanuwemo bi i giuna gado, “Egu lava, temi kona noḡoti te tagu Bada tauwaisumaḡena ba ya waibaḡemi te ko nato egu vanuwemo ta miya.” Tana i waibaḡa gulatamai te nuwamai ke vitale te ke nawa ena vanuwemo.

†† **15:33:** Kulikulidi wadubodi ḡesaudimo ba lova 34 vaitena. Mba niga mainana i giu, Saelas munaḡa Yelusalemmo i daboka. * **15:38:** Giu 13:13 * **16:4:** Giu 15:28-29 * **16:10:** Niga ḡome giu tama ba Luk ya kaka maḡati munaḡe te ḡome bi noke i saḡa i nawana, tana vaitena. Tana taunana niga bukana i kuli.

Pol bi Saelas biliwelokomo

¹⁶ Laḡan ḡemota tama ke nawanawa pali gabunemo bi taupaulayababa guguinana etamo ke banavi. Tana aluwa gebogebona i suneg̃i bi kauwa bai noke matademo sa tubuḡana i geigei giuwatedi. Mba kauwinemo mane dididiga i voivoiye ena taniwaga aubaidi. ¹⁷ Niga waivinina Pol bi tama i kaiwatamai bi i binabinauna gado, “Niga oloolotodi tedi Maimaituwa saḡasaḡa guletina ena taupaula! Tedi ba yawasana etana sa giugiuwemi!” ¹⁸ Waivinina laḡan wapawapa i tava bi mai i voivoiye, eete Pol i ka tunidaboki. Bi Pol aluwa gebogebona i giuwena gado, “Yesu Keliso isanemo yà giugiu vavasaḡem te waivini kwa potiyovo kamaḡe!” Noi taunana te aluwa gebogebona i potiyovo kamaḡe.

¹⁹ Laḡannemo ena tanitaniwaga a kita te edi mane etana i nuwaḡavuka ba tedi a medi gulata, Pol bi Saelas lisidimo bi a vunudi bi a solu waga nawedi aniwai kunekuna gabunemo, waibabada nimedimo a sivudi. ²⁰ Kamaina bi tedi a nawedi taulauetala lisidimo bi a giuwena gado, “Niga Diu oloolotodi eda malagai sa kaka gebogebona.” ²¹ Tedi vaivai tabudi a tavaitedi bi sa wailoveloveda, tada mote ḡemogemotina te mba vaivaidi ta kaiwatedi. Banina tada ba Loum lavada eda vaivai tabudi.”

²² Lava kumna ḡome ai ḡemotidi bi Pol bi Saelas a mediyedi bi taulauetala lava a egelidi te Pol bi Saelas edi gala a lisi kamaḡedi bi a kwapu yabayababedi. ²³ Bi wai kwapu mulinemo a sivu nawedi biliwelokomo. Waibabada ḡome tauyava edi bada a giuwe te Pol bi Saelas ya kita watedi. ²⁴ Niga giuna luvanemo tauyava Pol bi Saelas biliweloko nopo otinemo i sivu nawedi bi kaḡedi kai tupidimo ai ḡaviti.

²⁵ Dudubala modonemo mainana Pol bi Saelas Maimaituwa lisinemo a laulaupali bi a salesale. Bi edi lava biliwelokomo taumiya a vaivaiye watedi. ²⁶ Kamaina bi i wai maḡemoti te yanigusugusu dididiga i tubuḡa. Bi biliweloko matabuna i waitalitali te mataeta gududi a nuwakamakamaḡa. Bi lava seinimo a panipanidina nuwedimo a nuwakamakamaḡa. ²⁷ Ḗome tauyava i kena tagugu bi i kita te biliweloko mataetidi nuwakamaḡedi. Tana maḡemota ena kepata i soluvai te maso i wai peki munaḡe. Banina i wai noḡota bena kage biliwelokomo taumiya a velau a nawa. ²⁸ Kamaina bi Pol i binauna gado, “Ei, kumai peki munaḡem! Tama matabumai niga!”

²⁹ Tauyava ḡome ena lava ḡesaudi i binawedi te kwadam a natome bi magusuna i velau Pol bi Saelas matedimo taulauetala i wai tupagwalige ³⁰ bi i kapotiyovodi bi i wai talayedina gado, “Egu babada bai yà voiyiye bi yawasana yà vai?”

³¹ Bi tauyava ena giu ai munena gado, “Bada Yesu kwai sumaḡe bi kwa yawasana, tam bi em vanuwa lavedi matabumi.” ³² Pol bi Saelas Bada giuna tauyava bi ena vanuwa lavedi lisidimo a lauguguyae. ³³ Mba dudubalina kauwina mulinemo tauyava i wai doli nawedi bi bonidi i koḡedi, kaka bi Pol bi Saelas tauyava ena vanuwa lavedi vaitedi a kabuludi. ³⁴ Kamaina bi tauyava i giuvaidi ena vanuwemo bi i wai kanidi. Ḗome tauyava bi ena vanuwa lavedi vaitedi ai nuwavisu gulata banina Maimaituwa ai sumaḡe.

³⁵ Bokinamai olaolalemo taulauetala, tauwaigaviya a giukamaḡedi tauyava lisinemo bi a giuwedina gado, “Mba oloolotodi kwa giukamaḡedi bi sa nawa.”

³⁶ Kamaina bi tauyava Pol i giuwena gado, “Taulauetala a giu te tam bi Saelas yà kaikamaḡemi te ko nawa. Taunana aubaina niganana manuwabemi ko nawa.”

³⁷ Bi Pol tauwaigaviya i giuwedina gado, “Geḡa mote mainana, tama Loum lavamai bi tedi mote a etala kauwemai bi lava kumna matedimo a kwapu yabayababemai bi biliwelokomo a sivunawemai. Bi niganana sa giugiu te kandavonemo sa kaikamaḡemai, mote mainana, tedi otidi ko giuwedi te sa nato niga ḡome bi sa kaikamaḡemai.”

³⁸ Ḗome tauwaigaviya a nawa taulauetala lisidimo bi Pol bai i giugiuwedina a giuvitedi. Laḡannemo a vaiye te Pol bi Saelas tedi Loum lavedi ba a naila. ³⁹ Taulauetala a nawa Pol bi Saelas lisidimo te edi kauwa waigebona aubaina ai ebenedi bi biliwelokomo a kaikamaḡedi bi ai baḡedi te mba malagaina sa gose kamaḡe. ⁴⁰ Ḗome Pol bi Saelas a potiyovo bi didimanina a nawa Lidiya ena vanuwemo. Bi ḡome tauwaisumaḡa a banavidi bi a laibagidi, kaka bi malagaina a gose.

17*Pol bi Saelas Tesaloniamia a tava*

¹ Tedi Empipolis bi Apoloniamia malagaidi nopodiḡa a nawa ota te Tesaloniamia tauninemo a tava bi ḡome Diu edi bolu vanuwina a kita. ² Kamaina bi Pol ena miyamiya luvanemo i nawa bolu vanuwino. Bi tana ḡome i miya bi waiyawasi laḡanidi faiona nopodimo wadubonemo gilugilumina i iyevidi ³ bi giudi banidi i kamaḡoti bi i wailovelovedi te Keliso yai nuwatoi bi pekimo ya kenamoito. Pol i giuna gado, “Niga Yesuna yà laulauguguyaena ba tana taunana Keliso.” ⁴ Edi lauguguyamo Diu lavedi ḡesaudi nopodi a kaikamaḡedi

te Pol bi Saelas a kaiwatedi. Bi kota mainana Gulik lavedi Maimaituwa taulauduneyena wapewapedi bi kota waiwini isanawenawedi waitedi.

⁵ Bi kota Diu lavedi a unula bi ani waikunekune gabunemo tauwaibeyapota ai ḡemotidi bi waimalumalu ai tubu. Bi a velau a nawa Deisen ena vanuwemo Pol bi Saelas a tavuḡedi te maso ai doli natomedi lava lisidimo. ⁶ Bi laḡannemo tedi mote a banavidi ba Deisen bi tauwaisumaḡa ḡesaudi a solu yovogedi te a natomedi tauni babadidi matedimo bi a binabinauna gado, “Pol bi Saelas taudidi dobu isuna bi isuna sa nawaye bi gebogebo sa voivoiye bi niganana lisidemo a tava. ⁷ Gome Deisen i giuvalidi te i nawedi ena vanuwemo bi sa giugiu te ḡalibona ḡesauna ba isana Yesu Tedi ba Sisa ena waigake sawai doukoto.”

⁸ Laḡannemo lava kumna bi tauwaigaviya niga giudi a vaivaiyedi ba a medi bi a laimalumalu te waigasiḡasi i tubuḡa. ⁹ Taunana aubaina taun babadidi Deisen bi tauwaisumaḡa ḡesaudi a lauegelidi te sai mai'a lisidimo kaka sa kaikamaḡedi.

Pol bi Saelas Beliyamo

¹⁰ Laḡannemo dobu i wai dudubala ba tauwaisumaḡa Pol bi Saelas a giukamaḡedi Belya malagainemo. Tedi ḡome a tava bi a nawa Diu edi bolu vanuwinemo. ¹¹ Bi Belya taunina lavedi nuwedi kaikaikamaḡedi mote mai Tesalonja lavedi. Banina tedi laḡan matabuna Maimaituwa giuna nuwedi tabutabunemo a vaiye bi nuwedimo a sivusivudi. Bi a kita te Pol gilugilumina wadubonemo bai i giugiuwena ba giukauwa. ¹² Gome Diu lavedi wapewapedi ai sumaḡa. Bi kota Gulik oolootodi bi waiwaivinidi isa nawenawedi ai sumaḡa.

¹³ Bi laḡannemo Diu lavedi Tesalonjamo a vaiye te Pol Belyamo Maimaituwa giuna i laulauguguyae ba tedi kota ḡome a nawa. Bi lava kumna nuwedi a liuwidi te a medi gulata Pol bi Saelas lisidimo. ¹⁴ Taunana aubaina tauwaisumaḡa waigapa Pol a giukamaḡe makaiye i nawa gelemo. Saelas bi Timoti ba tedi Belya tauninemo a miya. ¹⁵ Bi ooloto mabai Pol a wai doli nawena gelemo waitedi a nawa Atens tauninemo. Gome Pol ena giu a munage Belya tauninemo te Saelas bi Timoti sa giuwedi te mulinaḡa sa nawa makai.

Pol Atens noponemo

¹⁶ Atens tauninemo Pol ena lava Saelas bi Timoti i labelabedi bi i kita te mba malagaina ba koikoitau i wanavu, taunana aubaina i wainuwaboya kauwa. ¹⁷ Kamaina bi i nawa bolu vanuwinemo Diu bi Eteni lavedi waitedi ai ogatala. Bi laḡan onena Eteni Maimaituwa taulaudunena bi mabai ani waigemota gabunemo a tavatavana waitedi. ¹⁸ Bi gome Epikuliya bi Stoiki dobuti oolootodi nuwaueyuyedi Pol waitena ai kagiu bi a giuwena gado, “Mba lavana giugiu bu'ubu'uwina bai ya giugiuwe.”

Bi ḡesaudi ai talana gado, “Anivaiyena maibena walidobu maimaituwedi ya giugiuwedi.” Tedi mai a giuna banina Pol ba Yesu ena kenamoi to giugiuwata.

¹⁹ Taunana aubaina Pol ai doli nawe oya Aliopagas dabanemo bi a giuwena gado, “Tama ka ḡoegoe te em wailoelove valivaliuna kwa giugiuwena ka sibe. ²⁰ Banina tam em giu ka vaivaiyedina ba tabu otidi. Tama ka ḡoegoe mba em wailoelove valivaliuna kwa giugiuwena banina ka sibe.” ²¹ Gome Atens lavedi bi tautavatava edi miyamiyamo laḡan matabuna mai sa miyaboni bi giu valivaliudi sa giuwatedi bi sa vaivaiyedi.

²² Aleopagasmo ḡome bolumo babadidi matedimo i miya moito bi i giuwedina gado, “Atens lavemi, tagu e kitemi te maimaituwa tabudi bi tabudi ko laulauduneyedi. ²³ Emi tauniḡa e nawanawa ba emi ani laudune koikoitadi e kitedi. Bi olta ḡemota modonemo giu niga mainana a gilugilumina e kita: MAIMAITUWA MOTE AIYAI I SIBE AUBAINA. Niga Maimaituwina ko laulauduneyena ba mote ko sibe, taunana niganana ya kamaḡati lisimimo. ²⁴ *Maimaituwa dobu matabuna noponemo mwali matabudi tauvoiyedi tana taunana galewa bi dobu yaibadedi. Bi tana mote lava nimedimo laudune vanuwidi, a ḡaleḡaledinemo ima miyamiya. ²⁵ Bi lava mote ḡemoḡemotina simai kani bi sima labe tana mote bai ḡesauna lisidemo ima ḡoegoe banina tana taunana lava matabudi yawasi, yawasana bi mwali matabudi ya vitevitedi. ²⁶ Pakanemo tana lava ḡemota i voiyedi bi lisinaḡa dobu matabuna noponemo lava a wapa. Bi ena ḡowanemo edi ani miya bi edi laḡan i sivudi. ²⁷ Maimaituwa mai i voiyedi te lava sai tavutatu gulata kaka tana sa banavi. Bi tana ba diyademo, mote manekina i lofa ḡemoḡemotaḡa lisidemo. ²⁸ Tana dabanemo tada ta yawayawasana, ta nawanawa bi ta miyamiya. Maibena ḡesaumi emi sale a gilumidina gado, ‘Tada natunatuna.’

²⁹ “Banina tada Maimaituwa natunatuna, taunana aubaina maso mote ta noḡoti te tana koikoitau, mai lava edi sibemo bi anapumo goldimo, siluvamo bi ḡakimemo a voivoiyedina mainana. ³⁰ Banina wala lava Maimaituwa mote a sibe tedi bu'uwa ena miyamo a miyamiyana i kita kamaḡedi. Bi niganana dobu lava matabudi ya

giugiuvavaḡedi te sa laukuvasa. ³¹ Banina tana laḡan i sako te lava didimaninemo ya etaledi. Maimaituwa oloto ḡemota i vine te mba laḡannemo etala yai badaye. Niga olotona taunana Maimaituwa pekimo i ka kenamoito munaḡe te lava matabuda ta kita bi ta sibe.”

³² Laḡannemo pekimo kena moito giuna a vaivaiye ba Pol ai gwaigwaiye bi ḡesaudi a giuna gado, “Niga giuna ḡemotina laḡan ḡesaunemo kwa nato munaḡa bi kwa giuwemai te ka vaiye.” ³³ Kamaina bi Pol bolu lavedi i gose kamaḡedi bi i nawa. ³⁴ Lava visa lauguguya a vaivaiyena ba Pol a kaiwata bi Yesu ai sumaḡe. Mba lavedi ba Aleopagas olotona Diyonsi, waivini isana Damalesi bi lava ḡesaudi vaiitedi.

18

Pol Kolinti noponemo Yesu i lauguguyae

¹ Niga kauwidi mulidimo Pol Atens i gose kamaḡe bi i nawa Kolinti. ² Mba ḡome Diu olotona isana Akwila i banavi, tana Pontus plovinsnemo i tubuḡa. Bi mwanena Pilisila vaiitena maḡo ota Italiḡa a tava. Banina ḡalibona Kolodiyas Diu lavedi matabudi i giuvavaḡedi te Loum malagaina dididiga* sa gose. Bi Pol i nawa kitedi aubaina. ³ Pol, Pilisila bi Akwila ba edi noya ḡemota palai tausiyaudi taunana aubaina vaiitena a miya bi a noyanoya ḡemota. ⁴ Bi waiyawasi laḡandi onedi Pol, Diu bi Eteni lavedi edi pali vanuwina noponemo i wai wailovelovedi te maso nuwedi i vitealedi.

⁵ Laḡannemo Saelas bi Timoti Mesidoniyaḡa a tavatava ba tana palai voiye di i kaisako bi laḡan matabuna Maimaituwa giuna i giugiuwata. Bi Diu lavedi lisidimo i kamaḡati kauwe te Yesu kamaina Tauwaiyawasana. ⁶ Bi Diu lavedi Pol ena giu a unule bi giuvitavitale, taunana aubaina ena gala gobusidi i lai kulukulu bi i giuna gado, “Bamoda yawasana mote koma banavi ba temi emi wavu bi wavumi taumiḡa ko avali munaḡe bi mote tagu. Niganana bi noke i saḡa i nawana ba tagu ya nawana Eteni lisidimo.”

⁷ Kamaina bi Pol pali vanuwina i potiyovo kamaḡe bi i nawa Taitos Diyastas ena vanuwemo, pali vanuwina diyanemo. Bi Taitos ba Maimaituwa taulauduneyena. ⁸ Bi Klispas tana bolu vanuwina tauwaibadayena, tana ena vanuwa lavedi vaiitedi Bada Yesu ai sumaḡe. Bi laḡannemo Kolinti lavedi wapewapedi giuna visuvisuna a vaivaiye ba kota Yesu ai sumaḡe bi Pol i kabuludi.

⁹ Dudubala ḡemota Pol wailove i kita, Bada i laumaḡata lisinemo bi i giuwena gado, “Mote kuma naila, tam kamaina te Bada giuna kwa giuwata bi mote kuma miya moimoisili. ¹⁰ Banina tagu tam vaiitem bi mote aiyai kaka ima laukivigeboḡeyem. Bi mba malagainemo ba egu lava wapewapedi sa miyamiya.” ¹¹ Kamaina bi kwalabu ḡemota bi nawalai 6 nopodimo Pol ḡome i miya bi Maimaituwa giuna lava i wailovelovedi.

¹² Laḡannemo Galiyo, Akaiya plovinsina i waibadaye ba Diu lavedi ai ḡemotidi bi Pol a pani bi a natome bolu gabunemo lauetala aubaina. ¹³ Tedi Pol ai wavu bi a giuna gado, “Niga olotona taunana lava nuwedi ya liuwidi bi Maimaituwa sa laulauduneye bi Loum ena waigake sa waidoukoto.”†

¹⁴ Gome Pol maso giu i waitubuna ba Galiyo Diu lavedi i giuwedina gado, “Bamoda niga lavana bai i voiywapa ee bai ḡebona dididigina i voiye bi ko waiwavuna mba ba kamaina tagu yai beyavaiyemi. ¹⁵ Bi niga waitaledi bi giudi ya giugiuwedina ba temi emi giugiu, isa bi emi waigake. Taunana aubaina temi taumiḡa ko viliyaḡosidi. Tagu mote yamai talapiliyedi.” ¹⁶ Taunana aubaina tana i kwavivaidi bi etala gabuna a potiyovo kamaḡe. ¹⁷ Gome Diu lavedi matabudi bolu vanuwina tauwaibadayena isana Sostenes a kaididi bi taulauetala matedimo a kwapu yabayababe. Bi Galiyo mote bai i giuwe.

Pilisila, Akwila bi Apolos

¹⁸ Pol Kolintimo i miya gulata kaka bi valevaletina i waiebonedi bi kukakukaḡa i nawa Sailiya, Akwila bi Pilisila vaiitedi. Bi muliḡa kaka ya geluna ba Kenkeliya malagainemo dabana a suvi. Banina tana Maimaituwa lisinemo i giugiuwapana‡ ena palatemo i tava. ¹⁹ Tedi Epeses tauninemo a tava bi ḡome Pilisila bi Akwila i gosedi bi tana i nawa bolu vanuwino bi Diu lavedi vaiitedi awai talapili. ²⁰ Bi Diu lavedi tana ai baḡa te maso vaiitena a taumiya kaka maso i nawa bi geḡa te tana i daboka. ²¹ Bi i modimodina

* **18:2:** Loum ba malagai dididiga bi ena waiguyau ba dididiga otina, Dobu Itali noponemo. Galibona Kolodiyas ena waibadana laḡannemo AD 49 noponemo waigasiḡasi dididiga i tubuḡa bi Diu lavedi matabudi a kwavivaidi bi Loum a potiyovo kamaḡe. Mba laḡannemo Akwila mwanena Pilisila vaiitena a nato Kolinti. † **18:13:** Diu lavedi a giugiuna gado, “Pol Eteni edi waisumaḡa giugiukauwina Loum i wai aninena ima wailoveloveye. Bi tana wailovelove valivaliuna Loum edi waigake mote i waianine taunana ya wailoveloveye.” Taunana aubaina a goeḡe maso Loum edi bada laubanina maso Pol i kovigi (Giugiukamaḡedi 16:20-21 bi 17:7 ko iyevi). ‡ **18:18:** Diu edi vaivaimo lava bamoda Maimaituwa lisinemo i giuwapana ba dabana ya gose te ya laulagalaga. Bi laḡaninemo saugawapa laḡanina i kovina, kaka dabana sa suvi kamaḡe.

ba i giuwedina gado, “Bamoda Maimaituwa ena ḡowana ba yà tava munaḡa lisimimo.” Kamaina bi Epeses i gose bi kukakukaḡa i nawa Seseliya. ²² Laḡannemo Seseliyamo i tava, ba tana i nawa Yelusalemmo bi Maimaituwa ena dam lavedi i waiebonedi kaka bi i nawa Entiyok tauninemo. ²³ Pol Entiyokmo i taumiya kaka bi dobuna i gose bi i babala malagai te malagai Galeisiya bi Piligiya plovinsidi nopodiḡa bi tauwaikawatana matabudi i lailaibagidi.

Apolos Maimaituwa giuna i lauguguyae Epeses lavedi lisidimo

²⁴ Mba laḡandimo Diu olotona isana Apolos, tana dobu Aleksandiliya dobunemo i tubuḡa. Tana ba giugiu komakomanina bi gilugilumina wadubonemo i sibe kauwedi. Bi i nato Epeses tauninemo. ²⁵ Bi Bada Yesu ena Yawasana Etana ai love kauwe. Tana Diyon ena kabulu giugiuna taunana i sibe kauwe. Bi nuwauyauya waitena, Yesu i giuwata bi giukauwa i wailovelove lava lisidimo bi Yesu yaḡolo mote i sibe kauwe. ²⁶ Apolos malaudabatolana i nawa bolu vanuwinemo bi lauguguya i waitubu. Bi laḡannemo Pilisila bi Akwila ena giu a vaivaiye ba a giuvai te edi vanuwemo bi Maimaituwa giuna lisinemo a laididimani kauwe.

²⁷ Kamaina bi Apolos Akaiya plovinsina nawana i wainuwa noḡonoḡotae ba valevaletina Epesesmo pepa a gilumi nawena tauwaisumaḡa lisidimo Akaiya plovinsnemo te laḡannemo Apolos ya tavana ba tedi nimedimo. Apolos laḡannemo ḡome i tavatava ba Maimaituwa ena sagumo tauwaisumaḡa i sagu gulatedi edi sumaḡa i ḡailisi. ²⁸ Tana ena giu i ḡailisi gulata te Diu lavedi edi giu i lauyovoḡedi lava kumdi matedimo. Banina tana gilugilumina wadubonemo i kamaḡati kauwe te Yesu tana kamaina Tauwaiyawasana.

19

Pol Epesesmo

¹ Laḡannemo Apolos Kolintimo ba Pol eta oyaḡa ani waivaḡavuka maḡa i nawa te Epeses tauninemo i tava, mba ḡome tauwaikawatana ḡesaudi i banavidi. ² Bi i waitalayedina gado, “Laḡannemo konai sumaḡana ba Aluwa Waiyawa kona vai e ḡeḡa?”

Bi tedi a giuna gado, “Ḗeḡa, tama mote bamo Aluwa Waiyawa giuna ka vaiye.”

³ Kamaina bi Pol i waitalayedina gado, “Temi bai kabuluna kona vai?”

Bi tedi ena giu ai munena gado, “Diyon ena kabulu.”

⁴ *Pol tedi i giuwedina gado, “Diyon ena kabulu ba laukuvasa aubaina lava i kaka buludi. Tana lava i giuwedi te lava mulinaḡa ya natonatona sai sumaḡe, mba taunana Yesu.” ⁵ Laḡannemo niga giuna a vaivaiye ba Pol Yesu isanemo i kabuludi. ⁶ Kamaina bi Pol nimana lava dabedimo i sivudi bi Aluwa Waiyawa i yovo dabedimo bi kalina ḡesaudimo a gagali bi Bada giuna a lauguguyae. ⁷ Ḗome ololoto wapedi ba 12.

⁸ Bi nawalai faiona nopodimo Pol i nawa bolu vanuwinemo bi lava lisidimo ma laudabatolana Maimaituwa ena waibada i ka kamaḡati bi i giugiu vavasageḡedi te sa nuwavitala. ⁹ Bi tauwaikawatana ḡesaudi a laukasagaḡai bi mote ai sumaḡa bi lava kumna matedimo Yawasana Etana a giugiu waigeboḡebo. Taunana aubaina Pol tedi i gosedi bi tauwaikawatana ḡesaudi i legaudi bi laḡan matabuna Tailanos ena giluma vanuwinemo a waitalapili. ¹⁰ Niga noyana i velauna ba kwalabu labu a kovi. Taunana aubaina Diu lavedi matabudi bi Gulik mabai Eisiya plovinsnemo miyemiyedi matabudi Bada giuna a vaiye.

Lava ginauli bukeddi ai kalaḡoseddi

¹¹ Bi Epeses noponemo Maimaituwa ena ḡailisi Pol i vite te tana mataila nananakidi i voyiedi. ¹² Ḗome lava Pol ena ageḡi bi ena gala a legaudi bi lava sidesidedi dabedimo a sivudi te a yawasana bi aluwa gebogeḡodi a potiyovo kamaḡedi.

¹³ Bi Diu lavedi ḡesaudi ba ginauli tauvoyiedi bi a babala nawa malagai te malagai bi aluwa gebogeḡodi a kwavikwavivaidi. Tedi niga ḡome a wai laulubu te maso lava aluwa gebogeḡona i sunesunegina maso Yesu isanemo a kwavivai. Tedi a giuna gado, “Yà giugiu vavasageḡem te Yesu, Pol i laulauguguyaena isanemo mba lavana kwa potiyovo kamaḡe.” ¹⁴ Niga kauwina ba Diu edi pilisi saḡasaḡa guletina isana Sikiva natunatuna ololotodi wapedi 7 niga kauwina a voivoiye. ¹⁵ Bi aluwa gebogeḡona i giuwedina gado, “Tagu Yesu e sibe bi kota Pol e sibe bi temi mabai?” ¹⁶ Ḗome aluwa gebogeḡona oloto i sunegḡi i potivai i kativunu yabayabedi, i laikofekofedi bi ma kwasikwasinidi te a velau ena vanuwa a gose kamaḡe.

¹⁷ Diu bi Gulik* lavedi matabudi Epesesmo miyemiyedi niga kauwina a vaivaiye ba a naila gulata. Bi Bada Yesu isana a vivile kauwe.

* 19:4: Met 3:11, Mak 1:4,7,8

* 19:17: Gulik lavedi taudidi Eteni.

¹⁸ Bi lava wapewapedi mabai a wai sumağana tedi a nato bi edi kauwa gebogebodi a voivoiyedina lava kumna matedimo a kuvesidi. ¹⁹ Bi kota lava wapewapedi mabai ginauli a voivoiyedina matabudi edi ginauli bukedidi ai ġemotidi bi lava kumna matedimo ai kalağosedi.† Bi buka ai ġemotidi bi a iyeyidina maso ba silva mane dididigina 50 tausand luvana.‡ ²⁰ Kauwidi mainana a tubutubuğa ba Bada giuna i ġailisi bi i dabalala.

²¹ Niga kauwidi a tubutubuğana mulidimo ba Pol Yelusalem nawana i wai nuwa noğonogotae, te maso Mesidoniya plovins bi Akaiya plovins nopodiğa i nawa. Bi i giuna gado, “Dolinemo tagu ya gei nawa Yelusalem muliğa kaka ya nawa Loum.” ²² Kamaina bi tausaguna labu, Timoti bi Elastas i gei giukamağedi Mesidoniyamo. Bi tana Eisiya plovinsnemo i taumiya.

Epesesmo waiğasiğasi a kelisali

²³ Mba lağannemo lava ġesaudi Yawasana Etana aubaina a medi gulata bi waikagiu dididiga ai tubu. ²⁴ Bi oloto isana Damatilis tana ena noya ba siluvemo pulapula i voivoiyedi. Bi kota siluvemo koikoitau waivinina Atemas ena vanuwa aluwidi i voivoiyedi. Niga kauwinemo Damatilis mane dididiga i voivoiyedi. Bi ena taupaula noya i vite nawedi bi pulapula tabudi bi tabudi a voivoiyedi. ²⁵ Kamaina bi tana ena taupaula bi ena waibabada matabudi i yogedi a tava ai ġemotidi bi i giuwedina gado, “Egu lava, kona sibe te niga noyanemo mane dididiga ta vaivai. ²⁶ Temi kona kita bi kona vaiye te niga lavana Pol lava wapewapedi niga Epesesmo nuwedi i liuwidi bi tada a goseda bi tana sa kaikaiwata. Niga kauwina mote niga ġome taunağa bi Eisiya plovinsina matabuna. Tana ya giugiu te maimaituwa lava nimedimo a voivoiyedina ba mote maimaituwa giugiu kauwidi. ²⁷ Niga giunemo niganana eda mane ani vaina etana i waidougudu. Bi ġesauna ba niga mainana: Lava kaka Atemas ani lauduneyena vanuwina sa noğoti waubauba. Atemas tana Eisiya nopodiğa bi dobu matabuna isana i dididiga bi lava matabudi sa laulauduneyi bi niganana Pol ya kaka ġaubo.”

²⁸ Lağannemo lava kumdi niga giudi a vaivaiye ba a medi gulata bi a binauna gado, “Weo! Epeses maimaituwana Atemas sağasağa guletina!” ²⁹ ġome taun dididiga matabuna lavedi ai kağasiğasi yabayababa bi Pol ena lava labu Mesidoniya lavedi tana vaitena a natonatonu Epesesmo, ġome lava kumdi Gaiyas bi Alistakas a kaididi bi etağa a solu nawedi ani waibolu gabunemo.§ ³⁰ Bi Pol i ġoēgoe te maso i nawa lava kumdi nopodimo bi tauwaikawaiwatana mote ai anine. ³¹ Bi kota mba plovinsina babadidi nananakidi Pol ena lava, tana ena giu a giukamağe te mote ima nawa ani waibolu gabunemo.

³² ġome lava kumdi ai nuwanaina. Taunana aubaina lava ġesaudi kauwa tabudi a binabinauwedi bi kota lava ġesaudi wali kauwa a binabinauwedi. Bi lavedi ġesaudi mote a sibe te bai aubaina ġome a tava. ³³ Bi Diu lavedi Aleksanda a biulikwawa nawa lava kumdi matedimo bi nimana i kailağeti te maso Diu aubaidi i giu. ³⁴ Bi lağannemo gado sa kita ġone te tana Diu olotona ba awa labu nopodimo matabudi a binauna gado, “Epeses maimaituwana Atemas sağasağa guletina!”

³⁵ Tauni dididiga badana ġemota lavedi i giu waitautaudina gado, “Ei, Epeses lavemi, dobu matabuna a sibe te Atemas aluwina ġakimina sawamo i kulukuluva yovona ani lauduneyena vanuwina ba Epeses lavada ta labelabe. ³⁶ Niga giudi ba giukauwa, mote aiyai ima giu waikaikayovuda. Taunana aubaina ko miya moimoisili, mote bai ġesau koma voyie. ³⁷ Temi niga oloolotodi labu kona sağe yababedi. Tedi mote eda ani laudune vanuwine a danene ee maimaituwa waivinina Atemas a giu waigeboğe. ³⁸ Bamoda Damatilis ena taupaula vaiçedi edi waiwawu aiyai lisenemo ba taulaididimana babadidi sa miyamiya bi kota etala lağandi ai dubudi te sa kenakena te ġome kaka maiia sa sako. ³⁹ Bi bamoda temi kauwa ġesaudi koma goēgoedi, mba ba kamaina te bolu dididiginemo lava vaiçedi bi ko kadidimanidi. ⁴⁰ Bai te niganana i tubuğana ba ani naila. Bi tada kaka niga pilipilina aubaina sai wawuda. Bi tada mote bamo eda giu ima kenakena te ta giu.” ⁴¹ Niga giudi mulidimo tana lava i giukamağedi te a nawa.

20

Pol i nawa Mesidoniya bi Gulik

¹ Bi pilipili a kovi mulidimo, Pol tauwaikawaiwatana i giuwedi te a tava lisenemo. Bi i laibagiçi, i waiebonedi bi i modina i nawa Mesidoniya plovinsnemo. ² ġome i tava bi

† **19:19:** Waiğake 18:10-14 noponemo Maimaituwa ena lava i giuwedi te mote ginauli sima voyiedi. ‡ **19:19:** Gulik kalinedimo ba drachma. Mba taubagibagi lağan ġemota ya bagibagina maifina. § **19:29:** Malagai dididigina edi aniwai bolu gabuna. Bi vanuwa dididiga otina wai dabalala geğana bi lava kumdi ġome a nawa a miya bi beyakulu bi kauwa ġesaudi a kitekitedi.

mba dobuna matabuna i nawa yağosi bi tauwaikawaiatana i lailaibagi nawedina eete Gulik plovinsnemo i tava. ³ Bi ġome i miyana nawalai faiona a kovi, i ġoėoė te maso wagağ a i nawa Sailiya. Bi i vaiye te Diu lavedi mba nawanemo sa ġoėoė te maso sai peki, taunana aubaina nuwana i vitale te i munağ Mesidoniya noponağ a i nawa. ⁴ Bi ooloto ġesaudi vaitena a nawana, isedi ba Sopata Pailas natuna, ena dobu ba Beliya, Alistakas bi Sekundas tedi Tesalonía lavedi, Gaiyas ba Debi dobuna lavana, Timoti bi Eisiya oolotodi labu Titikas bi Tolofimas. ⁵ *Niga oolotodi wagağ a gei doli a nawa Tolasimo a labelabemai. ⁶ Bi buledi tabatabana mote muu'a vaitena soina i kovi, tama kukakukamo ke gelu i Filipai taunina ke gose. Lağan 5 mulidimo ke tava ema lava lisidimo Tolas tauninemo, ġome vaitedi ke miya te lağan 7 a kovi.

Tolas malagainemo Pol Yutikas i waiyawasani munağ

⁷ Wiki pakanemo ke tava kei ġemotimoi kani ġemota aubaina bi Pol lava lisidimo i laulauguguya. Tana i noğonoğoti te bokinamai ya modina. Taunana aubaina tana i gagagalina eete dudubala modona. ⁸ Bi tama noke vanuwa benana waifaioninemo ke miyamiya, ġome piupiu wapawapa a yanayana. ⁹ Bi bilibili koikoiyavusinemo ba ewali isana Yutikas i miya bi i waihewayaiye. Bi lağannemo Pol i giugiu wailofalofa ba Yutikas i yadoyadona eete i wainuwayavuğ a, kamaina bi i kuluva te bilibili taulinağ a i yovo doğamo i talağ a. Bi a kaikailağeti ba tana pekipekina. ¹⁰ Bi Pol i potiyovo bi Yutikas i ġomotawi.* Kamaina bi lava i giuwedina gado, "Mote komai nuwaboya, tana yawayawasana." ¹¹ Gome Pol i valağeta munağ a vanuwemo bi buledi i kivi bi a kani bi i gagagalina eete dobu i yana te mba dobuna i gose. ¹² Bi tauwaisumağ a ai nuwawisu gulata te ewali i yawasana munağ a, kamaina bi ai doli a nawa vanuwemo.

Pol ena waiyebona Epeses edi babada lisidimo

¹³ Gome ke nawa wagamo ke gelu bi Pol i giuwemai te kağenağ a yai vağavuka Asosi tauninemo kaka ya gelu. ¹⁴ Bi Asosi tauninemo i banavimai kaka wagamo kei gelu bi matabumai ke nawa Mitiliyen tauninemo. ¹⁵ Lağan i sako tama ke nawa dobu ġesaunemo ke tava Kiyos bwanabwanana diyanemo. Bi lağani wailabuna tama Samos bwanabwanana ke vaitauli bi lağan waifaioninemo tama Militas tauninemo ke tava. ¹⁶ Pol mote i ġoė te Epeses tauninemo ka solasağ a bi ġome ka miya lağan wapawapa Eisiya plovinsnemo taunana aubaina i ogatala te ke nawa ota. Bi Pol i ġoė kauwe te ya nawa makai Yelusalemmo, te Pentikost soinemo maso i tava.

Pol tauwaisumağ a edi babada i waiebonedi Epesesmo bi i modina

¹⁷ Lağannemo Militas tauninemo ke tavatava ba Pol giu i giukamağ e nawe Epesesmo te Maimaituwa ena dam babadidi maso a nato lisinemo. ¹⁸ Bi lağannemo a tavatava ba i giuwedina gado, "Dolinemo e tavana Eisiya plovinsnemo ba kona sibe bainewa lağan matabuna vaitemi e miyana. ¹⁹ Bi kona sibe te Diu lavedi a ġoėoena maso a vunugu bi e sako yovoğ e munağ egiu bi pilipili nopodiğ a ma matasulugu Bada ena noya e voivoiye. ²⁰ Bi temi kona sibe te lağannemo e laulauguguyana mote bamo giu ġesauna e nuwevi. Bi sagumi aubaina giu matabudi lisimimo e giu kovid, lava boludi nopodiğ a bi vanuwa te vanuwa e nawa bi e wailovelovemi. ²¹ Bi Diu bi Gulik lavedi e giuvasağedi te edi geboğebomo sa nuwavitata bi sa nato Maimaituwa lisinemo, Bi eda Bada Yesu Tauwaiyawasana sai sumağ e.

²² "Bi niga giuna ko vaiye, Aluwa Waiyawa i lağetigu te ya nawanawa Yelusalemmo. Bi mote ya sibe te ġome male bai lisigumo ya tubuğ a. ²³ Bi e sibe bamo taunidiğ a ya nawanawana ba Aluwa Waiyawa ya taitainuwataugu, te Yelusalemmo kaka sa laukivi geboğeboyegu bi bilivelokomo sa sakogu. ²⁴ Bi bamoda sai pekiguna ba kamaina, mba mote bai. Bi kauwa laubanina ya noğonoğotina ba egu noya, Bada Yesu i viteviteguna taunana ya i kovi. Mba noyana ba Maimaituwa ena sagu bi giuna visuviusuna lava lisidimo ya lauguguyae.

²⁵ "Bi niganana e sibe te lava matabumi lisimimo Maimaituwa ena waibada e lauguguyae bi mote kaka koma kita munağ egiu. ²⁶ Taunana aubaina niganana ya giugiuota, te lava matabuna kwasinina nimagumo e yasağ i. ²⁷ Niganana ya giugiu vavasagemi te niga giudi mote komai aninedi emi yawasanamo mba temi emi wavu. ²⁸ Taunana aubaina ko labe munağemi bi kota tauwaisumağ a ġesaudi matabudi. Bamo taudidi Aluwa Waiyawa nimemimo i waidubudi te ko labedi, maibena tauwailabalaba sipu ya labedi bi ya kitakita watadina mainana. Niga lavedi matabudi Maimaituwa natuna kwasininemo i kune munağedi. ²⁹ Bi e sibe te lağannemo ya ġosemina ba tauwailovelove kaikaiyovudi

* **20:5:** Giu 16:10   * **20:10:** Niga kauwina ġemoğemotina Elaija bi Elaisa a voiyena kaiyababa natuna lisinemo (Galigalibona edi buka dolidolina 17:21, Galibona edi buka wailabuna 4:34-35).

sa tava lisimimo bi lava waisumegēdi sa kagebogebody, maibena daḡasi gwegwena ya saḡa sipu nopodimo bi ya kaka gebogebodina mainana. ³⁰ Bi kota temi nopomimo ba lava ḡesaudi sa moito bi Maimaituwa giuna sa kulavitale bi tauwaikawatana sa ai wainawenawemi te ko kaiwatedi. ³¹ Taunana aubaina koi kita kauwa bi ko noḡoti te tagu kwalabu faiona nopodimo dubala bi suwala, ma matasulugu wailovelovermi mote e kaisako.

³² “Niganana yà laukaikamaḡemi Maimaituwa nimanemo, ena sagumo giunemo ya kavisuvisumi bi sakosako liyedi vaitedi yawasana ko vai. ³³ Tagu mote aiyai lisinemo goldi, ee silva, ee gala ei kitakoned. ³⁴ Temi kona sibe te tagu nimagumo e noya bi mane e vai te egu lava vaitedi ema ḡwana voiyeidi aubaidi. ³⁵ Bi bai matabuna e voivoiyedina ba ei lovermi, te temi maso mainana kona noya gulata te lava wainuwatoitoidi kona sagudi. Bada Yesu ena giu ko noḡoti, i giuna gado, “Vitemo ba wainuwavisu i dididiga guletina, kaka ta vaivaina.”

³⁶ Laḡannemo Pol giu waikovi ba matabudi tuwapekedi ai tupagwaligēdi bi a laupali. ³⁷ Tedi matabudi Pol nuwedi i poyae bi a yovuvai ai suluve bi ai yebone. ³⁸ Bai i voiyeidi bi a ḡabana ba ena giu a noḡoti te mote matana sima kita munaḡe. Kamaina bi ai doli nawe auwai gelunemo.

21

Pol ena nawa Yelusalem tauninemo

¹ Laḡannemo kei yeboyebona mulinemo, wagamo ke gelu bi ke nawa Kos bwanabwananemo ke tava. Bokinamai ke nawa Lodes bwanabwananemo bi gome te ke modina te ke nawa Patala malagainemo ke tava. ² Gome waga ke banavi i damadamana Fonisia, kamaina bi ke gelu te ke nawa. ³ Te Saiplas bwanabwanana ḡeniyaimo ke kitakita bi ke vawaitauli te ke nawa Sailiya. Gome te ke nawa Taiya tauninemo ke vamoito bi wagamo ḡonaḡona kei yovodi. ⁴ Gome tauwaikawatana ke banavidi bi laḡan 7 vaitedi ke miya. Tedi Aluwa ena mayavaimo Pol a giuvavasage te mote ima nawa Yelusalem. ⁵ Bi ema nawa saugina i tavatava ba ke modina ke nawa. Bi tauwaikawatana matabudi mwanemwanedi bi natunatudi vaitedi, matabumai malagai ke gose bi ke nawa gelemo. Bi matabumai tuwapekamai kei tupagwaligēdi bi ke laupali. ⁶ Bi kei ebenedi i kovi bi wagamo ke gelu bi ke nawa bi tedi a munaḡa malagainemo.

⁷ Bi Taiya tauninemo ke modina kamaina eete Tolemais dobnemo ke tava, gome tauwaisumaḡa ke yebenedi bi tedi vaitedi ke miyana laḡan ḡemota. ⁸ *Bokina mainana olaolalemo ke modina munaḡa te Seseliyamo ke tava. Bi gome ba Filip giu visuvisuna taulauguguyena ena vanuwemo ke miya, Filip ba wala tauwaisagu 7 a vinevinedina nopodimo ba tana gemota. ⁹ Tana natunatuna guguginidi 4 lava a sibedi te tedi ba Bada giuna visuvisuna giuwatana puyona a vai.

¹⁰ *Gome ke miya laḡan visa a kovi mulidimo taugiuwatana isana Agabas Diudiyaga i yovo. ¹¹ Lisimaimo i nato bi Pol ena dagilolo i vai bi taunaḡa nimana bi kaḡena i panipanidi bi i giuna gado, “Aluwa Waiyawa i kamaḡati te Diu lavedi Yelusalem kaka niga dagilolo taniwagina, niga mainana kota sa pani bi Eteni lavedi nimedimo sa sako.”

¹² Sauginemo lava matabumai niga giuna ke vaivaiye ba tama bi lava ḡesaudi Pol kei baḡa vavasage te mote maso i nawa Yelusalem. ¹³ Bi Pol edi giu i waimunena gado, “Temi bai aubaina ko ḡabaḡaba bi koi wainuwaboyaeḡu? Tagu e vononoḡa te Yelusalem sa panigu ee sai pekigu Bada Yesu isana aubaina.”

¹⁴ Bi laḡannemo mote luvamai te maso kei gake ba kamaina te ke miya moimoisili bi ke giuna gado, “Kamaina te Bada ena ḡwana luvanemo mainana ya tubuḡa.”

¹⁵ Niga kauwidi mulidimo ema ḡonaḡona ke vononoḡa ba ke saḡa ke nawa Yelusalem. ¹⁶ Tauwaikawatana ḡesaudi Seseliyamo vaitedi ke nawa ḡemota, eete Manason ena vanuwemo a kavalagetimai te gome ke miya. Manason ba Saiplas olotona tana tauwaikawatana dolidolina.

Pol Diyemes i vakita

¹⁷ Laḡannemo tama Yelusalem ke tavatava ba tauwaisumaḡa ma nuwavisudi ai doli nawemai edi vanuwemo. ¹⁸ Bokinamai Pol bi tama ke nawa Diyemes kitana aubaina. Bi tauwaisumaḡa edi babada matabudi gome a miyamiya. ¹⁹ Pol i waebenedi bi bai matabuna ena noyamo Maimaituwa i voivoiyena Eteni lavedi lisidimo taunana i tainuwataudi.

²⁰ Niga giudi a vaivaiyedi ba Maimaituwa a kasaḡesage. Bi Pol a giuwena gado, “Valetimai, niganana kwa kita Diu lavedi iyevena wapana tausana ai sumaḡa. Bi tedi

matabudi nuwedi tabutabunemo Mousis ena waigake sa kaikawatedi. ²¹ Bi a vaiye te tam Diu lavedi Eteni nopodimo sa miyamiyana kunai lovedivedi te Mousis ena waigake mote sima kaiwatedi te natunatudi lisidimo mote kwapidibwali sima voiye ee Diu edi vaivai mote sima kaiwatedi. ²² Bi niganana tedi sa vaiye te tam kuna tavana. Ba tada bai ta voiye? ²³ Taunana aubaina bai ka giuwemna ba kwa voiye. Niga ḡome olooloto 4 giuwapa a voyiena Maimaituwa lisinemo ²⁴ *Mba oloolotodi kwa legaudi bi tedi vaiteidi ko kavisuvisu munaḡemi. Bi tam aubaidi kwai maii'a bi tedi dabedi sa ḡolidi. Niga mainana kwa voyiena kaka lava sa sibe, te niga giudi matabudi lava sa giugiuwedina lisimmo ba mote giukauwa. Bi tam taumḡa ba Mousis ena waigake luvanemo kwa miyamiya. ²⁵ *Bi Eteni lavedi mabai a waisumaḡana, tama edi pepa kaikana ke gilumidi bi ke giukamaḡe tedi, kani koikoitau lisidimo a laulau sewesewedina mote sima kanidi bi kota kwasina ee musala ḡadodi kikikidi mote sima kanidi bamoda mainana ba kwasina ko gei waitosi kamaḡe, kaka ko kani. Bi mote komai mwanemwanena yabayababa.” *

²⁶ Bokinamai Pol mba oloolotodi i legaudi bi a kuvesi munaḡedi. ḡome tedi a nawa pali vanuwina noponemo bi Pol pilisi i giuwedina ḡado, niganana giuwapa laḡanina i tubuḡa. Bi laḡan 7 mulidimo tada ḡemoḡemotaḡa kavisuvisu puyona ta tavaitedi.

Diu ḡesaudi Pol a pani

²⁷⁻²⁹ *Laḡan wai 7-na nuwana kovi, Diu lavedi ḡesaudi Eisiya plovinsnaḡa tavetavedi. Tedi Pol pali vanuwina noponemo a kita bi ḡome lava a kanuwa medimedidi te maso Pol a kaididi. Tedi mainana a giuna banina dolinemo Pol bi Tolofimas a kitedi Yelusalem tauninaḡa a nawanawa. Bi tedi ai noḡoti bona Pol Tolofimas bi dolinawe pali vanuwinemmo. Bi kalinedi dididiginemo a giuna ḡado, “Israel lavemi, ko sagumai! Niga olotona dobu matabuna i nawa bi lava i wailovedi te Diu edi waigake mote sima kaiwatedi. Bi tana giumo pali vanuwina i kakageboḡe. Bi ḡesaulemo ba Gulik lavedi i saḡedi pali vanuwina ganakukunemo bi ḡabu waiyawa i kaka milamila.”†

³⁰ Kamaina bi malagai lavedi matabudi a kanuwa medimedidi bi a dabalala tava. Bi ḡome Pol pali vanuwina ganakukuna noponemo a kaididi te a solu yovoḡe ganakuku taulinemo bi ḡeḡa te tauyava maḡemota mataeta a gududi. ³¹ Bi noitaunana maso ai pekina ba giuna i velau makai te Loum edi tauwaigaviya, edi bada dididigina i vaiye. Yelusalem lavedi pali vanuwina ganakukuna noponemo waigasiḡasi aubaina te a ḡaḡala gulata. ³² ḡome maḡemota tauwaigaviya edi bada, waibabada ḡesaudi bi tauwaigaviya i waidolidi te a yovo a nawa lava kumdi lisidimo. Laḡannemo lava babada nananakidi a kitekitedi ba Pol kwapuna a kaisako.

³³ Tauwaigaviya edi bada i saḡa Pol i kaididi bi tauwaigaviya i eḡelidi te seini labumo maso a pani. ḡome tana lava i waitalayedinna ḡado, “Niga lavana aiyai bi bai i voiye?” ³⁴ ḡome lava ḡesaudi edi giu tabudi bi tabudi taunana aubaina tauwaigaviya edi bada dididiga mote bamo giukauwa i banavi, aubaina te tauwaigaviya i giuwedi te ai dolinawe edi ani miyamo. ³⁵ Laḡannemo Pol kini pakanemo i tavatava ba lava edi medi i dididiga gulata, kamaina te tauwaigaviya Pol dabayalodimo a avali otige. ³⁶ Banina lava kumna a kaiwatedi bi kalinedi dididiginemo a binabinauna ḡado, “Koi peki! Koi peki!”

Pol lava kumna lisidimo i giu

³⁷ ḡome ḡotona te maso tauwaigaviya Pol a nawena vanuwemo ba Pol tauwaigaviya edi bada dididiga i giuwena ḡado, “Kamaina ee ḡeḡa te maso lisimmo bai e giuwe.”

Bi tauwaigaviya edi bada dididiga ena giu i waimunena ḡado, “Tam ḡode Gulik kalinedi kuna sibe? ³⁸ E noḡoti te tam bona Idir lavam, tana dolinemo waigaviya i waitubu bi tauwaigaviya 4 tausan i waidolidi nawedi kalakalalelele.”

³⁹ Bi Pol i giuna ḡado, “Ḗeḡa, tagu ba Diu lavagu egu dobu ba dobu isa nawanawana Tasis, Silisiya plovins noponemo. Bi ya waibaḡam te maso kunai aninegu te lava lisidimo bai e giuwe.”

⁴⁰ Kamaina bi tauwaigaviya edi bada dididiga Pol i wai anine, te kinimo i moito bi nimanemo lava i waikatitawedi te sa miyamoimoisili. Bi Pol Gibulu kalinedimo lava lisidimo i giu.

* **21:24:** Giu 18:18   * **21:25:** Giu 15:29   * **21:25:** Tubuḡa waigemoti yabayababena maibena lava ḡesau mwanena vaitena mote komai mwanemwanena (Potiyovo 20:14; Waigake 5:18); lava ḡesau vaitena komai mwanemwanena mane e puyo ḡesaudi aubaidi (Livai 19:29; 1 Koli 6:15); kena nadewa vaitena, vanuwa lavana mai oloto natuna waivinina vaitena (Livai 18:6); oloto ena tau oloto vaitena ee waivini ena tau (Livai 18:22; Loum 1:26-27); bi lava ḡamoḡamo vaitena (Livai 18:23).   * **21:27-29:** Giu 20:4   † **21:27-29:** Diu ai noḡota ḡado, “Eteni ba lava mileniledi.” Diu edi ḡaigake luvanemo, Eteni mote sima saḡa etala gabuna ganakuku noponemo bi Diu taudiga. Bi aiyai niga waigekena i waidoukoto ba sai peki.

22

¹ “Egu lava Diu bi valevaletigu, koi beyavaiya niganana ya koikoigalamegu.”
² Lağannemo a vaiye te Pol Gibulu kalinedimo i giugiu ba tedi binau a kaisako bi a miya moimoisili ota.

³ *Kamaina bi Pol i giuna gado, “Tagu ba Diu lavagu bi Tasis malagainemo e tubuğa, Silisiya plovins noponemo. Bi niga Yelusalemmo dobunemo e didiga, Gamaliel ena waibada lağannemo, ba tamatamada edi waiğake bi edi vaivai i wailovelove kauwegu. Te tagu Maimaituwa e kaiwata kauwe mai temi matabumi niganana. ⁴ *Tagu Yesu ena wailovelove taukaiwatana e laukivi gebogeboyedi bi e waipekidi. Olooloto bi waiwaivini gesaudi e panidi bi biliwelokomo e sivusivu nawedi. ⁵ Bi Pilisi sagasaga guletina bi babada gesaudi sa giu te niga ba giukauwa. Tedi pepa a kuli bi a vitegu, te edi lava Damaskasmo aubaidi. Tagu e nawanawa gome te maso a sagugu bi tauwaisumaga gome maso ke kaidididi bi ke sağedi Yelusalemmo te maso a kovogidi.

⁶ “Bi suwala modo mainana Damaskas diyanemo ke tavatava ba yanayana malamo waimatakanikanina i waimağemoti te i laiyanana yovoğegu. ⁷ Bi e kuluva doğamo e talatalaga ba kalina malağa i yovo e vaiye i giuna gado, ‘Sol! Sol! Bai aubaina kwa laulaukivi gebogeboyegu?’ ⁸ Bi ei talayena gado, ‘Tam aiyai, Bada?’

“Bi kalina niga mainana i giu, ‘Tagu taunana Nasalet Yesuna kwa laulaukivi gebogeboyegu.’ ⁹ Bi tausagugu yana a kita bi lava lisigumo i giugiuna kalinana mote a vaiye bi mote a sibe.

¹⁰ “Bi ei talana gado, ‘Bada bai ya voiye?’ Bi i giuna gado, ‘Kwa moito bi kwa nawa Damaskas malagainemo bi lava aiyai egu gowana bai ya giuwemna ba taunana kwa voiye.’ ¹¹ Kamaina bi tausagugu nimagumo a kabi bi ai doli nawegu Damaskas. Banina yana waimatakanikanina matagu i kani te i waidudubala bi ei kaimatabwasoku.

¹² “Gome oloto isana Ananaiyas i tava lisigumo tana Mousis ena waiğake i kaikaiwata bi Maimaituwa taulaudune kauwena bi Diu lavedi matabudi gome miyemiyedi a vivivile kauwe. ¹³ Bi tana diyagumo i moito bi i giuna gado, ‘Valetigu Sol, niganana kwai kita munağa!’ Bi i waimağemoti te Ananaiyas e kita.

¹⁴ “Gome i giuna gado, ‘Tamatamada edi Maimaituwa i vinem te ena gowana kwa sibe bi lava didimanina kwa kita bi giu mudunemo ya giugiuwedina kwa vaiye gonedi. ¹⁵ Banina tam kaka tana aubaina kwa noya, lava matabudi lisidimo. Bi bai kuna kitekitedina bi kuna vaivaiyedina ba lava matabudi kwa giuwedi. ¹⁶ Bi niganana mote kumai goela, kwa miya moito bi kwa bulu bi Yesu isanemo kwai bağa te em gebogebo ya koğa kamağedi.’

¹⁷ “Lağannemo e munağa tava Yelusalemmo bi pali vanuwinem e laulaupali noponemo ba mataotigumo lauboni e kita. ¹⁸ Gome Bada e kita bi i giuweguna gado, ‘Kwai papalana bi Yelusalem kwa gose banina gome giugu kwa giuwena mote kaka simai beyavaiyem.’

¹⁹ “Bi e giu waimunena gado, ‘Bada, tedi a sibe te tagu wala tauwaisumagem bolu vanuwidi nopodiğa e kwapudi bi biliwelokomo e sivusivu nawedi. ²⁰ *Bi em tauwaimatamata Stivin lağannemo a waipeki mba tagu gome e moimoito bi kauwina i tubutubugana ba tagu ei anine. Bi mabai Stivin ai waipekina edi gala tagu e labelabedi.’

²¹ “Bi gome Bada i giuweguna gado, ‘Kwa nawa! Tagu ya giugiu kamağemna manekemo Eteni lavedi lisidimo.’”

Pol i giu te tana Loum lavana

²² Lava kumna a waibeyavaiye bi Pol mai giuna i vatovato ba tedi kalinedi didiginemo a binauna gado, “Ko nawe tabunemo bi koi peki kamağe mote luvana dobumo ima miya!”

²³ Gome tedi ma binabinaudi edi gala dabanemo a pwalagedi bi gobusa sawasawamo a yalaidi. ²⁴ Taunana aubaina tauwaiğaviya edi bada dididiga i giu vavasagedi te Pol maso a sağe vanuwa ganakukuna noponemo. Bi i giuwedi te maso a kwapu bi ai talaye te maso a sibe te bai aubaina lava tana a lasalasawainega. ²⁵ Gome tedi Pol nimana a panipani kai modonemo bi kwapuna aubaina ba Pol tauwaiğaviya edi bada i giuwena gado, “Temi emi waiğake ya kenakena te Loum lavana mote ena gebo ko banavi bi ko kwapu yababe, ee?”

²⁶ Lağannemo tauwaiğaviya edi bada niga giuna i vaivaiye ba i nawa tauwaiğaviya edi bada didigina lisenemo bi i giuna gado, “Tam bai kwa voiye? Niga Loum lavana.”

²⁷ Gome gaviya badana i nawa bi Pol i waitalayena gado, “Tam giukauwa te Loum lavam, ee?”

Gome Pol i giuna gado, “Emaso bena kuna giu kauwa.”

²⁸ Bi tauwaiğaviya edi bada dididiga i giuna gado, “Tagu mane dididiga e sako te eila Loum.”

Pol i giuna gado, “Bi tagu bena Loum gomenigu.”

²⁹ Bi tedi mabai maso ai talayena ba mba taunana te a gose kamaḡe. Bi tauwaiḡaviya edi bada dididiga i naila gulata te Loum lavana a lausein.

Pol waibabada matedimo i moito

³⁰ Bokina mainana tauwaiḡaviya edi bada dididiga i goeḡoena maso i sibe kauwe, te Diu lavedi bai aubaina Pol ai wavu. Taunana aubaina Pol a laulauseinina i kaikamaḡe bi pilisi edi babada bi Diu lavedi edi babada i egelidi te ai ḡemotidi bolu aubaina. Kamaina bi Pol a lau eḡeli te i nato matedimo i moito.

23

¹ Pol Diu babadidi i kitadididi bi i giuwedina gado, “Egu lava laḡan matabuna Maimaituwa matanemo e miyana ba egu noḡota sabusabuna didimanina te niganana.”² Mainana i giugu ba pilisi saḡasaḡa guletina Ananaiyas, Pol diyanemo mabai a moimoitona i giuwedi te Pol muduna sa talaga. ³ *Ḡome Pol, pilisi saḡasaḡa guletina i giuwena gado, “Maimaituwa kaka ya kwapum, tam lava kaikaiyovum! Tam niganana kwa etaetalegu waigake luvanemo bi tam kota waigake kuna wai doukoto. Lava kuna giuwedi te a kwapukwapugu.”

⁴ Bi mabai ḡome a moimoitona Pol a giuwena gado, “Tam Maimaituwa ena pilisi saḡasaḡa guletina kwa ḡasiḡasiye ee?”

⁵ Pol i giuwedina gado, “Egu valevaletigu, tagu mote e sibe te tana gode pilisi saḡasaḡa guletina. Bi tagu e sibena ba gilugilumina wadubonemo i giuna gado, ‘Mote em lava edi bada kuma giu waigebogebo.’”

⁶ *Bi Pol i kitedi te waibabada ḡesaudi ba Sadisi bi ḡesaudi ba Palisi lavedi, taunana aubaina bolu babadidi nopodimo bi kalinana dididiginemo i giuna gado, “Egu lava, tagu ba Palisi bi kota tamagu ba tana Palisi. Bi ya waisumaga te lava pekipekidi ba sa kena moito munaḡa bi niga waisumegina aubaina temi ko etaetalegu.”⁷ Niga mainana i giugu ba Palisi bi Sadisi waikagi ai tubuḡa. Bi edi boluna a suwa te dam labu a tubuḡa. ⁸ *Banina Sadisi sa giugu te lava mote pekimo ima kenamoito munaḡa bi bamo mote aneya ee alualuwa. Bi Palisi lavedi sa giugu te niga mwalidi ba giukauwa.

⁹ Ḡome binau i didiga gulata te waigake tauwailovelovena Palisi damna noponemo tedi Pol mulinemo a nawa bi a giuna gado, “Tama niga lavana lisenemo mote bai gebogebona ka banavi. Augunai alualuwa ee aneya lisenemo i giu.”¹⁰ Bi waikagi i dididiga gulata aubaina tauwaiḡaviya edi bada dididiga nuwana i lovo bamoda Pol sima lisi waiyamoni. Taunana aubaina ena tauwaiḡaviya i egelidi te a yovo bi Pol a solu nawe edi animiyamo.

¹¹ Mba dudubalinemo Bada ena aneya Pol diyanemo i moito bi i giuwena gado, “Mote kuma naila! Bainewa Yelusalemmo kuna giugiuna kota mainana Loum noponemo aubaigu kwa giu.”

Diu lavedi Pol kana pota a yesi te sai peki

¹² Laḡan i sako olaolalemo Diu lavedi ḡesaudi Pol kana pota a yesi bi a giuwapa munageḡedi, te mote bai sima kani e sima tego, eete Pol sai peki. ¹³ Niga giuwapana noponemo ooloto wapedi 40 ai ḡemotidi bi ai ogatala. ¹⁴ Bi a nawa pilisi babadidi bi waibabada nananakidi lisidimo bi a giuna gado, “Tama ke giuwapa te mote kama kani e kama tego eete Pol kaipeki.”¹⁵ Taunana aubaina niganana temi waibabada waitemi, tauwaiḡaviya edi bada dididigina koi baḡa te Pol ya yovoḡe lisimimo. Ko kaiyovuḡe te bena a waiwavuna banina ko sibe kauwe. Bi ke vononoḡa te sauginemo ya yovoyovo ba etamo kaipeki.

¹⁶ Bi Pol ḡavuna i vaiye te Diu lavedi ḡesaudi Pol kana pota a yesiyesi, kamaina bi i nawa te baimo i miyamianemo bi bai a giugiuwena i tainuwatau.

¹⁷ Ḡome Pol tauwaiḡaviya edi bada ḡemota i yoge bi i giuwena gado, “Niga ewalina kwa doli nawe tauwaiḡaviya edi bada dididiga lisenemo bi tana bai ya giuwe.”

¹⁸ Kamaina bi mba ewalina i wai doli nawe tauwaiḡaviya edi bada dididiga lisenemo bi i giuna gado, “Pol biliwelokomo taumiya, i yogeḡe e nawa bi i wai baḡagu te niga ewalina e saḡe lisimmo banina tana kaka lisimmo bai ya giuwe.”

¹⁹ Tauwaiḡaviya edi bada dididigina ewali nimanemo i kabi bi a nawa tabudimo bi i waitalena gado, “Bai mwalina kuna ḡoena kwa giuwegu?”

²⁰ Bi ewali i giuna gado, “Diu lavedi ai anina te bokina ba sai baḡam te Pol kwa nawe Diu a babadidi edi bolomo bi sa kaiyovu te bena waibabada Pol ena pilipili banina sa sibe kauwe. ²¹ Bi kalinedi mote kuma vaiye banina ooloto wapedi 40 male sa kandavona bi sa labelabe. Tedi kaikana a giuwapa te mote sima kani ee sima tego eete Pol sai peki. Tedi

noitaunana a vononoḡa te mai sa voiye bi tam sa labelabe te edi ogatala kwai anine ee geḡa.”

²² Ḡaviya edi bada dididiga i giuna gado, “Mote aiyai kuma giuwe te lisigumo kunai benabenama.” Gome te ewali i giu kamaḡe i nawa.

Pol a giukamaḡe Gabemani Filiks lisinemo

²³ Bi tauwaiḡaviya edi bada dididigina bi tauwaiḡaviya babada labu i yogedi bi i giuwedina gado, “Tauwaiḡaviya 200 ko tanodi bi ko nawa Seseliya. Bi kota osi tauvelauyedi wapedi 70 bi pawasimo tauwaiḡaviya wapedi 200, ko vononoga bi mateya 9:00 dudubalemo ko modina Seseliya. ²⁴ Bi kota osi ḡesaudi ko tanodi Pol aubaina ya gelu bi ya nawa kauwa gabemani edi bada Filiks lisidimo.”

²⁵ Kamaina bi ḡaviya badana dididiga pepa i kulina gado.

²⁶ “Tagu Kolodiyas Lisiyas, tam bada saḡasaḡa guletim, gabemani badana Filiks: ya waiyebone kauwem!

²⁷ Niga olotona Pol ba Diu lavedi a kaididi bi ḡotona maso ai peki bi lava ḡesau i giuwegu te tana ba Loum olotona. Taunana aubaina egu tauwaiḡaviya vaitedi ke nawa te kanakuvu keyeda. ²⁸ Bi e ḡoeḡo maso e sibe te bai aubaina ai waiwavu, taunana aubaina Pol e saḡe Diu waibabada matedimo. ²⁹ Bi e banavi te edi kauwa bi edi waiḡake aubaina te ai waiwavu bi mote Loum edi waiḡake i waidoukoto te maso biliwelokomo a sako e ai peki.” ³⁰ Bi giu e vaiye te Diu lavedi ḡesaudi Pol kana pota a yesiyesi te maso ai peki ba waiḡapa e giukamaḡe lisimmo bi tauwaiwavuna e giuwedi te sa giuwem te bai aubaina Pol ai wavu.

³¹ Kamaina bi ḡaviya edi bada dididigina bai tauwaiḡaviya i giugiuwedina mainana a voiye. Mba dudubalinemo Pol ai doli bi a nawa, Entipatlis tauninemo a tava. ³² Laḡan i sako ba kepatemo bi pawasimo tauwaiḡaviya a munaḡa edi animiya Yelusalemmo. Bi osi tauvelauyedi taudiḡa Pol vaitena a nawa. ³³ Bi tedi Seseliyamo a tavatava ba gabemani Filiks, pepa a vite bi Pol tana lisinemo a gose. ³⁴ Gome gabemani Filiks leta i iyevi kovi bi Pol i waitalaye te tana dobu isana lavana. Bi Pol i giuna gado, “Tagu ba Silisiya plovinsina lavagu.”

³⁵ Kamaina bi i giuna gado, “Tam tauwaiwavum sa tava bi em pilipili ya laididimani.” Kamaina bi tauwaiḡaviya i giuwedi, te Pol sai doli nawe ḡalibona Alodi ena vanuwemo sa sako bi sa labe kauwe.

24

Pol a giukamaḡe Gabemani Filiks lisinemo

¹ Laḡan 5 a kovi mulidimo pilisi saḡasaḡa guletina Ananaiyas, Diu babadidi bi waiḡake taulaididimana isana Titulas vaitena, Yelusaleḡa a yovona Seseliyamo. Gome edi waiwavu Pol lisinemo gabemani edi bada Filiks matanemo a kamaḡatidi. ² Sauginemo Pol a giuwe te i saḡa gabemani edi bada lisinemo. Gome Titulas ena kita waiḡebo Pol lisinemo Filiks i giuwena gado, “Filiks tam dididigim, visuvisum bi em noḡota didimanina, ka wainuwawisu gulata te em waibada dibunemo ke miya te niga palatina. Bi kauwa wapawapa visuvisudi ema dobumo a tubuḡa.” ³ Bi dobu matabuna tama laḡan matabuna niga kauwidi aubaidi tam gabemani Filiks lisimmo kawainuwawisu. ⁴ Tagu mote ya ḡoeḡo te ya taipilipilim, taunana aubaina ya waibaḡam te kivim maso i visu bi ema giu watiena kuna beyavaiye.

⁵ “Tama niga lavana ke banavi te tana ba gebogebo tauwaitubuna, tana dobu matabuna nopodimo Diu lavedi ya kanuwa medimedi bi waiḡasiḡasi sa waitubudi. Bi tana kota Nasalet damna edi bada.† ⁶ Bi Pali vanuwina i kaka milemiledi taunana aubaina ke pani.‡ ⁸ Bi kwai talaye kaka kwa banavi te bai ka waiwavuna ba giukauwa.”

⁹ Bi Diu lavedi edi tau Titulas a sagu bi a giuna gado, “Niga giudi matabudi ba giukauwa.”

* **24:2:** Mba fuyanemo Filiks i badana mote i waibada kauwa. Titula i gwayagwaya te Filiks maso i giu te Pol gebo i voiye. Filiks lava pilipili i vitedi bi Pol waitalopilina kwalabu labu mulidimo, Loum guyauna Nalo Filiks gabuna i vai. Bi gome waiḡasiḡasi dididiga i tubuḡa, Diu Loum lavedi ai ḡaviyedi bi Loum edi tauwaiḡaviya a miya moito te Yelusalem a kagebogebo. † **24:5:** Nasalet ba lava damna mabai Yesu a kaikaiwatana ya giugiuwatedi baina tana ba Nasalet taun lavana. Laḡanemo niga manana i wai isedina Nasalet damna, Titulas ba tauwaisumaga i laulauyovogedi. Diu Yelusalemmo bi Diudiya plovins matabunemo, Galili plovins lavedi kita waiyovoyovodi Nasalet taunana bamo (Diyon 1:46 ko kita). Tana niga mai ya giugiuna ba bena Pol ya laulaudunena ba Loum edi waiḡake mote ima waianine. ‡ **24:6:** Lova 7 ba gilugilumina wadubodimo visa ota bi Gulik gilugilumina nopodimo niga lovana 7 mote ima kenakena.

¹⁰ Kamaina bi gabemani edi bada dididiga nimana i waiyoyo Pol lisinemo te ya giu. Bi Pol i koigalamena gado, “Tagu e sibe te tam kwalabu te kwalabu tam niga dobuna lavedi edi taulaididimana, taunana aubaina tagu nuwagu visuvisunemo matamo ya koigalamegu. ¹¹ Bi lava kwai talayedi kaka sa giu kauwem te e saḡa e nawa Yelusalemmo laudune aubaina ba niganana laḡan 12 a kovi. ¹² Bi tauwawavugu mote a kitagu te aiyai vaitena kei kagiu, ee aiyai lavana nopona e kamedimedi pali vanuwunemo ee malagai noponemo. ¹³ Bi mote ḡemoḡemotina te niganana edi waiwavu lisigumo sa kamaḡati te mba giukauwa. ¹⁴ Bi ya giuwemi te niga ba giukauwa te tamatamada edi Maimaituwa tagu ya laulauduneyi bi tagu Yesu eta ya kaikaiwatana ba tedi sa wai isana laudune kaikaiyovuna. Tagu Mousis ena waigake bai i waiainena bi taugiuwatana a gilugilumina taudidi ya kaikaiwatedi. ¹⁵ Bi tagu Maimaituwa ya waisumaḡe mainana tedi bi ya noḡotadidi te lava didimani di gebogebodi pekimo sa kenamoito munaga. ¹⁶ Taunana aubaina sauga matabuna ya wailaulubu gulata te egu noḡota bi egu kauwa Maimaituwa bi lava lisidimo maso didimani di.

¹⁷ ✧ “Yelusalem e gosena ba kwalabu visa a kovi. [§] Bi maḡo ota e tava munaḡa egu lava wai nuwatoitoidi aubaidi puyo e natomedi bi sewasewa Maimaituwa ya vite. ¹⁸ Tagu pali vanuwina noponemo laukuvasa sewasewana e voivoiye bi tauwawavugu a banavigu. Tagu mote lava e kaka nawa medimedidi ee waigasiḡasi e waitubudi. ¹⁹ Bi ḡome Diu lavedi ḡesaudi Eisiya plovinsina noponemo miyemiyedi a kitagu. Tedi taunana maso niganana a tava bi a giu te bai gebona a kita e voivoiye. ²⁰ Ee mabai ḡome maso niganana a giuwem te gebo bai a banavi, sauginemo Diu waibabada edi bolomo e moito bi a etaetalegu. ²¹ ✧ Bi augunai mwali ḡemota Diu lavedi matedimo e moito bi e laulaugayapouna gado, ‘Lava pekipekidi kaka sa kenamoito munaḡa bi niga taunana aubaina temi niganana ko etaetalegu.’”

²² Bi Filiks yawasana etana i sibe kauwe aubaina tana etala laḡanna i tauliye bi i giuna gado, “Koi laba ḡaviya edi bada dididiga Lisiyas ya tava kaka tagu etalemi ya tubu munage.” ²³ Gome Filiks tauwaigaviya edi bada i giuwe te Pol biliwelokomo ya sako nawe bi i giuwena gado, “Kwa voiyete ya nuwawisu. Bamoda ena lava sa vakitakita ee saguna aubaina sa tavana ba mote kumai gakedi.”

Filiks bi Dulusila matedimo Pol i moito

²⁴ Laḡan visa a kovi Filiks bi mwanena Dulusila, tana ba Diu waivinina a tava waigemota vanuwunemo. Bi Pol ena giu i giu kamaḡe te i tava. Bi Pol Yesu Keliso waisumaḡena Filiks lisinemo i giu waiipoipo. Bi a wai beyvaiye. ²⁵ Bi Pol i giu nawa te yawasana didimani, eda ḡowana balebale di gosedi bi laḡan damona waitalopilina, i giugiu waiipoipo ba Filiks i naila bi giuna gado, “Niganana aubaina ba kamaina, bi kwa nawa! Bi laḡan ḡesauemo ya vononoḡana, kaka em giu ya giukamaḡe te kwa tava munaḡa.” ²⁶ Bi Filiks sauga matabuna ena giu i giugiukamaḡe te i tava vaitena a waigiugiu. Banina Pol biliwelokomo i miyamiya taunana aubaina Filiks i ḡoḡoḡe, te Pol maso kandavonemo mane i vite bi kandavonemo i kaikamaḡe.

²⁷ Bi lagannemo kwalabu labu a kovi ba Posias Festas i moito saḡa te gabemani edi bada bi Filiks ena gabu i vai. Bi Filiks Diu lavedi edi ḡowana i voiyete te Pol biliwelokomo i gose kamaḡe. **

25

Pol i ḡoḡoḡe te ḡalibona Sisa matanemo ya moito

¹ Gabemani edi bada Festas Seseliyamo i tava bi laḡan faiona mulidimo i saḡa i nawa Yelusalemmo. ² Bi ḡome pilisi edi babada bi Diu babadidi a nato Festas lisinemo bi edi waiwavu Pol lisinemo a saḡedi. ³ Kamaina bi Festas ai baḡa te maso edi ḡowana i voiyete, te maso Pol i giukamaḡe i saḡa i nawa Yelusalemmo. Banina tedi kaikana kana pota a yesi te kandavonemo etamo sai peki. ⁴ Bi Festas i giuna gado, “Geḡa Pol Seseliyamo biliwelokomo ya miyamiya bi mavisemo ba ya yovo ya nawa. ⁵ Bi emi babada ḡesaudi maso vaitedi ke nawa nove ḡome kaka edi waiwavu maso a saḡedi mba olotona lisinemo, bamoda tana bai i voiyete waigebo.”

✧ **24:17:** Giu 21:17-28 **§ 24:17:** Kwalabu 5 a kovi mulidimo Pol i tava munaḡa Yelusalem i vakita, laḡan i mote lofa ena nawamo lavedi lisidimo bi wasa visuvisuna i laulau guguyena i tainuwataudi (Giugiukamaḡedi 18:22). ✧ **24:21:**

Giu 23:6 ** **24:27:** Loum edi waigake i giu te lava mote sima etale bi biliwelokomo i miya kwalabu labu a kovina ba sa kaikamaḡe. Mba laḡannemo Filiks maso Pol i kaikamaḡe bi geḡa te Diu lavedi a medi gulata lisinemo banina kauwa wapewapedi i voivoiyedina aubaina. Taunana aubaina i ḡoḡoḡe te bai maso i voiyete bi Diu lavedi i wainuwawisu di.

⁶ Ğome Festas i miyana male laḡan 8 ee 10 mainana bi mulinemo i yovo i nawa Seseliya. Bi laḡan i sako ba etala i waitubu bi ena tauwaiḡaviya i giuwedi te Pol sa natome lisenemo. ⁷ Bi sauginemo Pol i tavana ba Diu lavedi mabai Yelusalemḡa a yovoyovona tana a moito kwaivivili bi a waiwavu gulatena. Bamo mote giukauwa.

⁸ Bi Pol i koigalame gado, “Tagu mote bai gebogebona e voiye. Ğalibona Sisa lisenemo ee Diu edi waigake ei doukoto ee pali vanuwina e ka milamila.”

⁹ Festas i ḡoe te Diu edi ḡowana ya voiye. Taunana aubaina Pol i waitalayena gado, “Tam Yelusalem nawana kwa ḡoeḡoe ee ḡeḡa, te ḡome maso niga kauwidi aubaidi ya etalem?”

¹⁰ Bi Pol giu i waimunena gado, “Niga vanuwinemo niganana ya moimoitona taunana ḡalibona Sisa ena anietala gabuna. Niga taunana gabunemo kwa etalegu. Tam kuna sibe te tagu mote bai gebogebona e voiye Diu lavedi lisidimo. ¹¹ Bamoda bai gebona e voiyyena ba kamaina te ya peki, tagu mote peki e daboka. Bi bamoda niga lavedi bai sa waiwawuna mote giukauwa, ba aiyai mote ḡemoḡemotina te noi lavedi nimedimo ya sakogu te sai pekigu. Bi tagu ya ḡoeḡoena ḡalibona Sisa ya etalegu.”*

¹² Ğome Festas ena lava nuwanuwauyeuyedi waitedi ai giugiu te bai ya voiye, kaka bi Festas Pol i giuwena gado, “Tam kuna ḡoena ḡalibona Sisa ya etalemna, ba kamaina te kwa nawa Loummo ḡalibona Sisa lisenemo.”

Festas Ğalibona Agilipa vaitena ai giugiu

¹³ Laḡan visa a kovi mulidimo ḡalibona Agilipa[†] bi nuvuna Benis a tava Seseliyamo, gabemani valivaliuna Festas waiyebona aubaina. ¹⁴ Bi ḡome a taumiya laḡan visa a kovi bi Festas, Pol ena kauwa ḡalibona Agalipa i giuwe gado, “Laḡannemo Filiks i laulaupotiyovo ba oloto ḡemota biliwelokomo i gose kamaḡe. ¹⁵ Bi sauginemo e nawanawa Yelusalem ba pilisi edi babada bi Diu babadidi tedi ai wavu bi ai baḡagu te maso ei anina bi maso ai peki.

¹⁶ “Bi e giuwedina gado, “Tama Loum ema vaivaimo mote lava kama kovogi yababe. Te dolina tana tauwawavuna waitedi Taulaetala matanemo sa moito te sa waiwawuna aubaina ya koigalagalame. ¹⁷ Bi sauginemo Diu babadidi waitedi ke tava niga ḡome ba tagu mote yaḡ laba. Bi laḡan i sako olaolalemo etala gabunemo e miya bi tauwaiḡaviya e giuwedi te Pol sa saḡe matagumo. ¹⁸ Ğome tauwawavuna a moito bi edi waiwavu lisenemo a giuwedi, tagu e wainoḡotana bena olotona bai gebogebona otina i voiye bi sai wavu. ¹⁹ Bi ḡeḡa te tedi ba a waikagiu Diu edi laudune aubaina bi lava isana Yesu i peki bi Pol ya giugiu te i kenamoito munaḡa dabanemo. ²⁰ Bi tagu a kanuwa laḡalaḡagu te niga kauwidi bainewa ya kadidimanidi. Taunana aubaina Pol e giuwe te maso i nawa Yelusalemmo bi ḡome maso i etala. ²¹ Bi Pol i daboka bi i waibaḡa te Seseliyamo ya miya bi ḡalibona Sisa ya etale. Taunana aubaina e giu te niga ḡome a kaididi eete tagu ya giukamaḡe Sisa lisenemo.”

²² Ğome ḡalibona Agilipa, Festas i giuwena gado, “Tagu ya ḡoeḡoena niga lavana ena giu yaḡ beyavaiye.”

Bi Festas i giuna gado, “Tam bokina kaka kwai beyavaiye.”

Ğalibona Agilipa Pol ena giu i waibeyavaiye (Giu 9:3-8, Giu 22:6-11)

²³ Laḡan i sako ḡalibona Agilipa bi Benis edi gala waimatakanikani a kotedi bi tauwaiḡaviya edi babada nananakidi bi malagai babadidi waitedi matabudi a poleni. Bi a saḡa anietala vanuwina nonponemo. Bi Festas tauwaiḡaviya i giuwedi te Pol ai doli saḡe. ²⁴ Bi Festas i giuna gado, “Ğalibona Agilipa bi babada matabumi niganana vaitemai, niga olotona ko kita matademo ya moimoitona! Diu lavedi matabudi Yelusalemmo bi Seseliyamo ai baḡagu te niga lavana sai peki mote ima miya. ²⁵ Bi tagu e banavi te tana mote bai gebogebona i voiye te maso ya peki. Bi Pol i giu te tana ya ḡoeḡoena ḡalibona Sisa ya etale. Taunana aubaina te ya ḡoeḡoe te ya giukamaḡe Loum. ²⁶ Bi tagu mote e sibe kauwe te bai giuna maso e kuli ḡalibona Sisa lisenemo. Taunana aubaina Pol e saḡe temi matabumi lisimimo bi kota tam ḡalibona Agilipa lisimmo. Bi ta ḡe waitalavitavitale te bai tagu ya sibe kaka muliḡa leta ya kuli. ²⁷ Tagu e sibe te panipani lavana mote bai gebona i voiye bi ya giukamaḡe yababe ḡalibona Sisa lisenemo ba mote i visu.”

* **25:11:** Loum lavedi matabudi ḡalibona Sisa ai baḡa te tana taunaḡa maso lava i etaetaledi te bai a voiye waigebo ee ḡeḡa. Bi bamoda Loum lavana ḡemota bi mai i waibaḡana ba mote aiyai imai ḡake. † **25:13:** Niga Agilipana ba Alodi dolidolina natuna tautasina bi nosina ba Diu waivina. Tana Diudiya plovensi nonponemo tauna ḡemota i waibadaye bi tana ena waibada i kenakena te pilisi saḡasaḡa guletina ya vine.

26

Pol taunaġa aubaina i giu

¹ Kamaina bi Agilipa Pol i giuwena gado, “Niganana ba kei aninem te taumġa aubaim kwa giu.”

Kamaina bi Pol nimana i lageti te lava i waikatitawedi bi taunaġa i koi galamena gado, ² “Galibona Agilipa, tagu nuwagu i visu te niganana matammo yà moimoito, Diu a waiwawugu aubaina niganana yà koikoigalamegu. ³ Banina tam Diu edi vaivai bi edi waiginana kuna sibe kauwe. Taunana aubaina yà waibaġam te kwai beyavaiyegu.

⁴ “Wala egu dobumo ma ġaubogu egu yawasana bainewa e miyamiana Diu lavedi matabudi a sibe bi kota muliġa Yelusalemmo e miyana. ⁵ *Tedi a sibe mba sauginemo Yelusalemmo e miyamiana ba tagu Palisi edi vaivai e kaikaiwata. Bi Palisi edi waigake ba i bagibagi kauwa. Bi bamoda Diu lavedi sima ġoe te sa giu. ⁶ Bi niganana egu sumaġa bai Maimaituwa i giugiuwapana tamatamada lisidimo aubaina ko etaetalegu. ⁷ Bi niga giuwapana eda dam 12 a noġonogoti te maso i tubuġa te a kita. Taunana aubaina ma vivilidi dudubala bi suwala Maimaituwa aubaina a waitaupaula. Galibona, tagu niga giuwapana yà waisumaġe, taunana aubaina Diu lavedi sa waiwawugu. ⁸ Bai aubaina temi ko wainoġota, te Maimaituwa mote ġemoġemotina te lava pekipekidi ima kakenamoito munagedi?

⁹ * “Tagu wala mainana e wainoġota te bai matabuna e voyie te Nasalet Yesuna isana e waigaviye. ¹⁰ Bi mba kauwina Yelusalemmo e voyie. Tagu pilipilisi edi babada edi ġailisimo tauwaisumaġa wapewapedi e panidi bi biliwelokomo e sivusivu nawedi. Bi sauginemo waipokidi aubaina ba tagu taunana e waiwana. ¹¹ Tagu laġan wapawapa bolu vanuwidi nopodiġa e nawa bi tauwaisumaġa e kovoġidi bi e eġelidi te tedi Yesu isana a kaka geboġebo. Tagu nuwagu i medi kauwa lisidimo, taunana aubaina te e nawa dobu ġesaudiġa te maso e banawidi bi e kovoġidi.

¹² “Laġan ġemota pilisi edi babada, ġailisi a vitegu, te e nawanawa Damaskas. ¹³ Galibona, tagu suwalamodo mainana etamo bi yanayana malaġa waimatakanikanina i yovo. Bi yana e kita i waimatakanikani gulata mote mai suwala. Gome tagu bi olooloto waitedi ke nawanawana i laiwana kwavivilemai. ¹⁴ Bi matabumai ke kuluva doġamo bi kalina e vaiye, Gibulu kalinedimo, i giu yovona lisigumo gado, ‘Sol, Sol! Bai aubaina kwai ġaviyegu mba tam kwa kaka geboġebo munaġem?’

¹⁵ “Bi ei talana gado, ‘Tam aiyai, Bada?’ Bi BADA i giuna gado, ‘Tagu taunana Yesu kwa laulau kivigeboġeboyegu. ¹⁶ Bi niganana kwa miya moito! Tagu lisimmo e laumaġatana banina tam e vinem te egu taupaula bi matammo kuna kitakitaguna lava kwa tainuwataudi bi kota kauwa ġesaudi muliġa lisimmo yà kamaġatidi. ¹⁷ Tagu yà giugiukamaġem Diu bi Eteni lavedi lisidimo bi yà labe kauwem. ¹⁸ Kwa nawa bi matedi kwa kayanedi te wai dudubalinemo sa nuwawitala bi sa natona yanayanamo. Bi Seitan ena ġailisimo sa potiyovo bi sa nato Maimaituwa lisinemo, kaka edi geboġebo yà noġoti kamaġedi. Bi sai sumageu bi yai aninedi te egu dam waiwaiyawidi sa tubuġa.’

¹⁹ “Galibona Agilipa, wailove malaġa i yovoyovona kamaina te e voteyeteje. ²⁰ *Bi Damaskasmo lauguguya lava lisidimo ei tubu, tena Diu lavedi lisidimo Yelusalemmo bi Diudiya plovinsina nopona matabuna bi kota Eteni lavedi lisidimo te maso a laukuvasa bi a nuwawitala Maimaituwa lisinemo bi kauwa visuvisudi a voyiedi te a kamaġati munagedi te giukauwa te a laukuvasa. ²¹ Banina niga kauwidi dabedimo, Diu lavedi pali vanuwidi nopodimo a kaididigu bi a ġeoġoena maso ai pekigu. ²² Bi Maimaituwa i sagugu eete niganana, niga ġome e moito bi lava nanakidi bi keikeilkidi lisidimo yà laulauguguya. Bi taugiuwatana bi Mousis bai a giugiuwata te maso i tubuġa, taunana yà giugiuwe. ²³ *Bi Keliso sa voyie te yai nuwatoitoi bi pekimo ya ġei kenamoito munaġa bi yana ya natome ena lava Diu bi Eteni lavedi lisidimo.”

²⁴ Bi sauginemo Pol i koikoigalame ba Festas Pol i lasagudana gado, “Pol tam kuna bu’uwa ee! Em anapu dididigina i ka bu’uwim.”

²⁵ Bi Pol i giuwena gado, “O Festas saġasaġa guletim! Tagu mote yà bu’uwa. Bi bai yà giugiuwena ba giukauwa bi waibanina. ²⁶ Galibona Agilipa niga kauwidi yà giugiuwedina ba mote kadavonemo a tubuġa. E sibe te niga kauwidi matabudi kuna sibedi, taunana aubaina maulaudabatolagu lisimmo yà giugiu.” ²⁷ Gome te Pol i waitalana gado, “Galibona Agilipa, taugiuwatana bai a gilugilumina kwai sumaġe e ġeġa, e sibe te kwai sumaġe.”

²⁸ Gome galibona Agilipa, Pol i giuwena gado, “Tam kuna noġoti te noi taunana laġan watigenemo kwa voyiegu te yesu yai sumaġe.”

²⁹ Bi Pol i giu waimunena gado, “Bamoda noitaunana ee yaḡolo bi mba mote i pilipili. Bi Maimaituwa lisenemo ya laulaupali te mote taumḡa bi lava matabudi niganana ko waibeyavaiyana kaka koi sumaḡa mai tagu bi mote yaḡa ḡoḡoḡe te panipanimo ko miya mai tagu.”

³⁰ Gome ḡalibona Festas, gabemani badana Agilipa, Benis bi mabai ḡome a miyamiyana matabudi a miya moito. ³¹ Bi tedi etala gabuna a gose bi edi lava vaiḡedi ai giugiuna gado, “Niga lavana mote bai i voiye waigebo, te maso biliwelokomo ya miya ee ya peki.”

³² Bi Agilipa, Festas i giuwena gado, “Niga olotona maso biliwelokomo a sakoyovoḡe te i nawa. Bi geḡa te kaikana i giu te ḡalibona Sisa ya etale, te bai gebona i voiye. Taunana aubaina tada mote ḡemoḡemotina te ta kaikamaḡe.”

27

Pol nawa Loum i waitubu

¹ Sauginemo a ḡoḡoḡe te wagaḡa ka nawa Itali ba Pol bi biliwelokomo taumiya ḡesaudi vaiḡedi bi tauwaiḡaviya edi bada isana Duliya nimanemo a sivudi. Duliya ba ḡalibona Sisa ena tauwaiḡaviya laukaina. ² Kamaina bi Adamitiyam edi waga maso i nawa Eisiya plovinsina noponaḡa, nisadiya malagaidiḡa bi ḡome ke gelu.* Bi ke modina Seseliya ke gose bi ḡome ba Alistakas vaiḡena bi tana Tesalonia taunina lavana Mesidoniya plovinsina noponemo.

³ Bi laḡan i sako ba Sidon tauninemo ke tava,† bi wagamo ḡonaḡona ḡesaudi ai yovodi. Bi Duliya ba kivina i visu kauwa aubaina Pol i waianine te i nawa ena lava i kitedi bi ena ḡowana bai te maso a sagu. ⁴ Mba dobuna ke gose bi ke nawanawa ba yavala i didiḡa gulata, taunana aubaina Saipilas bwanabwanana ḡoyonaḡa ke kwaivivila. ⁵ Kamaina te ke nawa nisa dididiginemo Silisiya plovins bi Famfiliya plovins gele diyediḡa, te ke nawa Maila taunaḡa Lisiya plovinsina noponemo. ⁶ Gome Maila tauninemo tauwaiḡaviya edi bada waga i banavi Aleksandiliyaḡa i tava. Bi waganemo kegelu kenawa Itali. ⁷ Laḡan visa nopodimo tama nuwatauḡa ke nawanawana eete Kinidus taunina diyanemo ke tava. Bi yavala i didiḡa gulata matawaḡa i laulausuve. Taunana aubaina Kuliti bwanabwanana ḡoyonaḡa te Salon Isukokona ke gose. ⁸ Bi nuwatauḡa diyadiyaḡa bwanabwana ḡoyonaḡa eete Wofu Visuvisuna ḡome ke tava Laseya taunina diyanemo.

⁹ Laḡan wapawapa a kovi mulidimo bi kota udi laḡanina i kovi. Bi nawa i wainuwa nainaila taunana aubaina Pol lava i tainuwataudi, ¹⁰ bi i giuwedina gado, “Egu lava, eda babala male ya pilipili kauwa bi waga ḡonaḡona bi tada eda yawasana male sa gebogebo. Bi tada male kota ta peki.” ¹¹ Bi tauwaiḡaviya edi bada waga tauvelauyena ena giu i waianine te Pol ena giu mote a vaiye. ¹² Bi niga doḡunemo mote ḡemoḡemotina te maso waga i moito. Taunana aubaina lava wapawapa a giu te ke nawa otana Finiks wofunemo.‡ Gome ka miya te bodubodu laḡanina ya kovi. Bi Finiks dobuna Kuliti bwanabwananemo ba waga edi ani moito. Finiks ba suwala ena anibulu yawaninemo.

Kaibitibiti dididiga nisamo

¹³ Kamaina bi yaloussaḡa yavala nuwatauḡa lausuve i waitubu ba ai noḡota bena niga yavalina ya sagudi te sa nawa Finiks tauninemo sa tava. Taunana aubaina anika a solu saḡe bi waga Kuliti bwanabwanana diyanaḡa i nawa. ¹⁴ Bi ke nawa mote lofana, te Kuliti bwanabwananemo aibadabadaḡa kaibitibiti lausuve i waitubu. ¹⁵ Bi yavala dididiga waga i suvedidi te mote luvana waga matana yavala yawaninaḡa ima nawa. Taunana aubaina bai matabuna ke kaisako bi yavala taunaḡa waga i avali nawe. ¹⁶ Bi sauginemo bwanabwana ḡaubona isana Kauda ke vavawaimuli, ba i pilipili kauwa te waga ḡaubona a solu saḡe waga dididiginemo bi a pani te mote labama ima avali. ¹⁷ Bi kota waga modona a pani waibagibagi te mote labama ima dousuwasuwa. Bi mba mulinemo a naila bamoda waga bubu dabatuwina isana Setis ima saḡoi, taunana aubaina tedi anika ai dawwe yovoḡe nisamo te waga ya taipelapela bi nuwatauḡa waga ya poule nawa. ¹⁸ Laḡan i sako labama bagibagina waga modenemo i talatalaḡa, kamaina bi lava edi ḡonaḡonana ḡesaudi ai yovodi nisamo. ¹⁹ Bi laḡan waifaianinemo waga ani lauvevewanina ḡoneḡonedi ai yovodi. ²⁰ Bi laḡan i gebogebo gulata te mote kipola ee suwala ke kita lubudi eete laḡan visa a kovi. Bi yavala i waikenadidi gulata te yawasana noḡotina i kovi.

²¹ Bi laḡan wapawapa a kovi lava mote a kani lubu. Taunana aubaina Pol matedimo i moito bi i giuwedina gado, “Kona kita, walanamo taunana e giuwemi te Kuliti mote maso ta gose bi kalinagu kona vaiye kamaḡe. Taunana aubaina niganana emi waga i gebogebo

* 27:2: Niga lovana waga ya giugiuwena ba, niganana kaka waga bi wala ba kukakuka. † 27:3: Seseliya te Sidon tauna manekina lofana ba 120 kilomita bi Sidon taun ba aipouna yawannemo. ‡ 27:12: Finiks taun te Wofu Visuvisuna ba 64 kilomitas, bi suwala ena bulu yawannemo.

bi ġonaġona konai yovodi. ²² Bi niganana yà giugiuwemi te mote koma naila bi nuwemi ya lautou. Bi male waga taunaġa ya gebogebo bi mote lava ġemota ima peki. ²³ Banina kage dudubalinemo Maimaituwa egu Bada tana taunana yà laulauduneyena ena aneya i tava lisigumo. ²⁴ Bi diyagumo i moito bi i giuweguna gado, 'Pol, kuma naila. Tam male Sisa matanemo kwa moito bi ya etalem. Taunana aubaina Maimaituwa em pali i vaiye, te tam bi lava waga koma kona gelugeluna kaka yai yawasanimi.' ²⁵ Taunana aubaina egu lava, nuwemi sa lautou. Maimaituwa yà waisumaġe te bai i giugiuwena lisigumo kaka ya tubuġa. ²⁶ Bi yavala kaka ya ava'avali naweda eete bwanabwana ġesaunemo ya tavaiteda." ²⁷ Bi Mediteliya nisanemo yavala bi labama a avali nawemaina eete laġan 14 a kovi. Bi dudubala modenemo waga taunoyaena ai noġota bena kaikana diyadiyamo a tava. ²⁸ Taunana aubaina tedi nisa domdom a luva, bi a banavi te 40 mita, bi a taumiya ġotona te a luva munaġe te 30 mita. ²⁹ Bi waga lavedi a naila gulata, bi ai noġotana gado yavala waga ima suvenawe kila dabanemo. Taunana aubaina anika 4 waga mulinemo a pwalāġe yovoġedi. Bi a ġoġoena maso dobu i yana makai. ³⁰ Bi wagamo taubagibagi waga ġaubona a sako yovoġe, te maso a naila a nawa. Taunana aubaina tedi ai kaikaiyovu te bena maso waga isunemo anika sa pwalāġe yovoġe.

³¹ Gome Pol tauwaiġaviya edi bada bi tauwaiġaviya i giuwedina gado, "Bamoda waga taunoya mote wagamo sima miya ba temi mote koma yawasana." ³² Gome tauwaiġaviya waga ġaubona maġinina a koigavuki bi i kuluva yovo nisamo. ³³ Bi laġan sakosako balanemo Pol lava i giu vavasāġedi te maso bai a kani. Bi i giuwedina gado, "Temi kona wailaba bi kona waikita, mote ko kani te laġan 14 a kovi. ³⁴ Niganana yà giugiu vavasāġemi te ko kani bi ko ġailisi, te mote ġemota kaka ima peki." ³⁵ Pol niga mainana i giu bi matabudi matedimo buledi i vai te Maimaituwa i waiyebone, i kivi bi kani i waitubu. ³⁶ Gome lava matabudi nuwedi i kena bi a kani. ³⁷ Bi wagamo lava wapamai ba 276. ³⁸ Bi lava matabudi a kani te a kani nonoġa, bi mulinemo ba witi ai naġasedi nisamo te waga i tekateka.

Waga i nuwa suwasuwa

³⁹ Kamaina bi laġan i yana kamaġe, bi waga lavedi dobu a kita bi mote a kitaġone. Tedi yafo a kita bi ġome gele visuvisuna. Bi ġome a ġoe te waga a ġiu waididimani te maso i nawa diyadiyamo i tava. ⁴⁰ Taunana aubaina waga lavedi anika maġinidi a koigavuġavukidi te nisamo a yovo, bi kulin maġinina a kuvesidi. Bi kuka ġaubona waga matanemo a laġeti te maso yavala waga i avali nawe diyadiyamo maso i tava. ⁴¹ Bi ġeġa te waga bubu dabatuwina i saġai. Te isuna bubu dabatuwinemo i laukatikava te mote luvana imai dagudagu. Bi kuka kaidi ba labama i waidoukotokotodi.

⁴² Bi tauwaiġaviya ai ogatala te biliwelokomo taumiya maso ai pekidi, male sa yaka nawa diyadiyamo bi sa velau sa nawa. ⁴³ Gome tauwaiġaviya edi bada mote Pol waipekina i ġoe, taunana aubaina edi ogatalana mote i waianine. Kamaina bi tauwaiġaviya edi bada lava mabai ġemoġemotina te sa yakana ba i giuwedi te a geilaupoti te a yaka nawa diyadiyamo. ⁴⁴ Bi lava ġesaudi mabai mote ġemoġemotina sima yaka ba i giuwedi, te waga i wai doukotokotona kaidi sa tanodi bi dabediġa sa poule nawa diyadiyamo. Bi niga mainana a voiye te lava matabudi a yawasana.

28

Pol Malta bwanabwananemo

¹ Mba ġome ke yaka nawa gelemo ke tavatava ba, ġome kaka a giuwemai te bwanabwana isana ba Malta. ² Mba bwanabwanana lavedi kividi a visu kauwa, te a giuvaimai. Bi nabu i yovoyovo te ke tululu, taunana aubaina lava kai a suve. ³ Bi Pol kai bwainina i vai bi i waiwaiġabu ba kai nopodimo mwata salama, kai i poya wailovotavi te Pol nimanemo i kaputa te i dawe. ⁴ Bi bwanabwana lavedi Pol nimanemo mwata a kita i dawedawe ba taudiġa ai giugiuna gado, "Niga olotona ba tauwaipeki. Tana nisamo mote i peki taunana aubaina niganana maimaituwa Dike* kaka yai peki." ⁵ Bi Pol nimanemo salama i laipaili nawe kaimo bi tana mote mwata i waikelo. ⁶ Gome lava a wailaba te nimana ya lusa ee yai maġemoti te ya kuluva bi ya peki. Ai laba bi a waikita te Pol lisinemo mote bai i tubuġa. Taunana aubaina nuwedi a vitale bi a giuna gado, "Tana ba maimaituwa."

⁷ Bi ke miyamiyana diyamaimo ba daibi dididiga bi bwanabwana badana Pabilas ena vanuwa diyamaimo. Bi kivina i visu gulata te i nawemai ena vanuwemo bi i labe kauwemai te laġan faiona a kovi. ⁸ Bi Pabilas tamana i sida kauwa te vanuwemo i

§ 27:28: Maġina lotalofanemo ġakima sa duli, bi sai pwalāġe nisamo te ya yovo nove nisa dibunemo, bi ena lofa sa luva. * 28:4: Dike ba Malta lavedi edi maimaituwa a waisumaġe te lava bai i kauwe waigebona ba ya kovogġi ee yai peki.

kenakena. Tana tunipoyapoya bi dibukwasina i vai. Pol i nawa lisinemo bi aubaina i laupali bi nimana dabanemo i sivudi te i waiyawasani. ⁹ Bi niga kauwina mainana i tubutubuḡa ba lava sidesidedi mba bwanabwananemo matabudi a tava Pol lisinemo bi i waiyawasani.

Pol Malta bwanabwanana i gose bi i nawa Loum

¹⁰ Bi Malta bwanabwananemo ke miya te bodubodu laḡanina i kovi bi nawa aubaina ba lava puyo wapewapedi a vitemai. Bi kota ema kalaḡi wagamo ai geludi. ¹¹ Bi nawalai faiona mulidimo Aleksandiliya lavedi edi wagamo ke gelu bi ke modina. Niga wagana ba ḡome i moito te bodubodu saugina i kovi bi wagana matanemo ba koikoitau labu taditadidi ai moitodi, isedi ba Kasta bi Polak. ¹² Bi ḡome ke modina te Silakus tauninemo ke tava ḡome bi laḡan faiona ke miya. ¹³ Gome ke modina munaḡa te Legium tauninemo ke tava. Bi laḡan i sako ba yalouslya yavala i laulusuve taunana aubaina laḡan i sako munaḡe ba Puteli tauninemo ke tava. ¹⁴ Gome ba valevaletimai tauwaisumaḡa ke banavidi bi a giuwemai te vaitedi ke miya te laḡan 7 a kovi. Mulḡa kaka ke nawa Loum. ¹⁵ Sauginemo valevaletimai tauwaisumaḡa Loummo giuḡai a vaiye ba a saḡa a labelabemai malagaḡi isana, Taomana Faiona Vanuwidi. Bi ḡesaudi a tava ani waikunekune gabuna isana Apiyas ḡome kei taubanava. Gome tedi Pol i kitekitedi ba nuwana i lautou bi Maimaituwa i waiyebone. ¹⁶ Bi sauginemo tama Loummo ke tava ba Loum babadidi Pol taunaḡa ai anine te vanuwa a vite bi taunaḡa ya miya bi tauwaigaviya gemota vaitena te ya kita wata.

Pol Loumḡa i lauguguya nawa

¹⁷ Laḡan waifaioninemo Pol Diu babadidi i giuwedi te a tava lisinemo ai ḡemotidi. Bi i giuwedina gado, “Valevaletigu, tagu mote bai e voiye waigebo lava lisidimo ee tamatamada edi vaivai e kagebogebo. Bi Yelusalemno a panigu bi Loum lavedi nimedimo a sakogu. ¹⁸ Bi Loum lavedi a banavigu te tagu mote bai gebogebona ya voiye te maso ai pekigu, taunana aubaina a ḡoḡoena maso a kaikamaḡegu. ¹⁹ *Bi Diu lavedi mote a ḡoḡoḡe te sa kaikamaḡegu, taunana aubaina e giu te ḡalibona Sisa matanemo ya moito bi tana ya etalegu. Bi mote maso egu lava Diu ei wavudi. ²⁰ Bi niga kauwina aubaina te e giuwemi kona tava te ta waigiugu. Bi tagu Israel lavedi bai kauwina sa waisumaḡedidina, taunana e laulauguguyaena dabanemo seinimo a panigu.”

²¹ Bi tedi ena giu ai munena gado, “Bi em pilipili pepana mote aiyai Diudiyamo i giukamaḡe yovoḡe lisimaimo. Bi kota valevaletimai mabai noke mai a yovoyovona mote bamo a giu waigebogeboḡm ka vaiye. ²² Bi ke ḡoḡoeyena tam em noḡota bai kwa giuwemai, bi ke sibe te lava dobu matabunemo niga damna valivaliuna ba sa giugu tunidaboḡe.”

²³ Gome ai anina te bamo laḡannemo ba sa tava sai ḡemoti munaḡedi bi Pol ena giu sai beyavaiye. Mba laḡannemo Diu lavedi wapewapedi a tava Pol ena miyamo ai ḡemotidi. Bi Pol, Maimaituwa ena waibada i giuwaitetena olaolalemo i waitubu eete i nawa i dudubala. Mousis bi taugiuwatana bai a gilugilumina taunana i giugiuwata bi i ḡoḡoena maso nuwedi i vitedi bi Yesu ai sumaḡe. ²⁴ Bi lava ena giu a vaiye te ḡesaudi nuwedi a vitedi bi ai sumaḡa bi ḡesaudi mote ai sumaḡa. ²⁵ Taunana aubaina tedi taudiga a waikagi, muliḡa kaka sa nawana ba Pol ena giu lisidimo i waikovina gado, “Aluwa Waiyawa i giukauwa eda magumagula lisidimo bi Taugiuwatana Aisaiya i gilumina gado, ²⁶ *Kwa nawa em lava otidi Israel lisidimo

bi kwa giuwedina gado,

“Temi giu ko vaivaiyena

bi mote ko sibe.

Temi Maimaituwa kauwa i voyedi kona kitekitedi,

bi mote ko sibedi te bai ya voivoiye.”

²⁷ *Niga lavedi mote bai sima sibesibe,

banina nopodi a ḡaiḡai.

Tedi waibeyedi bi bai sa vaivaiyena

mote sima sibesibe,

tedi matedi a pota

banina mote a ḡoḡoḡe te sai kita.

Bamoda tedi sa ḡoe bi bai ya giugiuwedina sa kaiwatana,

ba tedi male nopodimo sa sibe.

Bi bai ya voivoiyena sa kita

bi kota ya giugiuwena sa vaiyena.

Kaka lisigumo sa nuwavitala

bi yai yawasanidi.’

²⁸ “Temi Diu lavemi mote giukauwa koma vaivaiye, taunana aubaina ya giugiuwemi te Maimaituwa yawasana giuna i giukamaŕe Eteni lavedi lisidimo te sa vai.”[†]

³⁰ Œome Pol kwalabu labu i miya vanuwa i waiwaimaiinemo. Bi lava mabai a tavatavana lisiinemo ba matabudi i giu vaidi ena vanuwemo. ³¹ Bi Pol mote aiyai i waiŕake, nuwana i lautou bi malaudabatolana Maimaituwa ena waibada i lauguguyae bi Bada Yesu Keliso giuna visuvisuna i wailovelovedi.

[†] **28:28:** Lova 29 ba gilugilumina wadubodimo visa ota bi Gulik gilugilumina nopodimo niga lovana 29 mote ima kenakena.

Giu Banidi Vaitedi (Glossary)

A.D (Anno Domini)

Latin Kalinedimo niga giuna banina ba Yesu ena tubuḡa kwalabuna a iyeyevi wata. Ingilisimo ba *Year of the Lord*.

Anak (Anak or giants)

Lava nananaka, kaikaidakidi bi ḡaiḡailisidi Keinan dobonemo a miyamiya. Mousis tautigana 12 i giukamaḡedi te Keinan dobona maso a tigane bi laḡannemo Anak lavedi a kitekitedi ba a naila. Bi Diyosuwa bi Keileb taudiḡa Bada ai sumage te ḡemoḡemotina sa lauyovoḡedi. *Nambas 13:1-3, 17-33 ko iyevi*

B.C (Before Christ)

Before Christ mba muliḡa kaka Yesu ya tubuḡana, ḡome iyava ai tubu bi i yovo i nawa te dobu i tubutubuḡana ḡome i tava.

BADA (Yahweh)

Lava mote a ḡoeḡoe te Maimaituwa isana sa vato yabayababe, taunana aubaina laḡannemo BADA a vatona ba edi vivila a waimaḡati. Gibulu noponemo tana isa otina kitana niga mainana: YHWH. Bi muliḡa lava a gilumi vitale te niga mainana. YAHWEH Tada YAHWEH mote tama vatovato bi BADA ta vatovatona mba YAHWEH ta vatovato.

Bal (Baal)

Bal ba Keinan lavedi edi maimaituwa olotona isana bi waivinina ba *Asela*. Tedi edi sumagemo Bal ba bayau maimaituwana.

Biliweloko (Prison, jail)

Ba gabu mba ḡome lava i miya i mogumogu lava pekipekina aubaina. Gabuna ba guduguduna kenakenana bi lavana ḡome i miyana eete a lau buwawa te soi sauginemo kaka a ka potiyovo, te lava vaitedi masagabomo i miya.

Bolu vanuwina (Synagogue)

Bolu Vanuwina i tubuḡana banina Babilon lavedi a tava temple Yeluslemmo a ko suwasuwa 587 BC noponemo bi aniwaiḡemota gabuna geḡa. Taunana aubaina *Bolu Vanuwina* a ḡala bi ḡome a laulaupali, a wailovelove bi a waibolu. Mba vanuwidi nopodiḡa olta geḡa bi sewasewa ani gabuna geḡa.

Buledi mote muu'a vaitena (Bread with no yeast)

Israel lavedi Idip a potipotiyovo kamaḡena, tedi mote gavogavo te maso falawa muu'a vaitena a vitale te i lusa. Taunana aubaina Maimaituwa i giuwedi te (yeast) mote falawa vaitena sima gwadai, banina a waipapalana. Tana i giuwedi te kwalabu matabuna niga soina sa voye wata ani lainoḡotidi aubaina. Mba soinemo wiki pakanemo muu'a matabudi vanuwa ḡemoḡemotaḡa nopodimo sai naḡasedi. (*Potiyovo kamaḡa 12:14-20; 23:15; Mark 14:1*)

Buyobuyona (Anoint)

Israel lavedi laḡannemo masi lava tunidimo a kailolona ba lavana sa vivile. Bi dabanemo a ḡinina ba waibada dididiga i vai, maibena Samuwel Sol dabanemo masi i ḡinina ba tana ḡalibona i tubuḡa.

Giugiukamaḡedi (Apostle)

Gulik kalinedimo giu *apostle* banina ba giugiukamaḡedi. Ingilisimo ba *sent ones*.

Iyoyoḡa (Hell)

Ba yoḡiyoyi ani wai naḡasedi bi ani gabudi gabuna.

Keliso (Christ)

Gulik kalinedimo ba *Christ* bi Gibulu kalinedimo ba *Messiah*, bi banidi ḡemotina. Maibena tada kalinademo *Vinevine kamaḡena*. Taunana aubaina buka noponemo bamo ḡome Christ ba *Keliso* bi *Messiah* ba *Vinevine kamaḡena*.

Kwapibwali (Circumcision)

Banina ba mataila Maimaitua ena waianina ena lava lisidimo. Maimaituwa Ablagam i giuwe te ena tubulelesa yai lovedi te niga kauwina sa voye. Laḡannemo libilibi oloolotodi sa tubuḡana ba lagan 8 mulinemo kuti mudukwapina sa bwali ḡavuki. Niga kauwina a voye te tana ena dam sa tubuḡa ee ena lava otidi. (*Pakanemo 17:10-14*)

Mana (Manna)

Mana ba kani isana, kalakalalelemo Maimaituwa Israel lavedi olaolala onena i vitedi bi a kanikani. Bi suwala i poupoudidina ba mana a laulaulesalesa. Tedi kalinedimo giu *mana* banina ba *niga bai*. Banina a kita bi mote a sibe. Bi Keinan dobonemo a tavatavana ba mana kanina a kaigose. (*Potiyovo kamaḡa 16:4, Diyosuwa 5:10-12*)

Olta (Altar)

Dolinemo Diu lavedi ba gasagasana a voyiye bi edi sewasewa a laulaupuyoedi. Muliḡa Mousis ena laḡannmo Maimaituwa ena giu luvanemo palai waiyawa noponemo *olta* blonsimo a voyiyedi te ḡemota palai noponemo piupiu ani gabuna bi ḡesauna palai matanemo sewasewa anigabuna.

Pali vanuwina (Temple)

Pali vanuwina ba Ingilisimo *temple*. Buka noponemo ba pali vanuwina ya kenakena. Niga taunana Devida natuna Solomon i ḡala. Buka noponemo gabu ḡesaudimo ba *Maimaituwa ena vanuwa* ya kenakena.

Palisi (Pharisees)

Diu damna nopodimo Palisi ba dam ḡemota dididiga otina. Tedi sa goeḡoe te waiḡake matabuna sa kaiwata kauwe. Laḡannemo waiḡake tauwailovelovena scribes waiḡake a gilumidina ba edi lava palisi ai aninedi te a kaikaiwata kauwedi.

Palai waiyawa (Tabernacle, Tent)

Maimaituwa Mousis i giuwe te palai waiyawa sa voyiyena ba ani waitaubanava aubaina ee mayavaina aubaina. Mba palaina noponemo ba guduboyo i waidawe te nakanaka labu, niga nevanemo bi noko nevanemo. Niga nevanemo ba *kwadam kaina, bena* bi *olta ba piupiu ani gabuna*. Bi noko nevanemo waianina bogesina i kenakena. Bi laḡannemo modina aubaina ba palaina a noku te a avala a nawanawa Maimaituwa kalinana luvanemo.

Pilisi saḡasaḡa guletina (High Priest)

Niga pilisina nadonemo pilipilisi a miyamiya, tedi taudidi lava edi sewasewa a gabugabudi bi palai waiyawa noponemo a saḡa a noyanoya bi mote guduboyo mulinemo. Guduboyo mulinemo ba Pilisi saḡasaḡa guletina taunaḡa i saḡasaḡa. Tana ḡamoḡamo kwasinina i vai te i saḡa bi lava aubaidi bi kota tana aubaina i laulausewasewa, kwalabu ḡemoḡemotaḡa nopodimo. (*Gibulu 9:6-7*)

Pentikost soina (Pentecost)

Isa Pentikost banina ba laḡan 50. Vawaitauli soina mulinemo a miya laḡan wai 50-nemo niga soina a voivoiye.

Sadisi (Sadducees)

Diu damdi nopodimo Sadisi ba dam ḡaubona. Niga lavedi ba Mousis ena buka taunaḡa a waisumaḡedi bi a iyeiyevidi bi buka ḡesaudi geḡa. Tedi pekimo kenamoito munaḡa mote a waisumaḡe.

Sisa (Caesar)

Tana Taunana Natuna (Son of Man)

Niga giuna Ingilisimo *Son of Man* ba Daniyela ena bukamo ya kenakena. Daniyela wailove i kitana ba oloto i nato Maimaituwa matanemo bi dobu matabuna waibadaena ḡailisina i vai. Bi Bamoda ta giuna gado, “Lava Natuna” ba kitana bena Yesu dobu taunaḡa lavana. Taunana aubaina ta giuna gado, TANA TAUNANA NATUNA. Tana malamo bi dobumo aubaida ya waibada. (*Daniyela 7:14,27*)

Taugiuwatana (Prophet)

Taugiuwatana ba Maimaituwa kalinana taugiuwena. Bi walisaugemo mwali bai matademo ya natonatona a gei giuwe muliḡa kaka ya tubuḡa.

Vawaitauli soina (Passover)

Niga soina noponemo Diu lavedi edi noḡota i munaḡa te wala Idipmo Bada bainewa i waiyawasanidi bi Idip a potiyovo kamaḡena taunana a noḡonoḡoti. Banina laḡannemo aneya i tava bi kwasina gudu modonemo i kitana ba vanuwina i *vawaitauli* te i nawanawa ota. Niga soina ba kwalabu matabuna a voivoiye.

Waiḡake tauwailovelovena (Scribes, Teachers of the Law)

Tedi taudidi waiḡake taugilumidi bi kota lava a wai lovelovedi. Maimaituwa giuna lava ai nuwanainena ba tedi lisidimo a nawa bi a wailovelovedi. Bi bolu vanuwinememo tedi waitedi a waibabada.

Waianina (Covenant)

Giu *Waianina* ba bainewa ta koi luvae. Eda vaivaimo

Waianina bogesina (Ark, Covenant Box)

Mba bogesina nopona bi taulina matabuna goldimo a pati yaḡosi. Bogesi noponeno ba ḡakima tabetabedi labu a kenakena bi dabedimo waiḡake 10 gilugilumidi. Maimaituwaena giu luvanemo laḡannemo modina a waitubu, ḡalavu ḡesauna nawa aubaina, ba Livai damna lavedi a avala bi a dolidoli. Mba bogesina ba *waianina matailina* Maimaituwa bi lava mododimo.

Tauyewa (Tomb)

Wala ba po'a nananakidi gubedi nopodimo lava pekipekidi a nawa a wai dubudi. Mba gabuna taunana isana *tauyewa* poo'a doudou wai nononemo Yesu a sako.